

ZPRÁVY, NAUČENÍ A NAPOMENUTÍ JEDNOTY BRATRSKÉ¹

R. Říčan

Obsah (pro rychlý pohyb mezi dokumenty použijte „Záložky“):

1. Úvod. Zprávy, naučení a napomenutí Jednoty bratrské

1.1 Zprávy všem vůbec

- 1.1.1 Spísek starých Bratří
- 1.1.2 List Bratří Starších sborům z r.1510
- 1.1.3 Kniha B.Beneše Bavorského o pravém náboženství křesťanském
- 1.1.4 Náprava
- 1.1.5 Pastýřský list Bratří Starších z r.1573
- 1.1.6 Kniha o povinnostech křesťanských od B. Matouše Konečného
- 1.1.7 B. Matouše Konečného Kazatel domovní
- 1.1.8 Dozvuky

1.2 Zprávy urozeným

- 1.2.1 Předpoklady. První dekret
- 1.2.2 V nové situaci. Vyznání bratrských pánů podané králi.
Beneš Bavorský o funkci vrchnosti. Turecké nebezpečí
- 1.2.3 Zpráva urozených mocných
- 1.2.4 Naučení a zpráva lidem v moci k zprávě světa postaveným

1.3 Zprávy Bratřím soudcům (starším Sestrám)

- 1.3.1 Instituce Bratří soudců. Povinnosti Bratří soudců, pomocníků při zbořích Páně v Jednotě
- 1.3.2 Naučení soudcím i k soudu jdoucím
- 1.3.3 Pracovní návod pro Bratry soudce v Ivančicích.
Lasického Historie a její český převod Komenského
- 1.3.4 Zpráva potřebná o Bratřích soudcích,
pomocnících při zbořích Páně v Jednotě bratrské
- 1.3.5 Agendární formuláře pro řízení soudců, šafářů almužen,
hospodářů domů a starších Sester. B. Matěj Konečný a řád církevní Jednoty
bratrské o Bratřích soudcích.
- 1.3.6 Vandrovní čeleď

1.4 Závěr. B. Jana Černého Napomenutí všech věrných z r. 1555

---

¹ Podle rukopisu UK ETF II K 12 538, díl I a II. Připravil Rudolf Říčan se záměrem vydat spis k 500 výročí založení JB. Dílo zůstalo v rukopise a je mnohde vlastně polotovarem. Zamýšlené poznámky jsou někde kusé, jinde vůbec scházejí, v textu oznámené záměry (např. slovníček staročeských výrazů) nebyly nakonec uskutečněny.

Rukopis z majetku knihovny UK ETF byl zpracován do této digitální podoby za podpory interního grantu UK 196/1999 dr. J. Halamou za pomoci studujících Kateřiny Peškové, Ondřeje Macka a Evy Kazíkové v letech 2001-2004.

2. Edice

2.1 Zprávy všem Bratřím vůbec

2.1.1 Spísek starých Bratří učiněný léta Páně 1464

[1. Víra a ctnostný život. 2. Vzájemné poslušenství. 3. Život kněží a učitelů v chudobě. 4. Život ostatních Bratří a Sester. 5. Hospodáři. Udílení nuzným. 6. Rady kajícím (přístupujícím do Jednoty). Změna bydliště. 7. Rozdání majetku. 8. Poslušnost občanského řádu.]

Verse téhož svolení z r.1467/8: Ve jménu Páně

[1. Víra a ctnostný život. 2. Vzájemné poslušenství. 3. Život kněží a učitelů v chudobě. 4. Svobodní Bratří. 5. Hospodáři. Vzájemná služba. 6. Rady přístupujícím. 7. Rozdání statků. 8. Závěr.]

Výtah v Historii fratrum (týž pořad).

2.1.2 List Bratří Starších sborům z r. 1510

[1. Úvod. 2. Příčiny pokušení. 3. Příčina pokušení strany Pána Boha, 4. strany pravdy, 5. strany Jednoty. Její viny. 6. Bůh očistí kázní svůj lid, 7. burcuje z pohodlně. 8. Chce mít Jednotu za útočiště věrných, 9. za příklad hledajícím, což ruší žádost očí, 10. žádost těla, 11. pýcha života, hlavně urozených. 12. Tvrdost a zistnost mocných. 13. Hříchy chudých. 14. Viny vůdců Jednoty. 15. Jejich pokání. 16. Napomenutí duchovních správců a jejich pomocníků. 17. mocných, povýšených a urozených, 18. bohatých, 19. řemeslníků. 20. Odmítnutí přepychového roucha. 21. Výzva k trvalému pokání vnitř i zevně patrnému. 22. Panny a vdovy. 23. Manželé. 24. Hospodáři. 25. Čeledí a sluhové. 26. Pohrůžka tvrdým pánům. 27. Napomenutí řádu Jednoty nedbalých. 28. Jak si počínati v cechu a v obci. Vandrovní. 29. Obecné napomenutí k pokání v pokušení. Jeho příčiny. 30. Příčiny trestů Božích. 31. Laskavý záměr Božích trestů. 32. Odhodlání Starších k provádění kázně i k utrpení. 33. Závěrečné povzbuzení k nápravě.]

2.1.3 Kniha B. Beneše Bavorského o pravém náboženství křesťanském

O náboženství podle řádu církve, jak ostříháno býti má a v čem.

První stupeň, služebníků předních z církve.

Druhý stupeň, pomocníků zboru, soudců i jiných.

Třetí stupeň, všech spoluzpřávců a pomocníků i všeho lidu.

Čtvrtý stupeň, lidu obecného v obecných pracech.

Pátý stupeň, hospodářů v domích.

Šestý stupeň, hospodyní.

Sedmý stupeň, dětí.

Osmý stupeň, čeledí.

Devátý stupeň, při živnostech, obchodích a řemeslech.

Desátý stupeň, v obláštích potřebách bližních.

2.1.4 Napomenutí stálé ke všechněm věrným (Náprava)

Předmluva

[1] O napravení k Bohu uvnitř.

[2] O napravení zevnitřním k Bohu.

[3] Napravení k církvi i k obcování svatým věcem v ní.

[4] O zevnitřním napravení k službě Bohu v bližních.

[5] Napravení při stavích. A nejprve při stavu svobodném zdržlivém.

- [6] Posvěcení pak k zdržlivosti do smrti v panenském neb vdovském stavu.
  - [7] O napravení stavu manželského.
  - [8] Napravení při dětech.
  - [9] Náprava řádu v domu.
  - [10] Náprava hospodáře při čeledi nájemné.
  - [11] Zase napravení čeledi nájemné.
  - [12] Napravení při živnostech a obchodích.
  - [13] Napravení řemeslníkův.
  - [14] Náprava při užívání pokrmův a nápojův.
  - [15] Náprava při užívání roucha.
  - [16] Napravení v bytí společném s jinými.
  - [17] V sousedství.
  - [18] V cechu podlé řemesla.
  - [19] Na rathouzu aneb v hromadě.
  - [20] Soudcové po zbořích.
  - [21] Ku panuom a vrchnostem Bohem zřízeným v světě jak se míti.
  - [22] K ouředníkuom.
  - [23] K ouřaduom: purkmistrům, konšelům, rychtářům.
  - [24] Ouředníci pak a služebníci k svým panům.
  - [25] Služebníci zvláštní. Komorníci.
  - [26] Panuov v jejich povolání náprava.
  - [27] Napomenutí i po cestách pracujícím.
- Závírka a konec všeho.

2.1.5 Pastýřský list Bratří Starších z r. 1573

[1. Přístup. 2. Povzbudivá pochvala věrných. 3. Pokárání zvlažnělých. 4. Zármutek nad hřešícími a napomenutí k nápravě. 5. Poukaz k Nápravě a obnovení záповědí z r. 1538. 6. Napomenutí k modlitbám. Závěr.]

2.1.6 B. Matouše Konečného Kniha o povinnostech křesťanských

Titul knihy.

Díl II. Z kapitoly III. o povinnostech povolání církevního:

V lidu obecném bydlící pomocníci, posluchači.

Kap. IV. O povinnostech při zprávě světské.
o povinnostech poddaných.

Kap. V. O Povinnostech řádu a zprávy domácí.

Kap. VII. O povinnostech při zprávě vojenské.

Kap. VIII. O povinnostech polních.

Kap. IX. O povinnostech při obchodích a živnostech rozličných.

[Práci subtilnější konají: 1. vrchnosti, 2. duchovní lidé, 3. doktoři a profesoři, 4. orátoři, 5. uředníci, 6. lékaři.

Práce hmotnější: 1. Sedláctví, 2. vinohradnictví, 3. pastýřství, 4. řemesla.

Obchodové nebezpeční: 1. Kupectví, 2. rypáctví, 3. impressorství, 4. šeňkýřství, všeobecně o živnostech.

Živnosti hříšné: 1. Lichevnickví, 2. skupování na draho, zvláště obilí, 3. žebrota, 4. kouzel provozování, 5. nepoctivý život, 6. fatkářství.]

Kap. X. O povinnostech stavu svobodného (a vdovského).

Kap. XI. O povinnostech stavu manželského.

Kap. XII. O povinnostech dítek k rodičům svým.

2.1.7 O hospodářích a řádu domovním z Kazatele domovního B. Matouše Konečného Titul knihy.

Rozdíl čtvrtý. O hospodářích a řádu domovním.

1. Jaký řád míti mají hospodářové v domě svém.
2. Jak mají dítky své k dobrému přidržení.
3. Jak se mají chovati hospodářové k čeledi své.
4. Kterak se mají chovati hospodářové k sousedům svým.
5. Jak se mají chovati hospodářové při živnostech a obchodích svých.
6. Kterak se mají chovati čeládky k hospodářům svým.

2.2 Zprávy urozeným

2.2.1 První dekret urozeným (Augustin, De civitate Dei, V.24)

2.2.2 O pravém náboženství v řádu moci světa z Knihy o pravém náboženství křesťanském B. Beneše Bavorského

[O pravém náboženství v řádu moci světa. První stupeň jeho. Druhý stupeň. Třetí stupeň. O náboženství lidu obecného k panom.]

2.2.3 Zpráva urozených mocných

[Předmluva. 1. O povýšení. 2. O oděvu. 3. O cti. 4. Při zboží zpráva. 5. O rozkoši. 6. O moci. 7. Při čem moc bývá. Závěr.]

2.2.4 Naučení a zpráva lidem v moci k zprávě světa postaveným

Předmluva. [Úvod.]

- [1] Najprvé: O základu spasení.
- [2] O účastnosti spravedlnosti.
- [3] O důvodu účastnosti došlé vnitř spravedlivosti.
- [4] O zjevení spravedlnosti v slovu víry.
- [5] O spravedlnosti z víry z svědectví svátostí.
- [6] O umluvě posvěcení spravedlivosti z víry.
- [7] O modlitbě za posvěcení.
- [8] O přijetí spravedlnosti z víry v Svědectví Novém.
- [9] O druhé svátosti Nového Svědectví.
- [10] Zpráva padlému po přijaté milosti.
- [11] Co sluší po přijaté milosti činiti?

Počíná se zpráva lidem urozeným, bohatým, mocným, důstojným.

	Úvod.
Kap. 1.	Při urození.
Kap. 2.	Zpráva při duostojenství.
Kap. 3.	Zpráva při zboží.
Kap. 4.	Míra požívání zboží, důchoduov a platuov.
Kap. 5.	O témž zpráva kratší.
Kap. 6.	Zpráva panuom k čeledi.
Kap. 7.	Zpráva při požívání moci světa.
Kap. 8.	O prvním skutku moci zřízené [řízení světa]

Kap. 9.	Moc při soudu.
Kap.10	O pŕuhonu k soudu.
Kap.11	Zpráva řečníkŕm.
Kap.12	Zpráva svĕdkuom.
Kap.13	Zpráva při moci k trestání.
Kap.14	Trestání při statku.
Kap.15	Při odjetí cti.
Kap.16	Při vsazení a trápení.
Kap.17	Při učinĕní smrti.
	Při požívání svĕta krátkĕ zavřĕní.

2.3 Zprávy Bratřím soudcŕm – starším Sestrám

2.3.1 Povinnosti Bratřŕ soudcŕ, pomocníkŕv při zbořích Pánĕ v Jednotĕ

[Úvod. 1. Navštĕvování ŕdŕ sboru. 2.Rovnání rŕznic. 3. Rady v živnostech. 4.Pĕče o poruĕenství. 5. Přihlĕdání k poruĕníkŕm. 6. Pĕče o ĕeládky. 7. Rada k soudu jdoucím. 8. Rovnání nesnází se sousedy. 6. Opatrování živností. 10. Rady neumĕlým hospodářŕm. 11. Rady konšelŕm z Bratřŕ. 12. Dohled nad životem ŕdŕ sboru. 13. Dozor nad šĕňky. 14. Pĕče o dobrou povĕst bratrského domu, 15. o budovy. 16. Povinnost vŕĕi hostŕm. 17. V nesnadných vĕcech poradí správce a Starší.]

2.3.2 Nauĕení soudcŕm a k soudu jdoucím, kterak by se při tom každŕ zachovávatĕ mĕl

Předmluva

- [Kap. 1] O první vĕci, totiž co jest soud.
 [Kap. 2] O druhé vĕci, rozdĕle soudu.
 [Kap. 3] O první ĕástce soudu, vĕchnĕm obecnĕ.
 [Kap. 4] O druhé ĕástce soudu, y strany osoby každĕho.
 Jak ten soud ĕiniti mají: 1. Lidĕ k slovu Božímu přijatĕ. 2. V smlouvĕ Bohu posvĕcení. 3. Pracujĕcí v tom k setrvání. 4. Jinejm k soudu předloženĕ.
 [Kap. 5] O třetí ĕástce soudu, jenž skrze jedny lidi k druhým se vede z ustavení a nařizení Božího.
 [Kap. 6] O třetí předložené vĕci, co soudcom jest potřebĕ k ĕinĕní soudŕv mezi stranami.
 [1. V pravdĕ spasení ustavenu býti. 2. Mĕti umĕní soudŕv a práv božských. 3. Soudu vyššímu mají podání býti. 4. Modlitby ku Pánu Bohu ĕiniti. 5. Znátĕ místo, na němž za soudce postaveni jsou. 6. Potřebĕ střízlivosti v jídle i v pitĕ. 7. Znátĕ překážky spravedlivĕho soudu. 8. Potřebĕ jednomyslnosti mezi soudci. 9. Povinnosti soudcŕ v Jednotĕ zřizených. 10. Pořad skuteĕného ĕinnĕ soudu. 11. Potřebĕ znátĕ své nedostatky. 12. Potřebĕ trpĕlivosti.]
 [Kap. 7] O ĕtvrtĕ vĕci. Co jest potřebĕ k soudu jdoucĕmu.
 [Kap. 8] Při soudu tajném z strany vlastního svĕdomĕ.
 [Kap. 9] Nauĕení k soudu zřizenĕmu v Jednotĕ při vĕcech obecných a zjevných.
 [Kap. 10] Nauĕení k soudu zřizenĕmu v svĕtĕ.
 Soudcom zboru.

2.3.3 Pracovní návod pro Bratry soudce v Rejistrech zboru evanĕického

Rejstra zboru evanĕického. Obnovená L. P. 1600 na podzim.
 Pomocníci při zbořích sobĕ poruĕených tohoto šĕtřiti mají:

2.3.4 Zpráva potřebná o Bratřích soudcích, pomocnících při zbořích Páně v Jednotě bratrské (1609)

Přístup. I. Příčina psání tohoto. II. Starodávnost ouřadu soudců církevních. III. Jistoty toho. IV. Kdo nejprve soudcové byli v církvi. V. Obnovení soudců 1. za Davida, 2. za Jozafata, 3. po Zajetí. VI. Užitek připomenutých věcí. VII. Utvrzení ouřadu soudců v církvi Kristově. VIII. Předložení a starší jsou 1. přední a 2. nižší. IX. Pojmenování soudců. X. Vážnost jejich ouřadu v prvotní církvi. XI. Proč uveden do Jednoty. - Rozvržení Zprávy.

Kap. I Od koho soudcové voleni býti mají.

Kap. II Jací muži mají býti k tomu voleni a povolávání [a od koho řízení].

Kap. III Jaké jsou povinnosti a práce Bratří soudců (I. Nad jiné býti pobožnější, II. životem příkladnější. III. Milovati spolu Bratří a Sestry. IV. Na ně pozor míti a je napravovati, až i zpráve napomenouti. V. Znepokojené mířiti. VI. Rad udíleti při věcech časných. VII. K bídným milosrdenství prokazovati. VIII. Modlitby za pomoc Boží činiti.)

Kap. IV Čeho jim při těch povinnostech a konání jich šetřiti náleží. (I. Znáti své místo. II. Tajnost chovati. III. Na pomluvače nedbati.)

Kap. V Čím se ponoukati mají soudcové k opravdovému a pilnému svého ouřadu vykonávání. (I. Že ouřad od Boha přijali. II. Jeho potřebou. III. Láskou k spolubratřím. IV. Příklady předešlých svatých. V. Učiněným slibem. VI. Odplatou z milosti zaslíbenou.)

Kap. VI Jak se posluchačí slova Božího v Jednotě k soudcům míti a chovati mají. (I. Učení Ducha Páně o tom. II. Příčina toho učení. III. Povinnosti lidu k soudcům: 1. Smysliti, že jsou poctivosti hodni, 2. milovati je, 3. poslouchati jich, 4. jejich práci od nich přijímati, 5. vděčně jí užívat, 6. za ně se modliti, 7. jejich příkladného života následovati.)

2.3.5 Bratrské agendy, rukopis Nár. musea v Praze V G 53

Zpráva k řízení soudců. Při řízení šafářův almužen.

Hospodářové domu, kostelníci. Starší Sestry v zbořích.

Zpráva k řízení soudců.

Při řízení šafářův almužen.

Hospodářové domu, kostelníci.

Starší sestry v zbořích.

2.3.6 Instrukce čeledi vandrovní

a) z Povinností Bratří soudců

b) z Rejster zboru evančického

Příloha k Povinnostem Bratří soudců: Čeledi vandrovní, když odkud přivandrují, toto před těmi, kteříž nad nimi stráž držeti budou, přečítáno býti má.

Z Rejster zboru evančického: Při zpravování čeládky vandrovní takto se míti.

2.4 B. Jana Černého Napomenutí všech věrných v nynějších pokušeních a zamoučeních k dověrnosti a pravdě spasení svého a dojití jeho zřízení v Jednotě etc.

Předmluva.

Počet z víry. První jistota spasení a naděje: Pravá víra.

Druhá jistota: Pravost a upřímnost srdce k Bohu.

Třetí jistota: Spasitelná známost Pána Boha.

Čtvrtá jistota: Spasitelné pokání.

Pátá jistota: Smlouva Boží nová.

Šestá jistota: Skutečné ostříhání smlouvy.

Sedmá jistota: Ospravedlnování Boží.

Osmá jistota: Pravé řízení služebníků.

Devátá jistota: Věrná a upřímná práce v ouřadu kněžském, konaná 1. v čistotě učení. 2. v upřímnosti. 3. v řádném povolání. 4. s Božím požehnáním. 5. s láskou. 6. bez povolování hříchům cizím.

Desátá jistota: Snášení pokušení a protiventství, jehož jsou užítky:

1. oslavení Boha, 2. svědectví proti světu, 3. přečištění Jednoty, 4. náprava, 5. utvrzení v jistotě Božího lidu, 6. hojnější odplata slávy.

Závěrka psaní toho a příčiny: 1. obnovení oustní služby, 2. položení křaftu, přišla-li by smrt, 3. posílení v dověrnosti v Jednotě, 4. napomenutí k stálosti a k nápravě.

(plánované doplňky publikace)

C. Slovníček staročeských výrazů

D. Rejstřík biblických míst

Seznam pramenů, literatury, zkratky

Obsah

Ediční poznámka

V přetisku rukopisů a starých tisků přidržujeme se co nejvíce pravidel, podle nichž vydal Jar. Bidlo první dva svazky Aktů Jednoty. I když v novočeském pravopise a s moderní interpunkcí předkládáme text staročeský, není naším prvním cílem akribie přepisu; stejně jako Bidlo upravujeme zejména kvantitu samohlásek podle soudobých gramatických pravidel. Zachováváme znění toho rukopisu či tisku, z něhož přetiskujeme. Při rozpětí 150 let, v nichž naše zprávy vznikly, nesou jednotlivé kusy různé stopy jazykového vývoje své doby. Slova zastaralá vysvětlujeme slovníčkem na konci knihy.

Biblické citáty jsou vysázeny kursivou. Jejich označení doplňujeme odkazy v ostrých závorkách, které vůbec vyznačují doplňky vydavatele, kdežto hranaté závorky oddělují slova písařem zbytečně přidaná.

Poznámka k poznámce:

Vzhledem k tomu, že dílo zůstalo v rukopise, ne vše, co bylo plánováno, se v textu skutečně objevilo. Kritické poznámky k textu jsou někde zjevně ve stadiu rozpracovanosti, ani podoba textu samého není všude definitivní. Snažili jsme se při přepisu zpracovat rukopisné poznámky, vpisky a vsuvky podle pokynů autora, aby elektronický text odrážel vcelku věrně stav rukopisu. Pokud jsme sáhli ke změnám, je to uvedeno v poznámce na příslušném místě. Při přepisu do elektronické podoby jsme použili pro veškeré editorské doplňky hranaté závorky, marginální vpisky z rukopisu jsme umístili do poznámek pod čáru.

1. ÚVOD. ZPRÁVY, NAUČENÍ A NAPOMENUTÍ JEDNOTY BRATRSKÉ

500. výročí vzniku Jednoty bratrské připomnělo těm, kdo si váží její památky a hodnotí její význam v dějinách církve i národa, stále ještě nezaplacený dluh lepšího poznání jejího života na základě jejích řádů a pokynů, kterými řídila život svých údů.

Ustanovení Jednoty bylo takové, že se její život zdaleka neobmezoval na nedělní shromáždění v bratrském sboru a ni na církevní řády v užším slova smyslu. Ze samé podstaty Jednoty vyvěrají tendence, které určovaly ráz života Bratří a Sester vůbec, ať v rodině, ať v povolání, ať ve společnosti.

Bratřím ovšem velmi záleželo na pravém poměru k Bohu a hledali usilovně cestu spasení vírou v Boha skrze Ježíše Krista. Neznali jiného základu svého života. Ale neznali jiné skutečné víry než víru poslušnou, řízenou příkazy Boží vůle, formující celý život. Nestačí slyšet evangelium a dát mu za pravdu myšlenkovým přesvědčením. Je třeba žít z víry, postavit se cele na základ, k němuž víra ukazuje, oddat se Kristu tak, aby při věřícím člověku působil ovoce nového života dary svého Ducha. Ale víra vzniká a roste ve společenství Kristových vyznavačů. Tak ani poslušný život věřících nelze očekávat jinou cestou. Bude ovocem společné víry i společného úsilí, neseného snahou, aby do služby Bohu bylo postaveno celé bratrstvo tvořící v Jednotě částku Kristovy církve. Zde má být Bůh společnou poslušností údů církve oslavován. Zde mají jedni druhé v poslušnosti slovem a příkladem předcházet a podpírat, neboť k společnému životu víry je třeba vzájemné pomoci jedněch druhým. Tato pomoc záleží v neposlední řadě v jasné a konkrétní radě, jak si má věřící člověk počínat v určitých životních okolnostech.

Odtud myšlenka a požadavek životního řádu v Jednotě a původ oněch hojných zpráv, jimiž byl řád pro všechny údy vůbec i pro jednotlivé stavy nebo činitele v ní vyjadřován, aby každý v Jednotě znal své místo, buď jako jeden z řady „obecných“ Bratří, buď jako jiným nadřízený. Podle nich mohlo být k Bratřím dohlédáno, zda konají povinnosti sobě „ukázané“. K nové horlivosti v zachovávaní pravého řádu bývali voláni, když Starší Jednoty viděli potřebu výzev k rozhorlení v první lásce. Nebyly to řády samoučelné, stejně jako nebyla sama sobě účelem bratrská církevní kázeň, kterou bylo o dodržování řádu pečováno. Byla to stálá práce o tvoření církve Bohu oddané a o zachování jejích údů na cestě života a Boha.

Životem z Boha však Bratří vždy rozuměli také život vedle bližních. Odtud velmi silné a příznačné **sociální působení** Jednoty bratrské, jímž svou dobu předbíhala a její feudální řády při zevním zachovávaní zevnitř překonávala. Náleží jistě k předním stránkám Jednoty, že tu se nedala ovládnout společenskými poměry tak, aby sociální rozvrstvení přenášela do svých řad beze stálých korektur a varování ve jménu společného bratrství těch, kdo v Kristu našli společného Pána a Spasitele. Ve světle příkladu Ježíše Krista, ve směru jeho rozkazů přestává, ba mění se v opak prvenství **mocných a urozených**; zde se chlubí bratr ponížený v povýšení svém a bohatý v ponižování se, nebo jako květ byliny pomine (Jak 1,9n). Jako v kterémkoli jiném povolání, tak i ve správě veřejných věcí a ve správě poddaných platí zásada práce a služby, bez níž není nároků na odměnu a čest.

Zvláště bylo proti mysli Bratřím, aby docházelo k soudům věřících před světským soudem – proti návodu Apoštolovu (2 Kor 6). Sbor má přece mít ve svém středu tolik zkušených Bratří a Sester, kteří by nahodilé nesrovnalosti mezi spoluvěřícími moudře a spravedlivě vyrovnali. Odtud instituce Bratří soudců a Sester soudčích či starších Sester, pověřených touto funkcí i jinakou pomocí duchovními správci, aby sbor po všech stránkách prospíval.

Bratří promýšleli povinnosti jednotlivých stavů a funkcionářů a vyslovovali je v usneseních, které plní stránky jejich dekretů. Ale vedle toho rozpracovávali jejich hutné věty v rozsáhlejší návody, které šířili po sborech a sídlech Bratří buď v opisech, buď tiskem. Jen malá část těchto velmi bohatých dokladů péče Bratří o život v Jednotě byla dosud znovu

otištěna. I samy Dekrety zasluhují nové vydání po záslužné, dávno však již zastaralé edici Ant. Gindelyho z r. 1865. Než k tomu dojde, připravili jsme soubor zpráv, naučení a napomenutí bratrských, seskupený do třech oddílů. Jsou to 1) zprávy pro život údů Jednoty vůbec, vrcholící v tzv. Nápravě, 2) zprávy pro vrchnosti v jejich zvláštních úkolech, 3) zprávy pro Bratry soudce a o soudu vůbec, s přidaným návodem pro životosprávu tovaryšů, nad nimiž jeden ze soudců měl dohled.

Zároveň připojujeme Napomenutí Bratra J. Černého jako doklad těsné souvislosti těchto výzev k životu z víry plynoucímu s vytrvalými poukazy na obsah této víry a k závazku věrnosti Jednotě, která na cestu bdělého života své údy nejen uváděla, ale také je v ní udržovala.

V přetisku rukopisů a starých tisků přidržujeme se co nejvíce pravidel, podle nichž vydal Jar. Bidlo první dva svazky Aktů Jednoty. I když v novočeském pravopise a s moderní interpunkcí předkládáme text staročeský, není naším prvním cílem akribie přepisu; stejně jako Bidlo upravujeme zejména kvantitu samohlásek podle soudobých gramatických pravidel. Zachováváme znění toho rukopisu či tisku, z něhož přepisujeme. Při rozpětí 150 let, v nichž naše zprávy vznikly, nesou jednotlivé kusy různé stopy jazykového vývoje své doby. Slova zastaralá vysvětlujeme slovníčkem na konci knihy.

Biblické citáty jsou vysázeny kursivou. Jejich označení doplňujeme odkazy v hranatých závorkách, které vůbec vyznačují doplňky vydavatele, kdežto složené závorky - {} - oddělují slova písařem zbytečně přidaná.

1.1 Zprávy všem Bratřím vůbec.

1.1.1 Spísek starých Bratří

Spísek starých Bratří, učiněný léta Páně 1464 o svolení tejkž Bratří, na čem sou se spolu smluvili na horách Rychnovských léta svrchu psaného, adresovaný Starším prvních sborů, shrnuje nejstarší řády stanovené údům vznikající Jednoty bratrské ještě před zřízením vlastních kněží, tedy před jejím skutečným ustavením jako zvláštní denominace. Je zapsán v Aktech V. 260a – 261b; odtud jej otiskujeme. Z části je Spísek zařazen do Dekretů na čtyřech místech (str. 24n, 132n, 142n, 283 v I. díle, v Gindelyho vydání str. 8n, 53, 57, 113) a s odchylkami, které uvádíme pod čarou. Přispívají namnoze k vysvětlení původního textu.

Asi po třech letech bylo totéž svolení nově formulováno, podle soudu F. M. Bartoše (ČČM 1921, 209n) snad na adresu Rokycanovu a zejména Valdenských, aby jim byla dána zpráva, podle jakých řádů Jednota žije. Je nadepsáno „Ve jménu Páně“ a ve srovnání s původním zněním Spísku značně zkráceno. Čte se v Aktech V. hned na str. 262b - 263b.

Zcela stručný výtah této druhé verse byl pojat do Historie Fratrum (univ. Rkp XVII F 11 str. 46–48) s důležitým vrocením do roku 1467 nebo 1468. Také druhou versi z Aktů i její výtah z HF otiskujeme.

Spísek v první redakci byl otištěn, zřejmě z Aktů V., k čtyřstému výročí v *Hlasech ze Siona* 1864, 100n. Jeho německý překlad vyšel 1865 v *Geschichte der alten Brüderkirche* (E. W. Cröger) I. 1865, 66–71. Výňatek druhého svolení obsažený v HF je odtud přetištěn s doplňky podle A V. 262n. v přetisku první části HF Bohumilem Lukavským z Řeneč v Bratrských listech XIII/1906, 59.

Spísku si povšiml již Palacký ve IV. Díle *Dějín* (2, 430n; ve vydání z r. 1939 sv. V. 337), aby na něm vytkl praktický ráz původní Jednoty. „Nic nebylo v dekretu tom, k čemuž by netoliko Rokycana, ale i papež sám svoliti neměli: směřovalť zajisté pouze ku praxi

křesťanské zapáchaje poněkud² duchem socialistických křesťanů prvověkých“. Ant. Gindely (*Geschichte der Böhmischen Brüder I.*, 1857, 30a) viděl v něm však vedle části praktické i theoretickou, chtěje snad – po pravdě – říci, že Bratřím jejich praxe vyplývala ze základního postoje víry v Pána Krista a že jim byla důležitá spravedlnost z Boha i naděje v Bohu živém. Tak o tom Spísek mluví, byť jedinou úvodní větou, osnovanou však zřetelně na trojně víry, lásky a naděje, pro bratrské bohosloví pro všechny časy tak příznačné. Život Bohu oddaný v obecnství, kde Bratr Bratru pomáhá, jest znamením pravdivosti víry a lásky i jistoty naděje, tak jak týmž směrem ukazuje i Bratrský katechismus až do konce pouti bělohorské Jednoty (srov. Bratrský katechismus r. 1615 ot. 129 ve vydání J. K. Smetany 1934). Na více místech zabýval se Spískem Jar. Goll (v souhrnném vydání *Chelčický a Jednota v XV. stol.*, 1916, jde o str. 47, 85a, 96 a 133), obsah obojího svolení připomněl Ivan Palmov (*Češskije brat'ja v svojich konfessijach*, 1904, I. 182nn) v přehledu V. svazku Aktů. Zatím se k Spísku obrátil Jos. Th. Müller ve studii „Die Gemeindeverfassung der böhm. Brüder in ihren Grundzügen“ (*Monatshefte der Comenius-Gesellschaft V*, 1896, 140 a n.), aby doložil, že Jednota nechtěla ani ve své nejstarší době tvořit společnost mravně dokonalých, ale společenství vzájemně výchovné (142). F. M. Bartoš srovnal oboje svolení a rozebral je v článku „Z ústavních počátků Jednoty“ (ČČM 1921, 209 a násl.). Nejširě jeho znění uvedl a obsah obojí verse utřídil Jos. Th. Müller ve své *Geschichte der Böhm. Brüder I.*, 1922, 101-108; v českém převodu díla, *Dějiny Jednoty bratrské I.*, 1923, 56-62, cituje F. M. Bartoš výňatky z obojího svolení podle původních záznamů v Aktech, zčásti však podle Dekretů (283, u Gind. 113). Müller opět vidí ve Spísku svědectví, že Bratřím v jejich první době nešlo o revisi a přetvoření křesťanského učení, nýbrž o vytvoření křesťanského života v obecnství.

Jde především o obecnství vzájemné pomoci v duchovním životě poučováním, povzbuzováním, konáním kázně. Zvláštní ustanovení svědčí pak jednotlivým skupinám údů sboru, s častým dovoláváním se návodů apoštolských. Podle apoštolského příkladu mají si doma i na častých cestách po diaspoře vésti kněží, učitelé (snad i laičtí kazatelé) a ti, kdo mimo ně volili dobrovolnou chudobu. Již původní text ukazuje, že se životě v chudobě oddali především kněží a učitelé. Zprvu nikoli jen oni. Zápis v D I. 143n (Gindely, 57) však dodává, že toto „svolení“ v původním rozsahu „dlouho státi nemohlo“ a obmezilo se brzy na samy kněze, aby oni k němu nejbliže stáli. Také oni především jsou v původním svolení spolu se svými vyučujícími pomocníky vybízeni k trpělivé, až i mučednické statečnosti.

Na jejich potřeby hmotné mají pamatovati ostatní údové sborů, ale i sami mají přiložit ruku ku práci a něco si na živobytí sami vydělat.

Další skupinu tvoří svobodní Bratří a Sestry, zaměstnaní námezdně, a mladí lidé, žijící bez vlastních rodičů (snad že se k Jednotě připojili bez nich); poroučejí se péči starších hospodářů nebo hospodyní, kteří tu zastávají funkci pozdějších Bratří soudců a starších Sester. Zpráva apoštolská váže i ženaté hospodáře k povinnostem vůči vlastní rodině a čeledi. Oni zejména mají být hotovi ku pomoci chudým, hostům a nuzným. Skupina poslední jsou kající, tj. ti, kdo jsou na přechodu ze světa k Jednotě a potřebují všestranného vedení. Následují pokyny o podmínkách změny bydliště, o výběru čeládky, o opatření vyhnanců pro víru, zevrubně pak je stanoven způsob, jak rozdávatí almužny, aby bylo vyloučeno zneužití i špatná pověst.

Vůči vrchnosti a mezi sousedy mají Bratří osvědčovati poddanost řádu a svornost i hotovost plnit běžné občanské závazky v tehdejší společnosti zřízení.

Čtenář dalších zpráv bratrských sám pozná, jak rozvinutím a úpravou [řády]³ usnesení tohoto svolení vznikly podrobněji vypracované životní řády pro bratrské sbory i pro jednotlivé skupiny v nich.

² tj. u Palackého: maje příděch

³ Tak v rkp., zřejmě omylem.

1.1.2 List Bratří Starších sborům z r. 1510

Bratrské řády předpokládaly velikou míru horlivosti víry a oddanosti Kristu. Kde polevovala, stávaly se břemenem a nebyly dosti ochotně dodržovány. Společenské poměry se v průběhu 16. stol. stávaly složitějšími, hospodářský rozvoj měst [nerušený válkami] a přechod od hospodářství naturálního k peněžnímu vedl ke změnám, když i venkovská šlechta začala zintenzivňovat své hospodářství a kladla větší požadavky na pracovní sílu poddaných, zatím co náročnost všech vrstev v životních rostla. Starší Jednoty hleděli se starostí na snižování mravní úrovně údů církve, i když také jim byla běžná v reformačních kruzích často připomínaná these, že v posledních časech tohoto věku, jehož závěr viděli ve dveřích, proniká lidské pokolení nápadná mdloba ve srovnání s časy předchozími (D II, 235 = DG 216, z r. 1563; srv. Augsburské vyznání 23,3 – Čtyři vyznání, 84).

Doléhala-li pak na Jednotu protivenství, viděli v nich Boží trest přivolaný zvlažněním první lásky Bratří a Sester. Pastýřská povinnost vedla je k napomínání a k povzbuzování k nápravě.

Na oblevení při dobré práci veden stesk na bratrském sněmu již v letech 1487-8, kam Ferdinand Hrejsa (IV, 77) klade dekret zapsaný v D I 333-339 (= DG 132n, srov. I D I.220n = DG 89). Hned v zápětí zařadil redaktor Dekretů zápis ze schůze Úzké rady ze 14. dubna 1510, na níž bylo za pronásledování vzbuzeného svatojakubským mandátem (1508) rokováno, „proč Pán Bůh nynější pokušení zvláště na nás dopouštěl“ a nalezeno, že největší příčina jest nehodné chození v povolání. Učiněna usnesení o pokání a o návratu ke starým svolením, a sborům i kněžím rozepsány listy v tom smyslu (D I. 336-353, 59-61 = D G 133-139, 22n. ZK 202-206.⁴

Ale již z prvních let 16. století je krátký list v Aktech V (318a), podobně vybízející k nápravě a k modlitbám v soužení, jaké již tehdy na Jednotu doléhalo, a podobně zní „cedule od Bratří Starších“ z r. 1512 hned na dalším listě Aktů. Takové výzvy se s větší i menší naléhavostí zřejmě opakovaly při dalších příležitostech. Tak v srpnu 1535 volala Úzká rada opět k nápravě a k postům listem zčásti podnes zachovaným v jednom z originálů (F. M. Bartoš, *Vzácná památka Jednoty bratrské, Reformační sborník VIII/1946*, 154nn s přepisem i fotokopii zachované části).

Dvojice listů z r. 1510 je však z těchto napomenutí nejvýraznější. Oba jsou dochovány v celém, obsáhlém znění, vzešlém zajisté z pera B. Lukáše. List kněžím je zapsán pod názvem „K nápravě knězi každému z téhož sněmu list psaný“ v Dekr I. 343-353 = DG 135-139 i v ZK 204 a násl. O listu sborům bylo usneseno, že bude vydán tiskem (D I.342, DG 135). Je zařazen do „Spisu o mnohém a rozličném pokušení“, jenž byl předložen ve zmíněné dubnové schůzi Úzké rady a vyšel téhož roku (1510) tiskem (Knihopis 5032). List je pozoruhodný již tím, že byl psán také jménem „Starších k radě příležitých“, kteří nebyli řádu kněžského. Úzká rada tedy měla v této době také členy z řad laiků. Až dosud nedocházel list povšimnutí, ač mu náleží nepochybně místo také v seznamu opisů Lukášových. V neúplném jinak výtisku tohoto spisu je list zachován celý. Má vlastní folioci A1b - E5b. Z brněnského unikátu jej přetiskujeme.⁵

Je to mocný projev vyznavačské statečnosti, která, koříc se před Bohem, hledí pevně v tvář nebezpečí hrozícímu od jeho nepřátel. Jednota je sevřena persekucí. Není však v rukou svých protivníků. Je zcela nepochybné, že je v rukou Božích a že v jeho plánech je i „toto hrozné pokušení“, které on na Jednotu dopustil jednak, aby při ní zjevil svou moc a dobrotu, jednak aby svou pravdu kryl před světem a dal její známost jenom věrným, zejména pak aby

⁴ Rukopisná poznámka DJB 108-110 (zřejmě Dějiny JB).

⁵ A. Molnár (Boleslavští Bratří, 1952, str. 75, pozn. 80) vztahoval zmínku Dekretů o něm na list z roudnického rukopisu VI Ff 7, který, jak níže ukážeme, vyšel ze situace mnohem pozdější (1573).

vzal v kázeň svou Jednou, do níž proniklo mnoho světského. Bůh jí chce prokázat svou milost, čistí-li ji skrze Antikristovo pokušení. Jak velice je takové zkoušky potřebí, aby byl z lidu Božího vyhnán svět, totiž žádost očí, žádost těla a pýcha života! Bůh chce přece mít Jednotu útočištěm věrných, chce, aby byla žádoucí těm, kteří jsou vně - a zatím co se tu do ní vloudilo světáctví po dobu, kdy požívala zevního klidu! Jak mnoho marností, sobectví a křivdy do ní vnesli urození! Boží soud se ovšem právem začal od strážních domů, to jest od správců a Starších. Starší sami především se tu dávají veřejně vinni ze své nedbalosti a napomínají z téže příčiny i ostatní správce. Zároveň však volají ku pokání všechny údy sboru vůbec a všechny její stavy zvláště: mocné, bohaté, řemeslníky a řemeslnice, marnivé muže i ženy, ať urozené, ať chudé, panny, vdovy, panice i vdovce, manžele, hospodáře a živnostníky, hospodáře domu i čeledí, sluhy a opět pány, neukázněné Bratry, kteří nedbají na sborové řády a vadí se před obecními úřady, vandrovní a opět všecky vůbec a připomínají jim jejich povinnosti s opakovanou výzvou i pohružkou: kdo se k obecnému pokání nepřipojí, ať jde svou cestou - Bratří jsou rozhodnutí nedbat na početnost Jednoty; ať je jich sebe méně, jen když přestanou hněvat milostivého Boha, který svým trestáním dává najevo, jak mu na „Jednotě této“ záleží.

List obsáhlý a přece až do konce naléhavý je předchůdce dalších výzev k nápravě a opakovaných výčtů povinností, které váží údy Jednoty vůbec a podle jejich stavů zvláště. V pozdějších častých vydáních Spisu o mnohém a rozličném pokušení však v celém rozsahu přetiskován nebyl. Již r. 1521 vyšel spis znovu ve zkráceném znění⁶ - podle doslovu (O9b – O10a) proto, že mnohé věci, které v něm byly jednotlivým stavům vytýkány „podle možnosti jsou z větší strany napraveny ... ač nedostatkové vždy při lidech lidští přiházejí se, však což možné, proti nim se vsťrieť jde“. Z listu Bratří Starších je ve vyd. z r. 1521 otištěna jen první část pod názvem *O příčinách pokušení na Jednotu tuto etcetera* (K5a-L5b). Je příznačné, že tu jsou téměř úplně opakovány pádné výčitky na adresu urozených v Jednotě – věcné odchylky uvádíme v poznámkách k našemu přetisku – vynechávají se konkrétní napomenutí stavů jiných. Statečný postoj Starších vůči vrchnosti zůstal tedy neoslaben. V tomtéž znění opakuje touž část listu ještě r. 1585 poslední známý přetisk Spisu o pokušení, nadepsaný tentokrát *Sepsání davní, učiněné ve jménu Páně od Bratří Starších. V němžto se pokládá o mnohém a rozličném pokušení, totižto božském, ďábelském a lidském etc* (Knihopis 5035, Daňková č. 56). Je uzavřen týmž doslovem vysvětlujícím, proč byl původní list zkrácen, jako ve vydání z r. 1521. Zkrácený list je zde otištěn na str. 167-186 s jazykovými a pravopisnými úpravami podle bratrského usu s konce 16. století, tu i tam uhlazen slovosled, místy vypuštěna spojka „a“ či „i“. Jinaké, nečetné odchylky od edice z r. 1521 zaznamenáme v poznámkách.

---

⁶ Knihopis 5033.

1.1.3 Kniha B. Beneše Bavorského o pravém náboženství křesťanském.

Nový závan vnesl do Jednoty po smrti jejího bdělého strážce a vůdce, B. Lukáše Pražského, vliv luterství. (Opakuje se zpravidla, že luterství způsobilo porušení řádů bratrských, jak se toho Úzká rada zalekla již v r. 1535 [D II.33n = DG 152] a pak se zvláštním pokáním r. 1546 [D II.69nn = DG 164n]). Ti, kdo vidí v Lutherově zvěsti o ospravedlnění samou vírou skutečný duchovní zisk, kladou na druhou stranu vah účast Bratří na získaném objevu jádra evangelia, k němuž se od té doby Jednota hlásit nepřestala, i když si nově uvědomila cenu odkazu Lukášova a vrátila se k němu s novou horlivostí pro řád a kázeň.

Mezi tlumočníky a šířitele Lutherova poselství v Jednotě bývá právem na předním místě jmenován B. Beneš (Benedikt) Bavorský z Vlčího pole. Müller (I.17 a násl.) poukazuje právem k jeho *Rozmlúvaní spoločnému čtyř Bratří o pravém a gruntovním požívání jistého spasení v pokoji svědomie dobrého* (151), vydaném znovu ještě r. 1563.⁷ Méně určitě zní jeho úsudek o druhém zachovaném spise Benešově, ačkoliv tato *Kniha o pravém náboženství křesťanském*, k níž Müller hned v zápětí stručným nárysem obsahu poukazuje, jest jasným pokusem využít výtěžků Lutherovy reformace také k novému pohledu k životním řádům a k jejich novému pojetí i vyjádření. Je důležitá svým východiskem. Správný příklad pravé pocty Boží a bohulibého života nedávají svou pošmournou, (navenek patrnou kajicnickou) zbožností mniši nebo mikulášenci, proti nim obojím se tu Beneš znovu a znovu polemicky obrací. Podle jeho definice jest pravé náboženství „skrze víru Čtení svatého poznati, dojíti, užívati i následovati Pána Boha v milosti a v pravdě jeho“. Boha pak má věřící křesťan následovat jednak v milosrdenství, jednak v nenávidění nepravosti. S užitím termínů, nesoucích zřetelný přídech mystické literatury, vykládá Beneš v první části svého spisu, že náboženství má své stupně: nábožnost, pobožnost a zbožnost. Na prvním z nich se lidé napravují k Bohu a přijímají jeho slovo. Druhým stupněm je pobožnost lidí v mír s Bohem vešlých a v tom pracujících: jdou *po Bohu*, jsou tedy *pobožní*. Třetí stupeň (zbožnost) je stav lidí dokonalých v pravdě. Jsou naplněni všelikou mocí pravdy Boží, přebývají v Bohu a Bůh v nich. Jsou *zbožní*, protože došli *zbožnění* Bohem a jeho pravdou. Plně se zbožnění věřících projeví ve věčném životě.

Člověk byl původně postaven v dokonalém náboženství, ale neostříhal ho. Ďáblovým působením se stal i se svými potomky bezbožným. Bůh však uložil člověka vyprostit z tohoto ďábelství a zase jej zbožnit. Bůh to učinil v Kristu; vždyť nic nemůže být *zbožnějšiho* nežli stal-li se Bůh člověkem. Tak je Kristus pravý základ svrchovaného náboženství. Jen v něm je složeno, jen u víře v něho je pravé *zboženství*. Kdo chce být nábožný svými skutky, staví se proti Kristu, je ďábelník, Antikrist.

Ale ovšem pravé náboženství musí být ostříháno a zachovááno, a to následováním Pána Boha. Pode Božího příkladu má člověk činit, co Bůh přikázal. On sloužil lidem stvořením a zařízením přírody pro dobré i pro zlé lidi. Také Kristus posloužil lidem k spasení svým dílem, a Duch svatý svými štědrými dary. Lidem k službě shromáždil Bůh církve a učinil ji všem obecnou a známou. Nic na tom nemění, že mnoho lidí zůstává k Boží milosti zatvrzelých. Bůh slouží všem opatrováním obecného dobra všech lidí. V tom ho máme následovat. Pak také pravé náboženství není než pravé vydávání sebe i svých věcí k obecnému užitku podle příkladu Božího. K tomu se ovšem nehodí uzavřené kláštery, nýbrž naopak život uprostřed bližních. Suma pravého náboženství jest nebýt sám svůj, ale také svého bližního. Takové náboženství má křesťan stále prokazovat milováním dobrého a nenáviděním zlého, řídě se ovšem i zde úsudkem Božím, jenž sám člověku ukazuje, co je dobré a co zlé. Je z daru Božího, kde se člověk dovede vírou k takovému životu přinucovat s opuštěním sebe a svého rozumu i vůle.

⁷ Knihopis 1009 a 1010.

Z tohoto základu jde mnoho stupňů a ratolestí pravého náboženství podle řádu církve a světa. Beneš řadí ve druhé části, kterou otiskujeme, tyto stupně podle řádu církve. Stupněm prvním a nejvyšším je mu funkce předních služebníků církve, kněží. Za nimi následují pomocníci sboru, zejména Bratří soudcové. Na třetím stupni stojí ostatní pomocníci a lid ve vzájemném poměru k nim, i tím, že pamatuje na jejich obživu. Čtvrtý stupeň jest lidu obecného v obecných pracech; tu jde o lid Jednoty v běžném povolání. Na stupni pátém až osmém jsou hospodáři, hospodyně, dítky, čeledě, na devátém rolníci a řemeslníci. Desátý stupeň se týká zvláštních potřeb bližních v jejich nouzi a nemoci. Teprve pak na jedenáctém a dvanáctém místě jest - dosti široce – řeč o náboženství projevovaném v bohoslužbách a v postech: je to pořadí tím významnější, že slovo „náboženství“ v té době znamenalo bohoslužbu především jako kult. Nakonec a nejspíše jest pak v posledním oddíle knihy pojednáno o pravém náboženství v řádu moci světa.

I v tomto spise Bavorského je důraz položen na celé, radostné ujištění spasením, zároveň pak na ochotu k službě bližním. Pohled ke světu je tu mnohem otevřenější a kladnější než v předchozím pokolení Bratří. Je přímo příkazem pravého náboženství neuzavírat se v úzkém soukromí; ba všechno svědčí, že B. Benešovi nestačil pro konání pravého náboženství ani úzký kruh bratrského sboru. Bratr se má ochotně vydávat v službu lidem ve svém řemesle a živnosti, ano i ve správě obce, nevyjímajíc vykonávání soudu nad pachateli zlého. Mít podíl na správě poddaných není pro B. Beneše nutností, jejímž nebezpečím pro duši je lépe se vyhnout, ale naopak příležitostí k významné službě bližním po příkladě Božím, k službě, kterou je ovšem třeba konat s novou opravdovostí a v nové čistotě správně pochopeného úkolu. Kniha o pravém náboženství svědčí, že luterská orientace, kterou B. Beneš představuje na poli věroučném svým *Rozmlíváním*, pronikala jeho zásluhou i do pohledu Bratří k životu veřejnému. Také k životu rodinnému, jak dobře poznala A. Císařová-Kolářová, když z Knihy Bavorského těžila pro *Ženu v Jednotě bratrské* (1942, str. 114 a 142). Na starší řady Jednoty nechce přitom zapomenout. Samy slovní shody jeho výkladů se staršími formulacemi bratrských dekretů nasvědčují, že vštěpoval nové rouby na živý kmen bratrských řádů, aby je oživil a připravil z nich růst nového, svěžího ovoce.

Kniha B. Bavorského byla hojně čtena. Svědčí o tom nejen její vytištění v r. 1543 prací B. Martina Michalce, Staršího Jednoty, v době, kdy již autor, r. 1535 zesnulý, svou osobou a svým úřadem za svým spisem nestál, ale zejména její zařazení mezi povinnou četbu bratrského duchovenského dorostu. Ji zajisté míní bratrské *Naučení mládencům*, když určuje učedníkům a jáhnům Jednoty čísti mimo jiné knihy „o náboženství“, jako vůbec klade B. Beneše – nepochybně Beneše Bavorského – mezi bratrské „otce“, jejichž literárního odkazu si má mladý bratrský kněz zvláště vážit (Viz str. 59 a 63 ve vydání Fr. Bednáře a u Müllera II. 356 pozn. 207).⁸ Přesto však nezbyvá než říci, že další pokolení vůdců Jednoty podrobilo Benešův rozběh směrem luterským revizi, jak ukazují jejich další návody životních řádů, zvláště pokud šlo o účast na světské moci. Přihlédneme k ní v přehledu zpráv urozeným.

Z knihy otiskujeme vypsání prvních desíti stupňů pravého náboženství – tato látka zapadá do rámce našeho souboru – a pak v oddíle o zprávách urozeným část poslední o pravém náboženství v řádu moci světa. Rozsah naší edici určený nutí nás k tomuto obmezení.

---

⁸ Zde rukopisná poznámka, těžko čitelná: (Benešovi ... možné přičíst spis doporučený ... Jednoty ke konci 16. stol. Spis Benešův je patrně míněn i na str. 59 ve výčtu brat. spisů pod tit. O...)??

1.1.4 „Náprava“

Knihy B. Bavorského vyšla zajisté se schválením Úzké rady, spíše však jako spis vzdělavatelný a snad zároveň i kruhům mimo Jednotu určený než jen oficiální řád Jednoty, určující životní způsoby jejích údů. Takový ráz měl po dekretech z let devadesátých, podle potřeby doplňovaných, a po listu (Bratří Starších) sborům z r. 1510 další spis shrnující životní návody pro Bratry a Sestry spolu s novou výzvou k nápravě života podle nich. Odtud měl i jméno: Náprava. I v češtině šestnáctého věku znamenal tento výraz především napravení a opravu toho, „*což zkřiveno neb ztočeno neb zašlo neb zavedeno a v zlé užívání obráceno, aneb opuštěno a pokaženo bylo*“, jak pojem slova vykládá pozdější vydání Nápravy, které otiskujeme z r. 1553 (fol. A2a), ale také pokorné vyznání viny a odprošení toho, komu provinilec ukřivdil nebo učinil újmu, až i satisfakci a náhradu poškozenému. Bratří mysleli snad i na tento právní obsah slova, když mluvili o nápravě před Bohem jako svým Pánem a Soudcem.

Kdy byla tato Náprava sepsána, nevíme. Došlo k tomu nejpozději v letech třicátých. Když totiž r. 1538 Starší obnovili výčet věcí všem Bratřím a Sestrám zapověděných pod vyloučením, vybízeli k napravení jich, „*tak jakž o tom v Nápravě psané a vůbec vydané zjevně oznámeno a o těch věcech vysvětleno jest*“ (II.48 = DG 156). Byl tedy toho roku již v opisech v oběhu, anebo byl právě do oběhu dán spis pod tím jménem, jenž volal ku pokání, shrnoval a vykládal závazné bratrské řady a vybízel k jejich horlivějšímu ostříhání. Nám se v tehdejšímu znění nezachoval.

Počátkem let padesátých byla Náprava vydána či sepsána znovu. Došlo k tomu opět pod tlakem persekuce, která sevřela Bratry v Čechách po nezdařeném pokusu českých stavů o povstání za války šmalkaldské (1547). Těžké časy trvaly řadu let. V létě roku 1551 posílala Úzká rada kněžím listy, z nichž dva, psané po 24. květnu a po 22. červnu, jsou zapsány v A VIII. 43b a 44b. Projevy tísně, až bezradnosti, mladších, ještě ne dosti zkušených Starších, kteří po zjetí Augustově a po smrti B. Macha Sionského zůstali v čele Jednoty, přecházejí i zde ve výzvu k modlitbám a k zkoumání příčin, pro něž Bůh svou Jednotu tak těžce zkouší, i k nápravě. V prvním listu píší:

„...Protož my na ty věci hledíce, k tomu sme se obrátili, abychom mimo všechny předešlé časy toho pilně vyhledávali, každý u sebe sám i mezi sebou jedni při druhých vespolek, proč takové věci Pán Buoh dopouštíeti a jimi tak přísně kárati a trestati ráčí. Musít to jistě býti a jest z naší příčiny a viny, nás služebníkúo i lidu Božího, čehož jestliže nepoznáme a při sobě nespátříme, čím jsme jeho urazili neb urážíme, i kterak pokání činiti i milosti jeho u něho hledati budeme? A protož i tebe, bratře milý, napomínáme, a pro milost Boží i spasení tvé tebe prosíme, aby se spolu s námi k témuž obrátil a nejprv sám u sebe bedlivě ohledoval a soudil, proč by takové často jmenované trestání Boží na Jednotu přicházelo, nejsi-liž také ty jeden toho příčinou, neb někdo z pomocníkúo neb zborů tvých, to u sebe za čas pilně ohledávaje, a s tím potom aby k předloženému svému šel a od něho radu i naučení vzal, kterak by takového sebe ohledávání a souzení i na spolupomocníky a soudce zboru i rozumnější z lidu rozsáfně potom podával jiným k užitečnému probuzení i napravení se etc. A což tak kdekoli vyhledáš, to opět staršímu svému oznámiti máš, aby od něho byl zpraven, co s tím dál činiti etc.“ (A VIII. 44a)

Ve druhém listě dodávají : „...Přítom pak každý z vás takto se měj. Vezmi před se epištoly apoštolské k Timoteovi a k Titovi, též kanoniky svatého Jakuba, Petra, Jana, jenž byli starší přední mezi apoštoly etc., též Zjevení sv. Jana kap. 2. a 3., k tomu také i zprávu kněžím Jednoty od předkuov našich připravenou, i přečítejž to sobě pomalu začasť a sebe i zbory sobě poručené podle toho svědomí i v obcování rozsuzuj sám u sebe tajně před Bohem. A když pohotově budeš, s tím, což najdeš, předloženému svému se postavíš a jemu se v tom

sprostně a věrně oznámíš, a tu radu a naučení od něho vezmeš, co by dále činiti měl...“ (A VIII. 45a/b).

Müller (II. 229) rozumí těmto listům tak, že právě jimi si Starší vyžádali materiál k sestavení knížky, o níž je řeč v zápise o schůzi Úzké rady v Ml. Boleslavi r. 1552, kde *„příčiny pokušení těchto (podlé svolení a za potřebné uznání) od rady sepsané podlé svědomí do rady položeny sou. Což potom i od kněží a jáhnů i od zborů všech jest činěno a Bratřím psané odsíláno bylo. Odkudž Náprava (knížka tak řečená) pošla, zborům potom čtena i k tištění dána byla”*. (D II.94 = DG 171). [Zápis je posledními větami patrně později doplněn a sděluje, co se dalo teprve v roce po oné schůzi. Z dalšího záznamu z r. 1554 (D II.106n = DG 175), že Náprava byla rozeslána sborům „předešlého roku“, jde totiž, že ji sbory dostaly r. 1553. Stejně mluví Starší na konci Nápravy samé (fol. F7a) o „vyhledání ode všech soudců a zborů po vši Jednotě a nadto ode všech zprávů, kněží a Starších“ učiněném, „když to předešle z příčin pokušení a zámuteků velikých na všechny přednější podáno bylo, aby vyhledávali, proč by Pán Bůh takové zámuteky a pokušení i tak dlouho dopouští ráčil“. Vzešla tedy tato Náprava ze spolupráce Starších s kazateli Jednoty i s vážnými údy sborů a pravidla v ní stanovená měla ráz nového společného svolení. Ten smysl má patrně odstavec v Napomenutí všech věrných B. Jana Černého (Mus. rkp. II H 33, fol. 109b, odst. 4; viz náš přetisk na konci této edice), mluví-li o „našem přiřčení v smlouvě Božie, učiněném a obnoveném při obecném vydání psané Nápravy“.

Zda byla při sestavení knížky vzata v úvahu či přímo za základ starší Náprava zmíněná v Dekretech při r. 1538, není nijak připomenuto. Sotva však lze předpokládati jinak, jestliže novému spisku zůstalo staré jméno, ač byl nazván novým titulem, *Napomenutí stále ke všechněm věrným*. Na jméno již tradiční poukazuje hned **předmluva**, vykládající od prvního slova pojem nápravy a zdůvodňující z Písma její potřebu. Předmluvu zakončuje **osnova** spisu, v níž se rozlišuje I. osobní napravení každého jednotlivce při jeho povolání k spasení a II. náprava jeho vztahů k jiným lidem. Osobní náprava při povinnosti k spasení je 1. vnitřní a 2. vnější, a to (v obojím případě) a) z povinnosti dlužné k Bohu a b) z povinnosti dlužné k bližnímu. Jde tedy o osobní život z víry v poměru k Bohu v soukromí a v církvi a o život mezi bližními ve sboru a ve veřejnosti.

Jako jinde, např. ještě i v Řádu Jednoty z r. 1616 resp. 1632, je i zde znát, že Bratři nebyli mistři v logickém rozčlenění látky. Naznačení zamýšlené osnovy však užitečně naznačuje, že Bratřím bylo jasné, jak návod pro různé životní okolnosti nesmí vycházet z vybídnutí k mravnímu soustředění, ale ze samého základního postoje k Bohu a k jeho slovu, zvěstovanému v církvi.

První kapitola o **vnitřním** napravení **k Bohu** ukazuje tedy s důrazem k základu nového života v opravdovém probuzení víry, lásky a naděje, tak aby všechna náprava vyvěrala z obrácení člověka k Bohu. Vstup do Jednoty byl přece spojen s oddáním Bohu v úmluvě víry k sloužení Jemu: toho se bratrský duchovní správce směl vůči údu sboru dovolat vždycky (srov. str. A4b, 7a, 7b; B3b). K napravení **vnějším** **k Bohu** se počítá již napravení všech mocí duše, smyslů i údů těla. Jde o mysl, žádost, lásku i nenávist a horlivost, o oči, uši, ústa, chřípě, o ruce i nohy, aby odtud šla náprava celého života. Jinak záleží Bratřím vnější napravení k Bohu především v obnovení správného vztahu **k církvi**. Bratři a Sestry mají obnovit živý vztah a důvěrnost k Jednotě jako ku pravé částce církve Kristovy, mají rádi přijímat služeb jejich služebníků a účastnit se jejich služebností, mají mít pravý vztah k jejím údům, ale i k bližním vůbec, i k nepřátelům, mají je milovat a sloužit chudým. Jako r. 1510 tak i nyní sami Starší a správcové sborů, kteří Nápravu k údům vysílají, vyznávají pokorně své nedostatky - připomínají mezi nimi i rozličná učení, mínice patrně překotné přijetí luterských vlivů (B2a) - a slibují nápravu se své strany. Také na péči o chudé je položen zvláštní důraz (B 5a a násl.).

O zevnější napravení k službě Bohu v **bližních** má každý z Bratří usilovat na svém místě a ve svém povolání v domě a ve společnosti. Tu následuje rozsahem hlavní část spisku, totiž pokyny pro svobodné - je pamatováno na ty, kdo chtějí Bohu sloužit v tomto stavu až do smrti - i pro manžely, pro děti i pro hospodáře, pro čeled, pro živnostníky a řemeslníky, pokyny pro střídmost v jídle i v oděvu, a opět pravidla pro soužití s okolím, jmenovitě se sousedy, v cechu a ve správě obce. Soudce sboru stačilo odkázat k příručce o soudech a soudcích. Širší jsou opět pokyny pro vztah poddaných k vrchnosti, k úředníkům, služebníkům a zejména rozsáhlá zpráva pánům pro jejich zvláštní postavení a úkoly. Po radách těm, kdo jdou za prací mimo domov, končí knížku souhrnná závěrka s vysvětlením vzniku knížky i s připomínkou, že nemá být pojmána jako osobní osten proti komukoli. Tak je až do konce dodržen srdečný, vybízející a povzbuzující ráz spisu, jenž nemá být snůškou rozkazů a zákazů, ale chválou krásného života oddaného Kristu, jehož cílem je upevnění spasení a pak radost věčného života s Bohem.

Svou látkou a namnoze obsahem zásadních i jednotlivých pokynů navazuje Náprava na starší usnesení sněmů, zejména z přelomu století, jak je později shrnul redaktor Dekretů (I.216-251, 284-302, 316-330, DG 87-100, 113-120, 125-131). Rovněž v Lukášových *Zprávách kněžských* je podána táž látka podle stavu z konce let dvacátých. Zvláštní změny nejsou patrné. Také poukazy ke spisům Lukášovým, připojené svým místem (D5a, E6a/b, F5b, F6a) ukazují k záměrnému navazování na starší tradici. Přirozeně jsou tu i místa připomínající list Starších sborů z r. 1510. (Vysledovat poměr Nápravy k Dekretům a k ZK zevrubně není úkolem naší edice.)

Bratří počítají s daným feudálním řádem, prolnutým již silně třídou měšťanskou. Nechtějí tento řád rušit; své údy napomínají, aby v pokoji zastávali svá místa v něm a aby jej naplnili křesťanským pochopením pro zásadní rovnost všech před Bohem při různých povinnostech i pro věrnou službu jedněch druhým. Prikazují-li povinnou poddanost podřízeným, mluví jasně i na adresu pánů a zvláště širokým oddílem jim ukazují k odpovědnosti i k mezím jejich výsadního postavení. Ve zvláštním spise jim určeném promluví v tom směru ještě určitěji. Jinak je z knížky patrné, jak velice se v Jednotě uplatňoval živel maloměstský.

Spisek se potkal se značným ohlasem a osvědčil se. Byl čten po sborech, a byly-li zprvu jaké obavy, zda byla volena správná cesta k obnově dobrých řádů, mohli Starší r. 1554 s uspokojením konstatovat, že „žádné škody z toho napomenutí není v Jednotě ... nýbrž užitek v počátcích potěšený a v naději ještě hojnější“. Na křik nespokojených „necelých a tělesných“ není co dbát. Bylo ovšem uznáno, že nelze všechny řády uvést v lid naráz a doporučeno vytrvalé působení ve smyslu knížky v kázáních i při pastoraci. Příliš horliví kněží měli být napomenuti, aby předpisy Nápravy nezpříšňovali, ale hleděli je uvést v platnost trpělivým napomínáním (D II.106–108; DG 175n).

Snad právě vydání Nápravy z r. 1553 máme před sebou v unikátním výtisku pražské Universitní knihovny 54 E 101, z něhož zde citujeme⁹ (Knihopis 6012.) Lze ovšem dobře připustit, že jde o další, o něco mladší vydání, jistě však bylo tištěno před rokem 1563; máť novozákonní citáty podle textu předblahoslavovského. Že naopak tento list nebyl psán před rokem 1548, ukazuje - je-li toho potřebí - podpis, na němž se podílejí se Staršími správcové sborů nejen v Čechách a na Moravě, ale „i jinde“, což bylo možné teprve po vzniku sborů v Prusích a později v Polsku.

S Napomenutím (Nápravou) Müller omylem ztotožňuje (II, 299 pozn. 102) *Napomenutie všech věrných*, uvedené u Jungmanna IV, 1812b. Tu jde o spis Jana Černého, zachovaný v mus. rkp II H 33 fol. 80-113 (který otiskujeme na konci naší edice). S Nápravou nemá nic společného. Pokládá-li pak Müller za pravděpodobné, že Nápravu sepsal, resp.

⁹ rkp. var.: který zde činíme základem naší edice.

sestavil, jeden z tehdejších seniorů, B. Mat. Červenka nebo B. Jan Černý, mám za to, že dohad je třeba zúžit na samého B. Červenku; sloh B. Černého, jak jeho Napomenutí ukazuje, je značně jiný.

Životnost Nápravy potvrzují její další vydání tiskem. Asi v Ivančicích vyšla r. 1574 v osmerce o 152 stranách s titulem *Napomenutí učiněné všechněm věrným po všech stavích a po všech zbořích v Jednotě*. V knihovně někdy žerotínské našel je ve Vratislavi B. Dudík (VKČSN 1877, 232). V městské vratislavské knihovně má sign. 8 K 245. Knihopis pod č. 6013 je ztotožňuje s vydáním o deset let pozdějším, a také M. Daňková pokládá ztotožnění za pravděpodobně oprávněné. Brání mu však jednak drobný rozdíl v nadpise (**po** všech stavích; 1584: **ve** všech stavích) jiné stránkování, dosvědčené již výňatky Bidlovými (Jednota bratrská v prvním vyhnanství III, 1909, 23 p. 3); např. jeho citáty se str. 137-139 exempláře vratislavského čtou se na str. 143-145 exempláře brněnského z r. 1584. Totéž srovnání ukazuje, že edice 1574 měla patrně týž text jako 1584, t.j. tytéž nepatrné úpravy textu z r. 1553.

Bidlův dohad (na uv. místě), že Náprava z r. 1574 je pozměněnou versí pastýřského listu složeného Staršími r. 1573 především pro sbory a pány polské Jednoty, po všem pověděném neobstojí. Poměr obou spisů je zřejmě opačný: pokud onen pastýřský list s obsahem Nápravy souvisí, bylo k němu užito Nápravy, kterou i v Polsku měl mít každý bratrský kněz a čísti z ní i lidu (Bidlo III.113-142). Rovněž nelze s Bidlem vztahovat káravé zmínky Nápravy speciálně na polské poměry z let 70tých, když se týmiž slovy Starší obraceli aspoň o 20 let dříve k lidu a šlechtě ve sborech českomoravských.

Vydání z roku 1584 popisuje Daňková na str. 108-110. V našem přetisku jsou jeho odchylky od staršího tisku uvedeny pod čarou. Jak již řečeno, jde jen o nepatrné změny. Je pozoruhodné, že za 30 let, která dělí vydání nám známá, Starší pokládali jen málokde za nutné měnit pokyny Nápravy. Tu i tam proráží přece jisté zmírnění původních ustanovení: Místo všeobecného zákazu hodů a radovánek zakazují se (67) rozpustilosti při nich. Uznává se (80), že nelze vždy najít čeleď bohabojnou a mravů takových, jaké by při členu domácnosti bratrského zaměstnavatele byly žádoucí. Mezi povoláními, jichž se má Bratr co nejvíce vystříhat, není uvedeno mečířství a střelb strojení (90).

Jungmann (IV.1314) zaznamenává ještě kralická vydání Nápravy z let 1589 a 1591; pro Knihopis nebyl zjištěn žádný takový výtisk, což však nutně neznamená, že v těch letech nevyšla. Opět s poukazem k nekázní v šatu bylo o Nápravě jednáno na synodu celé Jednoty v Lipnici 1592. Návrh, aby byla vydána v nové úpravě a doplněna zákazem neslušných či zbytečných rouch tou dobou módních, přijat nebyl. „*Soudný kazatel a čtenář snadně přidati muože nynější zbytečná roucha*“ (Mus. IX E 51, 36a = DG 260). Usnesení svědčí, že Náprava byla namnoze pojímána jako normativní zákoník slušných mravů a že senioři musili čelit jejímu příliš kasuistickému užívání.

K novému tisku Nápravy dala povolení Úzká rada v Ml. Boleslavi 1598 (Mus IX E51, 80a = DG 272). Došlo-li k němu, nevíme, je to však při popularitě Nápravy pravděpodobné. Odkazuje k ní ve svých vydáních Naučení mládencům (Bednář 59) a stejně ivančická registra v pravidlech pro soudce i pro vandrovní čeleď v letech kolem 1590; byla tedy zajisté po sborech šířena v hojných exemplářích a bylo potřeba opakovaných vydání. Komenský ji chválí jako nevelkou, zato však závažnou knížku v poznámkách k Řádu Jednoty (1660).

1.1.5 Pastýřský list Bratří Starších z roku 1573

Náprava tedy zůstala trvalou příručkou určující životní řády mezi Bratřími. Bylo k ní často odkazováno v usneseních Úzké rady i jinde. Její rámec připomínající nejistou situaci Jednoty bez ochrany zákona nezastarával při stálém nebezpečí, že Bratří budou opět postiženi

nepřízní vládnoucích a znovu odkázání na pomoc samého Boha, jehož nesmějí hněvat nevěrností ve svém životě. Již r. 1555 usnesli Starší, aby podle Nápravy bylo přihlédnuto k slušnosti oděvu (D II.116 = DG 178). K tištěné Nápravě poukazovalo v nové starosti nad oblevením životní vážnosti shromáždění Starších r. 1563 (D II.237 = DG 216n). Měl se připravit krátký list v tom smyslu s připomenutím ran Božích, nevěrné církvi hrozících. Opět se čtení Nápravy ukládá r. 1573 při poradě, co činiti, když se ve sborech vzrývá mravní nevázanost (D 314-316 = DG 240n). Úzká rada tehdy usoudila, „*aby ku probuzení většímu lidu obnovení se stalo předešlého psaní všechněm zborům, do něhož mají vloženi býti usudkové bratrští věci zapověděných všechněm Bratřím a Sestrám*”. Míněno zřejmě usnesení z r. 1538 (D II.48n = DG 156), psaní pak je zachováno v rukopise roudnickém VI Ff 7 str. 731–744, chovaném nyní v pražské Universitní knihovně. (Odtud tento list otiskujeme.) Náprava je zde připomenuta jako dávno vydaná. Na tento list upozornil A. Molnár v Boleslavských Bratřích, 1952, 75, pozn. 80 (srv. výše pozn. na str. 5). Patrnou nápodobou listů Pavlových začíná se toto psaní projevem radosti nad vírou a životem Bratří, takže potom překvapuje přísně otevřené vyličení skutečného odcizení mnoha údů opravdovému bratrství a vážné vybidnutí k nápravě. Velebný sloh s rozložitými periodami (i blahoslavovský text novozákonních citátů) svědčí pro původ listu v letech sedmdesátých, tlumí však a oslabuje naléhavost a bezprostřednost výtek. Zmínka o současných pomstách a metlách strašlivých, jimiž Bůh svírá okolní národy (str. 739) týká se patrně poměrů holandských a francouzských. Usnesení z r. 1538 je do listu pojato i se závěrem, jenž je rozveden. (V poznámkách ukážeme, v čem se text usnesení v tomto listě liší od textu vloženého do II. dílu Dekretů. Je ovšem třeba pamatovat, že v Dekretech sestavených r. 1617 není vždy zaznamenán text původní. Suché dny ke konci připomenuté jsou postní dny podzimní; vyšel tento pastýřský list Úzké rady ze schůze konané kolem 30. srpna 1573.)

1.1.6 Kniha o povinnostech křesťanských od B. Matouše Konečného

Spojením s velkou církví evangelickou v Čechách (r. 1609) vzala na sebe Jednota bratrská úkol zapůsobit na širší kruhy než jen na své vlastní členy a sdělit s nimi svou opravdovost v pojmání celého života jako povinné služby Bohu všemi smysly a údy, ve všech oblastech, do nichž život křesťana jako úda církve i jako člena občanské společnosti zasahuje. Tento úkol vzal na sebe bratrský Starší B. Matouš Konečný, duchovní správce sboru v Mladé Boleslavi, v prvním z řady svých spisů, určených, až na obrannou Pravdu vítězí (1614), ne tak zájmům Jednoty, jako spíše české čtenářské obce vůbec. Je to jeho Kniha o povinnostech křesťanských, z Písem svatých shromážděná, vydaná r. 1611 a v rozšířeném druhém vydání hned r. 1612 (Knihopis 4281 a 4282).

Konečný přistupuje k své práci, jak titul sám ukazuje, s úmyslem sestavit z Písma výroky, které určují křesťanovy povinnosti ve všech oborech života. Myslí přitom v první řadě na Desatero, které mu však není samo osnovou díla, nýbrž jejím doplňkem. Knihu zosnoval - na rozdíl od starších bratrských autorů - s úspěšnou snahou po systematickém rozvržení látky vskutku rozsáhlé. Na jeho pojetí je patrný vliv protestantské orthodoxy počátku 17. století. Na prvním místě podává přehledně učení o Bohu a o stvoření. Učení je předloženo jako souhrn vět rozumem dobře pochopitelných v klidné soustavě věroučné a pak mravoučné. I známost Boha a jeho skutků i víra sama náleží tu mezi křesťanské povinnosti. Pro jeho životní návody je mu Písmo bohatým skladem pouček a vzdělavatelných příkladů. Někde převažuje látka biblická, jinde je zřejmé prvenství temat daných dogmatikou nebo významnými otázkami životní praxe. Leckdy jsou na jednu rovinu se zásadními příkazy mravními postaveny předpisy rituálního dosahu (neosívati totéž pole různým semenem; muž má se modlit s hlavou odkrytou, žena s hlavou přikrytou; str.259, 327 a 330 ve 2. vyd.).

Speciální části, tvořící druhý díl knihy, věnoval B. Konečný v 1. vydání o 252 stranách necelou třetinu rozsahu knihy - 70 stran o 8 kapitolách. Ve 2. vydání, které má při témž formátu 349 stran, rozšířil místy díl první, jenž se mu zde končí na str. 192 místo na str. 163, hlavně však rozhojnil díl druhý (kapitolou VI. o správě školní a širokou kapitolou IX. o rozličných povoláních), takže mu i druhý díl vzrostl na 150 stran, tedy více než dvojnásobně. Obojí vydání má pak týž závěrečný obraz křesťanských povinností podle 1 Kor. 12. Jinak se vydání druhé liší od prvního tím, že tu autor rozhojnil biblické citáty, místy upravil sloh, jinde mění původní formulaci návodů - tu na některých místech původní text zestručnil. Opět jinde rozvádí a zdokonaluje osnovu knihy. Tak zvláště kapitolu o povinnostech polních, která v původním textu napodiv spojovala poučení o polním řádu vojenském s pokyny o polní práci v zemědělství, rozdělil ve dvě. Podobně rozdělil i poslední kapitolu o povinnostech stavu manželského, aby pojednal odděleně o povinnostech rodičů a dětí; i druhý díl knihy mu pak po přidání kapitol, o nichž ještě bude řeč, vyšel souměrně s prvním na 12 kapitol.

Je zřejmé, že tu je u práce bohoslovec školený studiem soudobé theologické literatury. Snad právem odhadl Jos. Jireček (v Rukověti I.384), že B. Konečný již r. 1598 přeložil Rozdíly theologické Amada Polana z Polansdorfu (mus. rukopis V H 1; kniha tiskem nevyšla zajisté pro své silně protiřímské zaostření). Je to dogmatické a etické kompendium thematem *Knize o povinnostech* blízké, avšak s převahou zájmu věroučného. Konečný mohl tu pro svou příští práci získat výborné formální školení. Věcně však odtud sotva pro Knihu čerpal. Jsou tu sice místy shody dané společným thematem, ale pojetí, vůdčí zájem a zpracování jsou rozličné. Má-li B. Konečný mezi Bratry dogmatický a systematický zájem do té doby výjimečný, je Polanus systematik a dogmatik každým nervem. Jeho Rozdílové jsou plny definic, členění látky jde do podrobností, dikce prozrazuje i v českém překladu theologa zaměřeného k dokonalému zvládnutí látky. Konečný je ve srovnání s ním prostší, jako byla vedle církve světové reformace prostší Jednota sama. Má blíže k potřebám života. Na řadě míst se vrací k známé problematice starších bratrských pokolení, třeba je kniha určena pro širší okruh čtenářů než jen členům Jednoty. Celé oddíly, ba kapitoly prozrazují Bratra thematem i stanoviskem. Jako Bratr šíří se zvláště ve 2. vydání o lichvě a odmítá ji. Bratrských řádů se týká jeho výklad o jáhnech, učednících a o soudcích sborů, i když se zde obrací také do řad církve evangelické připomínkou církevního řádu, sjednaného po vydání Majestátu Rudolfova. Bratrské jsou pokyny pro řád domácího a rodinného života. Také o vrchnostech učí v kapitole IV. (o správě světské) v jednotlivostech dobře bratrsky; není divu, že zde zvláště rozvíjí bratrskou zásadu o oddělení moci světské od věcí církevních a požadavek svobody svědomí. Ovšem, v celkovém pojetí této kapitoly je patrné, že B. Konečný s feudálně měšťanskou společností počítá bez rozpaků a bez napětí, i když sociální zájem zůstává i při něm patrný. Také v poměru k čeledi zarážejí příkřejší slova o trestání (233), byť tu byly v samém sousedství opakovány bratrské pokyny o spravedlivém a uznalém jednání vůči ní. Bratrské stanovisko je tu snad oslabeno snahou vyčerpat hojně návody, které pro životní řady podává vedle knih kanonických apokryfní kniha Sirachova, jíž se tu Konečný v tom ohledu dovolává výlučně. Změnu proti staršímu bratrskému pojetí znamená ovšem i kapitola o povinnostech vojenských. Ale i tu ukazuje na Bratra důraz na užití všech prostředků k zachování míru a varování před hříchy, jimiž se proti lidu popouzí Boží hněv válkou trestající.

Pozoruhodná je kapitola o školních povinnostech, svědčící o velmi živém zájmu B. Konečného o školní vzdělání. Rozvinutější ráz měšťanské společnosti počátkem 17. století vedl autora k tomu, že do 2. vydání knihy vložil rozsáhlou kapitolu o rozličných povoláních. Na první místo zde staví povolání pracující inteligence: světskou vrchnost, duchovenstvo, advokáty, úředníky, lékaře a lékárníky s odmítnutím čarodějných kouzel. U bratrského autora je pozoruhodné, že dává první místo světské moci i že do téže řady se světskými povoláními klade duchovní správce. Rukodělná povolání dělí po bratrsku na „živnosti“ (pro spasení)

bezpečné a nebezpečné a na vysloveně hříšné. Bezpečné je rolnictví, vinařství, pastýřství a velmi rozličná řemesla: vedle výrobců věcí zjevně potřebných jsou tu hodináři a u Bratra napodiv i zlatníci; tito slouží přece přepychu. Řemeslníky bezpečných řemesel odkazuje k jejich cechovním řádům - stejně jako předtím advokáty odkazoval k předpisům práva politického - a zvláště jejich povinnosti nevypočítává, uznává tedy platnost řádů občanských. Obezřetelnější je při řemeslech „nebezpečných“. Sem mu patří vedle kupectví a hostinství také rybnictví (sochařství) a tiskařství. V žádné živnosti nemá převažovat shon po zisku a všude je položen důraz na poctivost a mravní řád. Jako zaměstnání od Boha zakázaná je probráno lichvářství, skupování obilí pro zisk, žebrota, kouzelnictví, prostituce, fatkářství (zahalečské příživnictví).

Kniha má po předmluvě věnované panu Petru Vokovi z Rožmberka a po úvodních verších dva díly. První díl mluví o povinnostech „všem lidem vůbec přináležejících, jak by se Pánu Bohu, jedni k druhým vespolek i při svých osobách vlastních chovati měli“. Jde tu především o povinnosti k Bohu. Tu je na prvním místě povinnost Boha znát, potom Boha ctít. Známost Boží, vykládá kap. I. v souvislosti s 1. přikázáním, jest přirozená, kterou lidé mají ze svého přirození a z Božích skutků stalých při stvoření světa, osvědčovaná člověku svědomím, ke spasení však nestačící, a spasitelná, toliko některým lidem z pouhé milosti udělená. K té Bůh přivádí člověka podstatně skrze obdarování a zjevení a služebně skrze své slovo. Pána Boha jediného v Trojici blahoslavené (kap. II) mají lidé znáti podle Božského přirození - tu jsou shrnuty biblické výroky, svědčící orthodoxní dogmatice pro trojiční učení - podle jeho vlastností, vůle a skutků. Vlastnosti Božího přirození (kap. III) jdou nesdílné, jen Bohu vlastní, a sdílné, které Bůh do jisté míry udělil také andělům a lidem. Z nich nám je k spasení nejpotřebnější znáti Boží vůli v jejích přikázáních i záповědech. Je zjevena v Písmu, je spravedlivá, pravdivá, potřebná, ke všemu dostatečná, nejvyššího poslušnosti hodná a vždycky vyhledává našeho dobrého. Boží skutky (kap. IV) ukazují jednak rozdílnost osob božství (Otec zplodil Syna, Duch sv. pochází od Otce i od Syna), jednak se vztahují ke všemu stvoření (skutek stvoření, opatrování), zvláště pak k rozumným tvorům, totiž k andělům a zejména k lidem. Jsou to především skutky Božího milosrdenství: vyvolení, sliby o Kristu, připravení spasení v Kristově životě a smrti i jeho prokázání ve vzkříšení, nanebevstoupení, v seslání Ducha svatého a ve zřízení nového přisluhování, pak účast na spasení (zde záleží v přitřzení nás ke Kristu milostí Boha Otce, novém rodě z Ducha sv. a v posvěcení z něho, v živé víře v Krista a v ospravedlnění před Bohem skrze ni i v ostříhání nás mocí Boží k spasení až do konce) i věčně. Pak jsou to skutky Boží spravedlnosti: zavržení, trestání hříšců, poslední soud, zahnání od Boží tváře. Po tomto výkladu o známosti Boží následují výklady o ctění Boha. Ctíti Boha je přirozeným a k spasení nutným důsledkem poznání Boha. Jde především o vnitřní poctu Boží; ale protože Bůh stvořil a vykoupil celého člověka, má jej člověk ctíti také vnější poctou celým svým tělem. Vnitřní pocta (kap. V) má býti konána vnitřními mocmi duše, tj. myslí, rozumem, vůlí, pamětí (srov. Nápravu A4a) a vnějšími (tj. navenek patrnými) ctnostmi. Z nich tři jsou přední - víra, láska, naděje; z těch pocházejí další: z víry doufanlivost a modlitba, z lásky svatá bázeň a poslušnost Boha, z naděje trpělivost a stálost. Vnější pocta (kap. VI) se koná vnějšími smysly a pobožnými snažnostmi. V prvním případě jde o vidění a slyšení. Viděním ctíme Boha, když se díváme jeho skutkům. Zakázáno však je (2. přikázáním) modlářství a tak dělání obrazů a jejich pocta. (Rozvedeno na str. 84-92.) Sem náleží záповědi o čarodějích, planetářích, hadačích a pod. jako d'áblových nástrojích (92-99). - Slyšení je v poctě Boží zaměstnáno i posloucháním Božího slova. O tom a o snažnostech (tj. všech dobrých pracech, které se v slovu i v skutku vedou), mluví se ku podivu jen kratičce. Podle času dělí se další látka na poctu všední a sváteční. Při poctě Boží všední, ustavičné (kap. VII), jde zejména o přikázání třetí, které přikazuje potvrzovat pravdu, což se děje v důležitých věcech přísahou. Hojnými doklady z Písma je doloženo, že přísaha je Bohem zřízená, ovšem má se dít jen v jeho jménu. (Srov. D II, 59-62 = DG 162n.) Sem patří

(srov. v Nápravě A4b) i sliby Bohu činěné, předně spasitelné, záporné i kladné podle Tit. 2,12: Odřekli jsme se bezbožnosti a světských žádostí, slíbili jsme střízlivost, pobožnost a spravedlnost. K výkladu o tom, co je spravedlnost, připojen exkurs o lichvě (úrocích) s důvody proti ní (109-127) podle práva Božského i podle práva politického, které však některé způsoby lichvy dopouští. Konečný komentuje ustanovení světského práva tak, že půjčování bez úroku přece jen zůstává žádoucím pravidlem. Trvá zde v odporu k úrokům určitěji než bratrský dekret z r. 1540 a z r. 1553 (D II.55-59 a 103 = DG 160nn a 174; srov. i mus. rkp IV H 8,86n). Pak jmenuje jiné sliby při zvláštních příležitostech, také při přijímání úřadů duchovních či světských, v čas válek a pokoje, v manželství. Manželský slib se ruší smrtí, manželskou nevěrou, nesnesitelnou odporností pro pohanské náboženství jedné strany nebo svévolným opuštěním. Tu autor připouští nový sňatek opuštěného.

K sváteční poctě (kap. VIII) byly Židům uloženy soboty a svátky, křesťanům neděle a rovněž výroční slavnosti. Svěcení soboty bylo nařízeno hned při stvoření a pak potvrzeno čtvrtým přikázáním. Konečný je pojímá přísně: „*Ten den sobotní tak cele k službám a poctám svým Pán Bůh oddal, že netoliko všeliké dílo hmotnější, ale i to nejmenší a k časnému životu potřebné zapověděl, aby ani třísek k ohni nezbírali, ani ohně v den sváteční nezaněcovali (4 Moj. 15,32; 2 Moj. 35,3) a jídel žádných nestrojili, ovšem dílo hříšné zamezil a tomu chtěl, aby hříchův všelijakých se varovali, líbosti své v den sobotní neprovozovali, nýbrž ani slova daremního aby nemluvili. Iz. 58,13.*“ (Str. 137) Sláva soboty je v Novém Zákoně přenesena na neděli, posvěcenou zvláštními skutky Kristovými. Křesťanské slavnosti jsou: Kristovo početí, narození, obřezání, umučení, vzkříšení, nanebevstoupení, seslání Ducha sv., sv. Trojice. Světiti se mají odpočinkem a děláním díla Božího. V neděli a ve dny sváteční sluší odpočinout především ode všeho hříšného, ve které se lidé „*mimo jiné časy na to vydávají, aby líbosti své provodili v opilství, hrách, tancích, marných projíždkách a přes pole chození pro upomínání dlužníků, pro hledání nějakých koupí, pro kratochvíle, pro hodování tělesné, a to vše s opuštěním slova Božího a církevních svatých shromažďování*“ (str. 144n; dodáno ve 2. vyd.). Nedělní práce se zapovídá „*pro větší zvolnost k službě Boží a varování se ducha lakomého i obtěžování nezřízeného jakž čeledi, tak i hovádek*“ (145n). Neděli neruší služebníci církve cestami pro přisluhování slovem Páně, hladoví lidé strojící si posilnění, lékaři a ti, kdo slouží nemocným, ani ti, kdo opatrují dobytek.

Tolik o povinnostech k Bohu, uložených v přikázáních první desky (I-IV). V dalším jde o povinnosti k lidem a zároveň o druhou desku Božích přikázání. Zde mají místo povinnosti k sobě (svlácením člověka starého a oblačení nového) a k bližnímu: ku přátelům i k nepřátelům. Vypočítává se (v kap. IX) sedmdesát skutků starého člověka, které je nutno odložit podle biblických míst jako Mat. 15,19; Mar. 7,21; Řím 1,27-30; Gal. 5,19; Ef 4,22.31; Kol. 3,3.5; 2 Tim. 3,1; Zj. 21,8 atd. a pak v čem je třeba vystříhat se zlého při užívání údů: srdce, oka, rtů, uší, rukou, nohou. Obláčení nového člověka (kap. X), jenž jest obnoven skrze nový rod z Krista a z jeho Ducha, záleží v nových skutcích, které se opět vypočítávají souhrnně i po částkách (28 bodů). Následuje poučení o přípravě k duchovnímu boji podle Ef. 6 a návod, čemu při něm odpírati. Pak se vyčítají skutky nového člověka strany duše i strany těla - tu zase, ale mnohem šíře než v kap. IX, jde o skutky těchže smyslů a údů, čeho mají si hleděti a čemu odpírati, do jisté míry podobně jako v Nápravě (kap. 2.). - V povinnostech ku přátelům (kap. XI) se rozeznávají přátelé tělesní a tu napřed příbuzní (v tom vyčeny meze sňatků mezi příbuznými podle práva božského i veřejného), a přátelé duchovní, t.j. spoluvyznavači: Nejprve jde o zachovalé, pak o padlé (napomínání, konání církevní kázně), konečně o ty, kteří žijí v dálce. I nepřátelé (kap. XII) jsou tělesní a duchovní. Proti prvním má věřící člověk právo obrany, jde-li o život; v menších věcech má od nich raději snést škodu, jak Bratří vždycky radívali, krádež z nouze spáchanou lehčeji vážit než jiné zlodějství, ve větších věcech vyhledávati svého práva u vrchnosti. Stavějí-li se proti němu duchovní

neprátele z neznámosti, má se k nim míti trpělivě a učit je i dobře jim činit. Od zarytých má se odlučovati. Pozor na hřích proti Duchu svatému.

Druhý díl (od str. 193) obsahuje v nových dvanácti kapitolách povinnosti některých lidí podle jejich rozdílného věku a povolání. Začíná se (v kap. I) povinnostmi starých lidí. Starci mají býti dobrotiví, střízliví, vážní, opatrní, zdraví u víře, v lásce a v snášlivosti, zkušení v radách mladým. Staré ženy mají být dobrotivé, mají učit mladé ženy, chodit pobožně v příslušném oděvu, mají být nepřevrhlé, nepít mnoho vína, přisluhovat při porodu. Pokud jde o mladé lidi, učí kap. II mužskou mládež očišťovat svou cestu podle Božích přikázání, následovat střednosti, stavět se proti zlému, starším prokazovat poddanost, ostříhat se od světa, vést mysl k nabývání moudrosti Boží. Mladé ženy mají být šlechetné, poctivé, dobrotivé, čistotné, nikoli toulavé, zahálčivé, klevetné, všetečné. Z různých povolání je na první místo postaveno (v kap. III) povolání církevní. Duchovním správcům jsou připomenuty pokyny i zákazy novozákonních listů pastýřských. Všechno mají činit podle řádu Božího, jenž záleží v poddanosti a svatém poslušenství a v církevní kázni tajné i zjevné. Mladší kněží necht' se při nich cvičí v kněžských povinnostech. Vedle nich pomáhají správci jáhnové a učedníci. Prvním i jejich manželkám svědčí vzkazy z 1 Tim. 3,8-11. Učedníci mají se cele oddávat Bohu k službě, učit se Písmům sv. po příkladě starozákonních „synů prorockých“, mají nabývat pobožnosti a ctných způsobů Kristova života, poslušně přisluhovat starším, přivykat práci k opatření vezdejších životních potřeb, věrně a trpělivě zůstat při stánku Páně. Část o povinnostech pomocníků bydlících v lidu obecném, t.j. soudců (str. 207-211), otiskujeme celou i s výkladem o povinnostech posluchačů k správcům. Práce soudců jsou vyčteny celkem stručně. Na funkci smířčí je tu pamatováno především. Vedle toho a vedle dozoru na život údů sboru je připomenuta zejména jejich činnost sociální a hospodářská péče o sbor. - O pohledu B. Konečného k správě světské byla zmínka výše. Také tuto (IV) kapitolu otiskujeme stejně jako nedlouhou kap.V. o řádu domovním. Oddíl o povinnostech školských (kap. VI) byl uveřejněn péčí A. Molnára v Českobratrské výchově před Komenským.

Kapitolu VII až XII otiskujeme. Pro úsporu místa upravujeme ovšem přetisk z knihy povinností vůbec tak, že biblické citáty v ní otištěné uvádíme v plném znění zpravidla jen tam, kde tvoří přímou větnou součást odstavce nebo kde původní text zhušťují či jinak upravují. Jinak naznačujeme podtržením biblického odkazu (kursivou), že je v knize uveden v plném znění, kdežto odkazy nepodtržené jsou i v Knize jen označeny biblickým místem. Konečný užívá textu kralického v knihách kanonických i v apokryfech; tu čerpá hlavně z Ježíše Siracha (Ecclesiasticus) a z knihy Moudrosti. Při odkazech znamená „n“ za číslicí označující verš jen verš nejbližší následující. Původní znění vydání 1., odlišné od vydání 2., které otiskujeme a z něhož vůbec vycházíme, užívajíce výtisku, jež nám dal s velikou laskavostí k dispozici prof. F. M. Bartoš, uvádíme v poznámkách; drobné rozdíly v pravopise nebo ve slovosledu přecházíme mlčky. Marginální sumáře v Knize někde hojnější, jinde řidší, podáváme v poznámkách jen tam, kde výrazně tlumočí tendenci určitých oddílů (zejména v kap. VII).

Knihu povinností je doplněna (342-34) „*Obrazem rozličných křesťanských povinností, vypsáným od sv. Pavla v 1 Kor. 12*“, kde autor vidí dvojí příklad Kristova těla duchovního a našeho těla lidského. Prvním příkladem se vypisují rozdílné křesťanské povinnosti především jako rozličné dary dané údům církve k jejímu vzdělání (v. 4-11), potom jako rozličná povolání (v. 28-30). Druhým příkladem (v. 14-26) ukazuje Apoštol, že Bůh sám rozlišil moudře povolání různých údů církve i politické společnosti s různými dary, aby si navzájem přisluhovali a že tím vyšel vstříc nutné potřebě. Musí být vedoucí vedle vedených, učící vedle vyučovaných. Žádný úd není přitom zbytečný a navzájem si nemají překážet. Má tedy každý přestávat na svém určení, nezávidět míst vyšších, nepohrdat místem vlastním, nevtírat se, kam nepatří, vyšší mají si vážit nižších a jejich práce. Všichni údové mají o sebe navzájem pečovat

a udržovat svornost a sympathii („jenž jest společná všech věcí čitelnost“), aby prospívalo celé tělo ve zprávě církevní, světské i domovní. Tyto myšlenky o řádu a harmonii společnosti silně upomínají na myšlení Komenského.

1.1.7 B. Matouše Konečného Kazatel domovní

K životním řádům se B. Konečný vrátil při nové příležitosti, kterou mu poskytlo sestavení příručky pro domácí pobožnosti, nazvané Kazatel domovní (1618, 2. vydání po smrti autorově 1625, potřetí vyšel péčí Michala Blažka 1783; Knihopis 4278 až 4280). Spis dosti rozsáhlý (o více než 400 stranách) je uveden výkladem o důležitosti denních domácích pobožností vedle veřejných služeb Božích, konaných „v kostelích a shromážděních církevních“. Není tu řeč o shromážděních ve „sboru“ po způsobu bratrském. Ani tato kniha není tedy určena jen bratrským kruhům, ale má šířit bratrský způsob mezi evangelíky. První díl obsahuje pak návod k denním pobožnostem ranním i večerním na dva týdny. Druhý, o něco delší díl (str. 186-415) je určen k zvláštním potřebám: v 1. „rozdíle“ jsou návody k domácím pobožnostem v suché (t.j. postní) dny, rozdíl 2. obsahuje podobný návod pro Nový rok a zvláště pro čas války, neúrody a moru, rozdíl 3. učí stručně o svátostech (podle České konfese) a nabádá ku přípravě ke stolu Páně. Rozdíl 4. o hospodářích a řádu domovním o šesti částkách nás bude zajímat především. Je uzavřen žalmem 101 (jakožto částkou sedmou a osmou) ve znění biblickém i Strejcově a dlouhou modlitbou „za všelijaké lidi a jejich potřeby“ podle jejich stavů. Žalm 101 je tu připojen proto, že potvrzuje, co bylo pověděno o dobrém domovním řádu, „zvláště jakou čeládku hospodářové a páni mají sobě zvolovati, jaký řád v domě míti a kterak hospodář jiným v domě svém za příklad v dobrém vydávati se a předčítí má, aby i církev Boží i obec politická dobře státi a vzdělávána býti mohla“.

Rozdíl 5. je určen dětem a obsahuje krátké modlitby při stole, dvě dětské modlitby (složené podle Lutherova Malého katechismu) a zejména *Mravy ctnostné, mládeži potřebné*, vydané v širším znění také jako zvláštní tisk (a přetištěné ve sborníčku A. Císařové-Kolářové v edici Špalíček r. 1940, str. 131-150). Rozdíl 6. připravuje k smrti. Na konec knihy připojen „rejstřík řečí Božích“, totiž návod k výběru biblického čtení na každý den v celém církevním roce.

Druhé vydání, tištěné v polovičním příručním formátě bez udání místa, což je v době pobělohorské persekuce pochopitelné, slibuje sice po předmluvě (str. A7a) oba díly knihy, přestalo však na přetisku dílu prvního; na dalších stranách (227-301) je místo druhého dílu výbor z duchovních písní, Veršičkové svatých proseb a díky činění. Jsou určeny ke zpěvu před jídlem a po něm pro značnou část církevního roku. Pak ještě následuje do konce knihy (str. 302-310) několik celých duchovních písní. Blažkovo třetí vydání se vrací k vydání prvnímu, jehož velkou oblibu potvrzuje.

V oddíle o domovním řádu, k němuž se nyní obracíme, opírá se B. Konečný, na rozdíl od *Knihy povinností*, o bratrskou Nápravu. Všechno, co chce o domácím řádu říci, je totiž thematicky zahrnuto a rozvedeno také v *Nápravě*. Poměr je v částce 1, 3 a 4 velmi těsný, Konečný zde přejímá z *Nápravy* celé věty, jinde volnější. Ale i tu lze říci, že je látka v podstatě též podána soustavněji, slohově upraveněji a s doplňky nově přidanými. *Náprava* vzešla z výzev, k nimž daly příčinu určité nedostatky v životě údů Jednoty. Konečný vychází z pravidel, kterými má být denní život normován a do této osnovy zasazuje výtky, které buď opakuje z *Nápravy* nebo je k nim veden novou potřebou svého pokolení.

Jeho 1. částka o řádu hospodářů v domě odpovídá 9. kapitole *Nápravy*, kterou doplňuje ke konci několika biblickými citáty. Šíře vyčítá špatnosti, kterých nesmí hospodář v domě trpět a více připomíná slušné zevní chování. Částka 2. o vedení dítek přepracovává kapitolu 8. Vkládá partii o moudrém trestání a vedení a o výchově školní. Konečný dává i zde

průchod svému zájmu o mládež i o její školní vzdělání. V částce 3., která odpovídá 10. kapitole Nápravy o poměru k čeledi, ukládá se hospodáři navíc přibírání čeledi k domácím pobožnostem a což je zvláště sympatické, přimlouvá mu, aby si věrných služebníků vážil, aby jich nepřetěžoval prací a aby o ně pečoval v nemoci. Částka 4. o poměru k sousedům se až na drobné odchylky úzce shoduje s kapitolou 16 a 17 Nápravy. Částka 5. o chování hospodářů při živnostech a „obchodích“ se opírá v Nápravě o kapitolu 12, liší se však od ní (a tím více od statečného listu bratří Starších z r. 1510) úvodním steskem, že málokdo dbá rad, které se v tom směru podávají. Tuto malomyslnost stěží stačí vyvážit logické uspořádání látky, s nímž zde B. Konečný nejprve poučuje o živnostech pro spasení nebezpečných a rozvádí jejich neblahé následky, aby pak radil volit raději zemědělství a pastýřství jako živnosti Písmem chválené a bezpečnější. Zdali však mohl počítat s tím, že v daném rozrůznění společenského života dojde se svou radou sluchu? Sotva pomyslel, že se sociální poměry následkem oněch nastávajících tehdy časů Božích pokut a metel, o nichž mluvil v titule knihy, podstatně změní a že jeho kniha bude po generace čtena právě pod venkovskými střechemi těch, kdo z evangelické obce, již on svého Kazatele připravil, zůstanou věrni čistému vyznání evangelia. Ti zejména zbyli nakonec jen mezi selskými poddanými. V dalších napomenutích vystříhá B. Konečný i zde před lichvou a mezi živnostmi zjevně zlé řadí přísluhování římské bohoslužbě: výrobu svíček „pověrných“ a „modlářských“ obrazů. V 6. částce, určené čeledi, opakuje obsah 11. kapitoly Nápravy, přidává varování před špatnou společností, podává návod, jak se chovati při změně místa, na adresu hospodářů pak rozvádí, co již výše (v částce 3) pověděl o povinnosti zaměstnavatele k onemocnělému zaměstnanci.

1.1.8 Dozvuky

Spolu s výborem z Nápravy (kap. 2, 5, 7, 13-15) podle vydání 1584 byl rozdíl čtvrtý z kazatele otiskován v Komenského *Praxis pietatis* až po vydání z r. 1922 (zde na str. 402-416 řád domovní, 416-432 stati z Nápravy). Zařadil je sem poprvé Jan Theofil Elsner, kazatel berlínských exulantů českých, r. 1754 (Srv. Jan Uher, *Komenského Praxis pietatis*, ČMM 1931, 415). Na tomto spojení životních návodů starých Bratří s pokyny pro pěstování zbožnosti ve smyslu puritánském Komenský sám tedy účast neměl. Do řady projevů, z nichž je Náprava nejvýraznější, postavil však v r. 1649 své *Napomenutí k navracení se na první opuštěnou lásku* a neméně horlivou *Zavírku*, čímž obojím doprovodil své vydání známé *Historie o původu a činech Bratří českých* Jana Lasického. I tentokrát je podnětem napomenutí tiseň, do níž je uvedena Jednota pro své odvrácení od Boha a náprava má přispět k tomu, aby Bůh obrátil svůj hněv v nové smilování.

Souhrn řádů bratrských pro život v domácnosti obsahuje také, byť jen stručně, *Řád církevní Jednoty Bratří českých* v kapitole V. O řádu domovním posluchačů (ve Veškerých spisech J. A. Komenského sv. XVII, 1912, 122-125). I zde jde o edici připravenou péčí Komenského (poprvé 1632). Na konci svého Manuálu připojil Komenský řadu odkazů k biblickým místům obsahujícím naučení jednotlivým stavům: kazatelům, posluchačům, pánům, soudcům, poddaným, hospodářům, čeledi, mužům, ženám, rodičům, dětem, mládencům, pannám, vdovám, starcům, kupcům a řemeslníkům, bohatým, chudým a sirotkům, nemocným, všechněm vůbec (Veškeré spisy XVIII, 1926, str. 797nn). Heřman Tardy převzal odtud některá tato místa mezi přídatky k svým vydáním Heidelberského katechismu (naposled 9. vydání 1912).

1.2 Zprávy urozeným

1.2.1 Předpoklady. První dekret

Je zvláštní paradox, že se Jednota, která sociologicky vzato vznikla z kruhů prostých lidí venkovských a maloměstských, která s Chelčickým odpírala účasti křesťanů na správě světa a ostře odmítala přednostní právo urozených v církvi, brzy stala žádoucím společenstvím církevním právě i šlechtě a tak lidem „v moci postaveným“. Byli v Jednotě někteří již brzy po jejím vzniku (*Spis o ouzké cestě Kristově*, z r. 1470, AUF I, 81b). Výjimečně se vzdávali majetku jako rytíř Strachota (Vavřinec Krasonický, *O učených*, Muzejní rkp. V F 41, fol. 12a). Žádáno od nich patrně jen, aby neužívali soudní moci nad poddanými.

Když Jednota v devadesátých letech nově zkoumala své zásady v těsné souvislosti s pastorační praxí, revidovala také své stanovisko k světské moci. Přes prudký odpor Malé stránky postavila se k funkci světské vrchnosti kladně. Bratr může požívat světské moci pasivně i aktivně, tj. může se dovolávat její ochrany a může ji také sám vykonávat. Jeť zřízena od Boha k určitým cílům v časném životě a má své místo i pod zákonem milosti. S jejím vykonáváním je sice spojeno mnoho nebezpečí pro duši, není však nemožné dojít spasení i v tomto stavu. I dávají Bratří mezi sebou místo těm, kdo její úkoly konají. Církev nemá práva zavírat se komukoli, jestliže ani u Boha není přijímání osob; a ctnost i nectnost nacházeli Bratří jak při bohatých a urozených, tak při chudých (D I,161 = DG 64n. Lukáš, *O moci světa a o přísaze*, 1523).

Neznamená to, že by Bratří upustili ode všech výhrad vůči světské moci. I nadále by viděli raději, kdyby se páni a úředníci jejího užívání při vstupu do Jednoty vzdali (D I,216nn = DG 87n). Pokud při požívání statků a moci trvají, jsou v první době v Jednotě vlastně jen trpění. Pamatujme, že Bratří připouštějí užívání světské moci teprve, když si uspokojivě vyřešili otázku, není-li účast na ní naprostou překážkou spasení. O spasení jde tedy i zde na prvním místě. Jakmile je spasení ohroženo, pryč ruce od světské moci. Ale třeba takto Bratří vyšli z lidského zájmu, tedy theologicky z východiska ne zcela správného, docházejí rychle k závěru, kterým uplatňují výsostné právo Boží na řízení věcí tohoto světa s tím cílem, aby Boží vůle a Boží spravedlnost byla postavena nad zákon a řád lidský.

Připuštění světské moci nemá znamenat, že bude uplatněn sobecký zájem jednotlivce. Věrní smejí světskou moc vykonávat, nikoli však samozřejmě si присvojovat privilegované postavení urozených. Bratr smí od vrchnosti očekávat ochranu a dopomožení k spravedlnosti v časných věcech, pokud mu na nich opravdu má záležet; zachování pokoje je však Bratřím hodnotou vyšší než uplatnění vlastního dobrého práva. Újma, kterou by člověk utrpěl sporem o hmotné věci na svém spasení, nestojí za zemský statek, o nějž by se pomocí světské spravedlnosti ucházel. Nikdy pak nemá být světské moci užíváno ve věcech spasení ani tak, že by kdo směl být nucen ke vstupu do Jednoty nebo k setrvání v ní násilím, ani tak, že by Starší žádali svou vrchnost o pomoc proti bludařům či rozkolníkům, kteří by se v jejich řadách vyskytli (D I,217n = DG 88).

Starší konají vůči urozeným, které do Jednoty přijímají, svou povinnost tím, že jim připravují pokyny a zprávy, jak si mají na svém místě v zájmu svého spasení počínat. Odpor Malé stránky, ač sám v sobě nechápavý, posloužil Jednotě jistě k tím větší bdělosti vůči panstvu. Stálá kritika někdejších těchto spolubratřích ještě i v osobě Kalencově nutila Starší zdravě, aby neopouštěli vysoká měřítka, která vůči vrchnostem postavili. Jejich napomenutí urozeným předkládaná jsou toho dokladem.

S konce let devadesátých je patrně první takový návod, obsahující ovšem jen několik zásadních hledisek a poznámek. Amedeo Molnár zjistil, že je založen na Augustinovi, ba že

celý tento nejstarší nám známý dekret o vrchnostech je vlastně překladem 24. kapitoly jeho V. knihy spisu *De civitate Dei*. Překlad je ovšem tak toporný, že mu lze místy rozumět jen s přibráním latinského originálu, tím spíše, že i přepis v Aktech IV,62 (odkud jej Molnár přetiskl ve svých *Boleslavských Bratřích*, 1952, 48) je zkomolen chybami písařovými. Otiskujeme tento dekret podle Aktů na prvním místě tohoto oddílu našeho souboru. Do Dekretů, jak je známe, zařazen nebyl.

V pozdějších návodech se opakují téměř všechny jeho myšlenky: výzva ku pokoře, připomínka zásadní rovnosti urozených s neurozenými, varování před zneužitím moci, odmítání marné chvály, these, že páni jsou svou mocí služebníci Boží, zásada mírnosti při soudu, jenž má sloužit obecnému dobru.

Další, skoro současné pokyny jsou zapsány v D I,223-248 = DG 90-99. Širší znění otiskl B. Lukáš jako závěr obranného Odpisu proti odtržencům (fol. G8b až H9a; srov. výbor u Golla-Krofta 220n). K těmto textům chceme přihlédnout při edici Dekretů.

S těmito dekrety zajisté souhlasně vydána pánům zpráva opověděná na konci stručné Zprávy panom vyšším i nižším (Odpis H2b; Goll-Krofta 220), snad táž, kterou připomínají Dekrety (D I,219 = DG 88) k r. 1512 při zprávě o rozhodnutí paní Jany Krajířky zůstatí v držení panství i po vstupu do Jednoty a o pokynech, které jí byly tehdy uděleny. List Starších sborům z r. 1510, který jsme otiskli v prvním oddíle tohoto souboru, svědčí, s jakou přísností se Úzká rada ústy zajisté Lukášovými obracela k pánům ve vlastních řadách s kritikou jejich skutečného jednání a s výzvou ku pokání.

1.2.2 V nové situaci. Vyznání bratrských pánů podané králi.

Beneš Bavorský o funkci vrchnosti. Turecké nebezpečí.

Roku 1530 vstoupila řada pánů veřejně do Jednoty. Když pak o pět let později předkládali za Jednotu i za sebe Počet z víry, bylo v jeho 16. článku shrnuto také učení Bratří o „moci a povýšenosti světa“; stručněji než v pozdějších zpracováních Bratrské konfese (srov. Čtyři vyznání, vyd. Komenského fakulty 1951, 166nn), ale přece dosti výrazně. „Vrchní moc neb povýšenost světská“ je od Boha zřízena k správě lidu ve věcech, které se týkají pozemského a tělesného života. Kdo drží moc na kterémkoli stupni, drží místo Boží a v poslední den bude Bohu povinen složit účty ze svého vladařství. V moci postavení mají být dobrodinci lidu, mají sloužit Bohu tím, že budou podle Boží vůle napomáhat k spravedlnosti, ku pokoji a k časnému dobru lidu a hájit lid před škůdci a zločinci. Poddaní mají být vyšší moci poddáni ve všem, co není proti vůli Boží, mají ctít držitele moci a platit jim daně; ale ve věcech spasení nemají poslouchat nikoho nad Boha. Chtěl-li by je kdo nutit k něčemu jinému, mají s apoštoly říci, že více sluší poslouchati Boha než lidí (Bratrská konfese, tisk z r. 1536, Mus. 37 B 21, list 35b-36b). Pozdější vydání rozvedla uvedené povinnosti vrchnosti, připustila i jistou míru jejího dozoru nad právy božskými a přiřkla jí obhajobu církve, začež jí slíbena Boží odplata - povinnosti poddaných však vyjadřovala ještě stručněji šestým ze sedmi odstavců tohoto článku, uzavíraného vytrvale prohlášením zásady svobody svědomí podřízeného samému Bohu.

Zvláště výrazně se o světské moci v novém pochopení jejího Bohem chtěného úkolu vyslovil B. Beneš Bavorský ve spise nám již známém. Jeho *Knihy o pravém náboženství* (viz výše), psaná i zde pod nepochybným vlivem luterství, hodnotí světskou vrchnost křesťanskou tak vysoko, že ji klade co do významu hned za kazatele. Její funkci hodnotí jako jednu z předních služeb, ano božských prací, které má křesťan konat a v nichž záleží jeho pravé náboženství. Účast na moci světa se tedy nejen připouští, nýbrž i oceňuje jako plnění potřebné občanské povinnosti, a to i když jde o tvrdé trestání provinilců. B. Beneš ostře kárá nedbalost pánů a jejich úředníků v konání povinností při správě poddaných i při souzení

zločinců. Napomíná je, aby se místo marného zaměstnání učili boji a ochraně krajín před Turky. (Otiskujeme tuto část spisu Benešova z muzejního výtisku 37 B 21, kde zabírá list 24a-28b i s připojeným stručným odstavcem na adresu poddaných.)

Uvidíme, že pozdější návody vrchnostem nebudou zastávat tak vysoké hodnocení světské moci, s jakým jsme se setkali u B. Beneše. Tážeme-li se po příčině stanoviska Benešova, vezměme po všem již pověděném v úvahu také novou situaci, vzniklou akutním tureckým nebezpečím. Dlouho předtím brala vrchnost do rukou zbraň k vedení válek s jinými vrchnostmi rovněž křesťanskými. V těchto vojnách nešlo o věci nejzásadnější. Bratru, jenž i ve svém soukromí byl veden k ústupnosti a nenáročnosti, jevila se veliká většina válek právem jako svévole hrabivých a zpučných držitelů moci. Turecká vojska, která po r. 1526 oblehla i Vídeň, hrozně pustošice nechráněný venkov, znamenala zcela nové nebezpečí. Ohrožovala samo křesťanství těch, které hrozila připravit nejen o majetek a o časný život, ale i o možnost křesťanského společenství odvláčením do dalekých muslimských končin. A co nebývalé krutosti provázelo akce tureckých vojsk. Bratří opatřili svým údům již r. 1530 pro zlé časy knížku s názvem *„Zpráva a naučení křesťanům věrným, jak by se v těchto časích při spasení Božím řídit, zpravovati a v něm růsti měli, ano i při těžkostech nynějších přicházejících od násilí tureckého jak se míti a zachovávatí mají“* (Müller II,36 a násl. – za autora pokládá B. Jana Roha). Spisek vyzbrojuje křesťana především zbrojí duchovní a vede jej napřed k boji s pokušením a s hříchem. Ve druhém díle podává však rady, co si počítí tváří v tvář Turku. Zde je ovšem věc vrchnosti, aby se postavila na odpor nepříteli křesťanstva a hájila poddaných. Bratří zde nemohou mít námitek proti křesťanským pánům, povedou-li za těchto okolností válku tak vysloveně obrannou. Ale „moc zřízená“ na boj s Turkem nestačí. Obec sama musí se postavit na obranu, nebude-li v dané chvíli situace beznadějná. Tu musí být Bratří s obcí solidární. Rozhodne-li se pro obranu, pomáhej i ty; jestliže pro útěk, utec s ostatními; pošle-li do bezpečí děti, těhotné ženy a starce, učíš tak i ty. *„Byť pak na to přišlo, a ty s jinými slušně beze lsti uteci mohl, za něcoť by stálo; ale když s obcí proti ukrutnosti turecké k obhajování obecného dobrého z povinnosti postaven budeš, aneb v městě obležen, co tu učiníš, poněvadž si tak způsobilý k obraně jako jiný soused? Tuť jest nelze než vůli Boží plniti a moci vyšší, pod níž tě Bůh postavil, rčení její činiti a k každému skutku dobrému hotovu býti. Skutek pak dobrý moci té jest poddaných, násilí trpících bez provinění, i obecné spravedlnosti z povinnosti a z práva Božího obhajovati, již ty v tom netoliko pro bázeň, ale i pro svědomí máš rádně poslouchati. Protož jakož daněmi, poplatky, berněmi, robotami povinen si k tomu pomáhati, tak v této nuzné potřebě dlužen si se vším statkem svým i životem násilí obecnému pomáhati odpírati a spravedlnosti obecné obhajovati. Pakli jest možné jiného na místě svém postaviti (jak doporučely Dekrety I, 242 = DG 97), to učiniti můžeš. Tím pak, že by sám nebojoval, ale jiného z povinnosti své na místo sebe vypravil neb postavil, anebo poplatky, šosy, berně neb zbroj na vojnu dával, z toho se lepším býti nedomnívej nad toho, kterýž za tebe neb za tvé peníze od tebe neb od jiného v tom skutku k boji postaven bude. Kdož by pak kterému skutku moci té Bohem zřízené odpíral, neměl by i k nejmenšímu povinovat býti, ani jí užívati - pro své však, ne Boží svědomí, ale toť z Boha nebude.“* B. Roh je připraven na námítky starověrných Bratří. Odpovídá na ně: Zabít Turka v boji není na škodu svědomí. Je to národ zlý, plení a činí násilí jako lítá zvěř, ba hůře. Zabiješ-li jej, bude, jako bys zabil trhajícího vlka. A je to rozkaz Boží, aby všeliká nepravost byla trestána. Ovšem že Turek může být metlou v ruce Boží: ale což víš, nechce-li Bůh trestat Turka skrze tebe? Dokud nemáš jasně zjevení vůli Boží, že bys Turku jako nástroji Božího trestu odpírat neměl, jsi povinen odpírat mu tak, jako musí vrchnost trestat zákeřníky a vrahy. Pomáhá-li v tom obec v čas nutnosti vrchnosti, pomáhá plnit vůli Boží. (Mus. 36 E 13, vyd. asi z r. 1566 – starší není dochováno – str. 92 a násl. Vydání z r. 1595 má týž text; str. 108 a násl. Srov. usnesení Úzké rady z r. 1559 v D I, 188nn = DG 202n.) Zevní výraz zaměření knížky dává rytinka na titulním listě vydání z r. 1566: je tu rytíř jedoucí na vojnu ve zbroji, za ním vidět

korouhev s křížem nesenou jiným jezdcem, před ním pochodují tři pěší ozbrojenci. V předavku písní, kterým je knížka uzavřena, čte se na závěr „písnička starých oněch Čechů“ – Kdož jste Boží bojovníci s konečnou větou „bíte, zabíte, žádného neživte“... Lze předpokládat, že tyto tóny zněly v bratrských napomenutích silněji, bylo-li nebezpečí naléhavé, a slábly, přecházelo-li bezprostřední nebezpečí.

1.2.3 Zpráva urozených mocných

Při pohledu Starších k bratrskému panstvu zřetel k jejich vojensky obranné funkci nepřevládá. Především šlo o způsob jejich života a o jejich postavení uprostřed poddaných v čas zevního pokoje. V tom smyslu činěna usnesení. O pány, aby jim služba tak činěna byla, jak by jim nejlépe poslouženo býti mohlo a potřeba kázala k jejich spasení i povolání, bylo jednáno v Úzké radě r. 1545 (D II,65 = DG 163); o lakomých a k poddaným i k městům tvrdých pánech bylo r. 1555 v Boleslavi usneseno, aby byli zpravováni bratrskými nálezy a podrobeni kázní, neuposlechnou-li (D II,116 = DG 178).

Nejpozději do těchto let spadá sepsání *Zprávy urozených mocných*, známé jen v opise v bratrském sborníku Jana Kamenického, chovaném nyní v Zemské knihovně ve Stuttgartě sign. Theol. F 4° 434. Sborník popsal a na Zprávu upozornil F. M. Bartoš, *Husitika a bohemika několika knihoven německých a švýcarských*, VKČSN 1931, 34nn. Sborník pochází ze 2. pol. 16. stol., ale obsahuje i kusy pocházející ze století patnáctého. Zpráva urozených (budeme ji označovat zkratkou UrS) byla opsána r. 1572 (dopsána 9. května) z předlohy zřejmě starší. Cituje totiž Nový zákon z textu předblahoslavovského. Pochází tedy z doby před r. 1564. Ale poněvadž právě r. 1563 bylo tiskem vydáno jiné Naučení v moci postaveným od UrS odlišné, a není pravděpodobné, že by dvě verze zprávy s tímtož určením byly připraveny zároveň nebo brzy po sobě, je třeba pošinout dobu sepsání UrS aspoň do let padesátých.

Nejde o sepsání příliš rozsáhlé. Po úvodu o nebezpečí pro spasení, se kterým je užívání urozenosti a moci spojeno, člení se spis podle tří hlavních předmětů: urozenost (čili povýšení), zboží, moc úředná. O těchto třech úřadech pojednává sedm nestejně dlouhých kapitol. Způsobem, jenž upomíná na Lukášův spis O moci světa, je tu k první věci vyloženo, že podřízenost a nadřízenost ve správě lidské společnosti je následek hříchu (čili že je v podstatě cosi lidsky podmíněného). U Boha jsou však chudí vzácnější než bohatí. Ostře se pak ve 2. kap. kárá přepych urozených v oděvu a spis přechází k výkladu, že urození mají své určení v práci při správě poddaných bez nároku na chloubu. Necht' se učí znát své postavení vedle vyšších, sobě rovných a nižších. Kap. 3 varuje před požíváním cti bez práce při správě lidu. Při zboží (kap. 4) myslí autor spisku na majetek a na důchody vrchnosti, jejichž držení se nemá přičít spravedlnosti Boží, i když je lze zdůvodnit právy lidskými. Páni ať se varují (kap. 5) přepychu zvláště v jídle. Moc (kap. 6) musí býti řízena spravedlností a milosrdenstvím. Uplatňuje se (kap. 7) při ustanovování úředníků, při řízení práv, při poddaných, v soudním řízení, resp. v trestání provinilých. Tu zvláště se dává výstraha při užití trestu na životě. Závěr varuje před zneužíváním moci světa v duchovních věcech i před zneužitím vůbec. Ale je-li člověk v tomto stavu k sobě bdělý, může dojít spasení.

UrS otiskujeme podle fotokopií stuttgartského rukopisu, získaných r. 1954 pro knihovnu fakulty Komenského. Po straně upozorňujeme na paralelní partie jiné verze zprávy urozeným, zachované v pozdějším tisku v Bratislavě (UrV). UrV představuje zřejmě propracovanější úpravu zpráv na téže tradiční linii. V poznámkách k této verzi dopovíme, co bude platit o obsahu a pramenech k UrS. Z UrV budeme také moci opravit nejednu písařskou chybu, která v Urs ruší smysl.

1.2.4 Naučení a zpráva lidem v moci k zprávě světa postaveným

Zpráva urozených mocných nezpůsobila sama sebou nápravu. Na oblevení kázně mezi pány a na jejich zapletení do světských úřadů trpce opět stýská shromáždění Starších z celé Jednoty v Přerově r. 1563. „*Rada a napomůžení jiné býti nemůž než pilné učení, jak by všickni v svých povoláních pobožně živi býti měli, jako sv. Ján žoldněřům radil.*“ (D. II, 235nn = DG 216) Lid bratrský, rovněž napomenutí potřebující, tehdy odkázán k tištěné nápravě. V jejích odstavcích bylo i na šlechtu pamatováno (F1b – F6a). Právě toho roku podali jí nadto Bratři Starší rovněž tiskem zvláštní *Naučení a zprávu lidem v moci k zprávě světa postaveným*. Známe je z unikátu zachovaného ve vřatislavské městské knihovně (8 K 1640). Zůstalo dosud bez bližšího povšimnutí, ač na ně upozornil již B. Dudík ve zprávě o knihovně někdy Žerotínově ve Zprávách KČSN 1877, 232 pod č. 232 a nově F. M. Bartoš, *O podstatu křesťanství a dědictví Jednoty bratrské*, 1948, 22n a pozn. 20. Knihopis 6091. Otiskujeme je podle mikrofilmu, který si r. 1954 opatřila knihovna Komenského fakulty. Jako vřatislavský tisk zprávy urozeným značíme je UrV. Také UrV vychází ze zájmu o spasení; titul sám označuje určení spisu dovětkem „*kerak mohou (v moci postavení) spasení býti podle zákona Božího*“. Přednost tohoto zájmu je vyjádřena i tím, že je spis zahájen obsáhlou, dobrou čtvrtinu rozsahu zabírající předmluvou, věnovanou výkladu o spasení zřízeném od Boha. Z jeho přijetí plyne závazek a povinnost trvat v posvěcení pravého rytířství. Urození, bohatství, moc světa činí cestu přenesnadnou. Poslední kapitola předmluvy přechází tímto varováním již k předmětu samému.

Ve zprávě samé, která pak následuje a člení se v 18 kapitol, opakuje se stará bratrská rada ujít raději nesnadnému postavení, do něhož staví věřícího urození, důstojenství, bohatství a moc světa. Takto na čtvero dělí UrV látku vlastního pojednání, v němž se namnoze opakují a rozvádějí věty ze zpráv obsažených v Dekretech (I,224-247 = DG 90-99). Ba jsou tu dekreta převzaté z Dekretů úplně nebo jen v obměněném znění: Zpráva panuom k čeledi (kap. 6 v UrV), O pŕuhonu k soudu (kap. 10, srov. Zprávu jdoucího k soudu v D), Zpráva řečníkŕm (11), svĕdkŕm (12) a celý soubor zpráv při trestání (13-17). Velmi závažný a plodný důraz je položen v kap. 1 na nicotnost „urození“ ve světle zjevení Ježíše Krista. These o božské podstatĕ panovnické moci je tu radikálně christocentricky překonána. Znovuzrození v Kristu je zcela nadřazeno urozenosti feudálně pojatĕ. Chudí neurození jsou legitimnějši údové církve než urození, jimž sluši zvláštni pokora, aby obstáli. Stejnĕ výrazně je varování před pýchou a před zneužitím privilegovanĕho postavení v obsáhlĕ 2. kap. o důstojenství. Zpráva zboží a poddaných (kap. 3 a 4) je plná závazků. Je provázena stálým pokušením zneužit ovoce lopoty poddaných bez plnění vzájemných povinností vůči nim. Zájem poddaných stojí však na přednějšim místě než blahobyt pána a jeho rodiny. Milostivost k chudým a varování před nákladným přepychem a rozmařilostí se připomíná a opakuje při každĕ příležitosti. Kárá se lpĕní na starých právech vrchnosti s újmou poddaných v přítomné potřebĕ. Kapitola 5 shrnuje tyto pokyny ve stručné formulaci, snad staršioho původu. Následuje (kap. 6) krátká zpráva o povinnostech pánu k čeledi a výklad o užívání moci v spravedlnosti (kap. 7). Pán odpovídá také za to, jakĕ ustanoví úředníky (kap. 8). Ostatek spisu se zabývá užíváním moci soudní. Moc při soudu (kap. 9-10) mají páni konat spravedlivĕ a milosrdně, bez přijímání osob, s rozvahou a podle řádu. Ve vlastní při má být pán ústupný, nemá lpĕt na svĕm právu. Sem jsou zařazeny zprávy advokátŕm a svĕdkŕm (kap. 11 a 12). Tresty vynášet je povinnost spravedlivĕ vrchnosti (kap. 13-17), ať jde o trestání slovy, újmou na statku, odnětím cti, žalářem nebo i na životĕ - ale právě zde je nejvíce na místě rozvaha a mírnost, aby věřící človĕk nebyl vinen smrti číkoli. Závĕr spisu (kap. 18) nemŕže po všem vyznít jinak než novým varováním před nebezpečím panskĕho stavu. Jen ti, kdo v něm věrnĕ trvají při cestĕ ukázanĕ Božim zákonem, mohou být bezpečni spasením. - O povinnostech poddaných k vrchnosti není v Naučení pánuŕm určenĕm - ani v Urs - zmínky. Takĕ není řeči o povinnosti

udržet daný společenský řád; je respektován jako stávající, není však nijakým způsobem posvěcován, jakoby ve své současné formě byl řádem Božím.

Shody mezi UrV a UrS jsou nápadné. UrS je kratší, především proto, že má daleko kratší předmluvu než UrV. Místy však je poměr opačný. Vedle míst zcela paralelních jsou místa, kde se obě zprávy rozcházejí. Předmluvy mají rozdílnou ideovou náplň. V té podobě, v jaké oba texty máme před sebou, je UrV mladší než UrS, to však nepraví více, než že UrV představuje mladší redakci předlohy, kterou ovšem ani v UrS nemáme v její původní podobě. Té se jistě blíží nejvíce zprávy obsažené v Dekretech. Kratší zpráva vsunutá do UrV (kap. 5) může být onou starší zprávou zmíněnou v D I, 219 = DG 88.

Došlo-li i později k nové úpravě a k novému tisku zprávy urozeným, nevíme. Z r. 1572 je zápis v D II, 307 = DG 238n o potřebě zvláštní rady v káráni vrchností. „*Zdaž Bůh v slovu svém jinou cestu neb svobodu pouští pánům a jinou nepánům? Protož každý zpravován býti má v svém stavu podle pravidla slova Božího.*“ Není však zmínky a dokladu, že by toto pravidlo bylo rozvedeno v nový spis.

Jan Lasicki se dotýká povinností bratrských vrchností v 8. knize své *Historie Bratří českých* z konce 16. století stručně na dvou místech. Ve výčtu funkcí seniorových (kap. 3 odst. 26) uvádí, že má soukromě poučovat pány každoroční návštěvou. V kap. 7,22 ve stručném souhrnu zdůrazňuje zvláště prostotu života a závazky vůči poddaným. Komenský zejména tyto ve svém českém převodu podtrhuje (Vyd. L. B. Kašpara 1869, 29 a 48).

Naproti tomu Matouš Konečný se ve své Knize povinností (v kapitole IV. druhého dílu) dotýká životních způsobů panstva nejdříve starou bratrskou obhajobou svobody svědomí, do níž světská vrchnost nemá práva zasahovat. Ale i on připomíná vrchnosti Pána Boha jako vrchnost nejvyšší, povinnost číst Boží zákon a podle něho Bohu sloužit; i on učí vrchnost podřizovat právo své právům Božím, odvádí urozené od pýchy, rozkoše a lakomství, vyučuje spravedlnosti, milosrdenství, mírnosti vůči poddaným a řádnému konání soudů. V celkové osnově spisu následuje pak odstavec o povinnostech poddaných k vrchnosti. Kapitulu jsme otiskli v I. oddíle tohoto souboru.

1.3 Zprávy Bratřím soudcům / starším Sestrám

1.3.1 Instituce Bratří soudců. Povinnosti Bratří soudců, pomocníků při zbořích Páně v Jednotě

Instituce soudců čili („laických“) pomocníků kněží z řad hospodářů (otců rodin) byla v Jednotě zavedena velmi brzy. Podle Müllera byli poprvé zvoleni r. 1467 těsně před volbou prvních kněží (Müller-Bartoš I, 75). Zde ovšem zaráží, že by se volba osob určených přece pro péči o místní sbor dala ve shromáždění ústředním. Spíše lze souhlasit s Bartošem, jenž v ČČM 1921, 212 soudil, že tehdy šlo o volbu laických seniorů, pověřených správou celé Jednoty, a rozlišoval od nich sborové soudce jako zvláštní úřad, trvajících ve skutečnosti již před volbou kněží, aspoň již r. 1464, pode jménem starších správců či hospodářů, pověřených, aby dohlíželi k mladším úřadům sboru a aby jim radili. „Starším církve a soudcům krajů“ bylo uloženo, aby napomenuli Úzkou radu, když by pobloudila (D 73 = DG 28. k r. 1499).

O soudcích a pomocnících je zmínka ve zprávě B. Lukáše o sněmu v Brandýse r. 1490 v *Odpise proti odtržencům* (srov. Goll-Krofta 1916, 163 a 212); účastnili se ho vedle kněží a jáhnů. Stejně měli podíl na sněmu v Přerově r. 1500 (D I, 94 = DG 37) a na obecném sněmu, jenž se r. 1534 zabýval otázkou zrušení křtu dospělých (D II, 31 = DG 151). Vedly-li praktické důvody - obtíž se shromažďováním přílišného počtu delegátů - k tomu, že se takovéto obecné sněmy za účasti všech, i laických, funkcionářů sborových staly úplnou výjimkou, až zašly docela a byly nahrazeny synodami jen kněžskými, byla to pro vnitřní strukturu Jednoty jako celku újma velmi podstatná, třeba ovšem na druhé straně brala předpoklad přílišné účasti šlechty na vedení církve, k níž by bylo došlo, kdyby byl laický živel na synodech pravidelně významněji zastoupen.

Do konce 15. století (Bartoš ČČM 1921, 212; Müller-Bartoš I. 186) náleží pravidla pro Bratří pomocníky zapsaná v D I, 280nn = DG 112n a téměř souhlasně v ZK 230. Funkce jim zde přiřčené úplně odpovídají funkci soudců jako smírců i rádců úřadům sboru ve světských věcech a zároveň jako pomocníků kněží v dozoru nad sborem. Z téže patrné doby je zmínka, jmenující tyto pomocníky výslovně soudci: jim se má odpovídat i hospodář, chtěl-li by odejít přes pole (D I, 324n = DG 129. Müller (I, 186 pozn. 21) upozorňuje na toto místo jako na jediné prý v Dekretech, kde se jméno soudce vyskytuje. Viz však D II, 8nn, 25 aj. = DG 143nn, 149). - Časem zvou se Bratří soudcové také staršími: r. 1510 se ukládá kněžím svolat starší a pomocníky své (D I, 350 = DG 138); senioři se v témž dokumentu zvou Bratřimi Staršími řádu kněžského (D I, 343 = DG 135). Stejně jsou označeni v čele listu sborům z téhož roku.

V latinském řádu Jednoty zvou se soudcové presbytery: VSJAK XVII, 35. - Někteří ze soudců měli významnější místo než ostatní (*Život Jana Augusty*, vyd. Fr. Bednáře 1942, 53). Nemusí to však znamenat ustálené odlišení „předních soudců“ od soudců ostatních, jak mínil G. A. Skalský v doprovodu k Zprávě potřebné, IX; spíše rozhodovaly osobní schopnosti jednotlivců, že některý ze soudců stál v popředí ostatních.

Další pravidla pro působnost soudců především v konání církevní kázně čtou se v D II, 7 a násl. = DG 143nn; jsou z r. 1532. O významu funkce soudců příkládané svědčí usnesení z r. 1534 (D II, 25 = DG 149), aby soudcové byli ustanovováni v přítomnosti Staršího (seniora), jak se stalo řádem pravidelným (Zpráva potřebná 33n). Starší si všiml jejich práce při vizitaci (Visit. řád z r. 1537; vyd. Skalského 11 a 13).

Funkce soudců byla vymezována tak, aby se nesrážela s kompetencí světských strážců práva (panských úředníků, rychtářů a konšelů; D II, 25 = DG 149, k r. 1534). Na druhé straně neměli soudcové zasahovat do funkcí kněžských, zvláště do pokojení svědomí; ale i v hospodářských záležitostech si vyhrazovali rozhodování v určitých věcech senioři (D II, 123

= DG 181; rok 1556). - Kněžští mládenci měli se při Bratřích soudcích učit, jak si počínat v soudech Božích (1558, D II, 140 = DG 187).

Zvláště vynikla důležitost soudců v době pronásledování, kdy kněží nemohli řádně konat pastýřskou a kazatelskou práci ve sboru. Snad právě v takové situaci měli ve shromáždění napomínat k modlitbám, číst z Pisma a připomínat při tom učení Starších (Müller-Bratoš I, 233 pozn. 119; rok 1509. Mohlo tu však jít o službu v kazatelských stanicích za normálních okolností – ač tam později byli vysíláni jáhnové: Řád církevní, VSJAK XVII, 120).

Znovu nastala taková situace po r. 1548 a vlekla se do let padesátých; 29. března 1555 byl zavřen boleslavský sbor. Tu psal B. Jan Černý mladoboleslavským soudcům a ukládal jim pro výjimečnou dobu, aby zastupovali kněze v duchovenské péči a vedením bohoslužebných shromáždění v malých kroužcích. List otiskl z Aktů VIII, 115-118 Skalský zároveň se Zprávou potřebnou, 24-33. Nepřetiskujeme ho. B. Černý se o tomto svém listě zmiňuje na konci svého Napomenutí z 20. dubna 1555 – l. 112b; tím je list blíže datován do prvních tří týdnů měsíce dubna 1555, jak ostatně správně usoudil již A. Molnár v Boleslavských Bratřích, 1952, 191.

Nově se zdůrazňuje účast soudců při konání kázně r. 1556; D II, 121nn = DG 180n. R. 1557 shledán však kupodivu úpadek funkce soudců a nedostatek porozumění pro jejich zvláštní úkoly vedle kněží. Bylo jednáno o nápravě, aby lid ve sborech opět přivykl obracet se k nim a nezaměstnávat kněze žádostmi o radu či pomoc v časných věcech (D II, 129 = DG 182n).

Již ve visitačním řádu z r. 1537 se předpokládá, že soudcové mají a čtou spisek o soudu od Bratří učiněný a vytištěný (Skalský II, 13). O vytištěné knížce jednájíci o tom, „co se tkne soudu, když Bratr proti Bratru jakou při má“, mluví Jan Augusta v *Umění práce díla Páně služebného*, jež vyšlo tiskem r. 1560, ale sepsáním je datováno do r. 1550 (vyd. Fr. Bednáře ve VKČSN 1941, 122). Nějaký spisek soudcům určený připomínají pak D II, 129 = DG 183 k r. 1557 jako „opět znovu vydaný“.

Těžko rozhodnout, o který spisek jde. Nejstarší z těch, které se zachovaly, jsou patrně *Povinnosti Bratří soudců, pomocníkův při zbořích Páně v Jednotě* (PS), které otiskujeme v čele tohoto oddílu našeho souboru. Jsou uvedeny tak, že je lze pokládat přímo za otisk příslušné části Dekretů Jednoty (v jejich původní, nám nezachované podobě) a to z doby, kdy již řády soudcům určené měly svou tradici, jsou-li ony povinnosti označeny jako „vyhledané od Bratří Starších, předků a otců našich v Kristu Pánu milých. A zapsané jsou v Dekretu Jednoty v paragrafu S VII.“ Je dobře možné, že býval tištěn již dříve, třeba s předmluvou poněkud jinou. V tom smyslu klademe PS před Naučení vydané patrně před Nápravou. Jediný známý výtisk je (v univ. knihovně pražské sign. 54 G 725) vevázán do svazku, obsahujícího vpředu *Osvědčení Jednoty proti nářkům p. Vojtěcha Pernštejna*, datované rokem 1558. Z. Winter, jenž z PS čerpal (*Život církevní I*, 488n), klade i PS do téhož roku - stejně jako širší, v témž svazku hned následující *Naučení soudcím a k soudu jdoucím*, o němž promluvíme dále. Oba spisy náleží podle všeho vskutku ne-li do r. 1558, tedy do jeho blízkosti. Čtvrtý spisek v témž universitním konvolutu je bratrská „turecká knížka“ z r. 1566 (viz o ní výše str. 46nn). PS stručně shrnují úkoly soudcům davané. Zcela ve smyslu usnesení z r. 1557 je tu úvodem vytčeno, že péči o vezdejší věci nemají být zaměstnáni duchovní správcové, pověření prací o lidské spasení. Jinak se text do značné míry shoduje se zprávou Bratřím pomocníkům v ZK 230 = D I, 280nn = DG 112. V ZK i v D je výčet povinností soudců ukončen slovy „a toho všeho zpráva položena bude doleji“. Dále však se již s pokyny pro Bratry pomocníky resp. soudce ani v D ani v ZK nesetkáme. Buď byly obojím redaktorem opomínuty, buď se takto odkazuje k úkolům právě v PS dále vytčeným.

1.3.2 Naučení soudcím a k soudu jdoucím

Širším rozsahem i náplní ideovou je *Naučení soudcím a k soudu jdoucím* (NauS), zachované rovněž jen v pražské univ. knihovně 54 G 725. Má novozákonní citáty v předblahosla-vovském textu, což ukazuje k tisku před rokem 1564. Ještě dále zpět, do let padesátých, vede zmínka v Nápravě E6a i E6b, kde je řeč o Spisu o soudu, soudcích i soudech, resp. prostě O soudu. Míněno je patrně právě NauS, které skutečně nejprve rozebírá pojem soudu, pak přechází k osobě soudců a konečně k praktickému konání soudů. Řekli jsme již, že Z. Winter kladl knížku do r. 1558. Všiml si jí po něm Skalský I, 35n a ČČM 1907, 124-127, kde mluví i o PS. Vlastní obsah této pozoruhodné knížky nebyl dosud zhodnocen. Je dobře disponována, poutá svěžím výkladem vycházejícím ze základních věcí víry a svědčícím o dlouhé zkušenosti a psychologické všímavosti autora nám neznámého, který tu ovšem těžil ze zkušeností získávaných v Jednotě od pokolení. Knížka má čtyři hlavní oddíly nestejně délky. I.Co je soud (a spravedlnost); II. O rozdíle soudu (kdy je soud zlý, kdy dobrý) a o trojí částce soudu: je buď všem obecný - míní se soud daný lidem všeobecně slovem Božím, jež vede lidi k rozhodnutí víry - nebo soud každého při vlastní osobě (jde o to, jak se má slovem Božím sám soudit každý z Bratří podle toho, jak je duchovně pokročilý) - nebo soud skrze jedny lidi nade druhými podle Božího ustanovení. K tomuto soudu dochází, když lidé sami sebe soudit nedovedou. Tu se dále rozlišuje soud ve věcech spasení (je tajný, činí-li jej zpovědník, a zjevný před celým sborem) a ve věcech časných mezi Bratrem a Bratrem.

K tomuto soudu směřuje pak III. oddíl výkladem o tom, čeho je soudcům potřebí k správnému souzení. 1) Musejí být ustaveni v pravdě spasení a mít dobré svědomí, 2) vyznat se v soudech Božích i v právu lidském, k čemuž mnoho pomůže soudní praxe, 3) být poddání vyššímu soudu a od nadřazených soudců se učit, 4) modlit se za pravou moudrost a nežadat si cti ani bohatství, 5) vědět se vši vážností, že stojí ve své funkci na Božím místě, 6) být střizliví, 7) znát překážky spravedlivého soudu - hněv, přízeň, přijímání darů, pohodlné trvání při vlastním zdání a náchylnosti přičítící se soudu Božímu; soudcové musí 8) býti jednomyslní, 9) znát své povinnosti a svou kompetenci. Tu zužuje spis výslovně své obecné, ač vždy na bratrské poměry ukazující zaměření a mluví o povinnostech sborových soudců v Jednotě v devíti bodech. Shodují se částečně s úkoly jmenovanými v PS, jsou však seřazeny logičtěji: mnohé body jsou v NauS vynechány, jiné přidány. Stručný návod PS o smiřování rozvaděných je pak v NauS rozveden v 10. bodu třetího oddílu v široce propracovaný jednacím řád. Dále je soudcům třeba 11) znát své nedostatky a napravovat se v nich a konečně 12) zachovat uprostřed nevděku trpělivost. Strany, které k nim nebyly upřímné, berou si nesprávnost soudu samy na svědomí.

Oddíl IV. mluví o těch, kdo jdou k soudu. Výklad se vrací k 2. částce II. oddílu, k soudu každého při vlastní osobě, tj. ve vlastním svědomí; učí zpytovat napřed své svědomí ve světle Božího slova, aby svému soudci, potřebuje-li od něho rady, dovedl jasně říci, co jej tlačí. Důrazy: nenechávat zmatek ve svědomí zastarat, přijatou radu si pamatovat, rozeznávat správně viny veliké, základní (nevěru, nevděčnost k Bohu) od vin vzniklých obmeškáním dobrého. Teprve na třetí místo klade odvážný autor hříchy vykonané vysloveně zlým skutkem a nakonec běžná provinění. Soud, i sborový soud v Jednotě, o němž je dále řeč, je nutný proto, že lidský život a vztahy mezi lidmi rozrušuje hřích. Nahodilé rozepře se mají vznést na soudce bez přetřásání na veřejnosti a bez nevěle vůči Bratru, s nímž k neshodě došlo. Není proč bát se jít před soudce sboru či stydět se za to. Před jiné údy sboru taková záležitost nepatří. K soudcům má se Bratr obrátit s rozmyslem, s upřímnou a klidnou řečí, s důvěrou, s ochotou uznat vinu, bude-li mu ukázána; od soudu má odcházet bez pýchy, bylo-li mu dáno za pravdu, bez posuzování soudců, vyslovili-li se proti jeho očekávání. Na jejich soudu má přestat a sporná věc nemá se obnovovat. - Soud zřízený ve světě je pro Bratra jen v případě

krajního nezbytí. - Několik rýmovaných pouček pro soudce uzavírá knížku velmi významnou obsahem i podáním.

Po stránce sociologické vede nás NauS do společnosti drobných městských živnostníků. Tu i tam prosvitá odstup od vesnického prostředí prvních Bratří. Pasterci (D4a) a sedláci (F7a) jsou uváděni jako příklad hrubosti a nekázně.

Thematicky se NauS do jisté míry blíží dekretům zapsaným v D I, 264-280 = DG 106-111, resp. příslušným a stejně seřazeným ustanovením v ZK 174-178: Při soudu v při své - K soudu pře cizí jaká osoba potřebná býti má - Při soudu bližního - O nářku zpráva - Zpráva při slyšení o někom - Naučení o povolném rozmlouvání a nepřísňem - V soudu při slyšení pře jak se míti - O domnění - O snášení. Ale NauS zpracovává příbuznou látku svým způsobem, na Dekretech nezávisle.

Jiné dekry, Při soudu - Při trestání - Zpráva soudcím světským a Zpráva jdoucího k soudu (D I, 226-228, 231-236 = DG 91n, 93-95, ZK 213n, 216n; viz i v Odpise proti odtržencům H 4a-5a, 6b-7b), náleží k návodům určeným především vrchnostem. Jsou větší [či] menší měrou zařazeny do zpráv urozeným, o nichž byla řeč výše.

1.3.3 Pracovní návod pro Bratry soudce v Ivančicích. Łasického historie a její český převod Komenského

Pracovní pokyny pro Bratry soudce (pomocníky) v Ivančicích jsou zapsány do Rejster tamního sboru, obnovených r. 1600 (Mus. rkp IV E 20, fol. 10a/b). První část Rejster, která obsahuje pravidla pro sborový život – kdežto další část je věnována zápisům kázeňským a seznamu úřdů sboru - psal již r. 1592 patrně tehdejší senior B. Jan Eneáš. Rejstra sboru ivančického otiskl z valné části Aug. Kratochvíl, *Ivančice, býv. král. město na Moravě*, 1906, 206 a násl. Hojně z nich těžil Ferd. Hrejsa, *Sborové Jednoty bratrské*. 1939, 98nn. Ustanovení zde obsažená se týkala především sboru ivančického, ale sama jejich stilisace v oddíle o Bratřích soudcích svědčí o tom, že tu jde o řád s platností širší. Ivančický sbor, stojící pod přímou správou jednoho z moravských seniorů, byl zajisté jiným sborům, zvláště moravským, příkladem.

Bratřím pomocníkům je zde na prvním místě pozoruhodně určena péče o počáteční údy sboru, ba o získávání těch, kdo by o sbor projeví zájem, a o děti. Pověřeni jsou i starostí o klesající. Ale jmenovány jsou i povinnosti hospodářské i vedení důvěrných záznamů o sborovém životě i dohled k správným řádům při funkcích příležitostných, jako při úvodu šestinedělek, a snad i nějaký způsob styku se sousedními sbory - ale rukopis se právě zde kuse končí. Smírčí funkce je zmíněna jen heslovitě. - Jinak je v Rejstrech (f. 3a) o soudcích vysloveno očekávání, že soudcové budou přicházet první ke správě svědomí.

Příslušnou část rukopisu otiskujeme z musejního originálu.

Funkci bratrských soudců, mužů i žen, v poslední čtvrti 16. století líčí s nemalou chválou, v popisu jejich povinností však zřejmě správně, Jan Łasicki v osmé knize své *Historie Jednoty*; tuto osmou knihu vydal tiskem teprve Komenský r. 1649 latinsky (*Joh. Lasitii, nobilis Poloni, Historiae de origine et rebus gestis Fratrum Bohemicorum liber octavus, qui est de moribus et institutis eorum*; znovu 1660) i česky (*Pana Jana Lasitského, šlachtice polského, historie o původu a činech Bratří českých kniha osmá, jenž jest o obyčejích a řádích, kterýchž mezi sebou užívají*; Knihopis 4683). Soudcům věnuje 22. a 23. kapitulu. Jedná tu nejprve o bratrském odlišení působnosti vrchnosti světské a církevní a opakuje bratrskou zásadu, že věci spasení a svědomí jsou z práva politického vyňaty. Přechází pak (v odstavci 8) k funkci pomocníků čili světských starších aneb soudců (*seniores politici, iudices populi*, 9), vybíraných volbou z lidu a potvrzovaných biskupem, aby pomáhali správci v dohledu na sbor (*tanquam censores plebis habentur*; 10). Jsouce sami povinni být i se svými

domácími příkladně živi (11), mají podávat svědectví o dobré pověsti duchovního správce, „šklubal-li by kdo“, a posilovat jeho postavení mezi údy sboru (12). Napomínají klesající (13), radí se o sborových věcech, smiřují rozvaděné, modlí se za sbor (14), navštěvují rodiny sboru (15), všímají si tovaryšů i mladých mistrů (16), pečují o chudé (17), nemocné a umírající (18), vyřizují duchovnímu správci jejich přání, aby jim posloužil sv. Večeří (19), dohlížejí při svatbách (20). Ještě jednou se autor vrací k jejich smírčí funkci a vypravuje, jak se bratrský soud liší od světského mírností. Hněvy, zlost, svárliivost se mezi Bratřimi netrpí (21-25). V kap. 23 dokládá správnost tohoto bratrského zařízení z Nového zákona (1 Kor 6,4n a 5,12 i Lk 12,57-59) a dovolává se (3-8) souhlasu Bucerova. Pak přechází k starším Sestrám (seniores foeminae, seniores matronae). Mají téměř tytéž povinnosti jako soudcové, ovšem mezi dívkami a ženami (9). Navštěvují Sestry v nemoci, radí jim v jejich potřebách, i ony hledí k slušnému průběhu svatebního veselí (10). V ostatku kapitoly chválí Łasicki znovu bratrské zřízení soudců a dokládá se dalšími chvalnými posudky o něm (12-17).

Český text podává po Komenském v novodobém spolehlivém přetisku L. B. Kašpar pod titulem *Obraz Jednoty českobratrské čili Jana Lasitského historie o původu a činech Bratří Českých kniha osmá* (1869; bez Komenského Závírky vydal spis pod týmž názvem znovu Alois Adolf, 1920). Komenský však latinský text autorův upravoval, takže místy shledáváme i věcné odchylky. Tak sděluje Łasicki, že soudcové bývají dva, tři nebo jich bývá podle velikosti sboru i šest i osm (22,10); Komenský tlumočí méně určitě: dva, tři, čtyři, i víc, ale zato dodává, že jsou voleni „ze všeho lidu skrze hlasy všeho lidu“, kdežto v původním textu je řeč jen o volbě shromážděným sborem (a coetu). Odstavec 13 je u Łasického bohatší o sdělení, že soudcové přívětivě vítají hosty a při jejich návratu po nich s přáním šťastné cesty posílají pozdrav od celého sboru všem, k nimž host jde. Mnohem širší je v latinském textu výčet věcí, kterých si soudce všímá při návštěvách rodin: táže se také na způsob zaměstnání hospodářova, ptá se ho, zda rád slýchá slovo Boží, jak si vede v úradě, má-li jaký, a pozoruhodné zprávy sděluje správci (15). O večeří Páně umírajícím dokládá, že se k ní přivolává několik Bratří a Sester: důležitá okolnost pro pojetí svátosti jako obecenství (19). Při svatbách se nedovoluje tanec mužů s ženami (20). Kde Komenský praví, že sestry Starší radí spolusestrám v jejich potřebách, stálo původně, že podle možnosti pomáhají potřebným (egentibus qua possunt opitulantur; 23,10). Příští vydání Łasického bude musit přihlédnout k těmto odchylkám v celém díle a pokusit se o jejich vysvětlení. Snad v tom směru, že Komenský opravoval polského historika podle své vlastní známosti života v bratrských sborech?

1.3.4 Zpráva potřebná o Bratřích soudcích, pomocnících při zbořích Páně v Jednotě bratrské

Nejvyzrálejší příručkou sborovým soudcům věnovanou jest nepochybně *Zpráva potřebná o Bratřích soudcích, pomocnících při zbořích Páně v Jednotě bratrské* (ZP), známá nám v kralickém tisku z r. 1609 (Daňková č. 60; tit. strana otištěna u R. J. Vonky, *Tiskařské dílo Jednoty bratrské*, 1936 na příl. 10). I grafická úprava, s výraznými velkými literami a přehlednými marginálními sumami, je vzorná. Knížka je uvedena slovy, která ji představují jako nový spisek, sepsaný na žádost z řad soudců. Starších návodů pro ně jakoby nebylo. Svědčí jistě o životnosti funkce soudců, že pro ně byly až do konce předbělohorského období vydávány publikace nově formulované. (Tříkrejcarová knížka o Bratřích soudcích, kterou měla kralická tiskárna na skladě r. 1620, byla zřejmě opět jiná než ZP a zůstává nejisté, zda šlo o pouhý přetisk PS (srov. M. Daňková, *Cedule řezané na příjem knih z kralické tiskárny*, ČMM 68/1948, 79 a 89.) ZP se liší od NauS i od PS již tím, že se od počátku soustřeďuje na úrad a osobu soudců. V obšírné předmluvě zdůvodňuje jejich instituci příklady

starozákonními i novozákonními i praxí první církve, přičemž uvádí i patristické doklady a odkazy k církevnímu právu. Zde snad působil úmysl obhájit bratrský řád v očích církve evangelické, s níž Jednota právě r. 1609 v Čechách vstupovala v úzké společenství. S luterské strany bývalo totiž Bratřím vytýkáno, že svými soudy kříží a znehodnocují práci soudů světských. Stejně snad smíme vyložit poukaz ZP ve 2. bodě kap. I., že se volení „takových osob“ děje s náležitým řádem „v obnovených církvích evanjelických“. A opět obhajobu bratrské zásady vnitřní svobody církve vůči vrchnosti, v nových poměrech ne tak samozřejmé, lze vidět na počátku téže kapitoly v připomínce, že volba soudců náleží církvi. Ostatně rozlišuje již předmluva (str. 8n) soudy církevní od světských. Uvedená pozorování nasvědčují tomu, že ZP byla sepsána teprve pro tisk r. 1609.

Disposice knížky je vzorně průzračná, podání přehledné a přístupné. U čtenáře se místy předpokládá jisté obeznámení s latinou. Je tedy určena opět především do městského prostředí.

Thematically se jen část ZP kryje se staršími knížkami o Bratřích soudcích. Nová je téměř celá předmluva, po ní kap. 1 o volbě soudců i kap. 2 o jejich kvalifikaci. Mezi jejich povinnostmi je v kap. 3 nově uveden požadavek, aby byli nad jiné pobožnější, služeb Božích pilnější, v obcování příkladnější, aby milovali údy sboru. Také navštěvování nemocných je jim zde výslovně uloženo. Vynechání některých povinností prve připomínaných neznamená ovšem ještě, že tato funkce byla se soudců sňata. Tak neopakuje ani NauS ani ZP ustanovení Dekretu, že soudcové mají dohlížet na vandrovní čeleď, a přece brzy uvedeme doklady, že jim tato funkce byla i kolem r. 1600 běžná. Naopak se i dříve rozumělo, třeba to teprve ZP zdůrazňuje (ve 4. kap.), že funkce soudců je nižší než úkol duchovních. Nová je kap. 5 povzbuzující soudce k pilnému konání úřadu, a z většiny i kap. 6 o povinnostech údu sboru k soudcům.

Na jedné straně působí ZP jako zvláště vydařená, ucelená, všestranně propracovaná, srdečně povzbudivá knížka, která mohla plnit zdárně své poslání. Na druhé straně se vtírá dojem, že je tu pověděno mnoho věcí, které snad v Jednotě lépe kvetly, když ani nebylo potřebí o nich hovořit. Jiné pak zmínky o tom, co se na Bratra soudce nesluší, ukazují na životní z pohodlnění, starší době stálého tříbení cizí. Jak to, že autor pokládal za potřebné (str. 3) napomenout soudce, aby se při službách Božích varovali rozprávek, smíchu a rozmařilosti?

Spisek vydal znovu G. Ad. Skalský v I. čísle Písemných památek evangelické minulosti české (Pardubice, 1906) podle tisku býv. Zemského archivu v Brně. Opatřil jej úvodem a doslovem, kde jedná o instituci Bratří soudců. V novočeské úpravě Zd. Vojtěchovského vyšel pod názvem *O Bratřích soudcích* nákladem evangelického díla v Praze (1944, cyklost.) s mým úvodem a poznámkami. V tomto souboru podáváme původní tisk podle exempláře Nár. musea pražského sign. 37 D 33, jenž někdy náležel Jiřímu Ribayovi. Marginální sumáře jsme položili proloženým tiskem v čelo odstavců a biblické odkazy jsme vložili s okraje do textu.

1.3.5 Agendární formuláře pro řízení soudců, šafářů almužen, hospodářů almužen a starších Sester

Návod k řízení Bratří soudců je obsažen v rukopisné agendě bratrské, chované v Nár. museu v Praze (sign. V G 53). Jisté obtíže působí otázka, do které doby tuto agendu položit. Je složena z několika částí svázaných zřejmě teprve dodatečně z aršíků místy nedopsaných.

Soudobý seznam na přední desce uvádí, že k nim náleží také pravidlo k navštěvování sborů, které však ve svazečku obsaženo není. F. M. Bartoš upozornil (při popise tohoto rukopisu) v Soupise rukopisů Nár. musea (I. 1926, str. 309 a 66), že tuto chybějící část původního souboru tvoří asi mus. rukopis I H 37, jenž obsahuje dvojí visitační formulář

bratrský. Oba formuláře vydal Skalský jako 2. číslo *Písemných památek evanj. minulosti české* (1907). Tento druhý rukopis se od prvního zevně poněkud liší formátem a rukou – vazbu má teprve z 19. či z 20. století - ale i v rukop. V G 53 jsou spojeny kusy psané rukou rozličnou a vnitřní souvislost agend je přes zevní rozdíly patrná. Bartoš klade rkp I H 37 do r. 1537, kam je datováno první z visitačních pravidel, V G 53 pak k r. 1557. Vidí patrně v tomto rukopise bratrskou agendu chystanou toho roku k tisku (D II, 125 = DG 181) a v její části o Bratřích soudcích spisek zmíněný téhož roku v D II, 129 = DG 183 jako nově vydaný. Podobně Fr. Bednář, jenž se ruk. V G 53 zabýval v revui Kalich 1942, 34n studií *Laikové v práci Jednoty bratrské*, datuje jej do polovice 16. století. Ale již se pozastavil při druhém visitačním formuláři nad označením duchovního jako faráře, což je v bratrské praxi té doby přece zcela nezvyklé. Jar. Bidlo tehdy v recenzi edice Skalského (ČČH 1907, 355) nadhodil, že snad jde o poměry v Prusích po r. 1548, kde Bratři žili pod dohledem místních luterských farářů.

Ale dobu napsání obou agend je třeba položit o hodně později, do let po Rudolfově Majestátu, kde se Jednota přičlenila k církvi evangelické. Do těchto poměrů se totiž hodí řadou obrátů i některé návody v V G 53. Je tu řeč o kostele (str. 61-63; podobně 54: kostel neb zbor), hospodáři (bratrského) domu zvou se také kostelníky (12), mluví se o oltáři (25, 70), což se vysvětlí nejlépe předpokladem, že redaktor agendy přihlížel k službě bratrského kněze ustanoveného buď ve sboru Jednoty, buď ve farnosti podobojí. Ostatně vede nutně do doby pozdější než do polovice 16. století řada dalších pozorování. U uživatele agendy se předpokládá jistá znalost latiny, již mezi bratrskými kněžími přibývalo teprve později. K formuláři pro znovupřijetí kajícího je poznámka (27), že je vzat z „Hemingia, z knihy nazvané Pastor“; tato velmi rozšířená kniha dánského melanchthonovce Nielse Hemmingsena (1513-1600) vyšla poprvé r. 1562. U formuláře k úvodu šestinedělek (61) je jméno J. Aeneas. Jan Eneáš byl seniorem Jednoty v letech 1577-1594. Biblické citáty jsou podle králického překladu. Jsou při nich namnoze označeny verše, což zavedla teprve Šestidílka i v Novém Zákoně, vyšlém r. 1594. To vše odkazuje k pozdějšímu období, kam ostatně ukazuje i dopis z r. 1610 do svazku vlepený, i když redaktor agendy zařadil do sbírky také starší formuláře nebo takové zpracoval.

Proto zařazujeme části této agendy, pokud se týkají našeho tematu, až za ZP. Je to vedle zprávy k řízení soudců podobná zpráva při řízení šafářů almužen a hospodářů domu či kostelníků a pak formulář pro řízení starších Sester. O správcích almužen viz v D I, 305n = DG 121, ve ZK 230b/231a - u Müllera-Bartoše I, 148 a 187 - a v Řádu Jednoty, VSJAK XVII, 1912, 36; na tom místě i o hospodářích sboru a o starších Sestrách.

O Sestrách starších poskytuje náš formulář informace nejzjevnější mezi těmi, které dosud známe. Vedle Bratří byly totiž funkcí soudců i dozorčí a rádcovskou pověřovány i některé vážené Sestry, aby tak pomáhaly duchovnímu správci svého sboru v dohledu na jeho ženskou část. Instituce těchto „starších Sester“ byla v Jednotě patrně velmi stará. Již ve svolení z r. 1464 se odkazují Sestry, které nemají rodičů, péči Sester, jichž mají být poslušny (srov. A. Císařová-Kolářová, *Žena v Jednotě bratrské*, 1942, 47). Zmínek o starších Sestrách není ovšem pro všechna období Jednoty stejně mnoho; velmi často se mluví jen o Bratřích soudcích beze zmínky o jejich ženském protějšku. Proto Jos. Müller (Müller-Bartoš I., 187, pozn. 22) odkazuje jejich instituci až do pozdější doby, kdy o ní zná výslovné zprávy. Ale agendární formulář v rkp mus. V G 53 se pro řád jejich práce dovolává „dávného dekretu“ (8a) a počítá s jejich pomocí ve sborové práci v celém rozsahu práce Bratří soudců, i pokud jde o směřování rozvaděných Sester. Byly tedy právem zvány někdy i Sestrami soudčími (Skalský II, IX), třeba Łasicki, jiný svědek jejich rozvinuté práce, praví o nich, že soudů nekonaly (v Kašparově vydání str. 122). Svědectví Łasického se týká poslední čtvrtiny 16. století. Ale i PS z let padesátých připomínají jejich dozor nad děvečkami ve sboru (f. 4a) a r. 1556 se žádá jejich dobré zdání při znovupřijetí vyloučených žen (D II, 122 = DG 180). Církevní řád

Jednoty shrnuje jejich působnost na místě již označeném; vrací se k nim při popisu visitace sboru (str. 126-129; latinsky jmenují se tu presbyterae). O spisku pro ně snad napsaném a vydaném není zpráv. Vedle Bratří soudců přece jen byly až na druhém místě, jak to nutně s sebou neslo podřízené postavení ženy v tehdejší společnosti. Za daných poměrů byla účast Sester soudčích na životě sboru a na jeho řízení i tak neobvykle veliká a výjimečná.

O Sestrách soudčích psala souhrnně A. Císařová-Kolářová v uvedeném spise 188-192, též Fr. Bednář, *Laikové v práci Jednoty bratrské*, Kalich 1942. Usnesení synodu z r. 1594 (Mus. IX E 51, 43b = DG 265), které Císařová-Kolářová cituje (189) a doklad, že Sestry starší bývaly překládány ze sboru na sbor, týká se spíše hospodyní či kuchařek bratrských domů nežli soudčích Sester. Jejich funkce přece těsně souvisela se sborem, ve kterém žily jako matky svých rodin.

B. Matouš Konečný zařazuje oddíl o soudcích ve své *Knize o povinnostech křesťanských* do 3. kapitoly II. dílu, jednající o povinnostech povolání církevního. Nejprve tu pojednal o „zprávčích neb pastýřích duchovních“, potom o jejich pomocnících; ti jsou dvojí - jedni domácí, bydlící v jejich „čelednosti“ (mladší kněží, jáhnové, učedníci), druhí v „lidu obecném bydlící“. B. Konečný se vyhýbá pojmenování soudců, aby nedošlo k záměně se soudci světskými; zve je raději smírci a připomíná obecně evangelický název kurátorů církve. Jméno pomocník zůstalo. Jejich povinnosti jsou podány zhuštěně. Člení se na práce při věcech duchovních a časných. V 1. vydání knihy (1611) mluvilo se o těchto mužích jako o starších; ve 2. vydání (1612) byl tento název potlačen a zmírněn i důraz na účast pomocníků z obecného lidu v duchovní péči o sbor, ba naopak připojeno upozornění, že těmto osobám nesluší zasahovat do zprávy svědomí. Na jejich smírčí funkci záleží autoru na prvním místě. K souhrnu jejich práce mu jinak stačí šest bodů: dohled na lid, smiřování, konání kázně, péče o chudé, návštěvy u nemocných, starost o církevní budovy a o správce s pomocníky - patrně o jejich životní potřeby. V I. vydání byla zmíněna i starost o bohoslužebné potřeby. Rozmanitost ve výčtu nasvědčuje, že rozsah funkce soudců nebyl pojímán se strohou uniformitou, anebo i o snaze B. Konečného zainterесovat co nejvhodnějším podáním pro tuto práci laiků ve sboru kruhy evangelické.

Oddíl o pomocnících jsme podali výše s ostatními kapitolami Knihy o povinnostech.

V *Řádu zvláštním mezi Bratřími* (1609; vyd. Skalský II, 33-45) je o soudcích zmínka jen v souvislosti s konáním církevní kázně (str. 42). „Soudcové z lidu obecného“ jsou tu označeni jako muži pobožní, v Božích věcech osvědčení, vážní, příkladní; jsou voleni od církve, aby pomáhali duchovním správčům při správě církve, podle příkladu církve apoštolské. Jinde prý se jmenují censores morum.

Řád církevní Jednoty Bratří českých z r. 1616, resp. 1632 mluví o Bratřích soudcích stručně jako o předních funkcionářích sboru z třídy dokonalých (VSJAK XVII, 34: mají dohled nad obcováním údů sboru, napomínají a trestají, smiřují, radí ve věcech hospodářských), zmiňuje se o jejich volbě a připomíná jejich spolupráci na vedení duchovního života ve sboru v kolikere souvislosti: v přípravě sboru k slavení večere Páně (100) i při jejím vysluhování (104), při smiřování (124), konání kázně (134n), při visitaci sboru (128). Komenského poznámky v latinském vydání *Řádu* z r. 1660 pojednávají o jménu soudců, upozorňují na knížku jejich povinností a vynášejí jedinečnost úřadu starších Sester.

1.3.6 Vandrovní čeled'

Mezi povinnosti soudců náležel i dozor nad tovaryši, kteří jako vandrovní přecházeli z města do města, aby doplnili svou znalost řemesla a svůj rozhled, než se mohli někde usadit jako mistři, popřípadě aby si zlepšili nevalné hospodářské postavení změnou místa (Z. Winter, *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách [1526-1620]*, 1909, 14n; *Český průmysl a obchod*, 1913, 340 a násl.). Bratři dobře postihli, že změna prostředí může ohrozit dobrý mrav a řád a ovšem věrnost ve víře mladých lidí, vytržených z rodiny a ze sboru, v němž vyrostli. I věnovali řemeslnickému dorostu osobitou péčí, ať šlo o napomínání k věrné práci v dílně, ať o způsob jejich života; na prvním místě pak dbali o jejich účast na životě sboru v místě, kam za prací přišli. Odtud starý již dekret, patrně ze sklonku 15. století, který vandrovním tovaryšům uložil příslušný řád (D I, 326n = DG 129n; šíře v ZK 225). V téže době ukládali Starší Bratřím pomocníkům čeled' vandrovní řídit, místem opatrovat i list fedrovní (doporučující) dáti (D I, 82 = DG 112n; ZK 230b).

Řád pro čeled' vandrovní připojený k PS na 1.6b-8b podává návod (zprávu, tabuli), který měl každý tovaryš znát od příchodu do nového města. Připomíná mnoho, o čem v Dekretu řeč nebyla. Zejména je rozvedeno napomenutí k pilné účasti na bohoslužbách ve sboru i v domě bratrského hospodáře a k náboženskému vzdělání písní, četbou i hovorem. Poměr k zaměstnavateli a k spolupracujícím je dán povoláním k čistému křesťanskému životu a výzvou k takovému jednání, jaké jednou bude Bratr očekávat od svého tovaryše, až sám bude mistrem. Závazek dobrého díla, připomenutý ke konci řádu, byl běžným požadavkem cechovních pravidel od počátku (srov. Z. Winter, *Český průmysl*, 4). Za poznámku stojí, že podobný proslov k tovaryši, jakým náš řád jest, býval pronášen k učedníkovi nastupujícímu k učení řemeslu v cechovní schůzi některých českých měst (Z. Winter, *Český průmysl*, 312nn).

Pohled do praxe, jaká se ustálila při dohledu k tomuto řádu i při jeho dodržování se strany tovaryšů, poskytují pokyny, které příslušným soudcům do rejster ivančického sboru (1.8b-9b) r. 1592 vepsal senior Eneáš. Jistě že shrnul řádová ustanovení i praxi tak, jak byla běžná v Ivančicích i jinde. Péče o náboženský život je tu v popředí. Známost zprávy, kterou jsme poznali z PS, se předpokládá a nově se tovaryšům vštěpuje. A přece proniká starost, aby mladý tovaryš neunikal kázni, jakmile se ocitne z dohledu při přechodu z města do města. Tam, kde je potřeba napomenutí, stojí tovaryš zato samému Staršímu, aby se o jeho případ zajímal.

1.4 Závěr. B. Jana Černého Napomenutí všech věrných (1555).

Značně jiného rázu nežli zprávy, které jsme dosud poznali, je spis B. Jana Černého, seniora Jednoty, *Napomenutí všech věrných v nynějších pokušeních a zamouceních k dověrnosti o pravdě spasení svého a dojití jeho zřízení v Jednotě i k stálosti v též pravdě pro naději jistou k životu radostnému v slávě nebeské* z 20. dubna 1555. Psal jej svým boleslavským posluchačům, aby je posilnil v době pro Jednotu v Čechách a zvláště pro mladoboleslavský sbor velmi kritické. Po roce 1548 se tu Bratři celkem brzy zotavili z bezprostředního nebezpečství. Shromáždění byla obnovena, ba postaven veliký sbor. Bratr Černý zde mohl započít svou významnou práci dějepisickou a rostl zároveň ve vůdce Jednoty na místě uvězněného B. Augusty. Když však 18. března 1555 zemřel pan Arnošt Krajíř, odhodlaný ochránce Jednoty a zejména Bratří boleslavských, osedlých zde ve městě jemu poddaném, dali se jeho synové zastrašit zemskými úředníky a již 29. března sbor zavřeli. Jan Černý se toho dne rozloučil s jeho členy v závěrečném shromáždění, vyloživ pohromu jako Boží trest, který si Bratři sami přivodili nedbalostí o Boží slovo, jeho liknavým následováním i nedostatkem svorné lásky. Hned tehdy je odkázal k domácím pobožnostem, aby při nich

sloužili Bohu (Amedeo Molnár, *Boleslavští Bratři*, 1952, 186-190). Sám spolu se svými pomocníky, mezi nimiž byl i Jan Blahoslav, historik tohoto „hrozného zahřmění Božího“, ustoupil do nedalekého okolí. Přímou osobní péčí o boleslavské stádce svěřil Bratřím soudcům; brzy po odchodu z města dal jim k tomu návod zmíněným už listem (srov. výše str. 58; obsah podal Molnár v uv. spise 191n). Nutnost určit správný směr další cestě zahraničních sborů bratrských, vzniklých po r. 1548, vedla jej vzápětí s několika jinými Bratry do Prus a do Polska. O tom blíže Jar. Bidlo, *Jednota bratrská v prvním vyhnanství*, I. 1900, 118-130. Již z této cesty (Napomenutí l. 110b) obrátil se k údům sboru pastýřským listem, *Napomenutím*, aby je utvrdil k věrnému setrvání v Jednotě. Celý spis je naplněn vroucím ujištěním, že duchovní bohatství, do něhož své údy Jednota uvádí, aby je vedla cestou života, zdaleka nemůže poskytnout služba kněží podobojí. Je-li pravda, že o sedm let dříve jako správce sboru brandýského nad Labem radil Bratřím, aby krajnímu nátlaku povolili a chodili do kostela podobojí, zaujal nyní s celou určitostí opačné stanovisko (tak 96b-97a). Spolu s Mat. Červenkou jeví se Bidlovi zástupcem obratu, jenž Jednotu vrací samu sobě (uv. sp. 118). Tendence, jejíž příkrou výlučnost nemohl bratrskému senioru nevytknout K. Krofta (*O bratrském dějepisectví*, 1946, 54nn, k r. 1543), protože nerozeznávala společného nepřítele a neviděla společný obranný zájem Bratří a opravdových podobojích. Ale sdílel ji i B. Jan Blahoslav a nové zkušenosti v ní B. Černého povzbuzovaly. Nadto pak je z jeho spisu zřejmé, že nebyl veden úvahami úzce tradičními a církevně sobeckými. Je pln osobního ujištění o jedinečnosti pravdy svěřené právě Jednotě. Spisek dobře disponovaný - ač v zevním neklidu psaný - a neobyčejně svěží svědčí mimo to, že B. Černý neproslul nadarmo jako vynikající kazatel. Zvláštní živosti dodává pak jeho poselství nebývale silný osobní přízvuk, jenž spiskem proniká od nadpisu až po závěr.

V předmluvě ospravedlňuje a vysvětluje B. Černý svůj odchod z Boleslavě a ujišťuje tamní Bratry svou stálou pamětlivostí a svými pastýřskými modlitbami. Místo znemožněného ústního kázání posílá jim povzbuzení ve formě počtu ze své vlastní víry a ze své jistoty spasení i z naděje, kterou se sám jistí, aby v nich upevnil tutěž víru a rozhojnil tutěž radostnou naději pro dny zkoušek. Ví o desaterém ujištění této důvěrnosti k spasení a k naději pravé. V desíti kapitolách je rozvádí. Je to 1. jistota pravé víry podle apoštolského vyznání, kterou sdílí s Jednotou od dětství, 2. upřímnost této víry v srdci k Bohu obráceném, 3. spasitelná známost Boha z živé víry v Boží zjevení o Bohu a jeho vůli i o člověku a jeho pádu i vykoupení z něho, 4. spasitelné pokání, 5. smlouva s Bohem s odřeknutím bezbožnosti a se závazkem služby Bohu, 6. ostříhání této smlouvy skutkem a plnění Božích přikázání ve víře v Krista, k čemuž náleží vytrvalé odmítání účasti na modlářském způsobu bohoslužby v nebratrských kostelích, 7. Boží ospravedlňování z nových pádů a nedostatků, 8. pravé řízení služebníků církve v Jednotě, jehož i autor je radostně účasten, 9. věrná služba v spasení a v kněžském úřadu; tu uvádí B. Černý šestero důvodů, proč si je jist, že jeho služba je Bohu milá (zdravé učení, upřímnost úmyslu, řádné povolání, Boží požehnání, ochota k službě bez hledání osobního zisku, opravdové konání duchovní správy a kázně bez přijímání osob). Po tom všem jest mu (10.) jistotou spasení a naděje snášení pokušení v protivenství, z něhož opět vidí šesterý užitek: Boží oslavení, svědectví proti světu, očistění Jednoty od pokrytců, její napravení podle „psané Nápravy“, utvrzení v jistotě spasení, hojnější odplatu slávy.

Závěr vykládá znovu příčiny spisku. Vedle náhrady osobního povzbuzení chce jím podat svůj duchovní odkaz a poslední vůli pro případ smrti, chce posílnit Bratry v důvěrnosti o spasení a přisluhování v Jednotě a napomenout je k věrné stálosti. Povzbudivou zmínkou, že i podle lidské naděje lze brzy čekat změnu k lepšímu (109b-110), končí list závěrečnými vzkazy a datuje jej „pohostinu a na cestě“, aby jej podepsal jako „oučastník pokušení i zámutek a zprávce“ Bratří, jimž je adresován.

Napomenutí dokresluje výmluvně obraz duchovenské péče bratrské, jejíž projevy jsme sebrali do této knihy. Jak osobně je zabarveno celé toto poselství! Ve chvíli nebezpečí

kolísání a nenáležitěho příklonu k velké, ale nedokonale opravené církvi husitské podpírá bratrský Starší své svěřence tím, že před nimi vyznává, co jemu osobně znamenalo a znamená členství v Jednotě bratrské. Zač vděčí bratrské výchově u svých rodičů, rovněž od mládí bratrských. Jak on sám, když mu bylo osmnáct a devatenáct let, zakolísal a ohlížel se po větší církvi, ale jak se vzpamatoval a tím více se utvrdil v důvěře k rodné Jednotě (85a/b; 91 a/b), nad níž pak nenalezl křesťanské jednoty opravdovější a vydařenější (92 a/b) s náležitějším konáním duchovních služeb (101a). Jak vděčně tu vzpomíná vedení, jehož se mu dostalo v bratrském domě od dobrých kněží, až i od B. Lukáše, a jak tu byl utvrzen v pravdě a nikdy se neodchýlil k bludům a k neposlušnosti (85 a/b, 102a). Slýchal-li B. Lukáše ve věku aspoň dvaceti let, docházíme k závěru, že se narodil před r. 1508. Sděluje dále o sobě, jak se sám posiluje ve víře četbou dobrých bratrských knih (86b), kdežto od knih „zofitských“ a bludných se vystříhá, leda že je čte, aby tím lépe hájil učení Jednoty (105a). V Jednotě slouží Bohu, trváje beze smrtelných hříchů, v bázni Boží, jak sluší na služebníka církve (98b; 102a). Se zvláštní pokorou i vděčností mluví o tom, jak si oblíbil bližší následování Krista v svobodném stavu neženatém (101b-102a) a jak byl od Boha i od Bratří povolán k duchovenské práci nejprve v úřadu jáhenském, pak jako kněz zřízený na synodu vzkládáním rukou „biskupů a starších“ (102b). Dokládá se svou upřímností v této službě, v níž se sám netlačil k žádné hodnosti, ani když se mu dostalo úřadu seniora (103a). Na pokyn Starších šel do sborů, ke kterým byl poslán; a není ve věrné práci mezi bratrskými kněžími výjimkou (103b). Věrné konání této práce je mu jedním z důvodů jistoty spasení a naděje. Věrně zde učil učení v Jednotě přijatému a žádnému jinému (105a). Svou duchovenskou službu doplňoval osobní obětavostí. Přijaté dary obracel k užítku svých spolupracovníků, zvláště těch, které při sobě v hojném počtu vychovával, a podporoval podle své možnosti chudé (106b). Řádnou církevní kázní byl tak znám, že si získal pověst neuhlazeného a přísného duchovního správce (107a). A nyní je s druhými kněžími vystaven nebezpečí žaláře, mučidel, smrti bez viny. Jsou vypovídáni ze země. Kněží druhé strany na ně sočí a tupí je. Oni však poroučejí křivdy Bohu beze strojení odvety (108a), ač se nemohou domoci řádného slyšení (107b). Autor sám není si jist životem ani doma, ani na dalekých cestách mezi rozličnými lidmi (110b). Ale dobrá naděje věčné slávy s Kristem mu dává jistotu a radost i hotovost k stálé věrné pastýřské práci, kterou i v té chvíli koná napomínáním a vystříháním před hříchy, před nimiž Bratří tolikrát údy svých sborů varovali (112a). Tato napomenutí před pitím po krčmách a před marnostmi světa i před lakomým rozšiřováním živností, před neslušným oděvem a před hrubými hříchy jsme poznali v tolikerých obměnách v jiných bratrských spisech, které tu shrnujeme. *Napomenutí všech věrných* je nám k závěru dokladem, že Bratří v této snaze po vyšší mravní úrovni nepodléhali pošmournému moralismu, ano že jim nebyly vodítkem abstrahované zásady mravní, ale že od světského scestí odváděli na cestu danou radostnou jistotou spasení v Kristu, po níž není možné jít jinak než v touze po životě zasvěceném Pánu a posvěceném jeho královské vůli, aby již zdejší život jeho vyznavačů nesl na sobě odlesk věčné slávy s ním. „Dověrnost“ o této naději je stálým refrénem výzev B. Černého k věrnosti a je třeba slyšet jej právě jako tón závěrečný.

Napomenutí nebylo dosud pro dějiny Jednoty ani pro poznání života B. Černého využito. Otiskujeme je z jediného známého rukopisu (Mus. II H 33; srov. Bartošův Soupis I, 1926, str. 106) asi z let 1580–tých. Označení hlásek je v rukopisu nedokonalé; tu a v některých zřejmých písařských omylech jej mlčky opravujeme.

2 EDICE

2.1.1 Spísek starých Bratří

[260a] Spísek starých Bratří, učiněný léta Páně 1464¹

(o svolení týchž bratří, na čem sou se svolili spolu na horách Rychnovských léta svrchu psaného).

Vydán starším.

[1] Předě² všemi věcmi ^xnejprvé^x o to sme se svolili, abychme³ se spolu v⁴ víře Pána Krista ostříhali a v spravedlnosti ustavovali, kteráž z Boha jest,⁵ v lásce přebývající, naději měli v Bohu živém. A toho skutky dobrými dokazovali, jedni druhým posluhující [Gal 5,13] skrze ducha lásky⁶ a ctnostný život vedli, pokorný, tichý, vzdřelivý,⁷ trpělivý, čistý etc., abychom skrze ty věci⁸ poznávali, že v pravdě víru máme i⁹ lásku neomylnou, a tak¹⁰ naději jistou odloženou v nebi.

[2] A dál k tomu¹¹ sme se svolili, abychom poddané poslušenství spolu měli,¹² jakož Písma svědčí Bohem vdechnutá,¹³ a k tomu abychmy jedni od druhých naučení přijímali, napomínání a trestání,¹⁴ k tomu abychom smlouvy ostříhali, kteráž jest skrze Pána Krista s Bohem v Duchu svatém. A vespolek naše svolení,¹⁵ v té pravdě abychom sobě pomocní byli,¹⁶ každý jakož vzal milost od Pána Krista Ježíše, aby jeden druhému¹⁷ pilnost měl k vzdělání a ku polepšení býti.¹⁸ A v tom poslušenství křesťanské aby drželi, každý¹⁹ v svých hříších a²⁰ nedostatecích se znal, kořil²¹ a²² nížil, a bázeň Boží měl a stud,²³ a po napomínání a tresktání²⁴ polepšoval, vinen se dáváje před Pánem Bohem i před bližními.²⁶ Pakli by kdo

¹ Tento text byl vydán v knize Českobratrská výchova před Komenským (ed. A. Molnár), Praha 1956, str. 49 – 52.

² První část Spísku pojata do Dekretů I.24-25 v oddíle nadepsaném O původu řádu v Jednotě, a v čem jednota a jednomyslnost záleží bratrství tohoto, z sněmu starého (Gindely 8n).

^{x-x} vynecháno (tak i dál v textu)

³ abychom

⁴ u

⁵ + a

⁶ lásku ducha

⁷ zdrželivý

⁸ to více

⁹ a

¹⁰ + v tom

¹¹ Dále

¹² měli spolu

¹³ + ve všech věcech

¹⁴ napomínání, výstrahy i trestání přijímali

¹⁵ + toto sme učinili

¹⁶ abychom sobě v té pravdě pomocní byli

¹⁷ A každý, jakž jest vzal milost ode Pána Krista, aby o druhého

¹⁸ ku polepšení jeho.

¹⁹ držel každý, a také aby

²⁰ + v

²¹ a kál (místo: kořil)

²² i

²³ bázeň Boží a stud měl

²⁴ trestání

²⁵ + napravoval

²⁶ lidmi

v těchto věcech napřed pověděných¹ smlouvy nedržel s² Pánem Bohem i s spolukřesťany³ věrnými, nesměli bychme⁴ jeho neb jí bezpečiti spasením, a mohla by taková věc býti, že bychom se odloučili od něho nebo od ní,⁵ od účastenství služebností božských tajností. A jestliže by kdo neb která shledáni byli v smrtedlném hříchu neb v bludu, aby vyobcováni byli zjevně v zboru a nepřijati, dokudž by nebylo zjevné opravení při nich etc.

[3] Dále⁶ svolení:⁷ Aby každý v svém povolání zachovával se v dobrém svědomí, jakož zpráva apoštolská učí. Nejprve⁸ kněží a ti, kdož⁹ jiné učí, aby se na příklad vydali jiným v slovích i skutcích,¹⁰ aby nebylo co tresktati.¹¹

Také¹² v věcech pohodlných¹³ tělu, kteří se spolu svolili, ^xaby toho ostříhali,^x aby zvláštnosti neměli sobě osobení statků neb peněz a tak nižádných věcí, příkladem prvých vůdců křesťanských, o nichž ^xstojí^x psáno, že sou všechny věci vespolek měli a nic svého nepravíchu býti, ale podělovachu, jakž komu potřebí bíše [Sk 2,44n; 4,32-35].¹⁴ Neb to jest věc hodná a slušná: nejprve¹⁵ těm, kdož poselství dějí k službě Pána Krista, aby při pokrmu skrovném a ^xpři^x oděvu rovném zůstávali, a v tom se Pánu Bohu dověřili, jemuž jest péče o ně.¹⁶ Protož všech věcí zbytečných aby odbývali, ale na potřebě slušné doma i na cestě aby dosti měli, jakož by jim bylo učiněno¹⁷ a k¹⁸ pohodlí dáno od těch, kterýmž příležití,¹⁹ ^xkdož tím vládnou^x.

Protož potřebí jest bez pečování býti, ale všicku²⁰ péči na Pána ^xBoha^x [260b] uvrci. A což dopustí, trpěti s milostí, hlad i zimu, trápení,²¹ vězení i smrt příkladem prvých vůdců²² křesťanských, a tak zřízení má²³ býti a světa opuštění. A kdo má statek,²⁴ učiniti s ním, jakož svědčí Písma²⁵ zákona Božího, chudým rozdávatí a vespolek se podělovati a rukama svýma dělati, což dobrého jest [Mt 19,21; Ef 4,28]. Ale takovým nejvíce sluší a nejlepší jest, dary Božími prospievati, slovem Božím²⁶ učíce bližní a modlitby činíce ^xza ně^x, aby jim dal²⁷ Pán Buoh vzruost²⁸ v duchovním životě.

¹ řečených

² se

³ spolu s křesťany

⁴ bychom

⁵ od takové osoby.

⁶ Odtud v Dekr. I.132n (Gindely 53) s nadpisem O hodném kněžském chození v povolání. Zpráva z sněmu starého.

⁷ svoleno jest

⁸ A níže: a nejprv

⁹ jenž

¹⁰ vydávali v skutcích i v slovích

¹¹ trestati

¹² Až sem v Dekr. I.133. Odtud v Dekr. I.142n (Gindely 57) ve zprávě povinností kněží

¹³ ve všech pohodlných věcech

¹⁴ opustili [Mat 19,27] a opět, že všechny věci vespolek měvše, žádný svého nic nepravil býti vlastního, ale jakož komu potřebí bylo, tak dělili.

¹⁵ nejprv

¹⁶ o nich

¹⁷ učiněno bylo

¹⁸ ku

¹⁹ přísluší

²⁰ všecku

²¹ i trápení

²² vůdci

²³ má zřízení

²⁴ Kdož má statek světa

²⁵ písma káží

²⁶ v slovu Božím pracovati

²⁷ dal – položeno až na konec věty

²⁸ zrůst

A pak časem aby podělávali¹ a usilé^xsvého^x poživali, a pakli co zbude, i^x bližním udíleli. Pakli se nedostane k potřebě hodné, [aby] vzali od spolubratří jednomyslných v tom svolení, a ke všem pak² xaby^x se měli, jakž jest³ k vzdělání a k⁴ polepšení, nedávajíce ourazu a pohoršení při všech všech, což na nich jest [2 Kor. 6,3].⁵

[4] Také pak dále při všech Bratřích a Sestrách, kteříž řemesla dělají neb selské dílo, aby na mzdě sloužili, aby měli z čeho sobě potřebu činiti, v oděvu i jiného pohodlé, i kdež jdou, za stravu platiti. Pakli kdo koho kam posílá, obmyšluj jeho; pakli pro potřebu společní, ale z společnosti, i za práce, chce-li vzíti.

Pak ti Bratří a Sestry, nemají-li svých rodičuov, aby jim poddáni byli podle naučení apoštolského, ale aby byli každá jedna osoba poslušna starších zprávcuov svých v Pánu Kristu, Bratří Bratřím a Sestry Sestrám, jakož vespolek sebe od jednoho všickni mají poslušensství držeti, v zřízení křesťanském, aby co mají činiti, s radou činili jedni druhých. A pak o těch věcech pohodlných a časných, aby Bratří hospodáruom o ty věci zření měli, kteří jsou jim v tom ustaveni, aby s nimi se radili a jim se poroučeli i s tím, což mají, aby o ně péči měli; byli-li nemocní, aby je opatrovali. Pakli by kdo umřel, aby zuostalo v jeho moci, aby s tím učinil, jakž by věděl vuoli Boží, aby v nemoci o to pečoval aneb někomu neporoučel jinému. Též i Sestry hospodyním podlé téhož. Tak všickni jakož sluší na věrné křesťany Bohu poddané i lidem, [aby] zachovávali se v dobrém svědomí, v srdci čistém podle rady věrné a zprávy apoštolské, v upřímé sprostnosti, jakož zná Bůh srdce, a tak naději měli k spasení.

[5] Také⁶ i hospodáři, aby každý čeled svou řídil,⁷ tak jakž⁸ by se Pánu Bohu líbilo, a sám se na příklad vydával⁹ slovem i skutkem, aby je zpravoval duchem pokojným a tichým¹⁰ v moudrosti Boží, každému pravdu čině, jakož sluší na věrného křesťana; kterak se má míti¹¹ k manželkám,¹² k dětem i k služebníkům¹³ x; i k služebnicím^x, k souseduom i k pánuom,¹⁴ x;jakož zpráva apoštolská svědčí^x.

Také podlé možnosti chudým udílet i hostě přijímati, kteříž jdou pro oužitek spasení ve jméno Kristovo.¹⁵

A tak vše, jakož učí apoštolé, nejstarší naši otcové,¹⁶ zpráv vydavatelé křesťanom věrným,¹⁷ jestli že by to kdo uzřel neb zvěděl křesťana [261a] u víře jednomyslného, an nouzi trpí [srov. 1 J 3,17], by jemu z milosti statku udělil k potřebě hodné. A tak se mají ostříhati všickni křesťané věrní, jedni druhých břemena nesouce plniti zákon Kristuov, jakož dí Apoštol [Gal 6,2], z lásky posluhujíce, v čem se hodí kdo komu k vzdělání a ku polepšení, jakž kdo seč muož býti slušně. Neb kdož o spolu věrné křesťany jednomyslné pečliv není, víry zapřel a lásky nemá, a horší než pohan [1Tim 5,8]. Tak Duch Boží odsuzuje takové etc.

¹ podělali

² tak

³ by bylo

⁴ ku

⁵ Až sem v D I.143.

⁶ Takéž

⁷ svou čeled zřídil

⁸ jako

⁹ aby vydal

¹⁰ tichým a pokojným

¹¹ + ku polepšení

¹² k manželce

¹³ služebníkům

¹⁴ ku pánu, pod kýmž jest

¹⁵ Také chudým podlé možnosti udílejte, hostě přijímaje, kteříž jdou pro své neb jiných spasení.

¹⁶ Srv. A I 220n, 265 pod - O apoštolech.

¹⁷ A tak ve všem se mají míti, jakož učí apoštolé, nejsvětější otcové a nejstarší práv vydavatelé, křesťany věrné. [Až sem v Dekr. I.283.]

[6] Pak k lidem kajícím, ježto se světa obracují a ku poznání pravdy přicházejí sprvu, buď svobodní neb hospodáři, muži nebo ženy, o všech věcech tak se míti k ním, jakož zpráva apoštolská svědčí v naučení, k napominání i k trestání, tak raditi i mluviti, jakž by mohlo býti k polepšení a k vzdělání života duchovního.

[7] Pak o věci pohodlné a služebné. O místo proměnění i vo jiné, aby jim nebylo dopuštěno místa měniti, leč by jinde místo měli, ješto by skrze hodné příčiny naděje byla, že by jim lépe k vzdělání a ku polepšení bylo než tu, kdež mají místo, a to aby sami prve opatřili a sobě dobrovolně zvolili, vidí-li se jim snadnost tu k sloužení Bohu lép než jinde. Také k hospodáruom, aby nevedli čeledi žádné k bydlení, leč jich zvedí prvé dobrou vuoli a že muož s milostí přijíti a ochrániti, a také co mají dělati, opatřiti. Pakli by kde které vyobcovali pro víru Pána Krista, aneb kteří hodnou příčinou odešli, aneb jim statky pobrali aneb spálili, takové jsou dlužni přijíti a opatřiti z víry spolu věrní křesťané, neb tak učí zpráva apoštolská.

[8] Pak také dále svolení: svobodným i hospodáruom, jestli že by kteří statky takové měli a na almužny rozdati chtěli, aby žádný od nich nebral zjevně ani tejně, aby jimi vládl k rozdávaní, kde by chtěl a komu, ale ať sami svými statky vládnou a rozdávají chudým, nuzným, nemocným, sirotkom a vdovám. Pakli sami přítomných nemají chudých takových, o nichž by naději měli, že sou Kristovi, ale kde se doptati mohou, ať pošlí po těch, komuž věří, aby rozdali. A ti, kdož by tím vládli, aby mohli z toho počet vydati, komu sou co dali, a také aby se sami přiznali ti, kdo sou vzali, bylo-li by to potřebí, a tak aby bylo odjato zlé domnění a skrze to pohoršení a pomlouvání zastaveno bylo. Pakli by kdo chtěl něco zachovati pro hodnou příčinu a schovati dáti aneb po smrti komu poručiti, to vše muož býti podle svědectví hodného, a toho [aby] nikam jinam nedával, než tu, kde by bylo rozkázáno podle vuole Boží.

A tak v těch ve všech věcech abychom se vystříhali chytrosti zlého ducha, ktrýž uvodí zemské věci v milost srdce, pro něž jedni druhým v světě lidé pochlebují a osoby přijímají, hledajíce užitkuov tělesných. Pán Buoh toho zachovaj každého z nás etc. Tomuto všemu napřed pověděnému zpráva apoštolská učí.

[9] A dál ve všech věcech slušných, hodných, poctivých, máme se zachovávat i ostříhati, kde sme kteří pod [\[261b\]](#) kterou mocí povýšenou, jichž máme učení poslouchati a pokorně poddáni býti v daních a v robotách, i ve všech věcech věrnost zachovati, i za ně se Pánu Bohu modliti etc. Též i v obcích mezi sousedy v jednotě se s nimi zachovati v poslušenství a v svornosti ve všech věcech pohodlných k obecnému dobrému, tak jakož zachováno muož býti svědomí křesťana věrného dobré před Bohem, aby to, což ku pokoji, obmyšloval a ke všem milost ukazoval a bez ourazu a pohoršení, co jest na něm, všem lidem byl.

[Jinou rukou:] Titul tohoto svolení tento sem nalezl: Spisek starých Bratří, učiněný léta Páně 1464 o svolení tejhž Bratří, na čem sou se svolili spolu na horách Rychnovských léta svrchu psaného.

Ve jménu Páně

[1] Najprvé přede všemi věcmi toto jest svolení Jednoty naší a prvotně Bratří, kteříž sou povoláni v posluhování, jakož Apoštol dí: *Bud' to prorocství podle rozumu víry, kdo posluhuje, v posluhování, kdo učí, v naučení, kdo napomíná, v napomínání* [Ř 12,6-8], aby se nejprv sami v řečech Pána Krista ostříhali a v zprávě apoštolské přebývali.

A tak ve všech věcech, i v skutcích i v slovích, jakž by byla líbezná vuole Boží, k vzdělání a ku polepšení těch, kteříž by se chtěli Pánu Bohu líbiti i všem lidem bez urazu býti, pokudž nejdále mohou zachovati se v dobrém svědomí, a v tom ve všem aby nic svého nehledali zde časného než to, což jest Krista, a spasení svých bližních etc.

[2] A v tom ve všem opět poddávajíce se každý z nich k rozsouzení a trestání každému, kdo by znal co nebo věděl škodlivého nebo scestného proti Bohu, aby podle zprávy apoštolské a zřízení křesťanuov věrných tresktán byl a naučen.

Pakli kdo nechtěl poddati se k tomu jsa vinen tak, k němu mají se míti všickni spolu, jakož řeč Pána Krista a apoštolská oznamuje, po řádném trestání. Neb v našem zřízení neděláme žádných rot, ani zákonuov kterých ustavujem zvláštních a poslušenství kterého zamyšlujem. Než v poslušenství Pána Krista rádi bychom zuostávali, zákon jeho plníce, abychom v účastnost zboru prvního svatého vzdělávali se, a tak následující Pána Krista a šlepějí jeho v církvi svaté přebývali, jsouce v jednotě s věrnými křesťany, kdež sou koli po všem světě v víře nepoškrvněné, v lásce neomylné a v naději živé, a toho dokazující skutky dobrými a ctnostným životem, aby bylo jisté povolání a vyvolení k životu věčnému. Amen.

K témuž všecky vedem, kteréž učíme, neb jako bychme sami rádi spasení byli, téhož bližním žádáme a o to pracujem, jakož Pán Buoh zná v tom úmysl náš, že jest upřímý, majíce vuoli na tom i životy složití, načť lid navodíme, a v čem v naději spasení ustavujem, že jest to jisté a pravé, z Boha poslé etc.

[3] Pak dále o těch věcech, kteréž sou při nás nápomocné křesťanskému životu, svolení jest některých, a zvláště z těch, kteříž slovem Božím posluhují a svátostmi, aby nic svého zvláštního neměli, podle příkladu prvního povolání lidu křesťanského od apoštoluov v Jeruzalémě, kteříž byli jedno srdce a jedna duše [Sk 4,32], v tom žádajíce následovati příkladu jejich pro snadnost sloužení Bohu, než oděv rovný a pokrm skrovný majíce, neb to máme z naučení Pána Krista za dobré a k spasení prospěšné, kdož by statek chudým rozdal a sám chudého Pána Krista následoval i jeho milých prvních posluov, a rukama svýma dělaje, což dobrého jest [Ef 4,28], a z toho potřebu maje, sloužil Bohu v duchu a v pravdě.

[4] Dále také každého učíme, aby každý v svém povolání řádně chodil |263a| v víře Pána Krista v stavu panenském, vdovském i manželském, jakož zpráva apoštolská učí.

Svobodní Bratří a Sestry aby každý rukama svýma dělaje, potřebu sobě činil podle své možnosti, v poslušenství jsouce a v poddanosti svým rodičom a starších svých v Pánu, aby žádný nepožíval vuole své, ale v poddaném poslušenství aby byli k líbezné vuoli Boží pro své spasení.

[5] Takéž i hospodáři kdežkoli kteří aby se ostříhali v zprávě apoštolské, při všech věcech hospodářství požívajíce k prospěchu a k vzdělání jednoty křesťanské a k odplatě sobě, jakož dí Pán Ježíš [Mt 25,35]: *Byl jsem lačen a nakrmili ste mě, hostem a přijali ste mě* etc. A tak všickni spolu aby byli oudové těla Kristova, jakož dí Apoštol [1K 12,13.26.21], že *ste v jedno tělo pokřtěni a jedním duchem zapojeni, a trpí-li jeden oud, trpí s ním všickni, a raduje-li se jeden oud, spolu radují se s ním všickni*, nebť *nemuož říci jeden druhému: „Skutkuov tvých nepotřebuji.“* Neb k témuž dí svatý Petr jednomyslným u víře, aby byli lítostiví a bratrství milující, milosrdní byli [1Petr 3,8].

Protož dlužni sou jedni o druhé péči míti, statkem pomáhati i životem pracovati jedni o druhých, a tím také víry a lásky dokazovati, neb dí Apoštol [1Tim 5,8]: *Kdož nemá péče o spolujednomyslné, víry zapřel.* A svatý Ján dí [1J 3,17], že lásky nemá, když zví křesťan křesťana nouzi trpícího a neudělí jemu z statku svého k potřebě pohodlné tělu.

[6] Protož my tak radíme těm, kdož se poddávají k radě naší, aby, chtí-li dokonalí býti, podle rady Pána Krista učinili, rozdadouce zboží, sami chudí zuostali, v pokoře, v tichosti, v trpělivosti Pána Krista následovali etc. Pakli kteří tak s to nemohou býti, ale s Zacheem aby učinili, oklamali-li sou kdy koho, aby zase navrátili a polovici zboží chudým rozdali [Lk 19,8] a z ostatku přidělávající sami živi byli, ostříhající přikázání Božích; a pak nejniže, jakož napřed povědíno jest, aby jeden druhého v nouzi neopouštěl etc., i nepřátwluom s milostí v nouzi udělil, aby pro statek tělesný nedal jim v nouzi zhynouti.

[7] A dále pro hodné příčiny tohoto času lidu hříchy zkaženého a sobě nedověrného jest svolení, aby lidskými statky nevládli ti, kdož požívají ouřadu kněžství a jsou vůdce slova Božího, k rozdávání chudým, ale sami aby rozdělovali, komuž se jim vidí. Pakliť v přítomnosti nemají takových chudých, o nichž by naději měli, že sou Kristovi, ale pohledati a poptati se, jsou-li kde, aneb poslati po těch, komuž by mohli svěřiti, aby se to stalo bez ouražky pravdy a bez pověsti zlé na ty, kdož to přijímají a chudým rozdávají. protož tak jest svolení, aby ti věděli, komuž se dává, jichž jest statek, kdyby se otázal, aby se přiznal, kdo by co vzal, také aby nebyl puvod falešným Bratřím k učení pro statky lidské, aby je shromažďující nedělali a na ně lehce živi byli v lhostejném životě; neb tak jest puvod kněžství Kristova, kteříž poselství dějí v uřadu slova jeho, aby, kterýmiž věcmi vládnou, chudým rozdali a sami se dali v službu Kristovu i [\[263b\]](#) rukama svýma dělající, jakož Apoštol dí [Sk 20,33-34]: *Nic sem od vás nepožádal, stříbra ani roucha, ale tyto rutce vydělávaly, což potřebí bylo,* neb tak mají přijímání býti nemocní, abych nedal ourazu slovu Božímu a příčinu odjal falešným prorokuom k brání.

[8] A tak ve všech věcech rádi bychom se ostříhali, jakož zákon Boží svědčí a zpráva apoštolská jest etc.

Historia Fratrum str. 45-48

Když pak opět stalo se vyzdvižení původu, o čemž |46| svrchu, učinili opět mezi sebou jiné svolení, kteréž kdy jest učiněno, hned-li toho roku, čili potom druhého roku, místně se neví, však jisté jest, že se to stalo po vyzdvižení původu. Kteréhož¹ svolení summa tato jest:

[1] Aby sami nejprve sebe v řečích Krista Pána ostříhali a v správě apoštolské přebývali, nic svého vlastního nehledali než co jest Kristovo a spasení svých bližních.

[2] Každý soudu a trestání co by kde scestného proti Bohu neb škodlivého bylo, aby poddán byl; pakli by nechtěl poddati se sa vinnen, mají se k němu tak míti, jakž řeč Pána Krista zní, v pořádném trestání.

[3] Tí, kteříž² slovem Božím přísluhují a sváto|47|stmi, aby nic svého vlastního neměli podle příkladu oněch, kteříž byli jedno srdce a jedna duše [Sk 4,32], než oděv rovný, pokrm skrovný.

[4] Každý v svém povolání hodně aby chodil v víře v Pána Krista v stavu panenském, vdovském i manželském.³

Svobodní Bratří aby rukama svýma dělali, v poddanosti, v poslušenství aby stáli, vůle své nepožívali.

[5] Hospodářové aby se ostříhali v správě apoštolské při všech věcech hospodářství požívající k prospěchu a k vzdělání jednoty křesťanské. A tak všickni spolu aby byli oudové těla Kristova; jedni o druhé pěči míti, statkem pomáhati a tím víry i lásky dokazovati.

[6] Summou jeden druhého v nouzi aby neopouštěl, |48| i nepřátelům aby v nouzi s milostí udělili;

[7] A⁴ kdož požívají ouřadu kněžského, aby lidskými statky nevládli, ale oni sami aby rozdělovali, komuž se jim vidí. Pakli v přítomnosti své nemají chudých, o nichž by naději měli, že sou Christovi, ale poptali se, sou-li kde jinde.

---

¹ psáno: Kderéhož

² kdeříž

³ mandželském

⁴ Ač

2.1.2 List Bratří Starších sborům z r. 1510¹

[A1a] Bratřie starší řádu kněžského spolu s Staršími k radě příležitostmi²

Žádost spasenie vašeho v milosti Boha Otce, v zaslúžení Pána Krista, v pravdě Ducha svatého a v vuobcování svatým věcem cierkve svaté, v odpuštění hřiechuov a po smrti v uvedení duše v radost věčnú a v den súdný v vzkříšení těla k blahoslavenství a v uvedení v požehnání v královstvie nebeské, psaním tiemto vzkazují za pozdravenie.

[1] Péče naše, najmilejšie, známa buď vám, v Kristu Ježíši sebraným, že jakož o vseckny sbory naše péče příslušně býti má k vzdělání, k napravení, k spomáhání i k opatrová[A1b]ní, aby dielo služebností Božích spasitedlně mohlo a zřízeně pusobeno býti k podstatě spasení každé dověrné duši, tak i o váš sbor i o vseckny věrné duše v něm v Pánu Kristu sebrané. V němž bychom tomu rádi byli, abyště jsúc v tom sboru právě ve jménu Ježíše Krista, to jest u vieře jména jeho, v pravdě sebraní, pravdy té jména jeho, to jest viery, u vnitřním životu druhého narozenie docházejiec, toho pravdu majiec u vnitřním opravení i v zevnitřním obcování ctném, i docházeli požívanie svědomí dobrého a naděje pravé v umluvě viery živé, zaslíbené i svědčené při křtu neb při pokání, i požívali toho, ostřeihajíce se skutečně v umluvě [A2a] nového svědectví napravo i nalevo, v moci viery a v pravdě lásky stojíc, k dokonalosti spasení svého se blížili.

[2] Také vám známo buď, že v tomto pokušení shromáždivše se nynie my svrchu jmenovaní, jimž náleží péče vezdejšie o všech zbořích, to jsme v soud mimo jiné časy vzali, proč by Pán Buoh toto hrozné pokušenje v tak náramné přísnosti proti této Jednotě zbuzoval k odjetí sluh, služebností zřízeného spasenie, což byl, jakož dověrnost naše jest, z milosti své zvláštne svému lidu zpusobil k spasení v Jednotě této etc. I uznamenali sme toho příčiny tyto býti. První³ příčinu s strany Pána Boha. Druhá, s strany pravdy. Třetí, s strany Jednoty.

[3] [A 2b] Strany Pána Boha příčina jest, aby Pán Buoh moc svú, múdrot i dobrotu zjevoval i ukazoval při spasení Jednoty této, kteráž mocí světa nenie začata ani jie stojí, ani se múdrotí jeho zpravuje ani řádem jeho řídí ani zachovává, ale samou Boží mocí a zprávú i opatrováním milosti jeho. A zase, aby Pán Buoh nad odpuorcemi pravdy své moc, múdrot svú ukazoval a rány své dopuštěl na protivníky pravdy své. Příklad toho u figuře lidu židovského v Ejipte a na vycházejíciech z Ejipta, a na králi faraonovi, kteréhož na to byl zbudil, aby moc svú nad ním, to jest v pomstě, ukázal, ale nad svým lidem k spasení. A jakož při svém věrném lidu [A 3a] často prve činieval, tak i nynie při této Jednotě totěž činí, a to proto, aby tudy lidu svému k dověrnosti a k milostivému o sobě smýšlení poslúžil, že bez jeho dopuštění nemohou nic učiniti všichni mocní, múdří a zlostní světa protivníci, zvlášt' proti pravdě i proti vyvoleným, na ní Bohem založeným. Ano i pokúseti, když by Pán Buoh v své tajné radě toho neuložil, dopouštěti a vuole jeho nebylo. Jakož sám die: *A brány pekelné neodolají proti ní* (Mt 16,18). *A že nenie vuole Otce nebeského, aby zhynul jeden najmenší z těch, kteříž věrie v mě* (Mt 18,14.6). *A že žádný jich nevytrhne z rukú Otce mého* (J 10,28). Neb rada Páně stane a vuole jeho bude, kterýž ruší rady kniežat i lidu a zpět obra[A 3b]cí i bláznivou činí múdrot jich, neb *nenie umění, ani rady, ani moci proti Najvyššímu* (Př 21,30). Protož die Mardocheus: *Pane, v moci tvé vsecky věci postaveny jsú, a nenie, kto by mohl odepřieti tvé vuoli, uložil-li si*

¹ Úryvek tohoto textu byl vydán v knize Českobratrská výchova před Komenským (ed. A. Molnár), Praha 1956, str. 65 (D 2a – D 3b).

² Na předchozí straně oznamuje se další obsah: Dále pokládají se psanie bratrská, v kterýchž oznamují příčiny s strany nedostatku Jednoty této, vzbuzující se i vsecky a napomínající ku pokání a k opravě. I počínají se slovo od slova do všech zborov takto.

³ Odtud začíná v Sepsání tomto učiněném od Bratří Starších, v němžto se vypisuje o mnohém a rozličném pokušení (1521) výňatek z tohoto listu pod názvem O příčinách pokušení na Jednotu tuto etcetera (1. K 5a - L 5b): Příčiny pokušení od Antikrista jsú troje: Prvnie strany Pána Boha...

spasiti Izrahele (Příd. Est 13,9). A v tom věrných má býti dověrné doufanie požieváno.¹ To o příčině pokušení s strany Pána Boha.

[4] Druhé řečeno, že proto pokušení dopouští s strany pravdy. Aby totiž ji před světem kryl a aby k ní v pokoji a v štěstí tělem a krví mrtvie nepřicházeli a aby v pokušení samým věrným ji známu činil, neb *úzká cesta, kteráž vede k spasení, a řiedci ji nalézají* (Mt 7,14). A aby světu se osvědčoval i opovědné činil, aby bez výmlu|A 4a|vy byli, by neslyšeli pravdy. A aby při pokušení pravdy dřievie, seno,² strniště pálil, a zlato, stříbro, drahé kamenie přečistil a všelikého diela zkušoval i zjevoval, jakož svatý Pavel píše, že se den Páně v uohni, totiž pokušení, ukáže (1K 3,12). A v Múdrosti (3,4-7) die: *A ač před lidmi múky trpěli sú, však naděje jich nesmrtedlnosti plná. V malých trápení, a v mnohých dobře zpuosobení budú, nebo Buoh zkusil jich a našel hodné sebe. Jako zlata v peci zkusil jich a jako zápalnou oběť přijal je, a v času bude patřenie jich.*³ A tak o jiných písmiech k těmúž.

[5] Strany pak třetie, to jest Jednoty, k té pravdě a pro tu pravdu zřiezeného spasenie shromážděné, proto pokušení uzname|A 4b|nali sme i soudili býti toto: Že totiž mnohé věci vešly jsú v Jednotu tuto, odporné pravdě viery a zřiezenému v ní spasení, s mnohými udy nehodnými, mrtvými, tělesnými, zemskými i s světskými a s mnohým s tiem, což na světě jest, totiž s žádostí očí, těla a s pýchú života (1J 2,16), aby ty věci neb na sobě měli nebo jich struojce byli, v nichž svět ve zlém ohni hoří, a tudy se i jiné biedně horšili, napravo k umenšení dobrého, nalevo k rozmnožení zlého. Též i mnohé věci proti milosti, milování bratrství a lásky, mnohé proti naději a zpuosobu v ní pohostinu chozenie v tomto světě, mnohé věci proti ctnostem umluvy Páně a proti dobrému svědomí, mnohé věci |A 5a| proti mravuom a dobrým zvyklostem a poctivostem,⁴ mnohé proti jednomyslnosti řádu v poddanosti, v poslušenství et ceteris, kterýchž Pán Buoh míti nechce a lidu věrnému jsú na překážku spasení.

[6] Protož zdá se, že Pán Buoh lid svůj miluje, chce kázeň dopouštěti na nekající zvolenené své synovskú k očištění a k spasení jich. A tiem ku pomstě a k odjetí jich, kteříž horšie, a v světském pohoršení jsúc s světem jedno, i horšie mnohé z věrných, a Pána Boha proti nim dráždí a k hněvu popúzejí. A o tom Pán Kristus die:⁵ *Já jsem vinný kmen pravý, a Otec muoj vinař jest. Všelikú ratolest, kteráž ve mně nenese ovotce, odejme ji. A všelikú, kteráž nese, počistíť ji, aby viec ovo |A 5b|ce nesla* (J 15,1n). Počištění pak Otcovo jest kázeň skrze pokušení dopuštěná, jakož die: *Já které miluji, treskci* (Zj 3,19), a : *Švihát' všelikého syna, kteréhož přijímá. Protož v kázni trvejte, jakožto otce synom obětujete' se vám, totiž v pokušení, v kázni. Nebo který jest syn, jehož by netrestal otec? A jste-li kromě kázni, kteréžto učastni jsú všichni, tehdy cizoložnáta jste a ne synové etc* (Žd 12,6-8). A v múdrosti (11, 9-14) die: *Nebo když pokoušini jsú, a zajisté s milosrdenstvím kázeň přijímaiece, poznali sou, kterak s hněvem souzeni nemilostivi múky trpěti budou. Neb těchto, totiž věrných, jako otec zkusil jsi. Ale oněch, to jest nemilostivých, jako přísný král vytazuje, potupil si. Nepřítomní i přítomní též mučení bý|A 6a|váchu. Neb dvooj podjal jest je zámutek a lkanie, s památkou předešlých věcí. Nebo když sou slyšeli, že skrze jich múky dobře se o nich puosobí, připomenuli sou Pána, divíce se konci vyjitie.*⁶

[7] A povědieno, aby skrze pokušení Antikristovo toto hrozné trestání, očištění, zbielení, probuzení i tříbení byli, aby věrní v odporných věcech vieře, lásce a naději⁷ i umluvě pravdy zřiezeného spasenie nezahynuli v žádostech nezřiezených těla a světa s světem v nepravostech

¹ 1521: A v tom má věrných býti dověrného doufanie požieváno.

² 1521: seno, slámu, dřívie

³ 1521 vynechává

⁴ 1521 přidává: lásky a naděje

⁵ 1521 krátí poslední dvě věty: Protož Pán Buoh, svůj lid miluje, tudy pokušení dopuští, aby ne?ajicie a pohoršení činicie odjímal a věrně přečišťoval, jakož die:

⁶ 1521 vynechává poslední větu citátu

⁷ Tisk 1510: naděje

jeho v pokoji. Neb byť protivnosti a odporosti Antikrista nebylo, veľmi se bojieme, že by mnozí z verných usnuli, v pokoji svet a tela v hořkosti najhorčejšie, a žadostmi tělesnými a světskými |A 6b| v tělesnú hovadnosť a v zemnatost i v svet by vešli na zahynutie. A veľmi se zdá blízke, neb při sobě šetř každý: jediné když nějaký pokojíček a odhliveničko¹ Pán Buoh dá, tak aby jako z búře a z náramné nechvíle slunce zahulené se prohulilo,² ano ihned myslí změněnie ukazuje bezpečnosť, dlúhost, domácnost, svobodu. A ihned z toho zbuzenie k žadostem zemských věcí, jich čenichati, lakomě žadati, o ně s urazem svědomie svého i lidského i s potupú jména Božieho pravdy jeho státi, ihned k žadostem světa přivodí v živnostech, v vuobchodiech, v bytiech, tak aby neb ty věci žadostivé očima a rozkošné tělu a vysoké životu na se brali, v ně vcházeli, jich nezřie|A 7a|zeně užívali, hřiechuov a nepravostí docházeli a se i jiné horšili tiem, což slove svet, buď žadostí očí, neb těla, neb pýchú života (1J 2,16), aneb aby se vydávali, aby to dělajíce, v čemž svet ve zlém ohni hoří a příčinou jest k podnětu očí lakomých, smilných, pyšných, marných etc., a rozkoší tělesných v pokrmích a v nápojích, aneb k vysikosti pýchú, lidských životuov a marné světské chvály, aby dělajíce a puosobiece ty věci pro živnosti své, tudy skutečně byli povolující světu, a tudy slúžiec jemi i mnohým uduom cierkve, že nám i dětem svým jednostajných muk s světem horšícím zaslúžili trpěti, nepokají-li se.

[8] A že Pán Buoh tuto Jednotu při pravdě viery a zřiezené|A 7b|ho spasenie chtěl mieti přesnú a nenakvašenou těmi věcmi pro dvojí příčinu. Jednu domácí, chtěl mieti v Jednotě této miesto such, v němž by ďábel miesta domácíeho a stanovistě nemieval, a verní doma aby utočištné miesto maiec suché, doma pokoje požívati mohli před zápalú světskými a před branami pekelnými a aby puovodu tu k hřiechom a k nepravostem nebylo. Neb puovod všech hřiechuov a nepravostí jest, i všech bluduov a zatracení, žadost očí, žadost těla a pýcha života (1J 2,16), a že člověk utiekáním příčin a zápaluov hřiechov tělesných odolávati má; a kam utéci než k městu³ utočištnému? A tou příčinú Pán Buoh chtěl mieti tu přesnosť |A 8a| a čistotu s kázní, aby kázní prvě počátkuom se odolávalo jako malým jiskrám, než by velký voheň zjal se, jemuž by odolati nebylo lze. Jakož příklad vidieme při římské cierkvi, že za světskými věcmi svet s žadostmi se všemi i s podněty všel a zatiem Antikrist, aby uvedl zástěru zlosti té a svet v omylu spasení postavil etc.

[9] Druhá příčina, pro niž tu přisnosť⁴ Pán Buoh ráčil mieti, jest přiekklad dobrý těm, jenž jsú vně a příprava cesty k pravdě spasitedlné, aby holubice koráb vidouce i měli⁵ žadost z moře vyjítí a odpočinúti tu (1Mojž 8,9), a aby nebyvalo říekáno: „Nenie poč k nim, neb i v nich zlé tež jako i v světě“, jako žadost očí v rozličnosti obchoduov a někte|A 8b|rých i nekřesťanských, při nichž žadajíc lakomě vždy dosti nemají, jedni druhé, jako bohatší chudé, sžirají, uvalujece se v živnosti jich, o ně se hryzú a kúsají, vespolek sobě závidiece a sebe pro ně nenávidiece, hořkosti, nemilostivosti, hněvy, sváry, soudy cechovnie, rathouznie, proti sobě čelíce, často svoji vlastní, vedou. A při nich sou někteří nalezači zlých věcí světských, a někteří při nich nepravostí a nespravedlností a neupřímností, falše, pokrytství puosobie, lži i křivá svědectvie, jméno Pána Boha hrozně lehce naprázdno berúce a jiné záповědi rušiece a pro ně prikázanie Božie přestupující, dobré mravy, svaté obyčeje, modliteb, slova Božieho slyše|B 1a|nie, přísluhovanie, zboruov a svatých příkladuov a ustavení křesťanských, aby vše sobě, i řád i povolanie své, lehce vážili.

[10] Též žadost těla v rozkoši, v jiedle, v pití, v chodu, v prázdnosti, v lenosti, v lhostajnosti, v léhání, v spaní, v vuodpočívání, tak aby žádná věc přisná v slovu neb v skutku nedocházela, ni v čistotě, ale zpět nečistota, smilstvie, obžerstvie, hodovanie, marné veselé, rozpustilost

¹ 1521: obhliveničko

² 1521: zamhlené se pomhlelo

³ tak patrně podle 4 Mojž 35

⁴ 1521: přesnosť

⁵ 1521: viduci i měla

mysli, řeči i skutku, smiechové, žertové, kunštové, řeči marné, prázdné, škodlivé a mnohé jiné zlé odtud jako z studnice pluly a tudy pohoršenie zevnitřnie, nepřikladové hrozni, puovod měli. Neb rozko|B 1b|še najprv mysl zkazí a mysl tělu potřebu najde pod nemocí neb jinú věcí. A tudy tělo zkazí i přirozenie v zlu zvyklost přivede, tak aby lze bylo na uzké spravedlnosti a drstnaté státi a ovoce jejího činiti. I obrátie se rozkoše v přirození, a dřiev než by měla smrt přijíti, člověk ji na se uvede a z světa sejde, i bude vinen sebú sám. Též pýcha náramná života s marnou chlúbú i s chválú světa vysokého.

[11] Jsú-li kteří urození, ač nemnozí,¹ ti uvedou za sebú do Jednoty světské vysokosti, šanovanie, váženie, jakoby bohové býti měli a nětco viece vzieti za svá urozenie než jiní v duhovenství. A neznají, že jsú biednější než neurození a nebezpečnější,² i nebezpečnosti uvo|B 2a|zující. Ti prázdnot a prázdnu zjed a s nimi pýchu, šperky, marnosti světa, prázdnoti, lhostajnosti, v řeči, v postavě i ve všem nepřikladnosti uvedú. A mezi nimi má miesto svět v sedadlách, který po kterém neb která po které i v zboru³ sedati má. A aby⁴ jim nebylo nic k lehkosti mluveno neb činěno. Pakli kto co die, chudý zvlášť a nerozený na skále té, kdež ptáci ti mají rodu svého hniezda, tu aby chlapovanie bylo potupné a zlosti vyplnění rozličné, nepamatující na řeč svatého Jakuba (1,9n): *Chlub se bratr pokorný v povýšení svém a bohatý v ponížení*, to jest že jej Pán Buoh k ponížení přivedl, aby milosti došel, aneb chudého nad něj povýšil.

[12] Pakli mocný přijda, na ratolestech pod |B 2b| stínem zrna hořčičného odpočinúti bude chtieti,⁵ a má lidi své,⁶ neb úředníkem bude, ten ihned řiedký najde se, by se skutečně odřekl pýchy a nemilostivosti⁷ a přirekl spravedlivě, milostivě živ býti, ale se vším, s čímž svět panuje a vládne, zpravuje, užievá a ve dckách, v právích, v rejistrách má, a což předci v témž držení neprávě, nespravedlivě, s utiskem chudiny a s krívdami dobyli, aneb i on sám před povoláním,⁸ s tím se vším chce miesto mieti, a světsky jako jiný v duchu světa panovati se vši ukrutností a pomstú, i v své vlastní při, aby rušil zjevně řád spravedlnosti Božie pro své spravedlnosti a práva světská, a škody, potupy, urážky žádné netrpěl |B 3a| ani mohl, aby snad erbuov nezlehčil a podnože jiných nebyl, ale aby se opřel všemu, aby bázeň jeho měli. A bude-li sám vinen, pro zlehčenie své aby se neseznal ani kořil nižšímu, a úředníky trestánie hodné z krívd aby touž měrú vymluvil a na ně lehkosti neuvedl. Než chudému všudy zle na vše strany, aby právě svatý Jakub jim řekl: *Zdali oni skrze moc neutiskají vás* etc. (Jak 2,6). A zprávce duchovní vida to, neřiekaj nic; pakli dieš, odpověď mieti budeš, neb že ty tomu nerozumieš, aneb se pleteš v světské věci, aneb tě oklade nemožnostmi svými a potřebami, až ty i s ním musíš se vyvesti z řečí Božích.⁹ A tu k té moci musí býti všecken nástroj bojovný, tu věci soudné, tu musí býti čeled |B 3b| marná, zlá, nešlechtná, tu musí dáti u sebe žráčom a marným lidem miesto, a statek lidmi chudými krvavě dobytý zle a neprávě utráceti,¹⁰ a nemoci pro dluhy a přítomné utraty z toho statku nic dobrého učiniti, ani lidem svým chudým obtieženie uvedená neprávě složiti, ani jiných skutkuov milosrdných činiti, aby gruntov nezlehčil. Pakli bohatý bude a k tomu lakomý v svém jmění podlé světa, též hledí netolik¹¹ celý v statku zuostati, ale přivětčiti duochoduov, tak aby na sobě úředníka zjednal, který by mohl lidi všudy projíti, a měl-li by co chudý bez platu, aby na to uvedl plat, a pakli málo

¹ 1521 vynechává

² tj. jsou ve větším nebezpečnosti

³ 1521: až i v zboru

⁴ 1521: A aby byli šanováni, tak aby

⁵ tj. vejíti pod stín Božího království; Mt 13,32

⁶ 1521: lidi poddané

⁷ 1521 přidává: a odpočinul od toho

⁸ tj. než se stal údem Jednoty

⁹ 1521 vynechává tuto větu

¹⁰ 1521: užívati

¹¹ 1521: netoliko

bylo,¹ aby přivítal při dědinách, lukách, lesích, řekách. Aneb chtě rybník dě[B 4a]lati, mají-li lidé jakú lúčku neb palúček, aby jim zobjímal a ukázal jim kdesi cosi, aneb dal, což mu se zdálo, a tu u věčnú robotu na ten rybník potomkom lidí své uvedl a lidský budoucí škudce byl, pověťrie dobré kazil, na lidi tudy nemoci těžké uvozuje. A statku předky neb jím zle² dobytého často zle užívá, změnití, odpustití a zase navrátit se mu nezdá, i kterak ten ovoce hodného pokánie učiní? A přijdú-li naň jaké škody, bezpravie, těch trpěti nemuož, než uprkem poháněti, práv světa a soudov svárlivých užívati. A po smrti své aby poručil těm, jenž toho k mnohému zlému poživou, a sám aby toliko toho marný sluha byl, chtě dvěma panoma slúžití, i došel vin a hřie[B 4b]chov mnohých.

[13] Též při chudých,³ ani pro chudobu v mnohé zlé ucházejí, v nevěry i v mále, v nesprostnosti, v závisti, v zlosti, v nenávisti, v utrhaní, v netrpělivosti, v poklínání. Mezi nimiž hryzenie, svárové, zlobivosti, ustydnutie lásky, a mnozí jiní hřiechové a nedostatkové proti Bohu i proti zdravému naučení, a zvláště neukojena zlost a kořen hořkosti (Žid 12,15), soudové všeteční, lehcí, převrácení, potupní i zlostní, zlým za zlé odplacování,⁴ pýchy, zpoury, soběvolná neposlušensvie,⁵ a krátce umluvy Božie.

Tyto' a těm věcem podobné proti zdravému naučení jsou, kterýchž konečně Pán Buoh nechce. A poněvadž při těchto věcech některých žád[B 5a]né pokánie ani opravenie není, a Buoh miluje tuto Jednotu, jíž hrozí kosířem svého pokušení a jako milostivý otec drže nad námi metlu, pohruožky činí a málo skrze moc světa pomrskáváje, otcovskou milostí veden jsa, zadržuje i ukazuje nám, abychom bázeň jeho majiec nemilovali světa ani těch věcí, jenž na světě jsou (1J 2,15).

[14] A my patřiece v tom pokušení na toto mnohé zlé v této Jednotě nalezené, i počtli sme bázeň Boží mieti a máme, by Pán Buoh proto tohotot pokušení nedopouštěl, chtě nad některými snad z nás mstití a některé trestati a některé kázní otcovskou obřezati a očistiti, a přitom znamenajíc, že ten soud počíná od nás jako od vrátných do[B 5b]mu svého, kteříž sme měli bdieti a nedopuštěti tlému vjíti vniř a miesta mieti. A my pak s otcí a s předky našimi nedbaví, nejednomyslní, nesvorní a v tom jsúce i nepřikladní, pod rozličnými potřebami a příčinami, ač ne tomu chtiec dopustili jsme vjíti a Pán Buoh spravedlivým soudem proto nás najprv zamucuje, abychom pokánie stálé podlé Boha činili a tudy i my i vy rukou Božiech hrozných ujíti mohli. A dřiev než by se prchlivost jeho jako oheň zažhla a nebyl by, kto by uhasil a zdržeti mohl ji, abychom prve pokorným pokáním tvář jeho předcházejíc i krotili, aby ji k nám zase otcovskou milostivú obrátiti ráčil.

[15] Protož vám to oznamujeme, že v [B 6a] tomto sjití⁶ na tom sme se jednomyslně bez všelikého odporu svolili, abychom jsúce vespolek v milosti a v lásce, v jednotě, v jednomyslnosti i v pokoji, mimo předešlé časy hojněji pokánie z předešlých časuov neumělosti, hlouposti, nedbánlivosti činili, a ze všeho obmeškánie i z nepřikladného života, a čímž sme kde kteří jakýmikoli příčinami tomu zlému poslužili s otcí našimi. A uložili sme,

¹ 1521: prve platil

² 1521 vynechává

³ 1521 přidává: některých se nalézá

⁴ 1521 přidává: pomsty, náhlosti

⁵ 1521 zde zakončuje výňatek z listu tímto závěrem: k svátostem bez pravdy některých duchovnie potstavy vcházenie, jich nehodné užívánie, buď křtu, buď bířmování neb svátosti těla a krve Páně, a zvlášt' k manželskému stavu i v něm obcovánie. Též k zprávám duchovním, kdež mnohá obmeškánie jdou. Tyto a těm věcem podobné proti zdravému naučení jsou, kterých konečně Pán Buoh nechce. A poněvadž při těchto věcech, když pokánie nepředchází, Pán Buoh miluje lid svůj, dopouští pokušení k trestání, jakož Apoštol die: *Budem-li se sami súdití, nebudem souzeni; pakli budem súzeni, budem trestáni, abychom s tímto světem nezahynuli* (1Kor 11,31n). A přitom znáti máme, že Pán Buoh ani v přirozeném zákoně ani v psaném, a ni v zákoně milosti svého lidu smíšeného s tělesnými a s světskými žádostmi nenechával bez kázní a znamenitého trestání. A v tom času vin a nedostatkuov nekajících není co proti pokušení vstřiec jíti, avšak kajicie mají trpělivě to snášeti k očistění svému.

⁶ V Úzké radě 14. dubna 1510. Viz úvod.

abychom se zpoviedajíc a vinni dávajíc napřed Pánu Bohu vyznávali i vinni dávali, i přede všemi vámi témuž Pánu Bohu jedinému, a aby žádný z nás neodčítal se od vin otcuov a předkuov našich ano od přítomných spolusluh, a abychom umysl náš oznámili, [B 6b] že s pomocí Boží chceme rádi napravovati při osobách svých i při povolání našem. A v tom Pána Boha žádáme, aby ráčil nám milostiv býti a v hněvu a v prchlivosti netrestati, ale v mnohé své krotkosti lítostiv býti, že chceme rádi vše opravit, což námi sešlo, s pomocí Boží. A i vás žádáme za milostivé snesení a za modlitby ku Pánu Bohu, abyšte je za nás činili.

[16] A tou příčinu k témuž napomínali sme pastýře vašeho vám předloženého i s pomocníky jeho,¹ kterýž také měl státi byl u dvěří zboru vašeho, domu Páně a stánku Božímu bedlivě přísluhuje, a ne svému tělu, ale Božímu, se vši bedlivostí, nedopuštěje se zloději podkopati a vjíti (Mt 24,43), ale za lid Boží a za jeho spasení [B 7a] zdí se postaviti, aby což jeho vešlo z příčiny jeho, spolu s námi věrné pokání činil, a aby z hlúposti a z nedbálnivosti podešlý ven hnali s žádostmi jeho. A což ho koli vešlo buď s osobami pod dobrou volí, neb ochranou a pomocí, neb pod potřebami živností a kudyžkoli, aby jej, dokudž jest ještě mdlý a nemocný, vypudili a místo zase posvětili Pánu a cirkvi jeho, aby pohoršení a ohavnost, postavená tu, kdež nesluší (Mt 24,15), vyvržena byla. Abychom my zprávce i s lidem pokání tudy statečné i skutečné činili a milosti Božie pokorně se slzami hledali a smilování jeho srdci skrúšenými žádali, aby Pán Buoh, vida pravé naše obrácení, ukojen byl a přestati kázal nechví [B 7b] této, aneb nás, kteréž ráci svědky pravdy mieti, skrze korunu mučedlnickou, ráčil hodné i stálé v trpělivosti učiniti a k snášení své otcovské kázně zpuosobiti.

Také pamatovati nám sluší, všem zprávcom i vám, na mnohé nedostatky při vieře, při milování a lásce bratrství, i při naději, i při dověrnosti, milosti, jednomyslnosti, poddanosti, řádu, poslušenství, abychom toho i všeho jiného skutečně se kajiece pokorně chtěli napravovati a péči v povinnosti věrněji vésti, v svědomí dobrém k Bohu i k lidem, aby Pán Buoh, vida změnění naše, změnití ráčil i on to, což spravedlivě slušelo dopustiti k trestání našemu.

[17] Protož napomínáme najprv mezi vá [B 8a]mi ku pokání ty, jsou-li v sboru vašem kteří z urozených aneb v jakém povýšení postavení, aby z předešlé pýchy života pokání činili a urozením ani povýšením více nepýchali, ale k ponížení v mysli, v srdci, v postavě, v řeči, v chodu, v voubcování, v rúše, přitúpiec pokorně se měli před Bohem i před lidmi. A což přešlo z pýchy, z marnosti světa v řeči, v oděvu, v postavě, v bytu, v libosti světa a v čemžkoli jiném, věrné pokání činiti a na to pomněti, že ta urozenie tělesná marnostmi a mnohých marností světa puovod i podnět a příčiny hříechuov jsou. Ale radše sobě pravé duostojné urozenie duchovnie z viery předkládati, z milosti Boha Otce, z zaslúžení [B 8b] Pána Krista a z Ducha svatého i z cirkve svaté, z svatých služebností jejiech, z slova i z svátostí. V němžto rovnost záleží, a jehož z samé milosti všichni vyvolení docházejí. V němž nic nemá jeden před druhým, leč co viec z toho rodu dobrého učiní neb trpělivě podstoupí. V němž chudí mají prvnie právo podle toho, jakož die: *Blahoslavení chudí, neb jejich jest královstvie nebeské* (Lk 6,20). A svatý Jakub (2,5): *Chudé vyvolil Buoh na tomto světě bohaté u vieře a dědice království Božieho*.

Také napomínáme, aby pokání činili z rozkoše těla, z toho puovodu pošlé v jiedle, v pití, v léhání, v zbytečném spaní, v prázdnoti, v zahálkách, v škodlivém trávení času mi [C 1a]losti a v zameškání dnuov spasení a v vydávání těla a uduov, ano i mysli, v marnosti. Uduov: jako očí, uší, rtuov, ust, jazyka, rukou, noh i všeho života. Též aby pokání činili z marné chlúby a chvály, z milování a z libosti světa, kterémužto světu, když se byli obětovali Bohu, za mrtvé a za pohřbené se vyznávali (Ř 6,4). Též i z nezřízených žádostí, jichž se odřekli i přikli křížovati, avšak jim slúžili, aby se zase s pravým srdcem k Bohu umluvě jeho obnovené

¹ Listem zapsaným v D I,343-353 = DG 135-139 = ZK 204-206.

navrátiac pokánie činili a proti všemu zlému predešlému milosti hledajíc ctného života následovali.

Napomínáme mocných, jsou-li mezi vámi kteří, a v moci světa postavených, aby pokánie činili ze zlého a z [|C 1b|](#) nezřízeného požívání moci, a zase z nepožívání moci zřízeně podle zřízení Božieho v zprávách, v soudu i v trestání. Nezřízeně se požívá, když z hnutí zlých žádostí se požívá, jako z pajchy, z marné chvály, ze zlosti, z náhlosti, z pomsty, z závisti, z nenávisti, z lakomé žádosti neb jiné nezřízenosti. Nepožívá se pak zřízeně neb z lenosti a z marností, z lhostajnosti etc., avšak platuov, daní a duochoduov i poctivostí se požívá. A nadto bylo-li by ukrutně, neprávě, nespravedlivě, s outiskem i s křivdou. Protož slušie pokánie činiti z ukrutnosti, z nemilostivosti, z soudů nepravých a z pomst ve při a v spravedlnosti své. A krátce, což se koli proti zřízení ne světskému, ale Božiemu činilo, [|C 2a|](#) a ne což¹ psáno ve dckách neb v zemských jistotách aneb v rejstřích, ale což v zákoně dokonalé svobody (Jak 1,25) a v věčných jistotách řečí Božích psáno jest, podle nichž máme souzeni býti v najposlednější den.

[18] Napomínáme bohatých, aby zbožie vá, menšie neb větčie, dobře opatřili a rozeznali, jsou-li právě a spravedlivě podle Boha dobytá, a nenie-li při nich predešlé, přítomné neb budoucie nepravosti a nespravedlnosti, aneb nenie-li statek ten z hříechu a z nepravosti dobytý, buď z lakomé žádosti neb jiné nepravosti. Bude-li co nalezeno neprávě dobytého, to má navracením tomu, komuž se křivda stala, jestliže živ jest, opraveno býti, a ne jako své vrátiti, ale jako cizie, a ne za to odplaty [|C 2b|](#) čekati, ale pomsty zbavenu býti. Pakli by nebylo toho, komuž odjato, ale jeho krevním, zvlášť nuzným. Pakli nelze navrátiti, ale chudým dáti, aby se tomu dostalo, čiež jest. Pakli statek lakomě neb s obmeškáním spasení neb s zrušením přikázání Božiech dobyt, to almužnami má vykupováno býti. Buď také i skoupé a tvrdé drženie i neudělovanie nuzným a potřebným a zbytečné shromáždění s zkázou mnohých věcí, buď ze zlého požívání statku k pýše, k marné chvále, k marnostem světa, k žádostem nezřízeným těla, v jídle zbytečném neb v stkvostném a v pití daremném až ke škodě přirození svého, v hodování, v rozkoši a což se koli utrácelo marně. To se vše má pokáním a almužnami, jest-li z čeho, a posty vykupovati. Pakli již nenie, ale samým pokáním a trpělivým snášením nedostatkuov a vuolí dobrú, kdyby dostatečnost byla, chtieti vyplacovati a jináče se mieti.

[19] Podle toho napomínáme všech stříeci se lakomé žádosti, a z predešlé pokánie činiti a obchoduov se světských, Božími nápovědmi zamezených, varovati. A všech živností slůžiciech k žádosti očí, k žádosti těla a k pýše života se varovati a těch následovati, jenž samé potřebě životu tomuto sloužie, a je spravedlivě dělati, a na jednom, při němž možné se živiti skrovně sobě čině, zuostati pro mnohé dobré a pro uvarování mnohého zlého a pro bezpečnost zachovati se snáz před pokušením a [|C 3b|](#) pro snadnost v sloužení Pánu Bohu v spravedlnosti a v pravdě.

Napomínáme všech řemeslníkuov, kteříž mezi vámi jsou, jako soukeníkov, barvířov, krajčí, ševcuov, a tkadlí rouch, švadlí a dělnic čepcuov a všech jiných, kteří jste světu k žádostem sloužili a živností tudy dobývali, abyšte pokánie z marnosti té a z pohoršení světa činili a Pána Boha hledali s ponížením, s posty a s almužnami. Ovšem kteříž ste v Jednotě a pokánie majiec činiti z predešlého zlého, i přistúpili ste k tomu aneb jste v tom zuostali a nebylo vám dosti tou marností světu slůžiti, ale i domácím viery, abyšte na ně ohavnost světa uvedli.

[20] A podlé toho napomínáme všech [|C 4a|](#) ku pokání, kteříž odřekše se usty pýchy a marností světa, ale ne skutkem, takže odvrhše ozdoby ctností, jako pokory, tichosti a zpuosob kajícího života a náboženství křesťanského v následování Pána Krista, i obrátili ste se po světu v postavě, v rúše, v chodu, v přípravách, v špercích, až i v uoplzlostech, jako mužské pohlavie i ženské. Mužské v rúše barevném drahém, s šermy rozličnými, světu podobnými, s

¹ V tisku: tož

čepicemi, někteří s čepci a s obuví bláznovou světskou, i s košilemi potvornými, z nich některé jedvy na ramenou se drží a s sukněmi odhalenými a šubami s darmoleží i s výložky velikými, tak aby mezi světem a jimi žádného rozdílu nebylo, a žádný jich ne|C 4b| znal ani doma ani na cestě ani jinde, Bratří-li sou, čili světští. Kteřížkoli takoví ste, abyste konečně pokání činili, a zase v Krista, v něhož jste se byli na křtu oblékli (Gal 3,27) řečí, abyste se skutkem oblékli, a rúcho ku potřebě a k náboženství měli kajícího života. A kdož nebude chtít v Krista se obléci, budeť jeho zbaven účastnosti, protože ducha jeho pokory nemá a jím nechodí ani se zpravuje.

Těž ženské pohlavie napomínám: pokání čiňte. Složte s sebe svět v zavíjení v slibném, pyšném, utáhlém, šperkovném, chomoutném, složte rohy kravské, vobalky, facky a nástrojuov d'ábelských nečiňte. Složte oděv světský, souken drahých barevných, skrácených, oplzlých, tež obuv nízkou oplzlou, kasan|C 5a|ky, vyšívání z hedbávie, pasuov světských a všech marností. Složte ty věci a věrné pokání čiňte a oblect se v toho rúcho, jemuž ste se posvětili, duše i těla vaše. Pakli které chtít nebudete a s světem jho povedete, znajte, že s Kristem ani s námi účastnosti mieti nebudete, aniž se vám dopustí obcovati svatým věcem.

Těž i vy pokání čiňte, kteříž ač sami toho nepožíváte, ale na děti, na čeled neb na přátele nakládáte zbytečně, šperkovně až i oplzle. Zvláště vy, jenž z toho hniezda urozenie tělesného neb světského jste, ještě potupy světa utiekáte a zuby i nehty světa, pýchy a marnosti se držíte, tiem se ospravedlňující, že níže než svět oplzlý, hanebný, na němž pohorše|C 5b|nie pekelné, chodíte; i věztež, coť jest v sobě marného a zlého neb k zlosti a k zlé žádosti slúžícího, že ani mnoho ani málo neslušie mieti člověku kajícímu na sobě, ani dopustiti těm, nad nimiž moc má, a má se člověk k řečem Božím přirovnati a je ozdobovati a ne k světu. A pohrdá-liť pak kdo těmito věcmi, ať zná, žeť ne námi, ale Božími výmluvnostmi pohrdá a biedy světa spolu s světem duojde a jeho díel s Kristem nebude, ani s věrnými, a krev jeho na jeho hlavu puojde, a v naději jeho dobré ustavovati, v tom umysla nemáme.

Také i vy pokání tež čiňte, ještě jsúc chudí a někteří i dlužníci lidští, avšak na své ženy neb děti rúcha drahá kupujete, na dlúhost času |C 6a| tiem se omlouvajíc, že trvati bude, nepamatujíc, jak Buoh nás odievá, že jako trávu, kteráž dnes jest a z jitra v kupu bývá shrabána (Mt 6,30).

Také pravíme všem, kteříž jste statkuov došli z řemesl, jimiž jste světu k žádosti očí a těla i k pýše života sloužili, že ste zle a neprávě dobyli, a svědomie z toho máte činiti a přestanúc toho díela potud na pokání se vydati. Neb vězte, že naše jednomyslné svolenie na tom jest: kdož chcete s námi spolu spasení svého v Kristu Ježíši požívati v Jednotě, abyste přestanúc od toho, pokání činili. Pakli se kterým nezdá, již se opatříte jakž znáte, neb lépe nám bez pohoršení světa v mále býti, než s pohoršeními ve mnoze a Bohu v ruce padnouti k tre|C 6b|stání.

[21] I vy všickni pokání činiti máte a almužnami to vykupovati, co ste marně světu se líbiece na se neb na své nakládali, přestanúc toho, chcete-li Pána Boha ukojiti a spasením bezpečnější býti a díel a los s Kristem mieti i s jeho vyvolenými. A aniž vám na srdce vstupuj, byste měli tak smysliti, totiž když od marnosti světa ste odstúpili, že by předešlé zlé bez pokání a ovoce pokání mělo pomínuto býti a bez kázni a opravy podle toho, což na člověku možného jest. Neb tak smysliti bylo by hrozné a těžké zavedenie. Neb tu toliko vnitřní pokání stojie samo, totiž srdce skrúšené a ponížené a duch zarmúcený (Ž 51,19), kdež zevnitřně státi nemuož, aneb kdež ovoce hodného pokání zev|C 7a|nitř nelze a nemožné činiti. Než kdež by možné bylo činiti, to dlužen každý činiti z viery pro své spasenie. Ó, kterak vy činiti budete pokání, kteříž v smyslu blúdíte v marnosti světa a oči vaše jsú zavřeny, abyste neznali, co jest svět a co žádost jeho, ale vymlúváte pohoršení světa a oheň zlý jeho dobrotami z těla, ze krve pošlými, aneb budoucími dobrotami neb přítomnými, aneb srdcem dobrým, aneb hněvem potomním a zlostí těch, jimž se zastavuje, na ty, kdož toho příčina sou. Vy znajte, kteříž takoví ste, že jste zlí dělníci (Fil 3,2) jako kteří svolují[cí] s činícími, nepokajete-li se, budete

treštění. A nevymluvíte se, že někteří, na nichž není vidět marnost světa, jsou nestateční, mdlí neb zlí, a zase onino v marnostech světa dobří. Znajte, že' Buoh podle vaší tváří sùditi nebude, ale což' jest skrze se neb usta svých pověděl a nač biedu vydal, že to za zlé, za biedné vždy sùditi bude, což neb v sobě zlé jest aneb k zlému podnětem jest. To až potud o tom.

Krátce pravieme všem řádom, stavuom i povahám lidí, panenského, vdovského, manželského řádu neb stavu, poddaným i sluhám, aby pomněli na své povolání k milosti a k pravdě spasení svého, a na smlůvu, kterouž učinil Buoh s nimi, přijímaje je k milosti a k učastnosti Krista a cirkve, a oni zase s ním, obětujiec, oddávajíc se i posvěcujíc těla a uduov jemu za mrtvé [C 8a] světu, d'áblu a za pohřebené, odřiekajíc se všie nemilostivosti a světských žádostí a přiřiekajíc střízlivě, spravedlivě a milostivě živu býti (Tit 2,12), přid' nač přid', do smrti, aby v tom věnost zachovávali a z vyvinutí pokání činíc, pokorně opravovali. Také aby pomněl každý na svú zvláštnost stavu neb povahy své, v němž má a měl by býti nalezen.

[22] Panny v čistotě myslí, duše i těla, v pokoře, v studu, v šlechtnosti nad smysly svými panující, svobody k svému pilnějšímu spasení a břemen ciziech snášení užívající. Vdovy aby pamatovaly na šlechtnost a samotu svú na Boha uvrhly, v voděvu svatém, pilny byly modliteb a dobrých skutkuov, netěka [C 8b]ly, marné, nestydaté, smělé, všetečné, lakomé, pyšné, zlostné, svárlivé, rozkošné nebývaly a v náboženství pravé vdovy, od světa vzdálené, životy své konaly, oplakávající života zlosti a zmeškalosti šasu a mnohého dobrého činění, a čímž mohouc vykupující čas (Kolos 4,5) dobrým obcováním, posty, modlitbami a almužnami. Nebo náramné zlé vdově pravé, zvlášť kteráž do smrti vdovú býti má, býti světské a věcmi světa zaměstknané, jako obchody, živnostmi světskými, ovšem panováním světa, nadto marnostmi a žádostmi jeho. A bylo by z čeho nynějším mrtvým pannám a vdovám pokání činiti, kteréž málo viec než nic z oleje poslúžení svatým a z skutkův dobrých [D 1a] milosrdných mají, a strach, zuostanú-li v tom, ze dočekají odsouzení na zatracení. A ovšem marným, prázdným, zahálevým, lakomým, rozkošným, nečistým, léným k dobrému, kteréž prázdně, marně mluvie přes celý den, modliteb ani dobrého pilny nejsou, než těla svého svobody požívají v žádostech, a zvlášť ty, kteréž z urozených jsou, v spaní dlúhém na den, kdež jiní modléce se pracují, a na noc v dlúhém sedání, kratochvilech, v pojídání a v zalévání, kdež jiní odpočívají. A v rozkoši a v lakomství den ode dne trávice, povinností svých a spravedlností od sebe Bohu ani lidem činiece. Necht' popatřie panny na panenský stav a vdovy na vdovský, též panicové a vdov [D 1b]cové na svojoj, a poznajít' jistě, bude-liť z čeho pokání činiti, milosti hledati čili nic etc.

[23] Manželé svojoj stav vizte, jste-li v pravdě manželství, v umluvě sobě vespolek učiněné, a plníte-li ji v svědomí dobrém, a podlé toho zuostáváte-li hodni a jste-li svátostí Krista a cirkve svaté, neb duše věrné, majíc podstatu viery, lásky a naděje, a ostřiehajíc se v umluvě viery k Bohu i k lidem v svědomí dobrém a k sobě vespolek majíc milost, milování, pokoj v řádu svatém. A umění máte-li zdrželivosti, časuov a příčin slušných a moc v tom nalézati se podlé věrného naučení, čili mezi vámi jsou zlosti, nepravosti, nesvornosti, rušení smlůvy, nezdrželivosti, hovadnosti, [D 2a] smilnosti, oplzlosti, stydkosti, němoty, smilstvie, cizoložství a všeliké nepravosti, žraní, kousání, zlí dnové v nepokoji etc. I věztež, neopravíte-li, kteříž se v čem čijete, a pokání nebudete-li činiti, Pán Buoh toto pokušení dopustí ku pomště na vás, aby vás zavedl a zahladil z lidu svého, neb die skrze proroka: *Jatý veden lid muoj, neb jest neměl umění* (Iz 5,13) a nedá pokoje, leč slovo své nad vámi doplní.

[24] Napomináme vás, hospodáři, kteříž jste na se péči nad čeledmi vzeli, neopravíte-li mnozí a pokání nebudete-li činiti, pravíme, že skrze pokušení od dobrého vyvržení budete. Neb na dvě někteří zle činíte. Jedno, že s věrnú čeládkú obyčeuov dobrých ani řáduov slušných ani [D 2b] příkladuov dobrých nezachováte. Druhé, že pro lakomú žádost zlosyny nepravé, marné, zlé, netoliko cizie, ale syny své chováte a na nich vše zlé ku pomště vaše spolu s nimi snášiete, a s dobrými svými zvyklostmi neb se kryjete, neb jich opouštiete a řiedko komu co

oznamujete, takže již přestáváte služby činiti čeledi, kteréž činili předkové vaši, odkudž někteří z vás i mnozí jiní puovod vzeli přistúpiti pravdě Jednoty této, vedeni byvše najprv k modlitbám domácím, potom do zboru; neb sou nechtěli jináč čeledína mieti, leč by se povolil s nimi modliti. V domiech také vašich řádu, poctivosti, pokoje, kázni a dobrých zvyklostí opouštiete.

A někteří z vás sou [D 3a]keníci někde nevěstky neb rufiány chovají zjevné na zkázu dietek i čeládky své. Při kterýchžto dietkách někteří slíbené péče s kmotry a kmotrami nevedete a je bez kázni v svéuoli, v rozpustilosti chováte. A v kázni jich jednomyslní s manželkami nejste, někteří sami netreskciec, kmotruom nedáte. Pakli kteří treskcete, ale ze zlosti a z náhlosti toliko, rozumné kázni opůštějiece. Protož čiňte pokánie a polepšte snaženstvie vašeho, a k Bohu volajte, ať ráčí odpustiti a netresktati z hněvu svého. Pakli činiti pokánie nebudete a těch věcí napravovati chtieti, znajte, že svolenie naše jest společné, abychom tomu nikoli miesta nedávali, byť pak nás velmi málo zuostati mělo. Radše [D 3b] tehdy z milosti pro vaše spasenie opravujte, abychom i my nad vámi nelkali, ješto by vám to k oužitku nebylo (Žid 3,17), ale radše spolu s vámi, budete-li opravovati, v zámutcích se těšili.

Napomínáme hospodáře domu, aby puovodem byl k dobrému a předčil ve všem dobrém a neobmeškával dobrého. Též hospodyně po něm v řádu a v poctivosti aby se zachovávala, a aby z nedostatkuov pokánie činila i opravovala.

[25] Napomínáme i čeledi domovní, aby pokánie činili z sváruov, z ruoznic, z nepokojouov, z neostřiehaní řádu, z řečí prázdných, marných i z škodlivých, z nepilností, z obmeškávání zboruov, modliteb, postuov, hoduov, svátkov křesťanských i almužen svatých, z [D 4a] ourazuov i z pohoršení a z toho, kdež hospodáře s hospodyní vadili a v domu nevěrní byli aneb jiné zlosti páchali, aby z toho věrně pokánie činili i opravovali.

Též sluhy všechny, noční neb denní, vizte, chodíte-li hodně povoláním svým (Ef 4,1) a ozdobujete-li učenie Páně ve všem (Tit 2,10), jste-li věrní, nižádné lsti, křivolakosti, pokrytosti neplodiece, ale všelikú věrnost v sprostnosti srdce ukazující, ne jako lidem, ale jako Pánu Bohu tiem sloužíiece (Ef.6,7), poddanosti, poslušenstvie a povolnosti ostřiehajiece, v nedostatcích pokorní, pokoru ukazující i opravující, z umysla zlého se střehouce, nerepciec, neodmlouvajíc, nepoklínajíc, ne sami se mstiec (Řím 12,19) ana sobě mzdy platiec neb nahražujíc, ani [D 4b] co bez vědomí a vuole panuov svých sobě osobující.

[26] Tak-li jest při vás, čili na odpor proti tomuto činiete? Jestliže odporně činiete, nebudete-li pokánie činiti, Pán Buoh pokušenje obrátie vám v zahynutie, abyšte musili sloužiti těm, od nichž mnohé uzkosti musíte trpěti, a na zlé přijíti. A vy, páni, též křivdy činiece, nad spravedlivé obtěžující, potřebami jim nepřisluhující a tepúce zlostně, zvlášť sirotky, a škody počítajiece na ně, aby na mzdě srazili etc., vžzte, že i vy Pána máte (Ef.6,9) a nepokajete-li se, dáni budete v službu neb děti vaši, a kterúž měřú měřiete, aby bylo vám odměřeno a vrchovitě, osutě, i natlačeně dáno (Luk 6,38). A nebudete-li opravovati a péče polepšovati při čeledi věrné, [D 5a] ale nedáte jim do zboru a zle s ní nakládati budete, žádnému takovému nedopustíme ani sami pomáhati budeme, by kto z věrných byl neb byla u takových.

[27] Napomínáme i radieme pokánie činiti všem, kteříž jste sobě lehce ustavenie Bratrské jednoty vážili, takže jste je přestupovali, abyste pokánie činili. Jako bez rady o svém ujmě, což se zdá komu činiti, buď živnost, obchod, stav, byt svůj proměnit, aneb někto, an k tomu nenie postaven od Bratří, i raditi a dopomáhati, zvlášť při ženitbě, též přes pole choditi, když se zdá, i v neděli, aneb s obmeškáním dobrého a s pohoršením neděli rušiti, a v zapověděných časiech i s urazem dělati, na posviecenie a na túlačky jíti a na hody a [D 5b] na marnosti i k divadluom choditi a bez rady kamžkoli svobodně jieti, až i do krčem pod příčinú dlužníkuov upomínanie aneb nádenní-kuov hledanie aneb jiných zámysluov; k moci světa se bez rady utiekati, pro dluhy lidí stavovati, k soudu přistoupati neb ubrmaniti, ku právu světa se odvolávati, a někdy i proti Bratru státi, v uobci, na rathouze, v hromadách, neb v ceších - abyšte konečně pokánie činiece z těch věcí vy, kterýchž se dotýče, i opravovali a k výstraže

měli. A ktož by pak to v jednomyslnosti spolu s námi zachovávatí nechtěl a opravovatí odpieral, také s ním nemohli bychom svatým věcem obcovatí ani ho v naději ustavití.

[28] Také vás napo[D 6a]mínáme i učíme, kdež byste rozuměli, že v cechu neb v uobci budete mietí oč činiti, pokoje se všemi následujícíe (Žd 12,14), což na vás jest (Ř 12,18), ruoznic varujícíe se činiti, abyšte se spolu, muož-li to býti, prve o to doma s radou starších svých smlúvali a za jedno zuostávali, a potom vejdúce tam, abyšte pokoje následovali, řádu a poctivosti, a nepoko-juov, rozbrojuov, sváruov, proti sobě sami čelíce a rozdělení jsúce, nečinili. Neb to hanebné jest povolání vašemu, a nenie ozdobovati učenie Kistovo (Tt 2,10), ale k porouhání a k potupení dáti. Než abyšte skrze jednoho mluvili, aneb popořádku, poctivě, povolně zdání svá pravili, a bude-li kdo odpieratí, trpělivě se měli, aneb potazu požádajíc, i po[D 6b]radili se spolu. A bude-li tu co mietí jeden proti druhému, o to abyšte doma měli činiti a hanby nevypěnovatí náramné, a posměchu a rúhaní na bratrstvie Jednoty této a na pravdu Boží neuvozoatí, ale aby vidouc řád a poctivost mezi námi, mnozí tudy k pravdě přijítí mohli. Pakli toho opravovatí nebudete, ale soudy, sváry, zlosti, pomsty proti sobě vésti budete, a zvlášť spřehouce se s světskými proti Bratru, koušiece se a žerouce, vězte, že sami od sebe zahynete (Gal 5,15). Také na rathouze, neb v cešiech, neb v hromadách předností neb v ymlúvanie varujte se. A ty svárlivé a soudné cechy, v nichž řiedko co jiného dobrého bývá než svárové, ruoznice, pomsty a podnět k nenávistem etc, [D 7a] muožete-li, o to se zasadíte, ať jich v neděli nebývá, ale jiný den, a sami se Bratří svolte, abyšte to kazili, pití krčemnie v cechu a hodování. Pakli nemůžete zkaziti, ale hledíte v zdrželivosti na příklad se vydatí.

Totěž i vy na péči majíce, kteříž v konšelství neb v radách bezděčně býti musíte. A vy, cechmístří, což na vás jest, položte vandrovním nějaký cíl bytí na hospodě v neděli, aby sboruov neobmeškávali a vyprošujete je z marností. A vy, vandrovní, nepřirovnávajte se tomuto světu (Ř 12,2), ale jako slušie na Bratří, stříezvě a šlechetně, jakožto světla svietíce v národu tom nepravém, zachovávajte se v svědomí dobrém (Fil 2,15). A u mistruov vašich spravdivě, věř- [D 7 b]ně, dobře a lidem užitečně dělajiece, a v jiných věcech křesťanských v řádu a poslušenství stojiece zachovávajte se. A dotýče-li se i vás co z toho svrchu jmenovaného, pokání činiec, opravujete, a verštatuoov světských a děláníe ne u jednomyslných ani na stranách kromě zboruov - leč byste tam dáni byli z poslušenství - varujte se.

[29] Napomínáme všech, kteříž jste spasenie svého pilní nebyli a pro časné věci zemské neb světské věci péče duchovnie v podstatě i v službě poopustili, abyšte se obnovili všichni ku pokání. Neb pokušenje toto na to jde, aby pomoci i služebnosti odjaty byly s [s]pomocníky i s služebníky. A to zdá se najprv proto, jakož svrchu oznámeno, že my, [D 8a] služebníci a pomocníci, nedbalí a nepilní, léní sme byli povoláním svým hodně chodítí, věrně vám slúžítí, učítí, napomínatí, vystřiehati, vděk i nevděk trestatí, a sami se vám v slovu, v skutku i v uobcování, v bytu etc. na příklad vydávati, že tu při nás oblevenie nemalé bylo. Druhé proto, že i vy také slyšiece slovo Božie, nedbali jste mnozí slyšeti, mnozí skutečně ostřiehati, nepřijímali ste včas napomenutíe, výstrah i tresktáníe, neopravovali jste skutečně a pokáníe nečinili jste z pýchy, z spoury, z soběvolnosti, z neposlušenství, z nepoddanosti, ze zlostí neskrocených, proti dobrotě a lásce čelíce a přikázání Božie řečí i skutkem někteří rušiece a v tom bez pokáníe nehodně svá- [D 8b]tostí požievajiece; někteří svědomie zlá měvše i kryli, jiní smělí zlosti proti sobě neukojené provodie, jiní žádného řádu nezachovávajie, jiní se v zemské věci bez zástavy dávají, až již i v světské věci, a v zprávy panské, rathúzné i obecné, a to často dobrovolně a někdy všetečně ve vše se vydávajie. A když v to vejdú, a páni neb konšelé to poznajíc, již někdy i proti vuoli jich k těm věcem světským je potahujie. Při nich jsouc mdlí ctnostech a náklonní k světské marnosti, často nemúdrí i nestateční a jedvy bez těch věcí v bratrství stojiece, vcházejiece pak [v] ty věci již jmenované horšie se sami, totiž umenšují v dobrém, i pohoršenie, totiž uraz, [E 1a] netoliko těm, kteří jsú doma, ale i těm, ktož vně sou, dávajie a tudy k slepotám a k zmařilostem a k neznámostem svého povoláníe přistupují,

pýchy, čitelností, hanby, neduotklivosti a mnohého jiného zlého nabývají a pokání a pokory takoví řiedci mohou následovati.

[30] I spravedlivě Pán Buoh na takové věci svrchu obšírně jmenované navštěvuje, a hodní i spravedliví jsú soudové jeho. Neb sme se příliš osvobodili a rozprostřeli na světě a jako domácky ubezpečili a pokojně usnuli, a mnozí i s světskými věcmi smiesili i v světské věci uběhli, nepamatující na to, že nám Pán Buoh záповěd byl u figuře učinil (5Mojž 7,1-5 aj.), abychom s národy okolními a cizie|E 1b|mi v smlúvu nevcházeli, ani synuov a dcer jim dali, ani jich dcer synom a synuov jich dcerám zpojímali, ale plenili je s sebe a bez obřezání a očistění nepřijímali; pakli jich necháme, že nám budú jako hřebíci vuočí svědomie našemu, a učiní z nás smilníky nepravé a modláře proti Bohu a svedou srdce naše po bozích ciziech, totiž po tělesných zemských žádostech. A když sme toho neuposlechli, Pán Buoh na nás Antikrista s světskými věcmi a odpornými dopustil, aby nám ty věci, nepustíme-li jich dobrovolně, bezděčně odjímány byly. Jako při cti a chvále světa hanbami, ponižováními a potupami, při statku svět tohoto podlé žádosti jeho dobytém chudobú, ne|E 2a|dostatky a odjímaním jeho, a při životu rozkošném mizerami, biedami, vězením, uzkostmi, trápeními až do smrti; v bytiech a v příbytcích bezbydlením a pohostinou a rozličnými věcmi nám nevhodnými.

[31] A již Pán Buoh započal ten soud činiti, a najprv nad námi zprávci, kteříž sme se v pohodlé života a v lenosti i v prázdnoti vydali a vám ku příkladu nebyli a vás slovem i skutkem netrestali, aby Pán Buoh najprv spravedlivě na nás a potom, neopravíte-li vy, i na vás svrchu jmenované uvedl. Avšak v tom v něm naději máme, že po tomto napomenutí, budeme-li se sami trestati, pokání činiece opravovati, že nebudem trestáni od jeho milosti přísně. Pa|E 2b|kli zane-tbáme kázni jeho milostivé, a což na nás jest neobhlivíme-li se ku pokání, jistě budeme od něho kárání, zvlášť kteříž máme spasení býti, abychom s světem nezahynuli. Pakli by Pán Buoh netrestal nás neopravujícíech ani se kajícíech, ale dopustil by, abychom v pokoji a v štěstí světa jsúce, již v jmenované svrchu zlé věci vejduce, v nich se množili a bez pokání v tom stáli, neznáme jiného nad to větčího hněvu Božieho, nežli toho, kohož tak Buoh opustí, že jsa neztrestatedlný, na zahynutie puojde. Protož vás všech i jednoho každého z vás prosíme, přijměte toto naše spasitedlné napomenutí, jímžto se spolu s vámi napomínáme ku pokání a k hledání milosti Božie, a |E 3a| spolu s námi snažně se na ně vydajte. Změňte životy, mravy i obyčeje zlé, přestaňte zle činiti (Iz 1,16) a odnešte zlá myšlenie od očí Božiech. Obratěž se v celém srdci ku Pánu Bohu svému a k jeho vuoli, obnovte smlúvu s Bohem a s cierkví, dobré v ní, totiž v smlúvě, cesty a snažnosti vaše číňte a budeť vám pokoj na věky. Aj, Pán Buoh budeť vám plniti svědectvie slibuov svých. Pakli by kto s námi jednomyšlně pokání nechtěl z napřed oznámených zlých věcí činiti ani opravovati, znaj takový, že on s námi a s ním v Kristu Ježíši a v Jednotě jeho učastnosti v svatých věcech požívati umysla nemáme, až tak byť pak nás dosti málo mělo zuostati.

[32] Neb sme se na tom svolili i je|E 3b|dnomyšlně ustavili, aby jakož mezi námi samými má tato oprava býti, tak i mezi vámi. A jakož mezi námi, ktož by odporný byl tomuto svolení smyslem, volí, řečí neb skutkem a pokání činiti nechtěl, ale jiné zbuzuje a postavuje proti tomu neustupně by stál, abychom s ním učastnosti neměli v svatých obcování, tak i mezi vámi aby bylo, aby kázeň mezi námi i vámi a bázeň Božie byla, abychom nehřešili. Také jakož my vše sme sobě odpustili, měl-li by kto proti komu jakú žalobu (Kol 3,13), a v lásce a v milosti sme se utvrdili i v jednotě ducha v svazku pokoje (Ef 4,3), totiž v řádu, abychom v něm každý na svém místě stál v poddanosti a v poslušenství vyšším a v rovnosti a v milosti k ro|E 4a|vným a v službě i v péči k nižším, a k sobě sme pustli jeden každý z nás celú a pravú křestánskú neb bratrskú svobodu ukázati viny a nedostatky a ukázané trestati, hotovost majíce vespolek jeden každý přijieti naučení, napomínanie, výstrahy i zříezené trestání, a umysl máme skutečně opravovati pokorně svá vyvinutie, abychom v tomto napřed řečeném jsúce, dopustil-li by na koho z nás Pán Buoh jetie, vězenie ne smrt, abychom v dověrnosti lepší, v

svědomí dobrém i v naději trpiece, věrnému Stvořiteli porúčeli duše své (1Pt 4,19) - tak i vás k témuž napomínáme, abyšte našich šlépějí následovali a tudy spolu s námi hodni nalezení byli, i my spolu s vámi, bude-li Pán Buoh [\[E 4b\]](#) chtieti, netoliko vězenie podstúpiti, ale i smrt pro jeho svatú pravdu a pro naše spasnie v ní, kterúž nám ráčil oznámiti z milosti v Jednotě této i k nie přivesti a požívati dáti. Jemužto z toho jedinému a pravému Bohu v bytu bozstvie a trojiemu v uosobách, Otcí, Synu i Duchu svatému, budiž čest, chvála zde v cierkvi jeho svaté na zemi a potom v radosti věčné. Amen.

[33] Pán Buoh Otec z milosti své, v zaslúžení jednorozeného Syna svého, dajž vám skrze Ducha svého všem i každému zvláště v svém požehnaní to srdce dobré v povolnosti dobře libé, v jednomyslnosti výborné, v skutečném poslušenství, tak abyšte toto psanie přijmúc, oblíbiec skutečně a sprostně plni [\[E 5a\]](#)li, zvlášt' kterýchž se dotýče svědomie, anebo Bratří by vám obláštně ukazovali, vaši zprávci, jestliže byšte sami neznali. Pakli sami poznáte a z milosti pokánie činiti budete, spasitedlnějšiet' věc jest, příkladem syna marnotratného (Lk 15,17-21), neb tudy radost Otcí nebeskému i Synu jeho milému i Duchu pravdy svatému jeho, také andělom (Lk 15,10) a tudiež všem věrným i nám, sluhám vašim, přinesete, abychom i my mohli potěšeněji za vás duše své klásti, a vy spolu s námi, bude-li vuole Božie, dověrněji i v lepšie naději trpěti i tvář bozskú tudy v milosti zde a potom v slávě naléztí. Té dověrnosti jsúc o vás, že z poslušenství pro vaše spasenie to učiníte, nic nečiníce jináč, již vás s tím [\[E 5b\]](#) Pánu Bohu napřed všemhúciemu porúčíme a milosti jeho, a potom zprávcom a pomocníkom vašim, kterýchžto poslúchajte a nezamucujte. Pán Buoh pak všemohúcí račiž tomuto všemu své požehnanie dáti, aby mohlo k užitku spasitedlnému skutečně obráceno býti a přijíti k konci života blahoslaveného, aby zde oprava Jednoty této mohla přijíti k spasení věčného života. A s tím vás Pánu Bohu všemohúciemu a pravdě jeho svaté poroučíeme. Mějte se dobře.¹

---

¹ Na konci strany: To nyní buď při tom o pokání.

2.1.3 Kniha B. Beneše Bavorského o pravém náboženství křesťanském

**Kniha tato jest o pravém náboženství křesťanském
skrze B. Beneše Bavorského dobré paměti,
nejvyššího pastýře a správci zboru boleslavského učiněna
a nyní skrze tištění na světlo od Martina Michalce k prospěchu věrných vydána.
Léta 1543.**

Zdá-li se komu nábožným býti mezi vámi, a ten neběře v uzdu jazyka svého, ale dopouští blouditi srdci svému, toho marné jest náboženství. Jakub 1 [v. 26].

[11a] O náboženství podlé řádu církve, jak ostříháno býti má a v čem.

První stupeň

a nejvyšší náboženství pravého v církvi jest služebníkuov předních církve, kteřížto se vydávají dobrovolně (s opuštěním všech svých věcí) Kristu a církvi i všem udom jejím za služebníky obecné, aby jich požívali všickni ve vši pomoci spasitedlné, jakož Pán dí: Kto chce větčí býti¹ v království nebeském, budiž služebníkem všech. Jakož Kristus, sám jsa nejvyšší, nepřišel, aby mu sloužili, ale aby slúžil etc. Marek 10G [v. 44n]; Lukáš 22C [v. 26n]. Kteříž se pak tak Kristu Ježíši k službě v lidech dávají, zaslíbení jim činí, řka: *Kdož pro mne opustí ženu, děti, otce, máteř, bratří, sestry, rolí etc., stokrát víc vezme.* Matuš 19D [v.29]; Marek 10E [v. 29n]. Vyššího stupně nad tento býti nemuož v pravém náboženství, než aby sebe samého vydal (opustě všecky věci) k službě obecného spasení bližním, jakož se jemu Buoh i Kristus etc. dává, i všem věrným, a v tom nejbližší následování Boha i náboženství pravé záleží.

Z toho gruntu milování skutečně prokazovati a činiti má a přisluhovati všechněm vuobec slovem Božím, chtě každému rád prospěti k spasení, jakož příklad na Bohu i Kristu Ježíši učí i na jiných. A zvláště pak povolným a poslušným sluší to milování skrze přisluhování činiti, aby Pána Boha v známosti i v požívání uvozoval a v něm i v pravdě jeho v dobrém svědomí ustavoval v potěšení, aby lidé, znajíce Pána Boha svého, chválili jeho a radovali se v něm s plésáním. Neb to Buoh nejvíce od¹ lidí oblubuje, aby znali jeho a požívali, a slouha v tom po Bohu jda, to všecko v lidu milovati má, což Buoh miluje a k tomu se vydávati v skutečném přisluhování. *Většihot milování nad to býti nemůže, než aby duši svú položil za přátely své* [Jan 15,13]. Moudrosti 15A [v. 3]; Ekkleziastikus 17A [v. 8n]; Jan 17A [v. 3]; Římanom 5B [v. 5n]; 1 Jan 3E [v. 23n].²

Ale že ne všickni poslouchají a povolují pravdě, a slyšice slovo Boží, nerozumějí jemu, má-li jim to snášino býti? Odpověd: I v tomť náboženství záleží. Neb Pán Buoh i nevděčným tak činí a shovívá jim, a slovo své posílá, nechtě smrti hříšného, jakož Pán Kristus nevděčným i ruhačom kázal. Protož trpělivě se míti a je do času v tom snášeti jest Boha i Pána Krista následovati a náboženství čini¹2a^{ti}, ač s trpělivostí. Johel 2C [v. 12n]; Izaiáš 1B [v. 4n]; Jeremiáš 29C [v. 8n]; Ezechiel 18E [v. 20n]; Matouš 22A [v. 1n]; Jan 8C [v. 21n].

Což jest pak zlého a Bohu odporného při lidech i spasení jejich překážejícího, jehožto Buoh nenávidí, i on nenáviděti má, jemu se protiviti, trestati tak daleko, až by to zlé v církvi neb v zboru zkaženo bylo řádem Božím, vyloučením té osoby, při níž by to zlé pohoršující bylo, jakož Pán Kristus učí: *Shřeší-li bratr tvooj, potreskci jeho etc.* [Mt 18,15] A když se ten řád vykoná, již tu nezuostává milost, ale spravedlnost jíti má trestáním církve, aby hněv Boží

¹ V tisku: do

² Citáty mají patrně poukázat k místům mluvícím o známosti Boží a o lásce k bližnímu.

tím řádem zřízeným na ní zjevně došel. Taková kázeň a trestání nic nepřekáží pravému náboženství, ale starší tu pilnost vedouce, právě Boha a Krista i Ducha svatého následují a nábožní i pobožní jsou. Efezským 5C [v. 11n]; Titovi 1C [v. 10n]; 1 Timoteovi 5D [v. 20n]; 1 Korintom 5D [v. 11n]; Matouš 18B [v. 8n].

Kdež pak při kterých zprávcích toho není, že k obecnímu prospěchu se nevydávají, ani Boha v soudech jeho následují, aby povinnost svou z milosti vykonávali k lidu důvěrnému, nad nedostatečnými shověni měli, pro utrhaní sobě dobrého nepřestávali, hřešících netrpěli, byť oni pak ve dne i v noci o Bohu myslili a trápením života usvadli, ne nábožní, ale marní a ničemní služebníci sou, Boha nenásledující, jak se on k církvi má, tak se nemajíce i k jiným věcem, k nimž dí: *Že si ty zavrhl umění mé, i já zavrhu tebe.* Ozeáš 4B [v. 6].

Druhý stupeň

k činění pravého náboženství jest pomocníkuov zboru, soudci i jiných kterýchžkoli. A ten v tom záleží, aby každý z nich k těm potřebám k soudu i k jiným dal se dobrovolně k obecnému požívání, aby tím té obci přísluhoval podlé daru sobě daného, aby sám svůj nebyl; jiných požívaje, také se jim^{12b} ným požívati dal, jako i Buoh tak činí, 1 Korintom 6A [v. 19]. A ti v tom následovati mají Boha, aby nenáviděli zlého mezi Bratřimi, sváruo, nepokujuo, ruoznic, nemilostí, nenávisť rušících bratrskou lásku, čehož Pán Buoh příliš nenávidí. Neb *kdož nenávidí bratra svého, vražedník jest.* 1 Jan 3C [v. 15]. A jakož on nenávidí bratra, tak Buoh jeho. A tomu zlému místa nedávali, ale soudem pilným a spravedlivým tomu překáželi, všelikou nesnáz svým přísluhováním přetrhující, kazící obecnou lásku.

A zase milující dobré, pokoj, lásku a svornost, i milování Boží mezi Bratřimi, k tomu se vši snažností pomáhati učením, radami a jinými pomocmi, aby lidé v lásce přebývající v Bohu přebývali a Buoh v nich [1 J 4,16].

Tímtoť se náramně království ďáblovu ruší a lid proti němu a zálohám jeho se posiluje. A jest vyšší stupeň náboženství těch, kteříž se k tomu dávají, aby obecní byli k vzdělání lásky, než by nejvyšší almužny dávali a nejvyšší mezi lidmi skutky činili v postech, by pak tělo své dali, že by hořali. Vyšší jest to, když v tom práci vedou, Boha následující, neb jest Buoh pokoje a svornosti. 1 Korintom 13B [v. 3]; Římanom 15F [v. 33]; 1 Korintom 14G [v. 33].

Třetí stupeň

jest všech spolu zprávcuo a pomocníkuov i všeho lidu. A ten v tom záleží, aby všickni zprávcové a pomocníci k obecnému dobrému při všem se věrně vydávali, skutečně to činíce, což komu příleží. A lid zase aby s vděčností přijímal, Boha z toho chválil, služebníky ty miloval, jim dobře činil i časnými věcmi posluhoval, nebo i to náboženství jest. Neb Buoh všechně dobře činí a chce vděčnosti od těch, jimž dobře činí. Protož i takových pomocníkuov lid od Boha vdě^{13a}čen býti má, a zase Bohu v nich časnými věcmi přísluhovati. V tomť záleží pravé náboženství zprávcuo i lidu. Neb dí Apoštol o zprávcích: *Oniť zajisté bdí jako počet majíce vydati za duše vaše.* Židom 13C [v. 17].

A protož velí věrným poslouchati jich, řka: *Poslušni buďte zprávcuo svých a nezamucujte jich.* [Tamtéž]. A jinde dí: *Prosím pak vás, bratří, abyšte znali ty, kteříž pracují mezi vámi a kteříž sou předloženi vám v Pánu a napomínají vás, abyšte je měli v veliké vážnosti, v lásce pro skutek jejich, pokoj mějte s nimi.* 1 Tes. 5C [v. 12n]. A *zdílej se ten, jenž naučení přijímá, s tím, jenž jemu káže, vším statkem svým.* A k tomu dí: *Poněvadž my vám duchovní věci rozsíváme /sic/, velikét jest, ať my tělesné věci vaše žali bychme etc.* Gallatom 6B [v. 6]; 1 Korintom 9B [v. 11]. Obojeť sou Boží, protož v obojích pravé náboženství činěno býti má.

Čtvrtý stupeň

jest lidu obecného v obecných pracech. A ten v tom záleží, aby žádný sám svojoj toliko býti nechtěl, ale to znal i v tom ustaven byl jiným dobře činiti a v možných věcech přisluhovati, mohl-li by komu ku poznání pravdy posloužiti, aby hotov byl, jakož i Bůh jemu skrze jiné učinil. A při tělesných věcech, což by mohl, prospíval domácím víry i jiným, až i nepřátelem, jakož i Buoh činí jemu. Matouš 7B [v. 11n]; Galatom 6C [v. 9n]. Sám v potřebě své jiných požíval a jiným se užívati dal, buď v sousedství neb jinde. A tak, jakož sebe opatruje, k tomu pilnost přičinil, jiného v jeho potřebě opatřiti. Neb Apoštol dí: Nebývejte opatrní sami u sebe, a buďte vespolek přívětiví, milosrní, bratrství milovníci. Římanom 12C [v. 17]; 1 Tesalonicenským 4B [v. 6-9]; 1 Petr 4B [v. 8-9]. Též zlého nenáviděti má každý, aby v obci sa mezi i Bratřími i sousedy nebyl buřič, sváry a nepokoje zbučuje aneb jiným se přitovaryšuje. Ale to [13b](#) kaze při sobě i při jiných, příčinou toho nebýval, pakli by se co nahodilo nepokojného, sám první ku pokoji příčinu dával, jiným rád viny odpouštěl, sám se nemstil, ale svou při k soudu dával a pokojně smířen býti žádal, dobré opatroval netoliko před Bohem, ale i přede všemi lidmi, což na něm jest. Římanom 12D [v. 17n]. A vida hřešícího, vinu opatrně ukázal a jestliže by toho zlého jemu zastaviti nemohl, aby na toho vznesl, který by to zastaviti mocen byl.

A zase aby miloval obecné dobré, pokoj, svornost mezi lidmi, a k tomu přisluhoval i pomáhal, sám se v potřebách požívati dáváje. Neb kdož jiných požívá a sám se v obci užiti nedá, ten obcování svatých nemá a náboženství pravého nedošel. Neb to jest náboženství pravé, jakož sebe Buoh užívati dává, tak také člověk jiným to činiti má, aby skutečný následovník Boží byl. Toť jest jistě obecné pravé náboženství, aby člověk mezi lidmi v obcování sa, oznámené věci na péči měl a v nich pracoval mezi lidmi. Neb tu jest Buoh přikázal péči míti o bližním svém. Kteříž pak obcování tohoto obecného nemají, ale míst soukromých hledají, pouští, klášteruov neb pokoutních míst, a toho se jako psi much skrývají, ti sou prázdní pravého náboženství, ale svými myšlénkami se svodí a pro svou spravedlnost spravedlnosti Boží i lidské nejsou a býti nemohou poddáni.

Pátý stupeň¹

jest hospodářu v domích, v čeledi menší nebo větší, jichžto náboženství v tomto záleží, aby se znali i za to drželi a tak o sobě smyslili, že sou obecní služebníci domu svého. A proto sou toho místa došli, aby jiným přisluhovali a o ně péči měli, a ne proto, aby jiní o ně pečovali a šetřili jich co svěcené kosti, ale aby byli právě čelední otcové, chtěje jiným [14a](#)sluhovati, jakož Buoh oosluhuje a všecky opatruje. A Apoštol učí hospodárnými býti, péči o duom míti etc. 1 Timoteovi 3A [v. 4]; 1 Timoteovi 5D [v. 17?].

V tom pak ustaveni jsouce, milovati mají spravedlnost, aby nejprvé sami v řádu stáli a ku příkladu jiným svý dobrým obcováním nalezení byli. Potom kteréžkoli v domě svém mají, ženu, děti, čeled, aby o ně péči měli, aby pravdě spasitedlné se vyučovali. Též i v povinnostech, v modlitbách k Bohu prvotnost držíce, časuo slušných neobmeškávajíce. Kolocenským 3D [v. 16n]. Též k ženě milování řádné zachovávat, křivdy nečiniti, cti udílet, jakož Apoštol učí: *Muži, milujte ženy, jakož miluje Kristus církev svou.* Neumění snášeti i učiti etc. Nepotlačovati ani podnoží činiti, ale za tovaryšku míti, jedno tělo s ní býti. 1 Petr 3B [v. 7]; Efezským 5E [v. 25n]. K dětem pak milování míti mají, péči o ně majíce povinnou, aby podlé Boha vychováni byli a dobrým obyčeuom zvykali, obecným věcem k spasení vyučeni byli, také známosti Pána Boha a pravdy jeho. Potom když by k zmocnění přicházeli, i živnosti spravedlivé i obcování mravnému lidskému aby je vyučovali, a v tom ve všem se jim za služebníka vydával[i]. Efezským 6A. [v. 4].

¹ Pátý a šestý stupeň (13b – 15b) byl publikován in A. Molnár (ed.), Českobratrská výchova před Komenským, str. 101 – 104.

Tejmž obyčejem se i k čeledi míti mají, aby o ně péči měli, křivdy nečinili, potřebami opatrovali, časem k spasitedlné pravdě přisluhovali, k dobrému obcování vedli, při řemesle a při živnosti dobře dělali a jak se míti mají, vyučovali, aby vidouce užitek, měli se proč u nich držeti a oni jim přisluhovati a povinnost svou činiti. Ekleziastikus 33D [v. 26n]; Přísloví 29C [v.15n].

Zase pak nenáviděti nepravosti, všelikého neřádu při sobě a v svých nedostatcích a urazích. Poznaje, že si zkazil, nestyděti se opravití, ale hned první v tom nalezen býti i před čeledí, aby vidouc čeled, že ty napravuješ, i oni hotovějí [14b](#) k tomu stáli. Také i při manželce což by bylo zlého, odjímati; nejprv učením, potom napomínáním, výstrahami i trestáním a to takovým, jakýmž by mohl to zlé proti Bohu a řádu jeho napraviti. Než potřebít jest velmi se na péči míti, aby řádu nepřekračoval, chtě prvé trestati než vystříhati, a vystříhati než učiti; než jakož Pán Buoh činí, tak čiň. Prvé učení i napomínání činí nežli treskce; protož i ty tak dělali máš. Jeremiáš 32F [v. 31n]; Matouš 23D [v. 34n]. Též i k dětem se míti mají, aby místa zlému nedávali, ale všeliké nepravosti na nich nenávidíce, trestali. Též i při čeledi zachovati se mají a vždy při nich zlého nenáviděti. A nemohli-li by učením, napomínáním, výstrahami i trestáním kterého napraviti, lépe jest jeho z domu vybyti, než by nepravost a neřád v svém domu trpěl, kteráž by byla proti Bohu a [k] zkáze jiných. K dobrým pak jak se míti mají, naučení dává Apoštol, řka: *Páni, milujte služebníky své.* Efezským 6B [v. 9]; Kolocenským 3D [4,1]. A v Ekleziastiku 7C [v. 22] dí: *Služebník věrný bud tobě jako duše tvá.* V tomtož záleží pravé náboženství hospodáruo, aby tak péči měli o duom svůj a vydávali se k opatrování i k přisluhování jiným a byli otcové čelední, jakož Otec nebeský jest a všechněm přisluhuje a je opatruje.

Šestý stupeň

jest hospodyní, a ten v tomto záleží, aby poddány jsouce Bohu a pravdě jeho, i poddány byly mužom svým a v tom upslechly Boha, řkoucího: Pod mocí mužovou budeš, a Apoštola, kterýž nedopustí panovati ženě nad mužem. 1 Mojžíš 3D [v. 16]; 1 Korintom 14G [v. 34n]; Efezským 5E [v. 33]; 1 Timoteovi 2D [v. 10n]. A z toho milovati mají spravedlnost; nejprv spasení svého nabývající, je řádným milováním milující, v poctivosti míti, poslouchati, rozkázání činiti, věrnost zachovávatí, spo[15a](#)lečné pomocnice hospodáruom při jich povinnostech býti, jakož učení apoštolská sou, řkucí: Ženy poddány buďte mužom svým, jako sluší v Pánu, a v poctivosti je mějte jako Sára, pánem jeho nazývající, neb se to Duchu svatému líbí, kdež jest muž a žena, v dobrém sobě povolující. Kolocenským 3D [v. 18]; Titovi 3A [v. 1n]; 1 Petr 3A [v. 1-6]; Ekleziastikus 26A [v. 1n].

Také i dětem službu i milování zachovávatí mají, vychovávající je spolu s hospodáři, z dětinství pěstující k dobrým zvyklostem přivoditi, známosti pravdy vyučující, děvečky hospodyňství i studu a panenskému obcování učíce, a dívek s pacholaty do jednoho luože nekladli, ale při tom šetrnosti užívali, tak aby sami skrze své neumění dítek svých k zkáze nebyli a hříchem se i jich nepoškrvnili, ovšem sami při své schraně a v pokoji s sebou jich nekladli. Titovi 2D [v. 11n].

Též i k čeledi dobré a šlechtné obcování majíce, o dívky pečující a je ke všemu dobrému i k hospodyňství vésti mají jako své vlastní. Také i pokrmy a vařením přisluovati i všechněm v domu. A tak aby matkami čeledními byly, dávající se z milosti požívati v službě a v péči o jiné. 1 Timoteovi 5C [v. 14]. Na druhou stranu, nenáviděti mají nepravosti, kteréž Buoh nenávidí. Nejprv při sobě ji skutečně odjímajíc, všelikou zpouř, nepoddanost, neposlušenství, neřád, nepilnost, nero[z]šafnost. Také i při hospodářích, což by při nich neslušného znaly, aby poctivě soukromí oznamovaly a vystříhaly, tomu nerády jsouce, jako samy při sobě, oni pak přijměte neb nechte. Též i při dětech jednomyslné mají býti s hospodáři a jednomyslně pro zlé trestati kázní slušnou, při čeledi pak zlého nenáviděti a pro ně trestati, pokudž sluší, zvláště při ženském pohlaví. Což by pak neslušelo a nemožné bylo

hospodyním zpraviti, na své hospodáře vznášeti mají a jim to k upokojení i k trestání poroučeti.

Toť jest pravé náboženství věrných hospodyní, kte|15b|řezto každého dne vésti mohou a tak Bohu v lidech přísluhovati podlé nařízení jeho. Takové hospodyně pilné a vyučené v pravdě Páně a tak věrně pracující i zachovávající se pro Boží svědomí nábožnější jsou, i jedna z nich, než plný klášter zahálivých jeptišek, žádnému nepřisluhujících, cizích mozoluo požívajících, prázdny život vedoucích, jenž matka jest všech hříchuov. Ezechiel 16F [v. 49].

Sedmý stupeň

jest děti¹ pod pěstováním rodičuo i kromě nich. A ten záleží v tom, aby Pána Boha a pravdu spasitelnou znali a ji milovali, požívali i následovali, rodiče milovali, ctili i poslouchali a odměnnou lásku odplacovali, obcování dobré aby měli, k lidem uctivost aby zachovávali a mravom se vyučovali. Efezským 6A.[v. 1-3]; Kolocenským 3D [v. 20]; Titovi 2B [v. 6]. Dobrého tovaryšstva se přidrželi, rádi se učili dobrému od každého. Aby umění potřebného nabývali při věcech spasitedl-ných, lidských, světských i živných. A toť původem skrze rodiče v ně uvozováno býti má.

Těž nenávisť zlého míti mají, a to prvotně při sobě, kteréž v ně hříchem prvorozeným vsáto. Potom všech příčin k němu přísluhujících, jako zlého tovaryšstva a oplzlostí v řečech i v chozeních etc. A viděl-li by co zlého, neslušného etc. jedni při druhých i při komžkoli z čeledi, toho všeho nenáviděti mají a rodičom svým oznamovati. Ano i při rodičích svých, bylo-li by co zlého a oni tomu rozuměli, poctivě a slušně jako dítky rodičom to ukázati mají. A tudy odměnnou přikázanou lásku k nim navracovati a požehnání Božího od Boha docházeti. A k každému poslužitedlně hleděti se míti. Kterýmž Pán Buoh od mladosti dává k tomu přijítí, k náboženství pravému přicházejí a užiteční jiným k obecným potřebám kterýmžkoli bývají.

|16a| Osmý stupeň

jest čeledí nájemných, ročních, téhodních i nádenních. A ti všickni náboženství své znáti mají, že již ne sami svoji sou, ale těch, jimž sou se v službu pronajali. Protož těch věcí hledati mají, kteréž sou panuo jich, ne pro bázeň, ale pro dobré svědomí jako Pánu sloužíce. Efezským 6A [v. 5n]; Kolocenským 3D [v. 22]; Titovi 2C [v. 9n]; 1 Petr 2C [v. 18]. A ti milovati mají dobré i činiti je skutečně, poddání jsouce ve vši bázni, rozkázání činiti, ne na oko toliko sloužíce, ale sami pilnost přiložiti o jich dobré pečovati, jako by jejich vlastní bylo. A při tom aby se pilně vyučovali, kterak by před Bohem v pravdě i v obcování nalezeni byli. Také dá-li jim Pán Buoh kdy k jakému místu přijítí, aby věděli, kam ruce díti a živiti se uměli pobožně.

Takéť všeho zlého nenáviděti mají, kteréž by bylo proti Pánu Bohu i jich spasení, i toho, kteréž by bylo proti jich hospodářom, jako škody při jich statku nebo při poctivosti, aby toho příčina nebyvali, ale opatrovali to, aby takové zlé na pána neb hospodáře i duom jeho uvedeno nebylo. A pro svú nedbálnivost neb lhostajnost, pejchu neb zlost jich k škodě nepřipravovali, ovšem nekradli. Těž také v posměch a v potupu před lidmi nedávali skrze pomlúvaní neb klevet strojení. Ani hospodyně s hospodářem vadíce, jednu stranu proti druhé postavujíc, ale při jich nesnázích raději prostředkovati hleděli, k žádné straně se neuchylujíc. Při sobě pak zpoury, soběvolnosti, reptání a odmouvaní nenáviděti mají. A když by co z nemoci neb z nevědomí učinili slovem nebo skutkem proti hospodáři neb hospodyní, jim se kořili, napravovali, milosti u nich hledali. Nebo což jich nedbálnivostí škod se nadělá, jest jakoby jim to z komory ukradli. Protož z takových věcí svědomí sobě mají činiti a náboženství se pravému učiti. Toť jest nepatrné a pracné náboženství, ale jest jisté |16b| a pravé, Písmys svatými oznámené.

¹ V tisku: děti

Devátý stupeň

jest při živnostech, obchodích a řemeslech, kterýžto v tomto záleží, aby prvotně svůj obchod spravedlivý vedli bez přimíšení nepravosti, a tak z práce své chléb svůj jedli. 1 Mojžíš 3C [v. 19]. Druhé, aby tím obchodem, řemeslem neb jakýmkoli jiným dílem hleděli obecný užitek a prospěch opatrovati, aby jich práce a díla jiní užitečně požívati mohli. Milování dobrého v tomto jim náleží, aby v koupích rozšafnost i pilnost měli, což kupují, aby tím jiným, jimž by zase prodávali, neškodili, a dělajíce řemesla, dobře, pilně a užitečně dělati hleděli, aby lidé, dávajíc za to peníze, toho užiti mohli, v koupích žádného neoklamávali, ale dávali, co zač stojí, prodávajíc na slušné míře bez mnohého tržení. Tovaryše své i čeled k tomu přidrželi, aby lidem dobře dělali a tím skutečně obecným potřebám přísluhovali, buďto sedláci obilím, měšťané pivy i jinými potřebami, kupci kupectvím, řemeslníci všelijací řemesly, jedni druhým tak přísluhující. Nebo Buoh dává moudrost a umění rozličné i v tom, jedněm mimo druhé, aby jedněm skrze druhé přísluhoval.

Takéť jim při tom nenáviděti zlého přísluší neb příležití, nejprvé aby se žádný nedával v obchod a v živnost žádnú bez uptání se při ní místné vůle Boží. Ovšem když jí nerozumí, a dobře se nenaučil, aby tudy pro svůj nerozum škúdce lidský i svůj nebyl. Při kupování žádného neoklamávali a pilni byli, aby sebe oklamati nedali. Též i prodávajíc péči měli, za to dáti, zač co stojí, aby vysokými cenami a mnohým tržením lidí neloupili, falešných věcí aneb pokažených za dobré neprodávali, falše při žádných věcech nečinili, čeledem nedopouštěli lidí šacovati spropitími nesmír[17a]nými na jich žrádla a dvorské šaty; skrze takové věci mnozí loupežové se dějí. A když se těchto věcí nápravy neděje, tehdy křik soužených lidí vstupuje v uši Pána zástupov. Jakub v 5A [v. 4]. Bar. 13 [?]

Taková při živných věcech péče a práce o ně mysliti i jí se vyučovati a mezi lidmi spravedlivé obcování míti jest větší náboženství než marné myšlenky všech zákonů¹ obvláště uložených, což jich na všem světě jest, zvláště pak nadto mikulášenské plačtivé a pokryté náboženství.

Jistě každý věrný o to pečvati má, kdož pravé náboženství miluje, aby všech peleši zahalečuo prázen byl, a lepší místem obvláště jiných se nečinil. Nebo čímž dále obcování lidského kdo vzdálen jest, tím bídnejší a náboženství pravého vzdálenější jest. A čím se dále vzdaluje tohoto pravého náboženství, tím se více peklu přibližuje. Protož rada věrná, aby každý obého pohlaví, zvláště z svobodných, to sobě obmejšlel, aby někomu vždy přísluhovati hleděl a k obecnému dobrému se vydával. Neb jsa toho prázden, marným myšlením pojat bude, pejchú d'ábelskú vyzdvižen, marnú chválú nadut, zlostí naplněn, soudom nemilostivým tovaryš, žádného sobě nic vážiti nebude a s žádným nesrovná, domnívati se bude, že pro jeho svatost všickni jemu poddání býti mají, neduotklivý co jiný² nežit bude; nic mu se dělati nebude chtíti, bude-li k práci jaké potažen, vždycky mu se zdá, že nemocný jest. A pro svou zahálku v hanebných myšleních trápati se musí, bude-li se míti sám opatrovati, nuzníkem bude a jiných břemenem, leč ten užitek míti bude, že sám sobě zlý bude a žádnému dobrý, a více zlý nežli dobrý, neb kdo sobě zlý, komu dobrý? Ale kdož v obcování lidském jest, muož býti tak mnoho dobrý jako zlý, a více dobrý nežli zlý. Římanom 1C [v. 18-26]; Ekleziastik 14A [v. 5].

[17b] Desátý stupeň

jest v obláštích potřebách bližních. A ten záleží v tom, aby každý byl hotov v čas nuzné potřeby bližnímu dobře činiti, žádné odměny lidské za to nežádaje nespravedlivě. Potřeby pak ty souť tyto: Dáti bližnímu z statku svého v nuzné potřebě jeho. Puojčiti mu, nic se nenaděje

¹ t. j. řeholí

² t. j. nějaký

odtud. Opatrovati vdovy a sirotky (by pak s umenšením vlastní živnosti bylo, však ne se škodou spasení svého), křivdy jím nečiní, ani jiným dopouštět, věrnost ve všem a poctivost zachovati, jakož svatý Jakub učí pravé náboženství to býti, navštěvovati vdovy a sirotky etc. a *nepoškrvněného se ostříhati od tohoto světa*. Nevinné vysvobozovat[i] z žaláruo, pocestné přijímati a jím přísluhovati pokrmem i jiným pohodlím, nemocných hlídati a jím pracně přísluhovati lékařstvím a jiným opatrováním a pohodlím etc. Jakub 1D [v. 27]; Lukáš 6F [v.30n]; 2 Mojžíšovy 22C [v. 25]; Matouš 25D [v. 35n]. A tak ze všeliké nouze vyprošťovati a jím odpouštět viny proti sobě učiněné, zvláště ku pokání napraveným, a jím dobře činiti, jakož Pán učí: *Dávejte a bude vám dáno*. Lukáš 6F [v. 38].

Toť jest vysoký stupeň náboženství pravého, kterýžto Pán Buoh nám ku příkladu na sobě ukazuje, dobře čině nám bídným, ničemným, poběhlým, hodným zavržení, jenž se nad dámi smiloval i Syna svého nám dal, nechť, bychom zahynuli. A sám Pán Kristus podobenstvím nás témuž učí, jakož on se smiloval nad dlužným prosícím pohovnění, abychom i my v nuzné potřebě nad bližním se smilovali, neb to jest vuole jeho; Matúš 18D [v. 26n]. Jakož Pán mluví: *Co jste mému nejmenšímu učinili, mně ste učinili*. A kdož by ve jméno jeho dal číši vody studené,¹ neztratí odplaty své etc. Matouš 25D [v. 40]; Marek 9F [v. 41].

Buď Bohu líto, že toto náboženství tak bídně jest o|18a|puštěno. Nebo lidé, když se takový skutek pravého náboženství nahodí, co před jiným čertem utíkají a skrývají se a každý jeden druhému jeho přeje, aby jedné prázen jeho byl. Podruží nebrzo komu dá, aby mu domu nezaměstknával a v jeho svobodě aby ho neproněs; ano i hostě i pocestného jináč nepřijme, leč aby tím spíše přeč šel; 3 Mojžíšovy v 19G [v. 34]. Ovšem nahodí-li se nemocný, netoliko aby jej v duom přijíti měl, ale nahodí-li se v domu jeho znemocněti, o to usiluje, jak by jej poctivě vyšikovati mohl, aby se snad od něho nenakazil a přísluhovati mu nemusil a nadto škody a nákladu s statku svého na něj činiti nemusil. Co díme? Jak jest hanebně stav svobodný zašel? Kterýžto k takovému náboženství měl by hotov předně mimo jiné stavy býti, jsa k tomu zpuosoben, a proto by měl býti vyvolen, aby k těm skutkom státi mohl, což nazpátek jest, aby sůce svobodní, v koutech seděli a k zahádkám se vydávali a k své vuoli, jakož svrchu o tom, a aby jím jiní sloužili a je opatrovali. Pakliť budú k tomu potaženi, aby skutečně k těm dobrým skutkuom stáli, mužské pohlaví mužskému a ženské ženskému přísluhujíc v jich potřebách a pracech, uhlédáš, anť hned k ženění a k vdávání běží, co střechné krásy, pravíc, že tak nemohú zústatí, neb jím těžko pracovati a není tak snadné to náboženství pravé jako v chladě sedětí a nábožně zlostí a pošmurným farizejským vzdychati /sic/. O jak by svatých skutkuo stav svobodný nadělati mohl, kdyby se k pravému náboženství napravil, ano i jiní v stavu manželském, zvláště doložitější; a není tak nuzného, aby v něčem jiným se hoditi nemohl, když by to pravé náboženství z mrtvých povstalo. Zbudiž je, Bože, mocí svú.

---

¹ V tisku: stodené

2.1.4 Náprava

Poznámka k Nápravě.

Nápravu otiskujeme podle nejstaršího známého tisku, chovaného v pražské univerzitní knihovně sign. 54 E 101 (Knihopis 6012). Po straně uvádíme označení foliace tohoto vydání. Text jsme porovnali s brněnským výtiskem posledního zachovaného vydání z r.1584 (Knihopis 6013), jehož stránkování uvádíme v textu samém v ostrých závorkách. Odchyly jsme označili pod čarou. Jde až na málo výjimek o odchyly jazykového rázu. Jindy opravuje redaktor nového vydání omyly či chyby tisku vydání prvního. Abychom průvodní aparát nepřetěžovali, uvádíme zde souhrnně ty tvaroslovné odchyly, které se v tisku z r. 1584 vyskytují pravidelně, a od místa k místu již na ně nepoukazujeme.

za uo čte se 1584 pravidelně ů; za ú čte se ou, ale za náslovné ou klade se 1584 u. Za a v předponě naj- a v imperativu /daj/ stojí -e: nej-,dej. Za obzvláště má 1584 obláště, za komparativ adverbia s -í /hojněji/ nastupuje tvar s -i /hojněji/, za všechny stojí všecky; za podle podlé; za tehdy tedy; za prý pry; za vobyčej obyčej; za ačkoliv ačkoli; za obličej obličej; za přidržeti přidržeti; za naše, vaši naše,vaši; za duověrnost, duověrně dověrnost, dověrně; za jsme, jsou, jsú čte se sme, sou, ale zůstává tvar přechodníkový jsa; za upřímnost, upřímný čte se upřímost, upřímy. - Tisk 1584 vynechává zpravidla etc. při výčtu souřadných pojmů.

Důvod hlubší než jazykový má častá záměna slovesa dokonavého slovesem trvacím: (např. na str. 18) redaktor chtěl patrně pobízet k stálé a obnovované nápravě. Z téhož asi důvodu rozšířen na str. 11/12 text: Chodil-li a chodí a choditi mání-li...

Citáty ve vydání z r. 1584 už jsou podle textu Blahoslavova.

Tolik původní poznámka R. Řičana, která ovšem neodpovídá naší elektronické podobě textu. Protože mezitím vzniklo nové kritické vydání textu Nápravy a v jeho rámci počítačový přepis textu z NUK 54 E 101 (opatřený J. Halamou), uveřejňujeme zde nikoli původní přepis Řičanův, ale přepis nový, věrně odrážející originál (jde o pokud možno přesnou transliteraci textu).

Kritické vydání spisu, kde je zahrnut tento text, text 1584 a nově objevené vydání v univerzitní knihovně Wroclawské, viz J. Halama, *Sociální učení Českých Bratři 1464-1618*, CDK Brno 2003.

Tři oddílky z Nápravy - O napravení stavu manželského (C 4b – C 7a), Napravení při dětech (C 7a – D 1a) a Náprava řádu domu (D 1a – D 2a) byly publikovány in A. Molnár (ed.), *Českobratrská výchova před Komenským*, str.114 – 118.

[A1a]

Napomenutí stálé: ke všichniem Viernym ve všech Stavích / a po všech Zbořích v Jednotě: k Napravení se skutečnému každého z nich / v Pravdě / Křestianství/ i povolání jeho: V nynějších náramných Pokušeních a Nebezpečnostvích.

[A1b] II Thymoth: 4. kap:

A protož prosím tě (a zavazuji) před Božím Obličejem a před Pánem Jezu Kristem / kterýž když přijde a Království jeho se zjeví / Živé i Mrtvé Saudití bude. Kaž Slovo (Boží), naléhaj vděk neb nevděk, trescí, domlúvaj, napomínaj ve vši milostivosti a v Učení: Neboť nastane ten čas, kdyžto zdravého Učení nestrpí lidé, ale podlé žádostí svých nahromáždí sobě Učitelův / ti kteříž mají svrablavé Uši. A od pravdy jistě sluch odvrátí, k básním pak jej obrátí. Ale ty bedliv a snážen buď při všem. Měj se trpělivě v protiventstvích a skutek práce Evangelitské vykonávaj, v Auřadu tvém zauplna se nalézaje.

Ezechyel 2.

I zvědít' že Prorok byl v prostřed nich.

[A2a] **Předmluva.**

Náprava přitom bývá a jest potřebná, což zkřiveno neb ztočeno neb zašlo neb zavedeno a v zlé užívání obráceno, aneb opuštěno a pokaženo bylo by: Aby v tom zase napraveno a opraveno bylo: Jakož příkladové očití při zemských věcech to ukazují, etc. Tak nyní najmilejší v Kristu, při nás všech v přítomných nebezpečnostvích, zámutcích a Pokušeních dnův najhorších posledního Věku světa Náprava Duchovní z vlastní potřeby Spasení všech nás býti má. A to při oblevení a opuštění péče a práce, i živnosti a opravdovosti, o spasení své každého, potom i bližních etc. Kdežto utuchla i zhasla při mnohých v Jednotě pravost a upřímnost ducha, Vuole umysla i Mysli. Odkudžby mělo tělo Duchem v nezřízených náchylnostech svých v věcech tě[A2b]lesných zemských a světských k vuoli Boží a službě jemu (v Jednotě této) v víře a v spravedlnosti z víry zpravováno i napravováno býti pro naději věčného života. A pro to Napravení Bůh i pokušení tato dopustiti na nás ráčil, aby nás přečistil, zkusil a svět z nás vyhnal, od zahynutí tudy zachoval a k své vůli spasitedlně obrátil i napravil hojněji na cesty své a naučil nimi choditi etc. K Židům 12.

Protož my znájíce v tom jistau vůli Boží a potřebu velikau svého i nás všech spasení, napomínámeť vás Božím napomenutím k napravení se všech spolu i jednoho každého obzvláště podle oné řeči Izaiá. 40, jenž dí: Já hlas volajícího na poušti, připravte cestu Páně a zpravte i přímé učiňte stezky jeho. A Ezech. 3 vydal nám sluhám tuhé přikázání, řka: Strážným dal jsem tě lidu mému. Neoznámíš jim hříchův jejich, aby se od nich odvrátili a napravili na ce[A3a]sty mé, a v tomby přišlo rozhněvání mé na ně i zhynuliby: Já krve jich z rukau tvých požádám, praví Pán. A k témuž Júdyth 8 napomínala kněží, řkúcí: A nyní bratří, poněvadž vy jste kněží v lidu Božím a na vás závisejí duše jich, protož vašimi napomenutími pozdvihněte srdcí jich a k vejmluvnostem Božím spravtež je, ať pamatují na to, že pokaušíní byli i otcové naši, aby zkušeni byli, právě-li slauží Pánu Bohu svému etc.

Těmito napomínáními Božími jsauce probuzeni a předně napomínájíce sami sebe, napomínámeť i z vás každého obzvláště, i všech spolu, abyste o toto napravení své najprv zření své žádostivé ku Pánu Bohu měli obrácené v svatých Modlitbách, podlé toho naučení z kněh Tobiáše v 4: Všelikého (prý) času dobrořeč Pána a prosíš od něho, ať napraví cesty tvé a upevní kroky tvé etc. A k témuž David dí (Zialm 5): Napraviž [A3b] před obličejem tvým cesty mé. Opět Zialm 16: Napraviž v pravdě tvé kroky mé, zpraviž je podlé výmluvností

tvých, ať ostříhám přikázání tvých. O by byli napraveny cesty mé k ostříhání přikázání tvých etc. Žalm 118: Uslyšíš vás Pán Bůh a zpravíš modlitbu vaši jako zápalnou obět' před obličejem svým skrze Jezu Krista Pána našeho. Amen.

Již pak k té nápravě vždy napomínající, všech spolu i každého obzvláště prosíme, aby každý vůli hotovau měl pro své vlastní spasení přijíti naučení, ukázaní i napomenutí, i skutečně plniti a napravití vše, cožkoli ukázáno bude, ješto za hodné uznáno jest k nápravě. I aby náprava ta lépe srozumína i v paměti shromážděně k užítku obdržána býti mohla, vidí se za hodné tento rozdíl při ní položití, že dvoje jest napravení. Jedno osobní jednoho každého při jeho povolání k spa|A4a|sení etc. Druhé v společnosti, aneb v obcování s jinými. Osobní náprava každého při povinnosti k spasení opět má na dvě známa býti. Jedna jest vnitřní a druhá zevnitřní. A to z povinnosti dlužné k Bohu předně, potom k bližním podlé řádu bližnosti.

O napravení k Bohu vnitř

K Bohu napravení vnitřní toto býti má: ponuknutí a probuzení srdce a ducha k živosti a opravdovosti k Bohu a vůli jeho, v moech vnitřních, v rozumu, v vůli a paměti, k víře, k lásce i k naději. A roznícení svědomí v žádosti, v upřímnosti, pravosti ku Pánu Bohu nade vše, ke vši vůli jeho. K věření řečem jeho, ku poslušství hlasu jeho, v hotovosti srdce k skutečnému činění vši vůle jeho. Podlé toho: Hotovo srdce mé k Bohu. A slyšeti |A4b| budú, co ve mně mluvilby Bůh. Žalm 107,84. Též k milování Boha nade vše stvoření, k ostříhání přikázání jeho. K naději i k daufání v slibích jeho a v zachovávání úmluvy jeho. Tak, aby duchem svým nechtěl více z vůle a z umysla pamatuje hřešiti: Nechtěl ani rušiti spravedlnosti z víry a v ní dobrého svědomí, ale chtěl z vůle a z umysla věrně, sprostně, dobře činiti, nedostatky své pokorně napravovati a v tom svědomí dobrého k Bohu právě ostříhati a chovati, i všelike věci těžké pracně, utrpně pro vůli jeho snášeti: Libé tělu žádostivě opauštetí a v tom umysl ustanoviti a mysl míti věrně do smrti státi, z milosti pro své spasení.

A tuto má každý znamenati a ku paměti sobě přivolati svůj přístup ku Pánu Bohu a k pravdě jeho v Jednotě: Jak jest upřímě, věrně a sprostně jemu se dal a oddal v umluvě víry nového svědectví, k slaužení jemu |A5a| v spravedlnosti v vůli jeho: A jak při něm stojí na tento čas a umysl jeho státi neviklavý jestli. Chodil-li a choditi míní-li v srdci dokonalém a sprostném před ním po všecky dny života svého, čině vše a činiti chtěje, což libého jest před obličejem jeho, ve všem sobě vědomém ku Pánu Bohu bez žaloby svědomí, při víře, při milování i při naději smlauvy zákona jeho.

A tuto věrně a pilně duchem myslí své v saudu spravedlnosti sebe ohledaje ve všem vnitř, poználi při sobě v čem jakau necelost, neb ovšem křivolakost srdce k vuoli Boží že byla neb jest přítomně při které koli řeči a nebo pravdě přikázání Božích: Má rychle pokorně pokání z toho činiti, toho věrně želeti a milovati, i všeho zlého odtud pošlého, a napravení toho učiniti: S Pánem Bohem se v jednotu vůle jeho svaté uvesti a všem se vuoli jeho poddati a dáti v duchu |A5b| svém a v vůli rozumné srdcem a milostí, i pokoje Božího zřízeně hledati i následovati. A toto jest grunt a základ všeho napravení každého, v němž se prvotně každý opatřiti a zpravití má, majíli všechny jiné věci dobře napraveny býti. A o tom dí Pán Bůh k lidu svému skrze Jeremiáše proroka (18,25). Naprav srdce tvé na cestu přímou, po níž chodíval jsi. A opět: Odvratiž se jeden každý od cesty své zlé a napravte cesty vaše a snáženosti vaše. A Šalomún (Příslaví 11) dí: Sprostnost spravedlivých napraví je etc. Kdožby pak po tomto napomenutí Božím ne Napravil se a gruntu toho nepoložilby, ale zůstalby v nepravosti srdce svého: Naplň se na něm to, o čemž dí Bůh skrze Davida, Žalm 94: Řekl jsem, že tito vždycky blaudí srdcem a nepoznali cest mých, jimžto zapřisáhl jsem v hněvě mém, že nevejdau do odpočinutí mého. A opět v témž Zial: a k Židům 3,4: Aby (prý) |A6a| nebyli jako Otcové jich, národ nepravý, nepřímý a dráždicí, národ, kterýž nenapravit srdce svého k Bohu a není dověřen Bohu duch jeho. Protož dí apoštol, k Židům 10: Vizte, aby v

někom z vás nebylo srdce zlé, nedověrné, odstupující od Boha živého. Ale přistupmež k němu s pravým srdcem, v plnosti víry, srdce očištěná majíce od svědomí zlého a těla umytá vodou čistau, držmež vyznání naděje naší neuchylné.

O napravení zevnitřním k Bohu

Acžkoliv zevnitřní napravení k Bohu vidí se záležeti nejvíce v napravení se k spasitedlnému obcování církvi svaté a v ní svatým Kristovým věcem etc., však i obzvláštěně díl toho jest v napravení moci duše a audův těla, aby i ony byly nástrojem a nádobami spravedli|A6b|vosti, zpravující se duchem Bohem obživeným, opraveným a obnoveným. Tak aby mysl byla v přemýšlováních na zákon a přikázání Boží obrácena a napravena; žádost k žádání milosti a spravedlnosti a pravdy, i všeliké jemu libé vůle; milost milování též k Bohu nade vše a k jeho službě, k jeho pravdě, k jeho poctě; nenávisť k nenávidění všeho zlého sám při sobě i při jiných; zůřivost, k zkáze skutečné a zastavování všeliké Bohu nelibé nepravosti; a tak všecky jiné náchylnosti v duši i v těle kloníce se ke zlému, aby napravování a nakloňování byly, jak vnitř tak i zevnitř, k libé vůli Boží a k slaužení jemu.

A z toho i smyslové zevnitřní těla: oči, od lakomství, pejchy a smilnosti očištěné, aby napraveny byly k čistému, přímému, k spravedlivému, vážnému, poctivému i pokornému a stydlivému hledění: ba i k pláči v pokání nad sebau a nad hříšností svau. Ob|A7a|ráceny aby byly na potřeby bližních nuzných, a nepálili se, když Bůh bližním žehná etc. Uši též pokáním očištěné a odvrácené od slova lži, falše a svodu i od slyšení marností, básní, líbostí a pochlebenství světa, aby napraveny byly a obráceny k živému, opravdovému, k bedlivému a pilnému poslauchání slova Božího, učení životu Kristovu, přijímající napomínání, rady, zprávy, vejstrahy i trestání od Boha, skrze poselství Krista Pána. A tak napravené uši aby byli k skutečnému poslušenství ve všem vůle Boží, by bylo i do zialáře i na smrt jíti pro Boha, a k čemužby koli on podle vůle své rádně potáhl a povolal etc.

Usta a jazyk obřezaný maje, odřeknutím v úmluvě svého bratrství všeho zlého, aby napraven byl k vyznání pravdy, k chvále Boží, k dobrořečení a oslavení Pána Boha i drahých a nejlepšíh skutků jeho, k zpívání svatých písní, k vzývání jména Božího. Též |A7b| k modlitbám, k prosbám austním spolu s srdečnými za věci svaté, spasitedlné sobě i bližním. Též k napomínání jiných v zbuzování jich k službě Boží i vyučování pobožnému podlé náležitosti místa svého, o čemž níže bude na místech svých etc. Potom mají také ústa a jazyk napraveny býti k mluvení pravdy se všemi lidmi a ke všelikému mluvení vážnému, poctivému, stydlivému, aby žádná zlá Ržec, špinavá, dvořská, nevyházela z úst vašich, jediné, kteráby byla k vzdělání víry a milosti v posluchačích. Efez. 4. Chřípě, od pejchy i od líbosti a rozkoši hříšných pokáním očištěné, aby napraveny byli k čenichání a chutnání věcí lepšíh, věčných nad časné, a neošklivili sobě snášeti i věci nelibé a odporné, pro Krista a službu jeho v jeho audech, v nuzných potřebnostech, v utrpeních, v nemocech, v chudobě etc. Ruce, odtržené od nepravosti všeliké, očištěné ve Křtu, i posvěcené v rukau dání |A8a| na držebnost smlauvy, k činění spravedlnosti, aby napravovány a zpravovány byli k obětem duchovním, ku pozdvihování jich k Bohu, v chválách, v modlitbách, díkův činění etc. Také napraveny býti mají k dobré a svaté, každému náležité práci a dílu, aby sobě zasluhoval člověk chleba na každém místě a byl hoden pokrmu a nápoje svého etc. Také mají býti ruce napraveny a připraveny k skutkům milosrdným, bližním k spomožení, otevřiny k dání, půjčení a svaté almužně etc. Potom i nohy očištěné odstaupením od cesty bludné aneb marné, cesty široké v žádostech a v rozkošech světa a těla, aby napraveny byly k hodnému chození v povolání. Nejprvé při vlastním spasení, k chození k náboženství, k Božím službám ve dni sváteční, a když se scházejí k poctám i službám Božím věrní. Též k modlitbám a poklonám Božským ochotně i pracně aby skláněny byly a zdr|A8b|žovány auzkau cestau choditi. Nad to i v domích a svých příbytcích spolu s jinými aby modlitby pilen byl činiti a jich neobmeškávati ráno i večer, k stolom i po stole, i sám obvlaštně často, v chválách i

modlitbách vydával a skláněl kolena svá k Božím poctám a službám. A tak má napravití všecken svůj život v jeho zevnitřním způsobu i ve všech smyslech a audech jeho, ve všelikou pobožnost, spravedlnost, pokojnost, dobrotivost, smírnost, střízlivost, pokoru, tichost, trpělivost, milostivost, milování Boha nade vše a bližních zřízeně jako sebe. V těch věcech po přijaté milosti záleží zevnitřní Boží služba a člověka před Bohem vzácnost i milost a milování Boží jej. Aby jakž vnitř v duchu opraveném, tak i v těle duchem se zpravujícím, pokudž najvýše možné jest, práce vedena byla, líbiti se Bohu a činiti vůli jeho. A tu pravdu a spravedlnost Boží, kteráž jest v člově|B1a|ku, v dařích vzácná činících jej před Bohem vnitř, aby pronášel tauto zevnitřní spravedlností a pravostí k Bohu i bližním a byl k Boží slávě a chvále, i pravdy jeho, ne k pohanění a k potupě, ovšem ne k posměchu a porauhání na něm jména Božího.

K tomuž má býti naše napravení, najmilejší, k čemuž slejcháme a míváme mnohá napomínání z učení Pána našeho Ježíše Krista, skrze apoštoly popsaná v jich epištolách, což se často čítá a slejchá. Kdež psáno jest: Nechtějtež, najmilejší, choditi již, jako pohané chodí, v marnosti smysla svého, oslepené majíce oči srdce svého, odcizeni jsauce od života Božího etc. K čemuž: Vy ne tak jste se naučili Krista. Složtež tehdy žádosti a marnosti obcování prvního a oblecte se v nového člověka, kterýž podlé Boha stvořen jest v svatosti, spravedlnosti a pravdě. Efez. 4. A opět: Oblecte se vy jako vyvolení Boží, v svatost, v spravedlnost, v |B1b| střídmost, čistotu etc. Kolo. 3.

Tyto i jiné mnohé Boží řeči u vědomosti a známosti majíce a je sobě připomínající, napravmež se tehdy jakož vnitř tak i zevnitř k hledání i k činění skutečnému vůle Boží přede všemi věcmi, potom i při všech věcech. A přivedeť nám Pán Bůh kázeň všech pokušení i zámutek v radost neskonalú a v užitek přepotěšený, zde v milosti i u věčné slávě na věky věkův. Amen.

Napravení k Církvi i k obcování Svatým věcem v ní.

Po Pánu Bohu má náprava býti k Jednotě Církve Svaté, neb částce její, sobě dobře známé a vědomé. A to v tom, což kde obleveno neb zkřiveno a zavedeno, aneb opuštěno. Jako při dověrnosti, aby byla celá, sprostná a upřímá, jížto by držel a měl Jednotu za částku církve Kristovy ji|B2a|stú, od Antikristových bludů očištěnú a ve jménu Pána Krista shromážděnú, na něm založenú i obnovenú v podstatě i v službě pravdy Bohem zřízeného spasení. Jížto zvláštní potřeby spasení svého má obcovati, jí se přidržeti, jí milovati a po Bohu nade všechny jiné zemské věci jí sobě vážiti, i nad svůj život. Taková důvěrnost příčinami rozličných učení a potom i pokušeními při mnohých zkažena a zviklána, ano i mnohým neuměním a nemaudrostí nás služebníkům vyražena byla. Z čehož činíme pokání, i napravujeme, i napravili jsme, i vždy skutečně napravovati a příkladněji se ve všem, jakž vůle Boží jest, míti usilujeme a pracujeme etc. Protož i důvěrnost napravena býti má, aby každý za pravdu a vůli Boží měl, což Jednota Církve Svaté, Kristova hlasu poslušná, za pravdu má a drží, při shromážděních, při služebnících i služebnostech. A z toho napravil se v lásce, v milování svatém té církve |B2b| neb jejích Audův sobě známých. Též napravil se z též dověrnosti k sprostnému a skutečnému poslušenství. Podlé toho: Aj, my hotovi jsme slyšeti vše, cožkoli tobě Pán Bůh přikázal. V Skut. 10. A o témž Pán dí: Učte je zachovávatí vše, což přikázal sem vám etc. Mat. 28. Napraviž se tehdy každý k přijímání jakož zvěstování, tak i učení, potom i napomínání i výstrah, až také podnikati i trestání etc.

Též náprava aby byla v poddanosti Zprávcům z milosti, s ochotností, s upřímností. A tak již z tohoto náprava býti má při obcování svatým věcem služebným. Nejprve poselství Kristovu v jeho služebnících, aby byli dověrněji, opravdověji i vážněji přijímání v konání moci úřadův Kristových.

Item. Napravení v obcování Slovu Čtení svatého, aby též vážněji, bedlivěji a opravdověji bylo posloucháno, přijímáno a zachováno.

[B3a] Při obcování svatém společným chvalám, poctám Božským, též i při modlitbách napravení býti má, aby věrněji, živěji a opravdověji, i skutečněji konány bývaly v shromážděních společných, nežli jsou až posavad od mnohých činěny etc.

Při obcování svátostem Kristovým napravení býti má, aby v smysle Kristovu upřímém žádány byly: jako Křest Dítčím. A aby od věrných Způsobilců bylo jich hledáno i užíváno důvěrně, vděčně a řádně, k konci Bohem míněnému.

Též i rozhršení a svědomí spokojení aby bylo hledáno a žádáno důvěrně a řádně, s zpravováním svědomí, a jakž Pravda učí ve Čtení svatém přijímáno.

A nad to Napravení býti má při obcování Těla a Krve Páně, aby se k tomu každý pilněji a opravdověji připravoval a zkušoval, i napravoval, a z vobyčeje k tomu nepřistupoval, ani v [B3b] duchu a smyslu bludném, že by tím samým přijímáním byl všech hříchů čist. Ale v umyslu Kristem Pánem míněném pro duchovní požívání a nasycení, pro obnovení i k práci svatě posilnění etc., aby toho žádal, k tomu se zvláště způsobuje, důvěrně, vděčně přijímal, svatě a vážně k tomu obcoval, z toho zrost a prospěch bral v spasení svém.

Též napravení býti má při plnění úmluvy víry, od každého učiněné při jeho přijetí, aby po užívání pravých a čistých služeb Slova i Svátostí pilněji pamatoval na své oddání a posvěcení se Pánu Bohu v smlouvě, k sloužení jemu v spravedlnosti. Načež i slib učinil a pravici dal, aby toho z paměti nevypaustěl, ale se skutečněji čím dále tím více vydával v plnění úmluvy své Pánu Bohu i bližním.

Napravení také býti má při vinách a nedostacích po přijaté milosti, všechněm, i nejlepší lidem se nacházejících a všedně vždy běžících: Aby [B4a] při nich pilnější i skutečnější napravování a jich opravování pokornější bylo k Bohu i k lidem, a častější užívání ospravedlňování zřízených Božských, podstatných i služebných.

Též při padlých v hříchy neb v bludy tajné aneb zjevné napravení býti má, aby se živěji ku povstání měli, což na nich, i skutečněji vnitř i zevnitř pokání činili, chtěli nezhynouti.

Při obcování pak řádům a ustaveným svatým v církvi napravení býti má, aby každý jim důvěrněji obcoval a vše spolu jednomyslně za dobré držal, i toho skutečně ostříhal, ano se tím náležitě zpravoval, což Jednota drží, za dobré i užitečné býti zná i toho užívá. Z toho se vytahování pro libost a vůli svou neb žádosti hříšné každý pokorně naprav. A to věz a znaj, že se vědomě v Jednotě nedrží a neužívá žádných Modlářských ani hříšných ani marných ustanovení a ceremonií, než těch, kteréž jsou k vzdělání víry a Boží pocty i slu[B4b]žby, i k ostříhání se v Jednotě Církve svaté, v svazku pokoje a lásky, bližních milování. Protož každý k tomu se napravovati a z svého pohrdání těmi věcmi hodné pokání činiti má, a zachovávat starších ustanovení a dobré obyčeje i zvyklosti etc.

Též i v tom napravení býti má při řádu, aby každý na místě svém, na kterémž ho Bůh postavil, zůstával a stál, a tím, čímž jej chce míti Bůh, byl a nalézal se. Svobodný panec, panna neb vdova svobody své k službě Bohu užívá a z toho nevystupuje jinak leč řádně, podlé naučení věrného. Též v manželském stavu aby zůstávala a jeho ostříhala každá strana, věrnosti, čistoty a řádu jeho. O čemž níže o každém obzvláště bude i o úřadech etc.

Při obcování svatě lásce a milování zřízenému bližních potřeba jest napravení, aby sobě jeden každý svého bližního, vyššího, sobě rovného i nižšího, více a drážěji vážil, dobře o něm [B5a] smyslnil, jej miloval, za lepšího i důstojnějšího před Bohem nad sebe býti držal, o něj a o jeho dobré pečoval, a jako sám sobě dobrého jemu žádal i činil.

Item. Aby v poctivosti bližního svého každý měl, šanoval, slušně ctil, sobě vážil, potupy a posměchu žádnému nečinil, ani činiti jiným, což na něm, nedopauštl.

Též při bližních nestatečných, nemocných a mdlých v životě duchovním audech, aby byla opravdovější lítost, v snášení sloužení k vzdělání a k napravení, a ne k potlačování ani

odsuzování žádného, dokudž by kdo nebyl Saudem Církvě za zlého a zavržení hodného nalezen, uznán, usauzen a vyhlášen.

Také napraviti mají mnozí Bratří, ano hned i Zborové někteří velicí, svau nebdánlivost a nepečlivost o chudé podlé Těla a nemocné saužené bolestmi, aby o ně větší péče byla a vlastnější jich opatrování. Almužny svaté aby byly činěny a udělováno chudým štědře, [B5b] zvláště od bohatých, aby požeňny byly vseckny věci jejich. K tomuť mají i pokladnice obecné při všech zbořích, odkudž opatrování děje se všech chudých. Ale že se mnozí nad tím zapomínají, protož i to napraviti mají.

Napravení i při milování nepřátel jest velmi potřebné, aby zlostí lidí zlých a nemaudrých, Boha neznajících, nebyli ke zlému vzbuzováni, zlého za zlé neodplacovali, raději nad nimi lítost, nad jejich hřichy, jimiž sobě zle činí, měli, za lání neláli, ale trpěli. Za zlořečenství nemaudrých a zlostných nezlořečili, raději jim dobrořečili a za ně se modlili, aby jim dal Bůh činiti pokání. A tak aby nebyvali tak rychle, jakož se mnohým přiházivalo, přemáhání od zlého, ale aby přemáhali v dobrém zlé a vládli svými dušemi v trpělivosti, jakž učení apoštolské vzní. K Řím. 12. 1 Petr 3.

V těchto ve všech věcech obcování svaté církvi i věcem Kristovým v ní jest potřebí velikého napravení [B6a] a zvláště k almužnám i k postům společným, z potřeb církve neb audův jejich ustaveným. Aby se k tomu ke všemu každý Bratr a též Sestra ne jako cizí, ale jako domácí syn a dcera měl a měli, a v tom se napravovali i napravovati dali, dokudž čas milosti a pokání volný od Boha se naskytá a propůjčuje.

K tomuť i počínající a znovu se k Bohu i k pravdě jeho obracující napravovati se mají, a v svých počátcích v tuto pravdu života nového, napraveného na cesty Boží, se zavoditi, a k nim srdce i mysl, duši i tělo napravovati, aby dobře počítí mohli, a dobře začnúce, dobře růsti, prospívati s námi, a my s nimi, ažbychom došli rozmnožení v moci a síle Páně, abychom ostáti mohli v den zlý, a nalezení býti věrní při Pánu našem až do konce. A tak abychom hrozných pomst i ran, kteréž přijdau na zlé (a neutekau jich), my ujítí mohli zde i na věky věkův.

To až potud buď o vnitřní i zev[B6b]nitřní nápravě Bohu i k církvi svaté a k svatému obcování v církvi všem dobrým a spasitedlným milostem a pravdám podstatným, služebným i případným, vše pro vlastní spasení jednoho každého z nás při jeho osobě.

O zevnitřním napravení k službě Bohu v bližních

Zevnitřní napravení má býti podlé povolání obzvláštních, mimo spasení obecné, v Kristu Pánu připravené a skrze Ducha svatého dary vzáctna činící v účastnost dané, i v církvi svaté vědomě a řádně přísluhované, přijaté a došlé, i jeho požívání etc., že sobě Pán Bůh mnohé lidi v své Církvi, ano i v tom zlém Světě, k obzvláštním službám vyvoluje i povolává, k slaužení jemu v Lidu jeho, v věcech duchovních i tělesných, jichžto ač rovná milost jest spasení, však rodílní /sic/ jsau [B7a] stavové, řádové, povolání, úřadové i věkové. Protož podlé nich mají jíti a konati se napravování lidí, aby jakož při vlastním spasení, tak i při obzvláštním stavu a povolání i úřadu se napravovali k slaužení Bohu ve všem v v spravedlnosti. Jakož i z apoštolských psaní to důvodné jest, že jsau podlé obzvláštních zavalání obzvláštní také naučení dávali. Buďto manželům, neb svobodným, pánům, sluhám, starým, mladým, otcům, dětem etc.

Napravení při stavích

A nejprvé při stavu svobodném zdržlivém

Ve dvojím stavu obecně se zavírají všickni křesťané obojího pohlaví. První jest svobodný. A druhý nesvobodný, než zavázaný a podmaněný službě jeden druhému. A ten slove manželský. V prvním, svobodném stavu, všickni se na [B7b] svět rodí panicové a panny (jakož v něm i Adam a Eva hned na počátku v ráji stvoření byli). Protož jej sobě jako dar

pristvořený do vůle Boží draze vážit a v něm se v též vůli Boží vychovávat ctně a šlechtně mají. A to podle vnitřní i zevnitřní pravdy panictví neb panenství, v čistotě obojí se ostříhající. Totiž v čistotě ducha i těla, ve vši své mladosti, dokudž najdéle možné, až do řádného proměnění tohoto stavu v stav druhý, manželský, o čemž níže bude, anebo zkušením se v tom stavu a ustanovením i oddáním se v něm k službě Bohu a jeho Církvě, z milosti, dobrovolně, až na věčnosti etc. Při kterémžto stavu nápravy potřebí jest na dvě: Jedno při těch, kteříž v něm v mladosti věku svého jsauce, nemají daru ani milosti, neb moci ani vůle, tak zůstati, ale potom slušným časem řádně v manželský stav vstúpiti úmysl jich jest. Těm jest napravení v tom potřebí, aby sobě své panictví a panenství vážili nade [B8a] všecken statek i nad život tělesný, a nade všecky věci vezdejší časné, a znali, že ten stav jich není stav marnosti a rozpustlosti, svobody v žádostech těla, a ovšem chlipnosti, smilnosti a nestydatosti, jakž nynější křesťanstvo k tomu ho užívá a jejich mládež, v nectných frejích, špercích, podnětech jedno pohlaví druhého. A z toho v tělesných a hovadných nezřízených milostech k sobě vespolek etc. Ale stav svobodný jest a býti má stav čistoty, zdrželivosti, stydlivosti, poctivosti, tichosti, pokory, poddanosti v svaté kázni a bázni Boha a jeho slova, i skutečné a upřímé poslušnosti všech svých Starších, od Boha představených, duchovních i tělesných.

Protož napravovatí mají najprvé svau nevážnost a marnost mysli i těla a býti bázní Boží svázání a vážní, pokorní, tiší mládenci a mladice, stydliví a ctní.

Naprovovatí mají rozpustilost v řeči i v skutcích: Mlčelivostí, tichostí, vážností.

[B8b] Nestaudnost poctivosti a stydlivosti.

Zlosti, sváry, neposlušenství své napravovatí mají dobrotivostí, poslušností, poddaností.

Marná raucha a oděvy nepobožné, nepoctivé a oplzlé, krátké, vykrojené, premované, zřezané a všeckny zpotvořené: Naprovovatí mají, aby jich odbývali a opravovali, předělávali. A raucha slušná, poctivá, k stavu a věku jejich příslušející na sebe brali a Světu se v tom nerovnali, ale ho utíkali, a což nejdéle možné jest, bez smrtedlných hříchův státi v tom stavu zdrželivém pracovali, až by rozumu a osvětlení Božího při svém spasení došli a nabyli, a z dětinských myslí nemaudrých vyšli, i sobě sami porozuměli, až i svým živnůstkám, obchodům a těm věcem v Světě běžným, podlé míst a stavův, i pohlaví svého.

Mají také napravovatí i své zahálky, taulky a procházení se po domích [C1a] marná. Jako po pitích, po frejích, po přástkách, až i ve dny sváteční sedání na pití, a obmeškávání Božích služeb etc. A to tím napraveno býti má, aby byli pilnější náboženství křesťanského, slova Božího, chval Božských, modliteb svatých ve zboru i po domích a příbytcích svých, aby se celý den Sváteční s zvláštní pilností zaneprazdňovali věcmi pobožnými, k spasení jejich potřebnými etc., a marností hříšných ucházeti mohli. A ve dny všední ranních, večerních modliteb neobmeškávali, i při stole, sami se k nim podle Otců a Hospodářů i Starších svých, při kterýchž kteří jsou, nalézali a je činili. A potom práce i díla a povinnosti své věrně, pilně před Bohem i lidmi dělali, pracovali, nezaháleli, chleba sobě zasluhovali i mzdy a platy své, na nichž kteří jsau najati, aby hodně dobývali a škod žádných z umyslných nečinili pod hřichem, a učiněné napravovali pokorně. A o to věrně pečovali, aby otcům a matkám, hospo[C1b]dářům, pánům a paním svým, ku pomoci, potěšení i k dobrému užitku byli.

To vše náleží k nápravě svobodným a zdrželivým, a tau prauvdau má býti ten stav ozdoben, aby v něm mládež se podlé duše i těla k vůli Boží vedla a vychovávala. A potom, kteříž daru nemají tak v zdrželivosti zůstati, aby s požehnáním Božím vychování jsauce a vyrostše, mohli v slušném času v stav manželský hodně vjíti, podlé věrného naučení. Vědauce i to, že jakéhož sobě v tom stavu Božího požehnání zaslauží a nashromáždí, takové jim Bůh dá v manželství. Věrné služby starším odměňuje jim zase Pán Bůh věrnými služebníky a služebnicemi. A zas, jakož oni trápívali a k zámůtkům přivozovali, tak Bůh z pokuty spravedlivé dopauští, aby je sami potom buď jejich vlastní dítky, buď čeládka, bēdovaly. A

obzvláště, když panenství svého až do řádného proměnění v manželství nedochovají sobě |C2a| s obů stran, zřetelně toho potom Pán Bůh na nich neb jejich plodu vyhledává pokutami svými. Protož potřeba jest jim bázní Boží přepásanu býti, aby neupadli v trestání Boží. A kdyžby čas proměnění stavu jejich přišel, tu potřebí jest mnohé nápravy. Nejprv: aby všech pokautních slibů, zámluv etc., bez vědomí rodičův a předložených všelijak pod velikým hříchem trestání hodným se varovali. Ovšem uluzování a kradení, neb ty věci jsau zřejmě proti zdravému učení Božího Slova, ano místy i proti zřízení pobožnějších vrchností. Svatby též a strojení jich pobožné býti mají. Zvaní lidí bohabojných, vážných, poctivých. Nákladové smírní, bez hříšných a marných kratochvílí, pití zbytečných, tanců a jiných marností. Zvlášt' s nevěstami na víno do šenkovních domův chození etc. Nebo ty všeckny věci jsau prostá hříšná marnost, Boha hněvání, svědomí urážka a bližních pohoršení.

|C2b| **Posvícení pak k zdržlivosti do smrti v panenském nebo vdovském stavu**

Ti mají napraviti všelikau křivolakost umysla, kterúžby našli v sobě při tom stavu, při oddání se v něj, nebo při ostříhání ho. To jest, aby sobě k své vůli a rozkošem těla v zahálce živi nechťeli býti, neb aby jiným poddání nebyli a šanování velikého i opatrování jiných nehledali, a pro své věci, těla a života časného zvůli, v ten se stav nedávali, než pro službu Pánu Bohu snadnější, a pro bližší následování Pána Krista v životu jeho čistém, svatém, chudém, pokorném a pracovitém. A tak bezpečnější aby byli spasením svým, tím, čímž by Krista bližší a životu jeho podobnější, i světe /sic!/ jeho zlých příčin vzdálenější byli etc. A aby v tom životu jeho mohli snažněji témuž svému Vykupiteli a Spasiteli Kristu Pánu slaužiti v jeho církvi i v jejích věrných |C3a| audech, službami duchovními Kristovými k spasení, i službami tělesnými, skutky milosrdnými, pohodlnými, dobrými, podlé svého povolání a pohlaví, aby měli k tomu snadnost a nebyli zapleteni jako ti, jenž v manželském stavu pracují.

Nemocných hledati, almužny dávati, v potřebě posluhovati, každé pohlaví svému, podlé možnosti své a učení o tom mnohého vypsaneho od Bratří, i v kázáních svých časem vynášeného a dávaného etc. Též i pro ten stav oblíbovati, vyvolovati, i v něm se ostříhati a chovati pobožně mají, aby mnohých svých i cizích hříchů a nebezpečností ujíti mohli, jichž se manželé nemohau tak uvarovati jako svobodní. Protož mají ti svobodní a v tom stavu Pánu k službě oddáni, mimo onyno, o nichž napřed, život pobožnější, pokornější, střízlivější i pracovitější v dobrém vésti. A všelikau marnost, rozpustilost, všetečnost, též zlost skládati, a řeči tiché, zraku stydlivému, způsobu |C3b| vážnému a ctnostnému zvykati, a v něj se uvoditi.

Též i střízlivost v jídle, pití, v spaní a zvláště v pití vína mají následovati a se učiti, aby vína i jiných silných nápojů zvláště mladí vystříhali se a jinak ho leč k potřebě neužívali. A to vše vždy s střízlivostí. Též při jiných věcech pohodlných ut supra.

Též v oděvě napravovati mají, aby všelikú nádhernost oděvu skládali a okrašlování sebe rauchy nad potřebu života a nad slušnost věku i stavu nečinili. Ale oděv slušný, poctivý, jakýž sluší ne na světské panice a panny, ale jakýž sluší na svaté mládence, panny a vdovy, takový měli: Podlé svatých apoštolských naučení i rad zprávcův věrných. A těmi věcmi chován býti má v čistotě stav zdržlivý, aby opatření jsa a na pravém umysla upřímností /sic/ měl zevnitřní pomoc příčin dobrých chovati se a býti Bohu vzáctný k službě své, i církvi, bez škodlivých hříchův a po|C4a|škvrn ducha i těla, ano i bez pohoršení škodných, jichžto se nijakž neuvarují, leč se příčin zlých, zlého tovaryšstva a marností světa i těla uvarují, jakož již ukázáno.

Protož napravovati mají i skutečné poslušenství, aby svých starších pilněji, věrněji i skutečněji ve všem dobrém nad jiné poslouchali, i jiným v tom ku příkladu byli, a k tomu svobody své uprádznileji /sic!/, Pánu i svatým jeho slaužiti volnější jsauce, aby užili. A v tom umysle práce vedena býti má, zachovávatí zdržlivost a čistotu mysli i těla od nezřízených žádostí tělesných a podnětův světských, v kochání, v povolování, v řeči, v postavě, v rauše, v chodu, v obcování i v tvárnostech etc., aby tak i svá těla porušená k budaucímu slavnému

vzkříšení připravovali, a žádnému příčinou ke zlému požádání, v žádném šperkování neb oplzlosti, neb zlú tvárností, žádným udem neb smyslem, což na člověku jest, nebývali, ani se v nic, |C4b| což k zlému podobné a nebezpečné jest, nevydávali.

Ta náprava sluší na stav panenský, ano i vdovský, přidada k tomu vdovcům a vdovám pokání ze zlého neb neumělého prve obcování a užívání stavu manželského, aby čas vykupovali a snažně se k smrti i k saudu poslednímu ozdobovali a připravovali, jako ony maudré panny.

O napravení stavu manželského

Při stavu manželském nejprvé má v pravdě a v umyslu jeho napravení býti, bylaliby pravda svátosti té prvé, to jest, jsauli a bylili prvé s Kristem Pánem a církví jeho skrze víru a smlauvu víry spojení a v jednotu těla církve najníže v počátku pokání, neb po pádu se zase navracování, přijati a připojení. Potom, bylli upřímý umysl k manželství a pro|C5a|toli v stav manželský s obau stran vešli, proč jej Bůh zřídil, a smlauva k tomu stavu v oddávání se jeden druhému k manželství činěnali srdcem sprostným věrně. Tu byloli co křivolace, neb sprostně /sic/, nebo bez pravdy, sluší' nejprvé obnoviti a napraviti, v vůli i umysle přímém postaviti duch a umysl svůj. Potom přijíti naučení k plnění slibu věrnosti, nerozdílnosti a lůže nepoškrvněného. Napraviti se k ostříhání řádu v užívání manželství i v slušné zdrželivosti v časy Bohem a Slovem jeho oznámené a vyměřené, jichž pod hříchem nemají přestupovati.

Velikáť jest potřeba mnohým napravení při tom stavu v známosti a umění Božím, aby z manželův jeden každý uměl svým tělem vládnouti a nad nezřízenostmi i klopotnostmi panovati, a toho stavu i jeho užívání svatost i líbeznost před Bohem v pravdě spasení obecného znáti a věděti. A že dokudž v pravdě víry a umluvy bratrství |C5b| neb sestrovství svého jsau a se ostříhají, dotud i manželé svatí jsau s pravdau manželství i umyslu upřímností, jakož nahoře, a dotud mají nedostatkův doplnění i vin odpuštění v Kristu zaslíbené. Než jakžby z pravdy svého spasení vypadli a jí zanedbali, již i z svatosti manželství a vši hodnosti před Bohem vypadají, nemilí a mrzčí i nečistí před ním jsú. Protož se předně k pravdě této spasení svého, o níž již napřed mnoho, napravíce, napraviti se máte i k zřízenému a pravému sebe podlé Boha a v Bohu milování jeden druhého, abyšte ne tělesně, ani hovadně, ale pobožně a svatě pro spasení své na sebe laskavi byli, jeden druhého sobě draze vážili, o sebe, o duše své vespolek vlastní péči měli, za sebe se společně i obzvláště jeden za druhého modlili, poctivostí se vespolek předcházeli, nedostatky na sobě laskavě snášeli, viny sobě milostivě odpauštěli, i protivenství a nevoli trpěti vespolek sobě pomáhali. A tak aby |C6a| zákon lásky Kristovy, duchovního milování a o sobě /sic/ pečování, v Učení napominání, v výstrahách i vzdělavatelném trestání k sobě vyplňovali, vše podlé řádu. Potom pak podlé těla tak sebe v manželství užívali a jeden druhému slaužili, se opatrovali vlastensky ve všem, jakž by svědomí dobré řádně zachováno a v té svrchu řečené Pravdě ostříháno býti mohlo.

Takéť ovšem sluší napraviti manželům opuštění modliteb svých obzvláštních za sebe i za plod svůj, dokudž by ještě v životě byl, i potom vždycky, jakož pobožných matek a chodících s plodem obzvláštní žádost i duověrnost k modlitbám věrných lidí býti má. A když by jim Pán Bůh pomoci ráčil, obzvláště napraviti mají to, aby o křest plodu svému pečovali a kmotry jednomyslnými a pobožnými je opatrovali, množství jich nad potřebu z marnosti aneb z samé pejchy (což na nich jest) nejednali a na křtiny nezvali. Všech při tom |C6b| radovánkú a hodů pod trestáním zanechávali. A jakož z strany své jednomyslné a neodporné kmotry dítkám svým jednati mají, tak i sami v kmotrovství nejednomyslným a nedověrným lehce se dávati nemají, leč by toho milostivé a pobožné příčiny byli. Při čemž radau a dopuštěním předložených každý povinně zpraviti se má.

Sluší napraviti sváry, různice, jimiž se překážky modlitbám i jinému mnohému dobrému dějí, a uvoditi se v pokoj, lásku, jakož nahoře.

Také napraviti mají muži někteří svou trpkost, prchlivost, přísnost k svým manželkám a býti dobrotiví, lítostiví, snáseliví, o ně pečliví i o své děti, a míti je, totiž manželky, v poctivosti jako spolu Dědičky života věčného, jakož učí sv. Petr, 1. Petr 3.

Též napraviti mají mnohé manželky své nepoddanosti, zpaury, zlosti, fúkání, sváry, nezbednost doma i vně mezi lidmi, a býti poslušné, pokorné, do[C7a]brotivé, mlčelivé, přívětivé a vážně se míti k manželům svým.

A obojí napraviti mají všelikú neslušnost, a což by koli bylo při nich na odpor pravdě stavu manželského a jeho svatosti, to má býti opuštěno a napravení se dítí ve všem k spravedlivosti, to jest k vůli Boží, i ke všelikému řádu slušnému. A mají dáti k sobě svobodu, zvláště rozumnějším a starším mladší, a nadto správcům duchovním, aby jim ukazovali viny a nedostatky a vedli je i zpravovali, jakž vůli Boží znají a potřebu jejich spasení.

Napravení przi dětech

Rodičové mají pilně pamatovati na umysl svůj v svém jítí oddávání se v stav manželský, že jest ten byl a býti měl, aby děti své, když by jim je Pán Bůh dal, k vůli jeho svatě vedli i vy[C7b]chovávali. A tím umyslem měli je i Pánu Kristu obětovati při Křtu v smlouvě i spolu s kmotry, a potom v té umluvě ode Křtu přijíti k učení víry, přikázání Božích a modlitby Páně, i všeliké pravdě k jejich věku náležité a jim chopiti možné. Protož aby to vyplňovali, na to mají pamatovati a v pilném pečování o ně i v kázni slušné a tak v bázni Boží je vésti ke všemu dobrému, jakož se to vše v učení obecném časem svým oznamuje.

Tu mnohým rodičům potřebí jest napraviti své nedbálnosti, nepilnosti a škodná toho, což jim při dítkách od Boha svěřeno, opuštění.

Napraviti potřebí tělesná a hovadná snášení, a vyvoditi po malu hned i z mládí děti své ze zlých věcí, a v kázni slušné sobě vespolek překážeti nemají. Jiní napraviti mají zlosti, hněvosti a prchlivosti škodlivé při svých dětech a vesti je/sic/ dobrotivě, pobožně, uměle děti své.

[C8a] Napraviti opuštění za ně modliteb, s nimi i bez nich sami, a často se za ně modlévati Pánu Bohu, a tudy v ně uvoditi Boží bázeň i všeliké dobré a svaté obyčeje. Též mnohým rodičům napraviti se sluší k pobožnosti a pečlivosti starých předkův při opatrování dítek svých pobožnými školami, a dobrými příčinami a odtrháváním od zlých. Nebo se to při nejedněch s mnohau žalostí vidí, že děti své opauštějí v zlé příčiny: v svobody těla, rozpustilosti, marnosti, běhaunství a v tovaryšství s nekázanými a nezvedenými, od nichž lání, peskování i mnohému zlému se učí.

Napraviti mají mnozí i hovadné sytosti a hojnosti skvostnosti v povolomání /sic/ jim všeho, co kdy jak chtějí jísti, pít i spát. A mají je mírně, slušně i rozumně chovati, aby se smírnosti a mravnosti, ano i střízlivosti, hned z mládí slušně učili.

Nazpět: Jiní napraviti mají [C8b] svou nepilnost anebo skaupost, nedbalost a chování dětí co hovádek v nauzi, v hladu, v nečistotě s jejich velikau škodau, aby se přičinili o to, slušně živiti i vychovati své děti. Též napravena býti má při mnohých marnost a lépání na děti šperkúv a lecjakýchs titěh marných, jimiž žádost těla, marnost světa i pejcha života vzdělává se a roste hned v dětinství jich. Všecky takové marnosti a zbytečnosti mají býti složeny a děti slušným potřebným oděvem odívány a žádných škodných rauch marných nemá jim býti dopuštěno.

Děti pak všickni k rozumu jdúci a již let docházející mají napravovati se dáti svým Starším a sami též, což znají, napravovati. Jako svou nedbálnost Boha, aby byli bázni Boží svázáni. Svou všetečnost aby dali zkrocovati. Též i zlost kázní a trestáním. Svou svévolnost a neposlušnost aby napravovali polušenstvím skutečným Boha v starších svých. A tak dále, jakž [D1a] naučení napřed dáno o stavu svobodném.

Náprava Ržádu v Domu

Hospodářové pilnost míti mají, aby svú povinnost v domu znali, že oni, jsauce jako hlava každý ženy své i domu svého, mají všeho dobrého a vši Boží vůle i jeho služby a pocty původem býti, a všeliký slušný řád i poctivost v domu svém při všech věcech míti a předně vzdělávati, a sami najprvé Božimu řádu v Zprávcích duší svých i v té moci světa poddání a poslušni náležitě býti, a se všemi, což na nich jest, pokoj míti a pokoje ostříhati i všeliké uctivosti a v vážnosti, v řeči, v skutcích i ve všem obcování. A v tom ku příkladu býti svému všemu domu, manželce, dítkám i vši čeládce. A přidržeti je, každého z nich, k jeho povinnosti náležité a nedopauštěti žádné neslušnosti a neřádu, buď v svářích, různi|D1b|cech a k těm podobných věcech. A zase ani v marnostech, nebojácnostech, rozpustilostech, to vše přetrhovati a milost i pokoj Boží vzdělávati a k němu všecky přidržeti.

Potom napraven býti má řád i v věcech zevnitřních mravných v bytu každého v domě, v chození poctivém, stydlivém, čistém. I v léhání a chování, i opatrování tím sami sebe. Hospodář a /sic/ hospodyní, ano také i dítek svých, až též i čeládky, podlé jejich pohlaví. Též i podruhův, aby schránlivě a slušně každý své místo měl. Až potom i v potřebě přirozené, o čemž byl Bůh i prikázání mravná onomu lidu židovskému zvláštní vydal (5. Mojž. 23), aby lidé nebydleli v svých domích a přibytcích jako hovádka a svině nečisté, ale jako lidé, obraz Boží rozumný jsauce, ano jako lidé svatí a očištění před Bohem, od nečistot svých hříchův se ostříhajíce i očišťujícíce. Aby svatě, čistě, poctivě a řádně bydleli v přibytcích svých při všech věcech podlé tohoto učení Kri|D2a|sta¹ Pána v Apoštolech, kdež dí: Všecky věci poctivě a podlé řádu dějte se mezi vámi. Item: Které jsau věci svaté, čisté, poctivé etc., těch následujte. V 1. Kor. 14. Filip. 4.

Náprava Hospodáře při Czeledi Nájemní

Tu jest potřebí napravení v tom, aby ti hospodářové, kteříž čeled' nájemní roční, téhodní, aneb nádenní míti musejí, té a takové čeládky hledali a jí míti hleděli, kterážby byla bohabojná, pobožná, věrná a poctivá. Čeledi nešlechtné, nepoctivé, neřádné, žádné aby nechovali a jí v svých domích nefedrovali, byť pak i nejužitečnější jim byla s strany statku neb živnosti. Lépe jest na živnosti a statku, i těle škodu a nedostatek trpěti, než skrze nešlechtného čeledína ke škodě duše sám, manželka jeho, dítky i jiná čeládka přicházeti.

Potřebí jest také mnohým napra|D2b|viti péči věrnau o věrné a pohodlné služebníky a služebnice, o jejich duši a věčné dobré se starati, pečovati, k službám Božím, poctám, poklonám, slyšení Božího slova propauštěti, a k dobrému spasitedlnému jim slaužiti, v řádu slušném je držeti, chovati, zpravovati i opatrovati, jakž předně z strany duše, tak potom i podlé těla etc. Křivdy jim nečiniti, ani jiným nedopauštěti jim co škoditi, prací mírnau, spravedlivau je zanášeti, zahálky také nedopuštěti, spravedlivě zaslauženau mzdu jejich jim platiti, neutiskovati, nezadržovati a nevyrážeti škod skrbně s pohoršením, a to vše, jakž učení Kristovo v sobě zdržuje, což pobožného a spravedlivého, od sebe k nim hospodář i hospodyně navracovati a činiti, jakož sluší na lidi věrné a spravedlivé.

Zase napravení Czeledi Nájemné

Najprvé má býti v tom, aby služebníci a služebnice, i všickni |D3a| podruhové hleděli míti a sobě obmýšleli a jednali pány a hospodáře pobožné, věrné a spravedlivé, též i hospodyně a paní. A u těch aby raději v něčem nauzi, nedostatek trpěli podlé těla, nežby u bezbožných a nekajících zvůli a rozkoš, i přízeň tělesnau měli.

Též napraviti mají služby své, aby věrně slaužili a pilně dělali i dobře všeliká díla svá a škod žádných zaumyslných neb z nedbalosti své aby nedělali, ani se jim dívali pod hříchem nevěry a nepravosti. Ale aby zasluhovali spravedlivě mzdy a záplaty své, zasluhovali chleba

¹ V originále vytištěno E ii, ručně opraveno na D.

svého, k užitku a prospěchu spravedlivému byli, a ne ke škodě starším hospodářům svým a těm všem, jimž a u nichž slouží. A to vše činiti mají ne k oku lidem, ale že ta jest Boží libá vůle, aby tak činíce měli v tom dobré svědomí před Bohem i lidmi. V 1 Timoth. 5. a Efez. 6.

Také napraviti mají svou nepilnost k Božím poctám a službám, k chvalám a modlitbám svatým, kteréžto zmešávají a k tomu se dadí hledati a pobízeti, majíce se sami k tomu nalézati a hotovi všelikého času býti.

Jiní napraviti mají svá neposlušenství, zpaury, reptání a s nechutí všeho téměř, což činiti mají, činění, aby ochotně, poslušně, pokorně se měli a s ochotností povinnosti a díla svá dělali a práce vedli ve vši upřímnosti, bez všelikého pokrytství. A ovšem lží a lstí, falší i k tomu podobných věcí jako smrtedlných hříchů mají se varovati.

Někteří také napraviti mají své marnosti, rozpustilosti v řečech, v smíchu, v kunštování, šprýmích i všeliké nevážnosti, a býti vážní, poctiví, pravdomluvní, upřímní, sprostní, pokorní, tiší etc.

Napravení při živnostech a Obchodích

Tu jest mnoho co napravovati, téměř při všech, více a méně. Nejprvé. Všickni, kteří mají obchody dva, tři a někdo čtyři, a snadby se nalezlo i více, mají se ohledati, z potřebyli nuzné a nevyhnutelné tolik živností vedau, čili dle lakomé žádosti, anebo snad aby lehce živi byli a rozkošně, i ve všem hojnost měli a nauze v ničem netrpěli, ale radše jiné trápili, sužovali, chléb jim z rukú rozšířením svým přílišným vydírali etc. Při tom má tato náprava jíti a býti. Nejprvé, aby každý, kdož několikeru živnost vede, sám se ohledal i rozsoudil podlé svědomí svého, aby pověděl, bez čeho může býti a na čem přestati, a bez čeho zase také býti a na čem přestatiby mohl /sic/, a toho svého usauzení aby podal k ohledání jiným, zvláště Zprávcům a Starším sobě předloženým, a poddal se i vuoli měl přijíti, cožby bylo nalezeno, a napraviti, cožby hodné napravení ukázáno bylo, etc.

Tu také napravení potřebí jest hned v umysle, aby nebyl šilhavý, křivolaký, lakomý, mnoho míti nezřízeně žádostivý, ale aby na slušném a mírném rád přestal a potřebu života slušnou měl, s manželkou a s dítkami na tom dosti měl. Péči nezřízenou o věci časné a o obtížení jí srdce, pro niž věrně Bohu sloužiti a bližním svým dobře činiti nemůže, tu každý aby složil a pokání z ní činil. Též aby sám od sebe vystříhal se zaměstknání mnohými obchody a rozšíření v nich, nebo pro ně musí škodu mnohú trpěti při spasení. Protož aby v tom napravoval, jich umenšoval a sobě uskrovněval, pamatuje na to, že Bůh kladbu na ty vydal, kteříž domy k domu a rolí k rolí připojují, jakoby sami na světě býti měli, aby se chudina nemhola /sic!/ v niveč objíti. Izai. 5.

Item. Všeckny živnosti zjevně hříšné a neužitečné, než k marnostem slůžící, každý aby pod svědomím opustil a jich přestal, jako hry a stroje karet, kostky a prodávání a překupování těch věcí. Též hudby a toho strojení, i také krumpování, marných a oplzlých vyšívání a samé pejchy a marnosti strojení a tomu sloužení.

Živností pak těch, při nichž mnoho má nebezpečnoství běží, jako jsau kupectví, kramářství, šenkářství, domové hostinští, mečířství, střelb strojení etc., těch, pokudž najvyš možné, každý sám pro uvarování se škody při spasení utíkati a vzdalovati se má, protože při takových obchodech běží rozličné a mnohé příčiny k hříchům a k nepravostem. Buď na cestách, po kupectvích, jarmarcích a trzích, a doma při šenku a chování hostí rozličných etc., což každý sám může světle znáti a viděti, kdož pobožnost miluje. A protož radše sobě zvoliti mají jinú živnost, byť byla těžší a pracnější, i chudší. Neb vždy jest lepší škoda časná než věčná. Kteříž pak jinak se živiti neumějí i nemohau a v tom prvé jsú zastížení, s tím i přijati etc., ti mají ty takové živnosti a obchody tak vésti a užívati jich, jakž o tom naučení a vyměření Slova Božího od Bratří vyhledané a dávno po Spisích vypsané jest, zvláště v Starém a velikém Spisu o rozličném Pokušení, a též o Moci Světa, O Pokání, i jiných. Načť už i úsudkové Jednoty připraveni jsú, a toho se doptá od Zprávců svých, kdožkoli chce tak se řídit

a zpravovati, a komuž milá jest duše jeho a dobré svědomí. Neb to také každý má věděti, že jinak nemůž býti žádnému hodně slouženo a nebude, leč sebe sám a svědomí své v takových věcech učením Božím v Jednotě zpravovati i skutečně napravovati bude.

Kdož pak koli v takových obchodech a živnostech nebezpečných a plných příčin k zlému, podlé své vuole a myslí neb starobylého svého zvyku, v hříchy a nepravosti vcházeti bude, takové my Zprávcové trestati musíme a jim sloužiti nebudeme smíti, abychom jejich hříchuov účastni a krví jejich vinni před Bohem nebyli. Leč by se kteří napravili a skutečně pokání činili.

Napravení Řemeslníkův

[D6a] Řemeslníci, ti mají také mnozí napraviti při Obchodích a živnostech svých řemeslných.

Najprvé mají též skládati všecku nezřízenú péči a lakomu žádost v dobývání statku, v jmění a držení neb užívání ho, aby nedobývali živnosti s opuštěním spasení a s útiskem neb křivdami a ovšem s žádnou falší proti bližním, ale vše mírně, saudně, spravedlivě, upřímě /sic!/ a sprostně, cožkoli činí, aby dělali.

Též aby dobrá díla, hodná a užitečná, každý podlé řemesla lidem ku potřebě dělali, aby jich, od nich což kdo koupí, dobře užiti mohli a oni směle s dobrým svědomím za dobré a dobře udělané aby prodávati i odbývati lidem ku potřebám jejich hodně mohli. Událoliby se pak někdy ne tak udělali, jakž sluší, buď z neumění čeledína neb z orkaffce pokaženého, má se věrný v tom sprostně a neukrytě míti, toho neléčiti, ale škodu oznámiti a jako nedostatečné bližnímu proceniti. A tak se i dobré svědomí zachová i verštat nezlehčí.

[D6b] Též i nemírné drahoty, vysoké ceny a zase příliš nízká podávání za kaupi a vše, což nemírného jest, aby napravováno bylo. Neb tu mnoho hříchův a nepravostí běží v tom, řečí zbytečných, marných, hříšných. Ten jenž prodává, nemírně své chválí nad pravdu, často s klamem vysoko sází, mnoho se zařiká, až i hříšně přísahá, na Boha i duši svú i víru, že ne jinak jest etc., se odvolává, darmo žve, a ledacos hříšně tlachá. A onen, jenž kupuje, zasse proti tomu tolikéž činí: Což kupuje, snižuje, haní, příliš málo dává, též s mnohými klamy, zařikáními, přísahami, a to často o dosti malau věc. A což hůře: že toho ani za hřích mnozí míti nechťi, ano i říkají, že nemůže nyní bez toho býti, a že jest k tomu Trh, aby se smlauvali a tržili. Ale to není pravda, aby nemohlo jinak býti. Ani to pravda jest, aby trh byl k zbytečným, marným a hříšným řečem a svárům i přísahám křivým: Ale jest Lidským, slušným, vážným a spravedlivým se smlauváním o Kaupě a potřeby živ**[D7a]**né, jichž jedni od druhých potřebují. Protož se ke všeliké mírnosti napraviti má i v tom každý, aby nehřešil a Boha nehněval, a neuvodil na sebe i na statek zlořečenství.

Také napravena býti mají na Jarmarky, Trhy a po živnostech ježdění i chození ve dny Páně, Nedělní a sváteční, s opuštěním Božích Služeb, Poct, poklon i Slova Božího etc.

Též napraviti mají při živnostech svých ti, kteříž se z Rolí, Luk, Dobytků a těch věcí, až i z Vinohradů a Ovotce země živí, aby ani v tom nesmírní, rozšíření, Lakomí a ovšem utiskající jiných, chudších i sobě rovných, nebývali. Ale i v tom spravedlivě se, mírně, snáselivě měli a jeden druhému se užiti dali.

Napraviti mají své Saudy, sváry o Meze a kořistování sobě nezbedná malého kusu, pro nějž někdy hříchův napáší mezi sebau, že takových několik kusuov za to nestane.

Napraviti také mají, aby sobě nedělali škod Dobytky, Hradbami, Pastva**[D7b]**mi, Czeledmi a jakýmžkoli obyčejem, v obilích, trávách, zahradách, ovotcích etc., z čehož mnoho zlého pochází. Máť každý o to zvláštní péči míti pod Svědomím, aby nebyl škodným sám, ani svým dobytkem, ani Czeledí, ani žádnou věcí Bližnímu svému.

Také mají napraviti, aby všeliké věci, kteréž z užitkův země shromažďují a k prodaji lidem připravují, dobře, spravedlivě, aby jich užito býti mohlo, je připravovali.

A jakož řemeslníci nic zle a falešně udělaného za dobré prodávati nemají žádným obyčejem, pro chudobu ani nauzi, ovšem z neupřímnosti, tak všickni Sedláci, Vinohradníci, Zahradníci i jiní jim podobní nic zlého za dobré, falešného za pravé provoditi nemají, pod hříchem nevěry a nepravosti. Ale má býti kaupě ve všem dobrá, spravedlivá, ceny hádná /sic!/, míra a váha spravedlivá. A není ani to dobře, což vůbec říkají: prodej (prý) jakž můžeš, jedině daj míru spravedlivú. Ne [|D8a|](#) tak, ale prodej slušně a zač stojí, a proto i míru daj dobrou a spravedlivú.

Ta jest Vůle Boží, tomu i sám Pán Kristus učí. V v. kněh. Mojžíšo. v xxv. Luk, v vi. Math. vij. Nebo zle dobytý statek nespravedlivými váhami, mírami, falšemi, šantroctvím, a k tomu podobným zlým během, jako malomocenstvím Gézi od Boha raněn bývá. A to se někdy na dětech takových lidí vysypá, že jim ke všemu zlému bude, nebo jako dým zmizí etc. Ovšem na to mysliti člověk Božího svědomí má, nač živ je, jí, pije i odívá se; na spravedlivěli dobytý a příšly v ruce groš, nesmrđili potem a krví chudiny, jimž vydřin jest. Neb dí Písmo (Zialm 37): Lepší jest maličko spravedlivého, než množství bohatství hříšníkuv. A opět (Ekleziast. v XXXIII ka.): Chléb potřebných a chudých život jejich jest, kdož jim jej odjímá, jest muž krve etc. Vlastní (prý) bratří jsau: ten, kdož krev vylévá, a kdož mzdu zadržuje dělníkův.

[|D8b|](#) **Náprava při užívání Pokrmův a Nápojův**

Při užívání pokrmův a nápojův nejprvé má to býti napraveno, aby o to bylo pečováno a toho hledáno, aby z rukau Božích a z požehnání Božího k své věrné práci měl pokrm a nápoj, jehož také sobě na svém místě hodně by zasluhoval každý, aby ho ne ledajaks dobyl, leda jen měl co jísti a píti: ale hodně aby ho dobyl a zaslaužil, aby Bůh měl nač žehnati: jako při pracovitém voráči, rozsevači, má čemu žehnati. Když on zemi připraví a vseje, Pán požehnává a dá zrůst i užitek. Ale lenivému a mrhači, a ovšem marnotrátci, k čemuby žehnal, leč k zahálce a hřešení, lenosti neb nemravnému utrácení jeho, což jest hřích Sodomský (Ezechiel 16), pro nějž spíš zlořečenství dochází.

Přítom napravováno býti má posvěcování pokrmův i nápojův modlitbami, díkův činěním i Slova Božího pobožným sobě připomínáním a [|E1a|](#) rozjímáním, což u mnohých velmi a hříšně opuštěno i zanedbáno jest.

Také napraveny býti mají přílišné mnohých skvostnosti, hojnosti, hodování a zbytečná strojení pokrmův i nápojův množství nákladně, a v mírnosti k potřebě slušné hledino i všeho užíváno aby bylo, a na dosti dosti se mělo, při čemž kdo zůstati může, podle potřeby věku a stavu svého etc.

Nadto mají býti vyprázdněny všecky hody a kvasové, po posvíceních chození pro jídla. A též chození na pití vína i jiných pití po domácích šenkovních, a tam sedání, hodování, řadování. Toho všickni, pod hříchem hodným trestání vyloučením, varovati se i utíkati mají. I všelikého obžerství, opilství, netoliko jinde, ale ani doma, ani kdekoli se nedopauštěti, pro svá svědomí. A což by se kde z nedopatření v nevyhnutelných příčinách nahodilo a jaký nedostatek se přitrefil, to pokáním skutečným napravovati Pánu Bohu i lidem pokorně každý má.

[|E1b|](#) Též žádných pokrmů ani nápojů, s utiskem bližních, cizích ani domácích, až i čeládky své, nemá užíváno býti. Nemá žádný, ani hospodář ani hospodyně, též ani čeládka před jinými uchytili neb ukrásti a sám požívati, jiných v hladu, v nauzi nechávati neb ledajaks odbytí co hovádek, jakž se u mnohých bohatých a zvláště u Panuov často děje. Činilit' sobě slušné v čas potřeby pohodlé hospodář s hospodyní neb pán, tak opatř, ať také čeled' tvá svau slušnou a potřebnou upravu podlé náležitosti má. Nebo jakož přílišná hojnost a stkvostnost zastavována a napravována býti má, tak zase přílišná skaupost, tvrdost, neužilost, z níž sobě ani jiným nesmí dobře učiniti, má býti jako hanebný hřích napravována a pokáním přetrhována i očišťována.

Napravování také mají býti i mravové, aby ne jako hovádka při stole nečistě a nemravně se ukazovali, a nebo svým dětem tu nemravně se při jídle míti dopauštěli, ale poctivě, mlčelivě, vážně, zdílně se měli, jakož sluší na svaté a ctné etc.

[E2a] Přítom se sluší napravovati i k střídmostem, mírnostem, zdrželivostem /sic/, obecným i obzvláštním pro svatau ctnost a uvarování mnohých hříchů, aby tělu nedával vůle ve všem a nevychoval ho v bujnosti všeho, ale v bázni a kázni Boží, v mírnosti a v střízlivosti, neboť se to Bohu líbí a jest i tělu mnohem zdravěji i užitečněji i zpuosobněji ke všemu dobrému.

Také napravení býti má Postův obecných, Pátečních i obzvláštních, podlé potřeb i rad věrných Zpřávcův etc. Též postuov ustavičných s modlitbami z obzvláštních potřeb Církve neb údův jejich, jako v pokušeních, v zámutcích nastalých, a nebo když se řízení služebníkuov církve a zpravování anebo napravování věcí potřebných k spasení nebo k službě jeho v Jednotě děje. K těm se má každý zvláště napravovati a jim zvykati i jich ostříhati věrně, pro zachování a zaslíbení svaté jednomyslnosti. Matth. 18.

[E2b] **Náprava při užívání Raucha**

Všeliká pejcha v rauše a marnost světa, ovšem oplzlost a přílišná rozkoš má složena býti a odjata od raucha, kteréhož užívají věrní, a žádného znamení pejchy, ani marnosti, ani oplzlosti nemají míti a nositi na oděvu svém synové a dcery Boží. Z té příčiny mají býti složena a napravena zbytečná nakládání na raucha drahá a množství jich nad potřebu, toliko k samé chlaubě a marné chvále, i jejich přílišné okrasy, stkvělosti, barev rozličnosti, premování, zlatem ozdobování, vykrojení, řezání a všeliký kroj oplzlý krátký, nezakrývající nahoty těla, aby neměl více místa mezi námi při obojím pohlaví.

Item. Zlatých Čzpeců, pentlíků, náčelníků zlatem ozdobených, zlatých zápon ani pasův a jiných těm podobných věcí nemají míti, ani jimi ozdobovati hlav svých, ani prsí a života svého, ani noh svých žádný z Bratří a Sester [E3a]¹ Kristových z lidu obecného. Neb tak učí Duch S. Luk. 16. 1 Petr 3, Luk 3. Ano i urození a povýšení v světě jinak těch věcí užívati mají, než zlý svět jich užívati obvykl, o čemž na svém místě jim se oznámí.

K tomu pak napravení všech býti má, aby všelikého oděvu, tak jako i jiných věcí, podlé Boží vůle s bázní jeho užívali k tomu, k čemuž od něho nařízen a způsoben jest. To jest k přikrytí těla nahoty a hanby a k ochraně před zimau, větrem, deštěm, horkem i všelikým nepohodlím, i ku poctivosti pohlaví, věku, stavu, úřadu a povolání. K těm věcem a pro ty potřeby Bůh dal raucho lidem ku pohodlí, a k tomuť mají obracená i užívána býti. A kdožťkoli jich jinak ku pejše neb k marnosti a čemukoli zlému živá, proti Bohu a vůli jeho hřeší.

Napravení v bytí společném s jinými

[E3b] V bytu s jinými napravení potřebí jest v tom, aby každý o to pečoval a znal sebe povinného takovým býti, aby mohl s jinými pokojně, pobožně a bez nesnázi bydleti, v lásce a v svatém milování. Protož má skládati všeliké své zlé povahy a vášně, jako prechlivost, hněvy, ffúkání, křikání, lání, bití, nevhodnosti, netrefnosti etc., Zase lehkosti, marnosti, šprýmy, smíchy, dojmání, tvárnosti zlé, řeči marné a nadto oplzlé: A uvoditi se v bázeň Boží, v pokoru, v tichost, v dobrotivost, v milostivost, v trpělivost, maje v paměti často to, čemuž Apoštol věrně učí, řka: Snášejíce se v lásce, odpouštějte sobě vespolek, jakož i Bůh v Kristu odpustil vám. Efez. 4. Kol. 3.

A tak k tomu býti má napravení, aby každý, což na něm jest, v lásce, v svornosti, v pokoji bydlel a své všecky věci bez nesnáze, bez hněvu, sváru a různic, a tak bez hříchů vedl a konal, a na každém místě se člověkem dobrým, Boha bázlivým a milovným, býti ukazoval. Též i [E4a] pokojným, dobrotivým a spravedlivým. A to doma v čeládce a k čeládce své

¹ V originále D iii, ručně opraveno na E.

hospodář, též i k manželce a ona též zase k muži svému, a děti k nim oběma jako k rodičům svým. Potom i čeled' k hospodářům, hospodyním, a všickni vespolek jedni druhým, vyšší k nižším i nižší k vyšším, i sobě rovným, jakož na svatý lid, milosti Boží došlý a pokoj Boží mající, sluší a náleží. A to v domě, v čelednosti, i ve všem svém bytí v spolku, v vycházení ven mezi lidi, v pracech a díle doma i na poli, i kdežkoli. V sausedství, v tovaryšství, v cechu, v hospodě, na trhu, na jarmarku, na hodech slušných, na svatbě poctivé, aby všudy s jinými ve všelikém dobrém obyčeji a pořádku srovnával se, snášel, z jiných se nevytrhoval a nic nepokojného, svévolně bauřlivého předse nebral, než ke všem, jakž povinnost tvá a na tě náleží, měl se i choval.

V Sausedství

[E4b] Pro sausedy účinný, k nim přívětivý a pokojný, i snášelivý aby byl a je sobě vážil, i náležitau poctivost každému z nich činil, i v nedostatcích snášel a v ničemž z umyslně a vědomě neškodil, ani škoditi své čeládce ani dětem nedopauštěl. Nahodilé a z nechtění stalé škody nahrazoval, se umlauval a spokojoval, od sebe z uplna dosti činil. K sobě pak nežádal plného práva pro svědomí a pro dobré pokoje Křestianského, zvlášť od litujících svých příhod.

V Cechu podlé Ržemesla

Za jedno s jinými sobě rovnými obecnosti, pokojnosti, tovaryšství držal, k dobrému řemesla a k spravedlnosti, i ku pokoji tiše se přimlauval. Starším neb cechmistrem jsa, sobě povinnau péči o jiné a potřeby k tomu příslušející aby měl a vedl, pokoje, svornosti, dobrého řádu a všeliké spravedlnosti vůdce a vzdělavatel aby byl. Zlosti, sváry, různice jinými začaté, aby pře[E5a]trhoval a zastavoval, i spokojoval, spolu s jinými Staršími svými tovaryši.

A nad žádným se sám nemstil, pod jakauž koli spravedlivostí, ale jiným své křivdy k napravení, komuž náleží, poraučel. A to též starší tovaryši po hospodách podlé svých řemesl tak činiti a ku pokoji se i jiné napravovati mají etc.

Na Rathauze aneb v Hromadě

Obecné spravedlnosti a pokoje milovník a pomocník podlé jiných sausedův aby byl, v svornosti, v pokoji se ke všem choval a žádného pozdvižení, bauřky a různice příčinau a pomocníkem, a ovšem vůdci ani vejmluvčím, pod vylaučením žádný z Bratří aby nikdy nebýval. Než zlé kaziti, zastaviti, přetrhnouti ochotně se přičinil, a ke všelikému obecnému dobrému, pobožnému a spravedlivému podlé jiných i nad jiné dostával a stál, i ostříhal ho.

Konšelem neb Starším jsa, nad [E5b] jiné se nevyšil a zpuřně nepozdvihoval, ale znal, že jeho povinnost jest větší péči o jiné a o jejich dobré míti, zlému místa nedávati, Spravedlnost zvelebovati, nepravost trestati a ji kaziti, sprostnú pravost a upřímnost v saudech míti a nic křivolace nečiniti. Než spravedlivě, a tak, jakž sám žádá od jiných sauzen býti, sauditi lidi a jejich pře, podlé svých spolu Tovyřuo, sobě rovných, vyšších a nižších, v témž úřadu a místu etc. Také se má vystříhati každý neustupnosti a svého zdání držení tuhého, dělání z jedné nesnáze dvů i více, a jiných všech múdrostí, anobrž radše chytrostí a opatností tělesných hříšných, jimiž se spravedlnost prostá zakrývá, zahrabuje, odtahuje i odkládá: A nepravost, lež, lest se fedruje, zastává a tarasuje. Toho, a všech takových způsobův, mají se pilně varovati všickni Saudcové, Konšelé, Starší, Rychtářové a ti, jenž na to přísahy učinili věčnému Bohu a Obci Křestianské, saudy spravedlivé činiti. Pro[E6a]tož toho každý, podlé svého místa, pomocník věrný a nepřekážce býti má. A k tomu jsou hojná dávní naučení Bratrská vypsána v Spisu o Moci světa, v Spisu o Saudu, Saudcích i Saudech etc.

Také napraveno býti má, aby žádný Bratr Bratra k saudu na rathaus neb do rychty neobsílal a nepoháněl bez rady a dopuštění starších předložených svých a saudců zboru, a ohledání, mohloliby to doma srovnáno býti. Ano ani jiného žádného člověka k saudu rathauznímu anebo před Pána aby nepoháněl žádný v své při, bez rady a ohledání toho a spravedlnosti jeho při tom, pokudž náleží, od předložených a Saudců zboru, aby se nesnází Uřadům, Panům a Vrchnostem daremních nedělalo, i hříchův a pohoršení nerozmnožovalo, jakož mnozí svárliví a svévolní z Bratří činivali. Již to tak napraveno býti má, aby každý, kdožby se toho svévolně dopustil, vyloučením trstán /sic/ byl. Nebť má se plniti a musí plněno býti to: Chce-li (prý) mezi vámi kdo [E6b] býti svárlivý, nepokojný a saudný (takového vyvržte ven), nebo my takového obyčeje nemáme, ani Zbor Boží. 1 Kor. 11. A opět: Vyvrž buřiče a přestanauť svárové. V Příslovích v XXII kap.

Saudcové po Zbořích

Mají naučení své hojné v Spisu o Saudu, o němž zmínka svrchu. Ti se k tomu obrátiti a napraviti mají, aby jej sobě časem slušným spolu i obzvláště čítávali a z něho se učili svá místa a povinnosti znáti, je plniti, jich ostříhati a je skutečně z místa svého vykonávati, aby nebyli ku potupě Kristu v pravdě jeho v Jednotě, ani k hanbě lidu Božímu. Ale ke cti Kristu, k slávě pravdy, i k užitku a ochraně, i k útočišti v potřebách Lidu věrnému, a sobě k shromáždění odplaty a slávy věčné.

Ku Panuom a Vrchnostem Bohem zřízeným v Světě jak se míti

[E7a] Každý věrný Křestian a Bratr všelikú poddanost a poslušnost ukazovati má skutečně ve všem, cožby proti Pánu Bohu a spasení duše jeho nebylo. Raději má všeckno trpěti, nežby vědomě proti vůli Boží činil a duši svú zatracoval. Lépe jest umřítí etc. Než v jiném ve všem má Pánu a Vrchnosti své každý podlé své nejvyšší možnosti poddán býti, daní a poplatkův pod svědomím nezadržovati, neukrádati. By i křivdu učinil, nemá zlostně a zporně proti Pánu svému se postavovati, než pokorně, poddaně muželi sobě co vyprositi a obdržeti, toho užítí rád má. Nemůže-li pokorau a prozbau v své křivdě neb těžkosti nic milosti obdržeti, Pánu Bohu poručiti při svú a neprotiviti se, nezlořečiti, zlé o nich nemluvíti, ale trpěti. A tak předse i prchlivým, hněvivým a ukrutným, pro vůli Boží a zachování ve všem dobrého svědomí poddán a poslušen býti. Nadto pak dobrým ochráncům, dobrodincům hojněji to činiti, vhod býti, poslauziti, upo[E7b]slechnauti a za ně se modliti, jakož o tom Apoštolská učení jsau.

Tu mají napravena býti všelijaká pomlauvání, utrhaní, ovšem žádný Bratr nemá Pánu svému tajně ani zjevně zlořečiti, ani láti, ani pomlauvati, ale dějili se komu jaké křivdy od jeho Vrchnosti, Bohu poraučeti a od něho pomoci i vysvobození žádati.

Také všelikau slušnú poctivost všechněm povýšeným a Panům svým má každý činiti, v slovích slušných a náležitých, nepochlebných ani licomerných, ale upřímých a sprostných, i v skutku zevnitřní poctivosti, Klobauku snětí, i poklonění náležitě, jakž učení Krista pána i Apoštoluov jeho ukazuje. Math. 1. Řím. 13. 1 Petr. 2. 1 Tim. 2.

K Auředníkuom

Podlé stavu a úřadu jejich má se každý k nim též poddaně a poslušně chovati, ve všem, což na místě Panův svých řídí a působí i zpravují. To vše přijímati, poslauchati i [E8a] skutkem rozkázání jejich činiti, i poslužiti, vhod se v možném a náležitém ochotně činiti, a dáti se povolně ve všem sobě povinném najíti.

Těž poctivost na ně náležitú a vážnost jim činiti a k nim ukazovati, vše podlé věrného naučení Apoštolského.

K Úřaduom: Purgmistrům, Konšelům, Rychtářům

Tauž poddanost a poslušnost k ní náležitú, jakž na ně a místa jejich sluší, též i povolnost a hotovost ke všeliké jim povinné své službě, i také poctivost, vážnost pobožnú, též i vděčnost za dobrodinství opatrování a ochrannost etc. ukazovati a zachovávatí mají.

Auředníci pak a Služebníci k svým Panům

Ti, kteříž k službám v úřadech milost i umění mají, o to zvláštní péči mají míti, aby [E8b] se v službu Panuom dobrým, šlechetným, spravedlivým dávali a jim slaužili, i lidu dobrého, pokojného, spravedlivého ochránci a dobrodinci byli. Pánů zlých, hanebných ožralcův a jiných hříšníkúv nestydatých se varovali, ale s ctnými aby raději chudobu trpěli, i jim slúžili k dobrému.

Mají též sobě náležitau poslušnost a povolnost zachovati, i také zvláštní věrnost v věcech jim svěřených. Zvláště při poddaných, aby nehynuli, ale opatrování a dobří ochraňování, zlých trestání a zkrocování byli. O to péči zvláštní míti mají.

A potom i ve všem jiném jim svěřeném zboží a statku, aby nehynul, mrhán a zle utrácín nebyl. A tak nemají zle dobývati a zle dobytého statku Panuom svým shromažďovati. Nemají lidí utiskovati, laupiti, darův bráti a tím sobě neb Pánu chtěti dobře činiti. Než ochraňovati a opatrovatí lidi dobré a Panům z spravedlivých důchodů a z věrné své při tom práce, a najvýše z Boží[F1a]ho požehnání statek a zboží shromažďovati, přivětšovati i chovati. Též zase potřebně a užitečně s pobožností vynakládati a čeledem pracným a dělným slušnou záplatu peněz i stravy dávatí, bez útiskův chudých.

Služebníci zvláštní

Komorníci

Též povolní, poslužitedlní a hotoví k službě býti a se nalézati mají. Ano i věrní v věcech svěřených, i pilní v jednání a poselství poručených, i pokorní, uctiví, vážní, slušnou poctivost a hodnú každému, vyššímu i nižšímu, i sobě rovnému, ukazovati. A mají býti ctní, vážní a stydliví, šlechetní jako šlechticové, obzvláštní uctivost i stydlivost ukazovati a míti k druhému pohlaví, jako sluší na Syny Boží a Bratří Kristovy. A k tomuť jsú i urozením od Boha obdařeni, ne k nečistotám a nepravostem, ale k spravedlnosti a šlechetnosti etc.

Mají také všickni urození v úřadech a v službách svých na péči míti, aby se ani urozením ani úřady nad jiné [F1b] nevýšili sami, nepýchali, lidi sobě ne jako hovada nějaká pokládali: ale jako Obraz Boží živý vážili, vědauce, že duše jejich jako i v vás Urozených věčné jsau, a musíte s nimi i k saudu poslednímu státi hroznému, zvláště v tom, ublížililibyste a jakau křivdu činili komu, a nekáli se toho, všeť musí k počtu.

Panuov v jejich Povolání Náprava

Páni a urození najprvé mají v svém urození a povýšení znáti, že nezáleží jejich spasení na tom, že jsau urozením od Boha obdařeni, ale na tom, spolu se všemi věrnými křesťany, aby došli a nabyli pravdy víry obecné Křestianské a Apoštolské, ve všech Cžlácích Dvanácti i pravdách jejich, v známosti i v moci a v obdarování Božím Duchem Svatým. A aby činili pravé pokání ze všech hříchův svých, kteréž od mladosti proti Bohu a víře té i pravdě Boží činili, a smlauvu na Křtu v nevědomí učiněnou obnovili vědomě, a v ní se všeho zlého odřekše, cele se oddali Pánu [F2a] Bohu k službě v spravedlnosti. A na to svědectví přijali milosti hříchův odpuštění i ospravedlnění a za milé Bohu v Kristu počtení: a na to hodně obcovali Tělu a Krvi Páně etc. Takť mají v této celé /sic/ víře a pravdě její a v dojití jí znáti své spasení, a v něm se i k němu, zároveň s jinými, napravovati, o čemž napřed dosti položeno a ukázáno.

O svém pak Urození a povýšení od Boha věděti mají, že jest k zvláštní Boží službě a jeho vůli i chvále dání a svěření jim Hřiven od Krále Nebeského, aby jimi těžili k jeho vůli, k

jeho užitku a ne k své vůli, ani k svým hříšným a tělesným žádostem, jakž činí ti, kteříž Víry pravé ani bázně Boží v svém Srdci a před svýma očima nemají.

Protož znáti mají Páni a Urození i povýšení v svém stavu všickni, chtějíli spasení býti, že jest jim potřebí napravení v těchto a při těchto věcech.

Najprvé, aby poznali, že jejich Urození a povýšení k tomu jest jim od Boha dáno, aby byli v spravedlnosti a dob[F2b]rodinnosti a milostivosti i Milosrdenství, a v ochraně lidu chudého obecného, zvláštní obrazové, služebníci Boží k slávě milosrdenství a dobrotivosti jeho, a ke cti i k chvále jemu. Že jakož on, jsa všemohúci nejvyšší Bůh a Pán, však jest najmilosrdnější, nejlepší i najlítostivější etc., tak aby i oni, Boží místo k chvále jeho držíce, byli po Bohu nad jiné lidi milostiví, lítostiví, dobrotiví, dobrodinní, spravedliví, činíce jiným nuzným, chudým, bídným a potřebným lidem dobrodiní. A proto slovau a měliby slúti z pravdy milostiví Páni. Jakož i Pán Ježíš proto povýšené v světě nazval Dobrodinci. Luk. v 22. A v Žal. 81: Dáno jim jméno Bohové, neb místo Boží drží a držeti mají na zemi. Ne v samé moci, ale v spravedlnosti a v milostivosti. Řím. 13.

Mají také napravití bázeň Boží, aby ji měli vždycky v svém srdci, a pomněli, že čím Urozenější, vyšší a bohatější jsau, tím že mají býti pobožnější a pilněji Pánu Bohu slaužiti, na něho pamatovati a vůli jeho činiti, Slovo jeho milovati, poslauchati ho, Náboženství [F3a] Svátého právě Křestianského nad jiné a jiným ku příkladu pilni býti, Božích služeb ve dny sváteční, poct, poklon, chval, díkův činění i modliteb svatých ku Pánu Bohu, spolu s věrným Božím lidem, i sami obzvláštně v svých příbytcích, domích a svých zámcích. A varovati se mají nad jiné hříchů, lakomství, zlosti, lání, ožralství, pejchy, smilstva, oplzlosti etc., neb oni mají takové věci na jiných zastavovati a je spravedlivě trestati. Protož jich sami nemají činiti. Řím. 2.

Majíť také sami sobě v svých stavích nižší vyšším náležitě poddání býti, i poctivost slušnou činiti, i skutečně ve všem dobrém obecném sebe poslauchati a se nezprotivovati. Ziadných zlých bauřek jedni proti druhým z pychu a ze zlosti nečiniti, ale pokoj obecný obmýšleti, vzdělávati a k sobě ho vespolek ostříhati, všickni vyšší k nižším v opatrování a spravedlnosti, a nižší k vyšším v pokoře, poslušnosti i náležité poctivosti a službě jim etc.

Také napravití mají mnozí péči o své poddané a o jejich dobré živné a [F3b] poctivé, aby se za nimi živiti mohli a dobře při svých živnostech tělesných i spradlivě /sic/ (bez překážky jedni druhým) státi v pokoji.

Těž mají napravití pilnosti při saudech mezi poddanými svými, aby v rozepřech, mezi nimi se nacházejících, je rovnali, pokojné, spravedlivé od nezbedných a nepravých ochraňovali, zlé škůdce trestali, spravedlivým a dobrým k spravedlnostem jejich dopomáhali a pokojný byt jim za sebau způsobovali, chudým pomáhali, a zvláště z nemoci neb nějakých ran Božích příšlým k chudobě, kteřížby dobří byli a živiti se chtěli.

O sirotky a vdovy i jich opatrování těž zvláštní péči míti mají, a jim k jejich spravedlnostem v čas potřeb dopomáhati, statků jejich jim nezadržovati, a ovšem nebrati a sobě neosobovati, pamatující na onu hroznau Boží pohružku v 2 Mojž. 22. Vdově a sirotku (dí Bůh) nebudeš škoditi, nebo ublížíšli jim, budau ke mně křičeti a já uslyším volání jejich, a rozhněvá se prchlivost má a potepu vás mečem a budau [F4a] ženy vaše vdovami a děti vaši sirotci. A opět, Zacha. 7. Vdovy, sirotků, hostí a chudiny nerod'te utiskati. Takt' sluší Pánům náměstenství Boží držeti a za Boha v těch věcech odbývati. Totiž najprv v dobrodinství, ochraně, milostivosti, potom i v moci a kázni hodné nad zlými, aby tak v pravdě byli ku pomstě zlých a k chvále dobrých. Nebo za to i daně a platy své mají od poddaných, Bohem zřízené, aby mohli to činiti a k tomu státi, k čemuž jsú postaveni, a živiti se tím spravedlivě, jakž jim vyměřeno Zákonem Božím, podlé toho, jakož nahoře ukázáno.

Tu by mnozí napravití měli a mají, chtějíli spasení býti, svá rozšíření v bohatství, v žádosti lakomé, v přivětšení Platův, Aurokův s útiskem a obtížením bližních, odjetí pro své užitky Rolí, Luk, někde i Domův, Dvorů, Mlýnů, odjetí i živností a jiných obchodův a

samých mnohých kupectví v věcech rozličných, ne z nuzné potřeby, než z lakomé žádosti chtějíce mnoho míti. Odjetí i vaření Piv a živností Městských, a tím ssauzení poddaných svých i jiných, až i sa[F4b]mi sebe, jedni druhých v svých Sausedství. Kterýmižto věcmi Chléb lidem z rukau se bere a vydírá, a místo dobrodinství od mnohých se často veliká obtížení a ukrutenství provodí. Cžehož Pán Bůh velmi nenávidí a trestati hrozí, ba i trestce již mnohými ranami svými. Nad to pak, kdež jsú Robot nesmírných vzkládání a jimi lidí obtěžování ustavičná a též pokutování z malých vin a braní peněz, a někde velikých sum a častých šacování s velikými těžkostmi lidskými, z čehož od utištěných k Bohu jde křik a úpění, a od Boha hněv i pomsty.

Kdežby pak co toho nalezeno bylo při těch, jenž jsau v Jednotě a chtějí Spasení svého požívati s námi, musejíť tyto věci, pokudžby vinni byli, napravovati a Pokání skutečné při nich činiti.

Těž napraviti mají mnozí své zbytečnosti, hříšná hodování, přílišné útraty na pejchu, na marnosti, na mnohé a stkvostné jídlo a pití zbytečná nad potřebu. Neb mnozí se vydávají a vcházejí v hříchy hanebné, smrtedlné, v obžerství a opilství, i svým Dětem téhož povolují a k tomu jim svým zlým příkladem [F5a] slauží, aneb to na nich hovadnau milostí snášejí a přehlédají, takže se tím hned z mládí podlé duše i těla kazí. Tuť jest velmi potřebí, kteříž v tom jsau, napraviti střidmostí, posty časem, smírností a na slušném přestáváním, a majíce potřebu a opatření, při němžby dobře život ten tělesný zůstati mohl, na tom aby dosti mívali a na to pamatovali, aby bohatci onomu podobni nebývali a jako on nezahynuli věčně. Luk. 16.

Také obzvláště Urozeným sluší napraviti i stkvostnost při Oděvích a rauších. Předně při nich samých, potom i jejich manželkách, synech, dcerkách, služebnících, pannách, děvkách, a aby žádného zpotvořeného, zřezaného, zsekaného, kusého Raucha a Oděvu nenosili, ani svým nositi nedopauštěli, ani příliš rozličnými barvami premovaných, zlatem, perlami a jinými drahými nákladnými věcmi, a tím se nežádali stkvíti, ani jejich synové a dcery, ale aby se stkvěli dobrými skutky, svatými ctnostmi, čistotau, pokorau, milostivostí, trpělivostí, vážností, a aby se jich i jejich Dítek a Dvo[F5b]rů přidržela všeliká šlechtnost a ctnost, stud a svatá bázeň.

Nadto pak napraviti mají a do konce složití všecka Raucha oplzlá, nepoctivá, nezavírající se, nezakrývající, krátká a neslušná, ale poctivá a k svému stavu a povolání i věku raucha slušná sobě jednati podlé možnosti a náležitosti mají.

Naposledy mají napravovati i při dávání Almužen chudým a potřebným, a míti o to péči, aby na jejich gruntech žádný dobrý a spravedlivý nauze škodné netrpěl a neměl, ale všickni opatrování byli slušně, jedni skrze druhé. A vyplacovati mají i první hříchy své Almužnami, svá marnotratenství, a aspoň z toho, cožby měli na zbytky a hříšné žádosti těla naložiti, chudým dávat, aby jim byly všechny věci čisté, podlé učení Pána našeho Jezu Krista. Luk. 11.

A o tomto napravení svém všickni povýšení mohau sobě šíře přečísti v Spisu starém Bratrském o rozličném pokušení. Ano i v Spisu o moci Světa, jakby měli své povýšenosti a moci, sobě [F6a] od Boha v světě dané, k vůli jeho Božské a k užitku bližních a sobě k odplatě slavné v budaucím životě užívati, aby hrozně nezahynuli a v těžší pomsty Boží nad jiné všechny lidi zde i na věky neupadli, jakž Bůh hrozí v Písmích svatých těm, jenžby zle moci užívali. Zialm 81. Múdr. 6. Jakub 2. O tom všickni páni, úředníci /sic!/, služebníci, všechněm vám i vašim pomocníkům máte hojně zprávy a naučení, široce a světle vypsané z Písem svatých, v tom spisu již jmenovaném o Moci Světa.

To až potud toliko o pilnějších a o větších věcech, k napravení povýšeným světa potřebných, předloženo a dotčeno budiž.

Napomenutí i po Cestách pracujícím

Na všelikém místě, doma i na Cestách, každému věrnému sluší Pána Boha míti na péči a duši svú i spasení své, aby nic nečinil, což nemá činěno býti, by se pak i mezi najhorší lidi dostal, aby s nimi v zlostech a nešlechtnostech se nesrovnával, by měl od nich pro[F6b]tivenessví trpěti. Také jest potřebí na cestách zvláštní bedlivost nad svú duší i tělem míti. Též potřebí i zvláštní střízlivosti a smírnosti pro dobré duše i těla. Potřebí i pokojnosti, snášlivosti i trpělivosti mnohé a opatrnosti svaté, i stráže svědomí v příčinách a v ohni světa zlém od libých i protivných věcí. Potřebí i místa a hospody (pokudž možné) pobožné a dobře slaužící obmýšleti. Potřebí na cestách i svatého Tovaryšstva a věrným se spolu držení, k dobrému sobě slaužení, sebe pamatování. Však toho pořídka jest, nad čímž nám Zprávcům přílišná žalost bývá. Kteříž po cestách a Jarmarcích jdau, mnějí, že jim již hůlka vyvržena, aby tam svobodně pili, rejřili /sic!/ a sobě povolovali etc. A řídka kdy Bratři se s Jarmarku vrátí, aby se tam nepohádali, nepovadili a jedni nad druhými třeba starých záští nevychladili, a nám k mnohým zámutkům neposlaužili. Protož kteříž chcete duše své zachovati, skutečně v tom napravte: Jináč těch věcí žádnému trpíno nebude moci býti.

[F7a] Zavírka a konec všeho

To až potud předloženo buď a paukázáno vuobec všechnem při vlastním všech spasení i obláštne každému podlé jeho stavu a povolání, coby komu kde a jak slušelo napravovati. A podlé toho vyhledání ode všech Saudců a Zborů po vši Jednotě. A nadto ode všech Zprávců, Kněží a Starších učiněného, kdyžto předešle z příčin pokušení a zámutkův velikých na všechny přednější podáno bylo, aby vyhledávali, pročby Pán Bůh takové zámutky a pokušení, i tak dlauho dopauštěti ráčil. Pak, což tehdy tak ode všech vyhledáno a za hodné k nápravě nalezeno a usauzeno i zavřino bylo, to teď což mohlo najkrátčeji býti sepsáno a v pořádek, jakž se najpříjemnější býti viděl, uvedeno a v vůbec vydáno jest, aby po všech Zbořích bylo čteno k napravování se jednomu každému, tak jakžby toho kdo při spasení svém i při povolání k službě bližním svým potreboval. Neb se to jistě vidí a zná, že jest všech těch pokušení na Jednotu příšlých a přicházejících ta jedna [F7b] hlavní a znamenitá příčina, aby nás Pán Bůh od mnohých hříchů tělesných a světských očistil a Otcovskau kázní z mnohého zlého, ještě se nás přidržejícího, potrestal, z něho vyvodil etc. a aby nás k své službě sobě napravil a navedl, a což nezpraveného neb zkaženého byloby, to k pravení a napravení přivedl.

Protož najmilejší v Pánu, napomínámet' vás, abyste se k tomuto srdcem upřímným a sprostným spolu s námi i s jinými všemi věrnými k této Nápravě obrátili pro vlastní vaše spasení. Přijmētež od nás, prosímet' vás pro milost Boží, tuto naši službu Slova v tomto napsání připravenau. Což jsme měli a od Boha přijali, tím se s vámi zdělíme v svaté lásce, žádajíce všem z upřímého srdce, abyste se Pánu Bohu líbili a na věky spaseni byli.

Neníť pak tu nic psáno žádnému ku potupě neb k lehkosti, aneb jakému zkažení, ale k vzdělání, k napravení, k naučení i k výstraze od zlého, tak jakž nás k tomu vedla i povinnost naše míst a úradů poselství Kristova nám svěřených, aby[F8a]chom žádného věrného jeho duši (což na nás jest) vinni nebyli, ale každému náležitě vůli Boží a jeho dobré i zase zlé a nebezpečné ukázali a předložili.

Což jakož v slova Božího kázání činíváme, tak sme i tuto učinili, dobrou naději majíce, že jako chudí Páně a vaši služebníci (ač z své strany nestateční, však bohda věrní a upřímí) ode všech věrných přijati budeme a v dobré vše že od každého obráceno bude.

Pán Bůh pak v tom ve všem doplňujž to všecko, čehožby se koli, buď z strany našeho poslauení, buď i z strany každého oblíbení a přijetí i napravení, nedostávalo. A přivediž k užítku i napravení se jemu libému a nám spasitedlnému všecku službu tuto. Skrže Jezu Krista Pána našeho. Amen.

Bratří Starší se všemi Zprávci Zborův
v Čechách, v Moravě i jinde:
Jednoty Bratrské Zákona Kristova.

I Kan. Svatého Jana v 4 Kap.
Kdo zná Boha, slyšíť nás: Kdož z Boha není, neposlauchát' nás.

2.1.5 Pastýřský list Bratří Starších z r. 1573

NUK Rkp. roudnický VI Ff7

[731] Milost a pokoj od Boha Otce všemohoucího v Kristu Ježíši, Pánu našem, skrze posvěcení Ducha svatého, budiž s vámi.

[1] Bratří a Sestry v Kristu a v pravdě svaté jeho nám milí, žádáme vám od Pána Boha v došlé milosti jeho prospěchu, v dařích spasitedlných rozmnožení i hodného povoláním vašim chození k slávě Boží a spasení věčnému. A při tom známu vám činíme péči svou, kterouž, jakož o jiné všechny zbory v Jednotě této, tak o vás přítomný i o jednoho každého z vás, milujících Boha, máme.

[2] Děkujíte Bohu s radostí a potěšením ducha našeho z té milosti, kteráž dána jest vám, z níž v Kristu Ježíši ste obohaceni v každém slovu a ve všelikém umění, abyšte znajíce [732] bludy Antikristovy, také pravdu čistou a šafáře věrné tajemství Božských [1 Kor. 4,1n] znáti mohli, takže v té stránce nemáte žádného nedostatku, poněvadž zlé poznalé ste opustili, dobré pak zamilovavše, v smlouvě víry Bohu ste se posvětili, a souc spravedliví z víry, pokoje pravého v svědomí svém požíváte, veselíce se v Bohu Spasiteli svém i v spasení jeho, snažujete se vydávati ovotce spravedlnosti, vystříhajíce se jména Páně, nad vámi vzývaného, v porouhaní slovem i skutkem dávat; tak bojujíce o koruny slávy [1 Kor. 9,25; 1 Petr 5,4] potvrzujete, že Duch Boží přebývá v vás. Takovým zajisté lidem služebníkům Kristovým, nám, potěšené jest sloužení, i naděje budoucí slávy spolu s námi jisté očekávání [1 Tit. 2,13], neb jim sliby své Bůh zde již plniti začíná, předce opatrovati a spra[733]vovati je chce, k svatému setrvání i děditství nepoškrvněnému a neuvadlému, kteréž se chová v nebesích, přivede, a radostí nevýmluvnou darovati věčně bude [1 Petr 1,4.8]. Protož k těm věcem, které sou před námi, všickni usilně chvátejme, a k cíli běžíce, odplaty svrchované povolání svého v Kristu Ježíši, Pánu našem, očekávejme [Fil. 3,14].

[3] Ale že nás docházejí správy skrze naše spolupomocníky a slouhy vaše v Pánu věrné, kterak nejedni zapomínajíce se na milost od Boha učiněnou i na své posvěcení, a naše předešlá nejedna napominání i vejstrahy, umenšení při spasení a požívání jeho běřete, a na oblevení při práci povolání svého přicházíte, milosti Boží a času jeho navštěvování sobě málo vážíce, více-li se služeb vám činí, nedbanlivější v duchu a v svědomí syrovější ste, a téměř samým obyčejem [734] a jménem Bratří a Sestry souc, ku posluhování majíce srdce svá obtížena nejedněmi nehodnostmi, chodíce jako někteří z neznámosti Pána Boha svého i svých hříšností, nevědouc třebas ani toho, proč k Jednotě přistoupili. Jiní, vědouc a poněkud osvícení jsouc, majíc jméno Páně slovem i skutkem oslavovati, poněvadž to přiřkli, proti tomu, slib svůj rušíce, činí a je potupují, ztrativše stráž ducha a svědomí, málo sobě Pána Boha i služeb jeho svatých váží, zbory a shromažďování svatých ve dni všední i sváteční opouštějí, směle sami sobě milost Boží a zase hněv jeho svědčí, kdy chtí, k stolu Páně jdou a zase podle své vůle a soudu¹ hlavy své toho se zbavují, a pod tím v hříších se osvobozují a v ně se vydávají; buď v nenasycené lakomství, jenž jest modlám sloužení [Kol. 3,5], pouštějíce se v rozšířené a nebezpečné obchody a živnosti, [735] a² soudy a hadruňky pohoršitedlnými s utisky nuzných a bídnych lidí, vydíráním jich a odjímaním chleba z jich rukou, a poškrvněním se a duší svých opuštěním³ i pobožných rad a odložením básně Boží, též v opilství tejná i zjevná, denní i noční, doma i vně, při svadbách, šancích,⁴ připíjeních sobě

¹ rkp: soudy

² rkp: o

³ rkp: dopuštěním

⁴ rkp: šancích

obojího pohlaví, k tomu nutkající jedni druhé,¹ v to se vydávají a tím duše své na zatracení, zbavujíc se dědictví v království Božím [Gal. 5,21], pohřizují,² z toho v oplzlá mluvení, zlořečenství, proklínání již i zvyklostí a obyčejem beze vši bázně Boží a studu lidského se pouštějí, i v hry a tance i jiné neslušnosti Bohem zapověděné. Spatřuje se také nejedněch z obecných i urozených pejska a nemírně se strojení v šatstvu, s vynášením se tím jedněch nad druhé, v špercích a v křtaltích rozličných [736] dosti ohyzdných, a na to se třebas i dlužení a tím jiných převyšování. Čímž vším neděje se Krista následování a od něho se učení (kterýž dí: *Učte se ode mně, že já sem tichý a pokorný* [Mat. 11,29]), ale světa, o němž svatý Jan [1. ep. 2,15.17], odvozuje věrné od něho, dí: *Nemilujtež světa, ani těch věcí, kteréž na světě jsou;* item: *Miluje-li kdo svět, není lásky Otcovy³ v něm; a Svět hyne i žádost jeho.*

Těmi a tomu podobnými věcmi patrně to znáti na sobě dávají nejedni, neb že nikdá živnosti k Bohu a pravdě jeho v srdci neměli, aneb měvše, že v ní chladnou a mrtvosti blízcí,⁴ když tohoto všeho za hřích míti nechťi, ale ještě to divně vymlouvají a hned v svědomí svém o to výborný pokoj mají; k světlu, aby byli skutkové jich zjevení, jsou-li z Boha, nejdou [Jan 3,21], ale před ním utíkají; oznámí-li kdo kdy na ně z lítosti, nepřije jim zlého a zahynutí, na ně se v zlosti [737] rozněcují, že se za ně zpovídají a že těžek jim v očích. Tou příčinou, mohou-li jen jak, na nich se vychlazují a za dobré zlým odměňují, místo pokání v horší věci vcházejí. Podlé toho není čeho jiného očekávati, nebude-li života kajícího, než hrozného hněvu Božího, o němž Apoštol k Římanům napsal, že se zjevuje *proti každé té bezbožnosti a nepravosti* [1,18]; a že ti, kteříž i takové věci činí, hodni jsou smrti, a ne toliko ti, kdož takové věci činí, ale kteří i jiným též činícím povolují [1,32]; a víte, že jest hrozné upadnouti v ruce Boha živého [Žid. 10,31].

[4] Protož o takových věcech slyšíce, nemůžeme, než nad tím zámutek a bolest srdce jmíti, poněvadž (jakž povědíno), takovými věcmi i Bůh k hněvivosti a trestání vzbuzován bývá, i bližní a maličcí k ourazu a pohoršení se přivozují, od čehož Kristus s pilností vystříhaje, dí: [738] *Běda tomu, skrze koho pohoršení přichází* [Mat. 18,7]; a k tomu služba Boží v pohrdání uvozována bejvá, když se tím nepřátelé Kristovy pravdy, spíše než něčím dobrým, podílejí a hřichy takových (jichž my neschvalujeme, ale tresceme) čisté učení i kázání zlehčiti a dílu Kristovu překaziti chtějí; a slycháte, že i od toho Apoštol Korintské odvodil, pravě: *V ničemž žádnému pohoršení nedávejte, aby byla bez ouhony služba naše⁵* [2 Kor. 6,3].

I nemohouce my již toho déle přehlídati pro Boha a bázeň pomst jeho, napomínáme vás všech i jednoho každého a prosíme, važte sobě nesmírnou lásku Boží, kterouž s vámi učiniti ráčil, když vás vytrhl od zahynutí a k Synu svému milému do království jeho k užívání věcí dobrých přivesti ráčil. Hled'te tomu všemu důvěrně a vděčně obcovati, aby vás Bůh s nevděčnými hrozně na věky netrestal. Vidíte, [739] jací sou časové tito, v nichž se nám na světě býti dostalo, že dnové nejhorší, dávno Kristem a jeho svatými apoštolý předpovídání a takoví, by možné bylo, že i vyvolení Boží byli by svedeni [Mat. 24,24]. Protož vykupujme čas, a vizme, kterak bychom opatrně chodili [Ef. 5,15n], ne jako nemoudré panny, troštující se, že dosti jest na tom, když také lampy máme [Mat. 25,1-13], ale příkladem věrného a bedlivého služebníka očekávejme v hotovosti Pána, kdy by koli přišel, abychom mu otevřeli [Luk. 12,36]. Nebo viděti patrně můžeme nad jiné časy, jak se Bůh osvědčuje světu tomuto, jakož troubou, kázáním slova svého, tak mnohými dobrodiními svými k spasení lidskému činěnými; ač i pomstami a metlami strašlivými, jimiž okolní země a národy svíratí ráčí,

¹ rkp: nutkající je jich, druhé

² rkp: pohřizají

³ rkp: otcovský

⁴ rkp: blízcí

⁵ rkp: vaše

ukazuje, že nebude prodlévati s odsudkem nemilostivých. Protož bděme, abychom mohli uvarovati se těch [740] zlých věcí, kterých přijítí mají na svět a hodni státi před Synem člověka.

[5] Ku pomoci pak a probuzení takovému i napravení každého v jeho stavu, věku a povolání máte dávno připravenou a vydanou knížku, kteráž vám vědoma jest, jenž slove Náprava. Prosíme, obnovte¹ ji sobě a přečtete, a podlé ní k Bohu i k sobě povinností svých pilni buďte. Přidávámeť i k tomu i starobylá usouzení předkův našich, již v Pánu odpočívajících, o záповědech, jichž každý Bratr i Sestra s pilností se vystříhati má etc. Jsouť pak tyto věci všechněm vůbec zapověděné:²

I. Soudové³ na rathouzích svévolní a nepokojní bez rady pobožné.

II. Dávání se v šenky a v ledajakés kupectví neb obchody.

III. Snoubení k stavu manželskému neřádná, [741] pokoutní namlouvaní synů neb dcer k ženitbám a vdavkám bez povolení a rady těch, čiž sou.

IV. Lání hanebná, řeči oplzlé, jazyk nestydatý.⁴

V. Vády na ulicích neb na trhu s lidmi a jedni druhých hanění pohoršitedlná.

VI. Klevety, pomlouvání, utrhaní, přesuzování tajná i zjevná.

VII. Chození na pití do domů šenkovních a sedání na hodech a kvasích s lidmi zahalevými, rozpustilými a ne Boha bojnými.

VIII. Opilství, hry, tancové a všeliké takové rozpustilosti.

IX. Šaty oplzlé, řezané, krátké, zpotvořené, taktěž i ženské sukně vykrojené, široce premované, šnorované, třevíce nízké, roušky žluté, zlatem vytkávané, čepce zlaté etc. [742]

X. Dávání se v dluhy skrze rukojemství, neb vypůjčování peněz na lichvu, vše bez rady, z čehož potom klamové, neplacení lidem a jiné zlé věci pocházejí; a summou, věci Bohem a slovem jeho zapověděné.

Všickni, kteřížkoli chtějí Bratřimi a Sestrami věrnými a Pána Boha poslušnými býti, těchto věcí napřed oznámených mají se varovati a jich utíkati, a kteříž je činili neb se jich dopouštěli, skutečně z nich pokání činiti a napraviti, tak jakž o tom o všem v Nápravě psané a všem vůbec vydané zjevně oznámeno a o všech těch věcech vysvětleno jest.

¹ rkp: obnově

² V D II,48n = DG 156 je následující desatero zákazů (bez očíslování) položeno k r. 1538 a uvedeno takto: „Věci zapověděné všechněm Bratřím a Sestrám v Jednotě pod vyloučením podlé davních usudkův Bratří Starších.“

Na rozdíl od listu z r. 1573 stojí zde:

„Věci zapovězené všechněm Bratřím a Sestrám v Jednotě pod vyloučením podlé davních úsudkův Bratří starších.

Soudové na rathouzích a před pány, činění nesnázi svévolných a nepokojných bez rady.

Dávání se v šenky a v ledajakés kupectví bez pobožné rady.

Snoubení k stavu manželskému pokoutní, neřádná synův neb dcer k ženitbám a k vdavkám bez povolení a rady těch, čiž sou.

Lání hanebná, řeči oplzlé a jazyk nestydatý, mluvení po démích.

Vády na ulicích neb na trhu s lidmi, a hanění jedni druhých s pohoršením.

Klevety, pomlouvání, utrhaní a přesuzování jedni druhých, tajná i zjevná.

Chození na pití do domů šenkovních, a sedání na kvasích a hodech s lidmi rozpustilými a bezbožnými.

Opilství, hry, tancové a všeliké takové rozpustilosti i noční toulky, popíjení a posedávání. Šaty oplzlé, řezané, krátké, zpotvořené, šmuky zlaté, péři za klobouky.

Item. Ženám sukně vykrojené, široce premované, šnorované, třevíce nízké, čepce, tkanice zlaté, obojky peřesté. Dávání se v dluhy skrze vypůjčování peněz na lichvu neb jinák. A z toho potom klamové, neplacení lidem a jiné zlé věci pocházejí. Všickni kteřížkoli chtějí Bratřimi neb Sestrami věrnými a Pána Boha poslušnými býti, těchto věcí napřed oznámených všech jako hříchů velikých mají se varovati a utíkati, a kteříž je činili neb se jich dopouštěli, skutečně z nich pokání činiti a napraviti, tak jakž o tom v nápravě psané a vůbec vydané zjevně oznámeno a o těch věcech vysvětleno jest. Kteřížby pak koli takových zlých věcí přestati nechťeli, a v ně zoumyslně vcházelim, i v nich sobě povolovali, takovým Bratří sloužití a v spasení jich ustavovati úmysla nemají a pro Boha nemohou a nesmějí. Tím každý aby se zpravil.“

³ rkp: Soudcové

⁴ V rkp. omylem připsána věta, která znovu napsána tvoří odst. V.

A pakli by kdo takových zlých věcí přestati nechtěl, ale v ně zomyslně vcházeli i v nich sobě povoloval a sa napomínán, vystříhán i otcovsky trestán, předce by v tom zůstával, osvěčujem se před Bohem a anděly jeho, že takových hříchy viní býti nechceme, ale se jich odříkáme, soudy [743] Boží proti nim vynášíme, za Bratří a Sestry jich nemáme, v spasení Kristovu a v očekávání věčné slávy ustavovati jich nebudeme, ale to slovem i skutkem svědčiti, že kdož takový věci činí, království věčného jmíti nebudou a nepokají-li se, věčně že zahynou, čehož Pán Bůh každého z nás zachovati rač!

[6] A poněvadž sebe i vás napomenuli sme k opravě života, také vás zvláště vzbuzujeme a napomínáme k modlitbám svatým, abyšte je pilně a živě i jednomyslně v domích svých, když se zvoní na klekání, se modlili, i v svatých shromažďováních Pánu Bohu obětovali i teď při suchých dnech i s¹ svatými střízovostmi, příkladem prvotní církve svaté; neb mnohými hříchy hněv Boží veliký vzbuzen jest, a kdo mu odolá, nebudeme-li v Kristu Pánu, v přimluvách jeho, skrze modlitby víry a pokání předcházeti tváři jeho, též modliti se za služebníky [744] vši církve svaté a Jednoty? Nad to za vrchnosti křesťanské od Boha představené, k čemuž od svých předložených býváte napomínání.

Doufáme pak v Pánu o všech vás, že to dobré, což sme vám předložili, učiníte a činiti budete. Spravujž Pán a Duch jeho srdce vaše k lásce Boží a očekávání Krista. Buďtež milosti Boží poručení a modlte se za nás etc.

Bratří Starší etc.

---

¹ rkp: z

2.1.6 B. Matouše Konečného Kniha o povinnostech křesťanských, z dílu II

**Kniha o povinnostech křesťanských,
z Písem svatých shromážděná, každému pobožnému
člověku, všelikého stavu, řádu, věku a povolání
velmi užitečná, kteráž vyučuje všecky,
jak by vůle Boží při každém povolání i při ob-
chodech a živnostech lidských šetřiti, svědomí
dobré zachovati a požehnání Božího i odplaty
života věčného dojíti mohli.**

4 Mojž. 11,29:

Ó kdyby všecken lid Hospodinů proroci byli,
a aby dal Hospodin Ducha svého na ně.

1 Petr 4,10:

Jeden každý jakž vzal od Boha dar, tak sobě ve-
spolek tím přisluhujte, jako dobří šafáři roz-
ličné milosti Boží.

Sepsaná a po druhé vydaná od kněze Matouše Konečného.¹
Léta Páně MDCXII.

---

¹ Titul 1.vydání zněl: Kniha o povinnostech křesťanských, z Písem svatých samých shromážděná a v pořádek srozumitelný uvedená, každému pobožnému člověku užitečná. (Bibl. citáty tytéž) Sepsaná a vydaná od kněze Matouše Konečného. Léta Páně MDCXI.

(Na str. 350, nečíslované: Vytisknuto v Starém městě Pražském v impressi Šumanské. Léta Páně 1612.)

**Díl II.
Z kapitoly 3.
O povinnostech povolání církevního.**

[207] V lidu obecném bydlící pomocníci jsou¹ přední osoby zboru neb církve mezi posluchači, kteříž i smírcové a curatores ecclesiae od práce a povinnosti své slouiti mohou; Jak.5,14. O takových pomocnících zmínka veliká jest v řádu církevním konsistoře pražské pod obojí tělo a krev Pána Krista přijímajících, artikul XI. na straně 87.²

Povinnost a práce jejich jest toliko při lidu věřícím, v náboženství křesťanském jednomyslném a pod řádem Božím zůstávajícím. 1 Kor. 5,12: *Proč já mám ty, kteříž jsou vně, souditi? Však ty, kteříž jsou vnitř, vy soudíte.*

Jest pak takových osob povinnost při obojích věcech:

[208] 1. Při duchovních a spasitelných. 2. Při tělesných a časných.

Při duchovních věcech že jest jejich povinnost, toho důvodem jsou tato svědectví: Gal. 6,1: *Bratří, byl-li by zachvácen člověk v nějakém pádu, vy duchovní napravte takového v duchu tichosti, prohlédaje každý sám k sobě, aby snad i ty nebyl pokoušín.* Těmi duchovními nemíní samy zpravce církevní, ale z lidu obecného mezi posluchači osoby osvícené Duchem Páně a silnější v duchu, i prvotnost mezi posluchači sobě svěřenou mající.³

Při časných a tělesných věcech že jest také jejich práce, kterouž při lidu konati mají, důvodem toho jest řeč apoštolská 1 Kor.6,1-7:⁴ *Smí někdo z vás, maje při s druhým, souditi se před nepravými, a ne raději před svatými? Nevíte-liž, že svatí svět souditi budou? I poněvadž od vás souzen býti má svět, kterakž tehdy nehodní jste ty malé věci rozsuzovati? Zdaliž nevíte, že aděly souditi budeme; co pak tyto časné věci? Protož když byste [209] měli míti soud o tyto časné věci, těmi, kteříž nejzadnější jsou v církvi, soud osad'te; k zahanbení' vašemu to pravím. Takliž není mezi vámi žádného moudrého, ani jednoho aspoň, kterýž by mohl rozsouditi mezi bratrem a bratrem svým, ale bratr s bratrem soudí se?*

Při těch obojích věcech povinnosti své dokazovati mají vedlé potřeby jednoho každého bez urazu a pohoršení práva a soudu vrchnostem od Boha poručeného, tolikéž zanechávající kněžím zprávy svědomí lidského.⁵ Zejména pak tyto jsou jejich povinnosti:

1. Spatřovati lid v jejich obcování, jak sou kteří živi a jak v poslušnosti stojí k Bohu a k jeho rádu, co by spatřili nedobrého a pohoršedlného, tedy napomínati k dobrému a napravovati bližní své, o neposlušných pak oznámiti zpravci církve buď oustně nebo i skrze psaní 1 Tes 5,14: *Prosímet' vás, bratří, napomínejte nezpůsobných, potěšujte choulostivých.*

[210] *Pakli kdo neuposlechne řeči vaší, oznamte nám o něm skrze psaní, a nemějte s ním nic činiti, aby se zastyděl.* 2 Tes 3,14.

2. Pokojiti a rovnati bližní své duchem lásky a tak mířiti svárlivé, zvláště o věci časné a menší nesnadníci se. 1 Kor.6,2.4.5.

¹ V 1. vydání (1611): slovou starší, totiž přední... (2. vydání zachovalo termín „starší“ snad opomenutím v marginálním sumáři).

² V přidavcích Konfessí České, vyd. z r. 1610, (Mus.31 C 5) zní tento artikul: „XI. Po všech osadách počna od měst Pražských aby konsistoř k duchovnímu správci přidávala čtyry neb více osob, jenž curatores ecclesiae slovou, muže pobožné, příkladné, rozšafné a rozumné, kteříž by faráři svému k radě a pomoci byli, pro zachování řádu dobrého i kázně, a aby pozor na správce církevního i na jeho čeládku měli i svědectví od nich vrchnímu děkanu a zvláště konsistoři, když by toho potřeba byla, vydati mohli. V znamenitých pak věcech nic o své ujmě ani farář bez takových osob z obce, a obec bez faráře, ani děkan bez konsistoře a panův defensorův aby před sebe bráti nemohli a nemohl. Srov. Hrejsa, Česká konfesse, 1912, 484 p. 1.

³ 1611: + jakž slovou proto i staršími, neb předními církve. Podobně i na jiném místě duchovním člověkem rozumí Apoštol každého osvíceného a při smyslu pravdy spasitelné zmocněného a utvrzeného člověka: *Duchovní (prý) člověk všecko rozsuzuje, sám pak od žádného souzen nebývá.* 1 Kor. 2,15.

⁴ 1611: že jest také vlastní jejich práce při lidu jí konati. O tom 1 Kor. 6,1-7:

⁵ 1611: ...pohoršení soudu vrchnostem od Boha poručeného.

3. Trestati nepovolené a neposlušné; 1 Kor 5,3.4.5.13: *Já zajistě, ač jsem vzdálený od vás tělem, ale přítomný duchem, již jsem to usoudil, jako bych přítomný byl, abyšete toho, kterýž to spáchal, i ve jménu Pána našeho Jezukrista, sejdouce se spolu, i s mým duchem, mocí Pána našeho Jezukrista vydali takového satanu k zahubení těla, aby duch spasen byl v den Pána Ježíše. Vyvrztež tedy toho zlého sami z sebe.*

4. Pečovati o chudé lidi, však pobožné,¹ aby opouštění nebyli ani radou potřebnou, ani jinou pomocí z strany vyživení jejich, ovšem k žebrotě takovým aby přicházeti nikoli nedopouštěli, nýbrž je almužnami fedrovali a opatrovali, vedlé nejvyšší možnosti.² Skut.6,1-3; Jak. 1,27 [\[211\]](#)

5. Nemocné navštěvovati a za ně se modliti Bohu. Jak.5,14.15: *Pakli kdo z vás stůně, zavolej starších zboru, a oni modlte se za něj, a modlitba víry uzdraví neduživého, a jestli by co prohřešil, bude jemu odpuštěno.*

6. O příbytky Boží totiž o chrámy církevní, o špitále, též o zprávců svého, o příbytek i o pomocníky jeho starost a péči míti mají. Skut. 6,1; Řím. 12,13.³ Potud o povinnostech zprávců a pomocníků jejich ku posluchačům. Zatím již o povinnostech posluchačů k zprávcům jejich.

Posluchačů k svým zprávcům jsou tyto povinnosti.

1. Smysliti o nich náležitě, tak jako o služebnících Kristových a šafářích tajemství [sic] Božích. 1 Kor. 4,1.

2. V poctivosti je míti a draze jich sobě vážiti pro místo Boží a práci jejich, i pokojně se k nim chovati, bez zpourey, bez utrhaní, bez pomluvy, posměchu a potupy. Neb těch věcí Pán Bůh bez pomsty na velikých i na ma[212]lých nenechal. Příklad na Mariji sestře Mojžíšově, kterouž Bůh malomocenstvím ranil; 4. Mojž. 12,10. Trojí rotu v okamžení zahladil; 4 Mojž. 16,24-32. Jiných zpurných reptáků čtrnácte tisíc a sedm set ránou morovou porazil a zmořil; 4 Mojž. 16,49. Dítěk betelských čtyřidcatero a dvě roztrháno ode dvou nedvědic pro posmívání se jich proroku Božimu; 2 Král. 2,24; 1 Tes. 5,12-14; Fil. 2,29; 1 Tim. 5,17.⁴

3. Dověrně od nich služby duchovní, rady Boží a naučení spasitelná i potrestání přijímati, vědouce, že kdo by jimi a jejich službami pohrdal, ne člověkem, ale Bohem samým by pohrdal a přisluhování Kristovu i Duchu jeho svatému potupu by činil. Mat. 10,40.⁵

4. Poslouchati jich v povolnosti svatě i jich následovati jakož v učení Božím tak i v životu ctném a pobožném. 2 Tes.3,7.9; Žid. 13,17; Fil. 3,17.

[\[213\]](#) 5. Na potřebné věci k spasení jich se doptávati. Mal. 2,7.⁶

6. Svědomím svým lid Boží má služebníkům Božím jakožto šafářům tajemství Božích znám býti, zvláště v čas rozhřisení svatého; pokání jejich má býti vědomé, tak aby duch skroušený i zevnitřně vyznáním hříšnosti své znám byl. Ž 32,3.5; Přísl. 28,13; Mat.3,6; Skut. 19,18; Jak. 5,16; 1 Jan 1,9.⁷

7. Nechlubiti se jedněmi zprávcí⁸ s potupou jiných. 1 Kor. 3,21.

8. Zdíleti se s nimi vším svým statkem. 1 Kor. 9,14.

9. Pánu Bohu se za ně modliti. Luk.10,2; 2 Kor. 1,11.

Potud o povinnostech při zprávě církevní. Zatím již o zprávě světské.

¹ 1611: Pečovati o vdovy, sirotky a chudé lidi, pokudž by jim to náleželo a svěřeno bylo, aby...

² 1611: takovým aby nedopouštěli, když by mohli fedrováni a opatrováni býti.

³ 1611: církevní, o správce svého o příbytek i o pomocníky jeho, tolikéž o věci k posvátné službě náležející to objednat, opravit a vše náležitě opatřiti přední starost a péči o ty věci míti mají.

⁴ 1611: V poctivosti je míti a draze jich sobě vážiti pro práci jejich, i pokojně se k nim chovati. 1 Tes. 5,12-14; Fil. 2,29; 1 Tim. 5,17.

⁵ V 1611 tento odstavec není.

⁶ V 1611 tento odstavec není.

⁷ V 1611 tento odstavec není.

⁸ 1611 nemá „zprávcí“.

Kapitola IV. O povinnostech při zprávě světské.

[214] K zprávě světské přináležející lidé jsou:¹

1. stav povýšený,
2. lid obecný.

Povýšený stav, aby zprávu konal; lid pak obecný, aby zprávě té poddán byl, nebo² stav povýšený jsou vrchnosti od Boha zřízené, kteříž mocí a předností zvláštní na místě Božím jsou poctěné k zprávě zevnitřní a světské, mající sobě své poddané řádně v poslušnost všelikou, k jejich povolání náležitou, uvedené. Protož tuto povinnosti dvoje předloženy budou:

1. vrchnosti, 2. poddaných jejich.

Povinnosti vrchnosti jsou dvoje:

1. K Bohu, jenž jest vrchnost nejvyšší, 2. ku poddaným svým.

K Bohu má se chovati vrchnost takto:

1. Míti a znáti Pána Boha svého za nejvyšší vrchnost, jeho se báti, jemu se kořiti, a to o něm věděti, že u něho není žádného osob přijímání, nebo jest sám Pán panujících a Král kra[215]lujících, mající moc tělo zabiti a duši poslati na věčné zatracení. Mat. 10,28; Efez. 6,9; Kol. 4,1: A vy páni vězte, i že i vy máte Pána na nebesích, a není u něho přijímání osob.

2. Zákon Boží mají mítí a jej sobě často čítati. 5 Moj. 17,18-20: *Když dosedne na stolicí království svého král, vypíše sobě zákon tento do knihy té, kteráž bude před obličejem kněží a bude jej mítí sobě a čísti jej bude po všechny dny života svého, aby se naučil báti Hospodina Boha svého a aby ostríhal všech slov zákona tohoto a ustanovení těch a činil je, aby se nepozdvihlo srdce jeho nad bratří jeho a neuchýlilo se od přikázání napravo aneb nalevo, aby dlouho živ byl v království svém, on i synové jeho uprostřed lidu mého.*

3. Sloužiti Bohu s bázni a třesením. Žalm 2,10-12: *A protož, králové usrozumějte sobě, vyučujte se, soudcové zemští. Služte Hospodinu v bázni, a veselte se s třesením. Libejte Syna, aby se nerozhněval a zhynuli byste na [216] cestě, jakž by se málo jen zapálil hněv jeho.*

4. Vůli Boží a jeho svatými přikázáními se zpravovati, nebo sou pod jedním a týmž právem Božím jako i jiní lidé. Protož i na soudu Božím postaviti se musejí s jinými, o čemž Moudrost Boží i svědčí: *Protož slyšte, králové, a rozumějte; učte se, soudcové končin země; pozorujte vy, kteříž panujete nad množstvím a pýcháte zástupy národův. Nebo dáno jest vám panování ode Pána a moc od Nejvyššího, kterýž vyhledávati bude skutků vašich i rady zpytovati; poněvadž jsouce služebníci království jeho, nesoudili jste právě, aniž jste zákona ostríhali ani podlé vůle Boží chodili. Hrozně a náhle přistoupí k vám. Přísný zajisté soud při těch, jenž v přednosti postaveni jsou, vykonán bude; nebo kdo jest nejmenší, hoden jest milosrdenství, ale mocní mocně tázáni budou. Nebudeť zajisté šetřiti osoby Pán všech věcí, ani se ostýchati velikosti nětčí. Nebo malého i velikého on [217] učinil, a jednostejně opatruje všechny; ale mocným mocný nález nastává. Protož k vám se vztahují řeči mé, ó králové, abyšte se naučili moudrosti a nepadali. Nebo kteříž ostríhají svatě věci svatých, svatí budou, a kteříž se jim vyučují, omluvu naleznou. Protož jestliže sobě zalibujete královské stolice a berly, ó králové národů, mějte v poctivosti moudrost, abyšte na věky kralovali.* Moud. 6,1 do 11, též 21.

Majíť pak vrchnosti zákonem Božím se vázati a zpravovati jakož v jiných věcech, tak obzvláště v těchto:³

¹ 1611: K zprávě světské přináležející lidé jsou takoví, z nichž jedni v přednosti, druzí v poddanosti zůstávají a zůstávají mají. Protož se rozělují na dvě:

² 1611 nemá začátek věty, začíná až zde: Stav povýšený jsou...

³ Marginální sumář: Povinnosti obzvláštní vrchnosti.

1. Aby práva svá Božími právy zpravovali; 5 Mojž. 17,19: *Ostříhati bude král všech slov zákona tohoto i ustavení jeho a činiti je.*

2. Aby pod mocnou ruku Boží se kořili a pýchou nepozdvihovali, jako Nabuchodonozor, jehož Bůh pro pýchu hrozně ztrestal a z paláce královského mezi hovada vyhnal, aby místo slavného paláce v stájích dobytčích bydlil, místo rozkošných a stkvostných pokrmů bylinu jako vůl jedl, [218] místo pohodlí a schránění pod střechou rosou nebeskou smáčín byl, vlasy jeho bez ošetřování jako peří orličí vzrostly a nehty jeho jako ptačí pazourové byli, dokavádž nepoznal, že panuje Bůh nejvyšší nad královstvím lidským, a že kohož chce, ustanovuje nad ním. Dan.4,30; item 5,21. Protož i skrze Mojžíše dí, že proto král má sobě zákon Boží o svých povinnostech vypsati a jej často čísti, aby se nepozdvihlo srdce jeho nad bratří jeho a neuchýlilo se od přikázání napravo aneb nalevo a aby dlouho živ byl v království svém on i synové jeho. 5 Mojž. 17,20. A opět: *Jestliže tě za zpravce ustanovili, nevynášej se nad jiné, ale měj se k nim jako jeden z nich.* Sirach 32,1.

3. Aby po žádosti těla se nespouštěli, a mnoho žen nemivali; 5 Mojž. 17,17.

4. Aby lakomstvím nebyli pojatí. Protož dí Hospodin: *Nebude míti* (totiž král, ovšem jiný pán a nižší vrchnost bezpotřebně, se škodou a s ublížením poddaných) *mnoho koňů, stří[219]bra také aneb zlata ať sobě příliš nerozmnožuje.* 5 Mojž. 17,16.17.

Ku poddaným jsou tyto povinnosti:

I. Místa Božího dobře užívati a jeho zastávati v konání

1. spravedlnosti v ochraňování dobrých a pokojných, i v dopomáhání jim k spravedlnosti jejich, a zase v trestání bezbožných a zporných,¹ nebo nenadarmo nesou meč. Řím. 13,3.4.

2. milosrdenství a dobrotivosti, kterouž by čitelní byli nouze poddaných svých, zvláště chudých, utištěných, vdov a sirotek, nýbrž i spravedlnost a právo její milosrdenstvím aby ozdobováno bylo; a protož vrchnost dobrodincové a páni milostiví slovou, že milosti a dobrotivosti dokazovati mají.² Luk. 22,25. Milosrdenstvím zajisté sebe i trůn svůj královský ozdobují i utvrzují králové i jiné vrchnosti³ milosrdné, jakož dí Duch Boží, Přísl. 20,28: *Milosrdenství a pravda ostříhají krále a milosrdenstvím podpírá se trůn jeho.* [220]

II. Nad křesťany tvrdě nepanovati. 3 Mojž. 25, 43.46: *Nižádný nad bratrem svým nebude tvrdě panovati.*

III. Velikého i malého, domácího i příchozího slyšeti. 5 Mojž. 1,16.17: *Vyslychejte pře mezi bratřími svými a sudte spravedlivě mezi mužem a bratrem jeho, i mezi příchozím jeho; jakž malého tak i velikého slyšeti budete.* Přísl. 31,8: *Otevři usta svá za němého, v při všech oddaných k smrti.* Item Job 29,16-17: *Byl sem otcem nuzných a na při, již jsem nebyl povědom, vyptával jsem se. A tak vylamoval sem zuby třenovní nešlechetníka, a z zubů jeho vyrážel jsem loupež.*

IV. Po osobách ani po dařích nesouditi a tak soudu nepřevraceti, ale upřímný a spravedlivý soud činiti. Item 5 Mojž. 1,17: *Nebudete přijímati osoby v soudu a nebudete se báti žádného, nebo Boží jest soud.* 2 Mojž. 22,21: *Příchozímu neučiníš křivdy aniž utiskneš ho.* Item 3 Mojž. 19,15: *Neučiníš neprávě v soudu, nepřijmeš osoby chudého aniž šanovati budeš osoby bohatého, spravedlivě souditi budeš [221] bližního svého.* Item 5 Mojž. 16,19-20: *Neuchýlíš soudu, a nebudeš šetřiti osoby, aniž přijmeš daru; nebo dar oslepuje oči moudrých a převrací slova spravedlivých. Spravedlivě spravedlnosti následovati budeš.* Item Amos 5,12-13: *Já vím o mnohých nešlechetnostech vašich, a velikých hříších vašich, nebo trápíte spravedlivého,*

¹ 1611: spravedlnosti při zlých, bezbožných a zporných; nebo...

² 1611: milosrdenství a dobrotivosti k dobrým a pokojným poddaným, ovšem utištěným, pročež dobrodincové slovou, že dobrotivosti dokazovati mají.

³ 1611: králové a vrchnosti.

berouce poctu, a nuzných při v bráně převracíte. Protož rozumný každý v ten čas mlčeti musí, nebo čas ten zlý jest. Přisl. 24,23-25: Přijímati osobu v soudu není dobré. Toho, kdož říká bezbožnému „Spravedlivý si“, klnouti budou lidé a v ošklivost jej vezmou národové; ale kteříž kárají nespravedlivého, budou míti potěšení a přijde na ně požehnání každého dobrého. Každý dobrý líbati bude rty toho, kdož mluví slova pravá. Jan 7,24: Nesud'te podle tvárnosti, ale spravedlivý soud číňte.

V. K konání soudů střední býti a se neopíjeti, ani vášněm nedati se přemáhati a zdravého soudu zatemňova[222]ti, zaslepovati a přemáhati.¹ Přisl. 31,4-5: *Ne králům, o Lemueli, ne králům přísluší píti víno, a ne panům žádost nápoje opojného, aby pije nezapomněl na ustanovení a nezměnil pře lidí ssouzených. Item: Hněv muže spravedlnosti Boží nepůsobí. Jak. 1,20.*²

VI. Sirotkův a vdov zastávati, jich nekormoutiti, ovšem neloupiti, ale k spravedlnosti jejich dopomáhati,³ a nad nimi i nad jejich spravedlností ruku ochrannou držeti. 2 Mojž. 22,22-24: *Žádné vdovy neb sirotka trápati nebudete; pakli bez lítosti trápati je budete, a oni by volali ke mně, vezte, že vyslyším křik jejich, a rozhněvá se prchlivost má; i zbiji vás mečem a budou ženy vaše vdovy a děti vaši sirotci. Zach. 7,9.10: Soud pravý vynášejte, a milosrdenství, a lítosti dokazujte jeden každý k bližnímu svému; vdovy ani sirotka, příchozího ani chudého neutiskujte, a zlého žádný neobmýšlejte bližnímu svému v srdci svém. Mich. 2,9: Manželky lidu mého (totiž vdovy, kte[223]réž jsou uprostřed lidu) vyháníte z domů rozkoší jejich, od dítek jejich odjímáte slávu mou (totiž statek jejich sirotčí) na věky, protože pohubení budete.*

VII. Na daních, clech a poplatcích mírných přestávati, a robotami přísnými neobtěžovati. Item: *Nižádného mocí neutiskujte, ani podvodně číňte, a dosti mějte na svých žoldích.*⁴ Luk. 3,4. Izai. 58,36: *Ke všem robotám svým přísně doháníte. Protož rozvažtež svazky bezbožnosti, a roztrhněte snopy obtěžující, a potřené propusťte svobodné, a tak všelijaké jho roztrhněte.*

VIII. Svědomí lidských příčinou víry mocí a násilím nesusužovati, nebo samo slovo Boží jest moc Boží k nabytí víry spasitelné, a Bůh sám jest její dárce. Řím. 10,17; Mat. 16,17. Dosti jest na tom, když vrchnost křesťanská přeje poddaným svým služby slova Božího, a aby pokojně Pánu Bohu sloužili, nad tím ruku drží, k zákonu Božímu lid obracejí a příkladem vlastním pobožné k dobrému posilují, [224] však bez nucení, tak aby svědomí násilím činěno nebylo.⁵ Nebo i sám Spasitel tak mluví: *Ač kdo chce, pod' ke mně.* Mat. 16,24; Mar. 8,34. A jiným (totiž služebníkům církve i vrchnostem⁶) toto naučení dává: *Nechte obého růsti až do žně.* Mat. 13,30. A tak prvotní církve činila i vrchnosti věřící, císařové i králové, že⁷ víru křesťanskou rozšiřovali⁸ kázáním svatého evanjelium a pobožným příkladem, nebo i bez slova dobrým obcováním mnoho se dobrého způsobiti i počátečně k víře získati může. 1 Petr 3,2.

Jakož pak moc světa nevzala moci od Boha k tomu cíli, aby buď duše lidské při jejich svědomí a spasení zpravovala, ovšem nad dušemi a svědomími panovala. Nebo zpráva duchovní duchovním náměstkům jest svěřena, a panování nad dušemi lidskými jest moc

¹ 1611: ani vášněmi nedati opájeti, zaslepovati a přemáhati.

² Tento citát v 1611 není.

³ 1611: zde věta končí.

⁴ 1611: poplatcích.

⁵ 1611: vrchnost křesťanská i příkladem svým učením pravým zákona Božího pomoc činí poddaným k známosti Boha a k nabytí víry spasitelné bez nucení. Nebo...

⁶ 1611 nemá „i vrchnostem“.

⁷ 1611: že ač

⁸ 1611: rozšiřovati usilovali, však

samého Boha, kterýž dí: *Aj, všechny duše mé jsou, jakož duše otcova, tak i duše synova.* Ezech. 18,4. A o témž Kristus Pán [225] pověděl: *Bojte se toho, kterýž může tělo i duši zatratiti v pekelném ohni.* Mat.10,28. Ten tedy Pán nad dušemi panuje a moc sám má, kterýž může duši spasiti i zatratiti. Vrchnosti pak Pán Bůh své místo svěřiti ráčil v přednosti a moci k zpravování lidí v zprávě vezdejších věcí, pro pokoj obecný v světě, jakž dí Apoštol: *Modlte se za krále i za všechny v moci postavené na to, abychom pohodlný a pokojný život vedli ve vši pobožnosti a šlechetnosti.* 1 Tim. 2,2. Tolikéž aby k spravedlnosti dopomáhali, nepravosti přetrhovali, nad dobrými a pokojnými ruku ochrannou drželi, zlé pak, bezbožné a nepravé lidi trestali.¹ Takž i služebníci církve nemají osobovati sobě moci tohoto světa.² O čemž Kristus Pán dí: *Králové panují nad národy, ale mezi vámi ne tak.* Luk. 22,25-26. A svatý Pavel dí: *Ne jako panujice nad věrou vaší, ale pomocníci jsouce radosti vaší.* 2 Kor. 1,24. A jinde opět: *Odění našeho rytěrování, kterýmž v podda[226]nost jímáme a uvozujeme Bohu všelikou duši, není tělesné, ale duchovní, v Bohu mocné.* 2 Kor. 10,4-5. Svatý Petr tolikéž pověděl: *Ne jako panujice nad dědictvím a stádem Páně, ale jako příkladem jsouce.* 1 Petr 5,3. Protož Kristus Pán světil³ církve služebníkům služebnost svatého evanjelium, k nabytí i víry i spasení dostatečnou. *Kdož tomu svatému evanjelium uvěří, spasen bude; kdož neuvěří, zatracen bude. Víra pak z slyšení, a slyšení skrze slovo Boží.* Mt 28,19; Mar. 16,16; Řím. 10,17. A poněvadž pohané nad věrou lidu Božího nepanovali,⁴ nebo Ejiptští,⁵ když rodina Jákobova mezi ně se dostala, dali⁶ jim zvláštní krajinu, kdež by byli a náboženství své pokojně a svobodně provodili,⁷ 1 Mojž. 47,6. A potom je i propustili za tou příčinou,⁸ aby šli a tím volněji Bohu svému obětovali a sloužili bez pohoršení Ejiptských. Nebo ačkoli farao povolil jim obětovati Hospodinu tu v zemi své, však že by bez pohoršení i bez nebezpeč[227]čerství nebylo, nebo by museli ohavnost Ejiptských obětovati Hospodinu, totiž hovádka některá, kteráž Ejiptští za bohy měli; protož⁹ žádali propuštění býti k volnější službě. 2 Mojž. 8,25-27. Tak i v zajetí babilonském, kdo byl věrný Bohu a ostříhal zákona Božího, nechali ho při tom, protož tam i kazatele své a proroky měli, Ezech. 1,1; Dan. 1,6; k modlám pak assyrským nepřinuovali. A ač někteří z Izrahelských¹⁰ k modlárům přistupovali,¹¹ však dobrovolně to činili a Boha se spustili pro zvlášť časnou, z čehož je Pán Bůh hrozně obvinňoval,¹² za zpronevěřilé a rušitele smlouvy Boží vyhlášoval a časné i věčné pomsty na ně uvoditi ráčil.¹³ Ovšem' tedy křesťané křesťanů mocí bezděčnou proti dověrnosti k víře a k náboženství nutiti nemají. Protož to chvalitebně i v tomto slavném království českém opatřeno¹⁴ a od J. M. C.¹⁵ nařízeno¹⁶ i potvrzeno, aby tak sloužil jeden každý Bohu, jakž jest při kom dar víry od Boha a dověrnost k

¹ 1611: Jakož pak moc světa nevzala moci od Boha k zpravování duší lidských a jejich spasení, ale k zpravování lidí v zprávě vezdejších věcí, takž i služebníci církve...

² Marginální sumář: Povolání světské moci od církevních [sic] rozdílné.

³ 1611: K tomu svěřil...

⁴ Marginální sumář: Pohané nechávali Božích ctitelů na svobodě při jejich náboženství. 1611: nepanovali a moci tyranské neužívali...

⁵ 1611: ani Ejiptští.

⁶ 1611: ale dali...

⁷ 1611 nemá „pokojně a svobodně“.

⁸ 1611: příčinou a potřebou,...

⁹ 1611: nebylo, žádali propuštění... (nemá vloženou větu).

¹⁰ 1611 nemá „z Izrahelských“.

¹¹ Marginální sumář: Falešní ctitelé Boží, kteří se strhli čisté Boží pocty a služby.

¹² 1611: hrozně trestal...

¹³ 1611: pomsty jim ohlašovali ráčil.

¹⁴ 1611: Jakož se to přesvatě i v tomto slavném království českém stalo...

¹⁵ tj. jeho milosti císařské.

¹⁶ 1611: při tom zanecháno.

zprávcům [228] církve svaté, jediného Spasitele a jeho svatého evanjelium se přidržující, následující a k spasení užívající.¹

Ostatek kapitoly (str. 228-231) mluví o povinnostech poddaných. I ty jsou dvojí: 1. K vrchnosti nejvyšší, totiž k Bohu a 2. k vrchnosti zřízené od Boha. Ku Pánu Bohu jsou to - vedle povinností již prve v knize vypsanych - při této příčině ještě tyto dvě obzvláštní: Nejvíce se báti a nejvíce poslouchati Pána Boha. Luk. 12,5; Skut. 5,29; Božího zřízení sobě vážiti, jakož jiného, tak i všeliké vrchnosti, zlé i dobré, mírné i nemírné, dobrotivé i ukrutné pro Pána nebeského a zřízený jeho řád.² Řím. 13,1; 1 Petr 2,13. – K vrchnosti zřízené od Boha: 1. Míti ji za zřízení Boží, hodnou zvláštní uctivosti i všeliké náležité poddanosti. Řím. 13,1-2; 1 Petr 2,18. – Poddáni jí býti všickni, nebo ta jest vůle Boží. Řím. 13,1; 1 Petr 2,18; 2,13-14. K takové poddanosti vedl Kristus i apoštolé jeho slovem i vlastním příkladem. Mat.17,27; Řím. 13,1; Jan 19,11; 1 Petr 2,13. - 3.Poslouchati ve všem, cožkoli proti Bohu není. A to činiti a) pro svědomí, věduce, že v tom jest jistá vůle Boží; 1 Petr 2,15 b) pro bázeň pomsty, nebo nenadarmo nese meč. Řím. 13,5. – 4. Cla, daně a platy dávatí. Řím. 13,7; Mat. 22,21. Sám také Kristus Pán dával clo, ačkoli ne z povinnosti, poněvadž byl rodu královského a králové od synův svých nevyhledávají platu a daní, ale učinil to, aby pohoršení nedal těm, kteří se na Krista Pána a na jeho učedníky domlouvali.³ Mat. 17,24-27. - 5. V křivdách sobě od nich učiněných nemstí se, nezlořečiti, ale Bohu poroučeti. Řím 12,19; Ekklus. 10,20: *Ani sám u sebe králi nezlořeč, ani v skrejších pokoje svého nezlořeč mocnějšímu, nebo pták nebeský donesl by hlas ten, a to, což křídla má, vyjevilo by řeč tvou.*⁴ - 6. Pánu Bohu se za ni modlívati. 1 Tim. 2,2.

Potud o zprávě církevní a světské. Zatím již o zprávě řádu prostého, a nejprve o zprávě domovní.⁵

[231]

Kapitola V. O povinnostech řádu a zprávy domovní.

Řád prostý slove lid poddaný, kterýž také zprávu náležitou mezi sebou Bohem zřízenou má.⁶ Zpráva pak a povinnosti domovní záležejí v tom, aby jakž hospodář a hospodyně k čeledi své, tak čeled k hospodáři a hospodyně náležitě se chovali⁷ vedlé učení slova Božího a řádu spravedlnosti Božské. Protož povinnosti jsou tuto dvojí:⁸

[232] 1. Hospodářů a hospodyní k čeládce.

2. Čeládky k hospodáři a hospodyně.

Hospodářů a hospodyní povinnosti jsou tyto:

1. K Boží počtě a náboženství pravému sloužiti čeládce a příčinou býti k dobrému spasitelnému. Příklad toho při Abrahamovi, že nejen sám vyšel z příbuznosti své, kdež modláři byli, ale i čeled svou s sebou pojal a s nimi Bohu pravému v pravé počtě a službě Boží sloužil a je k tomu i smlouvou Boží s znamením jejím⁹ pobožně a svatě zavázal; 1 Mojž. 17,23. Tolikéž Jákob chtěje tomu, aby jeho čeled dokonce modlářství opustila, a čistou

¹ 1611: přidržující i následující.

² 1611: dobrotivé i ukrutné. Řím. 13...

³ 1611 tuto větu nemá.

⁴ 1611 tento citát nemá.

⁵ 1611: Potud o stavu povýšeném. Zatím již o lidu obecném neb řádu prostém.

⁶ 1611: ...zřízenou má v přednosti i v oddanosti zvláštní. A tu opět dvojí povinnosti předloženy bdou: I. k zprávě domovní, II. k zprávě osobní.

⁷ 1611 končí větu zde.

⁸ 1611 nemá „dvojí“.

⁹ 1611: ...jejím, jenž obřízka byla pobožně...

poctou¹ Boha pravého a jediného ctíla, vzal obrazy ode všech domácích svých a zakopal je pod dubem; 1 Mojž. 35,2-4.

[233] 2. Věrného čeledína draze sobě vážiti. Sir. 7,21; 33,31.33.

3. Ku práci jej přidržeti. Sir. 33,28.29a.

4. V hrůzi a bázni čeled míti, i trestati vedlé potřeby rozšafně. Sir. 42,1.5; 33,25.26.29.30.

5. Pokrmem, nápojem a oděvem je opatrovati. Přísl. 31,15.21.

6. Mzdu jejích nezadržovati a je neoklamávati. 1 Tes. 4,6; [234] Kol. 4,1.

Čeládek k hospodářům a hospodyním jsou tyto povinnosti:

1. Poslouchati jích s bázní a s strachem. Ef. 6,5.

2. Ne na oko sloužiti jako ti, jenž se lidem líbiti usilují, ale jako služebníci Kristovi. Ef. 6,6.7a.

3. Neokrádati, ale věrnosti ve všem dokazovati. Tit. 2,10.

4. Neodmlouvati, nýbrž i křivdy své trpělivě snášeti. Tit.2,10; 1 Petr 2,9.

5. Jednomyslných v náboženství křesťanském a pobožných hospodářů více než jiných sobě vážiti, je milovati a radče jím nežli jiným sloužiti. 1 Tim. 6,2.

[235] 6. Na čeládku jinou nesočiti a k zkáze něčí neb i k různicím nenapomáhati. Přísl. 30,10.²

7. Od přísných hospodářů a hospodyní neutíkati, nýbrž jím se pokořiti, zvláště když příčinu k hněvu i k trestání čeládka dávají. 1 Mojž. 16,4b.

8. Odplaty za věrnou práci nejen od lidí, ale i od Boha očekávati. Ef. 6,8; [236] Kol. 3,23-24.

Potud o povinnostech řádu domovního. Zatím již o povinnostech řádu školního.³

[247]

Kapitola VII.

O povinnostech při zprávě vojenské.⁴

Poněvadž jest Páně všecka země i plnost její,⁵ náleží tedy lidem i těch povinností povědomu býti, kteréž vyučují tomu, jak by se i vně krom příbytku a obydlí svého před obličejem Božím chovati měli,⁶ a zvláště tehdaž, když člověk nebezpečností života snáší a každé hodiny v potýkání vojenském smrti na se očekávati musí. Protož tuto zpráva vojenská⁷ na tyto dvě částky⁸ rozdělena bude, totiž jak by se chovati měli lidé⁹

1. v přípravě vojenské,

2. v válce zřízené.

Z strany přípravy vojenské toto náleží činiti:

[248] 1. Příčin k válce a ku prolití krve nedávati, ani hříchy a nepravostmi svými, rozpustilým a bezbožným životem, pohrdáním slovem Božím, křivd činěním sirotkům a vdovám, ani lakomou žádostí, ani pejchou zumysla k válkám a k vylévání krve příčin

¹ 1611: v čisté poctě...

² 1611 nemá body 6 a 7.

³ 1611: řádu polního.

⁴ 1611: kap. VI. O povinnostech při zprávě polní.

⁵ Marginálie: Polní řád.

⁶ 1611: ...Božím při věcech polních chovati měli. (zde věta končí)

⁷ 1611: zpráva polní.

⁸ 1611: na těchto šest částek...

⁹ 1611: lidé I. při válečném neb vojenském předsevzetí. A to: 1...

dáváním,¹ pro kteréž věci Pán Bůh nepřátely a vojska na lid svůj uvozoval a jej trestati ráčil. Iz.3,16.25n:² Protože v pýcha a marnosti se vydáváte, muži vaší od meče padnou a silní vaší v boji, i budou kvílití brány jeho a spustlý na zemi seděti bude. Iz. 30,9n.11b.16.17a; [249] 10,1-4a; 2 Mojž. 22,22-24;³ Iz.21,2: Nešlechovník nešlechovní páše a zhoubce hubí. Přitáhniž tedy, Elame, a ty Medský, oblehni Babilon. Iz.33,1;⁴ 1 Král.20,1-12 [250] (cit. 3,6,7a); Luk 19,43-44 [s dodatkem:] a byl jsi mordéřem proroků).⁵

2. V příčině od jiných dané k válce opatrně a prozřetelně se míti, totiž ku pokoji směřovati, jestliže jest možné, aby sešlo z války. Luk 19,42a; 14,31n.

[251] Z stran války zřízené, bez níž by nebylo lze býti a jí vyhnouti, takto Pán Bůh povinnosti vyměřiti ráčil:

1. Způsobné a hodné osoby vybíratí a je sobě zmustrovati i v řád uvesti. 5 Mojž. 20,5. Nezpůsobných pak bázlivých⁶ a lekavého srdce i jiných, příčiny slušné majících⁷ na vojnu nebrati. 5 Mojž. 20,5-8.

2. Pokoje podati městu neb krajině, chtěli-li by se dobrovolně poddati, a životy své, zvláště nevinných mnohých, zachovati. 5 Mojž. 20,10.

3. V čas boje volati k Bohu o pomoc. Tak Mojžíš činíval, že se za lid Boží modlíval: 4 Mojž. 10,35; [252] 2 Mojž. 17,11.⁸

4. Posilovati se vespolek k udatnosti, zvláště kněží Páně, tolikéž hejtmané⁹ lidu sobě v zprávu uvedeného, a to Božskou pomocí, ne doufáním v sebe neb v množství lidu neb koní, neb pevností a hradu, ani ku pohanům o pomoc a sílu se utíkající, nebo Hospodin jest silný v boji, válečník nepřemožený, vítězitel Izraelů. 5 Mojž. 20,3-5; Ž 147,11; Iz. 31,1; 1 Sam. 17,45.¹⁰ A tutoť místo své má formule, kteréž v posilování lidu bývalo užíváno. Takto zajisté kněží k lidu mluvívati na vojně: [253] 5 Mojž. 20,3-4.

5. Všelikých zlých věcí se vystříhati, pro něž by se odvrátil Hospodin od vojska a pomocí svou se vzdálil, uražen jsa, buď bezpotřebným krve vyléváním neb životem bezbožným, smilným, cizoložným, násilím činěním, ukrutným loupením, majíce své žoldy spravedlivé. Sem přináležeti¹¹ i řád mravný, neb Pán Bůh i o té přirozené potřebě zjevně poručil a nařídil, aby mravně a stydlivě sobě počínali v staních.¹² Příčina toho se ukazuje veliká, že Hospodin chodí uprostřed stanů a tábora lidu svého, k tomu aby lid svůj vysvobozoval, a dal v ruce jemu nepřátely jeho. Protož aby příbytek z nich každého byl svatý, tak aby nespáčil Bůh při lidu svém mrzkosti [254] nějaké, pročež by se odvrátil od lidu svého. 5 Mojž. 23,13.14.

6. Kněží a služebníky církevní s sebou mívati pro duchovní posilování a napomínání lidu ku pobožnosti i pro přísluhování církevní, jakž toho kdy potřebí bývá. Tak levítové s archou a někdy s efodem bývali uprostřed vojska, i Elizeus prorok. Joz. 6,4; 2 Král. 3,11.

7. Řádu vojenskému podánu býti, na koho kdy los přijde a poručení, tak se chovati. Judikum 20,18.¹³

¹ 1611 nemá tuto vloženu větu (ani pejkou ... dáváním)

² Marginálie: Křivdy a ubližování mstí Bůh skrze vojenské nepřátely.

³ Marginálie: Nejtěžší křivdy sou proti vdovám a sirotkům čelící.

⁴ Marginálie: Drzost a všetečnost z pýchu [sic] začíná válku k svému neštěstí.

⁵ Marginálie: Nevděčnost Božích spasitelných dobrodiní na zkázu lidí přivozuje.

⁶ 1611: 1. Nezpůsobných bázlivých...

⁷ 1611: ...majících doma zůstatí na vojnu nebrati.

⁸ Bod 3 v 1611 není.

⁹ 1611: udatnosti, zvláště hejtmané lidu...

¹⁰ 1611 zde odstavec končí.

¹¹ 1611: Nebo tak velice Bůh řádu spravedlivého i mravného milovník jest, že i při té přirozené...

¹² 1611: nemá „v staních“.

¹³ Tj. kniha Soudců.

8. Opatrnosti vojenské proti nepříteli užívati i bedlivosti, byť pak jisté bylo vítězství. Tak Pán Bůh zaslíbil vítězství proti městu Hai, avšak předce sám je k tomu vyučoval, aby zálohy zdělali k městu pozadu, a jiní aby k městu přitáhli a poněkud aby se dali v utíkání, z záloh pak vyjdouce aby vzali město a zapálil, a tak z obojí strany nepřátely ssoužili a jich se zmocnili. Joz. 8,3 do 23; Přísl. 20,18.¹

[255] 9. Lítost míti nad ženami a dítkami nepřátel a jich nemordovati vesměs jako jiných. 5 Mojž. 20,14.

10. Při obležení nesehati stromoví ovotce přinášejícího ku potravě, ovšem obilí nekaziti. 5 Mojž. 20,1.20.

11. Kořisti sobě nezáviděti, ale i těm, ješto břemen hlídají, udělovati, i na opravy příbytků a chrámů Božích z kořistí obětovati. 1 Sam. 30,22-25; 1. Par. 26,27.

12. Z vítězství Pána Boha vychalovati a jemu za to děkovati všickni povinni jsou. Tak Mojžíš s pohlavím mužským a Maria sestra jeho s pohlavím ženským triumf vítězný nad faraonem slavili, zpívajíce píseň chvály na čest Hospodinu. 2 Mojž.15,1.20.² Pakli by Pán Bůh nepřátelům vítězství dal a lid svůj pro hříchy tím trestal, tu povinnen každý Bohu se pokoriti, pokání činiti, soudy Boží spravedlivé velebiti, v zajetí pokory užívati, Pána Boha pak svého i jeho pocty věrou stále se přidržeti a pro polehčení neb zvuři těla víry křesťanské neopouštěti, ale raději trpěti.³

[256] Povědíno jest o povinnostech vojenských. Již oznámeno bude o povinnostech polních.⁴

Kapitola VIII. O povinnostech polních.

Povinnosti křesťanské polní jsou:

I. Při rolí a vinnicích, totiž:⁵

1. Lakomě rolí, polí, vinnic neskupovati, až by nebylo místa chudému. Iz. 5,8.

2. Cizího pole neb vinnice a jakéhokoli dědictví bližního⁶ nežádati nezřízeně, by pak to chtěl i zaplatiti, že by za to stálo, neb i frejmarkem a směnou i lepší věc za horší dáti, tedy nesluší toho činiti proti vůli bližního, jehož jest věc, pro přikázání Boží, jenž jest Nepožádáš. 1 Král. 21,2-3. [257] Na čemž že nepřestal Achab, ale lstivě i o hrdlo Nábota připravil i sobě jeho dědictví osobil, protož hroznou pomstu Boží na sebe i na všecken dům a potomky své uvedl. Nebo sám jest zamordován a psi nastřebali se krve jeho, Jezábel pak, rádce nepravosti, z okna vyhozena a koňmi rozšlapána, rodina Achabova jednoho dne zbita, jejich hlavy v počtu 70 v koších přinešeny a v bráně na dvě hromady na odivu lidem byly složeny. Proroci pak Jezábelkyně falešní jednoho dne při modlářských obětech zmordováni. 1. Král. 22,34n; 2 Král. 9,33; 10,1.7.14.

3. Mezníků nepřenáseti. 5 Mojž. 27,17; Přísl. 22,28; [258] 23,10n.

4. Nebrániti chudému poživiti se i na rolí přede žní, i na vinnici před vinobraním. 5 Mojž. 23,24n.⁷

5. Ve žni klasů pozůstalých a při vinobraní paběrků a zrní nezbíratí, ale chudému to zanechatí. 3 Mojž. 19,9n; 5 Mojž. 24,19-21.

¹ V 1611 tento odkaz není.

² V 1611 zde odstavec končí.

³ Míněno zajetí turecké.

⁴ V 1611 tato věta není.

⁵ 1611 má jako pokračování kapitoly VI., oddíl II, s nadpisem: „Při rolích a vinnicích. A tu povinnosti křesťanské takové jsou.“ Další odstavce číslované římskou číslicí jsou označeny číslem o jedno vyšším, ale ani tak nedospívá kapitola k ohlášeným šesti částem (srov. pozn. 61).

⁶ 1611: dědictví jeho.

⁷ Marginálie: Chudých a sirotkův všelijak ušetřovati.

6. Neosívati jedné a též země rozličným semenem, ani hovada rozdílného pokolení nespřahati. 5 Mojž. 22,9n.

7. Člověka na poli zabitého nenechávati, ale kdož jsou nejbližší toho místa, jej pochovati. 5 Mojž. 21,1-9.

8. Vola, osla a jakékoli dobytče i jinou stracenou věc nalezna k sobě vzíti dotud, dokud by se bližní po těch [260] věcech neptal, a navrátiti věc, či jest. 5 Mojž. 22,1-3.

9. Jestliže by kdo spásl pole neb vinnici a vpustil hovado své, aby se páslo na cizím poli, což nejlepšího má na poli svém neb na vinnici své, tím tu škodu nahradí. 2 Mojž. 22,5.

10. Prvotiny z urod Bohu obětovati, totiž jeho služebníkům, církvi přísluhujícím. Z čehož lévítové živi byli i s svými čeládkami. A podnes Bůh toho nařízení svého potvrzuje. Nebo tak mluví předně Kristus Pán: *Hodent' jest dělník pokrmu svého*. Mat.10,10. A sv. Pavel: [261] 1 Kor. 9,4.7.10a.11.12a.13-14; Gal. 6,6; 1 Tim 5,17.

[262]

II. Při spatřování všech věcí polních, a tu jsou tyto povinnosti.¹

1. Diviti se Boží moudrosti, moci i dobrotě a zprávě předivné při všem stvoření. Ž. 8,4-5.

2. Učiti se zřízeně spoléhati na Boží opatrování. Mat. 6,26.28n.

III. Při cestě a chůzi polní, kdež povinnosti tyto jsou:²

1. O Kristu Pánu, vůdci cesty ouzké, vždycky přemýšlovati, i na cestách o něm rozmlouvati. Luk.24,17n: *O čem rozjímáte, jdouce? Řkou jemu: O Ježíšovi Nazaretském*.

[263] 2. Zákon Božských přikázání sobě, dítkám, i jiní jedni druhým cestou jdouc³ připomínati. 5. Mojž. 6,7.

3. Člověka bloudícího, ovšem slepého, na cestu napraviti. 5 Mojž. 27,18.

4. Podlé přikázání Páně všudy se chovati, byť bylo i na pustém místě, a věděti, že Bůh všudy svým ctitelům přítomen jest. Tak Mojžíšovi ukázal se Bůh na poušti ve kři, a slyšel k sobě řeč Boží, aby zzul obuv svou, že místo, na kterémž stojí, svaté jest, totiž pro přítomnost Božskou. 2 Mojž. 3,4. Jerson v hospodě obřezán: 2 Mojž. 4,25. Maria Panna utíkajíc do Ejipta, předce vykonala v chrámě Božím,⁴ což náleželo vykonati vedlé zákona Božího, s strany sebe i s strany Pána Krista. Luk.2,22.

Povědíno také již o povinnostech řádu polního. Zatím o povinnostech strany živností a obchodů lidských.⁵

[264]

Kapitola IX.⁶

O povinnostech při obchodích a živnostech rozličných.

Poněvadž při obchodních a živných věcech mnozí nedostatkové i nepravosti běží, potřebí tedy povinnosti obchodů lidských znáti, aby i v těch věcech a starostech vezdejšího člověka ne zlořečenství a pekla sobě dobývali, ale raději požehnání Božího účastni byli. Dvůj pak způsob jest lidského se živení na tomto světě.

1. způsob jest dobrý a zřízený,

2. způsob jest zlý, hříšný a Bohem zapověděný.

Dobrý způsob zavírá v sobě dobrou práci a starost větší nebo menší, podlé vyřčení Božího *V potu tváři své chléb jísti budeš*, 1 Moj. 3,19. Kdež nejen o hmotné práci, ale o velikém dobrém zaměstnání mluví Bůh a učí, aby žádný nejedl chleba zahálky, ale každý

¹ V 1611 není druhá část věty (a tu..).

² 1611 opět nemá druhou část (kdež povinnosti tyto jsou).

³ 1611 nemá „cestou jdouc“.

⁴ 1611: předce vykonali stavuňkem, což...

⁵ 1611: Zatím o povinnostech řádu osobního.

⁶ Celá kapitola vložena teprve do 2. vydání.

aby pracoval, odkudž by netoliko sám s svými domácími živ byl, ale i nuznému udělití mohl [Ef. 4,28].

[265] Práce k vyživení časnému sloužící dobrá a zřízená jest

1. subtilnější, 2. hmotnější.

Subtilnější práce jest při těch, kteříž rozumem osvíceným, soudem zdravým, myslí bedlivou a paměť usilnou v povinnostech svých a povolání zvláštním pracují, a z těch jsou:

I. Vrchnosti tohoto světa, kteréž práci a starost věrnou o to věsti mají, abychom pokojné a pohodlné dny majíce, Pánu Bohu sloužili a při víře i náboženství křesťanském i při spravedlnosti práva zachování býti mohli. Z té příčiny jim daně, cla a platy zpravovány bývají, a oni také odtud své počestné vyživení míti mají. Řím. 13,6.7: *Proto i clo dáváte, poněvadž služebníci Boží jsou, pilnou práci o to vedouce. Každému tedy což jste povinni, dávejte; komu daň, tomu daň; komu clo, tomu clo.*

II. Duchovní lidé, kněží a služebníci církve. Ti od lidu Božího své vychování míti mají vedlé potře[266]by a slušnosti. 1Kor. 9,13.14: [Zdaliž nevíte, že ti, kteří o svatých věcech pracují, z svatých věcí jedí, a kteří oltáři slouží, s oltářem spolu díl mají? Takt' jest i Pán nařídil těm, kteří evanjelium zvěstují, aby z evanjelium živi byli.] Avšak na mírnosti přestávati mají, s chudými a nuznými se nehrdlovati, sami mocí (jako oni synové kněze Eli, 1 Král. [=Sam.] 2,12) nic nebrati, radče nedostatek někdy trpěti příkladem svatého Pavla, který dí: *Umím i hojnost míti i nouzi trpěti* [Fil. 4,12].

III. Doktoři právní i jiní professoři umění literního. Ti svá stipendia poctivá od vrchností nařízená mívají, a což by jim kdo z milosti na důvod vděčnosti dal, z toho vyživení své míti mají.

V spisování pak a vydávání kněh slávy Boží a vzdělání bližních aby vyhledávali, a všech utrhaní, hanění a potupování jiných zanechávali.

IV. Orátoři neb prokurátoři a řečníci. Tito lidé jsouce služebníci spravedlnosti Boží, velkou na sebe berou [267] práci, za kterouž odplaty a odměny slušné hodni bývají, když jí věrně konají.

Povinnosti pak prokurátorů jakž v Písmích svatých tak i v politickém právu neb zřízení (Litera V od 1. až do 7. počtu) tyto jsou vypsány a k ostříhání jim vydány:¹

1. Aby takoví řečníci a prokurátoři byli lidé hodní, dobří, poctiví, upřímní, zlého nenávidící, spravedlnost pak milující. Takový byl Job, *sprostný a upřímný, boje se Boha a vystřihaje se zlého*, chudé pak zastáváje a o jejich při spravedlivou udatně se ujímaje. Job 1,1. Item 29,14. Takový byl i Nikodém, kterýž při Pána Krista proti odpůrcům vedl a v radě tak promluvil: *Zdali zákon náš soudí člověka, leč prve uslyší od něho a pozná, co by učinil?* Jan 7,51. Takový i onen Gamaliel byl, kterýž upřímně a udatně svatých apoštolů i učení Božího před radou izrahelskou zastával, [mluvíc tak: Dejte pokoj lidem těmto, nebo jestližeť jest z lidí rada tato, a nebo dílo toto, rozprchne se; [268] pakli jest z Boha, nebudete moci toho zkaziti, abyšte snad i Bohu odporní nalezení nebyli.] Skut. 5,38 [-39].

2. Chudým a nuzným lidem v jejich při rádi a ochotně v práci se propůjčovati. Job 29,11-13.15-16: [Ucho uslyše, blahoslavilo mne, a oko vida, posvědčovalo mi toho, že vysvobozují chudého volajícího a sirotka, i toho, kterýž nemá spomocníka; požehnání hynoucího přicházelo na mne, a srdce vdovy k plesání sem vzbuzoval; místo očí býval sem slepému, a místo noh kulhavému. Byl sem otcem nuzných a na při jejich jsem se doptával. Item] Přísl. 31,8.9; [Otevři usta svá za němého, v při všech oddaných k smrti; otevři, pravím, usta svá, sud' spravedlivě a ved' při chudého.] V. 4.

3. Věrně a spravedlivě o při sobě svěřenou pečovati a k spravedlnosti pomáhati. Job 29,14.17; 31,30.33: [V spravedlnost sem se oblačel a ona ozdobovala mne, jako krásný plášť a koruna byl soud můj; na při, již sem nebyl povědom, vyptával sem se a tak [269] vylamoval

¹ Julius Glücklich. Nová redakce zemského zřízení království českého z posledních let před českým povstáním. Brno 1936, str. 432.

sem třenovní zuby nešlechtníka a z zubů jeho vyrážel sem loupež.] Nedopustil sem hřešiti ustům svým, ačkoli byl bych mohl škoditi množství velikému, ale pohanění rodu děsilo mne. V.2.

4. Obmýslů nešlechtných, lakomých a nepravých se vystříhati, spolku nebo dílu ani s tím, od kohož při vedou, ani řečník s řečníkem skrze srozumění a spolčování o sumu nějakou pře kterékoli strany nemají mívati, ani pře v důvěrnosti vyzvěděné pronášeti, ovšem s odpornou stranou proti takové při nestávati. Přísl. 3,29: [Neukládej proti bližnímu svému zlého, kterýž s tebou důvěrně bydlí. Item Přísl.] 11,9.13` [Pokrytec kazí usty bližního svého, ale uměním spravedliví vytržení bývají; utrhač toulaje se pronáší tajnost, člověk pak ducha věrného tají slova.] Item Přísl. 20,19: Kdo vynáší tajnost, chodí jako utrhač. V.2.3.

5. V řečnictví svém pravdu mluvíti a spravedlnost velebiti mají. [270] 2 Mojž. 20,16; [Nepromluviš proti bližnímu svému křivého svědectví. Item] Luk. 6,45: [Dobrý člověk z dobrého pokladu srdce svého vynáší dobré, a zlý člověk ze zlého pokladu svého vynáší zlé, nebo z hojnosti srdce usta mluví. Item] Přísl. 12,14.17-19: [Z ovotce dobrého ust svých každý nasycen bude dobrým, a odplatu za skutky člověka dá jemu Bůh. Kdož mluví pravdu, ohlašuje spravedlnost, svědek pak falešný mluví lest. Někdo pronáší řeči, podobné meči probodujícímu, ale jazyk moudrý jest lékařství. Rtové pravdomluvné utvrzení budou na věky. It.] PŘís. 24,24-26.

Příklad zlého a nepravého řečníka vidí se na onom Tertulliovi, kterýž svou orací proti svatému Pavlovi nastrojenou toliko pochlebenstvím a [271] falešným svědectvím naplnil. Dobrého pak a upřímného orátora příklad jest na svatém Pavlovi, kterýž Tertullovi na jeho žalobu odpovídaje, řeč svou pravdomluvnou, upřímnou a vážnou postavil, odpor nářkům nepravým učiniv, zprávu místnou dal o sobě, o učení Pána Krista, o náboženství křesťanském, až i o zúmyslné nepřátel zlosti a bouřce jejich. (Sk 24,2-10) – V.2.

6. Pře lidské mírně věsti, a pokudž nejvíce možné, ku pokoji směřovati, straně žádné zahanbení ani škody nepřítí, ovšem spokojení přátelskému stran odporných pro užitek svůj neodpíráti a překážky nečiníti, nýbrž rady i práce k spokojení stran propůjčovati. Mat. 5,25-26. Job 31,29.39.40. [272] PŘís.12,20 – V.6.

7. Před soudem mají zachovati všelikou uctivost a vážnost, netoliko k soudcům, ale i k stranám, řečník k řečníku. Zbytečné řeči nemnožiti, spravedlnosti druhé strany z umysla nezatemňovati, potupně žádného nedotýkati a k hněvu nepopouzeti, neboť *hněv muže spravedlnosti Boží nepůsobí* (Jak. 1,20). It. PŘís. 15,28; 16,1. V.5.

8. Pro jednu při druhé neb třetí sobě svěřené neobmeškávati, aby snad i spravedlivá pře skrze nepilnost zmr[273]hána nebyla. Kaz. 2,14a; PŘís. 31,4-5. V.7.

9. Nespravedlivé pře neujímati se. Iz. 5,20.23; PŘ. 24,24-25. V.2.

10. Na spravedlivé mzdě za práci svou vedenou aby přestávali bez lakomství a bez ublížení lidem, zvláště chudým a vdovám neb sirotkům. [274] Taková pak jejich mzda jest:

1. jórgeld, jakž kdo s kým slušnou a mírnou smlouvu má. V.2.
2. Vyměření od práva podlé větší neb menší summy, o níž pře bývá. V.3.
3. Pocta dobrovolná, mírná, však nečastá. V.4.

Komu by pak z milosti a lásky beze všeho takového uplácování posloužili a k spravedlnosti (zvláště chudobným lidem) dopomohli, to se jim od Boha i od lidí rozumných vysoce chválí a Boží žehnání dědičné i odplatu v nebi hojnou taková mají. Tak činil onen Samuel, kterýž pověděl: 1 Sam. 12,3-4. V.4.

V. Uředníci, vladaři, písaři a těm [275] podobní služebníci panův svých. Těch povinnosti jsou takové:

1. Vůli pána svého vykonávati věrně a spravedlivě pro Boha a svědomí své. Avšak co by bylo proti Bohu a spravedlnosti pouhé, nehřešiti z umysla; jako když král Saul v své vražedlné zlosti proti Davidovi rozkázal služebníkům svým, aby zbili kněží Hospodinovy, protože Davidovi utíkajícímu poskytli chleba a meče Goliášova a že nepověděli Saulovi o

Davidovi. Služebníci však královští nechtěli vztáhnouti rukou svých ani se obořiti na kněží Hospodinovy, ale Doeg Idumejský cizozemec, Saulů[v] pochlebňík a Davidů[v] zrádce, ten se o to pokusil, že se obořil na kněží Hospodinovy a zabil jich v Nobe 85 mužů. (1 Sam. 22,17-18.)

2. Všecko, co přijmou neb vydadí, zapisovati mají. Sir. 42,7.

3. Čeledi panů svých ani poddaným žádné křivdy nečiní a neubližovati, [276] ani z opatření a vyživení jim vyměřeného co ujímají, nad nimi se nevymstívají, bez příčiny nebíti a netrápiti. Mat. 24,45.46.48-51.

4. Počty spravedlivě z vládařství a sobě svěřených věcí činívají a ku počtům se náležitě strojiti, ne podle samé aritmetiky literní, ale spolu podle rejstr dobrého svědomí, tak aby nekladl v příjmu 50 místo sta, jako onen zlý šafář učinil, že dlužníkům pána svého rozkazoval rychle zápisy proměňovati, který byl dlužen sto tun oleje, aby napsal 50, a druhému, který byl [277] povinen sto korců pšenice, rozkázal napsati 80. Jehož opatrnost, jako syna světského, jest schválena, že sobě opatrně učinil, ale nepravost není schválena, nýbrž poněvadž prvnější nepravosti v mrhání statku pána svého touto poslední dovršil, protož z vládařství spravedlivě ssazen byl. (Luk. 16,5-7.) Mnohoť jest tomuto nepravému vladaři a šafáři podobných; ale dobrý, pobožný a spravedlivý služebník a šafář těch nepravostí se vystříhati má, poněvadž, by pak při počtu před lidmi chytrostí svou ostál, však poslední počet bude, na kterémž nic tajného a skrytého se neutají a neskrýje, ale každý sám za sebe ze všeho počet Bohu vydávati bude v den nejposlednější. (Řím. 14,12.)

VI. Lékaři, o časné zdraví těla pečující a odtud své vyživení mající, kteréžto umění jest starodávné. (1 Mojž. 50,2). Tuto se pak nerozumějí ti, kteříž více [278] z všetečnosti než podle umění a daru Božího za lékaře a lékařky se vydávají, jímž by slušelo raději, aby, jsou-li muži, vzali nástroj svých řemesl, jehlu, kopyto, motyku, sekeru, pluh etc., jsou-li ženy, takové aby se raději chopily kužele a zpravování čeládky své. Pakli z nich která zná které bylinky, takové mohou hojit dětinské nemoci, i ženskému pohlaví poraditi v některých nedostacích, nýbrž co zkušeného a bez pověr i dobytku lékařství poskytati, však kterým a pokud to náleží. Nebo skrze babské a ženské hojení d'ábel široké a slibné humence rozprostírá, totiž rozličné pověry a kouzly, aby bez toho řídko která žena co porodila; a takovým způsobem netoliko pravým lékařům se překážka děje, ale i lidské zdraví hubeno, nýbrž i duše mnohých nemocných skrze pověry, poboňky a kouzly na nebezpečenství smrtné přivozovány bývají, takže d'ábel, učíc pověrnému hojení lidských těl, duše jejich ulovuje a moří.

Strany pravých lékařů, umění a da[279]ry Boží k tomu propůjčené majících, jsou povinnosti nejedny, jako i nemocných. Protož se předloží tuto povinnosti oboje:

1. Lékařů k nemocným.

2. Nemocných k lékařům.

Lékařů povinnost jest:

1. Umění potřebného nabyti, jímž by užitečně posluhovati mohl se vši věrností a rozšafností. Neboť z vezdejších věcí nic dražšího a vzácnějšího není člověku, jako jest zdraví života. Job 2,4: *Kůži za kůži a všecko, což má člověk, dá za sebe samého* - totiž ten člověk, kterýž miluje život svůj, jak náleží. Sic lidé skrbní radče se trápí i umírají, nežli by na lékařství a lékaře nětco naložili, a ti jsou ukrutníci vlastního života svého.

2. Umění nabyté, i což by se jim kdy v práci šťastně zvedlo, Bohu připisovati a nehonositi se marně, zvláště s potupováním a haněním jiných lékařů. Sir. 38,6-7: Bůh dal umění lidem, aby poznána byla moc Boží od člověka divnými věcmi jeho, kterýmiž [280] hojí a zahání nemoc člověka. Skut. 3,12.; 4,10.

3. Prostředků zřízených, od Boha stvořených, a což uměním lékařským neb apatykářským řemeslně a důvtipně připraveno bývá, všechněch pak pověr a kouzlů varovati se mají. Sir. 38,4; Skut. 19,19.

4. Za nemocné i za požehnání Božské Pánu Bohu se modliti. Sir.38,14: *Lékaři modliti se budou, aby dal Bůh nemocným odpočinutí k životu.*

5. Nemocných neopouštěti, ale k nim plně a často dohlídati, aby příčinou lékaře život lidský nehynul. Jan 11,3.6.21: *Pane, kdyby ty byl zde, bratr [281] můj byl by neumřel.* Ač Pán Kristus naschvál nešel k nemocnému Lazarovi, nýbrž za dva dni zůstal na místě jednom, kamž sestry Lazarovy posly posílaly a o nemoci Lazarově oznamovaly, ale Kristus Pán měl toho příčinu, proč nešel k Lazarovi nemocnému, než až umřel, totiž aby byl patrnější skutek Pána Krista a tím větší sláva Boží odtud pošla, neb jest větší věc člověka mrtvého, a čtyři dni v hrobě zůstávajícího, vzkřísiti, nežli nemocného uzdraviti. Lékaři pak jiní, nemajíce moci mrtvých křísiti, mají o nemocné pečovati a jich neopouštěti, nebť jest to veliký skutek lásky a milosrdenství, na jejich pak povolání náležitý a povinný. Zdraví zajisté nepotřebují lékařů, ale kteříž se zle mají [Mat. 9,12].

6. Chudým a nuzným lidem darmo z milosti poraditi i lékařství uděliti. Řím. 12,8; Luk. 10,33-34; [282] Jak. 4,17.

Poněvadž pak k lékařům přináležejí i apatykáři a jejich umění i práce k jednomu cíli, totiž k hojení lidí neduživých se vztahuje, jakož i Písmo dí (Sir. 38,8), z té příčiny i o jejich povinnostech se oznámí. Jsouť pak tyto:

1. Potřebné věci k lékařství uměle připravovati Sir. 38,8.
2. Nehodných a zkažených věcí za dobré neprodávati, a lidí neoklamávati. Přís.11,18.
3. Ke škodě a ublížení nebezpečných a jedovatých věcí lidem (zvláště podezřelým) neprodávati. Sir. 17,15.
- [283] 4. Švárně všecky věci lékařské schraňovati, aby se nerušily a nekazily, Kaz. 10,1.
5. Podlé recept sobě svěřených od doktorů a lékařů věrně a bedlivě lékařství skládati, aby lékařství ke škodě nemocnému nebylo z nějakého nedopatření. Sir. 4,34: [Nebud' lenivý a rozmařilý při pracích svých. Item] Sir. 9,21: [Podlé udělení řemeslníků dílo chvály důjde.]
6. Lidí nepřetahovati, zvláště chudých a nuzných. Přísl. 14,31.

Povinnosti nemocných.

1. Pokání svaté činiti z hříchů svých, kteříž jsou všech bíd až i té smrti příčina, a tak nejprvé k nebeskému Lé[284]kaři především se obrátiti sluší, kterýž raní i uzdravuje, umrtvuje i obživuje a hřichy sám toliko odpouští, a tak duši věrnou léčí a uzdravuje on sám jediný. Sir. 38,10-11; Jak. 5,14-16.¹

2. Dáti místo lékaři a prostředkům zřízeným. Sir. 38,12. Tak Ezechiáš král měl sobě to od Boha oznámeno, že neumře v té nemoci, ale 15 let že bude míti přidáno života svého, nýbrž i zázrakem Božím (postoupení slunce zpátkem o deset stupňů) měl sobě to ujistěno; však pro[285]středkem lékařským nepohrdl, když prorok rozkázal na vřed hrudu fíků přiložiti. (2 Král. 20,7.)

3. Vybrati a zvoliti sobě lékaře pobožného a zkušeného. Sir. 38,13: *Bývá časem i v rukou lékaře štěstí, avšak to vše od Boha jest,* jakož jinde dí Písmo, Sir. 10,5: *V ruce Páně jest štěstí člověka, kterýž na osobu učeného vzloží čest svou.* Neumělému pak a bídnému lékaři v moc se dostati bídná jest věc, jakož dí Sir. 38,15: *Kdo hřeší proti Stvořiteli svému, nechť upadne v ruce lékaře.*

4. Pánu Bohu se cele důvěřiti a poručiti jakožto tomu, kterýž dal nám život a vládne sám životem i smrtí. Jím zajisté jsme živi i dýcháme [Skut. 17,28] a do vůle jeho i času vyměřeného živi budeme. Jakkoli tedy Pán Bůh ráčil by učiniti, buď prostředkům lékařským požehnati a pozdraviti neb předce odsud k sobě volati, říkati náleží: Bud' vůle Tvá, jakož v nebi tak i na zemi [Mat. 6,10], Item Sirach 38,9: *Synu, v nemoci své nezoufej, ale modl se*

¹ Ve v. 14 vynechána slova: mažíce jej olejem ve jménu Páně.

[286] *Pánu, a on uzdraví tě.* A o tom na Pána Boha doufánlivém v čas nemoci spoléhání potěšeně svatá Písma mluví. Jan 6,47; Jan 11,25; Řím. 14,8.

5. Všelických čarodějníků a čarodějnic v čas nemoci pilně se varovati, jich nehledati, k ním neposílati, od nich rad žádných ani bylin a lékařství (kteráž oni kouzly svými bezbožně žehnají, nýbrž poškvřňují) nepřijímati. Neb d'ábel, chytrý lovec, když prvé které duše po všecken čas člověčího života přelstí a od Boha odvesti nemohl, tedy v nemocech těžkých chytře skrze své d'ábelské doktory a doktorky (totiž skrze pověrné lidi, zvláště staré baby) usiluje oklamati člověka, aby hledaje lékařství tělu, uškodil a zabil duši skrze modlářství, pověry a kouzly. [287] Protož nejedni mohouce živi býti déleji, však Pán Bůh jich život ukracuje z hněvu svého, poněvadž Boha se spouštějíce, k d'áblu a jeho nástrojům zlým se utíkají, jako onen Ochoziáš, kterýž když spadl skrze mříži paláce svého, chtěje zvědět, povstane-li z té nemoci, poslal doptávat se Belzebuba, boha Akaron, jehož poslům Bůh vstříc poslal Eliáše proroka, kterýž řekl: *Zdali není Boha v Izraeli, že jdete dotazovati se Belzebuba, boha Akaron? Protož takto praví Hospodin: Z ložce, na kterém se složil, nesejdeš, ale jistotně umřeš.* 2 Král. 1,2-4. A onomu Benadadovi, králi syrskému, pověděl Elizeus: *Mohl by zajisté živ býti, ale Hospodin mi ukázal, že jistotně umřeš.* 2 Král. 8,10.

6. Ctíti lékaře a za jeho práci odměniti se. Sir. 38,1-2. [Cti lékaře pro potřebu cti náležitou na něho, nebo i jej stvořil Pán, od nejvyššího zajisté jest království a od krále důjde cti.]

[288] Potud o subtilnějším způsobu živností a prací při nich, kteréž se myslí a vtípem předně konají. Zatím již o způsobu hmotnějším obchodů a živností lidských s prací zevnitřní, hmotnou a usilnou. A ty živnosti hmotnější jsou dvoje:

1. bezpečné, 2. nebezpečné.

Bezpečné a obecní živnosti jsou tyto:

I. Sedláctví, totiž rolí děláni a zpravování, odkudž chléb vezdejší i jiní pokrmové a ovoce pochází z Božího požehnání. A tato živnost jest nejstarožitnější i nejpřednější podle onoho Písma Kaz. 5,8: *Zemský obchod mezi všechněmi přednější jest, nebo i král rolí slouží,* totiž opatrovati to musí, aby v zemi pokoj byl, tak aby rolí pro chléb dělána býti mohla, odkudž by tak králi, jakož i jiným lidem vyživení vezdejší pocházelo, poněvadž z země chléb pochází divným Božím požehnáním, jehož na práci lidskou udíleti ráčí. Tou živností živil se Adam i prvorozený syn jeho [289] Kain, nebo byl orač, a po něm jiní chleba sobě dobývati museli. A není užitečnější živnosti jako rolí děláni, nebo bez jiných věcí člověk by mohl býti živ, ale bez chleba nikoli.

II. Vinohradnictví, totiž vinnic děláni a zpravování, odkudž nápoj silný a přirození člověka občerstvující pochází. Kdež jest divná Boží moudrost; obyčejně vinnicem ta místa Bůh oddal, kteráž k orání a k obilí nejsou způsobná. Vinařská živnost také jest starodávná, poněvadž jí Noe hned po potopě vedl a vinnici štípil, jakož dí Mojžiš: Noé obíraje se s zemí, počal dělati vinnice. 1. Mojž. 9,20. Povinnosti sedláků a vinohradníků napřed jsou již oznámeny.¹

III. Pastýřství. Touto živností spravedlivou a bezpečnou živil se Abel, syn Adamů pobožný i jiní svatí patriarchové, od jakéž živnosti některé za proroky jako Amosa, jiné i za krále jako Davida vyvoloval a povolával Pán Bůh. Takový lidem Kristus Pán narozený nejprvé skrze [290] anděly Boží zjeven jest. Luk. 2,8. Povinnosti pastýřů tyto jsou:

1. Znátí ovce své, neb stádo své jakéhokoli dobytka. Jan 10,15.

2. Na dobré pastvy i k vodám čistým vyvoditi. Žalm 23,2.

3. Ve dne i v noci stráž držeti nad stádem. Tak onino stráž noční držíce nad stádem svým, dočekali se andělského zvěstování potěšeného. Luk.2,8.

¹ Kapitola 3. O povinnostech polních (256-263).

4. Prozířetelndost mítí, jak má s kterým dobytčetem nakládati, churavým neb vytylým, hrubým neb maličkým, zdravým neb neduživým. Ezech. 34,4. Iz 40,11.

5. Do ovčince a stáje zavíratí a o všechněch věděti, nýbrž jako zejména je povolávatí uměti. Jan 10,3.4.

6. Straceného dobytčete hledati a právi z něho býti. Luk. 15,4. [291] 1 Mojž. 31,38.39. [Byl jsem již dvadeceti let s tebou, ovce tvé ani kozy tvé nikdy nezmetaly a skopců stáda tvého nejedl sem; co od zvěři roztrháno, toho sem neodvodil tobě, sám sem tu škodu nahražoval, jako i to, co bylo ukradeno ve dne anebo v noci.]

7. Nepohodlí v létě i v zimě snášeti. 1 Mojž. 31,40.

8. Proti zvěři i proti zloději a všelikému škůdci o stádečko své se zasaditi, nebo dobrý pastýř vida vlka neutíká a neopouští ovce, ale duši svou pokládá za ovce. Jan 10,11.12.13.

IV. Řemesla, a ta jsou mnohá a rozličná, kteráž v knize Sira[ch] kap. 38 se připomínají a praví se o nich, že bez nich město vzděláno nebývá. [Sir. 38,37]

Řemeslníci jsou tito: hodináři, zlatníci, tesaři, truhláři, mlynáři, kováři, koláři, zámečníci, krejčí, pekaři, ševci, kožišníci, tkadlci, konváři, kotláři, hrnčíři a k těm podobní [292] jiní. Kterážto řemesla poněvadž své cechy a řády i závazky mají, jak se při své práci spravedlivě a pobožně chovají, nebude se o jejich povinnostech široce mluvit. Dostí bude, když řád dobrý zachovají, hodné dílo udělají a v mírné ceně prodávají práci svou budou bez lakomství a utisků lidských, ovšem bez opouštění cti a slávy Boží a hledání království Božího, neb ty věci především své místo mají mítí, tak u řemeslníků, jako i u jiných lidí.

Těmito řemesly některými živili se i svatí apoštolé, i Kristus Pán prvé, než poselství své zjevně konal. Nebo Mat.4,18-22: Svatý Petr, Ondřej a synové Zebedeovi byli rybáři. Mat 13,55; Mar. 6,3. Kristus Pán ne bez příčiny od nepřátel synem tesařovým i tesařem nazýván byl. Nebo poctivá a zřízená práce žádnému povolání na ujmu není, jako svatý Pavel, jsa v apoštolství, nepřestal řemesla svého (totiž stanů) dělati. Skut. 18,3.

[293] Nebezpeční pak obchodové jsou tito:

I. Kupectví. Sir.26,36: *Nesnadně se uvaruje kupec nepravosti.* Sir. 27,2: *Jakož mezi spojením kamenů vražen bývá hřebík, tak mezi kupováním a prodáváním spáchán bývá hřích.* Těchto lidí povinnost jest:

1. Váhu a loket spravedlivý mítí. 3 Moj. 19,35.36: Nečiňte nepravě v rozměrování, v váze a v míře, závaží spravedlivé, kámen spravedlivý, pintu spravedlivou mítí budete. Přísl. 11,1; Přísl. 16,11; Přísl. 20,10.

2. Co kupuje a prodává, vše zapisovati pro svou i jiných paměť i pro počet. Sir. 42,7. [Vydávej na počet a na váhu a co vydáš neb přijmeš všecko zapiš.]

[294] 3. Jakož prodávající nadsazovati přílišně, ovšem přísahou věc nepravdivou tvrditi lehce, tak kupující věc bližního nemá zlehčovati potupně. Přísl. 20,14.

4. Lakomství a zapominání se na Pána Boha, jeho zprávu, i na spasení své se vystříhati. Jak. 4,13-16.

II. Rypáctví, kteréž ač důvtipnost a smyslnost velikou prokazuje a v mnohých věcech potřebných jeho se užívá, však modlářům a pověrným lidem velikou příčinou k hřešení bývá, když rypáci modly rypají proti Boží záповědi, kteráž vzní (2 Mojž. 20,4.23): *Neučiníš obrazu ani*

jakého podobenství z jakýcholi věcí, aby se jim klaněl a je ctil. Nevyzdvihujte ničehéhož ku počtě se mnou, bohů stříbrných a bohů zlatých nečiníte sobě. Protož i modly i činitele jejich zahanbuje a tresce Bůh, řka: *Zlořečený člověk, kterýž by udělal rytinu* (5 Mojž. 27,15). [Kdo formuje Boha silného a rytinu slévá, k ničemuž se to nehodí; aj, všickni, kteříž se k němu příúčasťují, zaha[n]beni budou, ovšem řemeslníci ti nad jiné lidi.] Iz. 44,10.11; Moud. 14,8-10. [Proklaté to dřevo i ten, kdož je učinil. On proto, že je učinil, ono pak, že jsúc porušené, Bohem nazváno jest, v jednostejné jsou nenávisti u Boha i bezbožník i jeho bezbožnost; nebo i to, což učiněno jest, s tím, kdož je učinil, trestáno bude. Item] Skut. 19,24-27.

[296] III. Impressorství. Toto umění jest obchod lidský zřízený, nad jiné mnohé umění divnější a nedávno vymyšlený, totiž za císaře Fridricha, toho jména třetího, a to od Jana Guttenberského, něco přede dvěma sty lety teprva. Jestliť pak to umění a práce jakž mnohým k dobrému, tak mnohým ke zlému nápomocná. Protož aby toho umění a nákladu bez hříchu užíváno bylo, povinnosti typografů jsou tyto:

1. Zbytečných knih netisknouti. Kaz. 12,12.13. Z toho, což již napsáno jest, *hojně dosti osvícen býti můžeš*, [297] sic děláni knih mnohých žádného konce není a čísti mnoho jest zemdlení těla. Summa toho všeho, co jsi slyšel: Boha se boj a přikázání jeho ostříhej, nebo na tom všecko člověku záleží.

2. Knih bludných, modlářských, čarodějných, oplzlých, dobré mravy porušujících, potupných a nepravých netisknouti, ale což pravého a užitečného, vzdělavatedlného a k slávě Boží sloužícího jest. 2 Mojž. 20,16. Kaz. 12,10.

3. Co se jim svěruje k tištění zřízeně, to dělati pilně a bedlivě. Kaz. 9,10: *Všecko, což by před se vzala ruka tvá k činění, to konej bedlivě*. Tak Mojžíš věrný byl vydavatel knihy zákona Božího, kterýž nepřidal ani nevzal z desíti slov Božích, nýbrž i při vzdělání stánku učinil vše, jakž mu bylo poručeno. *Hlediz (prý), aby udělal všecko ku podobenství, které jest ukázáno* (2 Mojž. 25,40; Žid. 8,5).

[298] 2. Práci svou mírně šacovati. Přísl. 22,16. *Kdo utiská nuzného, aby rozmnožil statek svůj, naprosto k nouzi chvátá*.

IV. Šeňkýřství. Tenť jest také nebezpečný obchod, jako dí Sir. 26,36: Šeňkéř nebude čist od hříchu.

Povinnosti šeňkýřů.

1. Kdo může jinou práci a živnost bezpečnější sobě zvoliti, měl by tuto rád opustiti pro ujiti hříchů rozličných a pohoršitedlných. Sir. 26,36.

2. Věc koupenou spravedlivě odbývati, nefalšovati, vody k vínu nepřilívati, vína s vínem rozdílným nemíchati, barvy falešné nedělati, ovšem podčepky a kvasnicemi lidského zdraví nehubiti. 5 Mojž. 16,20: *Spravedlivě spravedlnosti následovati budeš, aby živ byl*.

3. Ožralcům a opilcům po jejich vůli s hříchem a pohoršením nebýti a řádu mravného nerušiti, to jest: ráno do opilství ani páleným, ani jiným nápojem nenapájeti, ani ve dne již přeplněnému nápoje neposkytati, ovšem [299] dlouho na noc pitelů nezdržovati, ale je časně vybýti, poněvadž tomu chce i řád každého města správného. Iz 5,11; Abak. 2,15.

4. Rozpustilostí a prostopášností bezbožných pro zisk tělesný netrpěti, poněvadž povolující s činícím jednostejnou odplatu vezme. Řím. 1,32; Iz. 5,18. Což se na tanec obzvláště vztahuje. Sir. 18,28: *Člověk rozumný při všem se obává a ve dnech rozpustilých pilně se varuje hříchu*.

Potud o živnostech zřízených i povinnostech jejich jednoho každého obchodu obzvláště. Ještě pak obecní a veřejné povinnosti na všechny živ[300]nosti a obchody zřízené se vztahující, položeny budou, a ty jsou:

1. Mnohými obchody neb živnostmi neobtěžovati se. Sir. 11,10. [Synu, nedávej se v mnohé obchody, nebo budeš-li přemožen, nebudeš bez viny a chtěl-li by mnoho uhoniti, nic nedosáhneš a utíkaje neutečeš.]

2. Práce své pilně hleděti bez lenosti. Přísl. 24,30.31.32; Přísl. 23,21. Ospánlivost v hadry oblačí. Kaz. 10,18; Kaz. 11,4.6: [Kdo šetří větru, nikdá nebude síti a kdo hledí na husté oblaky, nebude žiti, a proto hned z jitra [301] rozsívej símě své a u večer nedávej odpočinití ruce své.] Přísl. 16,36; Přísl. 12,10.11; 28,19.

3. Přílišné a lakomé starosti varovati se, ale spoléhati na Boží opatrování a očekávati na božské požehnání. Ž 127,2; Mat. 6,24.25.33. [Nemůžete Bohu sloužiti i mamoně. Protož pravím vám: Nepečujte, o život váš, co byste jedli a pili, ani o tělo vaše, čím byste se odívali. Ale hleďte vy nejprve království Božího a spravedlnosti jeho a toto vše bude vám přidáno.] Sir. 31,1. [Starání se o bohactví vysušuje tělo a pečování o ně odjímá sen.] 1 Král. 3,11-13.

[302] [Poněvadž jsi nežádal za dlouhý věk, ani za bohatství, ani za bezživotí nepřátel svých, ale žádal jsi sobě rozumnosti, aby slýchati uměl rozepře, aj učinil' jsem vedlé řeči tvé a dal' jsem srdce rozumné, tak že rovného tobě nebylo a nebude. K tomu i to, za čež si nežádal dal sem tobě, totiž bohatství a slávu, tak aby nebylo rovného tobě mezi králi po všecky dny tvé.]

4. Falše všeliké při každém díle a řemesle neb obchodu vystříhati se. Přísl. 11,18: Bezbožný dělá dílo falešné. Přísl. 12,27. [Nebude péci lstivý, což ulovil, ale statek člověka spravedlivého bývá jemu drahý.]

5. Časně dílo své dělati. Kaz. 3,1; Sir. 51,38. [Dělejte dílo své časně a dát' vám Bůh mzdu vaši časem svým.]

6. Nemrhati statku svého většího neb menšího žádným způsobem. Bývá pak mrhán:

a) Nerozšafností. Přísl. 13,23. [303] Sir. 19,1. [Kdo sobě malých věcí neváží, po maličku hyne.]

b) Častým hodováním, stkvostností a opilstvím. Přísl. 21,17; 23,20; 21.29-32; Sir. 18,36; Sir. 19,1.5.

[304] c) Rukojemství častým a velkým. Přísl. 11,15; Přísl. 22,26-27: [Nebývej mezi rukojměmi, nemáš-li, čím by zaplatil, nebo proč má bráti věřitel tvůj lůže tvé pod tebou.] Sir. 29.4.5-10.21-22.24.

[305] d) Zlým životem a obcováním. Přísl. 6,26. [Pro ženu nevěstku přicházejí o všecko až do kusu chleba.] Přísl. 29,3.

Potud o zřízených živnostech a kterak mnohým obyčejem zlým hynou lidé mnozí při statcích a živnostech svých. Již povědino bude o obchodech a živnostech nezřízených, hříšných a Pánem Bohem zapověděných; a ty jsou:

I. Lichevnictví ukrutné a lakomé, lidské statečky zžírající a proti spravedlnosti i lásce i zřízení Božímu čelící, kterýž dí 1 Mojž. 3,19: V potu tváři své chléb jísti budeš; 3 Mojž. 25,37: Nebudeš pro zisk půjčovati obilí svého; 5 Mojž. 23,19.20: Nedáš bratru svému na lichvu ani peněz, ani pokrmu, ani jakékoli jiné věci.

II. Skupování na draho lakomým duchem, zvláště obilí, kteroužto živ[306]ností netoliko drahota se rozmáhá, ale v drahotě chudí a nuzní od takových číhařů ukrutně ssuzováni bývají, když chudí, nemohouce bez pokrmu býti, musí za dvoje neb i za troje peníze od těch skupců kupovati. Mezi kterýmiž jsou i ti, ješto pro samo posečkání, buď do půl léta neb do nového obilí, velmi draze půjčují a zakládají, nevědouce nic, co bude, hojnost-li, čili ještě větší drahota, a chudina předce dej, jak ujal, byť hned po žni neměl čím živ býti; a to jest ukrutenství a ne láska k bližnímu, ješto by měl bohatý chudého z lásky založiti, zvláště vrchnost poddané své, i jedni druhé z bližních svých, a očekávati Božího požehnání i odplaty, kterouž Pán Bůh učinlivým zaslubovati ráčí. Přísl. 11,24-26.

[307] Překupníci pak lakomí nemohou se zastíratí Jozefem, kterýž skupoval obilí v Ejiptě a nashromáždil ho velmi mnoho, 1 Moj. 41,48. Veliký zajisté rozdíl jest, co učinil Jozef a co tito lakomci činí. Nebo 1. Jozef věděl, že sedm let hojných nastává, a za nimi sedm drahých že bude; ale tito nic nevědí, aniž jim toho Bůh zjevuje jako Jozefovi. 2. Jozef svému národu neprodával toho obilí, než cizímu, pohanskému národu, své pak rodině darmo dával a peníze jim navracel, nýbrž v zemi Jessen zjednal jim byt a tam je za sedm let drahých přechoval. 3. Skoupiv Jozef rolí od Ejiptských, však jim toho přál, aby se oni předce z těch rolí živili, čtyry díly aby sobě brali a pátý díl králi toliko dali. 1 Moj. 47,24. 4. Jozef nehledal tu zisku svého, jako nynější lakomci mnozí, ale podlé povolání svého o obecné dobré a o království sobě poručené věrně a prozřetedlně pečoval, aby lid při životě zachoval, též aby dobytek hladu nezemřel, ani [308] rolí a vinnice aby nezpustly. Jiná jest tedy věc, kdy se kdo o obecné dobré, obce neb města, neb pevnosti některé stará na budoucí čas, aby hojnost obilí obmyšleno bylo, a jiná věc, kdo svého toliko zbohacení lakomě hledá, maje prvé dosti, očekává s chutí na trápení chudých, aby je v čas hladu a drahoty zlovil jako číhař sýkory.

III. Žebrota, kteráž v církvi lidu Božího nemá býti, nýbrž zdílnosti almužnou svatou a důchody špitálskými mají býti chudí, nuzní (však pobožní) opatrováni, tak aby lidé nuzní a pracovatí nemohoucí nežebrali po ulicích s potupou církve a s vzýváním lehkým jména Božího. 5 Mojž. 15,4: *Nebude mezi vámi žebráka*. Item Žalm 37,25; Přisl. 30,8-9. [309] Že pak jsou nyní mnozí žebráci, to jest důvod i nelásky i zlé zprávy při takových lidech, z nichž by někteří ku práci mohli obráceni býti, bídni pak a hodní almužny ve špitálech opatření své míti by měli.

IV. Kouzlu, čarů a pověr provozování, což Pán Bůh tuze zapovědíti ráčil, a vrchností i kněží přísně měli by takové nešlechtné lidi trestati k výstraze jiným, tak aby se žádný křesťan tím bezbožným způsobem neživil, buď od ďábla vyhledávaje nějakého opatření, neb od lidí pověrných přijímaje peníze za hádání, kouzlování a jiné pověry 3 Moj. 20,6: *Duše, která by se obrátila k hadačům a věštčům, postavím tvář svou proti duši té a vyhladím ji z prostředku lidu svého*. 2 Moj. 22,18. 5 Mojž. 18,10: *Nebude v tobě nalezen věstec ani planětník, ani čarodějník, ani kouzedlník, ani losník, ani zaklinač, ani hadač, ani černokněžník, nebo [310] ohavnost jest Hospodinu, kdožkoli činí to*.

V. Nepoctivý a zlý život, jakýž jest nevěstek, smilníků, svodníků a svodnic, kterýžto hříšný a bezbožný život z pohanů pošel, avšak tak ošklivý a ohavný u poctivých lidí byl, že mezi pohany za zlopověstný a člověka k lehkosti přivozující jmín jest. Protož onen Jůda, než by se po základu ptal, raději ho tam nechal, nebo řekl: *Necht' sobě ty věci má, abychom se neuvedli v lehkost*. 1 Moj. 38,18.23. Zákonem pak svým Pán Bůh zřetelně a přísně to zapověděl. 5 Moj. 23,17-18: *Nebude nevěstka žádná ze dcer Izrahelských, ani nečistý smilník z synů Izrahelských (totiž z lidu Božího, kterýž má býti lid svatý duchem i tělem a osudím svým vládnouti má, každý v poctivosti a svatosti, vědouce, že těla lidu Božího jsou chrámové Ducha svatého, a kdož by poskvrnil chrám Božího, toho že ztratí Bůh. 1 Kor. 3,17). Nepřineseš mzdy nevěstky ani mzdy psa do do[311]mu Hospodina Boha svého, nebo to obé ohavnost jest Hospodinu Bohu tvému*.

VI. Fatkářství, kterýmž se obyčejně živí lidé nevážní, lehčí, zahalečí, žváčí, klevetáři, sokové, pochlebníci, lháři a lidští pokladači. Jakéž lidi netoliko Bůh, ale i každý pobožný, rozumný a ctnostný člověk v ošklivosti má a jich se s pilností vzdaluje. Žalm 35,15-16: *Shromažďovali se proti mně i ti nejnevážnější, o čemž sem nevěděl, utrhali mi a nemlčeli, s pokrytci, posměvači, fatkáři škřipěli na mne zuby svými*. Žalm 101,5 a 7. [Škodícího jazykem bližnímu svému tajně, toho vytnu, nebude bydleti v domě mém ten, kdo činí lest, a kdož mluví lež, nebude míti místa u mne.] Sir. 19,26-27; Sir. 29,28.32: *Ničemný život jest [312] toulati se z domu do domu, nebo jsa pohostinu, nesmíš otevřítí úst a nadto ještě protivné řeči uslyšíš: Pod', hosti, připrav na stůl! Hosti, ustup slavnějšímu, přišel pohostinu bratr můj! Těžké jsou tyto věci rozum majícímu*.

Potud povědíno o obchodích a živnostech, jakž dobrých a zřízených, tak i o zlých a škodlivých, Pánem Bohem zapověděných. Již zatím povědíno bude o povinnostech řádu osobního, a nejprve o povinnostech stavu svobodného.

[312]

Kapitola X. O povinnostech stavu svobodného.¹

Povinnosti řádu osobního sou, kterýchž osoby zvláštní, podlé stavu svého, sobě dobrovolně zvoleného,² při sobě dokazovati mají; a ty jsou dvoje:

1. Stavů svobodného, 2. stavů manželského.

Stav svobodný jest: [313] 1. Panický. 2. Vdovský.

¹ V 1611 jako Kap. VII. (str. 218-222).

² 1611: stavů svého v jakémkoli věku nebo povolání, při sobě...

V stavu panickém jsou dvojí lidé: 1. Panicové. 2. Panny.

Povinnost jejich jest obojích:

1. Aby duchem i tělem svatí byli. 1 Kor. 7,34.
2. Aby o ty věci, kteréž Páně jsou, totiž o věci Boží a spasitelné, více nad jiné pečovali. 1 Kor. 7,34.
3. Aby se Pána Krista a jeho pobožného života přidrželi a následovali. 1 Kor. 7,35.
4. Aby světa tohoto i jeho věcí nemilovali, ale v ošklivosti je měli. 1 Jan 2,14n.
5. Aby sobě daru zdržlivosti draze vážili, pokudž jím toho Bůh udělovati ráčí, a příčinami zlými o něj a tak o čistotu duše i těla se nepřipravovali. 1 Kor. 7,37.40.
6. Chtěl-li by kdo z nich stav svůj z potřeby vlastní a nevyhnutelné proměnit, aby to činil podle vůle Boží a řádu křesťanského s bázní Boží, s modlitbami a s radou svých rodičů, nebylo-li by těch živých, tedy s radou přátel [314] svých, poručníků, vrchnosti neb úřadu, a sumou, aby to bylo před se bráno i konáno v Pánu; to bude bez hříchu. 1 Kor. 7,9.39.¹

V stavu vdovském jsou: 1. Vdovcové. 2. Vdovy.

Povinnost vdovců jest, aby život šlechetný vedli, mohou-li tak zůstat, aby zůstali; pakli se znovu oženiti chtějí, aby to v Pánu činili, hledajíce osoby hodné, pobožné a věkem sobě podobné. 1 Kor. 7,27.39.

Vdovy jsou dvoje: 1. Staré. 2. Mladé.

Vdovy staré ty slouly, kteréž více vdávati se nemínily. A z těch některé bývaly, kteréž v svých příbytcích a při statečku svém jsouce, pobožně a pokojně Pánu Bohu sloužily, jako ona Judit, šlechetná vdova, kterouž ač mnozí chtěli, však raději sobě zvolila tak v zvolnějším a pokojnějším způsobu stavu svého vdovského Pánu Bohu sloužiti. Judit 16,25. Některé pak takové vdovy bývaly, kteréž z almužen církevních, chudobné byvši, [315] opatrovány v církvi byly a ony nemocným lidem přísluhovaly.² Ale k tomu opatrování všeliké přijímány nebyly, než podle vyměření a vypsání apoštolského. Totiž které

1. Naději v Bohu měly, totiž všelijak pobožně víry, lásky i naděje svaté oučastny byly. 1 Tim. 5,6.
2. V šedesáti letech byly a bez vdávání býti mohly. 1 Tim. 5,9.
3. Po jenom muži, v manželství byvše, mívaly,³ totiž bůjně nějaké, ovšem s ouhonou dobré pověsti, nebyly. 1 Tim. 5,9.
4. Dobré svědectví o svém životě a obcování v těch šedesáti letech měly.⁴ 1 Tim. 5,9.
5. Dítky své pobožně vychovaly. 1 Tim. 5,10.
6. Mladice dobrým a poctivým věcem vyučovaly. Tit. 2,4.
7. Poctivé do domu přijímaly, a svatým nohy umývaly. 1 Tim. 5,10.
8. Bídňm a nemocným posluhovaly a každého skutku dobrého pilny byly. 1 Tim. 5,10.
- [316] 9. O své domácí péči náležitou měly. 1 Tim. 5,8.
10. Modliteb dnem i nocí pilny bývaly. 1 Tim. 5,5. Luk. 2,36.37.

Vdovy mladé povinnosti tyto mají:

1. Aby ctně, pobožně a šlechetně v svém vdovství živly a žádnému ku pohoršení příčin nedávaly. 1 Tim. 6,14.
2. Aby v žádné sliby a závazky nemožné a neslušné se nevydávaly, kteréž by potom zrušiti musely, nemohouce k ním státi. 1 Tim. 5,11.

¹ 1611: 6. Aby v čas potřeby stav svůj vedlé vůle Boží a řádu šlechetného proměňovali a věděli, že tím nehřeší. 1 Kor. 7,9.28.36.38.

² 1611: Vdovy staré ty slouly, kteréž více vdávati se nemínily, ale kteréž z almužen církevních opatrovány v církvi byly a ony nemocným lidem přísluhovaly. Ale...

³ 1611: Po jednom muži mívaly,...

⁴ 1611: Dobré svědectví měly o svém životě a obcování po těch šedesáti letech.

3. Aby varovaly se věcí těch, kteréž svědomí jejich i jméno dobré poškvřují, jako aby nebyly: 1. zahálevé, 2. klevetné, 3. toulavé, 4. všetečné, 5. blekotné a prostořeké, 6. bujné a prostopášné. 1 Tim. 5,11-13.

4. Aby se vdávaly a hospodyně by[317]ly. 1 Tim. 5,14.
Povědino o stavu svobodném. Již zatím o stavu manželském.¹

Kapitola XI.² O povinnostech stavu manželského.

V stavu manželském zavírají se: 1. Manželé. 2. Dítka jejich.

Protož nejprvé o povinnostech manželů povědino bude.

Povinnosti manželů jsou dvoje:

1. Společní obojích. 2. Vlastní každého z nich.

Společně jejich povinnosti jsou:

1. S strany sebe. 2. S strany dítek.

S strany sebe vespolek tyto jsou:

1. Místo své znáti jeden i druhý z nich vedlé Božího zřízení. 1 Kor. [318] 11,3; Ef. 5,23.

2. Sebe řádně milovati. Ef.5,28n.

3. Čistoty ostříhati a lože nepoškvřené chovati. Žid. 13,4; 1 Kor. 6,18.

4. Zdrželivosti v jisté časy ostříhati, jako:

a) V čas nemoci a oddělení ženského. 3 Mojž. 18,19a.

b) V čas postu a modliteb zvláštních. 1 Kor. 7,5b.³

5. Vespolek se neoklamávati v dluhu manželském, ani bezbožně ani jakýmkoli způsobem jiným vášní svých. 1 Mojž. 38,9; 1 Kor. 7,3-5a. [319]

6. Manželství nerušiti, ani příčin k tomu nedávati. 1 Kor. 7,10.11: *Manželka od muže neodcházej; pakli by odešla (totiž neřádně, nemajíc slušné příčiny) zůstaniž nevdaná, nebo smiř se s mužem svým, a muž nepropouštěj ženy.* Žid. 13,4; Mat. 5,32: *Kdožkoli propustil by manželku svou, uvodí ji v cizoložstvo.*⁴

7. Neobtěžovati se lakomstvím a přílišným o zemské věci pečováním. 1 Kor. 7,30-32a (Náležíť, aby kteří kupují... abyšte byli bez pečování). [320] Žid. 13,5n; Mat. 6,25. Kterýž dal život, dá i oděv, kterýž dává dítky, dá i jich vyživení. Když to činí tvorů nerozumnému, havránkům k němu volajícím a kvákajícím, čím více učiní lidem, když k němu jen volati a důvěrně na jeho opatrování spoléhati, a což předního jest, slávy Boží a spasení svého, hledati budou, jakož Kristus Pán mluví: Čím více vám toho činí můj nebeský Otec, ó malé víry [Mat. 6,30]?

8. Snášeti mdloby jeden na druhém v lásce a zvláště manželé při manželkách svých jako při mdlejších osudí,⁵ tak by muži přednosti a práva svého ne k tyranství a vášní svých provozování, ale k rozumné zprávě užívali a podlé umění v lásce, pokoji a snášlivosti s manželkami bydlili. 1 Petr 3,7.

Povinnosti společní manželů s strany dítek:

[321] 1. poslušných, 2. neposlušných.

¹ 1611 tento dovětek nemá.

² 1611: Kapitola VIII. (str. 222-245).

³ Tento bod v 1611 není.

⁴ 1611: ...cizoložstvo, totiž když by se za jiného vdala, byvši z domu od prvního muže vyhnána a listkem zapuzení zapuzena nespravedlivě. 5 Mojž. 24,4.

⁵ 1611 zde odstavec končí.

Strany poslušných dítek povinnosti rodičů jsou tyto:¹

I. Vychovávati je v cvičení a napomínání Páně [Ef. 6,4]. A tu naučení:

1. Kde to má býti činěno, 2. Kterak.

Kde to má býti činěno?

1. Na všelikém místě podle příčin.
2. Obzvláště v místech některých.

Na všelikém místě, totiž doma v příbytcích svých i na jiných místech.²

Obzvláštní místa jsou:

1. Shromáždění církevní, do nichž rodičové dítky své malé, i ty, jenž prsí požívají, snášeti mají, v čemž i Kristus Pán za příklad jest a jeho rodičové. Joel 2,16; Luk. 2,21n.27.42.

2. Školy k cvičení mládeže vyzdvižené. Taková škola byla v Betel, v [322] Jericho, v Nájot. 1 Sam. 19,23; 2 Král. 2,3.5. Sir. 51,31. Přísl. 4,13. Tak Pavel svatý vychován v Tarsu [sic] u noh Gamalielových, totiž v jeho škole a cvičení. Skut. 22,3.

Kterak to má býti činěno?

1. Učením, slovy a řečí náležitou. Ef. 6,4b; 5 Mojž. 6,20 [dodáno] tedy vysvětlíš jemu to. Ž. 78,3-6. [323]

2. Kázní náležitou. Přísl. 13,24; 29,15; Sir. 7,24; 30,1; Přísl. 23,13n; 22,15; 1 Sam. 3,12n.

[324] II. Nepopouzeti dítek k hněvivosti, aby sobě nezoufaly. Ef. 6,4. Kol. 3,21.

III. Řádně je milovati. Tit. 2,4. Proti čemuž jest hovadné a hříšné milování, ve zlém folkování, škodlivé přehlídání na dítkách zlých věcí, a jich z toho nevyvozování a netrestání. Odkudž na zlý cíl a k těžkému trestání přicházejí dítky takové i s rodiči svými, jako kněz Elí a synové jeho. 1 Sam. 3,13.

IV. Statek a poklady jim spravedlivě shromažďovati z práce a požehnání Božího. 2 Kor. 12,14c; Přísl. 31,13.16.19.24.27.³

V. Radou svou pomocni býti jim k stavu manželskému. 1 Mojž. 28,1n; [325] 1 Kor. 7,37n; Sir. 7,26.

VI. Pánu Bohu se za ně modlívati po všechny časy a dny své, až obzvláště i v poslední čas, a v nemoci smrtedlné Božího jim požehnání žádati, je ku pobožnosti napomenouti i ochráncům a poručníkům věrným je odvoditi a jako práva svého, kteréž k dítkám měli, postupovati. Job 1,5; 1 Mojž. 4,1; Tob. 14,11.

Strany dítek neposlušných, když by při nich ani napomínáním pěkným, ani kázní nic způsobiti nemohli, co by činiti měli rodičové, poroučí Pán Bůh takto: 5 Mojž. 21,18-21. [326]

Potud o povinnostech společných, kteréž tak manžel jako manželka jsou povinni k sobě samým i k dítkám svým prokazovati. Zatím již o povinnostech obzvláštních jednoho každého z nich. Totiž:

1. Manžela k manželce. 2. Manželky k manželu.

Povinnosti manžela:⁴

1. Přednost držeti v zprávě domovní, nebo muž jest obraz a sláva Boží.⁵ 1 Kor. 11,3.7-9.

2. Hlavy při modlitbě nepřikrývati. 1 Kor. 11,4; [327] 11,7a.

3. Rukou čistých pozdvihovati bez hněvu a bez roztržitosti, to jest příčinou býti při manželce i v celém domě pokoje a svornosti, sic jináče i modlitby i všechny práce nespůsobné jsou, a Bůh tomu nežehná. 1 Tim. 2,8; Jak. 1,20.

¹ V 1611 tato věta není.

² 1611: v příbytcích svých i jináč.

³ 1611 nemá poslední citát (Př 31,27).

⁴ 1611: manželů neb mužů.

⁵ 1611: nebo obraz a sláva Boží jsou.

4. Ženu svou milovati jako své vlastní tělo, jako Kristus miluje svou církev, po cizích pak neohlédati se a žádné příčiny manželce své nedávati k podezření lásky a věrnosti manželské. Ef. 5,25-29. [328] 32-33a.

5. Nemíti se k manželce¹ přísně a tvrdě. Kol. 3,19.

6. Podlé umění s nimi bydleti a cti jím udělovati jakožto mdlejšímu osudí, a to netoliko pro lásku, ale i pro jednomyslnost, svornost a pokojnost náležitou v Božích počtách. 1 Petr 3,7.

Povinnosti manželky:

I. Muži poddánu býti v bázni, poněvadž muž jest hlava a pán její. 1 Kor. 11,3; Ef. 5,22.23a. A níže dí Apoštol: *Žena pak ať se bojí muže svého* [Ef. 5,33]. [329] K té pak poddanosti těmito věcmi vedeny býti mají:

1. Božím nařízením v ráji učiněným a z pokuty spravedlivé na ženu vzloženým. 1 Mojž. 3,16b. 1 Tim. 2,12: *Ženě nedopouštím vládnouti nad mužem*. 1 Tim. 2,13-15.

2. Příkladem pobožných manželek a matron svatých, kteréž mužům svým poddány byly, jích sobě vážily a pány je nazývaly. 1 Petr 3,5n.

3. Přirozením svým a osudím mdlejší. 1 Petr 3,7. Poněvadž žena tělem a muž hlavou se jmenuje,² protož své místo každý z nich znáti musí; muž aby nebyl hlavou bláznivou, bez mozku a bez rozumu, ale umějící zpravovati rozumně sebe i ženu, a žena tolikéž hlavě rozumné aby poddána byla a jí poslouchala ve všem náležitém, poctivém a svatém.

4. Příkladem církve svaté, jakož ona jest poddána Kristu, tak manželky bohabojné a šlechtné³ poddány býti mají u vůli Boží mužům svým. Ef. 5,24: *Jakož církev poddána jest Kristu, tak i ženy mužům svým* poddány buďte ve všem, totiž což by proti vůli Boží a dobrému svědomí i poctivosti a počestnosti manželské nebylo, sic jináče ve všem poslušnosti uctivé⁴ v snášení vášní a křivd svých nevhodných a nenapravitelných manželů dokazovati mají.

II. Hlavu mají prikryvati, zvláště v shromážděních církevních a při modlitbách, pro anděly i pro lidi. [331]⁵ 1 Kor. 11,10; 11,5-6.

III. V shromáždění nemluvíti, ale mlčelivosti dokazovati, doma pak mužů svých mají se doptávati, jestliže čemu v shromáždění nevyrozumívají. 1 Kor. 14,34.35; 1 Tim. 2,11.

IV. Ozdobovati se vedlé slušnosti a náležitosti. Protož 1. některých věcí při tom mají se varovati, 2. některých pak za ozdobu svou užívati.

[332] Varovati se mají:

1. Aby vlasů a hlavy své nestrojily sobě a nekřtaltovaly zlatem neb perlami neb spotvořenými obojky, neb pentlíky, neb stuhami, neb třapci visutými, neb zavíjením rohatým, kusým a nenáležitým,⁶ což již vše na vrch v světě převráceném zmohlo se, ba i mezi syny a dcery Boží vloudilo, rozličná osidla ďáblova i nástrahy lidských myslí, o nichž proroci dávno mluvíváli a hrozné kladby vydávali na ty šperky i jejich milovnice. Iz. 2,18-21.22-24; 1 Petr 3,3; 1 Tim. 2,9-10.

2. Aby oděvu drahého a nádherného nad slušnost a možnost neužívaly, byť pak které co i příslušelo, tehdy ozdobu křesťanství svého aby na tom nezakládala. Iz. 3,22; 1 Petr 3,[3]; *ne v odí[333]vání pláštíků* aneb v šlojířích neb v dlouhých sukních zakládejte svou ozdobu, ale v tom, což se dobře líbí Bohu. 1 Tim. 2,9.

Za ozdobu svou míti mají:

1. Vnitřní okrasu, 2. Zevnitřní slušnou přípravu.

¹ 1611: k ní.

² 1611: jmenuje, tělo pak bez hlavy a bez rozumu samo se zpravovati nemůže, tak žena bez muže, protož...

³ 1611: tak ony poddány býti...

⁴ 1611: poslušnosti uctivě i trpělivě, až i v snášení...

⁵ Označení začátku strany 330 v rukopise R. Řičana schází.

⁶ 1611: třapci visutými, což již vše ... zmohlo se, i mezi ...

Vnitřní okrasa žen jest *vnitřní člověk záležející v duchu krotkém a pokojném, kterýž před Bohem velmi drahý jest*. 1 Petr 3,4.

Zevnitřní příprava záleží v tomto:

1. V oděvu slušném, s stydlivostí a s vážností¹ a s středmostí. Tit. 2,3; 1 Tim. 2,9.

2. V dobrých skutcích. 1 Tim. 2,10.

Potud o povinnostech manželů. Již zatím o povinnosti dítek k rodičům.

[334]

Kapitola XII. O povinnostech dítek k rodičům svým.²

Jsouť pak pobožných dítek křesťanských k rodičům svým povinnosti tyto:³

1. Báti se rodičů svých bázní svatou. 3 Mojž. 19,3a.

2. Ctíti rodiče své slovem i skutkem. 2 Mojž. 20,12; Mat. 15,4: *Přikázal Bůh ctíti otce svého i matku*. Ef. 6,2; Sir. 7,28-29.

3. Poslouchati jich. Ef. 6,1-3; [335] Přísl. 1,8-9.

4. Nejvíce jich sobě vážiti nade všechny jiné přátely. Mat. 15,4-5. Protož Bůh v druhé tabuli zákona svého k bližním nejprvé to vydati ráčil přikázání o rodičích, a vážení sobě jich. 2 Mojž. 20,12.

5. Nezpouzeti se na ně, nezlořečiti jim, ovšem nebíti jich, ale i je i křivdy, byly-li by jaké, od nich snášeti trpělivě. 2 Mojž. 21,15,17; Levit. 20,9; Přísl. 20,20. Item: *Pročež vy, pokrytci, přestupujete přikázání Boží pro ustanovení váše? Nebo přikázal Bůh, řka: Cti otce svého i matku svou, a kdož by zlořečil otci neb mateři, smrtí ať umře. Vy pak pravíte: Kdož by koli řekl otci neb ma[336]teři: Dar ode mne obětovaný do chrámu tobě prospěje, by pak neuctil otce neb matere (totiž obloupil by je z statku, místo pečování o ně a odměňování se jim⁴ aneb jiným jakýmkoli způsobem nevážným, slovem neb skutkem, k nim by se zachoval) bez viny bude, a tak zrušili ste přikázání Boží pro svá ustanovení*. Mat. 15,3-5. Mar. 7,10.

6. Odplaceti se jim pracemi věrnými. 1 Tim. 5,4. Tak Jozef otce svého i všecku rodinu opatřil, zvláště v čas těžkého hladu. 1 Mojž. 4,31; 47,1-6.

7. Opouštěti je časem náležitým vedlé vůle Boží, totiž:

1. Příčinou manželství, když by v stav manželský vstupovali, což s radou⁵ a vůlí rodičů svých činiti mají, nebo vůle synů a dcer jest v moci rodičů. Rodičové zajisté jakž by bylo [337] s užitkem a prospěchem dobrým dítek jejich, podlé duše předně, potom i časného života, povinni sou o ně se starati, dítky pak radou rodičů svých se zpravovati a tím je vedlé přikázání Páně ctíti. 1 Mojž. 2,24; Mat. 19,5; 1 Kor. 6,16; Ef. 5,31.

2. Příčinou náboženství, a to dvojím způsobem:⁶

a) Když by kdo chtěl v příčině čistého a pravého⁷ náboženství všeho se opovážiti pro své spasení, i přátel nejbližších zbaviti se aneb jím se i zoškliviti pro zachování lásky a milosti Boží, o čemž tak mluví sám Syn Boží: Mat. 10,35-37; [338] Mar. 10,29-30.

b) Když by kdo chtěl v církvi služebníkem Kristovým a jeho lidu v církevním a tak v duchovním povolání⁸ býti pro své i jiných spasení, jako tak vydal se v službu Mojžíš, Aron, Jozué, Elizeus. 2 Mojž. 33,11: *Jozué, syn Nun, neodcházel z stánku Božího*. 5 Mojž. 33,9:

¹ 1611 nemá: „a s vážností“.

² V 1611 není. Tento oddíl otištěn v A. Molnár (ed.), Českobratrská výchova před Komenským, str. 256 – 258.

³ 1611: Jsouť pak jejich povinnosti tyto:

⁴ 1611: nemá zbytek věty v závorce.

⁵ 1611: avšak to s radou...

⁶ 1611: Příčinou náboženství dvojím způsobem dítky opouštěti mají rodiče své.

⁷ 1611 nemá „a pravého“.

⁸ 1611 nemá „v církevním a tak v duchovním povolání“.

Řekl Lévi (totiž levitští kněží) otci svému a matce své: Neohlédám se na vás. 1 Sam. 1,27-28; též 2,11: I přisluho[339]valo pacholátko Hospodinu při knězi Eli. Iz. 66,18.21: Ze všech národů a jazyků vezmu některé za kněží a za levity, praví Hospodin. A tak toto zaslíbení vztahuje se i k nynějším časům, neboť ještě Pán Bůh to zaslíbení plní při těch, kterýmž tu milost dává zvláštním darem svým, aby se přidrželi stánku Božího a jeho přisluhování v církvi mezi služebníky Božími.

8. Povinny jsou dívky poslední službu vykonat při rodičích svých:

1. při smrti rodičů svých, 2. při smrti své.

Při smrti rodičů svých mají poctivě a slušně s zámutkem a žalostí

1. ošetřiti a ku pohřbu připravití těla jejich. 1 Mojž. 46,4: *Jozef položí ruku svou na oči tvé, totiž zavře oči tvé, kteréž v čas boje posledního a smrtedlného obyčejně v sloupě stojí a otevřené bývají. Tou pak jednou ceremonií, zavřením očí, rozumí se všeliká příprava a přistrojení těla lidského k pohřbu.*¹

[340] 2. Pohřbovati těla jejich. 1 Mojž. 35,29; 1 Mojž. 25,8-9a; 50,7n.10b: *Tedy vstoupil Jozef, aby pochoval otce svého, a sstoupili s ním všickni služebníci faraonovi i všecken dům Jozefů a kvílili tam kvílením velikým a velmi žalostným. I držel zámutek po otci svém za dnů sedm. Tob. 14,12.*

Při smrti své mají poroučeti rodiče své k opatrování dobrým a pobožným i věrným ochráncům, jako Pán Ježíš Kristus poručil Janovi milou matku svou, pamětliv na ní sa i v poslední hodinu u velikých trápeních, kdež nejprve promluvil k matce své, řka o Janovi: *Aj, syn tvůj*, a k němu to[341]likéž o matce své: *Aj, matka tvá. A od té chvíle* podlé toho poručení *přijal ji k sobě* na ochranu a opatrování své věrné. Jan 19,26n. Takt' mají činiti dívky křesťanské, aby své rodiče vždycky ctili od narození svého až do smrti,² tak aby i v hodinu smrti své na ně pamatovali a podlé nejvyšší možnosti, věrnosti a uctivosti své o ně pečovali.³ A takové dívky mívají⁴ od Boha požehnání i odplatu věčnou.

To jsou ty povinnosti křesťanské, jimiž se všickni pobožní lidé, Pána Boha i spasení své opravdově milující, podlé rozdílného věku⁵ i povolání až do smrti své pobožně, věrně a ustavičně zaměstnávají a v nich snažně pracovati mají.⁶

K čemuž všechněm pobožným křesťanům pomoci své svaté a požehnání Božského udělovati rač⁷ Pán Bůh náš všemohoucí, pro slávu jména svého, k věčnému spasení našemu, tak abychom po zdejších pracování v ra[342]dost jeho, jakožto Pána svého (jemuž povinnostmi našimi křesťanskými sloužíme) přišli a odplatu života věčného přijali ve jménu a zásluze Syna Božího, Spasitele našeho, kterýž věčně živ jsa kraluje, Bůh pravý s Otcem i s Duchem svatým jednobytý, požehnaný na věky věkův. Amen.

¹ 1611 tento odstavec nemá.

² 1611: do smrti své a do toho dchnutí posledního, tak aby...

³ 1611: nejvyšší možnosti a pečlivosti o ně pečovali.

⁴ 1611: mají.

⁵ 1611: všickni pobožní, podlé rozdílného věku...

⁶ 1611: mají vždycky.

⁷ 1611: K čemuž všechněm pobožným křesťanům dopomáhati rač...

2.1.7 O hospodářích a řádu domovním z Kazatele domovního B. Matouše Konečného

Kazatel domovní, to jest

Naučení potřebné, jak by hospodářové v domích a příbytcích svých spolu s domácími svými každého dne, zvláště ráno a večer, i v zvláštní některé časy Božích pokut a metel sebe k dobrému slovem Božím napomínati, poctu Božskou a nábožnou v chvalách a modlitbách svatých P8nu Bohu vykonávati a tak čeládku svou k náboženství křesťanskému dobrým a pobožným příkladem svým všelikého času přidržeti měli.

Sepsáno a zpraveno v nově od K. M. Konečného a vytištěno v Králové Hradci nad Labem v impressi Martina Kleinwechtera. Léta Páně 1618.

[363]

Rozdíl čtvrtý.

O hospodářích a řádu domovním podlé těchto šesti částek a potřebného jich vysvětlení.

1. Jaký řád mají míti hospodářové v domě svém.
2. Kterak mají dítky své k dobrému přidržeti.
3. Jak se mají chovati hospodářové k čeledi služebné.
4. Kterak se mají míti hospodářové k sousedům svým.
5. Jak se mají chovati hospodářové při živnostech a obchodích svých.
6. Kterak se mají chovati čeládky k hospodářům svým.
7. Potvrzení všech těch věcí žalmem Davida svatého.
8. Modlitba obecní za všelijaké potřeby.

První částka.

Jaký řád mají míti hospodářové v domě svém.

Hospodářové pilnost míti mají, aby svou povinnost v domu svém znali, že oni, jsouce jako hlava každý ženy své i domu svého, mají všeho dobrého a všeliké vůle Boží, i jeho služby a pocty, původem býti a všeliký slušný řád i poctivost a pobožné mravy při všech věcech míti a jeho ostříhati.

[364] Předně, mají sami Božímu řádu jakž v zprávcích duše své, tak i v moci světa od Boha zřízené poddání a poslušni náležitě býti, a což jest na nich, se všechněmi pokoj míti [Řím. 12,18], jeho ostříhati i všeliké uctivosti a vážnosti v řeči, v skutcích i ve všem obcování dokazovati a v tom všemu domu, manželce, dítkám i jiné čeládce ku příkladu býti.

Potom, přidržeti všecy domácí své, i každého z nich obzvláště, k jeho povinnosti náležité a nedopouštěti žádné neslušnosti a neřádu, buď v svářích, různicích, pokryctví, zlých řečech, lání, zlořečení, špinavém mluvení, ovšem frejích, k neřádnému životu napomáhajících, a summou všeliké nebojácnosti, rozpustilosti, prostopášnosti a svévolnosti přítrž činiti a pokoj Boží v svaté pobožnosti a dobrém řádu vzdělávati a k němu pilně všecy přidržeti.

Třetí, má zachován býti řád ctnostný i v věcech zevnitřních mravných, v bytu každého v domě, v chození poctivém, mluvení stydlivém a čistém i v léhání a chování se mravném a bohobojném. A tu hospodář a hospodyně předně sami všeliké vážnosti a šetrnosti stydlivé a ctnostné při sobě dokazovati mají, aby jiným nebyli ku pohoršení. Též dítky své, čeládku i podruhy, tak ve všem opatřiti, aby všickni podlé rozdílného pohlaví, jak na které sluší, v řádu

počestném, náležitě se chovali, až i při té přirozené potřebě. O čemž Bůh i přikázání mravná lidu svému vydal [5 Mojž. 23,12n] a ukázal, že tomu chce, aby lidé nebyli v svých domích a příbytcích jako hovada nečistá, ale jako lidé, obraz Boží rozumný jsouce, anobřž jako lidé svatí a před Bohem očištění od hříchů a nečistot se ostříhajíce a očišťujícíce, aby svatě, čistě, poctivě a řádně v příbytcích svých bydleli a při všech věcech podlé učení Božího se chovali, jakož napomíná Bůh [365] lidu svého, řka (3 Mojž. 11,44): *Svatí buďte, jako i já svatý sem, Pán Bůh váš.* A svatý Petr dí (1 Petr 1,15): *Jakož ten, který vás povolal k slávě a k ctnosti, svatý jest, tak i vy svatí buďte ve všem obcování svém.* A svatý Pavel k témuž vede, řka: *Všecko slušně a podlé řádu ať se děje mezi vámi.* (1 Kor. 14 [v. 40]) A opět: *Kterékoli věci sou pravé, dobropověstné, čisté, poctivé, Bohu milé, o těch přemyšlujte, ty věci činite a Bůh pokoje budeť s vámi.* (Filip. 4,8) A o té příčině Mojžíš obzvláště mluví, proč chce míti Pán Bůh čistotný a mravný řád v lidu svém při všech věcech, i při té potřebě přirozené. *Nebo (prý) Hospodin, Bůh tvůj, chodí uprostřed stanů tvých. Protož ať jest příbytek tvůj svatý, tak aby nespátril při tobě mrzkosti nějaké, pročež by se odvrátil od tebe.* (5 Mojž. 23 [v. 14])

Druhá částka.

Jak mají dítky své k dobrému přidržeti.¹

Rodičové mají o to věrně pečovati a skutečnou práci v tom vésti, když by jim Pán Bůh dítky dal, aby je k vůli jeho svatě vedli, v cvičení a napomínání Páně vychovávali [Ef 6,4], Pána Boha a jeho svatou vůli znáti je vyučovali, k náboženství křesťanskému a začátkům jeho podlé smlouvy křtu svatého je přidrželi a pravdu Boží spasitedlnou, k jejich věku náležitou, jakž jim možné chopiti, v ně uvozovali, v kázni slušné a v bázni Boží ke všemu dobrému, strany pobožnosti a Boží pocty i z strany mravů ctných je vedli v vedení dobrém, ani v kázni rodičové aby sobě nepřekáželi, jako někteří, hovadní jsouce k dítkám, buď otec neb matka, [366] jeden druhému často jest na odpor. Tělesnost a hovadnost nerozumná má býti zavržena, tolikéž prudkost, vzteklost, šílenost opuštěna, ale mírnost slušná a vzdělavatedlná zachována, aby dítky své rozumně, dobrotivě a rozšafně k dobrému přidrželi a od zlého odvodili, o ně vlastensky pečovali, tyransky netrestali, na zdraví jim neškodili, v hlavu nebili, nepohlavkovali, dřívím, kamením za nimi neházeli, bez příčiny hodné bezbožně nezlořečili a tím k zoufalství [Kol. 3,21] příčin nedávali, pokrmem nápojem, oděvem opatrovali, podlé možnosti jim stateček shromažďovali, nemrhali, nepropíjeli ani neprohrávali. Mají se za dítky své Pánu bohu často modlívatí, o dobrých věcech s nimi rozmlouvati, jim je osladčovati, zlé věci oškliviti a tím způsobem bázeň Boží i všeliké dobré a svaté obyčeje v ně uvoditi, pobožnými školami a dobrými příčinami je opatrovati, v zlé příčiny jich nepouštěti, jako v svobodu těla, rozpustilost, marnost, zahálku, běhounství s nekázanými a nezvedenými, od nichž se mnohému zlému snadně naučiti mohli. Sami jich také rodičové nemají kaziti a zlému učiti, ani rozmazanosti a rozkoši přehlídáním zlého, nemají jich učiti pýše a světským obyčejům, odívajíce je nádherně kroji oplzlými a lepáním na ně šperků, lecjakých titěrek marných, zvláště poodrostlejším, čímž se pýcha as vysokomyslnost hned v dětinství jejich vzdělává a roste.

Mají je ku poctě Boží přidržeti, doma k modlení rannímu i večernímu, tolikéž aby se postavovaly dítky do shromáždění církevního, maličké s sebou nosívati, větší ovšem (jako Jozef a Panna Maria Krista Pána [Luk. 2,41n] vodívati, při tom je na péči míti, aby s nimi i chodili, s nimi se i navraceli a jinak po své vůli neběhali. Při stole aby se mravně, mlčelivě a pobožně chovali. Kázání neb Evan[367]jelium nedělní, kteří sou povyrostití, aby říkávali, tolikéž před jídlem a po jídle hlasitě aby se Pánu Bohu modlívali a jemu dobrořečili, neb chce

¹ Tento oddíl otištěn v A. Molnár (ed.), Českobratrská výchova před Komenským, str. 264 – 266.

i z ust maličkých svých chválu svou míti [Mat. 21,16], v čemž ve všem mají rodičové jim předčítí.

Ale podivení hodná věc jest při mnohých křesťanech, že se téměř již stydí Pána Boha před jídlem a po jídle vzývati, jemu se modliti neb dobrořečiti, než jako hovádka k korytku přistoupíc, sáhají k darům Božím, jako by jim to Pán Bůh z povinnosti a z dluhu dával, co jísti a pítí mají, a zvláště svěští lidé, přední místa sobě pyšně vybíráti a o to se někdy i vaditi nestydí se, ceremonií tolikéž světských, v divných poklonách sebe ctění, toho sou pilní; aby pak Pán Bůh při užívání jeho svatých darů ctěn byl, při mnohých toho ani na zmínce nebývá, než spíše psi, koni, ptáci myslivečtí, statku rozšiřování, chlouby marné, řeči ohavné, oplzlé, hříšné, ku potupě Bohu i darům jeho v hojnosti pocházejí. Tu i mládež a dítky, takový neřád vidouce a slyšíce, místo ctnosti týmž nectnostem se učí a zvykají podlé řeči apoštolské: *Zlá rozmlouvání porušují dobré mravy.* (1 Kor. 15,33)

Když pak dítky k věku dospělému přicházejí, mají rodičové všecko dobré budoucí jejich na péči míti, a zvláště proměnění stavu jejich svobodného, aby podlé vůle Boží a řádu počestného i vlastní potřeby dítek svých rozumně a rozšafně při nich takovou věc opatrovali. Předně v bázni Boží, v pobožnosti svaté, v panictví a panenství i umění řemesla a jisté živnosti. Tolikéž dcery v hospodynství vycvičené k tomu času mají dochovati, příliš mladých neženiti a nevdávati pro statek neb zboží křivolakým umyslem neb i bezděčným, proti vůli dítek svých, nerozumným způsobem; při tom mají jednomyslnosti v náboženství předně šetřiti a v tom dobré spasitedlné, což jest nade všecken svět dražší, dítkám svým a dušem jejím obmýšleti, na péči i to pilně majíce, aby všech pokoutních slibů a zámluv bez vědomí rodičů a starších svých synové a dcery ani jiné lidé všeteční při nich a mezi nimi nečinili, nesnubovali a nezamlouvali, neb sou to hrozní a Bohem zapovědění neřádové, na něž se zlořečenství a pokuty Boží vztahují, a kázně církevní i politické takoví neřádní snoubcové, a jako nějací svodníci a svodnice, sobě zasluhují a trestání býti mají, zvláště kteří k té svaté věci zlořečených židů a židovek, neb i pověr a kouzlů užívají. Když by pak syny své zženili a dcery rozevdali, počestně a podlé dobrého Bohem v církvi nařízeného řádu nemají jich i potom zanedbávati, jako nerozumný tvor činí, ale pilný pozor, zvláště spočátku v jejich proměněném stavu, na to dáti, aby všecko dobře, pokojně, svorně mezi manželky bylo, v lásce vlastenské jsouce, Pánu Bohu věrně sloužili, povinnosti své, co komu příležitostného jest, vykonávali, věrně a upřímě pracovali, z práce své užítku a pohodlí sobě přáli a tak společně Božího požehnání účastni býti mohli.

Třetí částka.

Jak se mají chovati hospodářové k čeledi své.

Předně mají hospodářové při čeledi služebné to na péči míti, aby takové čeládky hleděli a přijímali, která by byla bohobojná, pobožná, věrná, poctivá a pokud nejvíc možné, v náboženství jednomyslná. Čeledi pak nešlechtné, nepoctivé, neřádné, takové aby nechovali [369] a jí v svých domích nefedrovali, by pak i nejužitečnější jim bylo z strany živnosti, nebo lépe jest na živnosti a statku škodu a nedostatek trpěti, nežli by skrze nešlechtného čeledína ke škodě duše hospodář, manželka jeho, dítky i jiná čeled přijíti měla.

K hodným pak a věrným služebníkům a služebnicem tak se míti mají, aby o ně věrně pečovali, jich sobě vážili, o jejich duši a spasení se starali, k službám Božím odpouštěli, k modlitbám svatým svolávali, k dobrému spasitedlnému upřímě jim sloužili, v řádu slušném je zdržovali, zpravovali i opatrovali, práce jejich vděčni byli, křivdy jim nečinili ani jiným činiti nedopouštěli, zaháletí nedali, nad možnost v těžkou práci nepodrobovali, v nemoci ošetřovali, opatrovali, ven z domu nemocných nevyháněli a nevybývali, mzdu jejich

spravedlivou zaslouženou jim dávali, neutiskovali, nezadržovali, ani škod skrbně s pohoršením nevyráželi, jakž sluší na lidi věrné křesťanské a spravedlivé.

Čtvrtá částka.

Kterak se mají chovati hospodářové k sousedům svým.

Má-li kdo s jinými dobře trefiti a pokoj míti, musí takový každý od sebe sám začíti, jakož zákon přirozený i psaný učí: Co chcete aby vám lidé činili, to též i vy činite jim (Mat. 7,12). A tak křesťanský a pobožný hospodář, aby dobře snášeti se mohl v bytu jakž s svými domácími, tak i s sousedy svými vůkolními, má předně znáti v tom svou povinnost, aby s jinými pokojně, pobožně, trpělivě, snášelivě, v lásce a v svatém milování bydlil [370] a pro snadnější v tom dobrém způsobu sebe samého ostříhání povinen jest skládati všeliké své zlé povahy a vášně, jako prchlivosti, hněvy, foukání, křikání, lání, zlořečení, přísahání, nemilostivé bití, nevhodnosti, netrefnosti a netrpělivost nedvědí, pro malou věc příliš a vztekle, jako bez rozumu, aby se nezpouzel a nebouřil. A zase naproti tomu vystříhati se má lehkosti, šprymů zbytečných, smíchů marných, řečí dojmavých, oplzlých a hříšných i tvárností zlých, a o to se pobožně přičiniti, aby což na něm jest, v lásce, v svornosti, v tichosti, v pokoji bydlil a své všecky věci bez nesnáze, bez hněvů, svarů a různic a tak bez hříchu vedl a konal, a na každém místě, i při všech příčinách, člověkem dobrým, bohabázlivým a vůle jeho milovným a následovným, pokojným, dobrotivým a spravedlivým býti se prokazoval, a to jakž doma v čeládce, a oni též k hospodáři, jakž na ně sluší, tak i v vycházení ven mezi lidi, v prácech a díle, doma i na poli i kdež koli na cestách, v cechu, na jarmarku, na svadbách poctivých i jiných společnostech lidských náležitých, všudy aby s jinými ve všelikém dobrém obyčeji a pořádku se srovnával, snášel, z jiných se svémyslně nevytrhoval, a nic nepokojného, ovšem bouřlivého, nevážně před sebe nebral, ale ke všechněm, jakž povinnost křesťanská a sousedská ukazuje, netoliko v domácím hospodářství, ale i v každém, jakéž by na sebe vzložené měl povolání, aby se měl a choval.

Obzvláště pak v sousedství, k sousedům svým tak se má chovati hospodář, aby byl k nim přívětivý, účinný, pokojný a snášelivý, sobě jich vážil, i náležitou poctivost každému z nich činil, v nedostatecích snášel a v ničemž zmyslně a vědomě jim neškodil, ani čeládce své neb dětem škoditi nedopouštěl, nahodilé a z nechtění stalé škody, aby [371] pokojně nahrazoval, se umlouval a spokojoval, od sebe zuplna dosti činil, k sobě pak ne tak plného práva žádal, pro pokoj křesťanský a sousedský, zvláště když by soused litoval svých příhod a ublížení stalého.

Pátá částka.

Jak se mají chovati hospodářové při živnostech a obchodích svých.

Tak jest mnoho zlých obyčejů a zvyklostí při provozování živností, že toho vymluviti nelze, a byť pak se o tom jakkoli podlé Božího slova důvodně mluvilo, řídký to k srdci svému připustí, aby chtěl napravit, tak mnoho zlý zvyk moci má v lidech, jsa vkořeněný skrze ohavné a zlořečené lakomství. Avšak vždy bohobojnějším ku poučení a zarytým na osvědčení něco toho se při této příčině hospodářům navrže.

Předně, potřebí hospodářům pobožným a vůle Boží ušetřiti žádostivým i svou duši a spasení upřímě milujícím, aby živností těch, při nichž mnohá nebezpečnoství běží, jako sou kupectví, kramářství, šeňkové, domové hostinští a těm podobných obchodů, pokudž nejvýš možné, pro uvarování se škody při svém spasení, se vzdalovali, protože při takových živnostech bývají mnohé a rozličné příčiny k hříchům a k nepravostem, buď na cestách, na

jarmarcích a trzích i doma při šenku a trpení hostů rozličných, nebohobojných a hříšně darů Božích užívajících, jimž se hospodáři za služebníky vystavují a hříchům jejich mnohým způsobem obcují. Dobrý pak řád, i z strany Boží pocty, zvláště společných a čeládkou modliteb, se opouští a i jinému dobrému velká překážka se děje.

[372] Druhé, aby sobě zvolil živnost pokojnou a bezpečnou, byť pak byla těžší, pracnější, chudší, a s menším, však požehnanějším ziskem. Menší zajisté jest škoda časná než věčná, a lepší jest málo spravedlivého [Přísl. 16,8], než veliké bohactví a utiskem a s zlořečenstvím Božím nabyté. Poněvadž zle a hříšně statek nabytý nedědí, ale mizí, v krátkých časích na nic přichází, co pak na soudu Božím posledním, jak to Pán Bůh spomínati bude? Rez bude na osvědčení [Jak. 5,3] křivdy lidské, na pomstu budou volati, *kamení ze zdi křičeti a suk v dřevě posvědčovati* nepravosti proti lakomým a ukrutným lidem [Abakuk 2,11]. Hleděli na to pobožní a svatí patriarchové, jak sou mnohé živnosti nebezpečné, protož nechali světu světských obchodů a živností, sami pak sobě zvolili pokojné, bezpečné, spravedlivé, od hluku světského oddělené a živili se pastýřstvím, pasouce a opatrujíce dobytek svůj vlastní na horách; tu jim Pán Bůh žehnal, že měli čím živi býti s dítkami a čeládkami svými dosti velikými, i zisk mnohý měli a bohatli. A za takové živnosti netoliko jiní a obecní lidé, ale ani králové se nestyděli, čehož důvod byl ten, že když ovce stříhli a vlnu shromažďovali, v takový čas hody veliké strojivali a královští synové i knížata královská k takové stříží se sjížděli [2 Sam. 13,23]. Nýbrž hned první otec všech nás, Adam, syny své nezavedl do nějaké živnosti lhostejné a fortedlné, ješto mohl jako kdo z jiných lidí sobě i svým synům nějaký lehký způsob živení se vymysleti, ale Kaina prvorozeného oráčem a bratra jeho Abele pastýřem ustanovil [1 Mojž. 4,2]; nepochybně že to učinil Adam podlé svědomí Božímu rozkazu povolného, poněvadž jemu řekl Bůh: *V potu tváři své jísti budeš, dokavádž se nenavrátiš do země, z níž jsi vzat* [1 Mojž. 3,19].

Třetí, potřebí hospodáři křesťanskému při živnosti toho, [373] aby se mnohými živnostmi, byť pak i svobodné a poctivé byly, dle lakomé žádosti neobtěžoval, jakž to mnozí činí, aby jen lehce a rozkošně živi byli, aneb majíce nějaký statek, aby jej skrze mnohé živnosti rozšířili a nouze v ničem netrpěli, jako by nebyli synové Adamovi, jiným podobní, a jako by na ně neslušelo pracovati, než jiné trápiti, sužovati a rozšiřováním přílišným a lakomým svého statku, aneb i zlořečenými lichvami a ouroky, chléb z rukou nuzným lidem vydírati. Protož nejlépe jest, aby hospodář v bázni Boží a podlé dobrého svědomí posoudil pilně při sobě toho, bez čehož býti může a na čem by přestati mohl slušně a spravedlivě v mírnosti, usilujíc více o užitku pobožnosti nežli o hojnost lakomství, jako svatý Pavel pěknou a svatou reguli o křesťanské mírnosti zapsal, pravě: *Veliký jest zisk pobožnosti s takovou myslí, kteráž na tom, což má, přestati umí* [1 Tim. 6,6]. Té mírnosti sobě žádal slavný král izrahelský a nejmoudřejší z lidí Šalomoun, řka: *Bohactví ani chudoby mi nedávej, ale živ mne pokrmem podlé potřeby mé, abych snad nasycen jsa, nezapřel tebe a neřekl: Kdo jest Hospodin? a abych zchudna, nekradl a nebral naprázdno jména Boha svého* [Přísl. 30,8]. A poněvadž Pán Bůh bídu a zlořečenství vydával na ty, kteří dům k domu a roli k roli připojovali (Izai. 5,8), kdož by se toho nezhrozil, leč kdo by sobě Boha a duše své i spasení svého nevážil.

Čtvrté, má hospodář křesťanský každý živností zjevně zlých, marných, hříšných a pohoršitedlných dokonce varovati se, jako sou hry, strojení karet, kostek, pověrných svíček, neb překupování a prodávání takových věcí, též hudby, marná a oplzlá vyšívání, k samé pýše a marnosti strojení, obrazů modlářských rýpání, malování a jich prodávání, na draho z lakomství obilé skupování, psy, ptáky, [374] kočkami tarmarčení, ovšem v věcech nepoctivých, neřádých a partytách šejdýřských sloužení, to vše na poctivého, dobrého, pobožného a bohobojného křesťana nenáleží, ale aby se živil spravedlivě, očekával na požehnání Boží doufánlivě a uměl přestávati na mále.

Šestá částka. Kterak se mají chovati čeládky k hospodářům svým.

Předně všickni služebníci a služebnice, a tak čeládky, znáti mají řád Boží a jistou vůli Pána Boha svého v tom, že tomu chce, aby jedni druhým poddanost a poslušnost náležitou prokazovali a z toho se nikoli žádným způsobem neřádne a zlovolně nevynímali, ani utíkaním od svých pánů a hospodářů, ani zpourou, pýchou a zúfalostí nějakou. Ačkoli ti, kteříž sou v poddanosti vrchnosti své, tu sloužiti musejí a mají, kam je obracejí, jiní však, jsou-li řádně osvobozeni, mají sobě zvolovati pány a hospodáře pobožné, u víře a v náboženství jednomyslné, při nichž by Pánu Bohu bez překážky důvěrnosti a svědomí svého sloužiti mohli; byť pak jinde u nepobožných lepší zvůli podlé těla míti mohli, raději pro duši a snadnější zachování dobrého svědomí i zevnitřního pokoje při pobožných sloužiti mají.

2. Dostanouce místa k službě příhodného, svých hospodářů i hospodyní sobě vážiti, je náležitě ctíti, pobožně, tiše, pokojně se chovati, ochotně jich poslouchati, rozkazy jejich s dobrou myslí vykonávati a tak dobrého jména i svědectví sobě zasluhovati, jako ona čeled setníkova (Mat 8,9), kterýž maje dobrý řád v domě svém a mezi [375] domácími svými, měl poslušné služebníky, jakož o nich před Kristem vydal svědectví: *Mám pod sebou žoldnéře; díím-li tomuto: Jdi, tedy jde, a jinému: Přid', a přijde, a služebníku svému: Učiň toto, a učiní.* A takových dobrých, poslušných a věrných čeledínu hospodářové mají sobě vážiti, k nim se laskavě míti, z umysla a bez příčiny netrápiti, nýbrž o ně netoliko když sou zdraví, ale i v nemoci jejich [péči míti], nemocných z domu nevyháněti, ale bíd jejich čitelní býti, o lékaře i o lékařství jim se starati. Tak sobě i ten setník své čeládky vážil, věrně o ně pečoval, ku Pánu Kristu sám osobně (maje hojně poslu, a to poslušných) se vypravil, o nemoci služebníka svého lítostivě vypravoval, řka: *Služebník můj leží doma (hle, ne u přátel, ovšem ne někde v hnoji opuštěný), velmi se trápě.* [Mat 8,6] Jemuž vyprosil od Krista Pána líkařství, mocné slovo, k uzdravení služebníka svého. Takž také i čeládka, chce-li od hospodářů v nemoci ušetřována a opatrována býti, mají a povinni sou, zdraví jsouce, hospodářů svých poslouchati, jim se vhod činiti, věrně sloužiti, práci svou věrně a hodně dělati, škody nečiniti, ani se na škodu nedívati, pod hříchem nevěrnosti a nepravosti. Mzdy a záplaty své, i pokrmu a nápoje, mají spravedlivě zasluhovati, lenosti a zahálky se varovati, nebo člověk lenivý vlastní jest bratr mrhače [Přísl 18,9]. Ty pak práce své mají vykonávati ne na oko toliko, ale upřímě a sprostně, věduce, že jest ta vůle Boží povinnost jejich a že toho svědomí dobré vyhledává [srov. Ef 6,6].

3. Mají Božích poct a služeb, modliteb a chval svatých pilní býti, podlé nejvyšší možnosti, v domě i v církevním shromáždění, časně práci svou vykonati a k náboženství se upokojiti a uprázdniti, aby se nedali nutkati, pobízeti a shledávati, ale čemu kdy čas, na to pozor pilný míti a k tomu ho užiti. [376]

4. Mají se varovati cizí, zlé, nevěrné, nepobožné čeládky, s nimi netovaryšiti, spolků všech zlých, zvláště s krádeží spojených, se vystříhati, ale věrnosti ve všem a vždycky dokazovati, nebo poslušnost a věrnost nejvíce čeledína ozdobuje.

5. Mají se varovati všeliké zpoury, reptání, neochotnosti a s nechutí dělání, ale ochotně, s dobrou myslí, ve všeliké sprostnosti bez pokrytectví, falše, lsti, klamů a jiných hříšných nezpůsobů, povinnost a práci svou mají vykonávati.

6. Mají se pobožné čeládky varovati všeliké nevážnosti, marnosti, rozpustilosti a prostopášnosti v řečech, v smíchu, šprymování světského a oplzlého, do krčem, na prástky, na posvícení, do tanců, zvláště ve dny Páně nedělní, nechoditi, neb tam obojímu pohlaví jest plno podpalů zlého a duši i tělu, svědomí i poctivosti, mnohá nebezpečství.

7. Naposledy dosloužíce svůj čas a záplatu svou přijmouce, mají pokojně a pobožně s hospodářem i s hospodyní i s jinou čeládkou se rozžehnati. Na jiné pak místo se dostanouce,

prvního hospodáře a hospodyni nezpravovati, klevet nerozsívati, ale dobře o nich mluvíti, jakž na dobrého a upřímého čeledína náleží; nebo klevetník a rozsévač svárů jest nástroj d'áblu, u dobrých a poctivých lidí mrzákem, u Boha pak ohavností a zlořečeným člověkem.

2.2.1 První dekret urozeným (Augustin, De civitate Dei, V. 24)

1498 (?)

A IV 62 – opis str. 137

Tuto větší strana, Lukáš s svými Bratřími, panuom skrojují vhod pláštěk.

Pány křesťanské pravíme býti šťastné, jestliže jsouce postaveni mezi [pochlebnými] jazyky těch, kteříž je vysoce ctí, a mezi službami těch, kteříž příliš pokorně k nim mluví, v tom se nepozdvihují, ale na to, že sou lidé, pamatují. Jestliže moc svou služby Boží služebnicí¹ činí, tak aby nejpříze (sic)² skrze ni počta Boží rozmnožení brala a jestliže se sami Boha bojí, milují a jej ctí. Jestliže více milují to království, kdyžto není se báti tovaryše míti ani spoludědice.³ Jestliže nekvapně pomsty činí a snadně [pomsty činí a snadně]⁴ odpouštějí, a to tak, aby pomsta činěna byla ne pro vyplnění svého hněvu nebo nenávisti k nepřátelom, ale z potřeby zprávy a obrany obecného dobrého; a na druhou stranu odpuštění a milosti, aby ne proto bylo, že odpouštějí se nepravosti, ale že jest čáka neb naděje opravení; dále, jestliže by se jim kdy událo přísně něco rozsouditi, aby to potom milosrdenstvím, tichostí i dobrodiním hledali a dali opravit; a jestliže hřích smilný [činí]⁵ více jest od nich vzdálen, čím muž býti jim svobodnější. A tak jestliže chtějí nad svými zlými žádostmi více nežli nad kterými lidmi panovati, a jestliže tyto věci všecky činí, ne pro⁶ žádost marné chvály, ale z milosti a z lásky dědictví věčného. Dále jestliže za své hřichy aneb svá provinění oběti pokory, lítosti i modlitby Bohu svému pravému obětovati nezanedbávají, takové křesťanské pány nebo i krále šťastné býti pravíme zde v naději a potom budoucně v skutku, kdež to přijde, čehož žádáme etc.

---

¹ tj. služebnicí

² asi omyl za nejvíce (z lat. si suam potestatem ad Dei cultum maxime dilatandum maiestati eius famulam faciunt)

³ regnum, ubi non timent habere consortes (tedy království věčné, jehož druh druhu neubírá)

⁴ pomsty činí a snadně – je zřejmým omylem opakováno

⁵ činí – omylem vsunuto (z lat. si luxuria tanto eis est castigatior, quanto posset esse liberior)

⁶ v A IV 62 písařským omylem: neprav

2.2.2 O pravém náboženství v řádu moci světa z Knihy o pravém náboženství křesťanském B. Beneše Bavoryňského

[24a]

Již o pravém náboženství v řádu moci světa, v čem by záleželo, položí se.

První stupeň jeho.

Máť najprv známo býti, že moc zřízená na světě z Boha jest pošla, jakož dovodí Apoštol, že není moci jediné od Boha, které pak věci od Boha sou, zřízené, dobré a svaté sú. A ta od Boha dobrým z milosti a zlým z hněvu zřízená jest, nebo ku pomstě zlým a k chvále dobrým; Řím. 13A [v. 1-4]. A v tom právě obraz a podobnost božskou nese. Neb jakož on jest milostivým a laskavým věrným a ospravedlněným v Kristu, [24b] jimž připravil věčnou radost, a zlým hněvivý mstitel pro nepravosti zde i v budoucím čase, jimžto připravil peklo a muky ohně neuhasitelného, tak i ona dobrým jest k ochraně, a zlým bezbožníkom, smilníkom, ožralcom, morděrom etc. jest ku pomstě. Protož právě moc Boží nazvána jest, neb z Boha pošla z dobře líbezné vuole jeho k činění milosti i spravedlnosti jeho.

Ti pak, kteříž v té moci postaveni sou, mají-li v svém povolání nábožní býti a ten úřad líbezně Bohu vykonávati, musí v pravdě obecného spasení nalezení býti, v níž pravé, spasitelné a obecné náboženství záleží, aby Pána Boha a vuoli jeho právě znali a jeho užívali i následovali při věcech k spasení potřebných i při úřadu, jakož o tom svrchu oznamováno jest, aby spolu s věrnými v jedné pravdě byli praví křesťané a od Pána Krista skrze poselství jeho zde v církvi v smlouvě víry k oučastnosti jeho přijatí, jako kralík, centurio, Cornelius a jiní, k nimž apoštolé psávali sú. Mat. 8B [v. 5-13], Jan 4G [v. 43-54], Skutcích 10, Efezským 6B [v. 5-9], Kolocenským 3D [v. 18-25].

Takoví v obecném náboženství ustavení mohou a mají ku požívání skutečnému v moci zřízené Boží postaveni býti v kterémžkoli řádu, buďto v císařském, královském, knížecím, panském, rytířském, úřednickém, služebničím, purkmistrském, rychtářském, konšelském a tak i jiným. Ačkoli mnoho rozdílů má tato moc, to proto jest, aby všech docházeti mohla, však s tím se vším není než jediná moc Boží v těch ve všech k zpravování světa, ač v nižších a v vyšších stupních jest.

Všech pak v té moci postavených, od nejvyšších do najnižších, náboženství pravé v tomto záleží, aby najprv v pravdě pověděné nalezení souce i znali, že každý z nich v ouřadu postavený místo Boží a moci jeho drží. A v tom [25a] aby o sobě drželi, že sú služebníci obecní jiných. A tou příčinou i tím umyslem ta místa drželi, aby jiným přísluhovali a obecní služebníci lidští byli, spravedlnost Boží na místě jeho řídíce, tím se nic nepovyšovali ani nadejmali nad jiné, poslouchajíc písma řkoucího: *Způsoby sou tě ustanovili, nepovyšuj se, ale buď jako jeden z nich.* Eccleziastes 32A [v. 1-5] A tak aby obecní dobrodínce byli v těch časných věcech, jakož Pán Buoh jest, dobře čině všechněm, však nepravosti vykonané netrpě, aby i oni, což najvíce mohou, v tom jeho obraz nesli netrpě nepravosti na žádném, dobrých lidí i slova Božího a pocty líbezné jeho obránce věrní byli. A v tomť stupeň znamenitý a hlava jiných náboženství pravého jest to vyprázdnovati a tím nepejchati nad jiné, ale služebníkem v tom jiných býti. Též aby přihlíželi z povinnosti své k těm věcem, čím obce které státi mohou, aby buď skrze ouředníky nedbalé a ouřad nespravedlivý outiskové a křivdy lidem se nedáli. Též k mírám všelikým, zvláště k obilným, i k váhám, aby spravedlivé byly, přihlížeti mají, k loktům, aby spravedliví byli, jakž kde podlé práv měst a zemí¹ delší neb kratší býti mají, aby opatrovali neb jiným poručeli, sami pak v tom ani v jiném aby žádných falší nečinili, ani svým

¹ rkp: města, zemí

služebníkom činiti dopouštěli, aby na vás i na ně pomsta Boží nepřišla, jakož jest přišla na knížata izdrahelská, o čemž Ezechiel široce mluví v 45C [v. 9-12].¹

Nyníť se pak všecko jináč v křesťanstvu šikuje, aby v těch ouřadech pro nic jiného nežádali býti a lidi kupovati a prvních míst docházeti než pro pejchu a panování, a aby se měli nad kým potřásti a chlapati a lakomství svá shromažďovati, lidi dráti, šacovati a jich dobrého jináče neopatrovati leč s užitkem svým, a z toho na své pejchy a rozkoše a daremné zbytečné zjedi nakládati, a tím sobě veliké jméno činiti mezi lidmi a slávu svou velikou s potupou Bo[25b]ží a s outiskem lidským, aby se na světě stkvěla, rozšiřovati. Než nechťi takoví pamatovati na Herodesa a jemu podobné, kterýž když hlasy Boží vysoké jemu lid prokřikoval a on se neponížil a ani k Bohu obrátil, ale v pychu se vyzdvihl, jak ranil jej anděl a červy se rozlezl [Skut. 12,20-23]. Též Nabuchodonozor, myslí pyšné nad městem i nad lidmi, v hovado za sedm let proměněn [Dan. 4]. David z pychu a z marné chlúby žádosti lid zčísti rozkázav, ránu na se i na lid uvedl [2 Sam. 24], Aman na šibenici oběšen [Est. 7], Sedechiáš král očí zbyl i děti a do vězení veden etc.[2 Král. 25,7]. A krátce vždy pyšní a své cti žádostiví, marnochlubní, nelíbili se Bohu, a zsázal je z stolic jich i rozptyloval ve všem [Luk. 1,51n]. Jimžto potřebí by bylo při tom širší zprávu dáti, ale žeť oni nemohou pravdy slyšeti, neb sou přivykli nad bídným lidem se potřásati a jím rozkazovati. Protož nesnadné jest jím náboženství pravého, jak by je od sebe činiti měli, ukazovati, neb mnozí by se z nich místo opravy rozhněvali, leč by tomu písmu kteří srozuměli, kdež dí: *Lépe jest od moudrého trestánu býti nežli bláznuo pochlebenstvím býti zklamanému*. Ekleziastes 7A [v. 5]. Toť by naučení tomuto povolili a jemu u sebe místo dali a vuole Boží pravé při ouřadu svém, jak jej vésti mají, skrze rady a slovo Boží zde v církvi by se doptávali, jakož tak věrní činí.

Druhý stupeň.

Jest v tom, aby obecní dobrodínce byli, podlé toho, jakož Kristus dí, že ti, kteříž nad jinými sou, dobrodínce slovú; Lukáš 22C [v. 25]. A o to pracovati mají, aby pod jich zpravováním každému spravedlnost jeho projíti mohla, soudové spravedliví a práva aby byla ustavována, úředníci otcovští k zpravování postavování, aby všickni všudy opatření byli a krajiny i obce aby zachovány býti mohli, tak [26a] jakož o tom Ekleziastikus vypisuje v 4. kapitole [v. 1-10].

Ale i toť se nazpátek obrátilo, aby úředníkuo spravedlivých a bohabojných² i vuoli jeho znajících a milostivých nehledali, kteříž by lidi opatrovali bez obtížení. Ale raději ty jednájí, kteříž by platy bez zadrženi i od nuzných vytahovati uměli, užitkuo přičiněti, lidem břemen přidávati a mzdu jich spravedlivú zadržovati, rybníky vyměřovati s lidským outiskem a křikem a s velikými jich škodami. Toť ti dobrodínce, ano muož se říci zhoubce a nuzitelé lidu. A takoví úředníci sou nejlepší u nich, kteříž na lid vymejšlejí šacuňky, berně, roboty a kteříž čím kde umějí lid soužiti a panom nahnati, a řídko jináč. Jistěť by měla jinačejší péče a práce panuo o chudé lidi bejti nežli jest, chtě-li neslouti toliko, ale v pravdě dobrodíncové a otcové lidu bejti. A to v tom, aby se vyptávali lidí svých, jak s nimi ouředníci nakládají, bijí-li je, šacují-li, dary-li berou od nich, též neobtěžují-li jich zbytečnými a nesmírnými robotami, ješto někdy majíc na panský náklad učiniti některá díla, neb fúry i vozby i jiné věci, to lidmi chudými dotahují, a třebas do rajstr panských předce to zuplna zapíší, že sou těm lidem dali, ano nic dáno není. Tolikěž i řemeslníkom chudým činí, že je k dílom ženou, když zaměnou, a za to mnohokrát nic nedadí. Pakli co dáti mají, nachodí se za pány ouředníky, i těmi písaríčky, až do tesknosti, a naposledy ulajíc je dadí jím, co sami chtějí, než v panskáť rejstra zuplna zapíší, aby na vostatek, což na lidech vydrou, jakýmkoli obyčejem, šaty drahé i nádhernosti své, ano

¹ V tisku patrně omylem: 40C.

² tisk: Boha bojných

žrádla a pití skvostkná, provoditi mohli. Protož by páni v ty věci nahlídati tím pilnější měli, aby lkání chudých lidí pro veliké soužení nevstoupilo v uši Pana zástupuo, a on nad nimi aby nemstil, a to prvé aby v ruce skutečně vzali, nežli by přišlo rozhněvání jeho. Jakub v. 5 kapitole A [v. 4].

[26b] Taková práce jest pobožná¹ a skutek znamenitý pravého náboženství, Bohem přikázaný. Neb jest to milovati bližního, dobře jemu činiti, jej opatrovati a v službu se jemu vydávati i služebníky své k tomu míti. Žádný zajisté nemuož takových skutkuo činiti z lidu obecného, aby v nich právě náboženství bylo, jako ti, kteříž v moci světa postaveni sú a dobrodínce souce právě Boha následují a milování bližních mají. Byť mnozí v tom znali právě náboženství, věrnějíť by pracovali a bez odplaty by nebyli. Neb to hned první stupeň náboženství jest po těch, kteříž se vydávají v službu spasitedlných věcí. A protož je Písma napomínají, řkouc: *Milujte spravedlnost, kteříž soudíte zemi* etc. Žalm 2B [v. 10], Moudrosti 1A [v. 1].

Třetí stupeň

Jest, aby nenáviděli zlého, prvotně při sobě i při čeledi své i při lidech, a zlým nedopouštěli dobrým škoditi ani křivdy činiti, ovšem aby sami toho nečinili, ale všelikou nepravost i hřích podlé soudu spravedlivého, zemského neb městského, skutečně na poctivosti, na statku i na hrdle trestali a jí netrpěli, kteréž Buoh netrpí a trpěti nedopouští. Jakož i Sodomě, kterážto spravedlivého Lota duši skrze hříšníky zamucovala, neodpustil. 1 Mojžišových 19B [v. 14n]; 4 Mojž. 25B [v. 7n]. Také mnozí službu vděčnú činivali Bohu, treskcíce hříšníky věží, pouty, šibenicí, mečem, pytlem, zahrabáním, vypověděním z města neb praněrem. Jozue 10E [v. 16n], Daniel 13F [v. 49n]. Neb Apoštol praví, že *služebník Boží nenadarmo nese meče, ale že jest k chvále dobrých a ku pomstě zlých*. Římanom 13B [v. 4], 1 Petr 2C [v. 13n].

A v tom' skutečné náboženství jest dobře činiti těm, kteréž Buoh miluje, a trestati ty, kteréž Buoh nenávidí a je[27a]što škodí dobrým. Ale pohříchu tato moc se jest nazpátek nyní obrátila, aby byla k chvále a k obraně zlým, zločincem, vražedníkom, smilníkom, cizoložníkom, křivým přísežníkom, vožralcom, kostkářom a hráčom, modlářom a falešným prorokom, jednáč podobně jako za Achaba krále bylo. 3 Královských [= 1 Král.] 22B [v. 11]. A ku pomstě dobrých, žalářováním, pálením, hubením, věšením, topením, z krajin vypovídáním, statkuo bráním etc. Jakož oni činí, v řádu Božím souce, tak jím také Buoh požehnání dává, aby sami od nepřátel zarmucování musili býti.

Co se pak sirotkú dotýče a vdov, ty také opatrovati mají tak, jakž jest vuole Boží, nečiníc jím žádné křivdy i outiskú, ale opatrujíc jich dobré a poctivé, aby napotom mezi lidmi uměli a mohli živnost svú vésti. Ale mnozíť i v tom víc své užitky opatrují než sirotky a vdovy, berouce do svých dvorú, tam je nuzíce hladem a díly nesmírnými, i vdávajíce, za koho chtí, proti vuoli přátel přirozených, a tím mnozí platí službu služebníkom svým. Jestliť to činiti vuole Boží? Mněť se nezdá. Neb náboženství právě to jest: *Sirotky opatrovati a vdovy, a se nepoškrvněného ostríhati od tohoto světa* [Jak. 1,27]. Neb kdož se sám opatruje skrze sirotky a vdovy, ten takový neopatruje sirotkuo a vdov, ale sebe samého, a tak nábožný není.

Kteříž pak úřad Boží v tom i v jiném právě vedou a v tom Pánu Bohu slouží, tiť náboženství Bohu libé konají beze vsí překážky spasení svého. A větší i užitečnější jest jich náboženství, než by kdo z nich sto klášterú plných mnichuo choval, aby se za něj vždycky modlili a mše ve dne i v noci sloužili, neb takového náboženství pokoutného z Boha nemají. Protož nábožní s tím se vším nejsú, ale Boha prázdni, nebo božských prací utíkají, kteréž spuobil a zřídil k zpravování lidí.

¹ tisk: po Božná

Všickni také úředníci a služebníci vyšších pa[27b]nuo a knížat měli by v tom náboženství vésti a panom svým pomáhati, obecného dobrého opatrovati, aby jako učedníci byli, vyučujíc se moudrosti a souduom Božím, byli-li by kdy v jaké částce k zpravování lidí postaveni, aby uměli podlé Boha zpravovati a soudy Boží v lidu činiti. Ano i trestání podlé slušnosti, jakž ho kteří čím zasluhují, bez přijímání osob a podlé velikosti hříchů, mají skutkem vyplňovati. Než kvapností a podlé své náklonnosti, z hněvu, v své příčině, trestání krom vězení varovati se mají, zvlášt bití na těle neb vodjímání života. Byla-li by kdy k tomu jaká příčina od koho dána, nemají toho dělati bez doptání se při tom vůle Boží a rady panské. Jozue 7D [v. 23n]; 4 Mojž. 15D [v. 31n]; 5 Mojžíšových 21D [v. 18n]. Páni také jich měli by je k tomu míti, kdež nemohou sami, aby je k lidem posílali, a jím poroucheli dobré opatrovati, zlé trestati, a každému aby se spravedlnost dala etc. A v tom žádného aby neutiskali, ale na svých službách dosti měli. Luk 3C [v. 11n].

Ale tito nynější dvořané svých povinností neznají, k ním nestojí a za ně se stydí. Nebo než by oni jednoho zločince jali a do vězení dali, raději by zežerouce se deset nevinných zabil. A hanba jest jím k sedláku jíti a zeptati se, kterak se má neb živí, děje-li se mu od koho jaká křivda, aby pána o tom zpravil. Ale co by pánek u chlapa dělal? Hanba by byla. Než raději sou se vydali na zahálky, na vožralství, hry, kratochvíle se psy, s jestřáby a v jiné marnosti, v nevěstky, v pití vo plné neb vo polovice,¹ a již rytířtějšího kusu takměř žádného nemají než kdož víc vína neb piva vypí a najhuoř láti umí, a hanebně oplzle mluví i etc. dělati. Začez hanba měla by jím býti, netoliko před Bohem, ale i před lidem obecným, mimo něžto rytířští lidé sou dobří lidé. Dajž jím milý Buoh, aby v pravdě byli a neslouli toliko. Ale tak sou nyní k ctnostem se napravili, a aby stateční [28a] rytíři byli v žrádle a v pití, že sou hovada nerozumná převezšili, neb ona přes potřebu nemnoho jedí a pijí, což tito mnohokrát a téměř za obyčej dělají. Toť ti milí služebníci a pomocníci obecného dobrého a obhájce lidští, jichž roboty požívají a usilím jich živi sou. To-li jest jich náboženství? Necht' na to pohledí. Ba raději d'ábelství, svinství a hovadství, ješto málo co o Bohu vědí a vuole jeho ovšem neznají. Silněť Turky přemáhají, když se zžerou a o ně o polovice statečně pijí. A uhlédáš, an' se tudíž co svině válejí, nemají ani rozumu ani paměti, a jiní je smejkají do komor co mrchy a oni pro opilství nevědí, kde sou. Netřebať jest na ně Turkom; necht' jediné mají nějaké víno a pivo, samit' se zmordují, a Turci pro ně čistě krajiny hubí a lidi zajímají.

Jistěžeť nevezme na nich žádný věrný příkladu k duchovnímu boji, jakož Apoštol některých bral, řka: *Kteříž v boji bojují, ode všech se věci zdržují* [1 Kor. 9,25]. Musil by nynějšího času říci: „Kteříž mají za lid obecný bojovati, vždycky sou jedná opilí a málo kdy vystřízvějí, a ode všech dobrých věcí utíkají a je v nenávisti mají, leč Buoh z jich obcování komu pomuož.“

Nenahněvajte se, milí páni dvořané, že se vám pravda počíná praviti, ale pokání činite a napravte se, a poslouchajte i následujte pravého náboženství napřed ukázaného a budeť Buoh s vámi, jako jest byl s Jozue, služebníkem Mojžíšovým i s jinými věrnými služebníky panom svým; Jozue 1A [v. 1n], 1 Sam 10D [v. 24]. A učte se raději spolu s pány svými těm věcem, kteréž náležejí k boji a k obraňování krajin. Ano i těch věcí nabývajte, čím máte stateční a zmužilí bejtí v boji, čehož příklady nejedny i naučení máte, zvlášt' v 5 Mojž. 23B [v. 6n],² 1 Královské 14B [= 1 Sam 14,6n], 2 Paralipomenon 19B [v. 4n] a 20C [v. 13n]. A budeť s vámi Pán Buoh pomocí svú, dávaje vám udatnost, sílu, roz[28b]šafnost, umění proti nepřátelom vašim. Než nyní s takovým spusobem, jak ste přivykli těchto časuo živi býti, jistěť s vámi není Pán Buoh, ale ten, jehož vuoli činíte.

¹ Patně jde o sázky, kolik kdo vypije nádob.

² Snad spíše Joz 23,5 a násl.

O náboženství lidu obecného k panom

Obecný pak lid pod tuto moc Bohem poddaný poddanost, poslušensství, čest, daně a jiné povinnosti zachovávatí má, a pro dobré svědomí jako Bohu v jeho nařízení poddán býti, netoliko dobrým, ale i poběhlým, což by nebylo proti Pánu svrchovanému. Neb kdož se moci protiví, Božimu se zřízení protiví a zatracení sobě dobývají. 1 Petr 2C [v. 13n], Matouš 22C [v. 16-22], Řím. 13B [v. 5-7]. Neb v dobrém moci poslouchaje, pána Boha poslouchá, a daně dávaje i počestnost čině, dobrý skutek dělá, tak jakž k tomu učení apoštolské vztahuje se, řkuci: Všecky ctěte, bratrství milujte, Boha se bojte, krále v poctivosti mějte. 1 Petr 2C [v. 17], Titovi 3A [v. 1], 1 Timoteovi 6A [v. 1 a 2].

Pakli jest převrácená moc a od Boha násilím i od pravdy odvésti chce, a mocí spravedlnost utíská, tuť věrní musí Bohu křivdu poručiti a raději trpěti nežli by pravdy zapřítí měli, majíce zaslíbení božská, že ztratí-li zde život, věčný míti budou. Protož věrnému Stvořiteli duše své v dobrých činech poroučeti mají, Matouš 10D [v. 34], 1 Petr 4D [v. 19], jakož i proroci, Pán Kristus, apoštolé a věrní milovníci Pána Krista trpěli sú. A tuť proti Bohu není takové neposlušensství, když ve všem poslušati hotovi sú, což jedné spasení duše neškodilo by. Což pak koli ta mocnost ukrutností nadělá, dobřet' jí Král králů souditi bude a mocným v nepravosti mocné mučení připravil. Moudrosti 6A [v. 6].

[29a] To buď až potud o pravém náboženství, kdežto ukázán jest najprv puovod toho slova náboženství; druhé, co by bylo; třetí, rozdíl jeho; čtvrté, v čem by záleželo; páté, čím by zachováno býti mělo. Odkudž muož poznáno býti, jak sou se s ním daleko lidé chybili a od něho svedeni. Napraviž je Buoh z milosti své, aby v něm ještě svět obnoven býti mohl. Amen.

Věřte v Pána Boha vašeho, a bezpečni budete. Věřte prorokom jeho, a všecky věci povedou se vám šťastně. 2 Paralipomenon 20.

A tak dokonán jest tento traktat podlé imprimování v slavném měst Prostějově skrz Jana Olivetského z Olivetu v outerý masopustní léta Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista tisícího pětistého čtyrydcátého třetího.

2.2.3 Zpráva urozených mocných

[41a] Zpráva urozených mocných. [Předmluva]¹

Ač všelikému prvotně příleží člověku, chce-li spasen býti, poznati i dojiti toho i v tom státi a setrvati, na čem prvotně všech lidí bez výminky spasení záleží, však nemá od nižádného zanedbáno býti v tom spasení poznati věk, stav, řád, povahu, příčinu, kteréžto svatý Pavel dotýká, totiž aby *chodili hodně povoláním svým se vši pokorou a tichostí a s trpělivostí v lásce* [Ef 4,1-2], aby chodil líbezně Bohu, ve všem se jemu líbě a vůli jeho čině [srov. Kol. 1,10; 2 Kor. 5,9].² A mezi těmi věcmi zdá se býti řád světa tohoto v moci panování, neb nejbliž se nakloňuje k těm věcem, kteréž srdce lidské odtrhují od milování Božího a přivodí k mnohým hříchům a nebezpečenství duše i těla. Neb v tom stavu řídící sou se Pánu Bohu zachovávali a bez mnohých vyvinutí žádní nebyli, aby nebo pýchou, nebo lakomou žádostí, neb rozkoší života, neb modlářstvím Pána Boha nehněvali, jakož se z Písma³ Starého Zákona ukazuje, že i v tom lidu, kterýž Bůh sobě zvolil byl, mnozí modláři byli, k těmž i lid přivedli, proroky a spravedlivé mordovali a mnohé nepravosti činili, až je Bůh poddal v rutce národův pohan-
ských. A za příští Pána Krista málo jich přicházelo k víře jeho, jakož Apoštol praví [1 Kor. 1,26]: *Vizte, bratří, povolání vaše, nemnozí urození, nemnozí mocní*. A to pro mnohou ne-
snadnost, o níž Kristus dí [Mat. 19,24]: *Nesnadno bohatému vjíti do království nebeského*. A dokudž církev svatá od pohanův mučedlnictva trpěla, náramně řídící z mocných⁴ k víře se ob-
raceli; než když stolice šelmy čtvrté od Daniele vypsaná [Dan. 7,7 a násl.] ustní víru a křest
vodný [41b] přijala a obyčeje církevní, a kněží proti záповědi Boží Starého i Nového Zákona
zbožím a mocí ozdobila, to potom králové mnozí a mocní v pokoji pod víru podešli se všemi s
těmi, jenž slove svět, tak aby světa se nep[ro]uštějíc, křesťané slouli a trápili ty, jenž by zlému
knězstvu modlářskému a svatokupeckému poddání býti z rozkázání Kristova [Mat. 7,15] se
vystříhali. Ale že to mělo přijíti, od Pána [Mat. 24,11] i od apoštolův [2 Petr 2,1-3] proroko-
váno. Protož v tomto již zavedení jak by se mohl člověk spasení žádostivý v řádu rytířském
neb v zprávě nad lidmi [se] zachovati, jest velmi potřebí, pokudž Pán Bůh uděliti ráčí, po-
oznámí. Neb není na tom dosti poznati to, že může v tom řádu někdo spasen býti, ale poznati,
jak a s čím muž. Jako není na tom poznati to, že by někdo z moře vyplínil, ale jak vyplínil,
samou-li mocí a dobrotou Boží, čili skrže lodi a zprávu marináře a trpělivost mnohou. Mnozí
zajisté lidé v času zavedení Antikrista spasení bývají mocí samou a dobrotou Boží a velmi
řídící zprávu církve pro mnohá zavedení; neb mnozí zprávce pravdy neznají a mocným
pochlebují, aby pod nimi ve cti a v dobrém bydle životy chovali. A protož, aby mohlo pozná-
no býti, na jaké míře má křesťan v moci postavený spasení své konati, toto sepsání k zprávě
se toho napíše.

¹ UrV A2b, B8b-C5a.

² Chybí věta říkající, že některé věci nebezpečně vzdalují od křesťanského povolání.

³ Rkp: z s písma.

⁴ Rkp: mnohých.

**[42a] Při povýšených lidech řádu bohů světa¹ má to tré znamenáno býti:
Urození, zboží, moc úředná.²**

[Kap. 1.] **O povýšení.³**

Povýšení pilně mají srdce svého stříci se vši stráží, aby z urození svého se nevyvyšovali, druhé, aby jich nepotupovali. Příčina, proč by se z urození nevyšovali, tatof jest: Neb tím nic více z přirození nemají nad jiné lidi před Bohem, ani tím samým vzáctnější sou před ním⁴ než jiní lidé. Neb Pán Bůh v nevinnosti stvořil člověka, z něhož chtěl vyvesti lidi přirozením rovné, a Adamovi spůsobil tovaryšku v přirození rovnou; a byť byli nezhřešili, všichni byli by se v rovnosti rodili, urození své jediné rovné majíce. A odtudto urození a mocní nevzali původu. Ale když se stal pád Adamů a Evou muž sveden, dopustil Bůh spravedlivé pomsty, smrt i zákon smrti, skrze něž lidé náramně k zlosti nakloněni jsou. K zástavě pak té zlosti i jiné Bůh v zlořečenství⁵ nejprv na Evu pokutu nerovnosti povahy vložil, když řekl: *Pod mocí mužovou budeš* [1 Mojž. 3,16]. Prvé tovaryška, a již pod mocí; a tu počátek moci i první stupeň jest. A potom,⁶ že zlost dětí jich mnohé zlé činila, jako příklad na Kainovi⁷ a jiných, poddal je Bůh k zprávě a k moci rodičův. A že muži ne vždy prospívali sobě vespolek ani svým čeledem, i zbudil nad nimi vyšší a vyšší správce; že ne vždy srovnávatí mohli, nad nimi zbuzoval, jakž ráčil, jiného neb i jiné, až do jednoho nejvyššího, aby zlost neukojitelná bázní pomsty mohla skrocena býti a dobrotivost odměnná⁸ mezi lidmi státi, těmi, kteříž žádné milosti nema[42b]jí k dobrému činění.⁹ A protož každý pán má to poznati, chce-li pejchy a marnochlubenství ujíti, že je v tom řádu, v nerovnosti povahy té, Pán Bůh [postavil] pro pád prvního člověka, odkudž lidé zákona hřícha došli, skrze něž ke zlému nakloněni jsouce, zle sobě činí a dobře činiti sobě nechťí. A tito proto ku práci té neb se rodili, neb zvolovali, aby službu Bohu nad zlostí lidskou vedli, jakož Apoštol dí: *Boží zajisté slouha jest ku pomstě tomu, jenž zle činí* [Řím 13,4]; a opět: *Pakli se chceš nebáti pomsty, čiň dobře, a budeš míti chválu z ní, neb Boží služebník jest tobě k dobrému* [Řím. 13,3]. A tak urození má původ z Adamova pádu, a jest ta nerovnost pro službu způsobena. Měl by se tehdy každý za to jméno styděti, kterýž by pravdy jména neměl, totiž práce nad lidmi nevedl. Neb nad úředníky jako kněz nebo křesťan nepravý jest, kterýž by se jménem chlubil a pravdy by v sobě neměl práce, a ovšem kdož by naodpor vedl práci, takéž i tuto. Protož povýšení, vysokomyslní páni Bohu se nikdy nelíbili, jakož řekla Judit ku Pánu: *Aniž sou se pyšní líbili tobě od počátku* [Jud. 9,7].¹⁰ A tou příčinou Nabochodonozor vyhnán z království [Dan. 4,28] a David velmi trestán, až sám potom napsal, že nebude přebývati v domu mém, jenž činí pejchu [Žalm 101,7]. A Panna Maria: *Rozptýlil pyšné myslí srdce jich* [Luk. 1,51]. Nebo pýcha z anjela krásného d'áb-la učinila,¹¹ první rodiče z ráje vyhnala, jazyky po potopě změnila [1 Mojž. 1,4], Nabochodonosora v hovado obrátila [Dan. 4,30], Saule z království zradila [1 Sam. 15,22n] etc. A podnes Bohu se vždy nelíbí, neb Bůh chce, aby člověk na povahu svého přirození nezapomínal, že totiž stvoření [43a] Boží jest, spolu s jinými lidmi rodí se syn hněvu [Ef. 2,3], syn zatracení,

¹ Tak Bratří i jindy označovali – s odkazem na Ž 82 – světskou vrchnost. Srov. Bratrskou konfesi čl. 16.3 vyd. z r. 1607 (Čtyři vyznání, 1951, 167 pozn.).

² UrV: C5b.

³ UrV: C 6b-7a.

⁴ Rkp: nimi.

⁵ Dopln: trestal,

⁶ UrV: D2a.

⁷ Rkp: Kaimovi.

⁸ Rkp: odměna.

⁹ Podobně dovodí o vzniku vlády jedněch nade druhými B. Lukáš *O moci světa*, A4a násl.

¹⁰ Podle Vulgáty, kde je toto místo označeno jako v. 16.

¹¹ UrV: D6b.

a že Bůh pro chudého i bohatého učiněn člověkem, a tudy vykoupení i spasení spůsobil bez daru i odměn, a rovnou milost dává chudému i bohatému.¹ A že chudí a ponížení nad bohaté mají a zvláště zlé, dí s. Jakub [2,5]: *Chudé Bůh vyvolil na tomto světě bohaté u víře*. A o ponížených dí Písmo [Moudr. 6,6]: *Chudému půjčuje se milost, ale mocní mocné muky trpěti budou*. Bohatí zajisté mnohou nesnáz k Bohu mají a Bůh chudé spůsobil, aby bohatí, činíce jim dobře, mohli pokání činiti a odplaty dojíti. A toť k tomu mnoho napomáhá, aby páni znali, že sou služebníci obecných a chudých. Kdož to pozná, zpomenet' na to, což Šalomún dí:² *Zpravci sou tě ustavili, nechť se vyvyšovati, totiž v srdci skrze marnou chválu a marnou chloubu jazykem, buď mezi nimi přirozením jako jeden z nich, péči o ně měj, a tak znamenej, a péči tvou vykonaje, odpočiň, aby se těšil pro ně, a ozdobu milosti aby přijal korunu* [Eccl. 32,1-3].

A poněvadž nesluší se vyvyšovati těm, jenž práce nevedou sami, ani péče skrze jiné, aneb že nemajíce nad kým, aneb ač mají, však nedbají a práce nevedou, než v marnosti a v prázdnoti se dávajíce. A z toho můž známo býti, že velmi v uzce postaveno jest povýšení mezi pýchou a rovností s jinými lidmi, pro příčinu správy lidské. A chtí-li urození v svém řádu dobře státi, musejí na péči míti vysokomyslnost, zalíbení a kochání ve cti, aby marné chvály nežádali, ani se k ní strojili v postavě své, v rouše, v požívání sluh, koní zbytečných, než co sluší k potřebě. Také aby sami marnochlubní nebyli, vědouce, z které příčiny sou to, což sou, a by té příčiny nebylo, byli by v povaze rovni s jinými, ale aby dobře činící, pamatujíce na svou povinnost ku Pánu Bohu, po|43b|kory požívali, vědouce, že se jim mnoho nedostává, což Bůh chce do nich míti, a nad čím je ustavil, že vejde v počet s nimi. A netoliko stříci se mají pejchy vnitř, ale i zevnitř a utíkati jí i marné chlouby³ v oděvu a v postavě.

[Kap. 2.] **O oděvu.**⁴

Oděv aby byl potřebný i příhodný životu i místu, poctivý, bez zbytečnosti⁵ a přístrojů pyšných a oplzlých, marných v častých proměnitelnostech, a to při sobě, při ženě, při dítkách i při služebnících, aby neupadli v to, což Kristus dí: *Běda světu od pohoršení* [Mat. 18,7]. Neb dí Písmo, že *roucho těla, smích zubů a krok člověka oznamuje o něm* [Eccl. 19,27] a často příčina pýchy roucho jest. Dí Písmo k výstraze: *V oděvu nechlub se nikdy*⁶ [Eccl. 11,4]; a Hester ku Pánu Bohu dí: *Ty víš, že v nenávisti mám znamení pýchy* [Příd. 14,17]; a Bůh dí skrze Sophoniáše: *Navštívím na všecky, jenž se odívají oděvem cizím* [Sof. 1,8]. Domáci zajisté oděv jest pro zakrytí, pro zimu a jinou potřebu, neb ku práci, nebo k slušné potřebnosti. Nechat' nynější oděv a zvlášť ženský kdo chce opatří, to-li slušnost potřebná jest, aby s svých chudých lidí těžkou robotu vezmouce, drahá roucha kupujíc i obnažovali se hanebně spředu i szadu a bláznivě spremovali sukně i košile i jiné šaty, a hlavy divně schomoutili etc. A že takový oděv jest nekřesťanský, šperkovný, nákladný, zapovídá jej svatý Petr. řka: *Jichžto, totiž žen, nebud' zevnitř zplétání vlasů, neb okrášlení zlata, neb oděvu, roucha okrášlení* [1 Petr 3,3]. A kteréž té pýchy pohoršující nesloží, a pokání činiti nebudou, dopustí na ně Pán Bůh zde neb při |44a| smrti, což mluvil skrze Izaiáše proroka [3,16-24], řka: *Proto, že sou se pozdvihly⁷ dcery Sionské a chodily s vytaženou šjí a podle vůle své chodily a plesaly rukama nebo tancovaly a nohama svýma vymyšlenými kroky kráčely, oblysí Pán vrch dcery Sionské a Pán vlasy jich obnaží, i budeť místo okrasy ohava. V ten den odejme Pán okrasy, střevíc a*

¹ UrV: C8b.

² UrV: D3b-D5b.

³ Rkp: hlouby.

⁴ UrV: E1a-b.

⁵ Rkp: bytečnosti.

⁶ Rkp: Oděvu nechlub se...

⁷ Rkp v tomto citátě vždy –i (pozdvihli, chodili...)

tračce, náramky a zápony, čepce, pentlíky, uplety, tkanice, voněčky, náušky, prsteny, perly na čele visuté, promění roucha, pláštíky, prostěradla neb pasnice, špendlíky, zrcadla, karnače, šlojiře a tenké loktušky, i bude za chutnou vůni smrad a za pás provázek a za kadeře lysina a za pasnici prsní žíně. A že cizí ozdobou nechtěl Bůh člověka ozdobovati, známo jest, neb duch krásný[ch] učiniv, ozdobil jej mocmi velmi krásnými a tělem nižší vážnosti přikryl, a potom i to tělo po pádu ne ozdobným oděvem, ale z kožek odíl, jakž sám Pán dí, že *život větší nežli pokrm a tělo větší nežli oděv* [Mat. 6,25]. A protož ti náramně hřeší, jenž nejsouce živi ctnostně ani majíc čím ozdobovati těl ctnostným, i ozdobují je neb líčením, neb rouchem se škodou svou i své duše i duší svých bližních i těl svých. A v tom tento svět své žádosti páše i oči, aby jedni druhým jed šenkovali a zápaly strojili, aby v nečisté žádosti hořeli. Protož mají se i ti báti, jenž by sami žádnému hříchu svoliti nechtěli těla nečistého, když těla k smilnostem a k zahubení strojí, aneb těm, kteréž pod svou zprávú mají, dopouštějí mimo potřebný slušný a poctivý oděv, že od Pána budou trestáni ze všech těch hříchův, což jich jiní tudy dojdou. A byť žádný jiný se neurazil, než když to kdo působí, v čemž svět ve zlém ohni hoří, nebude nevinný; řídko jinak bývá, kdož se koli v šperkovné roucho odívá i v skvostné, že ukazuje tudy způsob duše své, že neb pýchy, neb marné chvály, neb chlouby, neb rozkoše ži[44b]vota neb zalíbení světa následuje.

Těž při mužském pohlaví byť [sic] oděv nynější světský, zbytečný, pyšný, k rozkoši, k marné chvále způsobený, za slušný a Bohu libý byl jmenován.

A tak urozený člověk v panském řádu neb rytířském má znáti napřed, že ne tělesný rod ani erb činí jej nad obecný lid povýšeného, ač i tu původ bere. Než sami lidé poddaní k zprávě jeho a sám jeho upřímý umysl práci vésti v službě chudých lidí, ku prospěchu jich a k oužitku svému bez jich škody, činí jej urozeného k práci před Bohem, jakož Písmo dí: *Pták rodí se k létání a člověk ku práci* [Job 5,7].¹ Pán sám takové urozené neb od lidí k zprávě zvolené nazýval dobrodince: *Kteríž sou prý nad jinými, dobrodinci slovou, totiž chudých* [Luk. 22,25]. A kdož to pozná, bude se moci ponižovati a nechlubiti nad míru práce své. Pakli co jest při něm jiného, neb bylo, poznaje, pokání musí činiti a v umysle svém se obnoviti, neb bez toho v důstojenství řídcí nalezeni Bohu milí pro povýšení srdce a libost v něm nezřízenou a marné kochání a zapomenutí na se, co jest, a proč jest, až i dobří a Bohu milí [se] vyvíjeli. A Pán Kristus vystříhá od všeliké vysokosti, neb se mu příliš nelíbí, a učí pokoře v duchovních věcech i v tělesných.

Má také každý v urození a v moci postavený na řád pomněti,² že má nad sebou vyšší, má rovné, má nižší. Vyšším má činiti poctivost, zprávcím poddanost ve všem šlechtném, poctivém, užitečném; napřed a prvotně v Boží vůli a potom, což není proti Bohu. Pakli jest proti spravedlnosti lidské a jest na škodu znamenitou, zvlášt' chudiny, má řádem pravým v trpělivosti, v pokoře opravy neb pokoje hledati. Pakli jest proti té prav[45a]dě, jíž svět odpírá, tu samou trpělivostí má dosazovati, by měl cti, statku, živo[ta] prázen nebo zbaven býti, k tomu se připraviti. O prvním s. Pavel dí [Řím 13,1]: *Všeliká du[še] mocem vyšším poddána bud'*; a Pán Kristus [Mar. 12,17]: *Které věci jsou císařovy, dejte císaři, a které Boží, Bohu.* A o druhé věci, kteréž svět odpírá, dí: *Kto neopustí všech věcí pro mě, nemůž býti mým učedníkem* [Luk. 14,33]. *Kdo se bude mnou styděti a mými řečmi, i Syn člověka bude se styděti jím před Otcem nebeským i před anděly Božími* [Luk. 9,26]. *Kdo miluje život svůj ztratit' jej. Kdo nenávidí života svého na tomto světě, k věčnému životu ostríhá jeho* [Jan 12,25]. *I co platno, by vešken svět získal a své duši škodu učinil? A kterou dá odměnu za duši svou?* [Mat. 16,26]. Pak sobě, aby se nepředkládali, ani nad nimi moci požívali.³ Neb tu vlastně zní jako i k prvnímu: *Kdo meč bere, od meče schází* [Mat. 26,52]. A svatý Pavel: *Ne sami se bránice, nejmilejší, ale dávejte místo hněvu* [Řím. 12,19].

¹ Podle Vulgáty.

² UrV: E2.

³ UrV: E2a.

Při nižších, sobě poddaných, samou péčí a zprávou aby předčili¹ a znali, že u Pána Boha v jeho líbeznosti jsou sluhy, a slouha menší má slouti [nežli] ten, jemuž se slouží. A svět zpět člověka obraz podlé těla sobě poddaného zlořečí, klne, nectí, laje, chlapuje, a to často nespravedlivě, ješto by pán měl míti duch otcovský k lidem, a pro milování Boží a lidské i pro své dobré aby práci vedl při nich, a Bůh aby mu odměn[n]ou milost při mnohých zbudil, že by ho více milovali než se báli a ctili i poslouchali.

[Kap. 3]² O cti.

Lidem v světě dával Buoh často i zlým, nerovnost povahy, k tomu také i čest, a oni pro samou chválu i jinou čest to činili někdy, což on chtěl skrze ně míti. Než jiné již lidu věrnému v dů[45b]stojenství postavenému, jdoucím k věčnému životu, má předkládáno býti, i pro jiný konec má v to vjíti aneb se k tomu roditi, jenž jest prvotně chvála a čest Boží věčná. A protož nebezpečně a naprosto zle ten činí, kterýž samu chválu a čest předkládá, i následuje jí v urození a v moci, aneb kdož bez péče a zprávy nad lidem jí následuje, kdežto marná jest, aneb pro ni zprávu přijímá, kdež nezřízena³ jest, a život svůj i statek pro chválu vynakládá. A to slove vlastně chvála světa, neb jí svět všemu dobrému i zlému předkládá a pro ni vše činí, což činí, jako pro konec poslední. A ti ze všech nejhorší slovou, jenž nejsouce dobrodince lidští, neb zahálějice, neb tyransky zpravující, i osobují sobě chválu tuto a sobě se líbí, v mysli nižší své potupují, lehce váží,

pro samo neurození hanějí, zapomínajíc na svého i na jich Pána, na své i na jich přirození, na svůj i jich konec. A tuť⁴ svod skrytý a smrtedlný ve dveřích jest; a takovým pro tu příčinu nesnadno vjíti těsnou branou [Mat. 7,13] a obrátiti se jako dítě [Mat. 18,3]; a jinak nelze vjíti.

Mají tehda ti, ač urození jsou a v důstojenství skutečném, ale že [neb] v práci nad jinými nejsou, utíkati všeho toho, čehož zle a loupežně a nespravedlivě lidé světa tohoto požívají; aby oni nejsouce v zprávě, ovšem nepoživali a k ní sobě nesloužili služebníky, staveními, pokrmy, šaty a jinými věcmi. Nebo samo urození a bohactví nečiní člověka cti a chvály hodného, než sama zpráva podle moci zřízené a skutečné práce. Protož marně jí požívají i dobývají jinde lidé nezřízeně, a jinak o ni stojí, a zle a loupežně jí [46a] požívají. A tuť grunt jest lidu povýšených k zprávě.

Těž podobně při cti má smýšleno býti, že jí nezřízeně nesluší žádati, ani pro ni samu věrnému sluší zprávu přijímati, ani jí bez péče a práce požívati, nebo sami dobrodince mají ctění a chválení býti. Než místo toho toto zlé přišlo, aby bohatství, krásy a drahosti roucha, stavení, jména úradná⁵ s jinými věcmi čest přinášela⁶ a ne dobrodinství v zprávě a v práci skutečné, a to všudy, v duchovních i v světských věcech. Protož právě to slovo: *Všem dluhy platte, komu clo, tomu clo,*⁷ *komu čest, tomu čest* [Řím. 13,7]. A při přijímání cti sluší se na péči míti věrnému a pokorně s Davidem říkati: *Ne nám, Pane, ne nám, ale jménu tvému dej chválu* [Ž 115,1]. A to k tomu poslouží: Spatřování práce své, činí-li jí věrně a právě nad tím, nad čímž postaven. A byť i činil, ještěť nesluší jí věrnému žádati samé na světě, k svému zalíbení, leč sněsti a strpěti pro poddané, když jest střídě učiněna; než nestřídě, a jenž věc⁸ jest Boží, nesluší přijímati, ani jí dopouštěti činiti, ale radče žádati věčné cti, kterouž Kristus dá, když dí [Mat. 25,21.23]: *Měhoděk, slouho věrný a dobrý; že jsi byl nad málem věrný, nad*

¹ Rkp: přidrželi.

² UrV: E2b-E5a.

³ Rkp: nařízeno.

⁴ Rkp: tud

⁵ Spíše: jména, úrad, neb (srov. UrV)

⁶ UrV: přinášeli.

⁷ Rkp: dclo.

⁸ Rkp: vicz

mnohým tě ustavím. Vejdi v radost pána svého. Sluší tehdy povýšeným nízce o sobě smyslit, jako o sluhách Božích z sebe nehodných, pamatujíc, že přirozením s jinými sou rovni, a že při spasení v Kristu obecné věci zároveň mají s věrnými chudými. Nebo v Kristu ani urození ani důstojenství jest co platno, než sama víra živá, jenž skrze lásku dělá [Gal. 5,6], a život ctnostný¹ k Bohu a k bližním pro Boha v práci.

[46b]

[Kap. 4.] **Při zboží zpráva.**

Zboží nesluší nezřízeně žádati, ani srdce k přítomnému přikládati, ani ho zle požívat. Zřízeně žádají, když pro živnost slušnou a důklad k zprávě nebo k obraně a k zachování poddaných žádají, jako dí svatý Pavel poddaným: *Proto i daně dáváte, nebo slouhy Boží jsou, z toho sloužíce*, živnost slušnou z toho v potřebě majíce, aby práci v zprávě i v obraně vésti mohli a ochraňovati, brániti, hájiti poddané své.²

Zle pak zboží žádá, kdož z samé lakomé žádosti žádá, neb z pýchy, neb z rozkoše. Nezřízeně žádá, když pro svou živnost a ne pro zpravu platů žádá dojíti neb koupiti, a v tom ustrnutí srdečné má.³

Zle požívá platů a důchodů, kdož k pýše své a k rozkošem, k hodováním a kratochvílem, k skvostnostem v rouše, v stavení, v hodování požívá.⁴

Zle požívá, kdož zprávy nečiní nad lidem, ani jich chrání, ale sám jim zle činí i jiným dopouštěje, úředníky ustavuje ukrutně vyhledávající⁵ důchodů právě i nepravě, a nedobrodince lidské. A aby v krátkosti zavříno bylo, dobré požívání platů neb zboží pro samu živnost slušnou a pro pomoc k zprávě poddaných jest hodné a spravedlivé; a kamž se hne odtud člověk, nelze Bohu sloužiti. Protož bohatému nesnadno do království nebeského [Mat. 19,23] pro zlou žádost, pro nezřízené požívání a nepředkládání věcí věčných.⁶ A protož dí Šalomún:⁷ *Kdo zlato miluje, nebude spravedliv učiněn, nebo mnozí sou ku pádu⁸ pro zlato přišli a učiněno jest v tvárnosti toho zlata zahynutí jich*; a že velmi jiní řídcí bývají, protož dí: *Blahoslavený bohatý, [47a] jenž nalezen bez poškrvny a jenž po zlatu⁹ neodšel, aniž doufal v penězích a v pokladích. Kdo jest ten? Budem jej chváliti. Učinil jest divnou věc za života svého, kdo skušen v tom a dokonalý nalezen jest a bude jemu sláva věčná, kterýž moha přestoupiti, a nepřestoupil, učiniti zle, a neučinil. A protož upevněné jsou jeho věci dobré a almužny jeho vypravovati bude vešken zbor spravedlivých* [Eccl. 31,5-6].

A z toho známo jest, že míra platů a důchodů jest zpráva poddaných podle zřízení Božího. A pro tu zpravu a dobré poddaných sluší i zboží¹⁰ nasaditi, časem jeho i nepožívati, měla-li by tudy zkáza na lidi přijíti, poněvadž pro zpravu dáno jest, jako i čest. A tuť věrní páni mají učení býti, aby znali povolání své a ne pýchu¹¹ nad poddanými, pokudž¹² jich jsou služebníci, ani se ukrutně měli k zkáze jich, poněvadž jsou jich dobrodince, a sami se i čeled chovali bez utisku poddaných, jimžto žádná věc za zpravu ustavičnou býti nemůže, ani staré výsady, ani nové, než samo přítomné dobré poddaných, a ovšem ani to, což nespravedlivého

¹ UrV: život z víry.

² UrV: E5b.

³ UrV: E6a.

⁴ UrV: E8b.

⁵ Rkp: vyhledávající.

⁶ Odtud do konce kapitoly UrV: F1a-5b.

⁷ Správně má být: Sirach.

⁸ Rkp: Pánu.

⁹ Rkp: pro zlato.

¹⁰ Rkp: i z zboží.

¹¹ Patrně má státi (jako v UrV): nepýchali.

¹² Patrně místo: poněvadž.

jest na lidi prve vloženo a s tím koupeno, ani předků téhož držení.¹ Neb Bůh ne pro břicha jest jich a pro nasycení lakomé žádosti poddal jim lidi, ale pro lidi; a zprávu aby mohli vésti a k ní hotovost míti, přidal čest i platy.

A věrných pánův sluší, aby byla dokonalejší spravedlnost, aby prvotně pro Boha a pro milování bližních, pro naplnění vůle Boží a pro odplatu věčnou [práci s lidmi vedli].² A kdož toho Božího umysla pro ten konec nečiní, žádná jiná věc mu nespomůž, aby mohl hodně choditi povoláním svým. A ten umysl věrný má řízen býti příkázanými Božími, starými i novými, prvotně k Bohu a potom i k bližním.

[47b] K bližním v tom, aby chtěl z milosti činiti spravedlnost a nenáviděti nepravosti zřízeně, aneb chtěl všem prospěti a žádnému neškoditi; tať jest míra zprávy světské při vezdejších věcech. Spravedlnost pak sluší, aby zřízená byla, neb ne ta spravedlnost zřízená jest tím, že v právích jest a u výsadách a v starých rejstřích se nalézá, aneb že od předků starých se nalézala a zachovávala – ač i to, když jest dobře zřízeno, bez křivdy lidské můž státi – ale přítomné příčiny a budoucí čas má řediti, co čemu má předloženo býti, a tuť lakomým, pyšným a hovadným nemožné tu spravedlnost zřízenou k lidem činiti. Než obecně ji chťi neprávě k lidem činiti, nejsouce jich obránce, ale zkázce. Kteříž by pak s lidmi neměli práce mnohé, protože by lidí měli málo pod sebou, mají podle práva spravedlnosti pečovati o své živnosti zřízeně pracemi slušnými a neobtěžovati chudiny a nechťiti jimi sobě dotahovati. A pakli kteří ani práce, ani živnosti mohou míti dostatečné, nemají se v svém malém jmění přirovnávati dostatečným a střídým, ale tak se živiti, pokudž možnost spravedlivá dopouští,³ neb to i u řemeslníků se nachází, a jinak nelze se zpraviti.

[Kap. 5.]⁴ **O rozkoši.**

Také sluší se Boha bojícímu rozkoši v pokrmích a v nápojích, v šatech a v kratochvílech a v prázdnostech ostříhati, neb odtud mnozí hříchové jdou. A to jest rozkoš, když kdo jídla a pití nepožívá prvotně pro potřebu neb [48a] z potřeby, ale pro samu lahodu, líbost a kochání, ješto, by toho nebylo, jinak by nepožíval.⁵ Ač i tu svod jest, že pod potřebou zvyklost v rozkoši se kryje a tuť nesnadně rozkošný člověk se pozná, jehož usta se neotvírají, leč k lahodným a libým věcem, ani tělo odpočine, ani mysl pokojná bude. A když počne k potřebě přirozené pokáním přistoupiti a život první v obyčejí rozkošném měniti, počne hned neduživěti a na vysokost, jsa tělem veden, volati. Než komuž by Pán Bůh dal pokáním obyčej první měniti, i k ctnosti i k zdraví mohl by přijíti, nebo nejvíc nemocí z rozkošného života přišlo. Jediné ať lakomý umysl místa pokání neobsahuje, ale ty zbytky na almužny chudých obracuje za předešlé své hříchy aneb na polehčení svým chudým lidem. A kdož to bude činiti, musí světu v posměchu býti a soudu lidskému rozličnému se poddati, aby jej soudili za skupého neb nuzníka a rozličně jinak. A to nemůže jinak býti, neb všeliká spravedlnost s protivensvím se činí a v trpělivosti se koná.

¹ Srov. Zprávu panom vyšším neb nižším v Odpise proti odtržencům, H2a.

² Doplňujeme podle UrV.

³ Rkp: doupouští.

⁴ UrV: F5b.

⁵ Srov, definici rozkoše v D I,222 – DG 89.

[Kap. 6.]¹ **O moci.**

O moci dí Apoštol [Řím. 13,1]: *Není moci, jediné od Boha, ale které věci od Boha jsou, zřízené jsou.* Moc pak dána pro zprávu a zachování poddaných ku pokoji časnému a pro obranu a hájení jich před zlými a soběvolnými. Zpráva pak v řízení a v soudu záleží v skrocování zlých a v zachování dobrých. Nad těmi pak věcmi, aby činěny byly ku pro[48b]spěchu poddaným, dána jest moc od Boha. A když se k tomu vede, slove moc zřízená, od Boha daná; a když na odpor, slove šelmy [Zjev. 13]. Kteréžto moci nabývají jedni po porodu, jiní kupováním platů, jiní volením v úřady a v zprávy. A těm všem moc dána ne k zkáze, ale k vzdělání [2 Kor 13,10], ne k zprávě duchovních věcí, ale časných, ne podle vůle lidské, ale podle zřízení spravedlnosti. Neb potud moc od Boha mají, pokudž pravé² a spravedlivé moci požívají. A spravedlnost zřízená není bez milostivosti a dobrotivosti; než nedobře zřízená, ta stojí s ukrutností, a takovým Bůh velmi hrozí. Psáno stojí v knihách Múdrosti [6,1-8] takto: *Slyšte, zprávcové, a rozumějte, učte se, soudce končin země, přikloňte uší vy, jenž zdržujete množství, a líbíte se sobě v zástupích národů; neb dána jest vám moc od Pána Boha a síla od Nejvyššího, jenž se vzeptá na skutky a na práce vaše a vzeptát se i na myšlení vaše, neboť když jste byli služebníci království jeho, neprávě ste soudili, ani ste ostříhali zákona spravedlnosti, aniž ste podle vůle Boží chodili, hrozně a tudíž ukáže se vám. Nebo soud nejtvrdší při těch bude, kteříž nad jinejmi vládnou. Nestatečnému anebo chudému půjčeno bude milosrdenství, ale mocní mocné mouky trpěti budou, nebo nebude přijímati osoby nižádného Pán, jenž jest všech panovník, aniž se bude strachovati velikosti čížkoli, nebo velikého i malého on učinil a rovná jest jemu péče o všech; ale mocnějším mocnější nastávají muky.* Protož křesťanu tíže než světskému, neb světský požívá moci podle zřízení práv, jenž ne všudy spravedlností zřízena jsou, ale [49a] věrný moci požívati má podle práva a výsad zřízených příkázáním Božím a prospěchy poddaných, neb řád spravedlnosti tomu chce, aby užitkové a prospěchové poddaných předčili před prospěchy a užitky mocných. A kdež obé státi můž podle vůle Boží, aby toho požíváno bylo; a kdež by bylo zrušení vůle Boží, by pak i obé státi mohlo před lidmi, musí opuštěno býti. Ale což jest nyní o řádu spravedlnosti věsti, svět nepřijme a věrní nemocní i mdlí. Než proto sluší, aby oznámeno bylo to, což spravedlivého jest; a pakli by užitkové a prospěchové panští byli a lidem odtud zkáza šla, by pak i práva k tomu byla a staré vejsady, již moci se zle požívá, neb moc jde na zkázu.

[Kap.7.]³ **Při čem moc bývá.**

První pak věc, při čemž se moc nalézá, jest řízení; a bývá v ustavení pomocníků nižších k zprávě poddaných a úředníků k řízení důchodů a platů vybírání. Při kterémžto řízení učiti se mají věrní páni, aby osoby k tomu hodné řídili, ne pyšné, ne lakomé, ne zlostné a ukrutné, ani těch, jenž darů následují a neopatrní jsou, poněvadž ti mají pánu pomáhati břemena nésti, jimž⁴ moci své částku uděluje, aby ty věci, kterýchž se nedostává poddaným, doplňovali a pán s to býti nemůž. Než můž-li pán s tu práci býti, nesluší zaháleti a prázdňiti, leč by měl hodnější a obecnější věc činiti. A ovšem nesluší samému rozkoše a kratochvíle ploditi a úředníky toliko svých důchodů řediti, jenž by toliko to, což panského jest, opatrní byli a což poddaných, zanechávali by, jakož se to činí. A aby znali, že ten úřad velmi pracovitej jest a v práci jest založen a v službě.

¹ UrV: G3a-b; D2b; D3a; G4a-b.

² Rkp: prvé.

³ UrV: G5a-b; G6a; G7a; H7b-8b; I1a-2b.

⁴ Rkp: jimíž.

Moc také bývá při řízení a ustavení práv při poddaných, mezi ni[49b]mi, neb k sobě, neb dávno ustavených ostříhání. A tu se mají na péči míti ti, aby práv nemilostivých nepsali, neb Bůh na takové bídu vydal, řka: *Běda, jenž ustavují zákony nemilostivé neb nepravé, a píšíce, nespravedlivost psali sou, aby utiskli v soudu chudého a násilně učinili při ponížených lidu mého, aby byly vdovy loupež jich a sirotky aby drali* [Iz. 10,1-2]. Jakožto nyní mnozí činí, zvlášť pod dobrým umyslem opatrování vdov a sirotkův, aby svého a ne jich dobrého hledali.

Moc také bývá při soudu pro odpory při nesnázech, křivdy, škody, aby mohly ty věci k upokojení přijíti. Při tom na péči mají míti věrní to, což soud převracuje, jako milost, nelibost, zlost, lakomství, odkudž darův přijímání zapovídá, řka [2 Mojž. 23,8]: *Nebudeš přijímati darův, jenž oslepují také opatrné a podvracují také slova spravedlivých*. A opět [5 Mojž. 16,19]: *Nepřijmeš osoby ani darův; spravedlivě, což spravedlivého jest, konej*. Protož blažený, kdož vytloukal, neb vyrazil rutce od všelikého daru. Ale již nyní zhusta se to plní [Iz. 1,23]: *Knížata tvoji tovaryši sou zlodějův a všickni na dařích soudí*. A na péči mají míti věrní páni, aby soudy činili spravedlivé s milosrdenstvím s strany své, a aby neodkládali pro kratochvíle neb lakomé braní daru, aby konec činili bez přijímání osob, a což k soudu příleží, aby na péči měli.

Moc také dána jest k trestání pro opravení jedné osoby neb mnohých, k odvedení od zlého mnohým neb jednomu škodlivého. A to trestání někdy slovy přísnými, zahanbujícími,¹ před mnohými neb v mále, zjevně neb soukromě bývá. A to má činěno býti z provinění jistého a jiné pohoršujícího, bez lání, bez zlořečení, bez přísah a jiných řečí zlých; neb při všelikém trestání má způsob vinného šetřín býti, z kterých příčin [50a] v vinu všel, jak se v ní má, a podle toho má trestání rozšafné k oužitku jíti. A tu musí pán nad hněvem panství míti a nad zlostí, jenž v řeči míry nezná.

Bývá také trestání i skutkem při statku, při cti, při životu. Při statku, jako daněmi, neb odjetím některé věci, neb všech. A tu má soud učiněn býti jistej, proč to odjímaní má býti a může-li tím jaké napravení [také] býti čeho, aby lakomá žádost v příčině nebyla, ale nuzná potřeba pro bázeň jiných, neb pro opravení té osoby a pro budoucí výstrahu. A také nesluší nad tím mstítí, jenž z nevědomí neb z nemoci učinil, neb nuzen jsa, neb z lehké příčiny, pro svá rozkazování, k svým užitkom, než tu, kdež by bylo proti dobrému obecnému neb užitku některého² poddaného, aneb že by z zpourey činěno bylo. Neb i tu věrní učiti se mají, aby pro svá ustavení nerušili Božích příkázání [Mat. 15,3], derouce a loupíce chudinu, neb Bůh bídu vydává řka [Iz. 33,1]: *Běda, jenž loupíš. Zdali i ty loupěn nebudeš?*³ Ani aby své pře mstili, neb to na moudrého nesluší, jakož Apoštol dí [Řím. 12,19]: *Ne sami se mstíce, nejmilejší*. A zákon první nedopouštěl více mstítí, než uškozeno.

Těž při odjetí cti má soud bejtí jistej učiněn, jako z ouřadu ssazení neb vyobcování, řemesla zbavení neb cechu. Soud má předjíti, aby příčina byla jistá, a druhé, sluší-li pro tu příčinu to učiniti, a můž-li jinou věcí to napravití, čili nemůž.

Těž při trestání na těle bitím, vězením, hladem, okováním, to má nad soběvolnými činěno býti, a ješto od svého zlého, škodlivého sobě i jiným nemohli by jináč odvedeni býti, nežli tudy.

Při smrti pak učinění ovšem nadevše sluší, aby soud jistej byl v spravedlivosti a v milosrdenství, patře k obecnému dobrému i té osoby. Při té osobě má soud činěn býti, odkud k zlému přišel, z návodu-li, čili z prchlivosti, náhle-li, čili z nepravosti [50b] oblíbené a zvyklosti v ní, čili odkud odjinud. Soběvolnost, zpoura, zvyklost, zvlášť po předešlém trestání, má spravedlivou pokutu bráti nad těmi, jenž lidskou krev vylévají, jakož ortel Boží a nález starý dí [1 Mojž. 9,6]: *Kdož by krev cizí vylil, i jeho vylita býti má*. A opět v psaném zákoně [2 Mojž.

¹ Rkp: zahanbujícímu.

² Rkp: některému.

³ Podle Vulgaty.

22,18]: *Nedáš nemilostivému živu býti*,¹ a: *Vytrhneš jej od oltáře mého* [2 Mojž. 21,14]. A že zákon pokuty smrt, i dí Apoštol [1 Tim. 1,9-10]: *Není spravedlivému položen zákon, ale nespravedlivým, nepoddaným, nemilostivým a hříšníkům a těm, jenž ze zlosti hřeší, poškrvněným, vražedlníkům otců a matek, smilníkům, samcoložníkům, těm, jenž přivykli jiné bítí, lhářům a křivým přísedníkům*. A jinde dí [Řím. 1,32]: *Kdož takové věci činí, hodni jsou smrti*. A pro tu příčinu dí Apoštol [Řím. 13,4]: *Kníže nadarmo meče nenese, než ku pomstě zlým, neb jest mstitel ku pomstě tomu, jenž zle činí*. A takových zločincův zvyklých, nepřestávajících nevolal Kristus ku pokání, neb ho s milostí ani přijítí, ani činiti chtěli, leč omylně, jdouce k šibenici. Protož na takové odsudek smrti božská vejpověď učinila, toliko od slouhy jeho soudu buď poznána osoba hodná smrti. Pakli by osoba z mladosti, z bujnosti, z návodu v to zlé hodné smrti vešla, koštovati sluší jiné kázně, aby neb na rukojmích držán byl v službě a hleděl pracovati. Pakli by z příhody nechtě² zabil a želel, má mu milost učiněna býti a potrescíc, k smlouvě s přátely zabitého přivesti. Pakli samu krádež učinil jednou, druhé, třetí, [51a] z nouze neb z potřeby, má navrátiti neb se umluvití. Leč by taková nouze byla, kdyby byl nevzal, že by byl umřel, nemaje jinde kde sobě způsobiti, tu není povinovat, nemůž-li navrátiti. Pakli to činí z obyčeje a tou nepravostí vůkol jde, a nic jiného ani vraždy nespáchal, má tvrdě trestán býti a k dílu nucen. Pakli ani to spomůž, ale to vždy činí a k tomu přidal by mord, tu soud Boží jest jako i o prvních.

A tak soudce při takových pomstách můž soud milosrdenství i spravedlnosti zachovati. A ty věci nejsou proti zákonu milosti, ani od pokání odvodí, ani od spasení, poněvadž tu moc i zprávu Bůh nad nekajícími dal, ne v církvi z strany spasitedlných věcí, ale kromě církve, ač to můž i na některé soběvolné udy přijítí církvi. A protož na dvě páni těžce hřeší. Jedno, [že] bez soudu a milosrdenství příliš ukrutně pokuty smrti činí. Druhé, že někteří, bojíc se hříchu při činění pokuty smrti, lidem svým i jiným tudy škody činí, vdov, sirotků, chromých, nuzných a zbitců nadělají. A tiť vydají počet Bohu z moci půjčené. A kdož by se tu bál hříchu, neb aby takový při tom svědomí své zpravil a meče ne nadarmo nesl, neb se zprávy panství zbavil a důchodu nepožíval, aniž tím ne-mštěním na zločinci, jsa v moci postaven a bera platy, spravedlnost čině, ale spravedlnost v nepravosti zadržuje. Protož třeba se soudom Božím pánu každému učiti a při těch při všech trestáních sluší se ukrutnosti, pomsty, zlosti, nenávisti [i] jiných nepravostí vystříhati, v soudu milosrdenství neopouštěti a práva k užítku přítomnému, o[51b]becnému neb osobnému, bez zkázy nakloňovati.

[Závěr.]

A protož krátce, při moci světské nyní to se za zlé soudí a v tom nesluší jí požívati, což se koli v ní nalézá proti záповědem Starého i Nového Svědectví. Nejprv, že tou mocí obec křesťanskou v duchovních věcech řídí a k duchovním zprávám ku pomoci požívají, a protivníkom víry odpor činí, soudů spravedlivých nečiní, vin nepropouštějí a nevinné pro zlost, nelibost potupují. A zase, když v tom stavu zastižen člověk, a pozná umysl i konec úřadu svého a vskutku činí povinnost svou k vyšším, rovným, poddaným, varuje se pejchy, lakomství a jiných nepravostí a činí a činiti chce spravedlnost zřízenou milostí srdce, při časných věcech se neustavuje, ani nadějí, ale nejvejš³ v Bohu skrze Krista Ježíše a nedostatky opravuje, v poslušenství věrných zprávců se zachovává. Takový můž u víře Kristově býti a setrvá-li v té pravdě, půjde z smrti do života věčného.

Amen 1572° feria VI post Stanislai.

Dopsána tato zpráva o moci světa v pátek po s. Stanislavu 1572. I. K.⁴

¹ Podle Vulgaty (nemilostivý = bezbožný).

² Rkp: nechtěl.

³ Rkp: nejveš.

⁴ Jan Kamenický. Pátek po sv. Stanislavu bylo 9. května.

2.2.4 Naučení a zpráva lidem v moci k zprávě světa postaveným

Naučení a zpráva lidem v moci postaveným (1563)

- A2a Předmluva.
- A2b [1.] O základu spasení.
- A3b [2.] O účastnosti spravedlnosti.
- A4b [3.] O důvodu účastnosti došlé vnitř spravedlivosti.
- A5a [4.] O zjevení spravedlnosti v slovu víry.
- A6b [5.] O spravedlnosti z víry z svědectví svátostí.
- A8a [6.] O umluvě a posvěcení spravedlivosti z víry.
- B2a [7.] O modlitbě za posvěcení.
- B3a [8.] O přijetí spravedlnosti z víry v Svědectví Novém.
- B4a [9.] O druhé svátosti Nového Svědectví.
- B6b [10.] Zpráva padlému po přijaté milosti.
- B7a [11.] Co sluší po přijaté milosti činiti?

- C5b Počíná se zpráva lidem urozeným...
- C6b [Kap. 1] Při urození.
- D1b [Kap. 2] Zpráva při důstojenství.
- E5b [Kap. 3] Zpráva při zboží.
- F1b [Kap. 4] Míra požívání zboží, důchoduov a platuov.
- F6b [Kap. 5] O témž zpráva kratší.
- G2a [Kap. 6] Zpráva panuom k čeledi.
- G2b [Kap. 7] Zpráva při požívání moci světa.
- G5a [Kap. 8] O prvním skutku moci zřízené.
- G5b [Kap. 9] Moc při soudu.
- H2b [Kap. 10] O pŕihonu k soudu.
- H6a [Kap. 11] Zpráva řečníkŕm.
- H6b [Kap. 12] Zpráva svědkuom.
- H7a [Kap. 13] Zpráva při moci k trestání.
- H8a [Kap. 14] Trestání při statku.
- I1a [Kap. 15] Při odjetí cti.
- I1b [Kap. 16] Při vsazení a trápení.
- I2a [Kap. 17] Při učinění smrti.
- I3b [Kap. 18] Při požívání moci světa krátké zavŕení.

|A1a|

**Naučení a zpráva lidem v moci k zprávě světa postaveným,
kterak mohou spasení býti podlé zákona Božího.**

Žalm Druhý [10-11]:

*Usmyslte sobě, ó králové, vyučujte se, soudcové země.
Služte Pánu v bázni a veselte se s třesením.*

Léta Páně
M. D. LXIII.

|A2a| **Předmluva.**

[Úvod.]

Počíná se předmluva na zprávu o moci světské, od jakové osoby a v jaké míře víry učení zdravého měla by požívána býti, tak aby nepřekážela spasení zřízenému v naději.

Protož v této předmluvě dotkne se nejprv spasení zřízeného od Boha podlé víry obecné křesťanské Písem svatých strany dvojí pravdy, základné i služebné. Bez kteréžto pravdy (zvláště základné) není možné té moci libě Bohu, a bez překážky spasení, ovšem k odplatě života věčného, užívati.

|A2b| [1.] **Najprvé. O základu spasení.¹**

Spasení všecko, všech lidí, všelikého pokolení, všech věkův, jazykův, stavův, řádův, pohlaví, povah etc. záleží gruntovně na spravedlnosti Boží, v níž a pro níž člověk první stvořen, aby v ní, stoje v svatosti, v nevinnosti a v pravdě, skrze ni setrvaje v ní, do uloženého času zkušeni došel království nebeského v kuořích anjelských, z nichž d'ábel vypadl; z kteréžto spravedlnosti lstí d'áblovou vyveden, z nevinnosti, z svatosti a z pravdy její, a zbavil se i lidské pokolení milosti i radosti a přivedl |A3a| na mnohé pokuty i na zatracení i na slepotu mnohou, tak že potřebí bylo touž spravedlnost psaním oznámiti a při ní sliby i svědectví u figúrách i v prorocích budoucího vykoupení a spasení učiniti. A chtě Bůh při té spravedlnosti zase lid vykoupiti a spasiti, a ji způsobiti v nevinnosti, v hodnosti života věčného, dal Syna svého pro ni na svět, aby přijma člověčenství a spoje v jednu osobu svou Božskou Duchem svatým v životě panenském, přijal to člověčenství v svatosti, v spravedlnosti, v nevinnosti a v pravdě, a aby vykoupení učinil pádu, přijal smrtedlnost a čítedlnost strasti |A3b| v pokoře, v tichosti, v trpělivosti až k smrti. A potom, aby ovotce té spravedlnosti ukázal i naději k ní, vzkříšen i na nebe vstoupil a tváři Boží na pravici přístojí tou obětí milosti a spravednosti plnou, oroduje vždy živ jsa, aby dávana byla lidu skrze dary Ducha svatého v smlouvě Nového Svědectví, v svědomí pokojném a v naději živé dojití života blaženého.

[2.] **O účastnosti spravedlnosti.**

A kohož Pán vyvoluje k spasení a chce, spravedliva učině, věčně zvelebiti i přijíti k milosti i k slávě z |A4a| milosti své pouhé, tomu tu spravedlnost svou Kristem zaslouženou dává skrze Ducha svatého, a to skrze obživení, obnovení i opravení vnitřní Ducha i moci jeho, a vlévá zákony té spravedlnosti skrze dar víry, lásky i naděje, a činí, aby v Duchu ožil ku Pánu Bohu a k jeho vuoli a byl mrtev ke všemu zlému, oblíboval spravedlnost i miloval pravost a nenáviděl nepravosti, a puosobí, aby měl vůli dobrou touž milostí opravenou a mocí jeho ustavenú, jížto by chtěl pokorně všemu věřiti, i skutečně sprostně činiti, milosti a řeči i příká-

---

¹ Srov. UrS: 41a.

zaní zachovávat, nadíti se slibův i svědectví Božích a um|A4b|lvy naděje milosti i slávy, zákona ostříhati, tak a v tom ve všem bez výmínky, což by koli Pán Buoh a jak chtěl věreno, činěno, milováno, ostříháno, nadějno i plněno míti. A touž vůli aby měl bázní Boží navštívenou, nechtě ni věřiti, ni činiti, ni milovati, ni ostříhati, ni se nadíti, ni plniti, čehož by Bůh konečně nechtěl a zapovídal pod věčným zatracením.

[3.] **O důvodu účastnosti došle vnitř spravedlivosti.**

Komuž toto Bůh dá, a ten člověk čitelnost toho v sobě má, má vnitřní pravý důvod navštívení milostí Boží a plnosti víry srdce sprostného, z něhož se věří k spravedlnosti|A5a| [Ř 10,10], z nížto bývá člověk potom v smlouvě víry spravedliv učiněn i spasen.

[4.] **O zjevení spravedlnosti v slovu víry.**

A z toho gruntu a základu, když ten člověk přijímá posly Kristovy v duověrnosti ve jménu jeho zvěstovatele, učitele a pastýře i správce spravedlnosti, ve Čtení zvěstovatele pravdy, a učitele cestám jeho, a správce pravé svědomí i naděje, a slyše od nich slovo Čtení spravedlnosti Boží povinné i Pánem Kristem zasloužené, i učení, skrze co k ní člověk přichází k účastnosti i k požívání, i přijímá slovo dověrně a přijí|A5b|mati chce v poddanosti, v hotovosti, v poslušenství. A poznaje předešlé bludy, hříchy, nepravosti, nespravedlnosti a zbavení spravedlnosti a neostříhání jejího ku Pánu Bohu i k bližním, v srdci skroušeném a poníženém pyče, želí, lituje, odstupuje od zlého vědomého i od příčin jeho přestává, život mění i obcování i navyklosti, hledá pokorně milosti u Boha v zasloužení Syna Božího Pána Krista i s pomocí jeho etc.

A což slyší, že Buoh chce ve Čtení víry věreno – neb o čem neb več – míti, ihned pokorně živě věří a z víry sprostně činí; a co a jak a pokud milovati a která příkázání prikazuje ostříhati, to z mi|A6a|losti pro své spasení upřímě zachovávatí pracuje, což na něm, a co Bůh koli slibuje plniti podlé jakékoli umluvy, zvláště víry a pokání etc., všeho se toho úplně naděje i smlouvy té plniti usiluje, a nevědomí, hlouposti, nemoci i nedostatky poznáváje při tom, pokorně se má, za milost a za snesení se modlí a což na něm, opravuje i opravití chce, ospravedlňování Božího ostříhaje, ke všem věrným milost má, s nimi pohanění i utrpení snáší etc. Komuž Pán Bůh dá k tomu přijíti, v tom Buoh již zjevně pronáší spravedlnost svou, že její spravedlivá činí, i dává mu spravedlnost, kteráž duvod činí, že takový má spra|A6b|vedlnost Boží a v komž to stále i zkušně bývá skrze mnohá pokušení i práce a změnění života i obcování, a jisté bývá, že není případné z času neb z zámutku neb z nějaké nápadnosti neb z přirozeného způsobu, ale že jest naprosto z daru pouhé milosti Boží.

[5.] **O spravedlnosti z víry z svědectví svátostí.**

Takový má teprv žádati veden býti k svátostem, a to pro žádnou jinou věc, než pro dojití svědectví spravedlnosti z víry a k uvedení do Jednoty k obcování jí, k požívání jejímu v svědomí i v naději k životu věčnému; a jestliže by takový prvé té prav|A7a|dy nikdy neznal, ani k ní skrze služebnost slova Čtení, ani skrze svátosti v smyslu pravém a zdravém a v umysle Pána Krista a církve svaté bylo jemu poslouženo, ale že v bludu a v oklamání služebností užíval odvozujících od té pravdy, a zaveden tudy i odveden byl od pravdy té svátosti, dlužen jest jich v pravdě té dojití od těch v té jednotě, skrze niž mu poslouženo k pravdě té slovem Božím, aby od tajchž skrze posloužení posvátné k doplnění té spravedlnosti přišel, aby jí užívati v té jednotě mohl k spasení. A má takový umyslem již řečeným pokorně, dověrně, žádostivě žádati přijat býti k obcová|A7b|ní svatým věcem posvátným, aby mohl tudy se všemi věrnými obcovati spravedlnosti z víry, skrze svědectví v poselství Krista Ježíše, podlé řeči Pána

Jezu Krista, řkující s nebe k svatému Pavlu takto [Sk 26,16-18]: *K tomuť jsem se tobě ukázal, abych tě ustavil za služebníka a za svědka i těch věcí, které jsi viděl, i těch věcí, v nichž se tobě ukáží, vysvobozuje tě od lidu a od národuov, do nichž tebe nyní posílám, aby otevřel oči jejich (totiž skrze kázání evanjelium), aby se obrátili od temností k světlu, a od moci satanovy k Bohu (to jest, aby Čtení přijali a pokání činili) a vzali odpuštění hříchův (totiž skr|A8a|ze křest, to svědectví Boží posvátné) a los mezi těmi, kteříž posvěcení jsou skrze víru, kteráž jest ve mne, totiž skrze totěž svědectví.*

[6.] **O umluvě a posvěcení spravedlivosti z víry.**

A má takový přistoupiti s pravým srdcem, v plnosti víry, očištěným od svědomí zlého ut supra [Žd 10,22], a umluvu víry učiniti, podlé níž Bůh svědčí spravedlnost svou, jakož Apoštol dí [Řím. 10,10]: *Srdcem se věří k spravedlivosti, ale usty vyznání bývá k spasení.* I má vyznání víry i pravdy obecné křesťanské učiniti a k ní se sprostným srdcem, celým, očištěným od svědomí zlého přizna|A8b|ti ve všeliké pravdě její, že ji má v naději, i míti stále do smrti chce. A v tom vyznání a v přisvědčení Pánu Bohu v Kristu a v církvi se posvětiti, a obětuje se i oddávaje za slouhu té spravedlnosti z víry, za pannu čistou v čistotě a v pravdě té víry a spravedlnosti, a za chrám Ducha svatého vzdělaný na té víře a spravedlnosti vnitř v duchu i zevnitř v těle, za kněze duchovního v té víře, povinného k obětování obětí duchovních v té spravedlnosti z víry, za účastníka Kristova a za následovníka z víry v spravedlnosti Krista, a za uda pravého jeho.

A to posvěcení a obě|B1a|tování má býti s odříkáním i s přiřikáním. S závazkem odříkání vši nemilostivosti, odporné víře a spravedlnosti lásky, jako modlářství, kouzla, čarův, pověry, zlosti, náhlosti, ukrutnosti, tvrdosti, neustupnosti, a v tom všech skutkuov d'áblových, lži, lsti, pokrytství se vši vražedlnou zlostí a nenávisí. Druhé, odříkání světských žádostí, očí, těla i pajchy života a v tom všech skutkův d'áblových, smrtedlných sedmi hříchův, a napřed vůle své, svémyslnosti, rozumu a žádosti následování podlé toho, i života milování nezřízeného, tělesného, hovadného i péče a služby i vydávání udův k hříchům a podlé toho všech |B1b| věcí, tak aby pro ně nehřešil, a než by hřešil, že radše opustí a odpovídá se jich dobývati, míti i užívati.

Přiřikání pak býti má víry, umluvy a pravdy posvěcení stále ostříhati věrně, poddaně a poslušně v Jednotě s pomocí Boží do smrti. A že radše chce čest, statek i život ztratiti, než dobrovolně neb vědomě neplniti neb rušiti Bohu neb Jednotě, ale přiřiká v milostivosti neb v pobožnosti víry a v důvěrnosti a v spravedlnosti pravdy střízlivě, milostivě a spravedlivě se vši pokorou, tichostí, s trpělivostí a v posvěcení choditi podlé svědectví Apoštola, řkoucího (Tit. 2 [11-13]): *Zasvítla se zajisté milost Boží |B2a| všem lidem, vyučující nás, abychom odřeknouce se bezbožnosti a světských žádostí, střízlivě, spravedlivě a pobožně živi byli na přítomném světě, očekávající té blažené naděje a zaslavení slávy velikého Boha a spasitele našeho Ježíše Krista etc.*

[7.] **O modlitbě za posvěcení.**

A potom má se modliti pokorně, i přítomných věrných ku přimlouvání prositi, aby [jej] ráčil Bůh Otec v Synu svém milém Kristu Ježíši z pouhé milosti přijíti k obcování svědectví svého v poselství svém do jednoty církve svaté v této umluvě a posvěcení k |B2b| spravedlnosti své, k požívání jí v naplnění slibův svých, dada ji z milosti v zasloužení Syna svého, smrti a vylití krve jeho, skrze Ducha svatého v poslušenství víry i v smlouvě víry v svědomí dobrém i v živé naději. Modliti se i za to, aby to ráčil svědčiti slovem víry a rukou vskládaním, skrze připomenutí a obnovení skutku zevnitřního, obmajvání posvátného, přijatého na svědectví víry a spravedlnosti z ní k pokoji svědomí v odpuštění hřichuov i spravedlnosti své

k živé naději požívání jí, a aby ráčil přijíti již ve křtu duchovním smrt, pohřeb v posvěcení za mrtvého a všemu, čehož se odříká [srov. Řím. 6,3-4]. Přijal [B3a] i pohřeb, víc v službě hřícha neukazovati se. Přijal i posvěcení v životu novém, v duchovním vzkříšení, v rouše spravedlnosti, Krista v následování ve vší ctnosti, zvláště v trpělivosti. To vše aby Bůh ráčil přijíti a stálost dáti v poslušnosti se ostříhati v Jednotě a v řádu, v přijímání učení a napominání, vj-strahy, trestání, až do smrti a v opravování pokorném nedostatkuov Bohu i svým bližním etc. podlé toho, kdež Pán Buoh skrze proroka dí (Iz 58 [9]): *Tehdy vzývati budeš, a Pán vyslyší. Volati budeš, a dítě: Ted' mne sobě máš.*

[8.] O přijetí spravedlnosti z víry v Svědectví Novém.

[B3b] A když se stane, má se vší pokornou žádostí z víry v důvěrnosti přijíti to od Boha Otce v Kristu Ježíši a v Duchu svatém v poselství jeho skrze slouhu jeho na místě jeho i církve jeho, a tomu úplně věře, složití zlé svědomí a dotázaní dobrého [1 Petr 3,21] přijíti v spravedlnosti z víry v pokoji k Bohu. A již míti i držeti se za mrtvého, pohřbeného, a za živého z mrtvých, posvěceného ve křtu posvátném i duchovním k následování i k požívání Krista, jeho těla a krve přirozeného i duchovního duchovně v jedno tělo církve svaté, aby tu počátek byl účastnosti přijímání těla a krve Boží duchovně a [B4a] hodnost i pravda byla k posvátnému, [aby] bylo i rozsuzování a zkušené právě k tomu požívání duchovnímu skrze posvátné.

[9.] O druhé svátosti Nového Svědectví.

A potom má učení přijíti hodného chození v té umluvě i posvěcení, aby ctnosti víry, lásky a naděje dojíti mohl, a pravdy k svátosti druhé, jenž jest potvrzení Ducha svatého u víře a spravedlnosti z víry mocí ctnostmi z daru jeho, k práci rytířství z víry pro zachování umluvy a pro dojíti jistoty povolání i vyvolení a naděje jistoty k koruně blažené. [B4b] To pak potvrzení má svědčeno býti skrze umluvu víry obnovenou v ctnostech a skrze modlitbu a rukou vzkládání, tak jako Samařským v Samaři [Skut. 8,15-17]. A to z té potřeby, aby spravedlnosti došlo v svědectví poselství Krista na zemi potvrzení měl v naději té, že se potvrzuje v nebi podlé toho: *Potvrdiž toho Bůh, což jest ráčil udělati v nás* [Žalm 68,29]. A aby potvrzení měl slibuov Božích, podlé věrných řečí jeho, jakož dí David [Žalm 119,38]: *Potvrď mne v řečech tvých.* A Pán dí [Jan 17,17]: *Potvrď jich v pravdě tvé, řeč tvá pravda jest.* A aby potvrzení přijal Ducha svatého svědectví, jakož David dí: *A duchem prvotnosti po*[B5a]*tvrď mne* [Ž 51,14]. A Pán dí [Luk. 24,29]: *Sed'te tuto, dokudž nebudete potvrzení mocí s výsosti.* A aby v té spravedlnosti došlo v svědomí pokojném posvětil se k rytířství jejímu, dí David: *Ale Pán potvrzuje spravedlivých* [Ž 37,17]; *Hledajte Pána a potvrzení budete* [Ž 105,4]. A to potvrzení má býti na to, aby dobrý boj bojoval, umluvu víry zachoval, běh práce dokonal, jistoty povolání i vyvolení došel i naděje jistoty k koruně blažené [srov. 2 Tim. 4,7n], a k tomu ke všemu darův Ducha svatého. I má se postaviti v odění spravedlnosti k bojování napravo i nalevo [2 Kor. 6,7] v umluvě při křtu učiněné. A nejprv, aby mysl měl ustavenou nehajbati se pro[B5b]nic od ní. Druhé: Má míti umysl upřímný, v čemž smluvil s Bohem a s církví, upřímně v tom kráčet, přid' nač přid'. Třetí: má vuoli přímou hotovou míti, chtíti vše s pomocí Boží plniti, což se koli v smlouvě přiřklo. Čtvrté: má přítomnou míti víru a důvěrnost k ostříhání i zastírání se i k obraně. Páté: Naději jistou míti, že což Buoh zaslíbil, že plniti bude; stratí-li co proň a pro jeho víru, že navrátí stokrát víc, i život věčný dá [Mat. 19,29] i dopomůž a nedopustí pokušení nad to, než možné sněsti, ale učiní z pokušení prospěch, aby sněsti mohl [1 Kor. 10,13]. Šesté: Umysl míti ustavený skutečnou práci vésti v spravedlnosti v plnění [B6a] umluvy a nedostatky pokorně opravovati. Sedmé: ustavičné, důvěrné modlitby činiti, aby neuvodil v pokušení, ale zachoval od zlého [Mat. 6,13] a postavě se v tom odění myslí ducha svého, má se v něm posvětiti k rytířství tomu v obnovení smlouvy a má se potom modliti za

potvrzení Duchem svatým i za dary jeho, aby jím ráčil Buoh potvrzení učiniti, posiliti, darovati k rytířství pravému, k dojití koruny blažené. A když se modlitby dějí a ruce s modlitbou vskládají, tu dověrně svědectví to má přijato býti za to, že jej Buoh v té pravdě Duchem svým potvrzuje k užítku svrchu dotčenému. A potom [B6b] má té obojí pravdy, křtu i biřmování požívati posvátně skrze obcování těla a krvi Páně, rozsouzení a zkušené čině a pravé obnovení pravdy to k požívání duchovnímu.

[10.] Zpráva padlému po přijaté milosti.

Pakli by slůh i služebností Kristových byl vpravdě došel, i Jednoty té pravdy užívající, a však by byl pravdy základné neb nedošel, anebo došel z ní vypadl, takový, dá-li mu Pán Buoh, má pokáním všeho nabývati toho, po čem spravedlnost Boží duvodně seznává se v člověku, že by byla z milosti Boží a z daru víry živé. A bude-li míti [B7a] navštívení milosti Boží svrchu jmenované i změnění pravé v pravém ovotci pokání, má obnoviti umluvu učiněnou, kterouž při křtu učinil, a potom skrze rozvázání a posvátné přijímání těla a krve Páně přiveden býti k duchovnímu požívání spravedlnosti Boží z víry v pokoji k Bohu.

[11.] Co sluší po přijaté milosti činiti?

Člověku pak takovému, došlému pravdy spravedlnosti podstatné i služebné a postavenému v svědomí dobrém i v naději k službě spravedlnosti i k rytířství pravému k koruně blažené, již [B7b] sluší se skutečně míti v tom pro dvojí věc: Jedno, aby neztratil, čehož došel; druhé, aby k tomu přišel, podlé čeho mu naděje svědčena koruny blažené, totiž skrze práci věrnou a stálou v spravedlnosti z víry v umluvě její do smrti.

Protož musí takový poznávati, skrze co by mohl zase to dobré, z milosti v Kristu Duchem svatým skrze víru dané a v přísluhování nabyté, potratiti v milosti a budoucího zbaven býti v slávě, že to bývá skrze zrušení umluvy víry a posvěcení k službě spravedlnosti neb k rytířství. A to se původem děje skrze vnuknutí d'ábelské a zbuzení žádostí tělesných a skrze podněty mar[B8a]ností světských, očí, těla a pajchy života [1 J 2,16], v nezřízeném obcování i skrze bludy Antikristovy a protivenství a odporosti mnohé. Když by pak vnuknutí neb zbuzení nezřízené přijímal, vědomě se kochal neb povoloval, sloužil duchem, udy vydával, v tom stál, takový by zrušil všecku umluvu a posvěcení by chrámu poškrvnil, a nehodný by a zlý slůha účastník zase d'áblu počal býti, a Buoh by také svá svědectví od něho odjal. A tu poznati má člověk, blíže-li toho jest, jako žádostí tělesných, podnětů a příčin skrze svět a jeho marnosti, že i nebezpečnější jest.¹ A bližší lidi toho nebezpečnosti činí tyto věci: Urození, bo[B8b]hatství, moc světa, důstojenství, panování. Nebo jakož s těmi věcmi nesnadně kdo vejde branou těsnou víry na cestu ouzkou spravedlnosti, tak přenesnadně dojde z víry spravedlnosti a jsa v těch věcech nebezpečných, aby mohl po přijaté milosti a spravedlnosti, po ouzké cestě její bera se, v pokoře, v chudobě ducha, v tichosti, v lačnosti, v žízňivosti spravedlnosti, v milostivosti, v čistotě, v zdrželivosti, v pokoji a v trpělivosti přijíti v království nebeské. Protož Pán dí [Mat. 7,13-14]: *Snažte se vcházeti těsnou branou, nebo prostranná brána a široká cesta jest vůle dověrně nepoddaná v poslušenství ví[C1a]ry, kteráž vede na zatracení, a mnozí sou, ješto jdou po ní. Kterak těsná brána a uzká cesta, jenž vede do života, a řídčí jsou, jenž jí nacházejí.*

Víra tehdy ani vuole opravená, z níž spravedlnost dává se jak velmi člověku obtížnému břemenu, mdlému, těsná bývá, avšak uzší a těsnější v té spravedlnosti z víry hodně choditi povoláním člověku nemocnému u víře a kulhavému v umysle, u vuoli, v milování i v žádosti nezřízenému, slepému v smyslu etc. Aby duchem upřímým chodil a žádosti nekonal a

¹ UrS: 41a.

řádu pravého při spravedlnosti požíval, co čemu předkládati má, aby zřízeně bojoval [2 Tim. 2,5]. Nebo na té cestě |C1b| ouzké ouzké věci potýkají, hanby, škody, utrpení a práce mnohé strany cti, strany statku, strany života, strany dětí, strany přátel, v libých neb v nelibých věcech, v lahodných neb v odporných, šťastných neb protivných. A poněvadž tu uzko člověku chudému a poníženému, ovšem pak bohatému, urozenému, mocnému, duostojnému, když vše bude míti podlé míry té spravedlnosti v umluvě učiněné měřiti, jak tu mnoho umění, rozumnosti, paměti i moci potřebí! A poněvadž chudí Čtením spravedlnosti se zpravují v chudobě tělesné, ovšem kdož v bohatství tělesném, v chudobě duchovní jsa, Čtením zpra|C2a|vovati se má! A zpráva Čtení všecka záleží v zákonu umluvy, víry a posvěcení k spravedlnosti.

A poněvadž tehdy zprávy potřebí bylo, když se ještě zlost byla nerozmohla a svět tak velmi jako nyní v křesťanstvu nehořel, avšak v křesťanstvu tehdy nemnoho urozených, bohatých, mocných, důstojných světa bylo, ovšem nadto nyní potřebí zprávy v rozmnožení tomto, kdež mnoho bohatých, urozených, mocných, důstojných samým křtem z dětinství v mýlnou naději podešli pod víru, širokou cestou vuole, po žádosti pajchy, zlosti, ukrutnosti, lakomé žádosti, marné chlouby i chvály, v rozkošech, v |C2b| hodování, v obžerství, v opilství, v prázdnotě, v oplzlosti, v smilnosti, v nestydatosti a v nescíslných bludích a hříších kráčejí, ve množství zlého tovaryšství. Nebo jsú prostrannou branou víry a křtu z dětinství vešli a svět i jeho marnosti milují, i sami svět s světem jsou, nebo na nich i při nich jest to, což svět pod tvárností víry, jako žádost očí, žádost těla a pajcha života [1 J 2,16] a k tomu hrozné zavedení proti víře. A v tom společnost spuntovaná v řádu duchovním i světském v moci ukrutné vražedlné, čelícím proti věrným udům Kristovým, přinucujícím k těmž. A kdož by nesměl pro své spa|C3a|sení a nemohl pro své svědomí poddán býti tomu, což proti víře a zdravému naučení jest, toho zbavovati usilují cti, statku i života. A měl-li by člověk věrný z spravedlnosti Boží s nimi spolu požívatí urození, důstojenství, zboží a moci, musil by velmi se na péči míti, čeho se odřekl přitom nenásledovati, ale utíkati, neb z víry rytěrovati a což přirekl, toho věrně následovati, totiž aby s urozením a důstojenstvím pýchy a marné chlouby a chvály nenásledoval, ale pokoru v srdci, v postavě, v řeči, v psaní, v oděvu i v obcování v mnohé trpělivosti v protivenství měl a pajchu skládal všelikou, nad jiné se nevy|C3b|vyšoval, ale k službě urozený se znaje a k práci, Bohu počet z ní dáti maje se vydával. A místo zboží aby mamony nepravosti skrze předky uvedené neměl, a spravedlivě došlý statek, neb tvrdě, skupě se škodou mnohou nadržel, neb marně na žádosti světa aneb těla nenakládal, ale s mírností, milostivostí v skutcích ve všeliké ctnosti s trpělivostí užíval, lakomství všeliká na péči maje; a místo moci ukrutnosti, pomsty zlostně neužíval, ale zprávy řízení kázně dle samé nápravy poddaných aby užíval. A má-li toho všeho v umluvě víry dobře, střízlivě, spravedlivě a milostivě podlé zprávy Čtení víry požíva|C4a|ti a učení Pána Krista a zprávy apoštolské užívatí, musí se učiti pilně nad chudé obecné poddané umění Božímu k hodnému chození svému povoláním, a kudy by v světě a v těle jsa, ne podlé světa a těla rytěroval, ale utíkaje poškvrm světa, v spravedlnosti Boží stál, jda upřímě k životu věčnému.

A poněvadž ten stav u velikém nebezpečení jest při spasení zřízeném, o němž se jest svrchu dotklo, pro tu příčinu, aby vědino bylo, co člověka takového má prvotně a skrze které prostředky spasiti a co na člověku mělo by býti, podlé čeho v tom spasení zřízeně se má zpravovati, nebo bez známosti této nepodo|C4b|bné jest mocným, urozeným a bohatým porozuměti svému spasení, a zvlášť co by odporné bylo spasení při urození, zboží a moci a co by potřebného mělo býti při tom i pomocného tomu, kdož nemuož z toho vyjítí, aby jsa v tom, mohl spasen býti. A poněvadž ten stav v takovém nebezpečení postaven jest a v nesnadnosti k spasení mimo jiné obecné lidi, a že Pán Buoh nepřijímá osob, ač říze [sic] mimo chudé, ponížené, obecné, však některé k své pravdě spasení zřízeného povolává, o nichž péče býti má a zpráva i naučení dáno, podlé čehož, ač nesnadně, však pracně mohli by z milosti Boží, podle zřízené jeho pomo|C5a|ci, v poslušenství užívajíc jí, spasení býti, zachovajíce se spolu s jinými věrnými v tom, což náleží všem vuobec i obzvlášť k spasení a pokorně u vinách a v nedostacích ospravedlňování podstatných i služebných užívajíce, protož

nedostatečích ospravedlňování podstatných i služebných užívající, protože tím umyslem zpráva obzvláštní a naučení stavu tomu napíše se podlé zřízeného spasení napřed dotčeno [sic] ve jméno Páně, Amen.

Skonává se předmluva o zřízeném spasení.

[C5b]

**Počíná se zpráva lidem urozeným, bohatým, mocným, důstojným,
u víře a v spravedlnosti víry postaveným v svědomí dobrém
a v naději a v zákoně víry umluvy Boží a posvěcení,
umysl majícím pracovati a státi s pomocí Boží až do smrti
pro dojití života blaženého.**

[Úvod.]¹

Při povýšených lidech má toto čtvero znamenáno býti: Urození, duostojenství, bohatství a moc světa. Tyto jsou věci mezi těmi postaveny, ješto zle i dobře požívány mohou býti, [C6a] víc ale proti vůli Boží nezřízeně se užívají a příliš řídce a velmi nesnadně dobře. A z toho Bratří s počátku ty věci brali jsou za nemožné, by se v nich kdo mohl zachovati v křesťanství podlé učení řečí Božích.

Protož tou příčinou odložili jich od zprávy své a kdož z nich se obraceli z urozených, bohatých, mocných, odvodili od toho, aby v tom nebyli, chtějí-li Bratřimi býti. A kdož by mohl s to býti, svatá rada jest, chce-li bezpečnější spasením býti, aby, bude-li prost jich, nevcházet v ně (a pakli by v nich nalezen byl a bylo by možné vyjítí, i vyšel). V prodlení pak času mnozí to učinili a vyšli jsou z toho podlé rady. A někteří nemo[[C6b](#)]hli vyjítí a dobré vůle byli a nemohli, než moci požívati. I zuostali na tom, aby podlé naučení a zprávy Písem svatých, pokudž ta zpráva zní, bylo těm osobám odpuštěno moci světa užívati a k ní se utíkatí, a obrany i pomoci od ní užívati v časných neb zemských věcech. I mají zpravování a napomínání býti takto:

[Kap. 1] **Při urození.**²

Abý z urození svého tělesného se nevyvyšovali nad jiné lidi nižšího řádu, ovšem tím jinými nepohrdali, ovšem nepotupovali řečí ani skutkem, sobě dobrotu přičítajíce etc. Nebo tím urozením [C7a] znáti to mají podlé přirození a bytu lidského, že nic víc nemají nad jiné neurozené. Ani tím samým tělesným urozením vzácnější jsou před Bohem než jiní lidé. Nebo v Kristu Ježíši urození neb neurození tělesné nic není, než urození duchovní; to nade vše váží, nebo z najurozenějšího Syna Božího pošlo. Pro něž se Syn Boží, jsa Bohu Otci rovný, zmařil, ponížil, až k smrti poddán jsa [Fil. 2,7], aby ten rod nový z Boha všemohoucího spůsobil, tak aby lidé byli účastni Božského přirození [2 Petr 1,4] a porození byli z Boha Otce i z Syna i z Ducha svatého, z víry slova Božího a z svědectví poselství jeho v naději živou vzkří[[C7b](#)]šení blaženého. A v tomto rodu duchovním chudé a obecné Buoh vyvolil za dědice [1 Kor. 1,26]. A prvotně chudí neb obecní, kteříž toho rodu došli v spravedlivosti z víry mimo urozené, kteříž nedošli toho urození duchovního a chudí došli, jsou výše urození ti chudí před Bohem, nežli tito nedošli, než toliko podlé těla. A by i urození někteří podlé těla došli v pravdě toho urození podlé Ducha, ješto mají ponížení míti z příčiny náramné a z překážky pajchy, skrze niž bývají blízcí mnohého nebezpečství.

¹ UrS: 42a.

² Srov. D I,243n = DG 97n (Zpráva urozeným).

Protož urození podlé těla znáti mají, že u víře rodu duchovního chudí neurození mají napřed podlé vyvo|C8a|lení. A mají takové dobré a věrné urozené jako domácí a čelediny Boží ctíti a v jich stanech nehledati prvního místa, nad ně vyvyšující se. Nebo chtí-li s nimi v tomtémž býti, musejí se snížití a k rovné milosti přijítí, nižším podlé urození poddání býti v duchovenství, a poslouchati a nikoli se nevyšovovati, ale chudé věrné a dobré vyvyšovati, neb oni přednost mají netoliko u víře, ale i v zprávě i v službě Čtení, aby přijímali od nich naučení pokorně, napominání, výstrahy i trestání.¹

A tak podlé pravého rozumu a soudu člověku věrnému z urození nelze se vyvyšovati ani nad zlými ani nad dobrými. |C8b| Proč nad zlými? Nebo nic víc z přirození nemají nežli jako oni. Nad dobrými též: Nebo nic víc strany milosti a spravedlnosti Boží nevzali nad ponížené, nežli rovnost. Ano, jakož řečeno, chudí neurození mají toho napřed, jakož dí:² *Však Buoh vyvolil chudé na tomto světě bohaté u víře a dědice království. Ale vy jste neuctili chudého* (Jakub 2 [5n]). A svatý Pavel (1 Kor. 1 [20.26.29]): *Vizte, bratří, povolání vaše, ne mnozí moudří podlé těla, ne mnozí mocní, ne mnozí urození. Nebo neurozené a potupené světa vyvolil Buoh a ty věci, jenž nejsou, aby zkazil ty věci, jenž jsou* (to jest vysoké), *aby se nechlubilo všeliké tělo před obličejem |D1a| jeho. Z chudých zajisté a z neurozených podlé těla učinil Buoh puovod slůh i obecních, jim dal prvotnost Ducha svatého, jim slibové etc. A Pán Kristus o nich káže bohatým kajícím spuosity sobě skutky milosrdnými přijetí do stanů věčných* [Luk. 16,9].

A protož urozený musí se obrátiti jako dítě a přijítí království [Mat. 18,3] a kdož se neobráti a nebude učiněn maličkým, nevejde do něho zde v milosti a v církev; a by i všel, neurozumí-li tomu, že má najnižší místo v poslušenství a v rovnosti s jinými sobě zvoliti a snížití se, ale vaje pnouti se bude neposlouchaje, jinými pohrdaje, potupuje etc., přijde Pán s jinými na to místo a jej |D1b| ssadí a on, bude-li chtítí spasen býti, musí s hanbou poslední místo držeti [Luk. 14,9].

Také to mnoho snižuje, když tomu rozumějí, že urození měli by se roditi k službě lidské a ne k panování. A nemá-li komu slůžití kdo pro chudobu, tehdy urození jemu marné jest, když není slouha v lidech řídě a zpravuje a marně falešným jménem rodu se nadýmá etc.

To až potud buď o zprávě urozených podlé těla.

[Kap. 2] **Zpráva při duostojenství.**³

Při duostojenství napominání býti mají, aby nepajchali a marnochlubní ani marné chvály žádostiví nebývali, ale věděli, proč |D2a| je Pán Bůh v nerovnosti povahy té postavil, že pro pád člověka prvního a pro zákon hřícha, skrze nějž lidé k zlému náchýlní jsou sobě vespolek jedni druhým zle činiti a dobře nečiniti, a k dobrému jsou spozdilí, nechťiví sobě vespolek dobře činiti. A aby ta zlost náramná zastavována bývala a meze i místa měla, a dobré společné, jimž lidé vespolek státi mají v spravedlnosti, činěno bylo, i uvedl Pán Bůh řád a v tom řádu jedny nad druhými vystavil, počav od manželuo v do hospodáruo v a odtud vaje a vaje až do panuo v, hrbat, knížat, vajvod, králuo v, císařuo v, chtě tomu Pán Buoh, aby tito před|D2b|ložení pro to měli nerovnost povahy, povajšení urozením neb zvolením, aby zprávu nad lidmi hodnou vésti mohli k pokoji a k dobrému časnému a službu v tom Bohu podlé vůle jeho činiti, vědouce, že počtu od nich požádá, jakož dí o tom: *Slyšte, zprávce, a rozumějte, učte se soudce končín země. Nachylte uší vy, jenž zdržujete množství a zalibujete se sobě v zástupích národuo v, že dána jest od Boha moc vám a síla od Najvyššího, kterýž se otíže skutků v vaších a na myšlení vyptávati se bude. Nebo když jste byli slůhy království jeho, nesoudili jste právě, aniž jste ostríhali zákona spravedlnosti jeho, aniž podlé vuo|D3a|le Boží chodili*

¹ Urození mají se tedy v duchovní správě podřizovat kněžím, pocházejícím z lidu.

² UrS: 43a.

³ UrS: 42a-46a.

jste, hrozně a tudíž se ukáže vám, nebo soud přetvrdý bude při těch, jenž jiným předložením jsou. Nebo chudému a poníženému půjčuje se milosrdenství, ale mocní mocné múky trpěti budou, nebo nepřijmeť nižádné osoby Buoh, jenž jest všech panovník, ani se strachovati bude velikosti povajšené číkoli. Nebo malého i velikého on jest učinil a rovná jest jemu péče o všech etc. [Moudr. 6,1-7].

Toto znajíce lidé povýšení a chtějí se Bohu líbiti, aby spaseni byli, mají bázeň Boží míti a znáti, že lid svěřen Bohem jim není než k službě¹ a k zprávě i k ostříhání a že počtu z nich Bůh požádá podlé toho: *Komuž mnoho svěřeno, mno[D3b]ho bude od něho požádáno [Luk. 12,48].* Jakož dí: *Vydej počet z vládařství svého [Luk. 16,2].* Protož se mají v povýšení svém pýchy velmi varovati ve všech věcech a ji neprovázovati, důstojenství svého v žádných věcech, ni v postavě, ni v rúše, ni v řeči, ni v skutku, ni v slúhách, ni v příbytcích, v jezdcích, v vozích, při požívání míst neb pohodlí života, ale zase pokory následovati proti myslí, postavě, řeči etc. vysoké. Nebo dí Šalomoun (Eklez. 32[1-2]): *Správci jsou tě ustavili nevyvyšuj se (v srdci, v myslí, v postavě, v řeči, ani skrze pýchu neb marnou chloubu, neb chvály žádost). Bud' mezi nimi v domněni myslí, že jsi podlé [D4a] přirození jako jeden z nich a povahou že jsi slouha jich. Protož péči o nich měj věrnou, sloužití pracuje Pánu Bohu v nich, ne pro samou mzdu časnou, poctivosti i daně, ale prvotně pro mzdu věčnou, o níž dí (Mat. 25 [21.23]): Měhoděk, slouho věrný a dobrý, že jsi v mále byl věrný etc. A tak, dí [Ekkles. 32,2n], znamenaj, totiž povinnost tvú a vykonaje péči tvú odpočiň, aby se těšil pro ně a ozdoby milosti, aby přijal korunu tak, aby Buoh i lidé tě milovali.*

A poněvadž tomu, kdož zprávci skutečně nad lidmi postaven, buď pak podlé urození, neb i podlé zvolení a povolání, ustavení, nesluší ani jest čím vyvyšovati se v pravdě, leč marně a hříšně k budou[D4b]címu, nepokají-li se, věčnému ponížení, ovšem pak nesluší se vyvyšovati těm, jenž péče a práce nevedou sami osobně ani jiní, kdež by oni nemohli, za ně, neb že nemají nad kým neb při kom, kteříž lidí nemají, nad nimiž by v službě a v povinnosti byli, aneb by i měli, ale že nedbalí jsou a práce opouštějí, aneb v prázdnoti a v marnosti se dávají, v pýchy, v rozkoše, v kratochvíle, aneb zboží prodadúc na lichvy dadí, neb zboží marnotratně utratí, i zbavení budou práce té, pro niž toliko duostojní a počestní býti mají. Ale lidé jim poctivost ne pro urození a důstojnost, ale pro dobrodinství mají činiti, ctíce při nich moc Boží k to[D5a]mu. A požívají-li této cti bez práce, loupežně, cize a nehodně užívají, ovšem daní. A ovšem požívají-li k pajše, k marnostem, k hříchuom a k nepravostem, k zlostem etc., neprávě a zle požívají a ponížení a trestání náramného dojdou, nebo dí [Luk. 14,11]: *Všeliký, kdož se povyšuje, ponížen bude.*

Protož z dluhu spasení sluší jim znáti, že velmi v uzce postaveno povajšení mezi pajchou a rovností a mezi jinými poníženými lidmi v samé práci, v péči, v službě a v zprávě lidské. To znajíce, aby na péči měli vysokomyslnost, zalíbení a žádost cti i kochání v ní, marné chvály nežádali, utíkali ani se k pýše neb k marné chloubě strojili, ni [D5b] sebe, ni děti, ni slouh a služebnic v postavě, v rúše pyšném, stkvostném, oplzlém, drahém, rozkošném, marném, v požívání bytův a pokrmův etc., než aby v tom ve všem slušnost, potřeba, počestnost, nábožnost křesťanská bez zlých tvárností a pokrytství opatrována byla před Bohem i před lidmi všemi. A dobře činíce, prázdnoti se varujíce, matky všech hříchů, pomněti mají na svou povinnost, aby pokory ku Pánu Bohu ostříhali, vědouce, že se jim mnoho z toho, co Pán Bůh chce míti, nedostává, a nad čímž je ustavil, že vejde s nimi v počet.

A ti mají napomínání býti, aby z prvních vysokostí hříšných, pyšných, marných [D6a] v čemkoli, pokání činili a se ponížili, pokorní byli i duotkliví a trpěliví. Stane-li se jim co k lehkosti opravdově, aby snášeli rádi, o to souduov, sváruov, puohonuov, zlostí, pomst nechávali, a o jména marná nestáli a zvlášť když se jim nestane poctivost od těch lidí, jenž v jich povinné zprávě v poddanosti nejsú, ovšem od rovných jim. Ano i od svých poddaných neměli

¹ T. j. lid je svěřen povýšeným lidem k tomu, aby mu povýšení sloužili.

by ji žádati v klanění a u vysokosti rozličné řeči, ale snášeti to pro lid, pro jich dobré a v tom se nevajšiti, ale Bohu pokorně říci: *Ne nám, Pane, ale jménu tvému dej chválu* [Ž. 115,1], pamatující na Eródesa, když hlasy Boží vysoké jemu lid pro[D6b]křikoval a on se neponížil a k Bohu neobrátil, ale v pajchu se vyzdvihl, ranil jej anjel a červy se rozlezl (Sk. 12 [22n]). Též Nabochodonozor v mysli pyšné nad městem i nad lidmi v hovado za sedm let proměněn (Dan. 4 [30]), David z pajchy a z marné chlouby žádosti lid čisti rozkázal, ránu na lid i na se uvedl (2 Král. 24).¹ Saul pro pajchu království i v dědicích ztratil [1 Sam. 13,14], Aman na šibenici oběšen [Ester 7,10], Sedechiáš král očí zbyl i děti a do vězení veden [2 Král. 25,7] etc.

A krátce, vždy pyšní a své cti žádostiví, marnochlubní nelíbili se Bohu a ssázel s stolic i rozptyloval je ve všem [Luk. 1,51]. Protož dí sám Pán: *A uvysoko nechtějte se zpínati* [Ž. 75,6]. Protož se příliš sluší toho va[D7a]rovati a zase pokory, smírnosti, poctivosti a svatosti v potřebě ve vší trpělivosti následovati pro zaslíbení Božího naplnění a mnohé pomoci i pro pomoc a sílu, aby člověk z pajchy v mnohé zlé nevšel a z žádosti nezřízené cti a z škodlivé bázni lehkosti pod pláštěm škod odtud mnohých; nebo nemůže jinak d'ábel lidí věrných lovit, než tím skrže mnohé škody domnělé z lehkosti a z nevážnosti aneb v nějaké potřeby i užitky. A z toho se náramně netrpělivosti nesnositedlné činí a neudělování cti jiným, jedni druhým se tudy tratí marně, lehce cítí až v nepřátelství, v sváry vcházejí proti řeči Apoštola [Gal. 5,26]: *Nebývaj[D7b]te marné chvály žádostiví, vespolek se popouzejíce a sobě závidíce cti a chvály.* A opět [Fil. 2,3-11]: *Nic nečinite skrže svár a marnou chválu, ale jedni druhé podlé řádu, ovšem podlé milosti, za důstojnější majíce. To čijíce na sobě, což i na Kristu, kterýž když v spuůsobu Božím byl, ne loupežem domněl se rovný býti Bohu, ale se samého zmařil, spuůsob služebníka vzal, ponížil se etc. Protož povýšil ho Buoh, slávou a ctí korunoval etc.* Zaslubuje to též i následovníkům jeho. A tak netoliko na péči míti mají pajchu a marnou chválu vnitřní, ale i zevnitřní a mají se jí v jejích tvárnostech podlé možnosti varovati, postavy své, [D8a] hlavy ani očí, nezvykati, ano od zvyklostí odvoditi, povyšovati, nebo Buoh očí povyššených zaslubuje ponížiti [Iz. 5,15]. Ani v rouše cti a chvály hledati, ale to za ohavnost míti, jako příklad na Ester² [Est. 2,15]. A kdež příčinami nelze bez něčeho býti, i v tom se nelíbiti, ale před Bohem pokory užívati, nebo Písmo dí [Sir. 11,4]: *V oděvu nechlub se nikdy.*

Též ve všech jiných věcech, o nichž svrchu, aby žádnou jinou věcí důstojnost svú neprovedil, než ctnostmi práci v službě a v dobrodiní lidském. A od lidí poctivosti nežádati netoliko nezřízeně a marně, jakož svrchu dotčeno, ale ani zřízeně za práci svou, aby nevzal odplaty své [D8b] od lidí [Mat. 6,2].

Neučiní-liť poctivosti, nezlobiti se; pak-li střídmě učiní, slušně přijíti, sněsti a Bohu v srdci to obětovati; a doma v čeledi přílišného klanění, jakož Bohu se činí, neoblibovati, nechtíti i kaziti to, a nikoli se v tom nekochati. A znáti, že čest slušnou Pán Buoh dopouští proto, když se na místě Božím v službě a v zprávě slouží Bohu v lidech k jich dobrému, a když se věrně slouží a hodně, tehdy dlužen lid podlé Boha slušně to činiti pro své ponížení i pro vděčnost. Avšak nemá jí ten, komuž se za práci děje hodně, žádati. Pakli nehodný jest té cti neb pro prázdnot od práce, neb pro nepravosti své etc. a děje mu se, teh[E1a]dy mu [se] nedobře děje a on zle požívá. A tou příčinou Mardocheus nechtěl se pyšnému zlostmému vražedníkovi lidu Božího Amanovi klaněti, a toho z pajchy nečinil, ale z bázni, aby nepřenášel cti Boží na člověka nehodného [Est. 3,2].

Také, jakož často řečeno, má míti oděv slušný, poctivý a potřebný i příhodný životu, věku, místu i povolání svému, bez zbytečnosti, stkvostnosti, nádhernosti i oplzlosti a marnosti bláznivých, aby z sebe boha cizího, ano modlu ohavnou, pyšnou, nečistou, marnou k pokloně, k službě i k poctivosti neučinil smysluom bláznivého lidu, jenž to, což vidí, ctí a žádostí svých oplzlých očí pase na tom [E1b] a k nepravostem tudy přichází a slouží hříchu a d'áblu při té osobě šperkovné, a k následování sebe a k pohoršení místo dává. A u figúře toho Božímu lidu

¹ = 2 Sam.

² Podle Vulgaty. (V bibli Melantrichově 1556: nehleděla té ozdoby ženské krásné.)

nastrojeny ženy krásné a ozdobné a oplzlé bohy na hrdle i na prsích majíce, a když lid s nimi hřešiti chtěl, nedopustili jsou, leč se Boha odpřísáhli a poklonu modlám učinili [Srov. 4. Mojž. 25,1n]. Avšak puovod toho všeho pohoršení šperkování oplzlé jest. A báti se jistě mají, by na ně nepřišlo Páně promluvení: *Běda světu od pohoršení* [Mat. 18,7].

Také předkládáno jim býti má, že v důstojenství řídcí velmi nalezeni Bohu milí pro povajšené srdce a líbost v tom nezřízenou a kochání [E2a] marné a pro zapominání na se co jest, až i dobří a Bohu milí vyvíjeli [se] a trestání velmi, jakož svrchu dotčeno. A ku příkladu toho jest anjel v nebi pozdvižený a člověk v ráji svedený, nebo Buoh pajchy vždy nenávidí.

Učení také býti mají, aby nad své vyšší se nezpínali, ale jim v slušném poddání byli, rovným sobě se nepředkládali, ani nezřízeně se zlému protivili, odpírali, ani sami se mstili, zlým za zlé odplacující [Řím. 12,19.17], poddaným svým samou péčí a zprávou předčili. Jinať dobrý člověk kam se koli hne, upadá v nebezpečnosti škodné proti umyslu Pána Boha ustavujícího řád, zprávu pro konec jím míně[E2b]ný, lidem světa dáváje tuto nerovnost povahy, dával jim i čest,¹ a oni pro samy věci zemské a světské činili někdy i to, což Buoh chtěl míti.

Než jiné již lidu věrnému v duostojenství postavenému, jdoucímu k věčnému životu, má předkládáno býti, i pro jiný konec v to jíti neb v tom řízenu býti, jenž jest z dobrých skutkuov slavná odplata v nebi. Protož nebezpečně a naprosto zle činí ten, kdož samú chválu předkládaje i následuje jí, aneb bez péče a práce v zprávě chvály hledá a cti požívá neb platuov, kdež naprosto marná jest, aneb pro samú čest zprávu přijímá, kdež nařizena jest a život svůj [E3a] i vše k tomu vynakládaje. A to slove vlastně chvála světa, nebo ji světu a všemu dobrému i zlému předkládají a pro ni vše činí jako pro konec poslední. A ti ze všech najhorší jsou, jenž nejsouce dobrodince lidští, aneb zahálejíce, neb zle zpravující, i osobují sobě čest tuto a sobě se líbí, v mysli své vajší se nad jiné rouchem i postavou, nepožíváním práce, v prázdnoti, v pokrmích etc. se vyvyšují, jiné potupují, lehce váží, hanějí, chlapují, míst vysokých šetří, zapomínajíc na svého i jich Pána, na své i jich přirození, na svojo i jich konec. A tuť svod skrytý a smrdedný ve dveřích jest. A takovým pro [E3b] tu příčinu nesnadné jest vjíti těsnou branou [Mat. 7,13] a obrátiti se ku ponížení jako dítě [Mat. 18,3]; a jinak nelze vjíti.

Také rada dána býti má těm, jenž urození jsou, jenž v duostojenství skutečném nejsou, k utíkání všeho toho, čehož zle a nespravedlivě lidé světa požívají, aby ovšem oni nejsouce v práci, nepoživali toho v živnosti, v požívání pokrmuov, nápojuov, oděvův, slouh etc., ani sobě k vysokosti neb ke cti sloužili služebníky, stavením, koňmi a jimi věcmi. Nebo samo urození neb bohatství nečiní člověka chvály hodného, než sama práce a zpráva podlé moci zřízené skutečně činěná. [E4a] Protož marně jí jinde dobývají lidé nezřízení, jinak o ní stojí, zle a loupežně jí požívají; a tuť grunt jest zprávy lidí povajšených, proč jsou a co jim příleží neb přísluší.

Těž podobně i při cti má smajšleno býti, že jí nezřízeně nesluší žádati, ani pro ni pro samú sluší zprávy přijímati, ani jí bez péče a práce užívati, nebo sami dobrodince mají ctění i chválení býti. Než místo toho již stojí toto zlé ohavné, aby bohatství, okrasy a drahosti rúcha, stavení, jména, důstojenství neb s jinými věcmi čest přinášeli a ne dobrodinství v zprávě pracně k užítku lidí poddaných, a to všude, v duchovních věcech i v [E4b] světských. Protož pravé to slovo jest: *Všem dluhy plaťte, komu čest, tomu čest* [Řím. 13,7]. Ale v tom přijímání cti sluší se na péči míti věrnému, a pokorně s Davidem říci: *Ne nám, Pane, ne nám, ale jménu tvému daj chválu* [Ž 115,1]. A to k tomu poslouží, spatřování povinnosti a práce své, činí-li jí dosti, věrně a právě, nad čímž postaveni. A by činil vše, ještě nesluší žádati cti samé na zemi k líbosti své a k kochání svému, leč snéstí a strpěti pro poddané, když jest střídmě učiněná. Než nestřídmě, kteráž věc Boží jest, nesluší přijímati, ani jí dopuštěti ctíti, ale radějí žádati věčné cti, kterouž Kristus dá, když dí [Mat. 25,21.23]: *Měhoděk slouho věr[E5a]ný a dobrý,*

¹ Odtud do konce této kapitoly téměř úplná shoda s UrS 45a-46a (kap. 3 O cti).

žes byl nad málem věrný, nad mnohém tě ustanovím. A tak jim sluší raditi, aby o sobě nízce smyslili, pamatující, že přirozením i pokutou smrti jsou rovni jiným, a že obecné věci rovné s poníženými mají, rovné v Kristu a v církvi obecné, a že v Kristu ani urození ani důstojenství samo z sebe jest co platno, než sama víra, jenž skrze lásku dělá [Gal. 5,6] a život z víry k Bohu duchovního urození i k bližním pro Boha v zprávě.

[Kap. 3] **Zpráva při zboží.**¹

Zboží pak aby nezřízeně nežádali, ani lakomě dobývali, ani skoupě drželi, ani zle po[E5b]žívali. Zřízeně žádají, kdož spravedlivě pro živnost slušnou a pro duoklad k práci a k zprávě poddaných žádají. Jakož dí svatý Pavel (Řím. 13 [6]): *Proto i daně dáváte, nebo i slouhy Boží jsou, sloužíce z toho* a živnost slušnou majíce v potřebě, aby práci v zprávě vésti mohli a ochraňovati i obhajovati poddané své.

Zle pak zboží žádá ten, kdož z samé lakomé žádosti neb pajchy neb rozkoše žádá. Také i ten nezřízeně žádá, kdož jsa nad lidmi v zprávě, pro samú živnost a ne pro zprávu prvotně a pro pomoc k ní žádá buď platuov dojíti, neb koupiti a v tom ustrnutí srdečné má.

Zle požívá platuov a dů[E6a]choduov ten, kdož ku pýše své a k marnostem a k kratochvilem a k stkvostnostem v rouše, v stavení a v hodování a k rozkošem etc. požívá. A ti mrhají a rozptylují statek Pána svého [Luk. 16,1] a počet těžký z každého šartu vydadí z něho.²

Zle požívá ten, jenž zbytečné slouhy a služebnice má, na ženu, na děti, na slouhy aneb na se zbytečně stkvostně, šperkovně, oplzle nakládá a psy i jiné marnosti chová k svým kratochvilem s velikým obtěžováním lidským, s lovy i se škodami jich na poli i jinde.

Item: Zle dobývá i požívá ten, kdož lidi obtěžuje netoliko starými nespravedlivými předky a neprávě skrze ně v[E6b]zloženými platy, robotami, ale i novými vymyšlenými, aneb pokutami nespravedlivými a utiskováním, šacováním, loupením, ješto to, ani jiné často, nemuoz někomu postačiti k jeho nepravostem.

A ti takoví měli by pokání činiti, měli by navrátiti zvlášť nuzným spravedlivě a přestati toho a neospravedlňovati se předky, majíc k vajstraze pokání bohatcovo v pekle, chtícího teprv bratří vystřící, jimž poručil statek ve zlém požívání, maje za to, když v tom zlém užívání zemrou jako i on bez pokání, přijdouc za ním do pekla přivětší jemu muk a oni též potomkuom [Luk. 16,28]. Protož kající mají ovotce pokání hodné či[E7a]niti podlé příkladu kázaného v evanjelium na Zacheovi, kterýž ku Pánu Kristu řekl (Luk. 19 [8]): *Aj, polovic statku mého dávám chudým, a oklamal-li jsem v čem koho, navracuji to čtvero*; a podlé kázání Kristova [sic] pokání zapsaného v prorocích, kdež se dí (Ezechiel 33 [15]): *Bezbožný aby zastavenou věc vrátil a vydřenou zase navrátil. A přátely [aby] sobě činil z mamony nepravosti, aby přijat byl do věčných stanův* (Luk. 16 [9]). Též [aby] plnili řeč Boží, prikazující kázati pokání Zákona Nového hříšnikuom pokrytým, jenž k nim takto dí (Izai. 58 [5-14]): *Tento půst vyvolují: Zprostíti svízeluov poddané, rozvázati břemena jha, osvoboditi soužené a abyšte každé [E7b] jho roztrhali; zdali ne, aby lámal lačnému chléb tvooj, utryzněné, vyhnané, nuzné uvedl do domu. Jestliže uzříš obnaženého, aby odíl jej a před tělem svým neskrýval se. Tehdy vyřítí se jako zasvetnutí světlo tvé, a dlouhověčnost tvá ihned se ploditi bude. Spravedlnost předejde tvář tvou, a sláva Páně přijme tě. Tehdy vzyvati budeš, a Pán vyslyší; volati budeš, a díť: Aj, toť mne máš. Jestliže odejmeš z prostředku svého jho a nebudeš vztahovati prstu a mluvíti neužitečně, jestliže vyneseš lačnému duši svou, a duši ztrápenou nasytíš, jižť vzejde v temnostech světlo tvé, a bude mrákota tvá jako [E8a] poledne; a dovedeť tě Pán vždycky, a v suchosti nasytí duši tvou, a kosti tvé ztuční; a budeš co zahrada vlašná, a jako studénka vody, jejíž voda nikdá se neztratí. A vzdělávati z tebe budou věčné samotiny, základy věkuov zbudíš. Nazván budeš zase vzdělavatel zbořenin, a zase propravovatel stezek k bydlení. Jestliže odvrátíš*

¹ Tato a následující kapitola jsou paralelní s kap. 4 v UrS (Při zboží zpráva).

² Další tři odstavce UrS nemá.

nohu svou v sobotu, aby nikoli nečinil vůle své ve dni mém svatém, tehdy povoláš k sobotě rozkošné, aby byla posvěcená, a ctěn byl Pán. Jestli, řku, tak jej ctíti budeš, aby ani cest tvých nečinil, ani vuole své nenacházel, ani slova svého nemluvil, již kochati se budeš v Pá[E8b]nu a já tě dovezu na výsosti země a krmíti tě budu dědictvím Jáкова, otce tvého, nebo usta Páně mluvila jsou.

Zle také požívá zboží ten, kdož péči nevede o lidi, ani zprávy, ani obránce ani dobrodince jich jest. A ovšem, když pak sám jim zle činí, i jiným, moha a maje zastaviti, dopouští, úředníky ukrutné, vyhledavače důchodův právě i neprávě a nedobrodince lidské ustavuje, a mnoho zlého činí. Ale aby v krátkosti zavříno bylo: Dobré požívání zboží, platův, důchodův pro samú živnost slušnú a pro pomoc k zprávě poddaných jest hodné i spravedlivé. A kamž se koli hne odtud člověk, v tom zrodilý nebo postavený, [F1a] nelze se bude Bohu líbiti. Protož nesnadno bohatému do království nebeského [Mat. 19,23] pro zlou a nezřízenou žádost a nespravedlivé dobytí zboží a pro nezřízené jeho držení neb užívání a pro nepředkládání věčných věcí. Nemožné pak vjíti pro neprávě dobyté zboží proti spravedlnosti Boží s křivdami, lstmi a oklamáním, ukrutnostmi, loupeží a pro zlé držení neb požívání nezřízené v lakomé žádosti. A protož dí Sirach (Ekleziast. 31 [5-6]): *Kdo miluje zlato, nebude spravedliv učiněn. Nebo mnozí jsou ku pádu pro zlato přišli a učiněno jest v kráse zlata zatracení jejich. A že řídci jiní jsou, dí [v. 8-11]: Blahoslavený bohatý, jenž nalezen bez po[F1b]škrny a jenž po zlatu neodšel, ani ufal v penězích a v pokladích. Kdo jest ten a chváliti budeme jeho. Učinil jest divné věci za života svého, kdo zkušný v tom a dokonalý nalezen jest, a bude jemu sláva věčná, jenž moha přestúpiti, nepřestoupil, učiniti zle, neučinil. A protož upevněny jsou dobré věci jeho a almužny jeho vypravovati bude veškeren zbor svatých.*

[Kap. 4] **Míra požívání zboží, důchoduov a platuov.¹**

Míra důchodův a platův i zboží dobývání neb užívání jest zpráva poddaných podle příkázání Božích. A pro tu zprávu a [F2a] pro dobré poddaných sluší i zboží nasaditi a časem jeho i nepožívati v částce, měla-li by zkáza na lidi přijíti, poněvadž pro zprávu poddaných dáno jest, jako i čest. A protož tu učeni býti mají věrní páni, aby znali povolání své a nepýchali nad poddanými, poněvadž jsou jich služebníci, ani se ukrutně měli k zkáze jich, poněvadž jsou jich a býti mají dobrodince, a sami se i čeled' chovali bez utisku poddaných. Jimž žádná věc za zprávu nemůž položena býti, ani staré výsady ani nové, než samo přítomné dobré poddaných, ani s tím, což nespravedlivého jest, koupení, ani předkův jeho v témž držení, nebo tě [sic] lidí Bůh pod[F2b]dal ne pro břicho a pýchu, neb chválu, neb žádost lakomú, neb zlost ukrutnou, ale pro zprávu a zachování jich v časném dobrém v pokoji. Aby v tom práci mohl vésti a k ní hotovost i dostatečnost míti, přidal čest i platuov.

Věrných pak panův sluší, aby byla dokonalejší spravedlnost, aby prvotně pro Boha a pro milování bližních a pro naplnění vůle Boží a pro odplatu věčnou tu práci s lidmi vedli, hodně chodíce povoláním svým. A kdož toho umysla Božího pro ten konec jím míněný nečiní, žádná jemu jiná věc nespomůž, by mohl hodně choditi povoláním svým. A kdož tím umyslem v statek [F3a] buď po rodičích, buď po přátelích neb koupením neb nápadem nevšel, ale vstoupil na to jinudy, neb lakomou žádostí, neb pajchou aneb jinou jakoužkoli náchylností nezřízenou, takový jest podlé řeči Páně ve Čtení [Jan 10,1] *lotr a zloděj* a ne zpráve, aniž mu nepřisluší o lidech v zprávě, než potud a podlé toho, pokudž by a podlé čehož by požívati jich mohl, aby neb bral, neb dral a loupil, a úředníky dráče, loupežníky a tyrany nemilostivé měl, anebo aby nedbánlivý byl, děj se jeho lidem jak se děj. Ale kdož umyslem upřímým všel, má znáti, že jeho umysl má řízen býti věrou obecnou křesťanskou v smlouvě a v posvěcení [F3b] svém v ní, a v spravedlnosti z té víry svědčenou v milování k Bohu nadevše a k bližnímu jako

¹ UrS: 47a-b.

sebe podle řádu té spravedlnosti, miluje ji a stojí k ní skutečně v slovu i v skutku v příkazáních jejích i v zprávě i v obyčejích křesťanských v náboženství i v obcování. A nenávidě vši nespravedlivosti, nepravosti, nešlechtnosti i všeho zapověděného zlého proti svému povolání při sobě i při svých a chtě, což na něm, všem prospěti a žádnému neškoditi.

Také v poslušenství v Jednotě stojí, a v řádu učení, napominání, vajstrahy i trestání přijímaje, bez rady v znamenitějších věcech nic neč[F4a]ně, v pokoře, v trpělivosti mnohé obcuje etc., světem a jeho právy a řády se nezpravuje než potud, pokudž by nebylo na odpor zprávě víry Písem svatých a obyčejom křesťanským i povolání vlastního etc. A že spravedlnost má býti zřízená, nebo ne ta spravedlnost jest, že v právích neb v rejstřích zapsaná; ani ta zřízená, že tak starobylý obyčej neb zřízení vši země, aneb cokoli jiného, neb že od předků a držiteluov toho bylo tak, aneb s tím jsem koupil. Na to neb na jiné nesluší na samo patřiti člověku spravedlivému, ale prvotně na řád spravedlnosti, co čemu má zřízeně najprv podle Boha a svého vla[F4b]stního spasení, potom spasení Jednoty a bližních, potom užitečného a potřebného povolání, stavu svého etc. předloženo býti a co po čem má státi. Ač mnohá práva, ustanovení a zákonové dobří mohou státi, však tak, když jich člověk zřízeně požíval by bez rušení řádu spravedlnosti svého spasení, k Bohu, k církvi etc. Také přítomné příčiny a budoucí čas má řediti, co čemu předložiti sluší. A tuť lakomým, pyšným, hovadným etc., že nemožné té spravedlnosti zřízeně k lidem činiti, než oni zase sami ji obecně nehodně chtějí míti, často i neprávě, nejsouce jich obráncé a zprávcé, ale zkázcé, nepamatující, co Pán dí (Mat. 7 [12]): *Co [F5a] chcete, aby vám lidé činili, čiňtež i vy jim.* A Tobiáš starý, uče syna, dí [Tob. 4,16]: *Co sobě nechceš, nečiň jinému.* Kteříž by pak práce s lidmi neměli mnohé, protože by lidí málo měli, mají s právem o živnosti své i svých pečovati pracemi slušnými a neobtěžovati chudiny a nechtíjí jimi sobě dotahovati nad to, než sluší jim pomáhati, ani v jich živnosti, v pastvách jich rozmnožováním stád překážku a zádavu činiti, ani svých věcí k nim příliš v kořist hnáti, v lesích někde, v čemž svoboda bývala, jako v hruškách, v žaludích a v hubách a někde v travách, někde bez škody i v pastvách. A pakli kteří ani práce, ani živ[F5b]nosti mohou míti dostatečné, mají se v požívání pokrmuov a nápoje, oděvu, stavení, slouh, služebnic, čeledí a jinými věcmi nepřirovnávati jiným dostatečným a střídmým, ovšem nestřídmým a marnotratným, ale tak se živiti, pokudž spravedlnost zřízená dopouští a nestyděti se podělati, i ženu i děti k tomu vésti, a každému podle spuosobu a možnosti dílo obzvláštní poručiti místo jiných slouh a služebnic a poslův, a spolu s čeládkou jinou pojídati pro sporotu; a aby z spravedlivé práce své živi byli.

Všem pak bohobojícím sluší se varovati rozkoší v pokrmích, v nápojích, v hodování, v oděvu cho[F6a]děcím i ložním,¹ v dlouhém léhání v čas náboženství neb prací lidských a dlouhého sedání na noc, aby na ně nepřišlo to, což povědíno: *Obrátili jsou noc v den a den v noc.* [Job 17,12?] Varovati se mají i prázdnoti, matky všech hříchuov, tulaček daremních, aby na ně nepřišlo to, což usty Davida řečeno (Žalm 72 [=73,5-7]): *V práci lidské nejsou a s lidmi bičování nebudou. Protož držela je pajcha, přikryti jsou nepravostí* (totiž, že to na řád jich nesluší) *a nemilostivostí, vyšla jako z tuku prázdnoti nepravost jich, šli v žádost srdce svého* etc. Sluší se i zlého marného tovaryšství varovati, čeled' zřízenou míti, obyčejův dobrých následo[F6b]vati a nestyděti se za ně při náboženství svém. Spříznění a tovaryšství s marnými velmi se varovati, nebo odtud mnozí hříchové jsou. A děti ke dvoruom nedávati, nebo ničemémuž dobrému nenaučí se, ale všemu zlému, marnostem, prázdnotem a zlým obyčejům, hospodářství a živnostem spravedlivým je vyučovati a v kázní a v zvyklosti dobré etc.

¹ UrS začíná podobně kapitolu 5. (O rozkoši), ale rozvádí ji jinak.

[Kap. 5] **O témž zpráva kratší.**

Apoštol svatý Pavel dí [1 Tim. 6,17-19]: *Bohatým tohoto světa prikazuj, ať nejsou vysokomyslní a ať nedoufají v nejistém zboží, ale v Bohu živém, kterýž dává nám všeho hojnost k užívání a ať dobře či[F7a]ní a bohatnou v dobrých skutcích a jsou snadní k udělování, rádi se zdělující, skládající sobě sami základ dobrý napotomek, aby dosáhli věčného života.* Protož věrní páni učení býti mají jedno, aby se z bohatství nevyvyšovali a chudých nepotupovali, ani naděje v nejistém zboží mívali, ale v Bohu živém, nic cizího nežádali, nespravedlivě aby nedobývali s urazem a s pohoršením a s přestúpením přikázání Božích i dobrých obyčejův a poctivých mravův, a aby nečinili křivdy chudíně neb nuzným žádnou věcí, ani půjčkami a nenavracováním, ani zůstáním mzdy neb záplaty u slouh, řemeslníkův, lidí [F7b] pracných, ani děláním rybníkův, ani přivětšováním stád, rozmnožováním popluží, luk, skrze roboty. Nebo ty věci volají na pomstu a mstitel jest jich Bůh. Ani brali jim čeladky potřebné, dětí, synův, dcer neb slouh, ani pod zámyslem opatrování je i statek jich zmařovali. Jinak dopustí na jich děti Pán Bůh, aby matky jich vdovy byly a děti sirotci a statek jich rozptýlen byl, jakož mluví v prorocích [Žalm 109,9; Přísl. 10,3]: *A aby lidí nezarmucovali neprávě, k zámutkuom, k pláči nepřivodili a žádného bezprávně neutískali v jeho spravedlnosti, na svém dosti měli.* Item, aby zboží svého zle marnotratně nepožívali, utrácení[F8a]ce hodující, rozkoše a kratochvíle plodíce a veselé marná, ale bázeň majíce, aby jich Bůh tím neoddělil, a čekajíce, že Bůh požádá od nich počtu z každého šartu, jak dobyli i užívali. Item, aby na pajchu, na marnou chválu, na šaty, na život, na zbytečné věci jako na stavení, na děti, slouhy, koně, psy etc. nenakládali, aby na ně bída předpověděná Pánem Kristem nepřišla, když dí [Luk. 6,24-26]: *Běda vám bohatým, jenž hojnost máte, nasyceni, veseli jste a chválu a slávu máte, nebo lačněti, žízni, nuzní, potupí, plačící budete v zlořečenství.* A zase, kdež nesluší, aby skoupě, neuzíle nedrželi statku, ruku k chudým nevztahující, ani če[F8b]ledi ani robotujícím, zvlášť na žni, potřeby k živnosti dávající, ale zase aby snadní byli k udělení, chudé opatrovali, zakládali, zvlášť své lidi, jim půjčili obilí, peněz, lesu (mají-li) k stavení udělili a jiných potřeb, pohodlní jim byli i oděvem nuzné odívající i lačné krmíce a jiné skutky milosrdné činíce. Aby pokání činíc, hříchy své předešlé almužnami vykupovali [srov. Tob. 12,8] a činili sobě poklady, nadějí přijetí do věčných stanův v nebi [Luk. 16,9]. A oklamal-li by kdy koho odjetím dědin neb luk neb obcí k rybníkům, neb v koupi neb v prodaji neb v směně, aneb předkové toho zboží komu jakúkoli křivdu učinili, aby zase, jestli [G1a] komu, navracovali a nedobývali, ani honili s utiskem lidským, by i umyslem tím, aby na chudé dali, nebo by to Buoh od nich nepřijal, nebo jest to krev chudého, a kdož to Bohu obětuje, jest jako by syna zabil před očima otce a tím ctíti jej chtěl. Item, křivdy své a škody aby trpělivě nesli, ne ihned pro ně poddané své zlostně a mstivě trápili a těch, jenž pod nimi nejsou, nezajímali, se škodou svědky vodili, soudy ukrutnosti podlé práva světa provodili, ale aby učení Kristovo v trpělivosti provodili, zachovávali, neodplacující zlým za zlé [Řím. 12,17], ani moci světa vždy užívající, nebo se skrze ni milost a přátelství nepůsobí. Ale přátelství [G1b] smlouvy často užívající, neb nesnadně moci světa požívati k svému dobrému, aby milostivost, trpělivost zachována byla v pokoji. Protož pokudž nejvíce možné utíkati toho a v trpělivosti vládnouti duší svou [Luk. 21,19]. Nebo jakož nesnadno bez hříchův moci světa užívati k jiným, tak nesnadno užívati jí k obraně své při svém, nebo ona, jakož řečeno, milosti, milování a lásky bratrské nečiní, ale odjímá i tu, byla-li by jaká, a bezděčně přinucuje k dobrému a odtrhuje od zlého. Protož postavena jest k bázni nepravým, zlým, nemilostivým a nespravedlivým, a to ještě když jest dobře zřízená, jakož Apoštol píše [Řím. 13,3-4]: *Chceš-li se mo[G2a]ci nebáti, činiž dobře. Nebo slůha Boží jest, tobě k dobrému, totiž k časnému, k obraně i ku pokoji. Pakli zle činiš, boj se; nebo ne nadarmo nese meče, ale jest mstitel zlého skutku.*

[Kap. 6] **Zpráva panuom k čeledi.**¹

Páni aby hleděli míti, mohou-li, čeled' jednomyslnou a ctnou, k potřebě, a čeledi ne-ctné a nepravé se varovali a najniž nepravostem místa nedávali. Item, čeled' kterůž mají, aby slušně chovali, potřebami opatrovali, křivdy nečiníce v pokrmích neb ve mzdě neb v trestání, ve zlosti a z pomsty, neb počítáním na ně škod, aby na mzdě srazili. |G2b| Item, aby kázeň na ni slušnou bez náhlosti a lání činili. Item, aby jim v náboženství jich slušným nepřekáželi. Item, manželek svých a dítek nešperkovali, zvlášť oplzle. Item, o domu svém péči měli, zvlášť s čeledí věrnou modlitby časem slušným činili. Item, dítky k dobrým zvyklostem vésti, od marností světa odvoditi, přílišnosti v pokrmích, v spaní, v řeči neb v jiném nedopuštění, k ráci, k poslužení, k mravům a k jinému dobrému vésti a o dům svůj péči míti, dobře zpravovati, věda, že Buoh požádá počtu.

[Kap. 7] **Zpráva při požívání moci světa.**²

|G3a| Čtvrté, při povajšených moc se nalézá, o niž Apoštol dí [Řím. 13,1]: *Nebo není moci jediné od Boha, ale které věci od Boha jsou, zřízené jsou.* Moc pak dána pro zprávu a obranu poddaných ku pokoji a dobrému časnému před zlými a soběvolnými. Zpráva pak záleží v zřízení a v skutku a v skrocování zlých a nepokojných, a ku pokoji a k chvále dobrých; a aby to nad lidmi činěno bylo, dána jest od Boha moc. A kdež se zpět vede v ukrutnosti a v zlosti, není Boží, ale drakova a šelmy [Zj. 13] a zvlášť proti věrným a spravedlivým. Moci pak svět-ské nabývají jedni po rodu, jiní kupováním platův, ji|G3b|ní volením v zprávy, v úřady a v práce rozličné. A těm všem moc dána ne k zkáze, ale k vzdělání [2 Kor. 13,10], ani k zprávě duchovních věcí, ale časných, ne podlé vůle své, ale podlé spravedlnosti zřízené. Nebo to toliko mohou, což spravedlivé, zřízené a právě mohou, a nic nemohú proti spravedlnosti a pravdě; a což činí proti tomu z moci, tu moci v tom zle a neprávě k svému trestání užívají. A spravedlnost zřízená není bez milostivosti a dobrotivosti, než nedobře zřízená spravedlnost, ta stojí s křivdami a s nepravostmi, s ukrutenstvím. A ti mocní zle moci užívajíce, nepokají-li se, mocné múky sobě připravené trpěti bu|G4a|dou [Moud. 6,6]. Protož křesťanu huore než svět-skému, nebo světský požívá moci podlé práv zřízených světa, jenž ne všudy jsou spravedlnos-tí zřízenou podlé Boha. Ale věrný moci musí požívati podlé práv a vajsad zřízených zákonem víry Písem svatých v smlouvě Nového Svědectví, v spravedlnosti přikázání Páně, bez škody spasení svého, s prospěchem poddaných. Nebo řád spravedlnosti tomu chce, aby užitkové a prospěchové poddaných předčili před prospěchy a užitky mocných. A kdež obojí státi mohou podlé vůle Boží, aby toho požíváno bylo, a kdež by mělo býti zrušení vůle Boží, aby obé státi mo|G4b|hlo, musí opuštěno býti, nebo věci věčné mají předkládány býti časným, nebeské zemským, duchovní tělesným, Boží lidským, spasení vlastní všemu spasení bližních, všem časným, tělesným i zemským věcem, obecné obzvláštním i svým etc. Ale což jest nyní o řádu spravedlnosti vésti, svět nepřijme a věrní velmi nemocní a mdlí. Než proto sluší oznámiti, což spravedlivého jest. A pakli by užitkové a prospěchové panští byli a lidem zkáza odtud šla, by pak i práva k tomu byla a staré vajsady, již moci se zle požívá, nebo moc jde k zkáze zřízené spravedlnosti. |G5a|

¹ Srov. ZK 218b a D I, 246n = DG 98n.

² Srov. UrS kap. 6 – O moci (48a – 49a).

[Kap. 8] **O prvním skutku moci zřízení.**¹

První pak skutek moci jest řízení světa. A to řízení bývá v ustavení nižších pomocníkův k zprávě poddaných, úředníků, a k řízení důchodův a platův vybírání. Při kterémžto řízení učení býti mají věrní páni, aby osoby hodné k tomu řídili, což muž býti, ne pyšné, ne lakomé, ne zlostné, ne ukrutné, ne následující darův,² ale opatrné etc., poněvadž ti mají pomoci pánu nésti břemene, jimž částku moci své udělití má, aby ty věci doplňovali, kterýchž se nedostává při poddaných, ješto by pán s tu práci býti nemohl. Než muož-li sám pán s tu práci [G5b] býti, nesluší samému rozkoše a kratochvile provoditi a ploditi, úředníky toliko svých užítkuov řediti, jenž by toliko panské věci opatrovali a což poddaných užítku, zanedbávali, leč tu, kdež by viny byly, aby na nich uhony měli a loupili. A protož aby znali, že ten řád velmi pracovitý jest, a v práci a v službě vešken založen. A tak věrným nesluší se přirovnávati tomuto světu.

Moc také bývá při řízení³ a ustavení práv při poddaných vespolek, neb k sobě, aneb dávno zřízených k ostřihání. A o tom svrchu etc.⁴

[Kap. 9] **Moc při soudu.**⁵

[G6a] Moc také bývá při soudu pro odpory, nesnáze, křivdy, škody, aby mohli ty věci k upokojení přijíti. A věrní při tom mají vystřihání býti, což soud převracuje, aby se toho varovali, jako jsou nezřízené náchylnosti, převracující soud spravedlivý, jako nezřízená milost, zlost hněvivá, nelibá, rozum překračující, nenávisť, závist, nechut' osobná, lakomá žádost, darové, kvapnost, osob přijímání, řeči a nepravdy vyhledávání, napomáhání straně některé mimo řádné vyslyšení, aneb vyslyšení jedné strany a usouzení podlé toho bez druhé. Item, při soudu domnění své, při svou, spravedlnost svou na [G6b] péči sluší míti. A zase aby se toho drželi, co soud pravý činí, upřímost, opatrnost, vyslyšení, vzepťání, rozeznání, soud neb rozsouzení podlé času, místa, osob, příčin. Aneb podlé toho kdo, co, kdy, proč, s kým, kterými pomocmi.⁶ A tu jsou příčiny okolo stojící, podlé nichž soudové spravedliví mají se díti. Kdo? Tu se zavírá věk, stav, povaha, osoba mužská neb ženská. Co? Tu se zavírá řeč, skutek neb umysl, neb vuole o čemžkoli. Kdy? Zavírá se čas předešlý, nynější, budoucí. Proč? Zavírá se všeliká příčina vuole, umysla, řeči i skutku při zlém neb dobrém. S kým? Zavírá člověka, osobu, stav, věk, po[G7a]vahu, hovado etc. Kterými pomocmi? Zavírá rady, fedruňky rozličné, neb skrze se, neb jiné etc.

A učení býti mají, aby činili soudy s milosrdenstvím a s spravedlností. S milosrdenstvím nad nevědomými, nepamětlivými, nemoc[ný]mi, litujícími, opraviti příhodu chtivými. Spravedlivost v tom, což muož a má napraveno býti, spravedlivost v kázni, k bázni a k vjstraže. A aby odkladův nečinili pro své kratochvile, neb pro lakomství, ale konce činili bez přijímání osob.

Osob přijímání bývá, kdež rovné a jednomyslné viny i příčiny, a jednomu se při[G7b]soudí a druhému nic, a to pro přízeň aneb nepřízeň, aneb pro dary etc., též pro spravedlnosti, že jednomu se odejme a druhému přisoudí, aneb na přátely se neb na lidi dá. Osob přijímání bývá mocných, urozených, důstojných často, a zase chudých, nuzných, proti tomu slovu Božímu: *Nebudeš ctíti osoby mocného, ani přijmeš tváři chudého, ale spravedlivě souditi budeš* [3 Mojž. 19,15]. Též když pře vdov a sirotkův a lidí sprostných, nedostatečných

¹ Srov. v UrS kap. 7 /Při čem moc bývá). ZK 212n a Odpis proti odtržencům H4a i D I, 225n (= DG 91) jednají o téže věci jinak.

² Tištěno: nepyšné, nelakomé, nezlostné, neukrutné, nenásledující.

³ Tištěno: přirození.

⁴ V kap. 7 (?). UrS tu připojuje varování z Iz 10,1n.

⁵ UrS: 49b.

⁶ Srov. D I, 236 = DG 95 ve zprávě konšelům.

v řeči opouští se a řečníkuov krásno a mnoho mluvení se přijímá etc. Protož Bůh vždy toužíval na soudce, že opouštějí soud, milosrdenství a pravdu, pře vdov [G8a] a sirotkův nevcháze-la před ně. A tak soudcé země učiti se mají, aby soudům rozuměli, nebo soud jest pravé rozeznání mezi při a při, mezi křivým a pravdou, mezi spravedlností a nepravostí, mezi zlým a dobrým, mezi pravostí skrze vyslyšení a vzeptání příčin okolo stojících, o nichž svrchu. Usudek jest vyhledaná pravda, spravedlnost neb křivda, neb nespravedlnost.¹

Učení také býti mají soudcé, aby nebyvali kvapní a po vyslyšení jedné pře neb strany nikoli nesoudili. Po vyslyšení při obou [aby] strany nedrželi žádnému, ani straně kdo z nich bezpovolně fedruňk činil, ovšem nevynesený ortel vy[G8b]nášel a tváři a osoby nepřijímali. Jakož tomu mnohé vajstrahy Písem jsou postaveny, jichž se pro krátkost ponechá. Také aby střízliví byli i opatrní, trpěliví, smírní a v spravedlnosti jisté a v pravdě stálí, tak aby se hnouti nedali od toho, což před Bohem i před lidmi pravé a potřebné jest, a připravili se nemoudrosti i zlosti, utrhaní i pomlouvání snášeti v milostivosti a nemstiti své křivdy sami, ani zlým za zlé odplacovati [Řím. 12,17]. Také aby se právům Božím a usudkuom učili, aby skrze nevědomí a neopatrnost nepřipravili někoho k tomu, čehož nezasloužil, jako ke škodě aneb k hanbě, ovšem k trápení, nadto [H1a] k smrti, nebo tu jistoty soudu Božího zákona potřebí, podlé čeho Pán zabíjí i obživuje [5 Mojž. 32,39]. A opět: *My máme zákon a podlé zákona máť umřítí* [Jan 19,7]; nebo zákon smrti není spravedlivému postaven [srov. 1 Tim. 1,9], ale tomu a těm, jenž nemilostivě stále a zle a nepravě činí, o nichž dí [2 Mojž. 22,18]: *Nedáš nemilostivému živu býti*. A knížata nejsou k bázni tomu, jenž činí dobré, ale těm, jenž činí zlé, nebo ne nadarmo podlé Božího zřízení nosí meč, ale ku pomstě zlým [Řím. 13,3n]. Nebo kdož takové věci činí a polepšiti se nechce, hodni jsou smrti.

A netoliko mají se učiti znáti soudy a usudky Boží, ale i způsob lidský, proňž Bůh některým neodpustil, ale smrtí neb [H1b] jinou kázní trestal, a některým odpouštěl, jako cizoložství, vraždu Davidovi kajícímu [2 Sam. 12,13], nebo ze zlosti a z nenávisti toho neučinil, ani v tom obyčejný, neustupný, nekající byl. Protož sluší při tom i při jiném bázeň míti a pomněti, co jest Jozaphat k soudcím mluvil: *Vizte (vece), co činiti měli byste, nebo ne člověčí působíte soud, ale Páně* [2 Par. 19,7]. A cožkoli souditi budete, na vás se obrátí, jakož dí: *Kterou měrou měřiti budete, budeť vám odměřeno, a v kterém soudu budete souditi, souzení budete* [Mat. 7,2]. A dále: *Budiž bázeň Boží s vámi a s pilností vaší vše čňte; nebo neníť u Pána Boha našeho nepravosti ani přijímání osob [H2a] ani žádost lakomá daruov* [2 Par. 19,7]. A protož v Moudrosti [1,1] napomíná soudce: *Milujte spravedlivost, kteříž soudíte zemi, též milujte milosrdenství převyšující soud, nebo soud bez milosrdenství bude tomu, kdož nečiní milosrdenství, zvlášť ve při své, lehce uhaněti, potupiti, na statku i na životu bez lítosti souditi k trestání*. I má každý příkladem Šalomouna prositi Boha za soudy spravedlnosti, kterýž dí [1 Král. 3,9]: *Daj mi moudrost a rozumnost, abych všel i vyšel k lidu tvému, neb před lidem tvým, nebo kdo můž lid tento hodně souditi?* A dobré po učinění soudu spravedlnost souditi, a bylo-li by co neopatrně a nedobře souzeno, o[H2b]praviti s bázní Boží,² nebo jisté jest, že soudcé počet Bohu při soudu jeho dadí etc.

[Kap. 10] **O pūhonu k soudu.**³

Puohonuov žádných nemá věrný člověk, stojí v poslušenství a v řádu, činiti bez dotazu zprávcí svých, než má nejprvé ohledán býti ve při i v způsobu i v konci, a jak mu rada dána byla, tak učiniti má. Nebo pohnaný má pilně znamenati, s kterou osobou aneb s kterou při a před kým a který čas a s kterými pomocmi má a chce se souditi. A přede všemi věcmi má to na péči míti každý věrný v řádu stojí, což na něm, povinnost svou [H3a] aby chtěl zřízení

¹ Srov. podobné definice v D I, 231 = DG 93 (Zpráva soudcím světským).

² Srov. NauS E3b.

³ Srov. Zprávu jdoucího k soudu D I, 234nn = DG 94n i ZK 216b-217a a Odpis H6b.

všem činiti a tudy pokoje se všemi a ke všem následovati [Žid. 12,14], a provinění pokorně opravovati, a pokoje hledati i stíhati [1 Petr 3,11], a v křivdách domnělých zprávu přijímati a v jistých trpělivost míti, opravy a nápravy přátelsky hledati, a malé věci snášeti a pomíjeti a u větších trpělivost míti, a řád a spravedlnost zachovávat, zlosti nedati se opanovati etc. A jestli osoba z Jednoty poslušenství odporná jemu, nemá se s ní před světskými pod vyloučením, bez povolení, soudem světským souditi, ale domácím řádem a soudem má ohledán býti podlé zprávy zákona Božího. Item, jestli by osoba svárlivá a on netrpělivý, nepokojný, a k tomu, nemá-li, aby někdo jiný zaň vedl spravedlnost jeho, a ovšem nemá-li jistoty spravedlnosti, ano blíže pochybení, což na něm, má soudu nechati a nepoháněti k soudu, a pohnán jsa, hleděti se přátelsky smluviti, by měl přidati neb sebe ustoupiti. Také má-li právo světské a nemá spravedlnosti, a by i měl spravedlivost svú, a měl jistě tudy rušiti spravedlnost Boží, jakož se zvláště milování a přátelství a pokoj ruší a nepřátelství a nemilost vzdělává, nebo soudové a práva světská milosti a přátelství podlé Boha nepřidávají, ale ujímají; aneb že by tudy měla se křivda někomu státi, neb hanba znamenitá nezřízeně, aneb tudy někdo k hříchu přiveden býti a zrušiti svědomí dobré, aneb tudy příčinu dáti větší škodě své a k nebezpečnosti statku, neb života, neb svých – a krátce, strach, že by na horší mohlo vyjít, v takových příčinách nesluší poháněti, a pohnán jsa, můž-li, přátelsky rozeznán i smluven býti, ovšem když by křiv aneb vinen byl a naplniti řeč Kristovu [Mat. 5,25]: *Bud' povolen protivníku tvému rychle, doníž jsi s nim na cestě, ať by protivník tvůj nedal tě soudci a soudce dal by tě slouze a vsazen byl by do vězení etc.*, ani poháněl koho z pomsty pod tvárností spravedlnosti, nebo dí Kristus [Mat. 5,39]: *Ale já vám pravím, neodpírajte zlému a zlé za zlé.* Ani by tím jeho naučiti a přátelštější mu býti učiti chtěl, dí Pán [Mat. 10,24]: *Není učedník nad mistra.* Ovšem ze zlosti toho mu činiti nemá, jakož dí [Mat. 15,14]: *Slepý slepého veda, oba v jámu padáta.* Jakož se to přihází, že maje při spravedlivú, avšak pro zlost, sváry, hanění, nářky nedůvodné ztratí ji a u vině zůstane.

Také není-li oč, ovšem o zbytky a marnosti, nemá k soudu poháněti, ale radše trpěti. A pakli by byl pohnán a tažen, můž-li, má pilnost přiložiti vyprostiti se, by měl pak v něčem sebe ustoupiti pro dobré své k Bohu neb k bližním. Pakli nemuož a jistá jest věc spravedlivá a znamenitá, bez niž znamenitý nedostatek měl by býti, sluší se k ohledání dáti s zachováním pokory, tichosti, povolnosti, trpělivosti bez hanění, pomlouvání, s zachováním milosti pracně, by měl i křivě souzen býti. Pakli jest o věc a spravedlivú, však zbytečnou, bez níž dobře býti můž, nemá se souditi a nesnáze a nepokoje strojiti, ale doma ohledán sa od zprávcův, má-li pravdu, má to na poklad [Mat. 6,20] vložit; a poněvadž měl by to při svém činiti, ovšem při cizím. Item, ze zlosti a z nenávisti nemá poháněti, neb břevno v oku jest [Mat. 7,4] a slep jest; a zdá-li mu se tím prospěti k bližnímu, pokrytec jest; a pohnán jsa, nemá zlé za zlé činiti, ani zlořečiti a před soud cí se svařiti a haněti, neb se potom mstít. Item, žádný by neměl k soudu jíti, leč z nuzné potřeby, bez niž by býti bylo nelze; a byť i nuzná věc byla, nemohl-li by v tom spravedlnosti Boží a svědomí dobrého zachovati, má radši nouzi trpěti na statku, na cti i na životu. A tak doma má prvé o to radu bráti, sluší-li to učiniti čili nic. Též nemá žádný bez dotazu sstavovati a tudy ke škodě lidi připravovati, a sstaví-li, nemá dáti tomu trpěti škody nenabyté, kohož pro jiného sstaví, ale jemu to napravit. Také nemá v své při žádnému na hrdlo státi, neb pomsty žádati, neb na pomstu volati anebo zlým za zlé odplacovati [Řím. 12,17] etc.

[H6a] [Kap. 11] Zpráva řečníkům.¹

Žádný Bratr nemá se v řečnictví vydávati sám od sebe o svý ujmě bez rady a povolení starších Bratří. Mzdy za práci větší nad vyměření zřízení zemského aneb mimo smlouvu dobrovolnú nevytahovati, ale jako rytíři na svých žoldích [Luk. 3,14] a služebníci na svých službách dosti míti. Pře nespravedlivé, když by ji srozuměl, nemá ji vyvoditi a toho, čím by ta pře byla, od ní má odvoditi. Item, nemá řeči množiti k chvále marné, ale slušně potřebu v pravdě pověděti a spravedlnost vědomú hájiti důvody, provody, svědky, odvody, odpory, zprávou, [H6b] bez hanění i trestání a zbuzování k zlosti. Item, mezi při neskonanou nemá jiné vtrušovati a nesnáze tudy soudcím činiti, leč by ta pře napomáhala té věci. Item, můž-li co přátelsky rovnáno býti, k tomu vésti a nakloňovati.

[Kap. 12] Zpráva svědkuom.²

Svědkové mají učení býti, aby z své kvapnosti sami od sebe k tomu nekráčeli, ale na radu šli a ohledáni byli, mají-li jistotu čili domnění spravedlnosti a pravdy, a neobracuje-li se na větší zlé. Bude-li k tomu nucen a tá [H7a]zán, aneb potřebou nuznou bližního, bez rušení přikázání Božích, veden, a nemá-li břevna nemilostivosti v oku, aneb ruce otevřené k darům, oči plné lakomství, jazyk pochlebný, rty lstivé, srdce křivé, nohy rychlé k vylévání krve [Řím. 3,15]. Item, má-li toliko slyšení o té věci a od té osoby čili jiné, vidění cizí čili své etc., to má toliko věděni své pověděti. A že při těch věcech mnohé nejistoty běží, protož dobré toho se stříci a nesvědčiti, leč v nuzné, spravedlivé a jisté potřebě, jenž by nebořila řádu spravedlnosti.

[Kap. 13] Zpráva při moci k trestání.³

[H7b] Moc také dána jest k trestání pro opravení té osoby neb jiných a k odvedení od zlého, mnohým neb někomu škodného. A to trestání bývá někdy slovy přísnými a zahanbujícími, soukromně, v mále neb v mnoze. A to má činěno býti s soudem rozmyslným, bez náchylností nezřízených, z provinění jistého a jiné pohoršujícího, má-li zjevně býti, bez lání a zlořečení a proklínání, bez přísah a jiných věcí. A podlé toho trestání s střídmostí, rozšafně má k užitku jíti. A tu potřebí bude pánu nebo soudci hněvu panství u sebe nedávati a zlosti, jenž míry v řeči nemá. [H8a]

[Kap. 14] Trestání při statku.⁴

Bývá trestání skutečné při statku, jako daněmi uloženými aneb odjetím věci některé neb všech. A má-li to kdy býti, má soud učiněn býti jistý, proč to a s jakým užitekem odjímání býti má, aneb s jakými výmínkami, pro který konec, a můž-li tím napravení býti čeho, aby lakomá žádost v příčině nebyla, ale nuzná potřeba pro bázeň neb kázeň jiných, neb pro opravení té osoby a pro budoucí vajstrahu, aby se zlé nemnožilo, ale zástavu a přetrž bralo, umyslem tím, bude-li náprava, aby zase navraceno bylo. A tak nesluší nad nevědomým, neb nemocným, [H8b] neb nedostatečným toho činiti, aneb z lehké příčiny pro svá rozkazování k svým užitkům, neb ze zlosti a z pomsty, neb tu, kdež by bylo proti dobrému spravedlivému obecnému, neb užitku některého poddaného. Nebo i tu učení býti mají, aby pro svá ustavení nerušili přikázání Božích [Mat. 15,3], derouce, loupíce a šacující chudinu, aneb odumrtí berouce, neprávě a nespravedlivě vdovám a sirotkuom křivdu činíce, ani by své pře mstítí chtěli,

¹ Srov. D I, 239n = DG 96.

² Srov. D I, 240n = DG 96, ZK 217a/b, Odpis H7b-8a.

³ Srov. D I, 226n = DG 91, ZK 213a, UrS 49b-50a.

⁴ Srov. D I, 227 = DG 91n, ZK 213a/b.

nebo to na moudré nesluší, ani zákon první dopouštěl víc se mstíti, než uškozeno a nový zástavu činí i toho, řka: *Neprotiviti se zlému* [Mat. 5,39]. [I1a]

[Kap. 15] **Při odjetí cti.**¹

Při odjímání cti, aneb vypovídání z zboží neb z města, z městečka, anebo ze vsi má soud s rozmyslem učiněn býti, má-li kdo vypovědín býti, neb s úřadu ssazen neobyčejně, neb cechu řemesla zbaven, neb cti; sluší-li pro tu příčinu učiniti čili nic, a můž-li tím opravu přivésti, učiniti, aneb spravedlivě, potřebně, kázeň uvést, čili jiným nižším trestáním, a nejde-li to na horší budoucí aneb na škodu i jiným, nebo za svou čest mnozí životy i statky dávají.

[Kap. 16] **Při vsazení a trápení.**²

[I1b] Při vsazení do šatlavy, do klády neb do věže aneb do vazby jakéžkoli a při trápení na těle hladem, zimou, okovami s ujmou zdraví, neb bitím, mrskáním, to má s soudem činěno býti toliko nad soběvolnými a ješto od svého zlého škodlivého nemohou jiným odvedeni býti, ani jinak nežli tudy; avšak vždy milost nemá opuštěna býti, nebo v nižším trestání má zkušeni býti, mohla-li by oprava býti; a přílišná ukrutnost, a zvláště ve při své, nemá činěna býti.

[Kap. 17] **Při učinění smrti.**³

Při smrti pak při souzení ovšem sluší soud jistý učiniti, hoden-li smr[[I2a](#)]ti a jaké, a nemohl-li by on neb ta věc, pro niž by měl umřít, jinak nápravy vzít. A nemá smrt, zvašť ohavná, žádnému lehce činěna býti, ani kdo, což na něm, příčina její býti, ale aby sama ne-spravedlnost, nepravost, nešlechtnost, neustupnost nekázaná v zlévolnosti a usudek Boží jistý na to, bylo to za příčinu smrti. A to s těmito vymínkami: Jestliže ta nepravost z vuole svobodné a zvyklosti obyčejné jde, a ne z příhody, rušící pokoj a svazek svornosti, tovaryšství, a k mnohému zlému přítomnému i budoucímu přivodící, k zbavení statku, života nebo cti; a že věda, znaje, vajstrahu maje, mimo to vše [[I2b](#)] činil by nepravosti ty, na něž Buoh soud a usudek vypověděl smrti, a trestán jsa, nepřestal by; a k tomu v tom zlém obyčej a zvyklost měl by a odvésti by se nedal, a že by nebyla naděje opravy z trestání jeho, neb že k témuž anebo k horšímu se navrátí, a zvláště při prolévání krve lidské. Tu soud i usudek Boží jest, a má slouze Božímu přítomný býti, jenž dí [2 Mojž. 22,18]: *Nedáš nemilostivému živu býti.*

Pakli by z příhody ta věc byla, a v tom prvé nebýval, ani myslíval, ale z zápalu svého neb z návodu zle učinil, a v tom zlém obyčej aneb zvyklosti neměl by, ale opravit, napraviti a smluviti se žádá, má takovému, zvláště při ško[[I3a](#)]dách, milost činěna býti. Nebo to i Zákon první kázal, řka [2 Mojž. 22,1.3.4]: *Ukradl-li by kdo vola anebo ovci, a zabil by nebo prodal, pět voluov za jeden má navrátiti a čtyři ovce za jednu; a neměl-li by, co by za krádež navrátil, prodán bude; pakli bude nalezeno u něho živé, což ukradl, buď vuol, osel, nebo ovce, to dvě navrátí.* A byť pak i v tom prvé šel a rozumu neměl, má kázní nižší trestán býti a odvozen od toho. Pakli jest nevědomě jistě a konečně a potom že takový věrně pyče, želí a napraviti chce, tu zákon milosti brání pokutovati ale velí milost činiti. A by pak jistě věděl a znal a zle činil by z umysla, a potom sám [[I3b](#)] dobrovolně přestana, bázní Boží veden jsa, kál se, ne teprv jat jsa, u vězení, aneb v rukou kata, a milosti by hledal sám a umluviti se žádal, má mu milost učiněna býti; než že jsú ty věci velmi nejisté a nebezpečné. A protož toho soudu i toho trestání

¹ UrS: 50a, srov. D I, 228 = DG 92, ZK 213b.

² UrS: 50a, srov. D I, 228 = DG 92, ZK 213b.

³ UrS: 50a-b, srov. D I, 228 a 232 = DG 92 a 93n, ZK 217b.

člověk kající má utíkati, co muož a ani při popravách z vuole své svobodně bývati, též při svědectví proti krvi.

[Kap. 18] **Při požívání moci světa krátké zavření.**

Při moci světské z řeči svrchu položených známo bud', že pokudž jest od Boha dopuštěna a jest zříze[I4a]ním Božím, a dopouští ji Pán Bůh a chce míti, a pokudž kdo v ní jsa, muož u víře křesťanské a v spravedlnosti její zachován býti aneb najniž, aby mu na překážku škodlivě jeho spasení nebyla, podlé toho dopouští se od Boha, aby požívána byla podlé zprávy svrchu dotčené. Nebo tak nebude nekřesťanská, ani proti Bohu, ani proti učení Pána Krista hojnější spravedlnosti než mistruov a zákonikuov [Mat. 5,20] a někde i Mojžíše.

Ač pak velmi nebezpečná a velmi v uzce křesťanu z víry spravedlnost činícímu postavena jest, plnicímu zákon té víry a spravedlnosti v milování. Než jak ji nyní [I4b] obecně užívají v zprávách a v soudech i v kázních proti zákonu Božímu netoliko milosti, ale i proti Starému, proti povinné spravedlnosti, tu ji v tom nezastáváme, ani vylouváme a ovšem ani chválíme, než za nebezpečnou a utíkání hodnou povinně býti [soudíme] z příčin těchto: Najprv, že smísivše a spojivše ji s duchovní, řídí ji obce křesťanské v duchovenství při spasení. A tou mocí víry hájí a mstí nad odpornými sobě a svým ustavením v duchovenství a přinucují bezděčně trápením rozličným jejím a mezi sebou křesťané války, mordy, duchovní i svěští skrze ně puosobí, pálí, hubí, [I5a] šacují, násilí, zrady činí, soudy nespravedlivé, vinné vysvobozují pro milost, pro dary etc. Nevinné pro zlost, nelíbst potupují; a někdy i vinné proti vši slušnosti nemilostivě hubí, jako nevědomě, z oklamání, ne bez nouze na to zlé přivedené, anebo ješto by jináč mohli napraveni býti, z světa provodí proti zákonu milosti; aneb pro své křivdy a užitky v svých přech to činíce, nepamatujíc, že jim dána moc ne jako panuom, ale jako slúhám jeho, kterěz bude Bůh souditi. Ale oni jako páni mocní pýchají, ukrutnosti, zlosti, pomsty nad lidem puosobí, proti niž zjevně se píše v Moudrosti (Mou. 6 [1-6.8]): *Slyšte, zprávcé, a rozu[I5b]mějte, učte se, soudcé končín země, přičiňte uši vy, jenž vládnete zemí, nebo dána jest vám moc od Boha a síla od Najvyššího, kterýž se otíže skutků vašich a myšlení vaše zpytovati bude. Nebo když jste byli slouhy království jeho, neprávě jste soudili, aniž jste ostríhali zákona spravedlnosti, ani podlé vuole jeho chodili jste; hrozně a tudíž ukáže se vám. Nebo soud přetvrký bude nad těmi, jenž vládnou jinými. Chudému neb nedostatečnému puojčeno bude milosrdenství, ale mocní mocné múky trpěti budou, nebo mocnějším silnější múky připraveny.* A netoliko z moci počet dadí, ale i z statku, kterýž rozptylují, [I6a] nebo sám Pán ve Čtení dí [Luk. 16,1-2]: *Člověk jeden bohatý mějše vladaře a ten obžalován byl u něho, jako by mrhal dobré věci jeho. I povolal ho pán jeho a řekl jemu: Co já slyším o tobě? Vydaj počet z vladařství svého, nebo již nebudeš moci vládnouti.* A z toho jisté jest, že páni a mocní mají býti slouhy a počet mají dáti ze všeho sobě svěřeného, i z každého člověka i z každého šartu. Item, v čemžkoli moc jest proti zdravému naučení Písma svatého a zákona Božího milosti, ješto jí v tom užívají k sobě neb od sebe, v tom ve všem i my ji za zlou majíc, neoblubujem ani chválíme. Než kdož v tom [I6b] stavu zastižen, a pozná i umysl i konec Bohem míněný a zřízený, a maje umysl upřímý a činil by povinnost svou k vyšším, k rovným, k poddaným, varuje se pajchy, marné chvály, zlosti, ukrutnosti, lakomství a jiných nepravostí, a činí spravedlnost zřízenou a nedostatky opravuje a skutky milosrdné činí, takový muž u víře Kristově býti, nemá-li s jiných stran odporností tomu; a setrvá-li zde v milosti té, dojde po smrti radosti věčné. AMEN.

Skonává se zpráva
o požívání moci světské.

2.3.1 Povinnosti Bratří soudců, pomocníků při zbořích Páně v Jednotě NUK 54 G 725 (1a – 6a)

[1a]

Povinnosti Bratří soudců, pomocníků při zbořích Páně v Jednotě, vyhledané od Bratří Starších, předkův a otců našich v Kristu Pánu milých. A zapsané jsou v Dekrétu Jednoty, v paragrafu: S* vii.

[2a] Bratří soudcové neb pomocníci zprávců věrných při zbořích Páně¹ o to vlastenskou péčí a z ní i skutečnou práci míti a vésti mají, aby radní a pomocní byli při věcech vezdejších běžných k uvozování toho všeho, což dobrý pokoj a svornost i svatou lásku v lidu Božím rozmnožuje i vzdělává, při čemž zborové Páně v udech svých mnohého retuňku, rad a naučení potřebují a pas-týři neb zprávcové zborův k tomu za pilnějšími pracemi o lidské spasení postatčovati nemohou. Protož je s zborův z jich prostředku vyvolují a k tomu postavují, podlé výborného naučení a příkladu Ducha svatého v církvi apoštolské, v Epištole I. k Korintom, v kapitole 6,1 a násl.

A k té zprávě a v ní práci užitečné za naučení znáti a věděti mají soudcové tyto povinnosti své:

[1] Nejprvé: Kdež zborové jsou v [2b] městech, městečkách i ve všech a lidé tu domácí z jednomyslných osedlí, ano i odjinud přicházející, však k tomu zboru (při němž oni sou za pomocníky a soudce zřízení) přináležející, tehdy mají soudcové ti podlé podělení, na suché dni nebo v svátky domy jednomyslných a čeládky jejich navštěvovati a procházeti a převzeptávati se na chování jejich, jak ostříhají pokoje, řádu, obyčejův dobrých a ctného obcování. A našlo-li by se co proti tomu, k nápravě to skutečně vésti mají. Ano, byla-li by potřeba toho a k vzdělání s vinnou k knězi neb zprávcí ustavenému zřízeně ukázati.

[2] Item: Půtky a různice zjevné mezi Bratřimi a Sestrami se naházející a zbíhající rovnati a pokojiti, kněžím pokuty poroučejíce, při čemž jim tohoto potřebí jest: Nejprvé: Aby pře s obou stran vyslyšeli dostatečně. Druhé: Potaz učiníce a vinnu najdouce obojí straně ji ukázali světle, více a méně podlé provinění. Třetí: K přátelskému smluvení [3a] se ohybati mají i s doptáním se na nich, chtějí-li pro Boha a své spasení se smluviti a sobě odpustiti, i což možného, odčiniti, ostatek pomínouti i Bohu poručiti; k tomu že oni jím cesty ukáží i radni a pomocni budou. Čtvrté: Okážíce opravu slušnou každé straně při té žalobě a vině, i smířiti je, a s vinnou proti Bohu a církvi k zpovědníku a zprávcí svědomí odeslati. Páté: Pilně se soudcové vystříhati mají, aby světským během soudův a ortelův právních nečinili a nevypovídali s mocí a rozkazy po pansku, ale s milostí k oblíbení vedli a sloužili k vůli dobré a k vyvolení pokoje, i [k] zachování lásky a k zahnání zlého. Neb práva a usudkové milosti nepřidávají a nemají činění býti, leč by jináč nikoli býti nemohlo.

[3] Item. Učiti se mají radám potřebným, rozumným a užitečným, aby jimi přísluhovali prospěšně zboru Páně, zvláště při živnostech proměňováních, přivětšováních i umenšování jich, kupování rolí, domův a zase i při prodá[3b]jích. Též umějíce raditi, co komu příleží, pokud příleží a seč býti může, aby svědomí dobré předně dobře stálo, potom i živnůstka etc. A zase komu by co nepřileželo, naň neslušelo, a seč by býti nemohl, ale spíše se zapletl a porazil, protož toho aby raději ten zanechal.

[4] Item. Péči míti mají o poručenstvích a k ním raditi, to opatrujíce, aby je rozumně a zjevně podlé řádu a obyčeje obci činili, pro uvarování mnohých zmatků odtud pocházejících.

¹ Co tu je pověděno v bodech 1-7, 9-11 a 17, je stručněji obsaženo ve ZK 230 a v D I. 280-283 = DG 112n pod nadpisem *Bratří pomocníci ustaveni nad zborom na péči tyto věci mají míti*. Srov. náš úvod str...

[5] Item. Přihlédati mají k poručníkom, aby se v opatrování sirotků a vdov věrně hleděli míti; k tomu jich napomínati, i radami v čas potřeby k tomu jim pomocníci býti mají.

[6] Item. Náleží také jim péče o čeládky jednomyslné. Nejprvé: Vandrovní, kteréž mají řídit, místy a díly opatrovati, i listky fedrovní jim dávati, neb jednati, kdež náleží, i přijímati přinesené, ano i přístavnou čeled, též podružnou, v jich obcování je spatřovati i opatrovati a radami dobrými v potřebách [4a](#) retovati mají. Ale v tom, kdež zprávcové jsou spolu s jahny a s učedlníky bytem při zbořích, zastávají je jahnové i učedlníci při těch čeledech etc. a při děvečkách sestry Starší etc., však kdež by jahnů nebylo, soudcové znáti mají, že jest jich povinnost to zpravovati a opatrovati.

[7] Item. Chtěl-li by kdo z Bratří utéci se k panům, úředníkom, k konšelům etc., buď na nějakou žalobu, neb k soudu, neb pro sstavení někoho a na nětčí těžkost a cožkoli k tomu podobného, o tom soudcové přezvědouce, mají to ohledati a příčinám toho i vši spravedlnosti při tom vyrozuměti a raditi věrně, i vystřící, jakž by hodné znali, aby se žádný při nespravedlivých nechytal etc.

[8] Item. Vzniklé někdy nesnáze s sousedy, Bratřimi i nebratřimi, o meze, hradby, škody etc. rovnati, pokojiti, zlé přetrhovati.

[9] Item. Opatrovati řemesla a živnosti své každý i jiných spolu Bratří pilně mají, aby se spravedlivě a užitečně [4b](#) všecko ve všem dalo a dělalo od Bratří ve všech věcech.

[10] Item. Též při živnostech a k živnostem raditi mají neumělým hospodářům a někdy mladým zacházejícím, zavodícím se z neumění, k nimž přihlédati časem a poučovati jich rozšafností při obchodích jejich otcovsky jim sluší.

[11] Item. Byli-li by kteří z nich samých neb jiných Bratří kdy v jakém úradě konšelském neb rychtářském, čehož dosti bývá, o takové a o sebe v tom mají zvláštní péči míti a je zpravovati, vyučovati, jak by se v tom míti měli a o obecné dobré z těch míst pečovati, i skutečně a věrně pracovati.

[12] Item. Povinnost soudců také jest zvláštní a znamenitá vše spolu Bratří a Sestr, v každém pohlaví i stavu, povolání, obcování pilně šetřiti a je spatřovati, jak se v něm zevnitřně ostříhají před Bohem i přede všemi lidmi, na každém místě, v domě, na rynku, na trhu, jarmarku, doma, přes pole, na poli, na cestě, na zahradách a kdež se koli obrátí, [5a](#) jak k sobě v řečech, v skutcích, v oděvích a ve všech způsobích pobožně, vážně a bohobojně i poctivě počínají.

Tohoť všeho strážcové býti mají soudcové, jsouce a bývajíce všady, v obecném obcování s lidmi jinými a obláštěně s Bratřimi všemi vůbec při všech věcech, kdež kněžím a zprávcem v těch mnohých místech bývati mezi lidmi není možné ani náležité. Protož tam a v takových měrách a věcech, oči a uši zprávcův býti mají soudcové a z toho i svědkové ctného obcování a svatého věrných k jich ochraně na každém místě i k zahanbení pokrytců neupřímých k vyvržení jich neb k napravení.

[13] Item. Soudcům také náleží, aby měli péči zvláštní o ty, kteří šenky vedou a k nim aby přihlédali a věděli, tak-li se oni chovají při užívání té živnosti, jakž jim o tom naučení vydáno od Bratří,¹ a ostříhají-li toho, podlé čehož se jim dopouští té živnosti k mnohým žádostem jich.

[14] Item. Povinné jest také soudcům o to pečovati, aby dobrá pověst zachována [5b](#) byla o jich zprávcí, i o jeho čeládce, o nich samých i o všem zboru, předně mezi nimi samými a potom i mezi všemi lidmi, což na nich jest; a kdež by koli zlá pověst, hřích pohoršení uvozující, o komkoli z Bratří neb Sestr (ovšem o zprávcí neb pomocnících jeho) vyšla, na to se pilně vyptati, to zastaviti a opatřiti a všelijak k nápravě vésti mají, aby nebyly žádnou věcí pohanívány služebnosti Páně a nebyla potupa pravdy, ale sláva Bohu ve všem.

¹ Naučení o šenku bylo sestaveno na sněmu Jednoty r. 1538 a je zapsáno v D II. 43-49 = DG 156-158.

[15] Item. Náležeti má soudcům péče přední a starost o zbory a místa k obecnému scházení k náboženství a též příbytky zprávců, o opravy jich etc. K čemuž hospodářové toho a zpravovatelé nad obecnými zbírkami bývají od nich postavováni na místě zborův, k nimž oni mají (na místě zboru) přihlédati, i počty od nich (s některými z obce zboru přidanými) přijímati, je propouštěti a jiné řediti s vědomím zboru a s radou předloženého.

[16] Item. Mají také soudcové Bratří [6a](#) hostě a zvláště Starší navštěvující je, ode všeho zboru pobožně vítati i zase žehnati.

[17] Naposledy v těch i v jiných věcech, když by znamenité a nebývalé přišly neb nastaly a oni v nětco by sami uhoditi nemohli, mají se s zprávcí a s Staršími svými raditi a k nim utíkati o pomoc i zprávu při těchto všech povinnostech svých a bez nich a jejich poručení sobě vědomého nic nečiniti. A takt' budou dobří s Bohem a Duchem jeho svatým i s věrnými posly Kristovými pomocníci k vzdělání těla Kristova v jednotu svatou k věčné lásce.

2.3.2 Naučení soudcím i k soudu jdoucím, kterak by se při tom každý zachovávat měl. NUK 54 G 725

- A2a Předmluva.
- A4a O první věci, totiž co jest soud.
- A5b O druhé věci. O rozdíle soudu.
- B1a O první částce soudu, všechněm obecné.
- B3b O druhé částce soudu, z strany osoby každého
- B7a O třetí částce soudu, jenž skrze jedny lidi k druhým se vede z ustavení a nařízení Božího
- B8b O třetí předložené věci, co soudcom jest potřebí k činění soudův mezi stranami.
  - C1a 1. V pravdě spasení s dobrým svědomím ustavenu býti
  - C2a 2. Uznání soudův a práv Božských
  - C3b 3. Aby sami soudu vyššímu poddáni byli
  - C4a 4. Aby modlitby ku Pánu Bohu činili
  - C4b 5. Znali své místo
  - C5a 6. Střízlivosti v jídle i v pití
  - C5b 7. Znání překážky spravedlivého soudu
  - C8a 8. Aby soudcové jednomyslní byli
  - D1a 9. Znání své povinnosti
  - D3a 10. Skutečně soudy činiti
  - E3a 11. Znání své nedostatky
  - E3b 12. Trpělivosti
- E5a O čtvrté věci. Co jest potřebí k soudu jdoucím.
  - E6a Při soudu tajném z strany vlastního svědomí.
  - F1b Naučení k soudu zřízenému v Jednotě při věcech obecných a zjevných.
  - G2b Naučení k soudu zřízenému v světě.
- G4a Soudcom zboru.

[|A1a|](#)

Naučení soudcím i k soudu jdoucím, kterak by se při tom každý zachovávat měl.

[|A2a|](#) **Předmluva.**

Všecky věci, kteréž od lidí k Bohu i k bližním pocházejí, v práci mnohé a rozličné pocházejí musejí. Neb skrze hřích člověka prvního ten přistvořený způsob, kterýmž se lidé Boha přidržeti i mezi sebou dobře a snadně s velikou láskou zpravovati měli, pomínul jest. A již nezuostává nežli porušení žádosti a rozličná bída, bolest, usilí a mnohé práce etc. Mezi kterýmižto pracemi jedna znamenitá a k lidskému zpravování velmi potřebná jestiť soud, jímž i nespasné věci i rozliční nepokojové mezi lidmi v pokoj uvozovány bejvají a dobří, spravedliví i zlí bývají seznáni. A ten soud všech časuov vždycky jest Pán Bůh obliboval i přikazoval. A kdežkoli soudové spravedliví v lidu Božím se nalézali, dobře mu bývalo a Pán Bůh [|A2b|](#) jej miloval. Ale když soudy spravedlivé lid opouštěl a nepravost činil, od Boha trestán i milosti jeho odcizován býval. A tohoto času táž vůle Boží při tom zuostává, že soudcom spravedlivým více nežli jakým lidským obětem chce [srov. Mich. 6,6-8]. A kdežkoli v kterém lidu soudové pobožní a praví nalézají se, tu

dobře stojí lid. A zase, kdež soudové nepraví a převrácení se činí, tu dobře býti nemuoz, anzi ten lid v líbeznosti Božské aneb v pokoji a v lásce společně státi bude moci. Ale puojde od utištěných křik, volání a upění k Bohu, dokudž pomsta od Boha na ten nepravý lid aneb město nepřijde. Musejít' zajisté již všecky věci na zemi, duchovní i tělesné, spravedlivejm soudem státi i zpravovány býti.

A ačkoli soudy rozličnými soudcové tento svět řídí a lid zpravují, však při tom mnozí škodliví nedostatkové při mnohých běží. Nebo pro neumělé a nebedlivé vyhledáva|A3a|ní a vyučování soudom spravedlivým neumělí soudcové a ubližování spravedlnosti se přiházejí. A skrze to křikové, lkání a spravedlivé žaloby na soudce k Bohu pocházejí.

Také lidé soudu Bohem zřízeného neznajíce, málo toho s vděčností a s díkčiněním Bohu i s odměnnou láskou soudcím požití umějí. Mnozí pak samou mocí toliko k tomu přinuceni jsúce, na usudku přestati a s sebou pokoj míti musejí, bojíce se časné pomsty etc. Pakli se pomsty nebojí, tehdy o soudcích i o soudu pomlouvají a utrhnají, až sobě obojí, soudcové s lidmi a lid s soudcemi, stesknou, říkajíce: Zachovajž Pán Buoh, abych já tebe více měl souditi a rovnati etc. A zase: Zachovaj Bůh, abych se dal tobě více souditi etc.

Protož aby věrným pomoc učiněna byla a soudové Boží mezi nimi puosobeni i právě požívání byli, tuto o tom ve jměnu Páně nětco se po|A3b|loží. A zejména o tomto:

Najprvé, co jest soud.

Druhé, o rozdíle soudu.

Třetí, o soudcích, co by jim potřebí bylo k činění soudu.

Čtvrté, o jdoucích k soudu, čeho by jim potřebí bylo k tomu.

|A4a| **O první věci, totiž co jest soud.**

Soud jest mezi věcí a věcí, mezi stranou a stranou, mezi zlým a dobrým, mezi méně a více dobrým, též zase zlým etc., mezi spravedlností a nepravostí pravé rozeznávání. A nebo: Soud jest vyhledávání a zpytování mezi odpornejmi věcmi nebo stranami, co by pravého neb křivého bylo mezi nimi.

Potřeba pak soudu činění tato jest: Aby lidé dobré a zlé poznati mohli a poznajíce, vyvoliti dobré a zavrci zlé, aby v tom s sebu sami v pokoji přebývali.

Dvoje věc jest sobě odporná, kteráž se lidí na zemi přídrží a mnohé boje a nesnáze všem činí. Je|A4b|dna jest spravedlnost, kteráž z Boha pochází. A druhá nepravost, pocházející z d'ábla. Tyto pak dvě věci proti sobě vždycky čelí. A když se spolu potkají, tak mnoho chce napřed míti nepravost, jako spravedlnost. Ano někdy více nepravost potlačuje spravedlnost, nežli jí poddána jest. A toho spletení nesnadno bývá rozděliti, když spravedlnost svého žádá a nepravost tuze na odpor stojí. Protož k rozdvojení toho a k postavení každé věci na svém místě jest potřebí plného, jasného a bedlivého soudu.

Hned pak spolu s soudem neb po soudu jíti má spravedlnost. Nebo sám soud bez spravedlnosti nemnoho prospívá spravedlivým. A spravedlnost bez moci anebo milosti státi nemuoz, ani jedné straně od druhé navracována bývá.

Spravedlnost pak soudu se přídržící jest tato: Když co soud pravý seznává a ukazuje, že jest zlé a že |A5a| jest proti pravdě, toho zlého soudce nikoli aby nečinil, ani jiným činiti dopouštěl. Ale což muoz i má napraveno býti, aby napravil a což zlého vyprázdněno neb kaženo býti má, aby kazil, až by i zkaženo bylo. A zase, což soud ukáže dobrého, pravého a spravedlivého, to aby vyvolil, přijal, následoval, příkazoval, dopomáhal podlé nejvyšší moci, až by to dobré v svém majestátu ustaveno bylo a zlé potlačeno etc. K tomuť jest Pán Buoh mnohokrát lid svůj i s pohruožkami zůřivě napomínal, proto i proroky posílal, aby činili soud a spravedlnost etc.

Má-li pak tento soud a spravedlnost na zemi právě činěn býti, musejíť k tomu býti praví soudcové soudy Boží znající a mající moc sobě od Boha i od lidu, kterýž mají souditi, řádně danou, aby tak umění, moudrost i moc od Boha majíce, neuchylovali se od soudu spravedlnosti napravo ani nalevo. Neb jacíž [A5b](#) soudcové bývají, takoví soudové i spravedlnosti od nich pocházeti musejí. Nebo jestliže soudcové slepí neb nepraví jsou, tehdy soudové převrácení a spravedlnosti utiskovány bývají. Pakli soudcové umělí, bedliví a spravedliví sou, téžť i soudové praví a spravedlnosti bez přijímání osob jednomu každému puojdou. Jakož o tom dole¹ šíře položeno bude při tom rozdílu, co soudcím jest potřebí.

O druhé věci. O rozdíle soudu.

Dvojí jest soud, jeden zlý a druhý dobrý. A ač soud sám v sobě nikdá zlý není, však pro zlé užívání jeho slove zlý. A to zlé [A6a](#) užívání soudu v tomto stojí.

Najprvé: když soudce podlé své náchylnosti soudí, nezpytuje pilně na obě straně, co jest spravedlivého a co nepravého, jedné že se u něho zavrtí domnění, že toto jest pravé a toto nepravé, i zavře soud svou i vejpověd na své náchylnosti. A pakli se k tomu přimísí lenost, aby nepracoval, vyhledávaje, co by slušalo k tomu, aneb přátelství, neb nenávisť aneb darové, již tu dokonce zlý a převrácený soud bývá a spravedlnost násilně trpěti musí.

Druhé: zlej soud bývá, když se činí podlé práv lidských a obyčejův starobylých, bez ohledání pilného tehdejších časův a příčin okolo stojících, skrze něž se spravedlnost přítomně utiská a svého pruochoodu míti nemuož. Jako sou rozliční nálezové a zápisové, též dlouhá vedení práva, odtáhování zbytečná a nemírná až prvé pronaloží a prostává mnoho a někdo všecko to, čehož soudem sprá[A6b](#)vedlivě dobytí má. A skrze to více se někdy soudcové nad někým mstí, nežli co spravedlivého jest, vyhledávají.

Třetí. Když se činí soud podlé samého svrchního hlasu anebo domnění, bez vyhledání místného spravedlnosti soudcemi. Jako když činí soud podlé něčeho zvyklého nebo řemeslného řečnování a kdož lépe vymlouvati a řečmi točiti umí, ten obdržuje, jako by lepší spravedlnost měl, ješto také z nepravé pře pravou a z pravé nepravou učiniti umí.

Čtvrté, zle se soudí, když se řeči neb skutky lidské, ač prostě, však dobře mluvené a činěné z umysla převracují a proměňují a v jiné přenášejí, aby tudy spravedlivá strana neb osoba posmívána a potupena byla a nepravá ospravedlněna a zvelebena. A když se to činí ze zlosti a z nenávisťi aneb pro lakomú žádost, to všeckno jest velmi zlý a hříšný způsob při soudu, ježž Buoh přísně za[A7a](#) povídá a žádnéj pravý křesťan nikoli v něm býti nemá. Pakli by kdo v něj neb v kterou částku jeho z umysla uběhl, ten jistě n přísnej soud Boha živého i v těžké trestání jeho upadne. A netoliko při věcech časných, ale nad to i při duchovních spasitedlnejch takovej zlej a převrácenej soud zapovědín jest. Protož když by kdo podobně takovej zlej zpusobem bližního svého při spasení soudil, i on sám soudu Božího by neušel.

Než toto jest jiné: kdyby někdo žádostivý dobrého bližnímu, vida někoho, an zle a nepravě proti Bohu i proti spasení svému činí a v nevěře i v nepravostech zůstává, i řekl by jemu: „jistě na cestě zatracení jsi a zůstaneš-li tak, do pekla jíti musíš podlé spravedlivého ortele Božího, protože jsi takový a takový v své nevěře a činíš toto a toto zlé“, toť nemá za takový zlý a převrácený soud počítáno býti. Nebo to jest usudek a vejpověd' Boží, a Písma svatá ty [A7b](#) věci takovým lidem připisují, a hříšníci slyšíce, nejedni bázeň Boží k srdci připouštějí a myslí z toho zlého s pomocí Boží vyjítí.

Jiní pak zůfali a zatvrzelí v hříších svých brání se tím Písmem, řkuce: *Nesud' a nebudeš souzen* etc. [Mt. 7,1] „A netrus na nás, když půjdeš do nebe.“ A ti Písmo svaté za zástěru zlosti a

¹ B8b.

hříchův svých berou a je i napomenutí spasitelné zoumyslně kazí k svému vlastnímu a hlubšímu zatracení. Než jestliže by pak kdo tím napomenutím chtěl někoho dráždit a bez potřeby nepokoj a nesnáz činiti aneb podlé zákonu a ustavení lidských ten soud vynášeti, tuť by již sám všetečný, neužitečný, anobř nepravěj soud pocházel a škodu uvodil, kterýž zastavovati i trestati sluší podlé práva Božího. Jakož pak o všech nepravých soudech Izaiáš mluví, řka [Iz 10,1]: *Běda těm, ješto skládají práva křivá a píší nespravedlnosti. Napsalíť sou, aby utískali v soudu chudé a bezpráví činili při chudých lidu mého.*

[A8a] Druhý pak soud jest dobrý, jenž jest pravé, pilné a bedlivé vyhledávání a rozdělování zlého od dobrého a to při věcech Božskejch spasitelných aneb lidských tělesných i zemských při sobě nebo při bližních tak, jakž by povinnost jednomu každému na jeho místě ukazovala. Takovýť jistě soud Pán Bůh každého času míti chtěl, aby jej každá člověk, kterýž chce na věky živ býti, činil, odvrátě se od bludů a hříchů svých. Jakož skrz proroka Ezechiele mluví a slib svůj soud činícím oznamuje, řka [18,27]: *Odvrátí-li se nepravý od nepravosti své a činiti bude soud a spravedlnost, životem živ bude.* A Micheáš [6,8] dí: *Ukážít já tobě, o člověče, co by dobrého bylo před Pánem Bohem tvým. Jediné, aby činil soud a miloval milosrdenství a pečlivě chodil se Pánem Bohem svým.* Též ty, kteříž nad jinými sou postaveni, Písma svatá v knihách Mojžíšových, v Žaltářích, v knihách Moudrosti, v Prorocích et c[eter]is pilně napomínají, aby se [A8b] vyučovali souduom Božím ti, kteříž jsou soudcové země [Moudr. 6,1].

Nejsvrchovanější pak soudce a zákonuov i práv ustavitel a vydavatel jest sám Buoh skrze Syna svého, jehožto ustanovil soudci živejch i mrtvejch. A ta ustavená práva Božská v Zákoně jeho i v Prorocích i ve všech Písmích Svatých oznamují se a jsou nejlepší i najužitečnější každému člověku, jimižto sebe i bližní své povinen i zavázán jest zpravovati. Neb nad ně nižádný papež, císař, král, lepších vymyslíti neumí, protož k nim všickni se směřovati mají.

Kteráž pak koli práva lidská s těmi Božími se nesrovnávají a ovšem proti nim čelí, všecka nepravá jsou. Jestliže pak které lidské právo a ustavení s Božským se srovnává a jemu napomáhá, to trpíno i dobře užíváno býti muože i má. Než jiná všeckna práva s Božskejmi se nesrovnávající škodné sou. Pro[B1a]tož Božská práva všecky jiné zpravovati i napravovati mají a soudcové se jim vyučovati a na ně se pilně vpytávati povinni sou, nebo podlé nich i poslední soud činěn bude. A tuť Buoh na soudy své vpytávati se bude a s těmi právy a usudky Božími, jak jich kdo užíval, před stolicí Kristovou postaviti se musí a počet vydati, jakož Písma svědčí [srov. 2 Kor. 5,10].

Podlé těchto zpráv tři částky soudu mají znamenány býti.

První částka jest všechněm obecná a zjevná.

Druhá jest jednoho každého při jeho vlastní osobě.

Třetí jest skrze jedny lidi k druhým podlé ustavení a nařízení Božího.

O první částce soudu, všechněm obecné.

[B1b] První částka soudu Božího všechněm obecná jestiť skrze Slovo Čtení svatého, kterážto rozličným obyčejem od počátku světa oznamována jest s svejmy ousudky. Potom summou skrze apoštoly Duchem svatým shromážděné po všem světě vyhlášena, jakož jim Pán Kristus to přikázání dal, řka: *Jdouce po všem světě, kažte Čtení všemu stvoření.* Přitom svůj ousudek vypověděl, řka: *Ktož uvěří a pokřtí se, ten spasen bude. A kdož neuvěří, ten zatracen bude* [Mar. 16,15n]. Tímto slovem Čtení svatého a zdravého učení jeho všickni lidé, což jich na světě bylo, jest a bude, souzeni, rozeznáni a jako nejvostřejším mečem na ruozno rozděleni jsou. Kterížkoli Čtení svatému uvěřili, ve všem slova Božího uposlechli, v něm také vždy trvají, ti všickni spasenci synové Boží a dědicové života věčného učiněni sou. A kteříž neuvěřili, nevěří a neposlouchají, synové d[ě]la [B2a]blův a zatracenci zuostávají.

Tento soud a ortel Boží všechněm lidem jest položen, kterýžto nikoli změněn býti nemu-
ož. Nebo každý, kdož slyší Slovo Boží a cele věří i ostříhá jeho [Luk. 11,28], z Boha jest. Kdož
nevěří, nepřijímá, neposlouchá jeho, z ďábla jest. A po tomť se synové Boží a synové ďáblovi
rozeznávají, jakož svědčí Pán Kristus, Jan svatý i svatý Pavel. To Čtení svaté jest pravé slovo
života, jistě soud Boží lidem vynášející. Kteréžto z temností bluduov a hloupostí vysvobozuje a
k pravému světlu známosti soudem svým přivodí, jímžto každý osvícený ďábla, hříchů i všech
bluduov zbaven bývá i ke dni soudnému bezpečně doufání má a věčného utěšení dojde. Nebo Pán
Kristus praví, že *neposlal Bůh Syna svého, aby soudil svět, ale aby spasen byl svět skrze něho*
[Jan 3,17]. A ty, kteréž spasiti chce, aby je od nevěřejích a zatracencuov rozdělil. Jakož sám pra-
ví [Mat. 10,34n]: **[B2b]** *Nepřišel sem pokoje pustiti, ale meč, abych rozdělil syna od otce, dceru
od mateře* etc. A chtě zjevně soud svůj mezi spasenci a zatracenci ukázati, dí [1 Jan 3,19.21]:
*Totoť jest soud, že světlo přišlo na svět, a milovali lidé více temnosti nežli světlo. Kdož činí prav-
du, jde k světlu* etc.

Tento soud slova Božího všecky soudí a souditi bude a skrz ně každý věřící sebe i jiné
snadně poznává, kdo jest Boží a kdo ďábluov. A onoť všecky věrné velice obveseluje skrze jistou
celou Boží pravdu, kteráž je ze všeho zlého nyní i na věky vysvobozuje a k radosti přivodí, ale
nevěrnýmť hrozné pohružky činí a budoucí zámutki předpovídá. Jakož Izaiáš [2,3n] I Micheáš
[4,2n] vypravují, řkouce: *Vyjde zákon z Siona a slovo Boží z Jeruzaléma a souditi bude národy a
trestati lidi mnohé.* Takéť v den soudný Pán Kristus jiného soudu požívati nebude, než toliko
toho, kterýž jednou zde z ust jeho po**[B3a]**šel, jakož dí: *Řeč má budeť je souditi v den nejposled-
nější* [Jan 12,48].

Také to slovo Boží rozličné potřeby při spasení celém v nynějším životě svejm soudem
oznamuje i při obláštních příčinách a potřebách rozličným lidem a řádom pravé věci usuzuje a
naučení dává, aby každý v té obecné pravdě spasení povoláním svým hodně chodil a v soudech
Páně vyučen jsa, v světle přebýval. Při tom zajisté potřebí jest zprávcom, vynášejícím spasitelné
soudy Boží, veliké bedlivosti a pilného vyptávání na pravý rozum Duchem svatým míněný (těch
suduov Božích), aby ho právě nabyli. Také skrze mnohé práce zkušenej smysl toho při všech
částkách pravdy drželi a což jedné každé částce příleží, při tom jí nechávali. Též co osobám jed-
nomu každému na jeho místě příleží, aby tím právě přisluhovati uměli. A tak při všech věcech
soudy Boží jistě znajíce, vynášeli je a všechněm vě**[B3b]**cem podlé umysla Božího právě přislu-
hující, aby tak právě učiněni byli suol země a světlo světa [Mat. 5,13n]. Takt' jest Pán Kristus
lidem dán světlo světa, aby soud národom vypravoval [Iz. 42,1.6] a též učedníkům svým místo
na dvanácti stolicích připravil, aby soudili dvanáctero pokolení Izrahelské [Luk. 22,30].

Tímto zřízenějm soudem Božím skrze slovo jeho všickni lidští soudové mají zpravování
býti. A k němu se v každé potřebě všechněm utíkati sluší.

O druhé částce soudu, z strany osoby každého

Každý, kdož má pobožně živ býti, této částky potřebuje, aby sebe samého Božským slo-
vem soudil. Ale ten soud rozdílně lidé činiti mají, každý podle potřeby své a místa svého.

Najprvé: Lidé znovu obrácení a k slovu Božímu přijetí.

[B4a] Druhé: V smlouvě Bohu posvěcení.

Třetí: Pracující v tom setrvání.

Čtvrté: Jinejm k soudu předložení.

[1] K slovu Božímu přijatí mají se tím slovem souditi: Nejprvé, podlé povinné spravedl-
nosti, aby poznali sebe, co sou a proč Bůh je stvořil. A jací měli býti podlé té spravedlnosti od
svého dětinství, že pro hřích Adamů nebyli. Což pak koli proti té spravedlnosti činili, mluvili i

myslili, aby se tím soudem Boha zbavené a zatracení oddané soudili. Také aby tím slovem rozeznání a umění mezi dobrým a zlejším, mezi bludem a pravdou, mezi ctností a hříchem nabývali a seznamíce zlé, z něho se do bývali, jeho utíkali a dobrého se přidrželi etc. A tuť poznají, jak jest ničemná moc jejich.

Také se tím soudem poznati mají, že bez víry Čtení svatého Bo|B4b|hu mrzcí a ohavní sou. A zase když Čtení cele srdcem přijímají a věří, že proto Bohu milí, vzácní, spravedliví učinnění bývají. A tak se vždy tím soudem Božím souditi a za takové se míti sluší, jakéž a podlé čeho Buoh je slovem svým oznamuje.

[2] V smlouvě pak posvěcení a Bohu oddaní tou smlouvu se souditi a podlé ní zpytovati mají. Nejprvé, kterak dříve, nežli k ní došli, učinění byli synové a dcery hněvu Božího, a jak jest je potom Pán Buoh vytrhl a jako z lajna vyzdvihl a v té smlouvě s knížaty lidu svého posadil a sobě z nich lid vzácnej učinil, za syny a dcery i dědice života věčného přijal, hřícha a nepravosti odpustil a na ně více vzpomínati nechce, hněv svojoj nad mini pominul, v lásku k nerozdílnosti věčné spojil. Jakož dí svatý Jan [1 J 3,1] řka: *Vizte, kterakou lásku nám učinil Buoh, abychom synové Boží slouli i byli.*

Toť každej |B5a| v smlouvě od Boha přijaté pilně zpytovati a rozsuzovati má, aby se v té milosti a lásce znal býti a jí vděčně uměl požívati, chválu Bohu vzdávaje.

Také i to často souditi jest povinen, zuostává-li v té milosti, čili jest jí zrušením té smlouvy a posvěcení svého potratil. A k tomuť napomíná Apoštol, řka: Zkuste aneb sud'te sami sebe, jestli Kristus v vás etc. [2 Kor. 13,5]

[3] Pracující v té milosti v cnostech i v boji pro korunu odloženou v nebesích, ti vždycky s soudem choditi mají. A cožkoli myslí, mluví i činí, zvláště při znamenitejch věcech, to jím dobře rozsouditi příležití, jestli to myšlení, mluvení spasitedlné, užitečné a prospěšné a není-li ku překážce spasení a bližním ke škodě. A tu rozeznaje škodu nebo užitek činění neb nečinění, i míti se tak, jakž vuole Boží při kom ukazovala. Těch a takovejch souduov jest každému pracujícímu potřebí, aby jsa v |B5b| počátku i v prospěchu spasení svého postaven, k dokonání jeho přijíti a vědomě v Kristu vždycky požívati i jim jist býti mohl. A k tomu také i Večeře Páně ustavena jest. Kterúžto když má věrný přijímati, vždycky tento soud oznámený předjíti i přítomen býti musí; neb by sice nehodně jedl a pil tělo a krev Páně, nečině soudu [1 Kor. 11,29].

Ten pak soud i spravedlnost usouzená takto se činiti má. Nejprvé, aby člověk skrze pilné zpytování slova Božího jisté usouzení maje a skrze to věci zlé, nepravé, Bohu nelibé, lidem i spasení svému škodlivé právě poznáváje, i nečinil jich, nenásledoval, nepovoloval, ani činiti pomáhal, ale jich vším obyčejem utíkal. A zase znaje skrze teěž soud věci dobré, Bohu libé, sobě spasitedlné a bližním užitečné, těch aby vlastně a skutečně užíval, následoval, a sebe věrně v nich ostříhal. A při tom obém práci ustavičnú v soudech Božích |B6a| vésti má, aby z nich vždy více a více umění pravého při tom nabejval. Nemyl se pak nižádná na tom, když by kdo znaje zlé, v něm zůstával, a zase znaje dobré, skutečně by nenásledoval; tent' jistě spravedlnosti Boží nečiní. Ač soud činiti muož, rozeznáváje mezi dobrým a zlým, však spravedlnosti nečiní, neb v nepravosti svévolně zuostává. Protož Buoh mluví skrze proroka [Iz. 18,21]: *Bude-li činiti nemilostivý¹ soud – dokládá: a spravedlnost – živ bude etc.*

[4] Ti pak, kteříž k soudu jiným postaveni bejvají, soud prvotně při sobě i s pomocí jiných činiti mají, aby se spatřili, jsou-li dostateční jiné souditi a mají-li k tomu potřebné dary. Jináče skrze jejich nehodnost z neumění pošlou soudové neduživí, ano i škodliví pocházeli by a lidé by v svých spravedlnostech hynouti musili. Protož seznal-li by který z soudcův při sobě škodlivý nedostatek neumění svého, má se skutečně učiti a na|B6b|bývati toho umění potřebného k soudu.

¹ Tj. bezbožný člověk.

A nemohl-li by skrze pilnou práci nabyti umění a hodnosti té, daj raději místo jinému, kterýž by je lépe zastati mohl, aby čest ta marně s hříchem nebyla požívána a soud spravedlnosti nebyl měškán.

Takoví a k těm podobní soudcové prvotně a při vlastním spasení a potřebách jeho, potom při všech věcech časných a živných, jak by jich každý podlé Boha užívati měl, potom i při povinnostech, kteréž každý soudce činiti má k bližním, velmi sou potřební jednomu každému na jeho místě. A kteříž tak v soudech Páně chodí, jistě lidé pobožní, moudří, vážní i užiteční bývají a hříchův i bludův mnohých se tudy zbavují. A zase nečinící těch soudův marní, blázniví, hloupí, nerozšafní, hříchem a poblouzením mnohým poddaní učinění býti musejí. Protož Apoštol dí: Budeme-li se sami souditi, nebudem od Pána souzeni. Pakli souzeni budem od něho, budem také i trestáni etc. [1 Kor. 11,31n].

[B7a] O třetí částce soudu, jenž skrze jedny lidi k druhým se vede z ustavení a nařízení Božího

Kteříž pak sami se obecním soudem rozsouditi neumějí a spravedlivosti od sebe nečiní, takoví soudem Božím zřízeným skrze jiné rozeznávání býti mají a na něm přestávati.

Ten pak soud mezi lidmi potřebně zřízený jestit' dvůj. Jeden při věcech duchovních spasitelných. Druhý při věcech tělesných časných.

Soud při věcech duchovních spasitelných jest dvůj: Jeden tajný a druhý zjevný.

Soud tajnej činiti příleží samému zpovědníku anebo rádcí svědomí při člověku tom, kterýž žádá uprati se soudu Božího při svém spasení a tou příčinou před ním odvírá svědomí své a hříchy vyznává, [B7b] kteréžto sám Buoh zná, a on aby při tom soudem Božím právě ujištěn byl a svázání neb rozvázání přijal. Soudce pak pilně jej soudě, soudu Božího a vuole jeho při něm šetřiti musí. A seznaje při něm skrze jistej soud a zkušený vuoli Boží, má jemu ten soud od Boha oznámiti, že jemu hříchy odpouští a odpustiti chce a podlé čeho, anebo že mu neodpouští a proč. A tak jakž soud Boží při něm sezná, tak sprostně jemu vejpověd činiti má. A tolikéž po přijaté milosti, při vinnách a nedostacích, neb že se milost Boží odjímá, aneb že nic není k zatracení.

Zjevný soud jest obecný církve, a ten se činí při zjevnejch hříších a vinách. A to tak, když zjevný hříšník po prvním a druhém napomenutí a trestání opraviti nechce a podlé Kristova naučení rada i soud se o něm učiní, již musí k soudu obce a celého zboru podán býti a tu podlé usouzení a uznání obce učen, na [B8a] pomínán, vystříhán i trestán býti má. Zuostal-li by přesto v své zlosti a tvrdosti, za pekelníka a zjevného nekajícího hříšníka odsouzen a vyhlášen býti má. A toť sou klíčové pravého soudu Božího v církvi, kteříž zaslíbení mají: *Což svázete* etc. *A což rozvázete* etc. [Mat. 18,18]

Druhej soud jest při věcech tělesných a časných, jenž jest rozeznání mezi Bratrem a Bratrem při rozličnejch puotkách, při věcech tělesných a časných. A to rozeznání jíti má pro upokojení a zachování lásky bratrské bez soudův světských, puohonuo a svědkuo, podle vlastního svědomí. A k tomu Apoštol naučení dává, aby k těm soudom potupnějších, totiž cizích, nevyvolovali, ale Bratří [srov. 1 Kor. 6,4].

[B8b] O třetí předložené věci, co soudcom jest potřebí k činění soudův mezi stranami.

Poněvadž pak k těmto soudom zřízeným soudcuo potřebí jest, nebo soud skrze soudce činen býti má a soudce skrze moudrost a spravedlnost soudy činiti a zpravovati mají, protož jsou-liť umělí, moudří a spravedliví soudcové, takovíž i soudové od nich pocházejí a pocházeti budou. Pakli jsou hloupí a neumělí a nespravedliví, tacíž i soudové býti musejí. Protož mají-li soudcové hodní býti k těm [C1a] soudom svrchu řečeným, kteréž mezi lidmi prospěšně činiti mají, sluší jim tyto věci níže oznámené míti a v nich se vyučovati i zvykati.

Najprvé potřebí jest v pravdě celé obecného spasení ustavenu býti a v ní dobrého svědomí i naděje v Kristu požívati, v té pravdě se pilně ostříhati, aby nižádnou nepravostí od upřímnosti své k Bohu odtrhnouti se nedali. Pakli by kdy kterejm hříchem a vinou dobré svědomí před Bohem potratili a v nepokoj se Pánem Bohem vešli, aby hned bez meškání zase se napravili a pokoje hledali. Nebo v tom všeliká Božská líbeznost ke všem těm skutkom k soudu potřebným záležitím, čím jest kdo pravdy známější a v ní ustavenější, tím hodnější a k soudom Božským užitečnější jest.

Tento první stupeň všechněm soudcím potřebnej jest, jímž se jako pravidlem zpravovati mají. A přitom velmi pilně jím bdíti sluší, aby |C1b| proti svědomí a i spasení svému nic neučinili a duše své nedbálnivejmi aneb nepravějmi soudy nezavedli. Neboť toto velmi jisté jest z Písma svatého, jestliže by skrze soudy nepravé neb opuštění souduov spravedlivých křivdy lidem činili, že to na nich vyhledáváno bude od Boha, spravedlivého soudce. Protož dobré svědomí pravdou Boží se zpravující jest pravý základ a původ souduov spravedlivých. A při kterých soudcích jest živé, vždycky je k spravedlnosti nutí a od nepravosti odvodí a v bedlivosti postavuje, a tak je způsobuje k činění soudu, jako by duše své neb statky etc. za ty, kteréž soudí, pokládali a jako by sami tím soudem souzeni býti měli.

Při kterejchž pak koli soudcích tohoto Božího svědomí není, Buoh jich pomilůj; jacíž to soudcové býti mohou? Nebo kdež není původem na péči vlastní spasení a dobré svědomí celou pravdou se zpravující, |C2a| tuť se snadně soudové spravedliví pomíjejí, ukřivují i převracují, nevinnejch a spravedlivejch jde utiskování a vinní svobodní učinění bývají a v nepravostech svých prospívají. Protož čím více každej soudce v pravém náboženství i v dobrém svědomí ustaven jest, tím jest k soudom i ke všelikým ouřaduom hodnější a všem lidem prospěšnější.

Druhé: Potřebí jest jim k tomu umění souduov a práv Božskejch, aby věděli, co a jak při které věci souzeno, kdy, co a jak napraveno a trestáno, kdy, co a pokud snášeno míti chce. K tomu pak práva Božská v Zákoně jeho i v Prorocích často sobě čítati a ku paměti přivozovati mají. Také jest užitečné, což mohou, aby právom lidským rozuměli, a kteráž by nebyla na odpor a ku překážce Božské spravedlnosti, těch mohou a mají požití. Pakli by se kde s Božskými nesrovnávala a spravedlnosti |C2b| průchodu nedopouštěla, taková, což nejvíce možné, mají zamítána býti. Pakli jích zavrci nemožné, vždy proto dobré jest soudcom o nich vědomost měti, aby uměli těm, kteříž se s nimi radí, naučení dáti, aby o spravedlnost svou nepřišli skrze soudce nepravé, jichž by nemožné bylo zniknouti. Také nabývati mají umění skrze společné rozmlouvání o těch věcech, zvláště s rozumnými, kteřížto v takovejch věcech bejvali.

Najvíce pak skutečnými pracemi při příčinách daných učiti se mohou a to tak: Když která věc k soudu podána jest, aby při ní každý pilně bděl a což spravedlivého, pilně vyhledával a pravý prostředek Boží najíti pracoval, pomoci k tomu jakýchžkoli potřebí, spolu s jinými požívaje. Takovým skutečným pracováním více se naučiti muož pravým soudom nežli z jakých knih, ač i pomoci sepsané podlé předešlých zkušení potřebné jsou. Nebo když která věc, zvláště nesnad|C3a|ná přijde, mají-li ji spravedlivě rozsouditi, příčiny mnohé okolostojící přemítati musí, z nichžto i sám každý při sobě umění mnohého nabude. A ačkoli toto těžká a nesnadná práce jest, však velmi užitečná, takže pracujícím toho líto nebude. A byť žádného užitku jiného té práce nebylo, nežli samo nabejvání mnohejch potřebných věcí, tehdy každý měl by jí žádostiv býti k přisluhování věrným. A zvláště ten, kdož zná milost sobě od Boha učiněnou v jednotě lidu jeho. A čím více vděčen, že mu k ní v Jednotě poslouženo, tím snázněji státi by o to měl, aby bližním svým se skrze to odměňoval. Než pakli by kde nepravá práva předek držela a soudcové převráceně soudili, tuť by nebylo hodné pospíchatí, ale utíkati, leč by kdo co napraviti uměl a mohl, k tomuť by kráčetí slušalo, práce sobě žádné nepředkládaje. A toho umění soudův Šalomún žádal [1 Král. 3,9].

Třetí: Potřebí jest jim, aby sa|C3b|mi soudu vyššímu poddáni byli a v svejch přech každému hotovi byli (v zřízeném soudu) od sebe dosti učiniti. A jakož sami chtějí, aby na nich a na jejich soudu jiní přestávali, tak i oni na jinejch přestávati mají a což by jim soud zřízený přinesl, to hotově i povolně (ku příkladu jiným) přijímati. Ale totož chvalitebnější jest při soudci, aby se sám soudil, což na něm, a poznaje svú vinu, sám od sebe napravoval. Také od vyšších a umělejších soudců mají nižší umění nabejvati a jimi se zpravovati. Pakli vyšších nemají, ale s jinejmi při pilnejch a potřebnejch věcech radu bráti mají. Nebo jestliže při takovejch v řádu postavených i jeho užívajících z nižších soudců co sejde a svrchní jích v tom nevyučí, jsúce povinni, již na nich ten hřích bude. Pakli nižší svou nedbálností obmeškají se učiti, sami svůj hřích ponosou. Takt' zajisté řádem soud spravedlnosti jíti má a jedněm |C4a| skrze druhé přicházeti. Nejprvé ti, kteříž na prvních místech jsou, mají nejvíce umění souduov Božích míti, potom po nich jiní, jakž komu k jeho místu příleží, umění potřebné míti mají, aby mohli zprávu a soudy církve aneb světa dostatečně vésti a darem sobě daným i nabytým právě zpravovati. Protož najmudřejšími, najnábožnějšími, najvážnějšími osobami ta místa k soudom od prvních až do posledních mají osazována býti.

Čtvrté: Potřebí jest, aby modlitby ku Pánu Bohu časté činili, netoliko sami, ale i se vši obcí, aby Pán Buoh ráčil jim moudrosti Ducha svého svatého přidávati a uměním ve všech soudech svých naplniti k řízení a zpravování lidu jeho. Jakož Šalomún (maje zpravovati lid Boží) toho žádal a když za to prosil, tehdy hojně obdržel, a k tomu přidána jest jemu čest i bohatství [1 Král. 3,5-14]. Nenít' spravedlivé soudcím žádati cti a zboží, |C4b| nebo ty věci zadnější jsou, ale toho předkem žádati i od Boha prositi sluší, aby dal umění a rozum k činění soudu a k spravedlivému zpravování lidu. A kdež se to nalézá, že věrně v tom s lidem pracují, bezpochyby že takovým přidá Pán Buoh čest i zboží a velikú milost dobrým a spravedlivým dá k takovejm soudcuom, ač od nepravejch utržky mnohé snášeti musejí. A pakli jakou nouzi pro Boha a spravedlnost jeho trpěti budou, to jim dobře nahrazeno bude od něho, když jediné u víře Pána Krista zuostávají.

Páté: Potřebí jest znáti místo, na němž za soudce postaveni jsou. Všickni soudcové místo Boží drží, z něhožto soudy Božské spravedlivé vynášeti mají a tak je činiti, jako by sám Bůh přítomen byl a on skrze ně ten i jinej soud činil. Takt' jistě všichni soudcové mysliti mají, že místo Boží drží a protož je oslavovati a zvelebovati soudy spravedli|C5a|vými povinni sou. Nebo jestliže z toho místa nepravé věci činí, již Boha potupují. Kterýžto jejich soudy nepravé k poslednímu soudu přivede a mocné mocně trestati bude [Moudr. 6,6]. A kteříž soudcové neb úředníci na to bedlivě myslí, že soud Božský na místě jeho vedou, učinění bývají bedliví, vážní, pilní vyhledavači jistejch souduov a práv Božskejch. Také kvapnosti, nevážnosti i lehkomyšlnosti utíkají. Ale kteříž toho neznají, ani na to myslí a svědomí Božího při tom nemají, nepilní, nedbanliví a nevážní učinění bývají a souduo, kteréž činí, ledajaks odbejvají, leda jediné konec byl a čest jim zůstala.

Šesté: Potřebí jest střízlivosti v jídle i v pití, nebt' ona zpuosobného soudce činí a bedlivosti přidává k vyhledávání spravedlnosti. Ale hlava obtížená a mysl nestřízvá soudu činiti a spravedlnosti vyhledávati jako by slušelo, nemůže. Než od nestříz|C5b|vých soudcův často škodliví a nepraví soudové pocházejí. Protož všeliké hodování v opilstvích etc. odjato býti má. Neb Buoh skrze Izaiáše [5,22-23] na to bídu vydává, řka: *Běda vám, jenž mocní jste ku pití vína a muži silní k smíšení opilstva, ješto z pravého činíte nepravého pro dary a spravedlnost spravedlivého odjímáte od něho.*

Sedmé: Potřebí jest znáti i na péči míti překážky, nedopouštějící spravedlivého soudu činiti. Z nichžto první jest hněv a nenávisť osoby, z jakýchžkoli předešlých neb přítomných příčin zbuzený. Nebo hněv muže spravedlnosti nečiní [Jak. 1,20] a kdež se zlost urodí, tu jest nemožné jináč, než na jednu stranu natahovati a proti té osobě, proti níž nenávisť má, čeliti. Protož potřebí jest soudcuom velmi se na péči míti, aby se hněvu a nenávisti přemoci a z svobody soudu spra-

vedlivého vyvesti nedali. Toť jest jistě povaha muže múdrého, aby blaz[C6a]nivým hněvem nebyl přemožen, ani se lidským neuměním a náchylností nedal voditi. Neb kdož tím přemožen bývá, přichází naň to: *Slepý slepého veda, oba do jámy upadnou* [Mat. 15,14]. Protož trpělivosti mnohé a dobrotivosti potřebí jest k činění soudu.

Těž věc překážející soudu spravedlivému jest milost a přízeň k jedné straně mimo druhú, a to podlé přátelství, krevnosti, příbuzenství aneb jakéžkoli jiné přízně. Taková milost velmi svazuje soudce a od spravedlnosti odvozuje, viny hodné trestání zmenšuje a nedostatky hodné k nápravě pomíjí a zase odporné straně malé viny veliké činí, nedostatky ztěžuje a zveličuje. K té věci není potřebí duvodu zvláštních, neb očití a přirození jsou. A ta nepravost při každém jest, aby svou vinu lehce vážil a jiného těžce. Těž otec synovu a máť dceřinu. A každý, kdož k komu jakú milost a přívětivost má, vždy tu stranu naráží a napomáhá, a k komuž [C6b] nemá, tehdy zpět. Ale soudciť nikoli nepřileží podlé milosti neb náchylnosti soudu činiti. Protož se velmi na péči míti má, aby nad tím panoval a soudu spravedlivému pro milost přátelskou neubližoval. Těž věc překážející jest lakomá žádost, skrze kteroužto člověk k darom nakloněn bývá, a darové soudcův oslepují oči [5 Mojž. 16,19] a mnozí po dařích jdouce, od souduo spravedlivých se uchylují. A aniž muž který soudce spravedlivý býti, při duchovních i při časnejch věcech, kterýž dary přijímá k dopomáhaní anebo k činění soudu. Protož soudce má se všelikých postranních daruo, krom spravedlivého obecného opatření živností, varovati. Nebo skrze to nic dobrého nikdá pojíti nemůž, než outisk vdov a křik sirotkuov a potlačení spravedlivých lidí etc.

Také věc překážející jest náchylnost člověka přirozená, nerozsuzující, kterážto nedopuští vyhledávati, což pravého a spravedlivého jest, ale tak [C7a] jakž se kdy co v mysli zavrtí a jak se mu kdy co líbí nebo nelíbí z přirození neb z obyčeje a k čemu kdy mysl jeho visí, tak také soud učiní. Ale nemáť žádný pravý soudce podlé zdání a své líbosti souditi, řka: „Takto mi se zdá a líbí, a takto mi se nezdá a nelíbí“. Než soud činiti má podlé práva Božího a jak sama v sobě spravedlnost jesti (a ne, jak by se člověku zdálo), aby z jistého soudu s dobrem svědomím říci mohl: „Při té věci já vuoli Boží takto a takto podlé tohoto a tohoto rozumím,“ etc. A podlé toho pilnejm soudem vyhledajíc spravedlnost, což nejvíce možné, i přisouditi nepravému nepravost jeho a spravedlivému spravedlnost. Zdálo-li by se pak komu, že toto jest dobré a toto zlé, a tomuto že má toto a onomu ono ukázáno býti, nad tímto pomstu a nad oním milost učiniti etc., zkus pilně a viz, z náchylnosti-li tvé ten soud jde, čili z jistého usudku spravedlnosti Boží. Ukazuje-li tvá náchylnost, že tento [C7b] jest toho hoden, ale spravedlnost Boží a soud jeho toho by neukazoval, nechaj své náchylnosti a učň milost. Pakli tvá náchylnost vede tě k slitování při některé osobě neb věci a Pán Buoh toho neoblubuje, ale trestati velí, potlač do bláta dobrotu svú a učň proti své náchylnosti soud spravedlivý k vuoli Bohu, neb jest lépe svú zkaženú náchylnost Božímu soudu poddati, nežli Boží dobrý soud jí kaziti. Kteríž pak podlé souduo Božích nesoudí, ale podlé svých náchylností, tiť dobří a spravedliví soudce býti nemohú. A ti soudové, kteréž oni činí, ne Boží, ale jejích smyšlének a náchylností d'áblem zkažených nazváni býti mají. Pravým pak soudcím, soudy Boží vedoucím, práce mnohá jest, když vyhledávají při všem vůle Boží a spravedlnost jeho a podlé té milost neb trestání činí, utiskující náchylnosti své. Ti zajisté dobré svědomí před Bohem i před lidmi zachovávají a trestání Božího [C8a] se nebojí, alebrž mnohou odplatu mají.

Osmé: Potřebí jest, aby soudcové jednomyslní a pokojní mezi sebou byli a k sobě odevřeně tovaryšsky a přívětivě se měli. Pakli by měl jeden proti druhému žalobu a těžkost nebo zlé smyšlení z domnění nebo z skutku nějakého, mají se sobě sprostně odevřítí a zpraviti, v pokoj a v jednomyslnost uvesti. Nebo veliká škoda jest, když soudcové sobě na odporu jsou a o sobě zlé smyšlení mají.

Z toho toto zlé pochází: Jedno, že hřích mezi nimi jest, kteréhož Bůh nenávidí. Druhé, že sobě věrně pomáhati nemohou v soudu než jeden na druhého čeká, aby ho v něčem polapil a za-

hanbil, aneb mlčeti bude, nic se přimlouvati nechce, aby proti jinému pomstu vykonal. Třetí: Když tomu lidé srozumějí, že soudcové proti sobě čelí, zlehčí je sobě i soud jejich a nebudou směti v svezích potřebách jim se svěřovati. Aneb roty se [C8b] počnú, někteří k tomu přistoupí a jiní k jinému a obojí svého chváliti a jiného haněti budou. Jednomyslnost pak a pokoj soudců jest jednomyslnost a pokoj i svornost obce; zachování jich v lásce jest zachování v témž i lidu. Jistá jest věc, že když lid míval dobré a jednomyslné soudce, dobře jest stál a zpravován byl etc. a Pán Buoň bejval s ním. Když pak soudcové zlí a roztržiti byli, tehdy i lid na roztrhání přicházel a hněv Boží na ně se obracel, jako za Davida [2 Sam. 2-3] a za Jeroboama [1 Král. 12-15] etc. Jest-liže by pak který soudcí se straniti počal a jednomyslnosti nezachovával anebo k některé straně po přátelství nebo nenávisti se uchyloval, jiní soudcové, to znajíce, napravovati ho mají a jemu škodu ukazovati. Pakli by neopravil, ale na svém zuostával, má vysazen býti z rady. Tolikéž by mělo býti pro všelikú nehodnost: Buď že by umění souduov Božích neměl, neb jinejm [D1a] překážel neb radu vynášel, neb vrtlák neustavičnej byl, jednomyslnosti překážku čině, měl by takovej každý vyvržen býti.

Deváté: Potřebí jest soudcuom znáti povinnosti své a ty věci, jímž náležejí k zpravování. Ponechajíce soudcí tohoto světa i také jinejch soudcí svědomí lidského (neb o tom jinde zprávy jsou) k samejm soudcím v Jednotě zřízeným a jim příležitost věci (co by na péči míti měli) položí se. A jsou tyto:

Najprvé: O živnosti lidské péči míti mají a když by se k nim kto utekl na radu, chtě tuto aneb jinú živnost před sebe vzíti, mají mu k tomu raditi, což rozumějí a mohou, to opatrujíce, aby jemu prospěšná býti mohla a nebyla ke škodě duši i tělu a potom k zvedení i jiných. A což kdo před sebe vzíti chce, aby to pilně opatřili, bude-li s to moci býti čili nic. A podle po[D1b]třeby a možnosti radu každému aby dávali.

Item. Hynul-li by kdo při živnosti pro nerozšafnost a své neumění, seznejíce to, mají ho napomínati k pilnosti a naučení dávati, aby uměl svůj spravedlivý obchod vésti bez obtěžování jiných. Nedbálnivě pak trestati. Pakli by kdo nějakou příhodou aneb pro víru statek ztratil, takovému pomáhati a s ochotností fedrovati podlé možnosti.

Item: Chtěl-li by kdo duom a dědictví své prodati a nětco jiného před sebe vzíti, pilně ohledati sluší, co by jemu lépe sloužilo a tak raditi. Pakli by uposlechnúti nechtěl, předložíc nebezpečnoství, škodu i užitek, pustiti jej po hlavě rady jeho.

Item: Musil-li by kdo svého dluhu právem světským dobývati, má jemu rada dána býti, jakejm obyčejem k tomu jíti má bez ujmy křesťanství. A toto opatřeno býti má, což může nejvíce, aby na dlužníky škod nepříčiněl.

Item: Byl-li by kdo pohnán k soudu světskému, mají soudcové pilně ohledati jeho spravedlnost, má-li jakú čili nic. Má-li spravedlnost, naučení dáti, jak by se měl před soudem zachovati a svú spravedlnost pokojně zastati. Pakli nemá, aby se pokojně smluviti hledal, nedopouštěje se práva. A to každý povinen jest zachovati, což na něm, aby se pokojně s lidmi smlouval.

Item: Nechtěl-li by kdo rady přijímati a jí by se nezpravoval, ale po své vůli by chodil, proti povolání svému čině, pohoršení a nepřiklady uvozoval by, s takovým mají mluvíti a jemu to jedno i druhé i s potrestáním ukázati, co proti řádu Božímu dělá. Nechtěl-li by pak uposlechnouti a napraviti toho, tehdy tu věc na staršího zprávece vzněsti mají. A tu radu vezmouce s Starším, i zachovati se k takovému podlé jeho zasloužení.

Item: Měl-li by bratr s brat[D2b]rem etc. jakú nesnáz o kteréžkoli věci z skutečných příčin anebo z domnění, a taková věc zjevná by byla, že k sobě nelíbst mají, tehdy soudcové, povolajíce jich a den jim uložíce, vyslyšeti a srovnati je povinni sou. A k takovému započatému zlému nikoli se dívati nemají.

Item: Slyšal-li by některý z soudců od jiných postranní zprávu, že by některé osoby měly mezi sebou kyselost a na soudce toho nevznesouce, předse by v tom stáli, tedy je obeslati mají a na to se vzeptati, co jest mezi nimi, a že sou tak v zlosti trvali, dopouštějíce slunci na hněv svůj zapádati [Ef. 4.26], z toho jich potrestati sluší a potom k pokoji přivésti a naučení otcovské dáti, napomenutí takové učiniti, aby to na budoucí čas k výstraze měli.

Item: Uznali-li by kde v některém domě po čeledech neb v řemeslech etc. jakej neslušnej nepořádek a neslušné obcování, dobřejch obyčejův a mravův opouštění etc., takové věci k [D3a] nápravě vésti sluší z povinnosti. Což by pak bylo nevelmi zjevné a důvodné, o tom Staršímu mají pověditi Soudcové a radu spolu vezmúce, tak tu věc opatřiti, jak by k nápravě přivedena býti mohla. Jiné pak věci, kteréž by koli při zboru aneb při některých osobách k nápravě za potřebné znali, o ty o všeckny jako dobří hospodáři pečovatí mají.

Desáté: Potřebí jest jim skutečně soudy činiti a pře mezi stranú a stranú rozeznávati a k konci slušnému přivoditi. A podlé svrchu položeného naučení, sejdouce se k rovnání kterékoli nesnáze, takto se zachovávati mají.

Nejprvé těch osob, mezi nimiž nesnáž jest, před sebe povolajíce, k ním se přívětivě a otcovsky zachovati. Slušnou vážnost zachovajíce, panský duch opustiti mají. A ovšem nad lidmi se nepotřásati, až by někteří teměř potřeby své pro choulostivost zpra[D3b]viti nesměli. Nebť toto soudcím prvotně při soudu náleží, aby přívětivost a dobrotivost ukazovali k těm, kteréž souditi přítomně mají. Potom povolaných napomenutí, aby potřebu svou bratrsky, pokojně, vážně a poctivě oznámili a jak ta věc (o níž nesnáž mají) sama v sobě jest, zpravili, varujíce se při tom hanění a potupování jeden druhého.

Slyšíc pak soudcové obě dvě straně, pilně se každý z nich na péči míti má, aby se k žádné straně neuchyloval, ale všickni bedlivě slyšíce, každéj na svém místě soud činil a rozeznával, v čem by která strana vina byla a v čem práva. A ten soud činiti sluší podlé příčin předešlých, přítomně od obou stran oznámených, skrze něž jsou k té nesnázi přišli. Jeden-li jest toho příčina čili oba, a který více a který méně.

Při tom pak oznamování anebo vinnění jedna strana druhé, jestliže by se neuměle aneb zlostně k sobě měli [D4a] a před soudem se svařili, jeden druhého haněti, drážditi, neb duotklivě mluvití, sebe spravedliva činiti a druhého potupiti chtěli, mají jim to soudcové zastaviti, jich napomínati a poučiti, kterak by se při soudu pokojně, vážně a poctivě míti měli a svou při sprostně oznámíce, soudcom k spravedlivému rozeznání poručiti. A nechtěl-li by kdo pěkného naučení a napomenutí přijíti, než předce svou zlost vyplňoval by, takový přísnými slovy potrestán i zahanben býti má (ač však umí-li se stydět), když soudu Božího zřízeného neumí neb nechce ctíti, aby mezi pastevece a tu, kdež žádného řádu není, šel.

Toto také soudcové na péči míti mají: Když jedna strana žaluje na druhú, k tomu ji míti mají, aby žalobné straně z toho práva byla, v čemž obžalována jest. A aby nedopouštěli žalobníka viniti, leč prvé žalobě dosti učiní. A když by žalobě dosti učinil a to zpravil, teprv má-li co zase [D4b] žalovati, aby žaloval a vinnil. Toť práce soudcom umenšuje a spravedlivú věc vyhledati na obě straně napomáhá.

Po vyslyšení pak kázíc stranám vystúpiti, hned bez meškání, každéj soudce po pořádku jeden po druhém soud svůj, jak jest té věci srozuměl, mezi jiné položiti má. A tento pořádek v radě má držán býti, aby zpozdilejšího rozumu i paměti napřed pravili, a kteříž jsou dospělejšího soudu a obsažitější paměti, aby jinejch rozum a soud vystihnouce a to vše, což pravili, na pomoc majíce, potom sami svouj soud a rozum také vypravili.

Potom zpořádajíce se, všickni tu věc rozsuzovati mají (zvláště při znamenitých věcech) a pilně vyhledati každého vinu aneb nevinu, bez přijímání osob a uchylování příčinami svrchu oznámenými. Nemát' jistě soud nedbálnivě a ledajaks činěn býti, ale s velikú vážností a pilností

[D5a] aby což najvýše možné, věc spravedlivá vyhledána byla, a jeden každé aby své spravedlnosti podlé jistého a místného soudu požití mohl.

Jestliže by pak nějaká nesnadná věc přišla a na ten čas jistého soudu učiniti a rady místně dáti nemohli, v paměť tu při vezmouce, do jiného času odložiti mají. Mezitím vždy vyhledávati, o tom přemýšleti a spolu rozmlouvati povinni jsú i s jinými rozumnými (nezjevujíc rady ani osob) rozjímati, kterak by taková věc spravedlivě na místě postavena býti mohla. Těm pak, kteříž v rozepři jsou, rozkázati mají, aby mezi sebou pokoj slovem i skutkem zachovali až do té pře skonání. Takovým bedlivým vyhledáváním mnoho se mohou soudcové naučiti. Při takové nesnadné věci, když by soudcové jedni s druhými odporu podrželi pro vyhledání při tom spravedlnosti, nic by zlého neučinili. Toto jedné na péči majíce, aby se nesvadili, když by jeden před druhým práv býti chtěl, své cti tudy více, nežli spravedlnosti někteří hledajíce a jiné potlačujíce; takovej odpor žádného by užitku nepřinesl, ale škodu. Protož jest k tomu umění potřebí, aby vyhledávajíce skrze odpor pravé věci, svárův a zlostí se varovali a ze zlého aneb z nesnadného horšího a nesnadnějšího neučinili. Při tom pak vyhledávání i při každé radě, dokudž by co z usouzení na jevo nevyšlo, tejnost zachovávati mají a žádnému, což tajného jest, zjevně nevypravovati. Než o zjevných věcech zjevně můž mluveno býti.

Z toho pak soudu druhá věc pojítí má, jenž jest jistej ousudek a zavření soudu, tak aby podlé pilného svrchu oznámeného vyhledávání při té věci, o níž soud, v jedno se snesli a srovnali a již vyhledanou věc plným soudem vinnu neb nevinu na místě postavili, a čím by ta věc spravedlivě upokojena býti mohla, to uvážili, **[D6a]** v paměti sobě složíce to, co by které straně k jejímu napravení a upokojení i k užitku měli ukázati. Ještě pak snesouce se a srovnajíce v jedno, pomysliti na to mají, již-li tak můž dobře ta závěrka státi a mohl-li by ji kto čím zkaziti, anebo byl-li by ještě při tom jaký nedostatek a bylo-li by ublížení které straně; věděl-li by kdo z nich co toho, aby oznámil. Pro jistší a bezpečnější soud a usudek sluší ještě i po ousudku příčiny okolostojící, předešlé i přítomné i budoucí, ohledati, nebude-li to žádnému ke škodě a k budoucí větší nesnázi. A to při všech věcech opatrováno býti má, buďto kterýmž radí neb soud o nich činí anebo v mír a v pokoj uvozují. A tak což na nich jest, aby nepilností nic nescházelo, ale vejpověď jejich aby pevná a nepohnutá býti mohla. Nemát' jistě tesknost myslí pro těžkost práce tomuto překážeti, neb čímž pilnější a bedlivější která věc se vyhledá, tím s lepším svědomím bezpečně před **Bo[D6b]**hem i před lidmi muože činěna býti i ostáti.

Když by pak žádnéj z nich, čím by první ousudek zkažen byl, najítí nemohl, aneb byl-li by nalezen nedostatek, aby napraven byl, tehdy má osoba každá rady neb míru potřebující povolána býti, a tu z usouzené věci potřeba její oznámena. Při nesnázech pak každé straně její nedostatkové a vinny ukazovány býti mají, nebo kdežkoli nesnáze a odporové mezi stranami bývají, řídko která bez viny nalezena bývá, ač jedna víc než druhá. Protož jakž cí vina soudem oznámenejm seznána jest, tak ukazována býti má. To ukazování má býti lítostivé, pokojné, z milosti bratrské, aby vinnej rozumným a pokojným ukazováním snáze poznati mohl vinnu svú. Nebo nepozná-li kto pěkným ukazováním vin a nedostatkův svejch, takét' přísněj a panským trestáním a ukazováním neprohlédne, než více oslepne a zatvrdí se.

[D7a] Ale že i při tom nemůž všechněm jednostejná míra dávána býti, nebo někto jest tak tupej a hloupej, že když se s ním pěkně nakládá, tehdy mní, že se s ním hrá a žertuje, anebo že ho za spravedlivého drží a soudí. Protož jakž muož takovým poslouženo býti, tak se k ním zachovati mají. Jiní pak sou velmi choulostiví, že se prvé viní, než vinu poznají a než se jim ukáže a víc na se přijmou, než sluší. A z toho potom na zármuky a na pochybování o sobě přicházejí, jimžto sluší pomoc činiti a podlé Písma choulostivé těšiti, neb již oni sami se trescí. Jiní jsú sami u sebe spravedliví, neustupní tvrdočelové a ti nejhorskí bejvají, nebo nesnadno jim kdo vinu ukázati může. A pakli se jim s mnohou nesnázi vina ukáže a již se vymluviti nemohou, ale vždy dobrým

umyslem [a] svými spravedlnostmi viny své zastírají. Jímžto ku poznání vin takto musí slouženo a ukazováno býti: Že pro svú spravedlnost Bo|D7b|ží ruší, lásku bratrskou roztrhují, odpory nekřesťanské vedou, nenávisti, zlosti proti sobě majíce. A ta spravedlnost Boží a láska bratrská že větší jest, než všechny jejich spravedlnosti a dobří skutkové, kteréž sou, jakž sou živi, činili. A že, majíce své vinny znáti a jiným (zvláště soudcom) víc věřiti nežli sami sobě, aby v lásce a v pokoji Božím zachováni byli; když toho pro své spravedlnosti učiniti nemohou, že jsú s takovými spravedlnostmi před Bohem ohavnější než s tělesnými hříchy etc. Také takovejch nesluší podlé umyslu jejich (byť byl nejlepší) souditi, ale skutek jejich zlý má jím před oči staven býti, jakož i každé tak souzen býti má. A žádného skutku zlého a hříchu nesluší dobrým a upří- mým umyslem lehčiti a chrániti před soudem spravedlivejm, ale nechť jest umysl nejlepší, skutek zlý vždy hříchem jest a ten umysl nižádného před Bohem z viny nevymluví.

Protož ku poznání zlých skutkův |D7b| (beze všech vymínek) mají lidé vedeni býti, aby vždy k většímu poznání své zkázy přicházejíce, tudy pokornější byli a jinejm milostivější a mi- losti v Kristu vděčnější. A ačť pak i pokrytci se k svejm vinám přiznávají, tím se zastírajíce a nětco také napravují pro svúj tělesný zisk, to' nic nepřekáží spravedlivému soudu, proto' oni časem svým k vejvratku přijdou [2 Petr 2,22]. Jiní jsú pak, soud majíce a v sprostnosti srdce před Bohem chodíce, když se jim ukáže vinna nebo škoda, porozumějí snadně a hned napravují. A s těmi najsnáze bývá, ale nejméně jich jest.

Bylo-li by pilnejm soudem uznáno, že by jedna strana druhé křivdu činila a druhá v té vě- ci nalezena byla nevinná, taková pro svou nepravost má trestána býti a všeckna vina na ni vlože- na a druhá osvobozena, aby Písmo plněno bylo: *Spravedlivost spravedlivého na něm bude a ne- pra|D8b|vost nepravého na něm* [Ez. 18,20]. Nevinnej vinnému nepotřebuje se v ničemž vinen dávati, leč by toho příčina tato byla, že by viná strana velmi zahanbena byla a na zámutek těžký přišla; tehdy nevinná strana pro polehčení oné, chce-li se v čem dobrovolně poddati, to učiniti muož, a naplní Písmo: *Jedni druhejch břemena neste a tak naplníte zákon Kristuo* [Gal. 6,2]. Neb on též, nevinný, viny naše nesl. Ale nevinná strana nemá k tomu jako z práva od soudcuo nucena býti, než rada k tomu dána býti muož, s dobrou vuolí nevinné strany. Avšak rada Boží dostatečně předložena býti má, že velí Kristus dobře činiti nepřátelom svým. A budete-li dobře činiti těm, kteříž vám dobře činí, však i pekelníci to činí etc. [Luk. 6,27-33]

Nemohl-li by kdo takového bratrského ukazování vin na ten čas přijíti a poznaje se vinen, napravití pro nezpuosob přirození svého a pro příčiny těžké, kteréž ho mimo jinej čas potkaly a prvé v tom seznán nebyl, aby |E1a| v své zpouře zapekleněné stál, muž jemu za některý den lhuo- ta k rozsouzení dána býti, až by snad sám se upamatoval a k sobě přišel. A přitom nebezpečnství jeho jemu předloženo býti má, zuostane-li tak v své tvrdosti a neustupnosti, že mu dobře nebude. Také ho napomenouti sluší, aby sobě více vážil Pána Boha a Jednotu jeho a své spasení, nežli svú vuoli a časné věci. A jak by se soudcové k tomu v takovejch věcech zachováti měli, příčiny uká- ží, když jedné věrně v tom pracovati budou. Pakli by předse v svém zatvrzení stál a upamatovatí se nemohl aneb nechtěl, má napomenut býti jednou, druhé, třetí; a nenapraví-li se, tehdy soudco- vé s radou předloženého svého na soud zboru podati to mají. A sezná-li zbor, že vinen jest, má i od zboru napomenut, zahanben a k nápravě veden býti. A nebude-li nápravy, tehdy ve jméno Páně satanovi dáti takového a za pekelníka vysvědčiti etc.

|E1b| Z toho ousudku třetí věc pochází, jenž jest vejpověd k konečnému upokojení a skonání nesnáze a rozepře. A ta v tomto záleží: Když již obou strán soudcové poznají vinu nebo spravedl- nost a čím neb jak každé svú vinu napravití má a na čem kdo přestati, to aby jim oznámili a k tomu je přivedli. A oni, chtějí-li svědomí dobré zachováti, k tomu přistúpiti mají, podlé apoš- tolského napomenutí: *Žádnému nic dlužni nebyvejte, jediné, abyšte se milovali* etc. [Řím. 13,8]

Přítom také známo býti má: Čím kdo hřeší proti bližnímu, tím také káti se má. Při obecných běžných vinnách, kteréž se nenadálejší a vždycky mezi lidmi běžícími příčinami přiházejí, ty mohou tím Kristovým pověděním napravovány býti, když by třebaš sedmdesátekrát zhřešil bližní a řekl by: „Žel mi“, má jemu odpuštěno býti [Luk. 17,4; Mat. 18,22].

Při věcech živných, kdož by komu uškodil co, zase též živnejmi věcmi napravití má. Pakli by [E2a] neměl čím, ale prosbou a pokornejšími žádostmi vyprositi se. A bude-li míti kdy čím, že mu zase napravití chce. V té víře pak má přijat býti od toho, jemuž jest vinen. Jako onen, jsa deset tisícúov dlužen, nemaje čím zaplatiti, kořil se etc. [Mat. 18,26]

Vyprazdňoval-li by kdo čí dobrou pověst a poctivost před lidmi pomluvami a jinejm jakejmžkoli obyčejem, kdež vyprázdnil před některejmi osobami, tu zase napravití má při těch osobách. Pakli by jich dojiti nemohl, aneb že by zemřeli, ale toho odprostiti, proti němuž zhřešil. Pakli jest ouražčivá věc, v zboru pokoru učí.

Jestliže by kdo ze zlosti zabil a nevinnú krev vylil, takovej ode všeho vyloučen a z Jednoty vyvržen býti má (necht' s ním moc světská dělá, což chce). Dá-li mu Buoh pokání činiti, to dobře; pakli skrze moc zřízení tohoto světa pomstu naň uvede, to spravedlivě učiní. Jiná pak zabití, kteráž by se z nějaké příhody na [E2b] hodila, jakož rozličným obyčejem se přiházejí, ta výmluvu Bohem vyměřenu mají.

Při těchto věcech usudky a výpovědi činíce, s velikú pilností a bedlivostí činiti mají, tak aby nebylo zač před Bohem se styděti a lidé aby neměli co spravedlivě o takových soudcích a soudech jejich pomlouvati a utrhati. Zlíť vždy najdou, co by vodrhati a utrhati měli.

Při těchto výpovědech spravedlivě usúzených přijímání osob nižádné býti nemá, ale jeden každý svú vinu nésti povinen jest, kteráž mu soudem jistejm od soudcí nalezena bejvá. Tak aby v takové míře soudcové se neuchylovali pro milost přátel, dětí, ženy, otce i mateře etc., ale spravedlivej soud každému činili a trestání každého hřícha dopúštěli k nápravě, ničímž ho nevymlúvajíce. Jakož Buoh učí skrze Mojžiše, řka: *Spravedlivě sud' bližnímu svému a neslituješ se nad chudejm [E3a] ani nad bohatým* [3 Mojž. 19,15]. Chce-li pak ten, komuž jest vinen, vinnému milost učiniti a odpustiti, toho svobodu má. A jestli hodná věc k odpuštění, nemají tomu překážky soudové činiti, spravedlivej soud vypovědouce. A jestliže by uznali toho potřebu, aby odpuštěno bylo, k tomu nakloňovati mohou, však bez nucení. Než při některých věcech, byť ten, proti komuž učiněna vina, odpustil, soudcové nemají odpustiti. Jako: Když by kdo na ryňku před mnohými zhaněl někoho a zlořečil mu nectným jazykem a on jemu to odpustil, protoť soudcové k nápravě vésti mají, aby v zboru pokoru činil a k tomu i nápravu slušnú.

Jedenácté: Potřebí jest jim znáti, že jakžkoli pilnú práci při tom vésti mohou, proto bez mnohých nedostatkuov nejsú. Nebo pro zákon hřícha všeho se dopatřiti nemohú a někde velmi tvrdě, někde velmi měkce se měli. [E3b] Protož poznali-li by potom jakej nedostatek soudu svého a bylo-li by možné jej napravití, nemají se za to styděti, ale skutečně napravití. A což by pak nemožného napravití bylo, za to se mají modliti Pánu Bohu, aby jim ráčil vinny a nedostatky při tom běžící v Kristu odpustiti. Přítom také umění nabejvati mají, což se jim při jedné věci opatrnosti nedostalo, aby potom při jiné opatrnější a mudřejší byli. Jestliže se pak jim umění k soudom spravedlivejm nedostává a Starší jich nevyučí, již všechny ty viny, co se jich nadělá, na hlavu jejich puojdou. Pakli sami soudcové po svú nebdánlivost umění potřebného nenabývají a práce při tom nevedou, ty vinny a nedostatkové, kteříž se proto při soudu nalézají, na jich hlavu puojdou.

Dvanácté: Potřebí jest jim trpělivosti, nebo od mnohých nevděčných místo děkování hanění a utrhaní snášeti musí. Protož se pilně na [E4a] péči míti mají, aby nevděčností nerozumných a nevděčných lidí sobě v práci nepřekáželi, ale předse v soudech Božských věrně pracovali. Neb byť soudce najspravedlivější byl, protoť se všem nezachová. Ale blahoslavený jest ten, kterýž soudy spravedlivé čině, protiventství snáší.

Toť není nic divného nyní, že lid obecný, když se mu co po jeho vuoli nestane, soudcom utrhá, poněvadž to prvé Mojžíšovi, prorokuom, Pánu Kristu i apoštolom činili. Jimiž se posilníce, přede k vůli Boží a k prospěchu obecnému práci vésti sluší pro odplatu mnohú.

Jestliže pak kteří jsú pokrytci, neupřímě se k soudcom majíce, lžmi i jinými tuočkami vůkol jdouce, své vinny, pro něž by měli trestáni býti, tajili by a soudcové se na ně nijakž dobytí nemohli, aby pravdu pověděli, to, což sami povědí, za pravdu přijíti musejí, když o tom svědectví jistého míti nemohú. Což by pak sešlo [E4b] při tom druhé straně, ta nepravost na hlavu nepravého puojde před Bohem. A soudcové, opověduce se, že jej na jeho svědomí přijímají, vysvobodí duše své, ale on sobě osídlo na hrdlo přijímá. Nemát' soud mezi věrnejmi obecně podle svědkuo býti, ale podlé vlastního svědka svědomí jednoho každého. Nebo kdožť zavede svědomí své, huoře sobě učiní, než kdyby deset rukojmí zavedl. Pakli by ten svědomí Božího neznal aneb na ně nepamatoval a jím se tehdy nezpravoval, slušíť mu je připomenouti, aby potom vejmluvy neměl. Bylo-li by pak shledáno pokrytství a neupřímnost jeho, sluší je tuze a tvrdě trestati, tak jakž by se potřeba viděla.

[E5a] O čtvrté věci. Co jest potřebí k soudu jdoucím.

K soudu pak Božímu na zemi zřízenému (k kterékoli částce jeho) zavázáni jsú lidé věrní, aby v svých rozličných nesnázech ku pokoji přicházeti mohli. A kteříž se jím ve všech částkách jeho a v potřebách svejch zpravují a řídí, tiť na onen poslední soud s tím nepuojdou. Nebo což jím Buoh činí na zemi skrze ten prostředek soudu, tohoť potvrzuje v nebi, potvrdí i v den súdný, kdež dokonán bude soud jeho, buďto dobrým a spravedlivým, buď zlým a nepravým. Jiné pak vseckny, kteříž soudu jeho zřízené[E5b]ho zde nepožívají, aneb nepravými soudy svými spravedlivé převracejí, spravedlivej soudce souditi bude. Jakož o tom Písma jsou, kterýchž netřeba tuto přivoditi. Protož s vážností i se vši snážností každý o to pilnost míti má, aby při všech nesnázech svých zřízeným soudem pokoje pravého podlé Boha dojíti hledal a konec všeliké nesnázi sobě zde činil.

A ačkoli práce soudcím spravedlivě soudícím těžká jest a mnohé pilnosti a bedlivosti potřebuje, na kterúžto mnozí lidé patřiti ani jí vážiti neumějí, ani soudu Božího skrze soudce činěného poznávají, protož ho ani neváží, ani se k němu tak, jakž by slušalo, mají. Ale ještě mnozí, když ne podlé jejich vůle soudcové soudí, na ně se hněvají, pomlívají, utrhnají i hanějí a tak zlým za dobré se odplacují, jiní pak soudu toho zřízeného sobě nic neváží. Protož jak by míti se měli věrní [E6a] před soudem Božím zřízeným, naučení se tuto položí.

A to nejprvé z strany svědomí svého při tajných věcech.

Potom: Při soudu zřízeném v Jednotě.

Potom: Při soudu zřízeném v světě.

Při soudu tajném z strany vlastního svědomí.

Poněvadž člověk, jsa v smrtedlném životě a zákonem hřícha obklíčen, mnohých zpletkuo svědomí svého dochází skrze rozličné příčiny, jemuž mysl jeho proměněna a zkormoucena bývá, odkudž na zámutky a na trápení přichází a sám sobě rady dáti ani spomoci nemuož, protož takovým tato rada jest:

Najprvé, aby sebe sami podlé slova Božího pilně soudili a obličej svědomí svého jako v zrcadle v slovu Páně spatřovali [Jak. 1,23.25]. [E6b] Když by pak kto podlé téhož Slova seznal jaký nedostatek spasení svého a zkormúcení mysli a svědomí naň by přišlo a že se nemuož v naději těšiti a radovati, ale bázeň zatracení, strach a lekání na něj připadlo a mysl strašlivá a zmotaná, nemohúci se zpravití, ten takový má sám u sebe rozjímati a zpytovati, proč by taková

bázeň a lekání i hryzení svědomí na něj šlo: pro nevěru-li a pokušení při ní, čili pro opuštění a obmeškání dobrého, aneb pro hříchy a jakůžkoli jinú příčinu. A poznaje té bázně příčinu místnú, má se s tím připraviti k soudu Božímú, aby místně a rozumně soudci svědomí své zpraviti uměl a potom aby potřebnú radu a užitečnú od rádce přijíti mohl. Nebo jakž člověk svou překážku zpraví, tak užitek vezme. Zpraví-li¹ místně, místně se soudu Božího uptá. Pakli zpleteně,² zpletenú radu přijme. Pakli nejisté a pochybné věci vypraví, také v nejistotě zuostane. Neb někte[E7a]ří na radu jdúce, nevědí s čím místným ani proč jíti mají, protože žádného užitku neberou, ale jacíž přijdou, takovíž zase odejdú.

A tak jistú a usouzenú věc maje a příčinu místnú znaje, pro niž nemuož bezpečně spasení požívati, s tím jíti má k soudci a k rádci svědomí svého a jemu sprostně tak, jakž samo v sobě jest, tu svú překážku oznámiti a od něho soudu a rozeznání žádati, jak by s tou věcí učiniti měl a v pravém Božím pokoji ustaven býti mohl, aby při spasení na omylu nestál, než jistej soud Boží při tom věděl. Což pak koli z jistého soudu Božího oznámeno bude, to za pravé přijma, na tom přestati povinen jest a tím se upokojiti. Pakli by tak nesnadná věc a spletená byla, že by jí ten zprávec rozvaditi a místně rady dáti neuměl, k jinému zpráveci s radou toho s takovú věcí jíti můž, tu kdež by se nadál dostatečnější rady nabyti, k zpravení a k upokojení svého svědomí.

[E7b] Kterejž by koli čas ta zpletenina a překážka při požívání spasení na člověka přišla, hned beze všeho odkládání k soudu již pravenému jíti má, když jedině to pozná, že spasení svého škodu trpí, buď v postě, anebo o masopustě, v advent neb na vánoce, na velikú noc neb po velice noci, před posluhováním neb po posluhování, v pátek nebo v neděli a kdyžkoli taková potřeba přijde, kterýkoli den a kterýkoli čas, když jedině přístup k tomu míti můž, aby neodkládal den ode dne. Nebo ti, kteříž, majíc zpletené svědomí, ukládají sobě časy nebo do postu, nebo do posluhování a jiné kteréžkoli, velikou škodu mají. Neb s tím odkládáním, oč by se potřebně i místně raditi měli, zapomenú a potom někdy přijdúce, odbudou toho Antikristovým obyčejem. A někteří tak nechájí a s časem prodleným mimo se pouštějí a tak sami v své hlavě radu zavírají, a což sobě usoudí, na tom přestávají. Ale jak to stálá [E8a] věc jest, toť se mnohým v jejich nejpilnější čas zjevuje.

Toto pak na péči každý míti má soud a radu přijímající, aby na to pamatoval, jaký soud a rada při které věci dána jest. A když by se potom taková věc přihodila jako prvé, aby prvé přijatým soudem a radou se zpravil, a to při věcech obecných, člověka se vždycky přidržících. Než jestliže by taková věc byla, pro niž slovo Boží oznamuje zbavení milosti i království Božího a zatracení svědčí, tať pak věc vždycky rady nové a soudu potřebuje a míru s Bohem a s svědomím. Ale při věcech obecných jednou přijatou radou zpraviti se můž.

Kteříž pak k radě a k soudu jdúce, vždycky s jednou věcí chodí, ješto již několikrát jim při té věci naučení a rada dána a proto pokoje nemají, tiť na se ukazují, že soudu a rady nepřijímají, ani jí sobě co váží. Neb kdyby vážili, však by se tím zpravovali a na to pamatovali. Anebť ještě v římském bludu zuostávají, [E8b] domnívajíce se, že samejm šeptem a vyznáním hříchy shlazují. A tak škodně bloudí a zprávcem daremní nesnáz činí.

Takéť jest každému potřebí se učiti, čím svědomí jeho před Bohem obviněno bývá, aby komárů necedil a velbloudů nepožíral [Mat. 23,24].

Najprvé a nejvíce člověk za škodu a za hřích míti má nevěru, pochybování u víře, neznámost Pána Boha a milosti jeho v Kristu k spasení připravené, nepožívání v něm pokoje v svědomí a v naději, nevděčnost jeho dobrodiní etc. Druhé, za těmi jdoucí hříchy tyto znáti sluší: Obmeškání dobrého z nebdánlivosti, což člověk z povinnosti ke cti Pánu Bohu neb k svému spasení aneb

¹ V textu: zpraví-li.

² Postranní rukopisná pozn.: Každému náleží pravdu praviti.

ku prospěchu bližních činiti má. Třetí, tepruv hříchy proti učení Božímu činěné, jako zlosti, nenávisti, vraždy, smilstva, nečistoty, opilství, hodování [Gal.5,20] a lakomství, péče nezřízené, loupeže, krádeže, oklamání etc. Nejposléze pak mají vážení býti nedostatkové a viny obecné, z zákona hřícha ustavičně pocházející a v člověku přebývající, jimžto každý poddán býti musí.

Tutoť mnohá hloupost a neumění v mnohých zůstává, takže někteří najtíže váží sobě obecné a běžné viny a domácí ustavičné nedostatky a na ně vždy žalují, ale což větších hříchův, to nejde tak snadno, neb jest větší hanba o větší hříchy se raditi. Což se pak obmeškání dobrého dotýče, to se ne tak od lidí váží jako tělesní hříchové, neb není tak patrné ani ourazčivo, což se dobrého opouští, jako to, když se zlého dopouští. Ale co se pak největších vin tkne, při víře a požívání spasení, mnozí toho ani za hřích nemají, ale tak neznajíce toho řádu a menší věci více vážice nežli větší, komáry cedí a velbloudy požívají. A ti právě nemohú nikdy zpraveni býti a v [F1b] jistotě spasení soudem Božím upokojeni. Protož jest potřebí znáti hříchy a z toho sobě svědomí činiti, z čehož Buoh činí (a ne podlé své náchylnosti) a to sobě najvíc ztěžovati, což Buoh slovem svejm ztěžuje. A tak, jakž by při čem nedostatek trpěl, o to se místně raditi mohl a soudu Božího jistého se uptávati.

Naučení k soudu zřízenému v Jednotě při věcech obecných a zjevných.

Toto pak přede všemi věcmi prvotně věrným příležití, aby povoláním svým před Bohem i přede všemi lidmi hodně chodili, v milosti, v milování a v lásce, v dobrém pokoji vespolek se snášejíce, trpělivost, lítost, dobrotivost vespolek k sobě ukazující a ve všelikém skutku dobrém jeden k druhému se nalézající a všech různic, protivenství, škod, jimiž by láska bratrská rušena byla, [F2a] vespolek s pilností se vystřihající. A o to mají snázně pracovati, aby žádnéjch zlostí, svárův, nenávistí, zlých domnění mezi nimi nebejvalo, ale jeden každéj sám od sebe z svého místa povinnost svou každému navracoval. Ne pro strach soudci anebo moci světa, ale dobrovolně, z milosti, pro dobré svědomí, jakož naučení Pána Krista i apoštolská ukazují.

Takovým, kteříž by tak jedenkaždý od sebe povinnosti své činili a v protivenství jedni druhé snášeli, nebylo by potřebí žádného zákona, než sám Buoh Duchem svejm beze všech prostředkuo zpravoval by je. Ale že všickni lidé zákonem hřícha poražení sú a ten v nich zůstává až do smrti, protož ten řád a pokoj ruší, a to v zlých i v dobrých. V dobrých, totiž dobrotou Kristovou opravených, jimžto toho, což dobrého chtí, nedopouští činiti, a k tomu zlému, kteréhož nenávidí, přinucuje, hlouposti, nevědomí, [F2b] nepamět, nemoci a jiné nezpůsoby uvodí, takže proto ani soudem rozumným se zpravi mohou, ale skrze mnohé a rozličné příčiny nejedny puotky a nesnáze mezi sebou mívají a sami se z toho vyplesti nikoli nemohou, leč až by prvé mnohých hříchův a škody spasení svého pocítili. Protož ti a takoví potřebují pomoci zřízené, soudci a soudu k upokojení svému a k společnému obcování v lásce, jakož Pán Kristus svým učedníkom nejednou pomoc činil a je napravoval, když se svařili. Ješto jináč, kdyby jim toho nepřetrhl, kdo ví, nač by přišlo. A svatý Pavel, nechtě, aby se před pohany nevěrnými věrní soudili, doma v zboru soudce zřediti radu dává, k rozeznání mezi Bratrem a Bratrem, k upokojení jich [1 Kor. 6,1-8].

Kteříž by pak mezi sebou nepokoj nějaký měli a jeden druhém na odporu stál by, mají se učiti, aby sami u sebe jedna každá strana, což najvíc mohou, těch cest pohledali, kterak by se [F3a] sami bratrsky a přátelsky bez hanění a ruoznic srovnati mohli a v pokoj uvésti; o to pokorně s sebou rozmluviti¹ mají. Pakli sami pro své těžké náchylnosti srovnati se pokojně nemohú a sro-

¹ V textu: tozmluviti.

zuměli by, že prvé, než by se srovnali, v zlost, v hanění jeden druhého by upadli a potom snad v nětco horšího by uběhli, protož nechájíc všech zlostí a sváruo, k soudcím na to zvoleným k soudu se podati mají a jich požádati, poněvadž se sami srovnati neumějí, aby oni je rozhodli a upokojili.

V tom času, dokudž by soudcemi rozeznání nebyli, mají vším obyčejem pokoj zachovati, tak aby žádný z nich jeden s druhým se nevadil, ani před lidmi na něj žaloval, ani pomlouval, ani sobě postranně jakých pomocníkův hledal, ani s nimi proti Bratru rady bral ku posilnění své zlosti a k rozmožení nesnáze. Ale o to každý pracovati má, aby s sebou i v té rozepři bratrsky nakládali a o všecky po[F3b]třeby předce pokojně mluvili.

Mnozí jsou tak neumělí a zlostní, když jedna osoba s druhou, mužského neb ženského pohlaví, má jakú rozepři, tehdy hned s ní nemluví, ani téměř na ni hleděti můž, ale o ní pomlúvá, haní, utrhá, před jinejmi pověst dobrú odjímá a proti ní jiné podlé sebe postavuje, tak až se to přihází, že prvé než soudcové o něm zvědí, na ryňku o tom rozprávěti budou a posmívati se jim a Bratřím utrhati, a potom teprv ta věc k soudcom přijde, až se mnoho zlého nadělá a pravda i s věrnejmi skrže ně posměchu se natrpí. To jest jedna ohavnost a potupa církve i učení slova Božího v posměch dávání, když tak nevyučení lid při svých rozepřech v té takové příliš škodlivé hlouposti zůstávající jest, až jméno Boží, kteréž nad nimi vzýváno jest, to v posměch a v porouhání dáno bývá neznajícím jeho. A jakož se sami k sobě trpělivě míti neumějí prvotně pro chvá[F4a]lu Boží, ovšem k cizím, nad to k nepřátelom zjevným míti se neumějí. Protož při tom velikého učení potřebí jest.

Někteří pak tak sou d'áblem nepatrně pomámení, že to za hanbu mají, když by před Bratřimi o nějakou nesnáz k upokojení jí státi měli; zdá se jim, jako by je do šatlavy vedl a o všecko dobré připraviti měl. Ale což před jinými, třebalis i na ryňku, soudův, svárův, pomluv o sobě nadělají, a někteří téměř i před cizími na rathouze ku posměchu sobě i jinejm stávají (ne bez znamenitého potom trestání od Bratří), toho sobě za hřích ani za hanbu nic neváží, ješto by tisíckrát lépe bylo před jinejmi mlčeti a doma před soudcemi se rovnati. Tak jest d'ábel lstivý, že kdež jest hřích, tu jej zakrejšvá, a kdež ho není, ale jeho království se ruší, tu jej ukazuje býti. I neslušíť tehdy jeho v tom následovati.

Protož žádný sobě jiných soud[F4b]cí činiti nemá, ani jinde žalovati a před jinými své rozepře rozprávěti, než před soudcemi na to zřízenými, kdež může pokojně ta věc srovnána býti. I zdálit' se komu, že by mu tím někto křivdu činil a těžkost by nad tím měl, oznam soudcím a buďet' polehčeno. Neb tímto nic napraveno nebude, že svú spravedlností proti bližnímu uši jiných naplňuješ, lečť tím lehčeji bude, že se vymstíš, ale hřích tvé svědomí obtíží, jestliže je podlé Boha máš. Než toto učiniti muož každý, když by před světským právem státi musil, jímž usiluje nepřítel zle učiniti, aby s jinejmi o to rozmlouval a spravedlnost svou připravoval, aby jí nepřítel chytrostí nepotlačil. K domácím pak církevním soudu není potřebí jináč spravedlnosti své strojiti, než podlé vlastního svědomí, ve vši sprostnosti Boží.

Také znáti mají a učiti se všichni vůbec, aby se žádný soudcím nečinil k vyslýchání jiných, leč k tomu bu[F5a]de řádně povolán. Ale přišel-li by kdo k němu s jakou novinou aneb nesnází, soče a žaluje na Bratra neb Sestru etc., že mu takovou a takovou věc nepravú učinil, toho k sobě přijímati nemá, ani s ním proti nelibé jemu osobě se postavovati, ani jeho v tom potvrzovati, přidáváje proti druhé straně, řka: „Však jest on vždycky takový a takový, neb taková, takét' jest mně toto a toto učinil“ etc. Takovým pak žalobníkom a sokom bratří svých takto každej věrnej odpověděti má: „Bratře milý, však ty víš, že já soudcí ustaveným k soudu jiných nejsem, proč ke mně tyto řeči o tomto Bratru etc. mluvíš? Máš-li jakú žalobu proti němu a nemůžete se spolu smluviti, znáš řád Boží v Jednotě, a soudce dobře víš, proč na ně nevzneseš? Než toto pomlúvání o něm bez potřeby, hřích a daremní nesnáz sobě činiš. Víš dobře, že jest to hřích Bohem zapově-

děný, hluchému láti [3 Mojž. 19,14] a tajně utrhati bližnímu svému [3 Mojž. 19,16]. Protož ty, nechaje tako[F5b]vého nekřesťanského způsobu proti Bratru etc., jdi k soudcím a tu věc na ně vzes. Pakli nechceš, jáť tobě toho pomahati nebudu, ale takovou věc vzesu na soudce, co se děje a víc tebe v takových pomluvách o tomto Bratru slyšeti nechci, abych tvého hříchu učasten nebyl svým mlčením a přijímáním od tebe.“

Tímto se nezastavuje, alebrž vzdělává obecná povinnost, kterouž Kristus Pán v lidu svém míti chce, totiž, když by jeden druhého, Bratr Bratra aneb Sestra Sestru etc., viděl v jakém hříchu aneb nedostatku, aby mu vejstrahy dáti neměl, aneb ho potrestati, anebo když by viděl jakú potřebu jeho při čemžkoli a lépe tomu rozuměl nežli on, aby mu neměl raditi a obecného dobrého rozmlouvání s ním míti, ale toliko zlá, škodlivá, zlosti rozmnožující mluvení zastavují se.

Z takovejch jistě zlostnejch postranních žalob mnoho zlého pochá[F6a]zí: Pravda Kristova v posměch a v potlačení se dává, hříchové, zlosti a nenávisti se rozmnožují, láska Boží v lidech se uhašuje, učení euanjelium se v pohrdání dává a potupuje, dobrým a nevinným utržka se děje, cesta k víře a k pravdě neznajícím jí se zakládá, znovu obracujícím k pravdě překážka a lekání se činí a pohoršení veliké dává etc. Potom pak, nadělajíce toho zlého, smíří se a zlost jejich pomine. Ti, kteříž o jejich zlosti vědí, zvlášt' z nepřátelské strany, řeknou: „Prvé o sobě nic dobrého nepověděli a již se zase jako psi slezli.“ Ejhle, jaká potupa z toho neřádu pochází.

Kteříž pak v řadu stojí a soudem Božím v Jednotě zřízeně se zpravují, ti toho všeho zlého ujdou. Jímž tohoto umění jest potřebí, když z potřeby k soudu jíti mají.

Najprvé před soudem připraviti jim sluší spravedlnost svú. A to [F6b] tak: Oč před soudce jíti mají, aby to dobře uvážili, jak ta věc sama v sobě jest. A před soudcemi aby nic jiného nemluvili, ani čím jinejm zanašeli, než toliko při svou sprostně oznámili, a to, čehož dobře vědomí a jistí sou, pověděli, odvrhouce všelikú lest, chytrost i pokrytství, skrze něž by svú věc, by pak i nepravú, pravú učiniti chtěli.

Před soudcemi pak stojíce, vážně a poctivě se míti mají (jakož před Božím soudem tak se míti sluší), a tu svú při a potřebu pokojně, bez hanění a škodlivého dotýkání oznámiti a se sprostně zpraviti a nic jiného nemluvit, než to, což sluší a což prvě pravil. Také to na péči míti mají, aby před soudcemi se nehadrovali, mluvě každěj, což by mu se zdálo, konce své řeči pro zlost nemaje, ale pověda skrovně a mírně svú při, mlč a poruč soudcom, aby oni soudili a rozeznávali. Pakli by co doložiti a měl, dolož bez hadrování a druhé straně poctí[F7a]vě se zpravuj. Jestliže by jedna strana takto pravila a druhá jinak, nechť se pokojně a slušně pamatují. Pakli se oč upamatovali nemohou a naodpor předse tuze stojí, toť již snad spíše ze zlosti než z nepaměti pochází. Nebo jeden mimo druhého hněvem oslepen jsa, více slyšel neb viděl než druhej, a druhej zase méně etc. Takovou jejich zlostnú a svárlivú nesnáz soudcové zastaviti mají, neb již nic dobrého neudělají. A oni tu při, o niž nesnáz, v ruce soudcom jí dáti mají a podlé jejich soudu a rady učiniti a takovou neskonalú zlost z sebe vyvrci, čím spíše, tím lépe. Tolikéž v té nesnázi, kteráž z domnění jest, učiniti sluší.

Velmi jest to lid syrový, bláznivý a nevyučení, kterýž maje se před soudcemi rovnati, i rozmnožuje sváry, a majíce se pokojiti, i vadí se jako vopilí sedláci v krčmě, až jeden druhému před soudem klamy nebo lži dávatí bude, jako nestydaté nevěst[F7b]ky před Šalomounem [1 Král. 3,22], ješto ani jinde toho by činiti ne[s]měli, a ovšem u soudu. Ale toť s mnohé strany jde neuměním a nedbalstvím učitelův, když lidu nevyučují.

Ten pak, komuž se vinny a nedostatkové od soudci ukazují, pilně se na péči míti má, aby jich za nepřátely sobě nebral, ani se toho domníval, že by vodporné straně nakládali a s ní proti němu byli. Aníž se také zastávati a ospravedlňovati sluší, jako by ničímž vinen nebyl, co mu ukazují, ale na tom místě a v té míře, poněvadž soudcové stranou nejsou, sluší jim více věřiti než sám sobě, byť se pak do nebe zdálo spravedlnost míti. Nebo lépe jest proti své domnělé spravedlnosti

uvěřiti a na sebe vině přijíti, nežli, ustavuje se sám v své spravedlnosti, zůstati v hříchu. Tak jest člověk zkažený, že jsa svou spravedlností okuklen, třebas ctnost za hřích držeti bude a hřích za ctnost. Protož každému v své spravedlnosti ustavenému lé[F8a]pe jest soudcím věrnejm se důvěřiti a ještě pomáhati sebe vinniti nežli se zastávati. Nebo pozná-li vinnu, bude opravovati a bližním svým u vinnách jejich milostivější bude, k budoucímu času vystříhati se bude neustupnosti, a znaje své bídosti, vděčnější bude milosti v Kristu učiněné. Pakli se uvinniti nedá, ale v své spravedlivosti domnělé zůstane, hřích jeho, kteréhož pro svú spravedlnost poznati nemůže, nebude shlazen, bližnímu nemilostiv (jsa sám horší) bude, milosti Kristovy a lásky bratrské ovšem se zbavuje, všichni mu těžcí a malí v očích budou a on všechněm. S žádným srovnati nebude moci, ale všickni ničemní před očima jeho budou a sám všechněm omrzí etc. Snáze jest hříšnému a znajícímu vinny své k milosti a k odpuštění přijíti, nežli spravedlivému u sebe poznati vinny a hříchy své. Protož i každému chtějícímu zachovati dobré svědomí rada jest, aby radše soudcím věrným [F8b] uvěřil na se, nežli se zstával tu, kdež soudcové ukazují vinnu s jistými důvody. Více zajisté každý na tom zejtě, když poznaje vinu svú, hříšným zůstane, však k opravě jde, nežli nemaje svědectví spravedlnosti své, mylnou spravedlností se troštjuje.

Potom pak ty, vinnej, poznaje vinu svou a podlé ukázaní soudcí přijma vejpověd a rozsudek beze všeho odporu, na tom docela přestati máš. Jestliže jsi podlé nálezu soudcí vinen, naprav a milosti potřebné hledaj. Pakli jsi za spravedlivého od soudcí vyhlášen, tím se nepovyšuj, ani se nad tím, kterýž tobě vinen jest, potřásej, sám se zvelebiti chtěje a jej potupiti. Ale na to pilně pamatuj, když práv zůstaneš proti bližnímu svému a on tobě se pokořiti bude, aby jemu hned odpustil, lítost nad ním i přívětivost ukázal a před ním nic se dráh nečiň, ale rád vinnu jeho odpust a ještě, což můžeš, břemene jeho pomoz né[G1a]sti, aby s zákoníkem za nepravého potupen nebyl [Luk. 13,14]. Na péči se pilně měj, aby o něm mezi jinými k jeho potupě nepomlouval, nad ním se s chutí, z pomsty potřásaje, řka: „Hle, chtěl mne potlačiti a zahanbiti před soudcemi, sámť jest zahanben, a takto se mu stalo, a takto jemu soudcové a takto mluvili, k tomuť jsem jej vždy přivedl a musilť mne odprositi a tuto neb tuto nápravu učiniti.“ Takové pomlouvání a proti bližnímu chlubení bláznivé a nekřesťanské jest. A takový způsob při kterýchž se nalézá, Chamova [1 Mojž. 9,22] pokolení sou. Protož od věrných nemá při žádném požíván býti, netoliko při Bratřích, ale ani jiných, až i při nepřátelích. Neb se nesluší radovati neštěstí nepřítelů svého, ale nad jeho zlým lítost míti sluší a žádati i pomáhati nápravy a pozdvižení jeho.

Ještě toho potřebí jest, zvláště těm, kteříž by vinní byli, aby po soudu proti soudcom nepovstávali ani jim zlořečili, když by jim podlé jejich [G1b] vůle a domnělé spravedlnosti nepřisoudili. Neb když člověka podlé jeho oumysla nesoudí (by i spravedlivě soudil), zdá se jemu, že mu křivdu činí. A tou příčinou mnozí, kteříž nepřivykli soudy Božími, ale svejmi náchylnostmi se zpravovati, soudcím nepravých a nespravedlivých naspílají a o nich zle mluví a tak za jejich dobrou práci zlým se odplacují. Protož znáti sluší, že kdož soudce a takovej bedlivej jejich soud (jakož svrchu) hanějí a potupují, Boha hanějí a jemu se protiví, kterýž soudce i soudy spravedlivé ustavil, což nikoli věrným nepřileží. A to jest všech lidí téměř obecná nepravost, že žádný nechce jíti za soudem, by i spravedlivý byl, ale vždy natahuje soudce za sebú, aby jemu k vůli soudili. By pak i křivou při měl, radše aby k jeho straně přisoudili, než jemu odporné.

Protož věrným potřebí proti tomu zlému veliké práce, aby soudcové svých soudcí nebyli, a to, což jim soudem u[G2a]kázáno, přijali, buď těžko nebo lehko. Zvláště od těch soudcí, kteříž v ukřivování soudu shledání nejsou, ani na penězích a dařích soudí, ale upřímě pro dobré svědomí v tom pracují, od nichž přijíti sluší za pravé, byť se pak co zdálo, že jest nepravé, když by toho zjevné jistoty neměl. Nebo ublížili-liť kde soudcové v čem z nevědomí neb z nedopatření, to milostivě váženo býti má a slušně k nápravě přivedeno býti můž. Pakliť by zumyslnú křivdu učinili, oni nepravost svou ponosou a ty dobré svědomí zachováš. A jestli v Jednotě vyšší soud nežli ten,

jímž se zdá, že se křivda stala, můžeš se naň odvolati. A jsa soudu Božimu poddán a jej v poctivosti maje, chválu u Boha obdržíš. Oni soudí-liť neprávě před stolicí Kristovou za to odpovídati musejí.

Naposledy pak toto pilně zachovávatí každému věrnému sluší, když již jednou s kejm oč konec vezme (necht' |G2b| jest jaká chce věc), aby mu toho při žádné příčině více ze zlosti a k zahanbení nepřipomínal, než leč by ouklady jakými nepřestávajícími zlost proti němu jednal. Neb což soudcemi upokojeno jest, to již více zdvíháno býti nemá. Ale přijde-li potom jaká jiná nesnáz, o tu toliko se rovnati a s ním se pokojiti sluší. Velmi sou to těžcí a nesnesitedlní lidé, kteříž jednou pokoj vezmouce, často to obnovují a staré hříchy připomínají. Strach jest, že i Buoh jejich hříchy předešlé jim připomíná.

Naučení k soudu zřízenému v světě.

Najprvé přede všemi věcmi ke všem v moci postaveným podlé Pisem svatých každému věrnému sluší se míti uctivě, povinnost příležití zachovávatí, řízení jejich činiti a tak se míti, jakožto k služebníkům Božím, a netoliko k dobrým |G3a| ale i k poběhlým.

A ačkoli na těch soudcích v světě zřízených o věci časné a světské každé přestati muože i má, ale však pro mnohé příčiny a nesnáze při tom běžící lépe jest doma v Jednotě Bratr s Bratrem každou při a nesnáz koncovati. Ano i s jiným každým člověkem lépe jest přátelsky se rovnati, nežli k soudu se podávati. A Bratr s Bratrem nikoli se k tomu soudu podávati nemá, než leč by co nemožné bylo Bratřím rovnati etc. Žádnej Bratr příčinou svou žádného k soudu rathúznímu tahnouti nemá, leč by toho nuzná příčina byla, s soudem domácím a s i radou to učiniti muože. Než kdyby soud dobře soudcemi hodnými osazen byl, tolikéž jest tu o tělesné věci konec vzítí, jako i doma. Jestliže by pak kdo z nuzné potřeby k tomu soudu v kterékoli částce státi musil aneb od jiného k tomu nucen a tažen byl, tak se při tom soudu zachovati má poctivě a chval|G3b|litebně, jako v Jednotě před soudcemi, podlé naučení svrchu položeného - krom toho, že při tom soudu na svědky a na přísahu často skrze nucení jinejch z rozličnejch příčin přichází. Protož potřebí jest před ten soud spravedlnost svou připravovati a svědky hodnejmi se ujistiti a o křivou při se nezasazovati ani jí zastávati. Přísahy na žádnú pochybnú věc nečiniti, ale jistú a svědomú věc samým jmenem Božím tvrditi a modlářské přísahy skrze kterékoli stvoření¹ pod hříchem se varovati.

Byl-li by pak od soudcí utištěn a křivdat' se stala, nemuože-li od vyššího soudu napraveno býti, poruč to Bohu k poslednímu soudu a měj se trpělivě což muožeš, však to všeckno pomštěno bude a vyhledáno od spravedlivého soudece.

|G4a| Soudcom zboru.

Kdo rád mnoho mluví, ten se do rady nehodí.

Také, kdož by své draze váže, na tom stál, cizí lehce pokládaje, pro nedostatek zamítal.

V radě sluší soud svůj sprostně praviti, krátce, srozumitedlně jej i příčinu oznámiti.

V tom se jinejm k ohledání povolně dada, přijmiž to, což mírnějšího najde společná rada.

Necht' toho těžce mysl tvá nenese, když soud ne vždy po tvé vůli stane se.

Dopust a pomoz mnoho pokusiti, tak budeš moci jinejm k srozumění posloužiti.

Trpělivost a pozčekání jest skutek dokonalý, kvapným, pyšným, svémyslným převelmi nesnadný.

---

¹ Přísahy na svaté.

2.3.3 Pracovní návod pro Bratry soudce v Rejstrech zboru evančického, obnovených léta Páně 1600

Rejstra zboru evančického.

Obnovená léta Páně 1600 na podzim.

[10a]

Pomocníci¹ při zbořích sobě poručených tohoto šetřiti mají:

Míti sepsané přijaté, počáteční i děti a znáti je, učiti, i povědomi jich býti. Šetřiti, sám jsa tam i skrze jiné:

Bývají-li v zboru,
pamatují-li kázání,
přiučují-li se otázkám;² pokud kdo umí, znamenávají.
V domě i jinde jak se chovají a rostou v dobrém.
Almužen i zbírek neopouštějí-li.

Přihlídati (podlé poručení) k obecním věcem zboru, aby se nekazily, ovšem nehynuly, a míti je všecky znamenáné.

Znepokojené rovnati.

Co se kde děje v zbořích, vše oznámiti zprávci, a s jeho vědomím vše dělati. Nevylučovati ani nepřijímati žádného bez usouzení jeho.

Mohl-li by kdo býti získán neb z pádu pozdvižen, přístup sobě k takovým obmýšleti, by jim bylo k dobrému poslouženo.

Paměti všech věcí a potřeb svého zboru každý pilně a pořádně znamenávají má, aby snáz bylo vše časem svým zpraveno, a nedostává-li se čeho, o to s radou Staršího pečovati.

[10b]

I Starší, navštívě ten zbor, aby věděl, co má v něm býti děláno. Těch pamětí žádnému neukazovati, leč Staršímu svému.

Pořádně³ aby sedali, i to tiše zpraviti při nich.

Vésti k shromažďování se pilnému v neděli, zanechání jiných zaměstnání, hromad, chození přes pole, ovšem posvícení, radovánek etc.

V nemocech aby se neopouštěli.

Čeho při kterém zboru šetřiti potřeba, pořádku etc., při každých rejstřích to míti znamenáno.

Odvoditi od obcházení oltáře při ouvodu. Tuším při pohřbu též dělávají, při oddavcích.

I tu nám se opovídati, když by která měla jíti k ouvodu.

Opovídati se, když by museli kam odjít, nám neb komu poruč[iti].⁴ Všudy poručiti péci na jiné někomu. Souditi, co komu překáží? Starosty-li? Či co? A to jim rozšafně kázáním neb mluvením vyřájeti.

Přečísti někdy řády. Item Nápravu.

Když jsou dva zborové blízko sebe, tedy at' do jednoho...⁵

¹ Tento zápis je psán jinou rukou než část předchozí.

² Tj. katechismu.

³ T. j. každý na svém místě podle určitého řádu.

⁴ Okraj řádku přelepen.

⁵ Další list původního rukopisu chybí.

2.3.4 Zpráva potřebná o Bratřích soudcích, pomocnících při zbořích Páně v Jednotě bratrské

ZPRÁVA POTŘEBNÁ O BRATŘÍCH SOUDCÍCH pomocnících při zbořích Páně v Jednotě bratrské.

Od Starších též Jednoty vydaná.
Léta Kristova
MDCIX

[2]¹

Přísl. 10,21:

Rtové spravedlivého pasou mnohé; blázni pak pro své bláznovství umírají.

Item 11,14:

Kdež není dostatečné rady, padá lid; ale spomožení jest ve množství rádců.

Ecclesiasticus 33,10.11:

Velmi uměle Pán rozdělil lidi a cesty jejich rozdílné učinil; některých pozeňnal a povýšil, jiné pak posvětil a k sobě přivinul.

Duchovní právo dí:

Bezpečněji skrze mnohé zpravováno bývá svěřené jednání.

[3] **K knížce o soudcích přístup, v němž se ukazuje: I. Příčina psání tohoto.**

Poněvadž Bratří soudcové v zbořích Božích, nejednou a nejedni, od chvíle za to žádali a do dnešního dne žádati nepřestávají, abychom jim zprávu nějakou místnou aneb pravidlo jisté vydali, podlé něhož by i sami sebe i jiné zpravovati a v povinnostech svého povolání pobožněji i pilněji se ostříhati a je sobě častěji přečítati a jako před oči představovati mohli, z té příčiny, znamenajíce žádost jejich slušnou a pobožnou býti a v ničemž potřebném jich obmeškati nechtějíce, k tomu sme se naklonili, bychom některé předněj^[4]ší věci z Písem svatých a tak z Božího slova, z příkladu také a z mistrovství prvotní církve svaté, ano i z paměti od předků Jednoty znamenáných o ouřadu a povinnostech Bratří soudců vyhledali a to ukázali, že v Jednotě nic se z toho neděje, což by gruntu a základu v Zákoně Božím, ano i příkladu v prvotní církvi nemělo; tím vším k tomu směřujíce, aby skrze to sláva Boží i vzdělání lidu Kristova rozšířeno býti mohlo.

II. Ouřad soudců církevních jak jest starodávní. O ouřadu pak Bratří soudců (kteříž tak se jmenují pro rozdíl od světských soudců; nebo tito církev^[5]ní neb duchovní soudy vedu a konají, onino světské) toto především znáti sluší: Že v církvi Boží jest jich a bylo dávní a staré užívání. Nebo hned za Starého Zákona, jakž Pán Bůh svá práva, soudy a rozličné řády v svém lidu Izrahelském ustanovil, i oni nařízení byli. Potom také v Novém Zákoně a prvotní církvi svaté své místo měli, jakž o té věci nejedna svědectví i v Písmě svatém i v psáních učitelů církevních poznamenána jsou.

¹ Musejní exemplář 37 D 33 má dvojí stránkování – arabské (1, 2...) a A1 etc. Uvádíme jen arabské číslování.

III. Jaké jsou jistoty toho. V knihách Mojžíšových zapsáno jest, že Pán Bůh poručil (4 Moj. 11,16; 5 Moj. 1,15) služebníku svému Mojžíšovi, v práci těžké [6] mnohého lidu zpravování sobě stýskajícimu, aby sedmdesát starších neb soudců sobě vybral, kteříž by jemu pomáhali břemene zprávy v světských věcech v tom lidu Izrahelském nésti, protože sám ke všemu postatčovatí nemohl. V čemž milosti k němu dokázati, a že čitedlen jest jeho těžkostí a prací, osvědčiti ráčil.

IV. Kdo nejprve soudcové byli v církvi? Nezapomenul se pak Pán Bůh také i nad bratrem jeho Aronem, těžkou práci též vedoucím v církevních a duchovních věcech. Nebo i jemu a kněžím Páně ku pomoci díla církevního tak přidal starší aneb soudce, jim [7] nak levíty, kteříž by stráž nad shromážděním synů Izrahelských drželi, soudy i jiné církevní věci zpravovali, tak jakž jim to vše Pán Bůh zřetelně poručil a Mojžíš služebník Boží zaznamenal. Odkudž rozumí se tomu dvěmu: Jedno, že Pán Bůh o svou církev a dobré její neméně pečovati ráčí, než jako o obce a světa tohoto zprávu, nýbrž i více a hojněji. Druhé, že levítové za Starého Zákona ne všickni s učením lidu a vykládáním Zákona Páně v stánku neb v chrámě, ano i v školách, se obírali, ale jiní jiné a rozdílné povinnosti a práce [8] vedli, až i k soudům církevním (2 Par. 19,8. Item 1 Par. 26,29) někteří povoláni bývali a v tom kněžím Páně připomáhali.

V. Obnovení soudců. 1. Za Davida. Za kteroužto příčinou pamatuje na to David svatý, král Izraelský druhý, náležitě levíty za soudce církevní ustanovil, jakž Písmo mluví (1 Par. 26,30.32), *ve všelijakém díle Hospodinově*, aneb (jakž níže položeno) *ve všech věcech Božských*, to jest církevních. Na kterémžto místě tito církevní soudcové od světských neb královských zjevně se oddělují, ne pro jinou bezpochyby příčinu, než aby to známé bylo, že Hospodinovi aneb církevní [9] soudcové jiní byli a královští neb svěští také jiní: Onino duchovní soudy, k víře a pravému mínění Zákona Božího i k ceremoniím se vztahující, a tito světské konali. **2. Za Jozafata.** Tak podobně Jozafat, pobožný a Pánu Bohu milý jůdský král, Davida, předka svého, v tom následoval a při obnovování pocty Boží v Jeruzalémě (2 Par. 19,8[-11]) levíty spolu s kněžími k soudu Hospodinovu, to jest církevnímu, ustanovil, jako i světské soudce k rozeznávání při světských, tak aby lidé v obojích potřebách měli kam se obracet. A při tom nařízení levítů za soud [10] ce církevní pobožný král Amariáše, kněze nejvyššího, ustanovil za předního ředitele a zpravce Hospodinových neb církevních soudů, jako i Zebadiáše vývodu nad soudy královskými, napomenuv obojích těch soudců k bedlivému a pilnému i upřímemu soudů Božích vykonávání. **3. Po zajetí Babylonském.** Po navrácení se pak lidu židovského z zajetí babilonského kněz Ezdráš spolu s takovými soudci a staršími, totiž kněžími a levíty, církevní soudy a jiné věci řídil a zpravoval (1 Ezdr. 8,24. Item 10,8). A summou, v Jeruzalémě i ve všech městech, v nichž levítové [11] byli, a obzvláště v těch, kteráž sloula outočištná [srov. 5 Mojž. 19], takoví soudcové církevní bývali.

VI. K čemu věci připomenuté napřed slouží. Z toho tedy, což teď připomenuto, zřetelné, průvodné a patrné jest netoliko to, že Pán Bůh tomu chtěl, aby služebníci církve soudy v lidu jeho vedli a konali, zlé a všelikou nespravedlnost trestáním přetrhovali, dobré pak, to jest pobožnost, lásku, pokoj, svornost, spravedlnost vzdělávali, ale také i to, že hned za času služebníka Božího Mojžíše a Jozue i potom dále za králů jůdských ouřad soudců církevních v užívání byl a k konání jeho i levítové povolávání, [12] aby tím způsobem kněžím Páně v jich pracech větších a nesnadnějších pomoc činěna byla, i řád lepší ve vši zprávě církevní zachován býti mohl.

VII. V nové církvi Kristově ouřad soudců že není vyprázdněn, ale utvrzen a obnoven. To se prokazuje: 1. Krista samého slovy. Toho pak ouřadu soudců církevních Kristus Pán, Spasitel náš, v církvi Nového Zákona nikoli nezrušil, ale jej utvrdil, a že chce, aby ostříhán byl, zjevně osvědčil, když mluví o kázni církevní v rozdílných jejích stupních a o hříšníkovi nenapravitelném takto promluvil (Mat 18,17): *Pověz (pry o takovém hříšníkovi) církvi*. Pod jménem pak církve Pán rozuměl netoliko kněží a pastýře [13] zborů svatých, ale i jejich pomocníky, jahny a

soudce, kteříž obojí v církvi Kristově jsou, jmenují se pomocníci (1 Kor. 12,28) a společně podlé místa a povolání svého dílu Božímu napomáhají, jako i levítové za Starého Zákona. A tak Kristus Pán tím mluvením o kázni církve *senatum ecclesiasticum*, to jest i soudy církevní i soudce a povolání jich, utvrditi a upevniti ráčil. **2. Apoštolů sv. příkladem, jejichž tu psání o tom se přivozují i vysvětlují.** A tať jest příčina také, pro kterouž i apoštolé svatí po vstoupení Krista Pána v nebe, jdouce po světě, podlé rozkazu jeho, s kázáním svatého evangelium a církev jeho shromažďující i vzdělávající, ten ouřad soudců v zbořích svatých ustavovali, schvalující jeho vzácnost, a k drahému jeho sobě vážení i pobožnému užívání věřících napomínali, tak jakž toho nejedna svědectví, zvláště v epištolách svatého Pavla, pojišťují. Nebo v epištole k Římanům (Řím. 12,8) Apoštol takto napsal: *Kdož jiným předložen jest, konej ouřad svůj s pilností.* Kterážto slova, že vlastně na ouřad soudců obrácena býti mají, to i vyšší slova, před těmi položená, i nižší ukazují. Nebo mluví svatý Pavel o ouřadech ne světských, ale církevních; a ty v trojím rozdíle připomíná. Nejprv služebníky Slova a tak pastýře církve, za tím jahny, a potom předložené neb starší, to jest soudce, a všechněch jmenovaných napomíná k bedlivému konání jejich ouřadu.

VIII. Předložení a starší kolikeří. Podobně v epištole k Timotheovi (1 Tim. 5,17) o církevních soudcích takto píše: *Předloženi neb starší, kteříž dobře spravují, dvoji cti hodni jmíni budte, zvláště ti, kteříž pracují v slovu Božím a v učení.* Kdež apoštol opět ty předložené neb starší na dvě rozděljuje.

1. Přední starší kdo jsou a jaké jejich povinnosti. Jedny rozumí ty, kteříž v slovu Božím a v učení pracují, to jest kněžský a pastýřský ouřad konají, kázáním Božího slova přísluhují, svátostmi podlé nařízení Kristova věrně slouží i jiné povinnosti, služebníkům církve a pastýřům lidu Božího náležitě, spravující, v tom svatou práci vedou; kteráž nižším, od těchto rozdílným starším pro vzácnější povolání jich představuje a větší poctivosti hodné býti je soudí, tím toho namítaje, že dokládá: *Zvláště ti, kteříž pracují v slovu Božím.*

2. Nižší starší kteří jsou a jaká jejich práce. Druhé pak starší míní ty, kteříž kázáním Božího slova a sloužením svátostmi zaměstnávání nebyli, ale menší a nižší práce v církvi Boží vedli a toliko ku pomoci předním starším byli zřizeni; jejichž povinnost a práce byla život a obcování oudů církve a tak slova Božího posluchačů spatřovati a na ně pozor míti, zprávu a stráž nad lidem Božím držeti, a bylo-li by kde co jakého pohoršení a nepřikladu při kom z věřících, i obzvláště každý sám i s jinými spolu přetřhovati, trestati a k nápravě vésti, aby učení Boží a náboženství křesťanské od nevěřících v porouhání dáváno nebylo. O tom ouřadu nižších starších zmínku také nemalou činí svatý Pavel k Korintským (1 Kor. 12,28), kdež připomínaje, jaké služebníky Bůh postavil v církvi své, mezi jinými pokládá *pomocníky a ředitele jiných*, rozuměje skrze *pomocníky* jahny Páně a skrze *ředitele jiných* soudce zborů svatých. Nebo oni lid křesťanský řídit i v řádu dobrém zdržovati, jako i přední starší a zprávcové mají a povinni sou. O takových starších i Jakub svatý (Jak. 5,14) píše a dí: *Stůně-li kdo z vás, zavolej starších zboru etc.*, míně i zprávce i pomocníky jich, soudce. A Petr svatý (1 Petr 5,1) dí: *Starších, kteříž mezi vámi jsou, prosím já, spolustarší etc.*, oboje starší rozuměje a ku povinnostem napomínaje.

IX. Jak soudcové jmenování. 1. Za apoštolů. Při čemž však i to sluší znáti, že apoštolé za svého věku a na onen čas své pomocníky, menší ouřady sobě svěřené mající, předloženými neb staršími, rovně jako kněží a pastýře lidu Božího, jmenovali a nazývali, a to proto, 1. že jejich (jakž pak koli nižší než předních starších) ouřad počestný, poctiv a vzácný byl, 2. proto, že jim, totiž apoštolům, pomáhali dobrých řádů vzdělávati a strážce nad lidem Božím držeti. **2. V prodlenějších až i nyníjších časích.** Potom pak v prodlenějších časích k proměně to přišlo, tak že nazývání byli *inspectores, censores morum*, to jest strážní, dohledací, trestatelé mravů, a jinak soudcové. Podlé čehož i v Jednotě naší zvláště tím posledním jménem jmenujeme takové muže a pomocníky zprávců, soudce zboru, a to vlastně od skutku. Nebo soudy církevní, jako i

jiné některé povinnosti své, spolu s zprávcem zboru konají. Nad to pro rozdíl od starších a předních mužů Jednoty, kteříž vlastně starší slovou; nebo péči a starost přední vedou o Jednotu lidu Kristova.

X. V jaké vážnosti soudců církevních ouřad byl v prvotní církvi. Netoliko pak za dnů a času svatých apoštolů tento ouřad soudců v církvi své místo měl, ale i po jich z světa odjítí v prvotní a ještě neporušené církvi ostříhán [21] a u veliké vážnosti držán byl, jakž toho tito svědkové potvrzují. Svatý Tertullián, kterýž okolo dvousetého léta po Kristovu na nebesa vstoupení živ byl, takto napsal (In Apologetico cap. 39, MPL 1.532n) o soudcích církevních: „Předčí aneb zprávu drží nad jinými někteří zkušenější, poctivosti té dosáhše ne za mzdu, ale podlé dobrého svědectví, ačkoli jinak bratřími se nazýváme.“ Svatý Ambrož na epištolu svatého Pavla k Timoteovi první a kapitolu pátou takto svědčí: „V lidu Izraelském a potom i v církvi křesťanské se zachovávalo, že takoví starší (jakž i on je jmenuje) aneb [22] soudcové bývali, což potom skrze nedbálnost učitelů a skrze jejich pýchu opuštěno jest.“ Svatý Jeronym v 2. knize na proroka Izaiáše (MPL 24,61 k Iz 3,3) dí: „Senatum nostrum in ecclesia habemus : ouřad náš v církvi máme“, totiž ouřad starších neb soudců. Augustin pak svatý *in libro 50 homiliarum 5 a 7* [MPL 39.1697 a 2287n] praví, že netoliko k samým biskupům a kněžím přináleží ono promluvení Boží k Izaiášovi proroku učiněné: *Volej a nepřestávej* [srov. Iz 58,1], ale také i starším, totiž soudcům. Tak nápodobně i jiní staří učitelé píší; čímž vším jistí se to, že ouřad nižších starších aneb soudců známý byl v [23] prvotní svaté církvi.

XI. Předkové naši do Jednoty uvedli ouřad soudců pro velikou jeho potřebnost a užitečnost, kteráž se znáti dává z těchto věcí: 1. Že Duch svatý nic nadarmo nenařídil, tedy ani toho. Podlé těch oznámených jistot a příčin i předkové naši týž ouřad starších neb soudců náramně sobě oblíbili a za hodný uvedení do Jednoty lidu Kristova usoudili, zvláště hledíce na jeho potřebnost a užitečnost, kteráž v těchto částkách záleží. Předně, že Duch svatý nic nadarmo a bez potřeby neb užitku v církvi svaté neustanovil, ale toliko to, což k slávě Boží i k vzdělání lidu v Krista věřícího a potřebě jeho se vtahuje. **2. Že služebníci k držení stráže nad lidem sami postačiti nemohou.** Zatím, poněvadž jest to jisté a známé, že kněží a pastýři slova Božího sami k zprávě svatých zborů a stráže nad [24] nimi držení, a jak kteří oudové v povolání svém krácejí, dohlídání postačovati nemohou, nebo i jiné rozličné a velmi mnohé práce své (mezi nimiž jest obzvláště čítání bedlivé svatých Písem) mají, aniž vždycky sami ovcem svým přítomni býti mohou, sama tedy nouze a potřeba toho vyhledává, aby takové strážné a soudce lidu Božího za pomocníky měli, kteříž by jako nějaké oči a uši starších a zprávců byli a jim, co se kde, buď dobře neb zle a nevzdělavatedlně děje, zprávu dávali a k nápravě spolu s zprávcem vedli. **3. Že od většího počtu tvrdošíjnější a neposlušnější mocněji mohou býti sehnuti, a tak že kážeň svatá s pomocí jejich mocněji i bezpečněji se vede.** Nad to zkušená věc jest, že což při ně[25] kterých oudech a osobách církve, pohoršení dávajících a padajících, a zvláště při zpurých, u sebe moudrých a sebe neznajících od mnohých společně a jednomyslně buď výstraha, buď napomenutí, neb i potrestání se děje, že to bývá mocnější a platnější nežli od jednoho a od samého zprávce; nebo takoví i více se hanbiti a stydětí musejí před mnohými, i hloubě řeči a trestání většího počtu v srdcích takových vážnou, ješto sám jediný zprávcem v obzvláštním s takovými mudráky rozmlouvání nemnoho co někdy zpravití může, a zvláště když mladého a choulostivého zprá[26]vce vidí, snadně sobě jeho zlehčí i jím pohrdnou. Ale když s jinými počestnými a zkušenými muži povinnost svou koná, větší vážnost, vzácnost i platnost toho se spatřuje.

4. Že sou života i prací služebníků církve k jiným svědkové. Naposledy i ten jest užitek soudců církevních, že oni svědkové bývají kněžím a zprávcům věrné a upřímé jejich práce, kterouž vedou při lidu Páně aneb svých posluchačích, a to v tom, že což se koli kdy skrze ně při padajících a napravujících dále a děje, nic po osobách, náchylnostech a vášních svých, anobř i po

dařích, nečinili a nečiní, než podle společného všechněch jich spolu s zprávcem uznání a [27] toho z Božího slova vyhledání, tak že i před utrhači a pomluvači mohou zprávce zastati a nevinu jeho ukázati.

Těmito potřebami a užitky nepochybné jest, že i apoštolé svatí i prvotní církve svaté učitelé i předkové naši k tomu vedeni byli, aby ustanovení soudců církevních před sebe vzali a do zborů svatých je uvedli, čemuž Pán Bůh i tehdaž žehnal, i nyní, kdež se toho řádu Božího náležitě užívá, žehnatí ráčí.

Z té příčiny hodné a všelijak náležité jest, aby po předložení již teď napřed připomenutých věcí o ouřadu soudců, o povolání, místu a po[28]vinnostech jejich pro plnější toho všeho vysvětlení těchto částek dotknuto bylo:

- I. Od koho soudcové volení býti mají?
- II. Jací muži mají býti k tomu volení a povolávání?
- III. Jaké jsou jejich povinnosti a práce?
- IV. Čeho jim při těch povinnostech a konání jich šetřiti náleží?
- V. Čím se k tomu ponoukati mají, aby sobě svěřené povinnosti a práce věrně a bedlivě konali?
- VI. Jak se posluchači slova [29] Božího v Jednotě k takovým Bratřím soudcům míti a chovati mají?

Kapitola I.

Od koho soudcové volení býti mají?

I. K komu přináleží aneb kdo má moc voliti soudce. Poněvadž o soudcích církevních tuto se mluví, sám rozum to ukazuje, že volení a povolávání jich přináleží k církvi, to jest jakož k předním oudům církve k kněžím a pastýřům lidu Páně, kteříž posluchačů svých pobožnosti, obcování i darů k tomu ouřadu povědomi jsou nad jiné, tak potom táž práce volení soudců vztahuje se k jich pomocníkům, jahnum [30] a soudcům, v tom ouřadu prvé postaveným a jej konajícím, až také i k celému zboru, to jest k jiným obecním Bratřím a hospodářům téhož zboru, v němž soudcové volení bývají. Nebo všickni tito jmenovaní mají moc a právo k takovému volení soudců, aniž kteří z nich od toho odlučování a odcizování býti mají, jinak nebylo by zřízené a řádné jich volení a povolávání.

II. Jak prvotní církev soudce volila. V prvotní církvi s velikou pilností a bedlivostí dálo se takových osob vyhledávání a volení; jakéhož řádu ostříhá se dodnes v obnovených evanjelistických církvech a [31] zbořích, a zvláště pak v Jednotě naší nikterakž se to nepomíjí.

III. Užitek řádného soudců volení. Nebo takového řádného volení tento jest užitek, že každý povoláný soudce tím ochotněji a opravdověji ouřad svůj vykonává, věda, že se v něj nevešel, ale řádně k němu vyvolen i povolán jest. Jiní také důvěrnější a s větší uctivostí v práci jeho, kterouž povede, přijímají ho budou jako toho, kterýž od nich k tomu zvolen a za hodného usouzen jest.

Kapitola II.

Jací muži mají býti k tomu voleni a povolávání?

[32] **I. Čeho se při těch osobách, kteréž za soudce vzaty býti mají, nejvíce vyhledává.** Nevyhledává se pak při takových osobách urozenosti, bohatství, světské moudrosti a opatrnosti, aneb nětco k tomu podobného, ale nejvíce vyhledává se pobožnosti, kteráž při komž pravá a upřímá jest, všecky jiné ctnosti v sobě obsahuje. A protož ku práci a povinnosti té soudů církevních mají býti voleni z lidu obecného a posluchačů slova Božího muži pobožní, náboženství křesťanského a zvláště učení Jednoty povědomí, jeho milovní a pilní, lidé počestní, vážní, střízliví, příkladní a takoví, kteříž sou bez ouhony a nějakého podezření, svědec[33]tví dobré o sobě mající; nad to kteříž spravedlnost a pravdu milují a jí každému bez ostýchaní a ohlédání se na chválu neb přízeň lidskou, aneb i nějaké nebezpečení mluvíti smějí, dobrotiví, umějící se ke všechnem vedlé náležitosti chovati, bez provozování vášní svých, prchlivosti a nějaké nad bližními pomsty, kteříž by i tajnost v věcech sobě svěřených zachovati uměli a bez mnohých zaměstnání světských byli.

II. Od koho, kdy i jak soudcové bývají řízení. Takoví muži a tím způsobem, jakž výš řečeno, vyvolení od zborů svatých již potom od starších Jednoty při navštěvování zbo[34]rů nejobecněji k tomu ouřadu přede vším zbořem jménem vlastním jmenování, povolání a jako v práci zavozování bývají, s předložením jim povinností jejich a s ohlášením se jich vlastními usty svými, že práci ouřadu toho na sebe přijímají a Bohu i zboru Božimu i duši své věrnost chovati budou; při čemž i modlitby svaté za ně Pánu Bohu se činí a všeho toho podáním rukou potvrzuje. Již pak takových soudců zřízení a zboru Božimu představení stálé jest a proměny neberoucí. Nebo kteříž v tom povolání pobožně se ostříhají, do smrti v něm [35] pracují s pochvalou mnohou; ale nepřikladní a pohoršení dávající skládání s hanbou a někdy i vylučování bývají. Nebo kdo jiné souditi a zpravovati má, sám bez ouhony býti musí.

Kapitola III.

Jaké jsou povinnosti a práce Bratří soudců?

Povinnosti soudců pořád položené. Co se dotýče práce a povinností soudců, zborům Božím představených, náležité jest, aby světle předloženy byly, ne pro to samo, aby toliko o nich věděli, ale v nich také i skutečně se nalézati snažovali.

I. Aby byli nad jiné pobožnější a náboženství pilnější. 1. Tato pak nejpřednější [36] povinnost jest a býti má Bratří soudců, aby oni mimo jiné všecky obecné Bratří a Sestry shromáždění svatých a v nich počt a služeb Božích pilni bývali, jich (by možné bylo) nikdy neobmeškávali, nýbrž první spolu s zprávcem v zboru svatém se postavovali. Nebo taková jejich pilnost a k svatému náboženství horlivost i Pánu Bohu se líbí i jiným ku příkladu slouží. Není však na tom dosti, aby první v zboru bývali, ale při Boží službě jsouce, nábožně, vážně a všelijak slušně se chovali, rozprávek, smíchů, spání aneb jakýchkoli rozmařilostí se varovali, [37] pilně slova Božího poslouchajíce, co kazatel mluví, soudili, v paměť skládali i jiným v potřebě připomínali; a ovšem také s důkčováním Pánu Bohu se vroucně modlili, pamatujíce na to, že jiní na ně hledí a pozor mají, jak se při tom chovají.

II. Život aby vedli příkladnější. 2. Toto náleží soudcům, aby mimo jiné oudy církve svaté života a obcování pobožnějšího a příkladnějšího následovali, dokazujíce na sobě toho, že jsou netoliko slova Božího posluchači, ale i činitelé, podlé učení apoštolského. Nebo poněvadž k jejich povinnosti přináleží, jiné ku pobožnosti přidržeti, od bez[38]božností odvozovati a pro ně

trestati, tedy sami předně v pobožném a šlechetném životě se nalézati mají, aby jiní *vidouce jejich skutky dobré*, témuž od nich se učili a *slavili Otce nebeského, kterýž v nebesích jest* [Mat. 5,16]. Nebo vpravdě ono Pána Krista napomenutí apoštolům předložené: *Tak svět světlo vaše před lidmi, ať vidí skutky vaše dobré* [Mat. 5,16], tak se vztahuje k Brat59m soudcům jako i k samým zprávcům lidu Božího. Když pak svatý Pavel píše o předložených dobře zpravujících, totiž o soudcích, že jsou *dvoji cti hodní*, ne pro jinou příčinu v poctivosti je míti [39] velí než pro život pobožný, příkladný a šlechetné chování se v tom ouřadu. A semť přináleží také i domů, manželék, dítek, čeládek náležitě zpravování, v pobožnosti zdržování, živnosti poctivé vedení a chleba dobývání, podle naučení slova Božího; aby, jestliže by se jinak dalo, i skrze to k nějakému ourazu a pohoršení příčiny dáno nebylo.

Všeliká tedy nepobožnost, nepřikladný a pohoršení dávající život, obcování nevhvalitebné a tím způsobem zlehčování povolání toho ať jest vzdálené od soudců, jako i přílišná domácnost neb zobecnění jiným, kteréž v zlehčení [40] a v pohrdnutí člověka takového uvozuje.

III. Spolu Bratří a Sestry Kristovy mají milovati. 3. Povinnost soudců jest ta, aby ovce Boží a Kristovy, spolu Bratří a Sestry a tak jednomyslné u víře vlastensky milovali a k ním láskou upřímostou naklonění byli, ničím sobě v tom milování jich opravdovém nepřekážejíce. Nebo jakož tělesných a dobrých pastýřů ta jest povaha, že ovce sobě svěřené milují, z té milosti o jich dobré se starají i před škodivými věcmi chrání a opatrují, tak duchovní pastýři a otcové (i soudcové, když povinnost svou věrně konají, těmi tituli jmenováni býva[41]jí) ovce Kristovy aneb lid Boží mají milovati, z toho o něm dobře smýšletí, mluvíti, s ochotností mu sloužiti, učením, napomínáním, radou, výstrahami ze zlého a škodlivého nebezpečení vyvoditi a v ničemž neopouštěti. Nebo tak činili i oni staří soudcové za Zákona Starého, ano i Nového v prvotní církvi. Také bez toho milování lidu Kristova všecka jejich práce Pánu Bohu by se nelíbila, ani vroucí a opravdová nebyla a naprosto bez užitku by se nalézala. A poněvadž soudcové mají milovati lid Boží, ovšem toho od nich se vyhledává, aby mezi [42] nimi samými láska a společné milování, pokoj, svornost, jednomyslnost, o sobě dobré smýšlení bylo a místo mělo, aby tak jako *jedno srdce* (Skut. 4,32) a *jedna duše* jsouce, bez překážek dílo Boží statečně spolu konati mohli.

IV. Nade všemi téhož shromáždění oudy stráž držeti a na ně pozor míti. 4. Obzvláště ku povinnostem Bratří soudců přináleží stráž držeti a pozor míti na všechny oudy toho zboru, v němž za pomocníky a strážné zřízení jsou, jak kteří v smlouvě s Bohem učiněné se ostříhají, v povolání svém hodně chodí a jakého života neb obcování jsou. Nebo známé jest to z učení Pána Ježíše Krista, že v církvi ry[43]těrující mezi dobrými nalézají se zlí, mezi kajícími nekající, pokrytci a srdce převráceného, kteříž mnohých pohoršení příčinou bývají. Protož vlastní potřeba vyhledává toho, aby soudcové, kterýmž se dostává více nežli zprávcům mezi lidmi býti, choditi, slyšeti, viděti, bedlivý pozor na to měli, jak se kde kteří chovají a zpravují, podlé-li učení Kristova a apoštolského či jinak živi jsou, a tím způsobem aby se vstříc vycházelo nejedněm pohoršením.

Ta stráž a pozor v tom býti má: Předně aby pilně šetřili 1. jak kteří z lidu náboženství jsou pilní a přísluhovní Kristovu kterak obcují. Čemuž aby se lépe srozumělo a soudcové místněji věděli, čeho by při posluchačích Jednoty i v zboru i krom zboru šetřiti měli, kratičce se [44] navrže toho. Soudcům náleží a povinné jest, aby spolu s svými zprávcem na všecken zbor oči obrácené měli a soudili, jak kteří pilně k službám Božím, jakož ve dny nedělní a sváteční, tak i všední, se shromažďují, a nejsou-li někteří pohrdající přísluhováním církevním, nezanášejí-li se v ten den zbytečnými věcmi, jako hodováním, opilstvím, prodaji, kupectvím, lakomstvím, hrou, tancem, zahálkou, bezpotřebnými toulkami a summou rušením nevážným dne svátečního.

2. Jak každý podlé místa a povolání ku povinnosti své stojí. Zatím mají pozor míti i na rodiče křesťanské, jak své dítky, jak hospodáři a hospo[45]dyně své jednomyslné čeládky zpravu-

jí, také-li je kdy k službám Božím obracejí a vedou, není-li při nich opouštění náboženství křesťanského, zahálek, života lhostejného; slouží-li obojí ti svým domácím k dobrému příkladu, čili jim v hříších folkují a je přehlídají. Na manžely též hleděti mají, jak v svém stavu se chovají, není-li mezi nimi svárů, bitek, podhlídání neb podezření nějakých a nětco pohoršitedlného. Nadto nad mládenci a děvečkami stráž držeti mají, jak se v svém stavu svobodném ostříhají a v povolání svém stojí, nalézají-li se v poslušenství rodičů, [46] přátel, hospodářů i hospodyní; nevydávají-li se v věci neslušné a Bohem zapověděné, jako v nečistoty ohavné, tance denní neb noční, v řeči zlé, porušující dobré mravy, v zpívání oplzlá etc., následující v tom synů d'ábových; a ať se krátce poví, mají soudcové pozor míti na oboje pohlaví, mužské i ženské, a na osoby mladé i staré, ouřadné i jiné obecné, avšak jednomyslné, není-li mezi některými hněvu, kyselosti, sváru, závisti, nenávisti, ducha mstivého, zlolečství, pomluv, utržek, přísah lehkomyšlných, opilství, her, lichev, nespravedlností nějakých a cizího sobě osobování, [47] odkudž mnohá pohoršení pocházejí. Nad těmi i nad jinými k těm podobnými věcmi stráž bedlivou držeti mají soudcové.

Potom, když by se čeho zlého při kom došetřili, tedy aby toho nepřehlídali, ale 1. sami mezi sebou takového napravovali. Což by pak koli z těch věcí hříšných a škodlivých, velice Pána Boha i pobožné duše urážejících, spatřili aneb i od jiných místně se dověděli, mají bez přijímání osob a vášní provozování nad jinými sami nejprve obzvláště v soukromnosti, s vážností bez smíchů a žertů, bratrsky, takových pohoršení dávajících oudů potrestati a k nápravě vésti.

2. Neposlušné s zprávcem trestali. Pakli by neuposlechli, tedy společně s zprávcem, oznámíce jemu o takových nenapravitedlných, [48] povinni jsou před sebe a tak před celý soud Boží povolati, zpouru jejich v nepřijetí a neuposlechnutí, obzvláštěního napomenutí ukázati, je zahanbiti, hřích ten i jiné stížiti, hněv Boží osvědčiti i trestáním církevním, jestliže by nenapravili a pokání nečinili, pohroziti; což když činiti budou, cizím hříchům nebudou obcovati.

Pakliť by také i při zprávcí svém neb pomocnících jeho co pohoršitedlného seznali, aby: 1. téhož zprávce k napravení toho napomenuli; 2. na nenapravitedlného starším pověděli. Při této povinnosti i toho se dotýká, že soudcům náleží i na zprávce a předloženého svého, na pomocníky jeho i na všecku jinou čeládku pozor míti a toho šetřiti, jak se chovají, a nedává-li se od nich také někomu v něčem nějaké [49]ho pohoršení; což činiti mají proto, aby svědkové mohli býti před jinými života pobožného a šlechetného zprávce svého a domácích jeho, i zastati před pomluvači a utrhači neviny jejich. Pakli by kde bylo co pohoršitedlného, zprávcí oznámíti mají, aby to k nápravě vedl a zlé přetrženo bylo; nenapravil-li by zprávce, starším ať oznámí o pohoršení daném.

V. Znepokojené mířiti a přítom znáti 1. potřebu toho. 5. Vztahuje se také k Bratřím soudcům míření znepokojených, v sváry neb v jakékoli nevole vešlých a proti sobě postavených Bratří a Sestr. Nebo ačkoli slovo Boží pilně zapovídá sváry, různice, [50] nepřátelství, hněvy, závisti etc., protože ti činové jsou skutkové těla a království Božího zbavují, však často z zákona hřícha a z křehkosti i mdloby přirození svého i věřící v takové věci ubíhají. Kdež by tedy co toho při některých oudech církve se spatřilo, soudcové mají se o to přičiniti, aby takové znepokojené smířili a srovnali, k lásce, ku pokoji a svornosti sloužili s předložením i velikých škod, zustávali-li by dlouho v takovém nepokoji. **2. Příčinu.** Aníž mají toho dopouštěti, aby k světským soudům s mnohou Jednoty potupou a hanbou, anobř s zámátkem pobožných a s posmě [51]chem lidí světských, mluvících, že se svoji hadrují, obracet se měli. Nebo ačkoli svěští soudové sou křesťanští, však ne všickni ti křesťané, kteříž v soudech světských sedají, jsou z Jednoty; a protož takoví nejednomyslní svěští soudcové divné hříčky, posměchy a utržky činí těm, kteříž jsou z

Jednoty, když se před nimi shánějí a nesnadní. Z té příčiny nejlépe jest před vlastně domácími víry nesnáze pokojiti, k čemuž i svatý Pavel Korintským sloužil (2 Kor. 6,14).¹

3. Výminku o rozepřech s nejednomyslnými. Pakli by jednomyslní s nejednomyslnými rozepře jaké měli, tak že před soud světský postaviti by se musili, mají [52] soudcové takovým naučení dávat, jak v takové příčině chovati se mají, aby Boha a svědomí neurazili.

VI. Rad udíletí při věcech časných. 6. Nadto pak povinnost soudců jest, rady udělovati v věcech časných a vezdejších všechněm těm, kteříž by od nich toho žádali. Nebo poněvadž oni s věcmi časnými a živnostmi lidskými poctivými se obírají, jim rozumějí a v tom zkušeni sou, tedy snadně jiným raditi mohou, co kdy kteří před sebe vzítí, jakou živností se zanesti a zase čeho zanechati mají. A protož mladým a neumělým hospodářům i jiným nerozumějícím obchodům lidským při [53] koupích, prodajích domů, rolí, zahrad a jakýchkoli proměnách živností, což by viděli k jich dobrému býti a možnost jejich postačovala, k záhubě pak duše ani těla jejich by nebylo, povinni sou raditi, učiti, pomáhati a před škodami i nebezpečenstvím z toho jdoucím vystříhati. Lenochů pak, zahalečů a nedbaleců mají ku pracem napomínati.

VII. K bídým a ssouženým spolubratřím milosrdenství prokazovati. 7. Ku povinností a pracem soudců přináleží obecné Bratří a oudy Kristovy v bídách, v ssouženích a v nemocích postavené navštěvovati, potěšovati, i za ně Pánu Bohu se modliti, tak jakž Duch Páně skrze svatého [54] Jakuba v epištole jeho (Jakub 5,14) zjevně o tom mluví: *Stůně-li (př) kdo z vás, zavolej starších zboru, ať se modlí za něho*; kteráž slova jakož předně k zprávcům, tak i jich pomocníkům soudcům se vztahují. Nýbrž navštěvovati nemocné a do jejich domů choditi mnohem případnější jest věc soudcům než zprávcům, pro uvarování se toho i jiného podezření a lidských pomluv. V domích pak svých a v společných shromážděních křesťanských zprávcové za lidi nemocné Pánu Bohu se modliti i s lidem Božím povinni jsou.

VIII. Modlitby svaté činiti za pomoc Boží, ku práci povinné potřebnou. 8. Naposledy i tato jest po[55]vinnost soudců, aby často k Pánu Bohu se modlili za svatou a Božskou jeho pomoc k pracem a povolání jejich potřebnou, poněvadž (Jan 15,5) bez ní nic by dobře učiniti nemohli. Tolikéž za dary Ducha svatého, moudrost, rozumnost, prozřetedlnost i udatnost, ano i za požeňání i vylévání jeho na jejich práce. A podlé toho vcházejíce s sebou v počet a pilně to rozuzujíce jak k těmto svým povinnostem stojí, spatřujíce také při sobě mnohé nedokonalosti a neumění, k trůnu milosti Boží se obracetí a milosti i odpuštění hříchů a nedostatků svých i doplnění všeho v Kristu [56] příčinu míti budou.

Tyť sou práce a povinnosti vlastní Bratří soudců.

Kapitola IV.

Čeho jim při těch povinnostech a konání jich šetřiti náleží?

Znátí své místo a povinnost pokud sahá. Nejprvé mají znátí a tomu rozuměti, že jejich povolání jest nižší a menší nežli jahnů a ovšem kněží Páně a zprávců zborů Kristových. Nebo se jim nesvěřuje kázání Božího slova ani přísluhování svátostmi, ale menší a snadnější práce, jakž z předložených výše věcí to se spatřuje. A protož v ouřad kněžský a svědomí pokojení nemají se vkládati, [57] než přestávati na tom, což jim Bůh světil a poručil.

II. Tajnost chovati a uměti o tajných věcech mlčeti. 2. Potřebí jest soudcům i tajnosti a mlčelivosti v těch věcech, kteréž se kdy od nich spolu s zprávcem neb mluví, neb konají při některých osobách. Nebo který soudce vynáší před ženou, dítkami, čeládkou a jinými to, co se v

¹ Má být 1 Kor. 6,1-4?

soudu Božím mluvilo a zpravovalo, hoden jest přísného trestání i z soudu vyvržení, poněvadž skrze svou žravost příčinu dává k nevolám, různicím, nelibostem jedněm k druhým, k nedověrnému obcování dílu Božím i zlehčení toho ouřadu a k mnohým pohoršením. Hřeší [58] takoví proti lásce svaté, kteráž příkrývá množství hříchů [1 Petr 4,8]. A Jezus Sirach dí (Eklus 19,8[-9]): *Před přítelem ani nepřitelem nevypravuj o životě cizím, a jsi-li bez hříchu, nezpravuj jiných. Nebo vyslechne tě, strčí se bude tebe a časem tě v nenávist vezme.* Opět dí (Item 27,16): *Kdo pronáší tajné věci, stracuje víru.*

III. Na pomluvače nedbati. 3. Naposledy potřebí k ouřadu soudců Jednoty i toho, aby na nevděčnost lidskou, na pomluvače a utrhače pro věrné konání povinností svých (neboť i takoví se někdy nalézají) nic nedbali, tím se nekormoutili, ovšem v povinnostech svých neoblevovali, ani jich [59] sobě neošklivili, ale udatnou myslí a srdcem to, k čemuž je Bůh povolal a postavil, konali, věřice tomu, že *blahoslavení* sou ti, *kteříž pro spravedlnost protivensství snášejí* [Mat 5,10], a že lépe jest mítí Boha přítele nežli člověka hříšného, a že tím duše své vysvobodí od zahynutí. Staré jest přísloví, že pravda nenávist plodí. Právě dověrní k dílu Božímú míle přijímají naučení, napomínání, výstrahy i potrestání; ale pokrytci a mrtvoly všecko sobě na zlou stranu berou a vykládají i v nepřátely se proměňují.

Kapitola V.

[60] **Čím se ponoukati mají soudcové k opravdovému a pilnému svého ouřadu vykonávání.**

Ponoukati se mají mezi jinými věcmi mnohými obzvláště těmito:

I. Že ten ouřad od Pána Boha přijali. 1. Poněvadž ten ouřad soudců (jakž napřed ukázáno jest) svůj původ a nařízení, a tak i vzácnost a slávu od Boha má, tedyť s vážností, bedlivostí a pilností má konán býti.

Nebo Pán Bůh tomu chce, aby každý, buď on kněz neb soudce, povolání, v němž ho postavil a co komu poručil, pilen toho byl a jemu věrnost choval; protož proti nedbalcům a na své povolání nepamatujícím skrze proroka [61] Jeremiáše pověděl (Jer. 48,10), že zlořečený jest ten, kdož dělá dílo Hospodinovo lstivě. Kdoť na to pamatuje, čím jest Bohu povinen, ochotně se toho ujímati bude.

II. Potřebou a užitečností toho ouřadu. 2. Potřebností a užitečností té práce pobožné, kterouž vedou při lidu Božím. Nebo vpravdě, jakož jest potřebná jejich práce, tak jest i užitečná. Potřebná odtud se spatřuje, když se soudí ďáblova zlost, kterýž *obchází* okolo vyvolených *jako lev řvoucí, hledaje koho by sežral* [1 Petr 5,8]; když se hledí na to, že nynější dnové světa tohoto jsou poslední, v nichž se nepravost rozmnožiti měla po Kristových i a [62]poštolských předpovídání; když se patří na převráceného světa rozpustilost a bezbožnost, že jest pohoršení plný a že na něm mnoho příčin k zlému, v tělech pak pobožných lidí že zákon hřícha přebývá, i oni že pádům a pokléskám sou poddání a častokrát v nich škodlivě leží, v jakési ubezpečení se vydávající, potřebí jest tedy, aby pobožným, avšak padajícím, v takových zlých příčinách světa postaveným pomoc činěna byla od služebníků církve i soudců, pomocníků jich, a to pamatováním, retováním, napomínáním, vystřiháním jich od zlého, ba i trestáním, aby zlým [63] světem nezahynuli. A podle toho i užitečná jest práce soudců Jednoty; nebo jakož žádná práce v Pánu vedená daremná nebývá [1 Kor. 15,58], tak i tato není, když se upřímě koná. Nebo skrze tento řád Boží, když se ho v Jednotě ostříhá, sláva Boží se rozmnožuje, zborové svatí v svém spasení a v dobrém vzdělání rostou a rozšiřují se, učení svatého evangelium před porouháním zachováno bývá; nad to padající pozdvížení bývají podle onoho povědění Kristova: *Uposlechl-li by tebe, získal si bratra svého*

(Mat. 18,15). Nebo zdaliž jest to malá věc před Bohem a církví jeho, bližní[64]ho neb bratra skrze bratrské aneb otcovské napomínání, výstrahy, potrestání, napravování i z bludů a hříchů vyvozování získati, z pádu pozdvihnouti, ku pokání přivesti, z hněvu Božího, z pekla a zahynutí věčného vysvoboditi a tak k spasení posloužiti? Ba jistě veliká, i Pánu Bohu milá i (Luk 15,6.7.10) anje-lům svatým a církvi Boží potěšená věc jest. Na kterýžto užitek práce soudců hledě svatý Jakub, v epištole své takto jej schválil a vypsál (Jak. 5,19.20): *Bratří, jestliže by kdo z vás pobloudil od pravdy, a někdo by jej zase obrátil, věziž, že ten, kdož by odvrátil hříšníka [65] od bludné cesty jeho, vysvobodí duši (jeho) od smrti a přikryje množství hříchů.*

III. Láskou svatou a upřímým milováním spolubratří svých. 3. Probuzovati se mají soudcové ku pilnému svých povinností konání láskou svatou, kterouž k bližním svým podlé Božího a Kristova poručení míti a prokazovati povinni jsou. V ničemž pak jiném větší lásky k nim dokázati nemohou, jako když je od služby ďáblovy, od světa, těla, hříchu a bezbožností, od zlého, dušem i tělům jejich škodného a od toho ode všeho, což zde i věčně hněv Boží a trestání jeho spravedlivé přináší, vystřihají a odvozují; a zase, když k službě Boží, [66] pokání svatému, požívání pokoje dobrého svědomí, k ctnému a šlechtnému životu a činění toho, což se Pánu Bohu líbí, napomínají a probuzují. Nebo láska pravá zlému se nedívá a nepovoluje, ale raději tresce a napravuje.

IV. Příklady předešlých svatých. 4. Příklady svatých a pobožných Starého i Nového Zákona soudců církevních a tovaryšů, v podobné práci postavených, již pak v Pánu odpočívajících, kteříž na své hřivny od Boha sobě svěřené pamatovavše, za života svého snažovali se jimi tak těžiti, aby Pánu nebeskému zisk a užitek přinášeli, poděkování docházeli i dobré pamá[67]tky po sobě zanechali; jichž potomkové následovati a jejich šlepějemi kráčet povinni jsou.

V. Slibem Pánu Bohu i církvi jeho učiněným. 5. Mají se ponoukati slibem a závazkem svým, Bohu i zboru a starším při povolání k takovému ouřadu učiněným, takže věrně a upřímně v těch jim předložených povinnostech podlé nejvyšší možnosti postupovati a v nich se nalézati chtějí.

Na kterýžto závazek často zpomínati a tím i k věrné práci probuzovati se mohou a mají, předstávající sobě před oči ono Davida svatého promluvení (Žalm 76,12): *Sliby číňte Hospodinu a plňte je.*

[68] **VI. Odplatou z milosti zaslíbenou.** 6. I odplatou z milosti zaslíbenou za práci věrně konanou mají se probuzovati ku povinnostem svým soudcové. Nebo Pán Bůh hned v věku tomto dary svými a rozličnými požehnáními jim odplacuje; a netoliko jim samým, ale i dítkám jich, též živnostem a pracem podlé povolání jejich vedeným zehnatí a šťastný prospěch dávati ráčí. Potom pak v lepším a budoucím životě dá jim věčnou a neskonalou radost, jakž o tom Písma svatá vysvědčují a vypravují (Dan. 12,3; 1 Tim. 4,8).

Kapitola VI.

Jak se posluchači slova Boží[69]ho v Jednotě k soudcům míti a chovati mají.

I. Učení Ducha Páně o té otázce. Svatý Pavel k Timoteovi (1 Tim. 5,17) - o čemž i napřed připomenuto - takto píše: *Předložení, kteříž dobře zpravují, dvojí cti hodní jmíni buďte, zvláště ti, kteříž pracují v slovu Božím a učení.* Kterýmiž slovy pěkné naučení předkládá, jak se lid Boží i k zprávcům a kněžím, i také k soudcům chovati má. Kněžím a pastýřům, Božím slovem a svátostmi přísluhujícím, obzvláště poroučí poctivost náležitou činiti a je u vážnosti míti; však soudců, kteréž tu předloženými jmenuje, od ní neodcizuje a neod[70]lučuje, ale i je také v poctivosti míti prikazuje. A velmi potřebně apoštol toho doložil.

II. Příčina toho učení. Nebo rozuměl tomu, že při některých posluchačích Božího slova nalézati se bude a vpravdě nalézá to, že jakož k zprávcům a pastýřům svým nevázně, zpurně a s nemalým jejich ouřadu zlehčením k ním se chovati budou a chovají, čehož Pán Bůh hned zde bez trestání nenechává, jakž příkladové toho mnozí jsou; takže i soudcům a pomocníkům zprávců toho se dostane a dostává, aby ne vždycky u všech v jednorovně vážnosti a uctivosti držáni byli, nýbrž tím i jiným způsobem [71] práce a služby jejich nedověrní sobě zlehčovali a jimi pohrdali, nesoudíce při tom toho, že Boha a jeho řád tím způsobem potupují a vyvracejí, spravedlivého jeho trestání tudy sobě dobývajíce.

III. Povinnosti lidu obecného a jednomyslného k Bratřím soudcům. Pro snadnější tedy uvarování se zlého a ostříhání dobrého náleží připomenouti to, jak se posluchači slova Božího k Bratřím soudcům chovati mají? Takto se pak k nim míti mají, chtějí-li dobré svědomí zachovati.

1. Smyslití, že podlé řádného k místu povolání poctivosti sou hodni. 1. Smyslití o nich to, že poněvadž ne sami o své ujmě v tu práci, kterouž v zbořích Božích konají, se vydali a jako vetřeli, nětco svého v tom [72] hledajíce, ale že řádně k tomu od zprávců zborů svatých vyvoleni, povoláni, ano i od Starších Jednoty potvrzeni jsou, tedy že pro tu samu příčinu pobožní slova Božího posluchači k ním důvěrnost a náležitou uctivost míti a jí slovem i skutkem prokazovati mají.

2. Mají je milovati. 2. Mají je velice milovati, jakož pro vůli Pána Boha, kterýž chce, aby bližní milováni byli, tak i pro jejich práce, kterýchž pomáhají vésti zprávcům při lidu Božím.

Svatý Pavel o té věci k Tessalonicenským takto píše (1 Tes. 5,12): *Prosíme vás, bratří, znejtež ty, kteříž pracují mezi vámi a předloženi jsou vám v Pánu a napomínají vás, a velice je milujte pro práci jejich, a mějte se k sobě vespolek pokojně.* Kterážto slova opět ne o samých služebnících, ač předně o nich, ale také i o soudcích slyšána býti mají. Náležitě pak Apoštol a Duch Boží skrze něho vyhledává od posluchačů Božího slova milování soudců. Nebo poněvadž oni je milují a z té milosti jim ke všemu dobrému slouží, napomínají, radí, pomáhají, z pádu pozdvihují, ba i pro jejich dobré trescí, a zase od zlého, od všelijakých hříchů, pohoršení dávají, Božího hněvu [74] proti sobě vzbuzování, pomst časných i věčných ba sebe uvozování vystíhají, i tedyť jako velicí jich dobrodincové spravedlivě milováni a v uctivosti příslušné na ně držáni býti mají. A protož velice hřeší ti, kteříž je v nenávisti mají, pomlouvají a tak nelásky k nim dokazují.

3. Jich poslouchati. 3. Posluchači Božího slova mají soudce zborů svatých ctíti poslušenstvím, tak aby ve všem dobrém, Pánu Bohu milém a jim užitečném, jako v učeních, napomínáních, radách a výstrahách jich poslouchali, a to vše dobrovolně bez nějakého k tomu nucení. K takovému poslušenství obojích, i služebníků církve, i soudců pomocníků jejich, napomínal svatý Pavel oněch nových křesťanů z Židovstva na víru křesťanskou obrácených, řka (Žid. 13,17): *Povolni buďte zprávcům svým a poslušni, onť zajisté bdějí nad dušemi vašimi jako ti, kteříž počet mají vydati, aby to s radostí činili a ne s stýskáním, neboť by vám to nebylo užitečné.* Kdož Boha, služebníků jeho, soudců církevních poslouchati nechce, ten k svému zahynutí dospíhá.

4. Všelickou práci jejich i kázeň trpělivě a důvěrně od nich přijímati. 4. I tento dobrý způsob posluchači slova Božího při sobě míti mají: Když by je bratří soudcové buď sami ob[76]zvláště, buď spolu s zprávcem podlé povinnosti své z poblouzení nějakého, aneb jakýchkoli hříchů a pohoršení daných, trestali a obviňovali, tedy aby to vše jako od Božího soudu trpělivě a pokorně, bez hněvu a reptání, slyšeli, snášeli, přijímali, hříchů a bludů ukázaných nepřikrývali a nezapírali, přidávající hřích k hříchu. Ovšem pak v odpory neslušné se nevydávali a na jiné sobě podobné neukazovali, říkajíce: „Mne vidí, onoho nic, an tento tohoto se dopouští, a nic se mu neříká“, ale aby své vlastní hříchy znali a je s studem vyznávati hleděli. Pakli by nětco jinak

bylo [77] a svědomí jich nevinilo z toho, což by jim za blud neb za hřích a pohoršení se ukazovalo, tedy povlovně a sprostně nevinu svou předložiti mohou. Takoví padající neb pohoršení dávající když se k hříchům přiznávají i potrestání pokorně přijímají, umysl napravovati majíce, milosti u Pána Boha i u lidí dosahují; ješto těm odporní, zpurní a pýchou pojatí slepci v hněvě Božím zustávají a trestání jeho očekávají musejí.

5. Vděční býti a dobře užívati pomoci a služeb, kteréž jim od nich k jejich dobrému činěny bývají. 5. I tak se chovati mají posluchači Božího slova k soudcům, aby služeb a prací jejich (jako i samých zprávců), kteréž s nimi vedou k dobré[78]mu jich, vděční byli a k slávě Boží i vlastnímu svému spasení jich užívali.

6. Za ně se Pánu Bohu modliti. 6. Též aby Pánu Bohu se za ně modlili a žádali jim v povolání jejich a dobrých pracech posilnění, darů přispoření a věrnosti Bohu, dušem svým i jejich chování v pilném konání ouřadu svého.

7. Života jejich pobožného a příkladného následovati. 7. Naposledy aby se snažovali života pobožného a příkladného jejich následovati a toho na sobě dokazovati, že sou synové a dcerky Boží a ti, kteříž usilují se zde i věčně Pánu Bohu líbiti.

Až potud necht' jest povědíno o ouřadu a povinnostech soudců Jednoty.

[79] Pán Bůh račiž tomuto psání, jako i celému dílu svému v Jednotě, více a hojněji vždy žehnati! Amen.

Ecclesiastes 9,17:

*Slov (lidí) moudrých pokojně poslouchati sluší
raději než křiku (člověka) panujícího mezi blázny.*

2.3.5 Agendární formuláře pro řízení soudců, šafářů almužen, hospodářů domů a starších Sester.

Národní museum V G 53 (rkp.) Bratrské agendy.

Obsah rukopisu:

- 2a Zpráva k řízení soudců
- 5b Při řízení šafářův almužen
- 6b Hospodářové domů, kostelníci
- 7a Starší Sestry v zbořích
- 11b Forma vyloučení
- 12a Forma přijetí kajícího hříšníka z pádu
- 14a Forma rozhříšení kajícího
- 14b Kratičké obnovení smlouvy s padlými v veliké hříchy a bludy
- 15b Při menších pak vinách
- 16b Summa agendy přijímání lidí zavedených ku péči pastýřské
- 22a Summa agendy k obnovení smlouvy Boží nové
- 27a Přijímání lidí ku požívání dobrého svědomí
- 31a O ouvodu šestinedělek do kostela
- 33a Zpráva k zavedení mladého kněze k konání nové služby
- 36b Aliter

Zde uvedeny první čtyři oddíly (2a – 11a)

Zpráva řízení soudců, šafářů almužen, hospodářů domů, starších Sestr etc.

[1] první strana prázdná

[2] De ministris ecclesiasticis. Extraordinariis. Ordinariis.

1 Paralip. 22.13 Dí Joab k Šalomounovi: Posilniž se a zmocní, neboj se, ani lekej!
Item. cap. 28 v. 20 [1 par. 19,13; 1 Sam. 28.22]

2 Par. 19,11: Posilňtež se a zmužile sobě počínejte a bude Hospodin s tím, kdo dobrý bude.

[3] **Zpráva k řízení soudců.**

Dí Apoštol: *Dal dary, pomocníky* etc.¹ Takt' bývalo za církve apoštolské, že sou pomocníky ustanovovali, 1 Cor 6.² Ano i v staré církvi izrahelské, Exodi 18, dí se v radě Mojžíšově od Jetry takto:³ Vyhledej ze všeho lidu muže statečné, bohobojné, muže pravdomluvné, kteříž v ne-návisti mají lakomství a ustanov z nich knížata nad tisíci, setníky, padesátníky a desátníky. Oni ať soudí lid každého času; což bude většího, vznesou na tebe a menší pře samí necht' soudí. A tak

¹ Po straně jinou rukou: 1 Cor 12,28.

² Jinou rukou vepsáno značení verše: 4.

³ Jinou rukou připsáno označení verše: 21.

lehčeji bude tobě, když jiní ponosou břímě s tebou. Jestliže to učiníš a rozkážeš Bůh, budeš moci trvati, také i všecken lid tento navracovati se bude k místum svým pokojně.¹

[4] Tato rada Boží skrze kněze Jetro daná. Item Actorum 6 [5]. Vyvolili a zřídili 7 osob, etc.

Na ten základ a podle těch příkladův vyvolovány a vybírány býti mají osoby hodné, a řízeny za pomocníky zboru takto:²

Aby každý z Bratří hlas svůj dal řediteli neb ustavovateli tajně, osobam těm, které volí k tomu, a on osobu i hlas znamenal sobě, na které osoby nejvíce hlasové přišli by.

Aneb krátčeji takto:

Ředitel rozděl zbor Bratří na dvě části opatrně, ať v každé sou muži hodní a polovice soudcův prvních mezi nimi. A kaž, ať jedna část z druhé vybírají, kolik chceš osob a potom tajně, z každé části, ať oznámí řediteli svůj los.

[5] Muže ještě krátčeji to volení býti.

Sám zpráve s prvními soudci muž vybrati osoby hodné, podle povědomosti. A kdož by měli řízení byti v zboru, káže jim vystoupiti ven, podati jích na zbor, nenalézají-li při nich nehodnosti, ouhony, pohoršení.³

Vyvolených tak povolaje a los jím oznámě, že na ně přišel, ptáti se, povolují-li tomu, a přijímají-li to, k čemu je Bůh a zbor vyvolil, aby pomocní díla Božího v tom zboru byli, mají-li to za los a vůli Boží?

Oddáváte-liž a posvěcujete-liž se z milosti k tomu, abyšte zboru Páně a spoluoudům svým sloužívali?

[6]⁴ Abyšte pak věděli, co vám za povinnost etc.:

1. Povinni budete spatřovati lid Boží v způsobu a obcování jích zevnitřním a pomáhati nám strážce Páně konati, oči, uši, ruce naše býti, co kde se děje, na to pozor míti a předloženým známo činiti.

2. V soudu sedati, putky a nesnáze mezi Bratřimi rovnati, mířiti, kněžím svědomí poroučejíce k zprávě.

3. Rady z jednomyslného usudku všech spolu a ne sám od sebe každý dávatí Bratřím, při časných rozličných věcech, jako při živnostech, proměňování jích, koupech, prodajích domů, polí etc., utíkání se k soudu světa, ku panům, ouředníkum, ouřadum etc.

4. Péči míti, aby dobrá pověst o jích [7] zprávci, čeládce, o ních samých, i o všem zboru, mezi nimi i mezi všemi lidmi zachována byla a nebyly pohaníny služebnosti Páně. A pilně předcházeti pohoršení, cti Boží zastávati, odporníky a hánce zpravovati.

5. Nadto míti péči i o služebníky Kristovy a čeládku při nich, jak se mají a chovají, aby jako přídruhové jích mohli dobré svědectví o ních vydávati v čas potřeby.

6. Zvláštní míti péči o chudé, nuzné, nemocné, jím rádi z milosti sloužívatí, otcovského k ním ducha ukazovati.

7. Tajnost, věrnost rady zachovati a bylo-li by co nesnadného a nemožného to zprávci svému a nejinde oznamovati.⁵

[8] 8. Slušíť vám v pobožnosti nad jiné předčiti, čeladky zřízenější míti, i živnosti příkladnější vésti.

¹ Jinou rukou po straně: 2 Paral... (ostatek utržen).

² Po straně jinou rukou: 2 Paralip. 31,c [11-15].

³ Po straně jinou rukou: Mat. 13 (dále nečitelné).

⁴ Po straně jinou rukou: officia (červeně).

⁵ Po straně jinou rukou: 2 Paralip 31,d [v. 16-21].

Přijímáte-li tyto povinnosti k sobě, a chcete-li v nich práci věrnou, s opuštěním často svých věcí, pro Boží odměnu vésti?

Chcete-li a slibujete-li v tom věrnost a tajnost zachovati do pře skonání?¹

Přijítí je v tom, řka: Jáť vás přijímám na místě Krista i přítomného zboru, za věrné pomocníky díla Božího v lidu jeho, ve jméno Boha všemohoucího.

Mdlí,² chudí jsouce k takové práci, i nehodní své strany, učinitež modlitbu za přijetí vás, darů přidání k tomu i pomoci.

[9] I my přítomní za vás ve jméno Páně se modlití budeme, pokleknouce.

Zatím napomenouti jích k dověrnosti, i ustaviti o uslyšení modlitby i plnění jí. Potom požehnání jím na to dáti.

Ceremoný při nich vykonati podáním rukou, první novým soudcum, přijeti v tovaryšství etc.

Potom zříditi mezi nimi řád, kdo po kom seděti, k potazu odpovídati.

Kázati spísek jím náležitý čítati a často jích poučovati.

[10] **Při řízení šafářův almužen.**³

Tu jiného netřeba, než povolaje vyvolených, hodných, věrných, o jiné pečlivých osob, oznámiti jím povolání: Přijímají-li a chtějí-li v šafářství almužen svatých věrně pracovati.

Přijítí je rukou dáním od Staršího a oznámiti jím povinnost:

Almužny svaté k sobě přijímati, z pokladnice je v přítomnosti zpravce neb pomocníka jeho, když by mu poručil, vybírati, a schovávati s zápisem.

Item. Nevydávati z nich nic bez vědomí svého zpravce, než věděti o chudých, péci na ně míti a zpravci o nich oznamovati, s vědomím a radou jeho udělovati.

[11] Jakož pak mají ty oběti rozšafně udělovány býti:

1. Na obecné oudy církve, Bratří a Sestry chudé, však pobožné, živiti se nemohoucí, v přítomném zboru.⁴

2. Na pocestné hostinské, zvlášt' Starší, zborův Páně navštěvující.

3. Na služebníky chudé, pro mnohou práci v evanjelium živnosti v ní sobě dobytí nemohoucí.

Item. Máť v tom i slušný řád býti: Ať má jeden truhlici. Druhý rejstra, péro. Třetí klíčky.

Item. Spolu všichni přijímati, vydávati, zapisovati. Item. Sobě z nich nic nevypůjčovati.

Item. Samému Staršímu ku počtu slušeti.

[12] **Hospodářové domů, kostelníci.**

Ty má zbor při přítomnosti zpravce sobě sám zvoliti i ustaviti, a jím zbirky s registry poručiti. A mají se dítí dvakrát v rok: Jednou při svatém Janu Křtiteli [24. června] letního času. Druhé při vánocech neb Janovi Miláčkovi [27. prosince] v zimě.

Ti pak hospodářové zboru mají ty zbirky přijímati, a ze jména, co kdo dá, zapisovati. I co nač vydadí, buď na posvátné věci, místo, do něhož se scházejí, světla, nádoby, kalichy, ubrusy, ručníky, víno, knihy, buď opravu domu, v němž zpravce s čeledí chová se, aneb na školu a na jiné věci, z toho nemá jíti nikam.

¹ Jiná ruka označila červeně slovosled: skonání pře.

² Po straně červeně jinou rukou: Hortatio ad preces.

³ Jinou rukou rovněž červeně: 2 Par. 31c [11-15].

⁴ Po straně jinou rukou: 2 Par. 31d [16-19].

[13] S počtem příležitostí všemu zboru, před zprávcím svým, a ne Staršímu, neb to jích obecné složení jest. Protož muž zbor takové hospodáře neb kostelníky třeba každý rok proměnit, první propustiti, a jiné zase ustanoviti, aby se cvičili.

Starší Sestry v zbořích.

Tit. 2¹

Anus ut in habitu sint, qui religionem doceat, aneb:

Staré ženy uč, ať chodí pobožně, v oděvu příslušném, t. kterýž sluší na lidi pobožné, staré matky jiných.

A ať nejsou převrhlé, t. lstivé, na zlou stranu svých bližních řeči i skutky [14] vykládající a pracující, nemnoho vína pijící, t. neožralkyně a mlsavé, třeba na rynku, ut. [sic] dobrým a poctivým věcem učitedlné, k tomu hotové, chtivé, opravdové.

Aby mohly vyučovati, která by mladice, t. mladé novotné ženy, manželky,

1. muže své i dívky řádně milovaly, ješto ony etc.
2. A aby byly poctivé, šlechetné,
3. také i čistotné, mravné ve všem.
4. Netoulavé, po besedách leckdes.
5. Dobrotivé, pokojné k jiným i doma.
6. Mužům svým poddané, aby nebylo dáváno v porouhání slovo Boží.

Rom 16,1: Commendo vobis Pheben ministram. Hac fuerunt in prima ecclesia diaconi, Act. 6.

[15] Z toho usouzení bratrské dávní v Dekrétě zapsáno jest o starších Sestrach (jako i o soudcích), aby je každý zprávec při zbořích svých zřízené měl, pro mnohé dobré a potřebné téhož zboru.

Jichžto některé povinnosti s povinnostmi soudcův se srovnávají, toliko že práce jích při samých sestřích. A některé jsou pak také oblaštíní.

A² protož ty Sestry mají vyvolovány býti od zboru Sestr, příkladem soudcův, též povolány, přijímány, povinnosti jim oznamovány, jaké sou přede všemi, aby všechny věděly, co se jim a jak poroučí, a daly jim moc nad sebou s připověděním poslouchati jako zřízené v to od sebe samých zvolených uvedeným, vybraným, zřízeným [16] před očima jejich matkám.

1. Jejichžto povinnosti tyto jsou:³

I. Máte prvotně matkami býti zprávcův i čeládek při ních, stráž nad nimi držeti. O kuchařky pak zvláštní péči míti, k nim přihlídati, pobožnosti i hospodynství je učiti, a tak svědkyně domu bratrského zde i před stolicí Kristovou proti lživému světu býti.

II. Ode všech jiných Sestr zboru Páně Bratří Starší při projíždění a navštěvování zboru svatých vítati a z potřebných služeb a řízení mezi nimi děkovati, i pozdravovati Starších jejích. Náležíť vám o ně i pečovati v vezdejších věcech.

III. Máte také býti jako oči, uši zprávce [17] svého pozor mající na všecky Sestry, zvlášť svých ulic neb bližší, jak se které chovají a své obcování pobožně-li vedou. A sámy v tom před jinými předčiti, bez ouhony býti hledíce, jiné v témž spatřovati povinni budete, ut:

1. Chodí-li pilně k službám Páně? A proč některé nechodí? Proč jiné rychle pryč běží? To zvidati.

¹ Jinou rukou, rovněž červeně: v. 3 [-5].

² Po straně červeně: Volení.

³ Po straně červeně: officia.

2. Nejdou-li po karmaších, hodech, radovánkách, mimo řád, slušnost, nad to mimo opověd a přes záповěd.

3. Jak s hospodáři svými, dítkami, čeládkami nakládají, pobožně-li se v domě chovají, bez nepřikladů a pohoršení. Při čemž sluší vám mladších žen povolávací, pěkně napomínací a napravovací, neposlušné zprávcí oznamovací.

4. Máte býti obláštne matkami [18] mladých hospodyněk, abyšte je obláštne ku pobožnosti a svatým ctnostem vedly a přidržely. Předně zpravovací je při užívání stavu manželského, řádích a mezích jeho. Též chování se při nošení dítek, krmení jích etc. Ano i kterak by k hospodářům i čeládkám svým chovati se měly, osidl satanových a zlých lidí svodných a bab čarodějných netných se pilně varovaly, v pokoře a v poslušenství manželuv se chovajíce, i hospodynství, vaření pilně se vyučovaly, aby hospodáře i jiných netravily.

IV. Poroučí se vám summou všecy Sestry, vdané i svobodné, k zprávě a učení, při jích rouších, oděvích, zavíjeních, učiti je, aby nesly oděv pobožný, poctivý, slušný, podle věku, povolání i [19] stavu, bez světských oplzlostí, ďábelských nástrah, což Duch svatý zapovídá. Protož Sestrám není slušné s tím se obírací.

V. I to se vám poroučí, abyšte byly smírce Sestr svárlivých, pokudž by se vám toho co kde poroučelo. Ano v náhlé potřebě i samy od sebe sejdouce se k některé z svého spolku, máte takových před sebe povolati, přelýchatí, viny ukazující, zpokojovací, a zvláště s nesestrami, když by k tomu státi chtěly. A tak co byšte o které z Sestr neslušného uslyšely, obeslati jí, převzděti, napomenouti, poraditi, vystřící i potrestati můžete.

VI. Takéť náleží vám věrnou a mateřskou péči míti o děvečky služebné, rodičů nemající, které sou ve zprávě naší, o nich, kde která slouží, věděti, [20] k ním přihlídati, jim křivdy hospodyním Sestrám nedáti dělati, přijednávací je, smlouvati.

Ano i o mladé vdovy opravdovou péči míti, je učiti, jak sobě pobožně mají počínati, stráž nad nimi držeti opravdovou.

To činíce, místo Boží zastávací budete, a Pan Bůh požehnání své, kterěz zaslíbil o sirotky, vdovy pečující, odměnu hojnou na vás i dítky vaše vyleje.

Po předložení těch povinností říci:

Přijímáte-liž vy tyto povinnosti, a chcete-li v nich práci věrnou vésti, s obmeškáním svých věcí, pro Boží odměnu? Chcete-li?

Přijíci je rukou dáním etc.

[21] Modlitba za ně, a požehnání jim zvěstování, s ceremoný přijeti jich od prvních, rukou dáním.

2.3.6 Instrukce čeledi vandrovní

a) z Povinností Bratří soudců¹

[A6b] Čeledi vandrovní, když odkud přivandrují, toto před těmi, kteříž nad nimi stráž držeti budou, přečítáno býti má.

Nejprv toto věděti máš: že teď tito Bratří N. a P. sou na to postaveni, aby dluh lásky bratrské (kterěz žádáš) k tobě ukazovali, péči o tebe měli a stráž nad tebou drželi, tak aby o tobě před námi dobré a jisté svědectví dáti mohli, že si dobrý a ctnej Bratr. A my potom také o tobě, když by toho potřeboval k jiným zborům.

[A7a] Oni pak budouť k tobě z poručení Bratra N., správce tohoto zboru časem svým dohlídati a na tvou pilnost i snažnost se vzeptávati, jak se budeš míti při náboženství, při mravích a svém obcování i při díle.

Ty pak při náboženství takto se míti máš: V neděli aby s prvními do zboru, zvlášť ráno přicházel a s posledními zase z něho vycházel, poněvadž k tomu snadnost nad jiné máš. Též i když by jaký svátek byl, bez dostatečné příčiny zborův aby neopouštěl. V pátek pak tak hleděl to opatřiti, aby se do zboru uprázdniti mohl. Item. Modliteb ranních i večerních u hospodáře (jesli Bratrem) nikoli neopouštěl. Pakli by neměl hospodáře jednomyslného, ale aby časem, není-li daleko, k nám na dům bratrský buď ráno neb večer k modlitbě přicházel a uprazňoval se k uložené hodině, aneb tu blízko k některému jinému hospodáři Bratru. Písničkám se učil zpívati i pamtovati, v času práznosti své i spisy bratrské čítati, v neděli při stole aby tu, kdež možné i případ^[A7b]né jest (zvlášť mezi jednomyslnými), řeči Boží, kteréž sou ve zboru neb čteny neb kázány byly, připomínal a za to se nestyděl.

Při mravích takto se míti máš: Řádu slušného a poctivého, kterýž neb hospodář v domu svém, neb cech neb pán v této obci míti chce a ona jej zachovává, aby bez odporu ostříhal.

Z domu, když by kde po potřebě odjíti měl, v tom se hospodáři, neb když by ho doma nebylo, někomu jinému oznámil, proto, aby vědomo bylo, kde si a co děláš a kde tebe v čas potřeby hledati mají.

V domu i jinde aby se hleděl slušně, vážně, poctivě a pobožně v řeči i v skutku míti a chovati. Odhalování i obnažování a jiných nepoctivostí i neslušností se vystříhati. Novin a klevet do domu k hospodáři ani jinam nenositi. Příhod domovních po jiných neroznášeti. Místra neb hospodáře, zvlášť potřebného, mzdou a stravou nepřetahovati, vybíravým nebyvati, ale učiti se milosrdenství potřebným činiti, břemen cizích pomáhati nésti. Neb i ty téhož potom od ji^[A8a]ných potřebovati budeš. Což tehdy chceš, aby tobě lidé činili, činiž ty prvé [Mat. 7,12] a zasluhuj sobě odměnné lásky. Snášež nedostatky v jídle, v pití, v léhání i v jiných zvolnostech a pohodlích pro odplatu ctnosti. Také i toto velmi na péči měj, aby sám sebe nad hospodářem, hospodyní i čeládkou jinou, ano ani nad žádnými jinými, nemstil slovem ani skutkem, zlé za zlé odplacuje, s nimi se nevadil, na ně nekřikal, ale těžkost svou na tyto Bratří neb na nás vznesl, a v tom rady, kterážt by dána byla, užil. V verštatě sřež se marností, lehkomyšlností, zabývek, her, posmíšků, kunštíkův, písniček světských, kteréž nic jiného neplodí než hříchy a pohoršení. Ale raději na svaté přemýšlování i dobrořečení i zpívání se z umysla vydej, podlé učení apoštolského. Hospodáři svému povolný i pohodlný dobrovolně z milosti, sám od sebe, mimo jiné tovaryše

¹ Tato část instrukcí byla publikována in A. Molnár (ed.), Českobratrská bvýchova před Komenským, str. 127 – 129.

nebratrské býti hled'. Na hospodě, jakž se pořádkův odbude, již se tam potom déle nemeškej a neřaduj po pitích a po šenkovních kvasích, ov|A8b|šem po frejích choditi s jinými tovaryši vzdalůj se, též i zaháleti. Budeš-li kdy na jaké hody neb svadbu od kohokoli pozván, o to nejprv s Bratřími naučení vezmi. Oduštění od Místra nebeř, dokudž se prvé s námi o to neporadíš a příčiny hodné neoznámíš.

Při díle pak takto se měj: Hled' dílo dobré a užitečné věrně a pilně i spravedlivě dělati, tak aby místra i kupce ke škodě i k hříchom nepřipravoval a svědomí zlého sobě k poslednímu soudu neshromažďoval a mzdy své spravedlivě zasluhoval, tak jakž o tom apoštolské naučení v zbořích slejcháš.

Toto pak všecko svrchu oznámené činiti máš pro Boha a odplatu jeho, aby skrze to ozdoboval učení Pána našeho Ježíše Krista, k němuž si v této Jednotě se přihlásil, kterémuž i obcuješ.

b) z Rejister zboru evančického

|8b| Při zpravování čeládky vandrovní takto se míti:

1. Když který přivandruje, šikovati ho k mistru Bratru, pachole poslati, aneb tovaryši některému téhož řemesla poručiti. Zjednali-li by mu tovaryši, neb on sám sobě (když bychom my nemohli), aby hned oznámil, u koho bude.

Oznamiti mu, aby po večerním zboru v neděli zustaval s jinými v zboru. Umí-li čisti, tedy aby sedal napřed při písni. Napomenouti, aby se pobožně choval. Item. Vandrovati, neb přisednouti chtěje, aby včas před tím se poradil.

Hned ho vepsati do rejstr tovaryšských, cedulku jeho vložiti mezi jiné na místo ukazane a na cedulce napsati, u koho děla. Bylo-li by v čím listku zvláštního nětco (nechvalitebného) oznameno, nenechavati na obci mezi jinými, než mně ukazati.

2. Veda je v řad mezi jiné, šetřiti a přihlidati, chovají-li se podlé zprávy, kteráž se jim čítá a Nápravy a tak podlé naučení Božího slova.

Nezmeškávají-li zborů svátečních, neb pozdě nepřicházejí-li, sedají-li na ukázaných sobě místech, či nazad zustávají.

Jak bedlivě poslouchají kázání, přiučují-li se otázkám a písničkám etc., vyslechnouti začasty.

|9a| V neděli po večerním shlédnouti, jsou-li všickni, byli-li ve dny všední, zeptati se (zvlášť těch, o nichž domnění, že sotva byli), zvědět, proč není neb nebyl. S samým o tom promluvit po zboru, neb obeslati ho sobě, nebyl-li tehdaž tu. Item, zeptati se některých (jednou těchto, druhou neděli oněch) na kázání.

Item. Vždycky s nimi chvilku pozpívati, aby se neb notě neb zpaměti písím učili. Dvakrát, třikrát (byl-li by čas) pořad hned jednu zpívati. Po několik nedělí třebaž touž píseň (zvlášť jim případnou) zpívati, aby se spaměti učili.

Item. Když by kdo před tím přivandroval, vždycky tabuli pro něj přede všemi přečísti. I jindy začasty (aspoň v měsíci) jí přečítati, zvlášť když by z mladších mládenců který měl s nimi zustati.

Nechoval-li by se který náležitě, oznámiti mně.

3. Když by přisednouti neb vandrovati který chtěl a opovídal se časně, jakž náleží, nepovolovati mu toho, ovšem svědectví nedávati dříve, než s hospodářem jeho, když jednomyslný jest, se promluví, a příčina toho ohledá, i svědectví se uslyší o pobožnem tam chování, i řádném a slušném vyvstání.

[9b](#) Nahlídnouti do cedulky, kterouž odjinud sem přinesl, ba i příčinu mu dáti kněz i jahen k zpravení svědomí; neb nejednou nalezeno to, že některý, dopustiv se hříchu a boje se, že by tres-tán byl, odvandruje včas, dobré svědectví vezme a po odchodu jináč se nalezne.

Někdy lístek vezmouc, teprv sobě povolují, třebas den i více tu zustávjíc, pijíc etc. Protož nedávati lístku, než když by již šli aneb hned jíti měli.

Napomenouti, aby se i na cestě i tam, kde budou dělati, pobožně chovali. Item. Jakž přivandrují na místo, hned se Bratřím oznamiti a cedulku dáti, sami, bez vědomí bratrského, sobě díla nejednati, zvlášť u nejednomyslných. Item. Jinde, než kamž jim svědectví dáno, aby se ne-meškali.

Jakž by odvandroval který, hned cedulu jeho strhati, z rejstr ho vymazati.

Rejstřík tovaryšů a pacholat jahnové mají. I ti sou zde zapsaní. Item. Německého zboru rejstra též má kazatel německy, ačkoli pro pořádek jsou i Němci zde zapsaní a pro snadší rozeznání Němci sou červenou čárkou podtržení.

2.4.0 B. Jana Černého Napomenutí všech věrných z r. 1555¹

[80a] Napomenutie všech věrných v nynějších pokušeních a zamoučeních k dověrnosti a pravdě spasení svého a dojitie jeho zřízení v Jednotě etc., i k stálosti v též pravdě pro naději jistou k životu radostnému v slávě nebeské.

To vědouc, bratříe, sami sebe ostříehajte, abyšte bludem nemoudrých lidie nebyli svedeni a nevypadli od svého utvrzenie. Ale rostíte v milosti a v poznání Pána našeho Spasitele Ježíše Krista, kterémuž bud' sláva nyní i v den věčnosti, na věky. Amen. 2 Petr 3 [17-18].

[80b] Předmluva

Věrným v Pánu Bohu milým obojího pohlaví, Bratřím a Sestrám, v tomto pokušení pro pravdu naděje spasení jistého zámuky a soužení mnohá snášejícím, pozdravení a pastýřskou věrnou péčí o duše vaše v svatém Kristovu milování oznamuji psáním tímto. Ustavičněť vám všechněm žádám na modlitbách svých od Boha Otce posílení a utvrzení Duchem svatým v pravdě naděje k dověrnosti o jistotě spasenie vašeho i k stálosti v něm a setrvání ve všech protivensvích šťastně až k blahoslavenému životu skrze Jezu Krista, Pána našeho. Amen.

Najmilejšie v Pánu, známé jest vám, za to mám, všechněm, z jakých příčin na ten čas vzdálen jsem od vás, veden jsa příkladem Pána Krista, o němž píše svatý Ján ve Čtení řka: *Od toho dne hledali jsou zabiti jeho. Protož Pán Ježíš nehodil již zjevně u židuov, ale odšel do kra[81a]jiny podle pouště do města, jenž slove Efraim, a tu bydlil s učedlniky svými etc.* [Jan 11,54-54] A David v osobě jeho die: *Vzdálil jsem se utíkaje a bydlil sem na poušti.* [Ž 55,8] *Cizí učiněn sem bratřím mým a přichozi neb host synům matky mé etc.* [Ž 69,9] Kteréhož příkladu i naučení Páně řkoucího: *Opatrní buďte jako hadové, a strážte se lidie, nebt' vás zrazovati budou etc.* [Mt 10,16-17] poslouchali jsou i následovali apoštolé svatie a ve dny pokušení v čas nebezpečensviev ucházeli z měst do měst a z krajin do krajin, jakž kde mohli, utíkájíce a kryjíce se před nepřátely, aby od nich zjímání a potom trápenie i z mordování nebyli, až jednou svatý Pavel i přes zeď města Damašku v koši spuštěn a tak rukou nepřátelských ušel [2 Kor. 11,32-33], o čemž o všem hojně vypsáno v Apoštolských skutcích i jinde v epištolách etc.

Téhož naučení i příkladu já spolu s Bratřimi v čas nastalého nebezpečensviev a pokušení užili jsme, jakož sem vám to pověděl všechněm ve zboru, když zavírán byl, poněvadž nám kázati se zapovídá.² Ano snad i ji[81b]ného něco těžšího nám by se pod tím od nepřátel obmejšleti mohlo, že my se již opatřiti a jinam obrátiti na ten čas musíme, a tak jsme i učinili, abychom vám I jiným k větší těžkosti a zámuku nebyli, když bychom zjímání a pobráni jsouce do vězení dáni neb zhubeni byli, abychom potom více již žádnému ani vám v ničemž dobrém prospěti a hoditi se nemohli. Však tím jisti buďte, že péčí pastýřskou o vás a modlitbami svatými ku Pánu Bohu za vás od vás sem neodšel. Vždycky sem vám přítomen, nepřestávaje žádati Pána Boha, aby vás ráčil v své svaté vůli a pravdě i v dověrnosti jistotě vašeho spasenie a dojití jeho zřízení a vědomě v Jednotě a z toho v naději pravé k věčnému životu potvrzovati, posilovati i potěšovati a z pokušení zlých vysvobozovati i od dalších horších zachovávat, též i strany těla v dobrém pokoji i svornosti se všemi lidmi dobrými ostříhati a chovati. [82a] Ano i o to pečuji a toho od Boha žá-

¹ Na předsádce v předu svazečku (podle Bartoše Jungmannovou rukou): 1. Consolatio cuiusdam afflictissimi - složenno ante natalem Christi anno 1557 a přepsáno l. 1581. Listů 76. Zaslужuje tisk. 2. Poslání kněze jednoho z Jednoty Bratří českých ze své skrýše k stádu osířalému, jež k stálosti a setrvání u víře napomíná (1555). Nesmí se tisknouti, jest ale důležité co přídavek k historii bratrské. 3. Třetí spisek jest dogmatického obsahu, touž rukou psán jako onen, tedy okolo r.1581. (listů 23.)

² Dne 29. března 1555. Viz úvod str.xx

dám, abyšte i skrze toto pokušení nebyli¹ pohoršeni a v žádné milosti vám od Boha k spasení vašemu dané se neumenšovali a nehynuli, ale přečištění a zkušeni, utvrzeni i osvíceni byli a přiučastněni hojněji k utrpením nejsvětějším Pána Jezu Krista a předrahé smrti jeho, odkudž jde větčí a pevnější jistota naděje k dojití dokonalé a věčné radosti s ním v slávě nebeské. Neb tak apoštolé učili, v svých epištolách psali, budem-li prý s ním trpěti, že budeme s ním i kralovati. [2 Tim. 2,12], a čím více zde pohanění, protivenství a zámuky pro jméno Kristovo a pravdu jeho snášíme, tím více Duch Kristuov a sláva jeho vznáší se a odpočívá nad námi a tím bohatěji a bezpečněji čekání jest slávy i odplaty jeho v budoucím radostném životě etc.

Protož poněvadž nemohu usty k uším vašim mluvit, jak sem činíval, když sem byl mezi vámi, uložil sem, abych péči svou skutečně prokázal a službu vám z lásky pro spasení vaše nyní učinil skrze psání k napomenutí, posílnění i potěšení [82b] vašemu, maje i toho příklady hojné na apoštolech² Páně, že jsou, když nemohli osobně sami pro pokušení, někdy i z vězení, dojití k Božím a Kristovým zboruom, psávali epištoly a napomenutí i naučení svatá věrným, kteráž v Zákoně Novém zjevně položena a ode vši svaté církve přijata i užívána jsou a budou až do skonání světa.

Podle toho ku posloužení vašemu napíši vám počet z víry i naděje spasení jistého, z kterých věcí já dobou a jistou nadějí k spasení mám a každý ji má mít, a podle čeho může vědět jistotně o spasení svém, že ho zde došel v milosti, a nadějí pravou nepochybně jeho čeká i v budoucí věčné slávě, aby každý věděl a znal, při čem státi, čeho se držeti a proč protivenství trpěti, na čem i umřít, dopustil-li by Bůh, že by na to někomu přišlo, jakož blízké jest některým, zvláště nám zprávcem etc. A každémuť křesťanu to vždycky potřebné jest, aby věděl, na čem jest svou duši postavil a jak ji opatřil, a to tím [83a] pilněji a lépe, čím se více k smrti přibližuje.

Protož o jisté a právě³ zřízené vědomosti spasení svého počet z víry a naděje učiniti a vydati chci, maje napomenutí apoštola Páně svatého Petra, kterýž die: *Bud'tež pry hotovie vždycky každému, kdož by vás požádal, abyšte vydali počet z té víry a naděje, kteráž v vás jest, s střízvostí a bázní Božie s dobrým svědomím* etc. [1 Petr 3,15-16]. Já pak, ač nejsem od vás žádán, ale potřebu vaše znaje, z povinné péče jako pastýř a zprávec duší vašich, nadto i z pobožné lásky, kterouž pro pravdu Kristovu k vám mám, s vámi se zdílím ne jiným, než tím, čehož sem od Boha s vámi z milosti rovné k spasení svému došel i požíval a požívám, v dobrém svědomí před Bohem i vámi se ostřiehaje a chovaje etc., v čemž sem z též pouhé a hojné milosti Božské i služebníkem Kristovým a vašim z vůle jeho v kněžském ouřadu řádně postaven k službě téhož spasení vám i jiným věrným, k čemuž sem vám podle nejvyšší možnostie mé a umění, kteréhož mi Buoh uděliti ráčil, věrně slovem Božím a mnohými učenými [83b] obecnými i obláštými etc., k tomu i svátostmi podle zřízení a poručení Krista Pána sloužil, abyste pravou, jistou a zřízenou vědomost spasení svého netoliko znáti, ale v pravdě ji i mít mohli, jakož máte, ač ne všickni, však jistě mnozí.

Jestliže jest pak kdo svého dobrého v času pomoci a služby Božie zanedbal aneb pro hříchy a žádosti těla obeškal, kto tím vinen bude, sami můžete rozumět. Ale jist sem o mnohých z vás věrných a upřímných, že jste svého spasení pilni byli a skrze Kristovo čisté přísluhování v Jednotě v něm ustaveni i poosvíceni⁴ službami ode mne i od jiných zprávcuov věrných vám činěnými došli. Z kterýchž sem se těšil i těším, že sem nadarmo nepracoval mezi vámi, a mám nadějí jistou, že nebudu z vás zahanben i před důstojným a spravedlivým soudem Krista Pána v den

¹ Rkp: nebeli

² Rkp: napoštolech

³ právě(?)

⁴ Rkp: po osvícení

obecného vzkříšení; a vy také bohdá nebudete mně míti hanby ani těch služeb, kteréž sem vám slovem i skutkem s mnohým nebezpečenstvím a často smrti očekávaním činil k Boží cti a chvále a k vašemu spasení. Jehož jakož sem s vámi (o čemž napřed) v rov[81a]né milosti zde došel, tak jistou nadějí mám a jí se těším, že ho s vámi i se všemi svatými v nebi důjdu a tam ho věčně požívati budeme bez překážky na věky. Amen.

Protož na vás zapomenouti nemohu a nezapomenu nikdy, ale čehož požívám vždycky a čím se v zámucích těším, proč mile a nestýskaje sobě pokušení a nebezpečenství snáším a smrti očekávám, pro jakou víru i nadějí, z toho počet činím, vzývaje v tom ku pomoci Boha Otce nebeského ve jménu Pána Jezukrista, aby mi Ducha svého osvícení a daruov přispoření i k tomu udělití ráčil a abyšte i vy z toho užitek měli, a potvrzení i posilnění v důvěrnosti a stálosti v pravé víře i nadějí živé vzali i potěšili se v nynějších zámucích a truchlostech, kteréž nesete pro Krista Pána a pravou víru v něho i pro nadějí slávy jeho, kterýž má moc nesmrtnosti. A on sám račiž vám přítomen Duchem svým svatým býti a jím potvrzovati i utěšiti a službu svou k své chvále a cti i k oužitku vašemu spasitelnému obrátiti pro jméno své svaté, věčně požehnané. Amen.

[84b] Počet z víry.

Víra má, kterouž držím se všemi křesťany věrnými, v níž dobrého svědomie a v oumluvě její požívám, z nížto i nadějí jistou k životu blahoslavenému mám, tato jest:

Věřím v Boha Otce všemohoucího, stvořitele nebe i země, i v Jezukrista, Syna jeho jediného, Pána našeho, jenž se počal Duchem svatým, narodil se z Marie panny, trpěl pod Pontským Pilátem, ukřižován, umřel i pohřben, sstoupil do pekel, třetí den vstal z mrtvých, vstoupil na nebesa, sedie na pravici Boha Otce všemohoucího, odtud přijde soudit živých i mrtvých. Věřím v Ducha svatého, svatou církev obecnou, svatých obcování, věřím hříechuov oduštění, [85a] věřím těla z mrtvých vzkříšení a život věčný. Amen.¹

Této víře u vyznání jejím zevnitřním, ano i počátkem známosti Pána Boha učen sem byl od věrných a milých rodičuov mých v Jednotě bratrské, neb rodičové moji též s Bratřími byli hned také z mladosti mé, kteříž mě také učili i příkázáním Božím a modlitbě svaté, Pánem Kristem vydané. Podle kterýchžto věcí veden sem hned od dětinstvie k bázni Božie, a ku poslušenství i milování Pána Boha nade vše a bližního jako sebe sám [Luk. 10,27], ano i ke všeliké pobožnosti a obcování ctnému i s kázní a trestáním rozuomným přidržán sem byl, a nebylo mi vůle pouštino v ničem zlém až do let mládenectví mého. A v těch letech potom, když sem vyrostal, okolo 18 a 19 let mých, byl sem se myslí i skutkem také k světu a marnostem jeho trhati počal; vša bázeň Božie, v níž vychován byl sem, zdržovala a obracela mne k následování pravdy viery té a k opravdovému hledání vůle Božie a spasení mého, v čemž sem vychován. A v tom sem dostal se na dům bratrský mezi lidi dobré a muže ctné, šlechtné a pobožné, otce mé duchovní v [85b] Pánu nejmilejší. Tu sem tepruva rozumně z Božího osvícení a z častých slova Božího slejchání v čistotě od mnohých věrných kazateluov a správčuov i Starších v Jednotě bratrské, až i od Bratra Lukáše svaté paměti a po něm jiných, v celosti víry této vědomě nabyt a všecky články její úplně dověrně ve všech pravdách jejich přijal. A žádným článkem viery této nejsvětější ani kterou pravdou její nikdy sem mně vědomě nepohrdal, ovšem si ji neprotivil a nadto žádné jiné viery pikhartské sem nepřijal, ani o ní mezi Bratřími nikdy neslychal, než o této vždycky slýchal sem a učen sem i cvičen v ní, a v známosti spasení mého podle viery této apoštolské a článkuov jejich, kteráž ode Pána apoštolom kázána a od apoštoluov po všem světě rozhlásaná i ode vší cirkve svaté přijatá držie se, vyznává a všickni se k ní hlásí, kteří se praví křesťané býti svědčie etc.

¹ Apostolicum vypsáno větší literou.

A to z obecného vyznání církve svaté i z smyslu pravdy Písem svatých držíem i vyznávám, že tato víra jest pravé jádro a plná celá suma všech Písem svatých, v níž se všechny pravdy podstatné, služebné i případné, lidem k spasení potřebné, obsahují a zdržují, aby jich mohli dojíti zde v milosti i jistou nadějí k nim míti u věčné slávy. Protož sem ji všicku přijal cele ve všech člancích a pravdách jejích etc.

A k této víře a celosti i plnosti jejíe vztahuje se a zbíhajíe všecka Božská zaslíbení milosti i spravedlnosti i věčné slávy všem těm, kdož ji tak cele a upřímě i sprostně ve všech člancích jejích přijímajíe a drží, o čemž široce v každém článku jejím a pravdách jeho tuto nyní vypisovati není času ani místa ani potřeby. Neb hojná vypsání a počtuov vydání z této víry podle všech článkuov a pravd jejích dávno jsou činěna od Bratřie, již blízko ode sta let, kteráž vůbec vydána, vytištěna a mezi lidi roznesena i všem, kdož chtěli slyšeti, známa učiněna jsou. A ač by kdo slyšeti chtěl i čísti, čti¹ apologií starou větší i menší, vydanou králi Vladislavovi slavné paměti. O čemž i prve psání činěna byla a počtově vydáváni i mistru Rokycanovi i králi Jiřímu, potom psání všem vůbec a vydání počtu z víry při všem do [86b] sněmu obecného všech stavov, podané v Praze na staroměstském rathouze léta Páně 1507. Též spis všem vůbec vydaný, kterýž slove O gruntu víry, v němž se hojně vysvětluje pravdy článkuov viery i odpornosti těm článkom a jich pravdám, které jsou mezi mnohými křesťany nynějšími, od nichž Bratřie odstoupili etc. A jest i jiných mnoho spisů o tom, o tejhž člancích víry a pravdách jejích, Otázky veliké, Spis o spravedlnosti z víry, O církvi etc. Tu každý má se a může i nyní, když nemůže kazateluo věrných míti, u viere obnovovati, čta sobě s svou čeládkou v neděli i sám obláštně časem, i bude se předce v té viere utvrzovati, osvěcovati i posilovati. Neb i já sám tak činím, když jiné práce svého ouřadu před sebou kdy nemám. A podle této viery a přijetí jí v celosti o jistotě spasení svého já předně vím a jie sem ujištěn a ujiešťuji se. Neb mě Písma svatá utvrzují, kteráž svědčí těm, kdož právě věrie, že budou spaseni, a zase kdož nevěrie, že budou zatraceni.

I poněvadž to do sebe jistě vím, že všemu, což [87a] Buoh míti chce věřeno, a oznámeno jest to slovem jeho hlásá se i vyznává u viere článkuo dvanácti z apoštolského vyznání, tomu sem uvěřil a věřím, tehdyť Bohu a slovu jeho věřím, a věřím v Boha Otce i v Syna jeho Ježíše Krista i v Ducha svatého, v jediného Hospodina, Boha všemohoucího. A onť jest ráčil to vypověděti: *Kdož ve mne² věrie, má věčný život.* [Jan 6,47]

Protož pravá viera mně i každému křesťanu jest první mocná a dostatečná jistota spasení, kdož jie koli má; a kdož jie nemá a nevěrie, ten ani jiných jistot spasenie nemůže mieti ani ovšem naděje k budoucí slávě.

Ale vy, nejmilešie v Pánu, též a ne [i] jiné viery pravé skrze Ducha svatého a slovo pravdy Čtenie svatého v čistém jeho kázání došedše, v té se utvrzujte a v jistém základu spasení posilujte, potěšujte a znejte, že máte mocné vítězství³ proti d'áblu i Antikristu a všem branám pekelným, vieru vaši živou a pravou. Tohoť potvrzuje miláček Kristův svatý Jan, řka: *Toto jest vítězství, kteréž přemáhá svět, víra naše* etc. [1 Jan 5,4] Této jistoty spasení a vítězství viery nikdy jsou [87b] nepřemohli nepřátelé naši ani co lepšího kdy ukázali ani otcom našim ani nám, a nemají co jiného ukázati leč své neb lidské vymyšlení, této víře a pravdě její odporné a lidi od víry k bludom a zavedení Antikristovu odvodící, k nimžto tyransky násilím a mocí světa pudie a nutie, nemajíce moci víry, o nichž die Apoštol, že zapírají víry a vydávají se v marnomluvení, aby nevěděli sami, co mluví a o čem potvrzujie, a takových se vystříhati velí. [srov. 1 Tim. 6,5] Neb jest lépe na pravé viere s pomocí Božie a s jistotou svého spasení vše trpěti, i smrt kteroukoli, než

¹ Rkp: čti čti

² Rkp: ve mně

³ Rkp: vítězství (tak i dál)

viery pravé zapíraje a k bludóm neb hříchóm proti viere pravé se obrátě v nich živu býti i slávu světa míti.

Uchovejž mne i vás i všech věrných toho mocný vítězitel nade všemi nepřáteli svými i vašimi, Syn Boha živého, král nad králi a Pán všech panujících na věky věkuov. Amen.

Druhá jistota k důvěrnosti o spasení i k naději pravé tato jest,

když komu Pán Buoh dává z milosti zákony své darem Duchu svatého v srdce jeho. A to jest pravost a upřímnost [88a] srdce k Bohu, i milost a žádost k vůli jeho a opravdové upřímé a sprostné chtění líbiti se jemu, takže člověk chce pokorně všemu věřiti a věrie, což Bůh slovem svým k věření oznamuje, a má povolnost k slovu pravdy i milost ke všemu dobrému, což by se Pánu Bohu líbilo a vůle jeho svatá byla.¹ A jest to opravdově v srdci člověka, že by se ve všem rád Pánu Bohu líbil a vůli jeho činil z milosti, pokudž by nejvýše znáti a dostačiti mohl, a z toho o to pracuje, aby znal vůli Božie a věděl, co činiti a čeho nečiniti, a nechtěl by Pána Boha ničímž zoumyslně a svévolně hněvati a proti němu činiti, raději aby chtěl umříti. A hned, pokudž zná a vie vůli² Božie, činí ji skutkem a zlého se varuje. Tím napraven bývá duch člověka v mocech jeho k pravému věření živému a sprostnému Bohu, o Bohu i v Boha a k milování jeho nade všec-ko a k ostříhanie přikázání jeho i k doufání a složení³ v něm všie naděje své a očekávání od něho všeho dobrého zde v milosti a potom i u věčné slávy. A to jest právě zákon milostie v srdce daný, o němž Pán Buoh skrze proroky zaslíbení činil, že jej lidu svému dávati bude, řka: *Dám zákon můj v srdce jich [88b] a na mysli jich napíši jej a učiním jim, aby v přikázáních mých chodili a soudů mých ostříhali* etc. [Jer.31,33; Ez. 36,27]. Též Apoštol v svých epištolách psal, řka: *Když ste pry uslyšeli slovo pravdy a uvěřili ste, znamenání jste zaslíbením Duchu svatého, jenž jest závdavek vykoupení našeho* etc. [Ef 1,13-14] A jinde: *Nebo pry Bůh jest, kterýž dělá v vás, abyšte chtěli i činili pro dobrou vůli jeho* etc. [Fil. 2,13]

A tento závdavek spasení znaje od Boha sobě z milosti daný míti u viře pravé a celé, o níž napřed, mám z toho opět větčí důvěrnost o svém spasení a jistotu jeho hojnější i o spasení vašem všech, kteříž téhož závdavku jeho došli jste v pravdě a máte jej v srdcích svých, a tím se těším i posiluji v Pánu i ustavuji v moci začatého díla spasení jeho s námi⁴ a v nás, cele⁵ tomu věře, že ten, kterýž počal, dokoná i utvrdí a upevní spasení své s námi až k věčnému životu. Posilntež se opět tím a potěšte v pokušeních a zámutcích nynějších, a Pán Buoh budiž utvrzení vaše Duchem svým svatým. Amen.

[89a] Třetí pojištění důvěrnosti o spasení i naděje k životu věčnému toto jest:

Spasitelná známost Pána oha z víry živé a z závdavku zákona milostie. A ta jest osvícení světlem víry, aby poznal člověk z naučení slova Božího Pána Boha jediného v bytu božství a trojího v osobách, Otce, Syna, Duchu svatého, a největší jeho skutky, samým toliko těm osobám božským v předivné, důstojné a neobsáhlé Trojici svaté a v jednotě nerozdílného božství přebývajícím vlastní⁶ a příslušející, jichz niezádné stvoření ani člověk činiti nemohl a nemůž, sám toliko Buoh Otec, Syn i Duch svatý učinil je a činie; totiž stvoření všech věcí nebeských, zem-

¹ Rkp: býlá

² Rkp: vůlie

³ Rkp: sloužení

⁴ rkp: namie

⁵ rkp: čele

⁶ rkp: vlastně

ských i pekelných, kteréž se vlastně připisuje Otci nebeskému, a vykoupění padlého lidského pokolení, kteréž se připisuje vpravdě vlastně Synu Božímu Kristu Ježíši, Pánu našemu, a spasenie působenie v lidských srdcích a dušech jich, [89b] kteréž se též pravě připisuje Duchu svatému, jenž z milosti Otce a z hojného zasloužení Pána Krista dary svými nejlepšími spaseny činí a spásuje všecky¹ věrné. A tato známost Pána Boha v těchto velikých a nejpřednějších skutcích jeho jest také počátek a dveře k poznání všie pravdy spasitedlné.

A odtud jde poznání vůle Božie, a ta jest spravedlnost povinná, kterouž Pán Buoh oznámil lidu Izrahelskému v desíti přikázáních a záповědech svých, to jest aby znal Stvořitele svého a miloval jej, ctil, sloužil mu, bál se ho, poslouchal, v něm se těšil, odpočíval, naději skládal, a bližního svého jako sám sebe aby též miloval etc. A na druhou stranu zapovědel bohův jiných neměti, nečiníti, nectíti, nesloužiti jim pod zatracením, a bližnímu neškoditi v ničemž slovem ani skutkem etc. A za tím poznáním jde, v jaké spravedlnosti Pán Buoh byl stvořil a postavil člověka prvního v ráji, v [90a] svatosti stavu a nevinnosti, aby volně ke vši jeho vůli a své povinnosti dostatečně státi mohl a jie Bohu libě navracovati i bližnímu.

Potom odtud jde poznání řádu člověka v ráji, jak² jest v čem padl a zhřešil, od čeho vypadl a co ztratil a na jaké zlé přišel se vším rodem svým. A z toho že se žádný člověk vysvoboditi nemohl sám a nemůže, ani všickni lidé, by nejraději chtěli, nemohou jediného člověka toho zbaviti a z toho zlého vysvoboditi etc. A z toho zlého jak všickni hříchové pocházejie, neb ve všecky se uvázal zákon hřícha s nescíslným množstvím zlého ovotce, rozmnožujícího Boží hněv a pomstu věčného zatracení, čehož kdož nepozná, nemůže pravého pokání činíti a neví, z čeho. Protož Bůh to lidem uvozoval a uvozuje v známost skrze slovo své a oznamování v něm povinné spravedlnosti k Bohu i k bližním, a v té stvoření pokolení lidského v prvních rodičích, i zase pádu od té spravedlnosti všeho pokolení a přirození lidského, a z toho nemožnosti vyprostíti se, aby odtud měli původ a příčinu hojnou k činění spasitedlného pokání etc.

Potom [90b] ta známost v sobě zdržuje poznání milosti Boží v uložení pomoci člověku padlému v zaslíbení jie až i v naplnění skutečném v poslání Syna jeho na svět k spomožení pádu lidskému etc. Potom poznání Pána Krista v osobě jeho v příchodu na svět k vykoupění lidského pokolení v božství a přijetí v životě Panny člověčenství jeho. Potom v skutcích vykoupění a zasloužení i připravenie hojného spasenie, i v oužitcích všech skutkův poznání jeho ve vši plnosti milosti a pravdy jím zasloužené, a připravenie k životu věčnému v jeho oběti dokonalé v přistojenství a orodování za vyvolené [před] tváří Božie k slitování až i v moci a důstojnosti královské vše řídití, zpravovati,³ ve všem kralovati v nebi, v zemi i v pe[k]le, a poddání jemu všeho a ustavení soudcím spravedlivým i přijítí k soudu živých i mrtvých. To vše náležie, a v tom mnoho jiného, k spasitedlné známosti Pána Krista, o čemž ho[j]ně vypsáno po spisích bratrských etc.

Potom poznání i Ducha svatého v dobrotivosti a dařích jeho podstatných i služebných i díla spasitedlného skrze ty jeho nejlepší dary z milosti Otce nebe[91a]ského a z zasloužení Pána Jezu Krista v obživení a opravení vnitřním v duchu člověka, působeném v novém stvoření připodobňujícím se Kristu Pánu, a v jeho obraz proměňujícím etc. Potom poznání i církve svaté a věrných jejích ouduov a vzdělání jejího⁴ na Kristu Pánu, i ve jménu jeho shromáždění a ne v jiném jménu tu čistou Kristovu službu, zřízení pravé služebníkův podle příkladu i umysla Kristova bez svatokupectví a puovod v nich služebný i řád Kristův a církve apoštolské, čisté a zdravé prislu-

¹ rkp: všecke

² rkp: jaký

³ v rkp. „zpravovati“ omylem dvakrát

⁴ rkp: jejího

hování slova Čtení svatého i svátostí Kristem Pánem ustavených k sloužení jimi i užívání jich k spasení.

A ty všechny věci poznal sem z Božího osvětlení v Jednotě býti v pravdě mimo všechny jiné mně známé jednoty a sekty. A protož, ač sem se ve dnech mládenectví mého v mysli mé byl počal trhati k straně podobojí, porozuměv a poznav z osvětlení Božího to, že v nich a srdcích jich kněží i lidu není pravdy Božie živé a životné neb skutečné, ani služby k té pravdě čisté a pořádné, ani řádu jakého, než samo jméno a řeči a formy slov z textstu [91b] Písem vzaté, a ta ten tak, jiný jinak [vykládá] s hanebným modlářstvím a hříchy ohyzdnými smrtedlnými, z nichž se trestati nedadí a pokání činiti nikoli nechtie etc., zhrozil sem se toho a zůstal sem a zůstávám v Jednotě bratrské, tu kdež sem se zrodil i vychoval. A tu sem poznal právě Pána Boha a jeho vůli svatou, ve všech těch věcech, o nichž tuto píši podle jistých svědectví Písem svatých, a vždy více poznávám a osvětlení Božího hojnějšího docházím ve všelike pravdě Božie, mně i všem věrným k spasení potřebné; a toho všeho nabývati, v tom růsti i více se vzdělávati a utvrzovati ne jinde než v Jednotě sem došel a docházím. Protož tu zůstávám a zůstanu bohda do smrti s pomocí Božie, i po smrti s Bratřími v nebi budu na věky, tu mám jistou naději. Neb sem toho nikdež jinde neviděl a nevidím podnes mně vědomě, aby v kterém lidu to tak se v pravdě plnilo, jako se v Jednotě bratrské plní, což Bůh zaslíbil, řka: *Nedít' bratr bratru: Poznej Pána, nebo všickni mne znáti budou, od největšího až do nejmenšího, pravít' Hospodin.* [Jer. 31,34] A jinde v jiném proroku [Iz. 63,8]: *Lid tento můj jest, [92a] praví Pán, a kterýž zná mne, a nezapírající mne jest.* A o těch křesťaních¹ a těch, jenž neznají Boha, die: *Oni sou pak synové zapírající, kteříž slouží bohom cizím a ctí rytiny a učinky rukou lidských* etc. Kteréžto věci očitě a makavě vidie se býti v oboru nynějšího křesťanstva pod zavedením a tyranstvím Antikristovým, že Boha neznají právě, ale pravice se znáti, zapírají ho zase hanebně, majíce nesčíslné množství bohuov cizích, jimž slouží a je poctami i poklonami samému Bohu příslušnými ctí etc.

Ale v Jednotě bratrské já sem to od mladosti své viděl, znal a znám více a déle podnes, že od nejmenšího, od těch hned dítek, učí se Pána Boha znáti i vůli jeho a jej milovati, poslouchati i báti se a ctíti v nebesích poctou Božskou, na něho samého příslušnou, jakož tomu všemu mezi Bratřími mnozí zjevní skutkové mocné svědectví vydávají. A já z toho Boha chválím, že mě tu zachovati mezi takovým lidem svým ráčil a dal dojíti spasitedlné této známosti, z níž se v dověrnosti spasení svého [92b] utvrzují, pojišťují a nadějí jistou budoucí slávy a radosti věčné těším, a vás k témuž, kteří jste té známosti došli, napomínám a v dověrnosti posiluji, abyšte v jistotě spasení svého z této známosti Pána Boha a vše vůle jeho i pravdy spasitedlné utvrzovali se i potěšovali nadějí jistou věčné radosti, že ten, kterýž vám dal vieru pravou a zákon milosti své a z toho i tuto spasitedlnou známost, dá vám v nie větčího osvětlení i upevnění docházeti i setrvati ve všech pokušeních až do smrti, a potom přivede k vidění i užívání věčné slávy v nebi na věky.

Tohoť i sám Pán Kristus potvrzuje, řka: *Totoť jest věčný život, aby tě poznali, pravého Boha, a jehož si poslal, Jezukrista.* [Jan 17,3] A svatý Pavel pravie, že *osvětlené oči vnitřní srdce člověka jsou zbožím naděje slávy života věčného* etc. [Ef. 1,12]

Čtvrtá jistota spasení a posílení k dověrnosti i k naději slávy tato jest:

[93a] Také i z toho jistotu spasení svého sem poznal a ji mám, že mne Pán Bůh skrze známost svatou vůle a pravdy své, o níž již povědino napřed, přivedl k pravému spasitedlnému pokání, abych je zde na světě u víře Syna jeho, maje k němu závdavek z oučastnosti Kristova pokání za věrné v bolestech a smrti těžké činěného daný v ducha svého a srdce, činil jemu líbezně a sobě

¹ rkp: A on ty kristianich

užitečně z hříchu, v němž sem počat i narozen, i z hříchův mnohých mladosti a nemoudrosti mé, ano i ze všech potom z zákona hřícha vnitř i zevnitř z vostatků jeho v těle přebývajících a skutečně se přiházejících, kteříž mne stíhali a se naházeli i ještě se často naházejí a vinného i zahanbeného před Bohem i lidmi nejednou zůstávají ve mnohých nemocech a neumělostech a náklonnostech mých, jimiž bych musil přicházeti v pochybnost o spasení svém. Ale ten, kterýž dal mi mé hříchy znáti a slovem svým i v tom ráčil osvítiti, tentýž a ne jiný dal základ skrze Duchu svého svatého ku pokání, duch zarmoucený a srdce skroušené¹ i mysl poníženou nad hříchy mými a z toho činění pokání, želení [93b] a litování hříšnosti mé i všech dřevních skutků zlých i nelibost k nim v duchu stálo² a odvolení všemu zlému u vůli rozumné, potom i ovotce pravého pokání, přestání zlého, utíkání jeho, měnění náklonností i zvyklostí zlých i nesení pokorné pokut za hříchy vzložených, činěním modliteb s vyznáním hříchuov, spovídáním se a žalováním na sebe s hanbou před jeho zřízeným soudcím a vyslyšačem svědomí a zpovědí Bohu činěných etc. A tu mi dal Buoh pokorně i duověrně přijíti radu a naučení mnohé proti hříchom i zpravení a potěšení v svědomí i v naději k dojití odpuštění hříchuov vědomému svědectví smlouvy Boží nové a milostivé, v kterémžto pokání i v ovotci jeho s pomocí Boží stojím, obnovuji se i napravuji v něm k němu, abych nikdy v nekajícím životě nalezen nebyl. A z toho dověrnost mám o spasení a z toho držím, i v pravdě tak jest, že netoliko já, ale každý kající a v pokání tak upřímně pracující má velikou jistotu a důvod spasení svého, neb Pán Buoh hojně zaslíbení učiniti ráčil kajícím, že jim hříchy odpustiti chce a obrátiti [94a] se k nim, a když pokání činiti budou, že nezemrou smrtí hříšných, ale životem věčným živi budou, a toť zaslíbení vztahuje se i k naději slávy. Též Pán svědčí kajícím přiblížení se i přijetí³ k nim království Božího, a že jest i andělom v nebi radost nad kajícími veliká etc. [Luk. 15,7]

Protož, nejmilejší, opět se tímto mnoho posilniti i potěšiti můžete a máte, i v dověrnosti o svém spasení a dojití jeho v jistotě utvrditi a k naději pravé povstati, čekajíce konečně lepších věcí v budoucím životě, pr něž i tohoto života bídného mileji a s větčí horlivostí i všech věcí jeho nevažme sobě nasaditi. A i tuť činíce pokání z vin a nedostatkuov v čas pokušení, snášejíce veliká protivenství, doplňovati má každý to, co se jeho prvnímu pokání nedostávalo, aby potom v čas vysvobození Božího z pokušení s dokonalejším potěšením svědomí Boha mohl každý chváliti a jemu libě a och[o]tně sloužiti a bezpečně dokonalého potěšení v slávě Boží v nebi s svatými jeho čekati.

[94b] **Pátá věc pojišťující spasení a slující k potěšení v naději**

jest smlouva Boží nová s svým svědectvím, kterážto smlouva zdržuje v sobě vyznání víry z věření srdečného k spravedlnosti, vyznání oustní k spasení a přiznání se ke všelike pravdě víry té a k zákonu jejímu, danému v srdce a napsanému v mysli, a posvěcení neb odádní se Pánu⁴ Bohu k sloužení jemu u víře sravedlivosti s odříkáním vši bezbožnosti a světských žádostí a s přiříkaním i slibu činěním Bohu i jeho církvi, vieru a milování i poslušenství zachovávati s pomocí jeho svatou do smrti, by pak měl pro to cožkoli trpěti i umříti; a za to činění modliteb za odpuštění hříchuov prvních i za přijetí na milost a v los svatých v částku církve svaté za věrného ouda Kristova a těla duchovního, choti jeho milé, a na to vzetí svědectví hříchuov odpuštění i na milost přijetí a ospravedlnění za milého Bohu k sloužení jemu v spravedlnosti postavení. To jest

¹ rkp: skoucené

² rkp: stalou

³ rkp: přijetí

⁴ rkp: Pána

všecka suma smlouvy Boží nové, kteráž má hojná svědectví Písem svatých v Starém i [95a] v Novém zákoně, jakož ste o tom kázání mnohá zjevná od nás, Bratří milí, slejchali i skutečně toho s mnohými až i s vámi podle jistoty nepřemožené Boží pravdy služby vídali a jich požívali. A v spisích bratrských toho jest dosti rozšířeno a položeno s hojnými důvody, zvláště Rozmlouvání ducha s duší¹ a též v Při Bratra Jana Augusty s kněžími etc.² Kteroužto smlouvu každý musí a má vědomě se Pánem Bohem učiniti anebo v nevědomí svém skrze rodiče na křtu učiněnou obnoviti, aby v ní došel vědomého smíření s³ Bohem a z toho měl zřízenou jistotu spasení podle Kristova nařízení, svědčenou v svědectví smlouvy té. A kdožkoli toho nedůjde a neučiní, vědomě nařízením Božím a Kristovým pohrdá, [a] o spasení pravém⁴ nic jistého věděti nemůž, neb tomu Pán sám svědectví vydává, řka: *Kdož mne vyzná a ke mně se přizná, i já vyznám jej [a] přiznám se k němu před Otcem mým i anděly svatými; a kdož se bude za mne styděti, i já se zaň styděti budu, a kdož mne zapřít, i já ho zapřím* etc. [Mat, 10,32-33] [95b] Item: *Kdož se pro mne neodřekne všech věcí, není mne hoden.* [Luk. 14,33] A podle těch i jiných hojných Božích svědectví z Písem svatých zjevných každý, kdož jest smlouvu tuto vědomě s Bohem skrze poselství Kristovo učinil a v ní svědectví milosti a spravedlnosti přijal, má zřízenou jistotu spasení, a z toho i naději dobrou míti může k životu věčnému. Podle toho i já se ustavuji jistotou bezpečnosti spasení svého, v Pánu [se] chlubím, i na[dě]jí pravou těším, všecka pokušení i zármutky osladčuji[e] a mile snáším pro tuto jistotu spasení a naději k věčnému životu. A vás, nejmilejší, k tomu vbuzuji a službu činím psáním tímto, abyšte i vy se mnou, nepřítomným tělem, však přítomným duchem, těšili se, posilovali i ustavovali v jistotě vašeho spasení zde v milosti a potom v věčné slávě.

Šestá věc v jistotě spasení postavující i potěšující v naději pravé

jest skutečné ostříhání smlouvy a plnění [96a] přikázání Božích a Kristových u víře v něho. A to jest Boha a Spasitele svého Pána Jezu Krista nade všecko milovati a jej ctíti, jemu sloužiti, pocty, poklony, chvály a modlitby činiti s věrnými společně ve dny sváteční i všední v sromažďováních a ve zbořích svatých, čehož nám zlý ďábel skrze milovníky světa a holomky Antikristovy nyní zbraňuje a Bohu také sloužiti zastavuje, chtěje tomu, abychom Antikristu, té šelmě, sloužili a čertu se klaněli, působíce modlářství hanebná. Abychom sloužili rozličným bohům cizím a ctili oučinky a dílo lidských výmyslkův a rukou poctami samému Bohu v nebi⁵ příslušejšími proti přísným a hrozným záповědem Boha všemohoucího. Ale my znajíce Pána Boha a svatou vůli jeho k sloužení jemu samému se oddavše a zavázavše v smlouvě víry, když nemůžeme v sbořích a shromažďováních společných toho konati a slova jeho svatého zjevně s potěšením slyšeti, činíme to každý a činiti máme obvláště po domích svých s čelád[96b]kami ve dny sváteční i všední, čtouce sobě Písma svatá a naučení spasitelná a zpívající písničky duchovní jakž kdo může a umí. A kteříž tak činie, dobře Bohu sloužie a líbeznou vůli jeho svatou činie. A Pán Kristus, znaje to, že jeho věrní od světa i Antikrista budou mívati častá protivenství a překážky v Božích službách, zaslíbení učiniti ráčil, řka: *Kdežkoli dva anebo tři zberou se ve jménu mém, jáť sem uprostřed nich; a za kterékoli věci svoléce se prositi budou Otce jménem mým, dánoť jim bude.* [Mat. 18,19n] Protož tisíckrát i vejše lépe jest samému doma, ovšem s če-

¹ B. Lukáše Dialog, to jest Rozmlouvání ducha s duší, jenž slove příprava k smrti, 1507 a 1520; Knihopis 5019, 5020 – a vydání 1556, Knihopis 5021.

² Pře Jana Augusty a kněžstva kališného, od něho samého věrně a právě sepsaná, 1542. Knihopis 850. Srov. Müller, Geschichte d. B. Brüder II, 1931, 152n.

³ rkp: z

⁴ či: právě(?)

⁵ rkp: v nebe

ládkou svou a manželkou, maje je k tomu¹ zpravené, Pánu Bohu se modliti, jej chváliti, písničky zpívati a čísti sobě i čeládce své Písma svatá etc., nežli jíti do domu plného modlářství a bohuov cizích i rozličného rouhaní slovem i skutkem věčnému Bohu, kdežto bez poškrvny, aby toho rouhaní a modlářství oučasten nebyl, těžce se člověk, jda tam, zachovati může. Nebo není žádného [97a] srovnání Krista s Beliálem a chrámu Božího s modlami etc. [2 Kor. 6,15] A kdož to právě zná, nemá tam proč a nepůjde, leč z hodné jiné příčiny. Mnohemť lépe Bohu slouží a svou smlouvu plní, Boha ctí a vůli jeho činí, přikázání plně doma s manželkou a s dítkami. Neb manželka a dítky s otcem a hospodářem svým pokorně sedíce a Boha chválíce, zpívajíce a čtouce sobě i modlidby ve jménu Jezu Kristovu² Bohu Otcí za spasení své i bližních činíce, jakž kdo umí a může, než by se nečistých a poškrvněných věcí, chrámů modlářských a v nich falešných služeb dotýkali a poškrvňovali. A také, jakož Bohu se tím nic nezachováš a Boha dráždíš, tak se ani jim nezachováš. Nepřijmou toho nic zprostně, než převrhou, a pop vleza na katedru tuť na tě povolává, přislípá a ledacos³ nestydatě žve, co ona nevěstka nestydatá plíská, lidi hanie mnohem lepčí než sám, jakož víte, že se v skutku děje. I jakž jest tam jíti a jaká to Boží služba? Zachovejž mne jí i vás Buoh, jakož zachoval a zachová. Než [97b] pro pravou Boží službu a naše věrné ostříhání oumluvy naší se Pánem Bohem učiněné onino nás nenávidie, že s nimi nechceme d'áblu, světu a Antikristu sloužiti, ale chceme sloužiti a sloužíme jedinému věčnému a všemohoucímu Pánu Bohu, Stvořiteli, Vykupiteli a Spasiteli našemu i všech věrných, vši cti a chvály hodnému na věky věkuov. A toť jest veliká jistota spasení našeho, toto plnění a ostříhání Božích přikázání a sloužení jemu samému i milování jeho nade vše, k němužto náleží milování pravé a zřízené i bližních jako sebe sám. [Mat. 22,37-39] A toť jest bližním chtítí, žádati, příti i činiti což sobě, a zase v ničemž neškoditi a nechtítí, čehož by nechtěl sobě, jakž učí Božie přikázání a Krista Pána, i apoštolská jich vysvětlení a naučení, až i [k] nepřátelem zlého za zlé neodplacovati, nezřízeně se nemstítí, od zlého přemoženu nebýti, ale zlé v dobrém přemáhati etc. [Řím. 12,17-21] K tomuť náležejí i všecka hodná chození v povolání a ostříhání svého stavu, ouřadu, místa, věku i pohlavie. A semť příslušejí vše[98a]cka obcování pobožná, bohobojná, spravedlivá, milostivá, aby živ byl každý v povolání svém, v stavu i ouřadu spravedlivě, střízlivě, milostivě, pokorně i trpělivě a žádným hanebným smrtedlným hříchem nebyl zmazán, ale dobrými skutky a ctným obcováním před Bohem i lidmi ozdoben, se všemi, což na člověku jest, pokoj míti hledaje a v učiněných křivdách sám se nezřízeně a zlostně nemstě etc. K tomu když pak rád bližním dobře činie, půjčuje, dává almužny, anebo učiněného dobrodinie vděčen [jsa] zas se odsluhovati hledí všim dobrým a vhod se činí ve všem dobrém bližnímu podle své možnosti etc., ty všecky věci a k těm podobné, dobří skutkové a obcování ctná, jsou⁴ veliký a nepřemožený důvod jistoty spasení při každickém člověku kteréhokoli pohlaví, povolání a stavu, nebo Pán podle nich souditi bude i odplacovati. A apoštolé též zjevně důvody vyvolení a povolání k věčnému spasení jsou oznamovali býti dobré skutky a ctná obcování, [98b] čehož přehojně jest v jich epištolách etc. A podle toho, v Pánu nejmilejší, i my v jistotě našeho spasení se máme utvrzovati a v dověrnosti posilovati i v naději potěšovati, že jest nám to Buoh dal, abychom dobrým obcováním, dobrými skutky a bez zmazání hanebnými smrtedlnými hříchy mohli prokazovati jistotu našeho spasení. Jáť se z toho těším, a to ne z své tu spravedlnosti a jaké dobroty, ale z dané i k tomu milosti a moci, abych mohl se zlého varovati a dobrého se přidržeti, pobožně i ctně živ býti, bez hanebných hříchuov smrtedlných ano i bez vyloučení i vykletie. Toho sem se nikdy nedopustil a dal mi to Buoh i zacho-

---

¹ rkp: k totomu

² rkp: Kristovou

³ rkp: ledocos

⁴ rkp: obcovanie jsou ctná

val mne od toho i věci takových etc. Protož se tím v Pánu chlubím pro vás, s vámi i za vás, abyšte i vy z toho k dobrým skutkom byli vzbuzeni a v důvěrnosti o spasení svém potvrzení, posílení i v naději dobré potěšení.

Sedmá věc, sloužící k důvěrnosti o jistotě spasení [99a] i k potěšení v pravé naději.

Také k jistotě a vědomosti zřízené o svém spasení kadému věrnému slouží ospravedlňování Božie, jehož žádal David, řka: *Ospravedlňováním tvým vyuč mne, Pane.*¹ A to jest časté ohledování sebe a chození sám s sebou v soudech spravedlnosti Božie, a z toho vždy více a hojněji napravování se na cesty Boží a hledání ve všem líbezné vůle jeho. A o tom die Pán Buoh: *Kdo spravedlivý jest, ospravedlni se ještě, a kdo svatý, posvět se* [Zj. 22,11], a *Svatí buďte, jako i já svatý sem, Pán Buoh váš.* [3. Mojž. 19,2] Po čemž duše věrná a Boha milovná touží, aby se s Bohem obírala, v něm kochala a o něm přemýšlovala, jemu se líbiti a spravedliva býti žádala. O čemž dí opět David: *Ospravedlňování tvých žádá duše má, a v ospravedlňování tvých veselí se srdce mé etc.* [Ž 119,20] Nadto pak toho ospravedlňování jest potřebí při vinách a nedostatcích, které při každém i věrně pracujícím po přijetí milosti a pravdy Božie v oumluvě víry naházejí se a běžie a z zákona hřícha i ostatkuov o[99b]votce hřícha a zkázy² jeho v oudech těla zůstávajících pocházejí proti Bohu i bližním, jenž při všec lidech mnohé jsou. A ti v mnohou pochybnost a nejistotu o spasení člověka přivozují, zvlášť když škodlivie nedostatové, a nadto někdy smrtedlní hříchové, i od věrných činěni bývají, jakož toho důvodové na Davidovi svatém, na apoštolovi Páně Petrovi a jiných jsou a nadto skutkové to často svědčí, ješto soudem Božím Božie spravedlnosti se soudě člověk, ano i od jiných souzen býváje, musí se usouditi hodného hněvu Božího a pomsty věčného zatracení etc. Ale Buoh, kterýž bohatý jest v milosrdenství [Ef. 2,4], ještě i tu milost pozůstavil padajícím po přijetí pravdy jeho, kteříž nezoumyslně ani z nevěry ani ze zlosti a ovšem ne z zoufalství, než z nemoci, z hlouposti, z křehkosti a někdy z náhlých pokušení padají, aby dokonce z milosti nevypadli, ani o spasení a naději dokonce nepřišli, kteříž v hříších neleží, ale z nich pokání činí, povstávají, napravují, ospravedlňují se, želejí a li[100a]tují pádů a poklesek svých, odvolují zlému, opravují Bohu i lidem provinění svá a nesou i pokuty a kázeň pokorně, jakžkoli jim

se od Boha ukládají, a to činí vnitř nebo zevnitř, tejně nebo zjevně, jakž potřeba nebo způsob provinění etc. K tomu všemu jsou ospravedlňování služebná i posvátná Pánem Kristem v církvi jeho zřízena, jako zpověď neb vyznání a žaloba na sebe hříchů svých Pánu Bohu před knězem Kristovým, a tu přijetí potrestání, naučení, potěšení a zpravení ve všeliké potřebnosti netoliko při škodných pokleskách neb smrtedlných hříších, ale i při všedních vinnách a nedostatcích pro obnovení se v svědomí a pro ospravedlnění Boží v Kristu [pro] hojnější pojištění a v něm potvrzení etc. Též způsobování se obvláštňi k stolu Páně ku požívání těla a krve jeho s modlildbami obvláštňimi, posty, střízlivostí, zdrželivostí, s almužnami svatými ve jménu Páně činěnými etc. A potom žádostivé a důvěrné přijímání potěšení, rozhríšení, též i těla a krve Pána Jezu Krista podle jeho ustavení na poslední ve[100b]čeři s vážností i s vděčností k dokonalému nasycení a posílení, v jistotě spasení i k potěšení v naději pravé a jisté k věčnému utěšení a oslavení v den vzkříšení³ a soudu posledního. Toť jsou ta zřízená ospravedlňování Božská, jimižto Bůh ospravedlňuje lidie jim vědomě a chce, aby i onie se ospravedlňovali a spravedlivi byli od hříchův a vin svých, jakož již ukázáno. Čehož kdož došel, má je a užívá ho, má jistotu spasení a není mu nic k zatra-

¹ Ž 119, 12.26.64.68.124.135

² rkp: z zkázy

³ rkp: vskříšení

cení pro Krista a Ducha jeho i ospravedlňování se jím. A Kristus Pán jest těm milostivou a dostatečnou obětí nad vinami a hříchy jich, zastáváje i oroduje a přimlouvá se za ně, i nebývají¹ jim počítáni pro něho. Ó veliké! jest toto potěšení a pojištění v spasení i utvrzení v naději! Jimižto potěšujte se i napravujte se, nejmilejší v Pánu, se mnou i se všemi věrnými, a stálí učinění buďte v pravdě Božie vám známé.

Osmá věc postavuje mě v důvěrnosti o jistotě spasení mého [|101a|](#) i jiných věrných v Jednotě i potvrzuje v naději:

Pravé řízení a ustavování služebníků ke všem duch[ov]ní[m] službám Kristu Pánu v lidu jeho v Jednotě, v částce církve svaté, a to všech, vyšších, prostředních i nižších, beze všeho modlářství i bez svatokupectví, v čistotě a v sprostnosti pravé podle umysla Kristova, jím samým ve Čteních svatých oznámeného, a podle příkladu apoštolského, v Skutcích apoštolských vypsánoho i v epistolách k Timoteovi a Titovi etc., jakoví by bejtí měli a jak i k čemu se řídití služebníci, kněží neb biskupi i jahnové k sloužení Pánu Kristu v lidu a v zbořích jeho etc. Čehož nikdež sem neviděl, neslyšel ani četl, aby nyní v tento čas s tou vši celou pravdou obecného všech lidí spasení, zavřenou ve dvanácti článcích víry etc., a tak vše podle Kristova i apoštolského původu i příkladu dalo se jako v Jednotě brarství našeho, kteréž máme a držíme [|101b|](#) u víře Pána Jezukrista. A toho i mně Pán Buoh dal dojíti jako jednomu z posledních [z] služebníkuov svých na konci světa v tomto věku zlém, však mně s mnoh[ý]mi jinými služebníky i lidem věrným přešťastným, když mi nad obecné spasení, jehož sem došel v rovné milosti vědomě a zřízeně s jinými v Jednotě, o čemž napřed, z bohatého a přehojného milosrdenství svého dal i to, abych byl služebníkem jeho i jiným věrným vyvoleným jeho k témuž² spasení, ač sem [z] strany své ničímž nezasloužil toho, aby mne k spasení svému přivedl, tak ovšem toho, abych jiným k spasení sloužití mohl nebo měl. Ale on jako nejmilosrdnější Otec dal mi k tomu milost a chtivost, abych to, což mi Buoh učinil, pravdu svou oznámil i v ní ustavil, i naděje dobré i jisté k životu věčnému dojíti dal etc., chtě[li] rád jiným vypravovati a k témuž jim sloužití. Z milosti pro samo své i bližních spasení dal mi k tomu oblíbiti i vyvoliti bližší následování Krista Pána [|102a|](#) v stavu zdržlivém, svobodném, panickém, bez manželství a beze všech takových zápletkuov a překážek vůbec mezi lidmi v světě běžících etc. A k témuž mi dal Pán Buoh Otec dobré duchovní vůdce a učitele mé, jakož k spasení tak i k sloužení lidu Božímu, dobře mne učící a v spůsobu služebnické uvozující, mezi nimiž sem několik let chován, veden, učen, zkušován; a Pán Bůh mi žehnal, darův přidávaje, když sem poslouchal věrně a sprostně, duověrně a upřímě vždycky. A dal mi to Buoh, že sem se nikdy žádnému zprávcí a předloženému mému v ničemž zlostně neprotivil a na odpor nevstoupil; nedopo[u]šťela mi toho bázeň Božie, kterouž sem měl a mám v srdci a svědomí mém, ač mi častokrát na těžké přicházelo a chtělo mi se světa a své vůle, jako jednomu, a měl sem k tomu i příčiny hojné, však to[ho], což mi Buoh dal, a darův přidával, bylo u mne vždycky a jest dražší mně nad všecken svět [|102b|](#) i nad ten časný život etc. Potom Pán Bůh, když se mu líbilo, poslal mne k práci v ouřadu jáhenském skrze Staršie zřízené v Jednotě, a tu jsem více učen službám sobě i lidu Božímu k spasení a v tom více zkušován. A potom brzo vyvolen jsem od zboru i od sněmu kněžie bratrských, nato i od Starších, a tu opět zkušěn, potom zpraven, zřízen, spolu s jinými posvěcen skrze modlidby i s posty, ode vši Jednoty činěné, i skrze smlouvu ouřadu kněžského až i skrze rukou vkládání biskupuov a Starších, a dána mi moc ouřadu kněžského i poručena řádně všecka péče a zpráva pastýřská o lid Božie v slovu i v skutku k potřebám

¹ rkp: nebývá

² rkp: kterémuž

spasení lidu Božího. A já sem to všechno důvěrně, upřímně a sprostně s velikou bázni a třesením ne jako od lidí a lidské, ale od Boha skrze věrné a svaté lidi jako Boží přijímal a přijal v upřímném umysle, abych Pánu mému Ježíši Kristu v lidu jeho sloužil a bližním svým k spasení prospěl. Onť vie a všechno zná, co jest bylo tehdy, i vždy [103a] jest a zůstává a zůstane v srdci mém bohda do smrti, ž[e s]em s počátku ani potom [k] žádnému úřadu, ani k této prvotnosti, [v] kterouž ted' naposledy spolu s jinými Staršími postaven jsem, žádným zlým a křivým oumyslem nekrácel, ale poslušenstvím jiných, starších i sebe rovných, ba i nižších, a bázni Boží veden jsa i řádu Božímu v Jednotě poddán a nesměje se vyhýbati žádné práci nad rozum i možnost svou, vše sem na sebe vzal, chtěje ve všem rád Bohu sloužiti, v čem by mne koli nestatečného ráčil užiti, téz i bližním žádaje jako sám sobě prospěti, na to sem vynaložil všecken život etc.

A s tím se vším jsem k zborom Božím byl, vše zřízeně, posílán a za zprávci dán,¹ až i vám těchto let předešlých.² Sám sem neběžel, ale z usouzení a poručenie Starších k jiným i k vám dvěma pravdy i řádu jejího upřímně všel. A netoliko pak sebe sám já tuto vystavuji, že sem ta zřízeně [103b] přišel k ouřadu poselství Krista Pána, ale totéž sem poznal a znám býti při všech těch, jenž se mnou řízení byli, potom po mně vždycky jedni po druhých, až do nejposlednějších těch, kteréž sem i já spolu s jinými Staršími k těmž ouřadu v nižších i vyšších stupních řiedili (sic). O všech totéž držím, smyslím, vídal sem to při nich, vidím a věřím Bohu, že jiného neuzřím v našich kněžích a všech v Pánu nejmilejších tovaryších a služebnicích v Jednotě do smrti. A pakli by se kde co jiného zjevilo na odpor této pravdě, to místa nemělo, nemá a míti nebude jistotně. A protož z toho opět mám hojnou důvěrnost o jistotě spasení mého, že jsem ho došel, i této svaté služby k němu mým bližním. Ano i naděje z toho mi hojně roste a rozmnožuje se i upevňuje k hojné odplatě věčné slávy.

Ó budiž i vám to ku pojištění spasení, že jste ho z milosti Boží jistě došli, když vám Buoh dal a dává to, abyste měli takové [104a] a podle Kristova příkladu v pravdě zřízené a k vám z milosti Boží poslané zpravce a pastýře duší vašich! Nestýskejtež sobě v zámutcích a pokušeních, snášejte je mile pro tuto pravdu, v jisté naději hojné odplaty u věčné slávě.

Deváté pojištění v důvěrnosti o spasení i potvrzení v naději mám toto:

Věrnou, upřímnou a skutečnou práci jakož v spasení, uts[upra], tak i v ouřadu kněžství svého, kterouž sem vedl a vedu až posavad skutečně tak jako jeden z rovných mně v milosti a službě této, také jakž nad tím i zvláštní bedlivost a stráž drží se od Starších v Jednotě, aby každý věrný, a zvlášť služebníci zboruov Božích, nezanedbávali a pro žádnou tělesnou věc svou neopouštěli povinností svých k Bohu i k lidu jeho konati [104b] a vyplňovati. Při čemž pracoval sem a pracuji, ač z strany své s mnohými nedostatky před Bohem, k čemuž sem se vždycky znal a znám a milosti od Boha hledal a jí se dověřoval i dověřuji, ano i před vámi, lidem Božím, z vin a nedostatkuov se vyměřovati nemohu. Nébrž znám se, že sem častokrát tak se míti neuměl a nemohl každému a na každém místě, jakž by na mne slušelo, pro zkázu a nestatečnost svou. Protož sem s věrnými vždycky žádostivě a vděčně rád užíval ospravedlňování Božích ztíezených, podstatných i služebných, z vlastní potřeby spasení svého, o čemž již napřed etc. Však [z] strany pravdy Božie spasitelné a služby její v Jednotě nikdy sem nepochyboval netoliko o službách, kteréž sem od jiných otců a od spolubratříe vídal, slýchal a přijímal i obcoval jim k spasení své-

¹ Br. Černý byl po r. 1540 ustanoven správcem sboru v Brandýse n. L. Odtud zajížděl i do Nymburka, do Kolína, do Prahy, do Berouna a do Slaného i do okolí Točniku, aby sloužil hloučkům Bratří (F. Hrejša, Sborové Jednoty bratrské, 1939, 25n).

² Od r. 1547 (Tamtéž, 22).

mu, ale i o službách, kteréž sem sám podle povinnosti a náležitosti mé k vám i jiným mnohým zboruom v slovu Božím i ve všech službách posvátných vedl a konal. Činil¹ sem je |105a| ne lehkomyšlně, ale důvěrně, jistotně a vážně i bohobojně, a mám² tu celou důvěrnost, že jsou se Bohu líbily¹ mé chudé služby jemu v lidu jeho. A mám ji² podle těchto věcí:

Jedno: Podle darův smyslu víry obecné apoštolské, kteréž mi dal Buoh v srdce, že jsem poznal pravdu obecného Bohem zřízeného spasení mého vlastního, i [z] strany všech služeb. Mimo to nic sem ze svého obvláštěního ani čího stranního cizího, v církvi svaté a v částce jejie, v Jednotě bratrské, nepřijatého, nadržel, neučil, nevedl, ale toho se vystříhal, utíkal a v nenávisti měl všelikou drzost a lehkomyšlné chápání se cizích nových nezkušených smysluov. Obecný smysl církve Kristovy miloval sem, miluji a v něm sem se cvičil a cvičím, a vůli mám se tak hojně při něm s tím k mému i bližních spasení potřebným obíratí, že žádné chvíle mi se nedostává s pohanskými aneb zofitskými³ a kacířskými rozumy a důmysly obíratí se, leč kdy z nuzné potřeby pro obhájení pravdy srozuměti svodom jich etc. Tento smysl |105b| zdravé⁴ víry a v ní obecného Bohem zřízeného spasení jest veliký a jeden z předních drahý dar Duchu svatého daný Jednotě, kterýž i mně dáti ráčil Pán Buoh, a tím utvrzen sem a utvrzují se čím dále vždy více při Jednotě a v jistotě došlého spasení i naděje pravé, ano i při službách mých bližním činěných, že Bohu libé a věrným spasitedlné jsou etc.

Druhé: Podle upřímnosti umysla mého, kterýž mi dal Buoh, že jsem žádným křivolakým oumyslem nešel k ouřadu, ani pro chválu světa, ani pro mrzký zisk, ani pro rozkoš a chování a pasení břicha, ani pro marné náboženství etc., a pro žádnou časnou neb jakou stranní věc nepřistoupil sem k ouřadu, než pro samu Boží službu, abych jemu v lidu jeho sloužil k svému i téhož lidu jeho jistému a zřízenému spasení, a tím umyslem všecky služby své v tom ouřadu v slovu i v skutku konal sem a konám, abych vůli Boží spasitedlnou věrným oznámil a k spasení jich jim posloužil etc.

Třetí: že sem sám neběžel a se nevyvoloval ani ustavoval, ale vyvolen sem od věrných zboruov i jich starších a zřízeně po|106a|volán, zřízen i potvrzen a svědectví hodnosti vzal sem od Boha skrze ty, kteříž měli moc řádně danou zkusiti, potvrditi, posvětiti a poslati, o čemž napřed šíře etc.

Čtvrté: I podle toho důvěrnost mám o službách svých, že jest jim Pán Buoh žehnal a žehná; a kdež sem koli byl a jsem, nebyly daremné služby mé, jakžkoli chudé [z] strany mé, však vím, že z nich Buoh oužitky činil v srdcích vašich i jiného mnohého lidu svého; a neumenšovali se zborové pod mou správou, kdež sem jedině docházeti mohl a zjevně vésti služby Boží s pomocníky mými, jakož skutkové svědčí. A podle toho mohu říci s apoštolem: Bych pak jiným nebyl apoštol[e]m, tehdy vašim apoštolem jsem, a máte svědectví mého apoštolství napsané Duchem svatým v srdcích vašich [1 Kor 9,2, 2 Kor 3,2].

Páté: I podle toho důvěrnost má jest, že sem s milostí rád vám i všem věrným sloužil a též vůle jsem do smrti s pomocí Boží to činiti. Mám vás svědky, i jiné všecky, jimž sem sloužil, že sem se k tomu pobízeti ani slavně žádati nedal, ale sám dobrovolně každému věrnému z milosti hotov posloužiti byl, a kdež sem nemohl dostačiti, jinými sem to opa|106b|troval a doplňoval, od žádného z vás stříbra ani zlata [srov. Skut. 20,33] ani žádné odplaty tělesné nehledal, nežádal a žádného nikdy v té věci ničímž neobtěžoval. Ano což ste mi kdy v té věci z důvěrnosti a milosti

¹ rkp: líbili

² rkp: je

³ rkp: zofilskými

⁴ rkp: zdravé

pro Krista ku pomoci mé i spolubratří mých udělili nebo dali, buď ke stravě neb oděvu aneb jiným potřebám, to sem z bázní Božie a studem přijímal, a mnohými i pohrdával a přijímati nechtěl, a což sem pak vzal, jistě též s bázní Boží sem utrácel i nakládal - ne na sebe sám, ale mnohem více na jiné spoluslužebníky věrné i učedníky Kristovy, jichž sem vždycky při sobě s mnohou prací a starostí drahně míval a Kristu Pánu k službě i vám k budoucí potřebě choval a pro ně, aby měli kde bydleti a slušně se chovati, i stavěl a opravoval, ješto [z] strany své osoby samé mnohého bych nikdy neučinil. A nadto i chudých sem neopouštěl věrných a upřímných, ale opatroval, půjčoval i dával, jakž sem stačiti mohl a Buoh uděloval toho etc.

Šesté: Také i z toho důvěrnost má jest, že sem žádnému v hříších mně vědomě nepochleboval, ani čemu zlému, pokudž sem viděl a z[107a]nal, se nedíval, ale ze zlého tejně i zjevně vyvodil, vystříhal, napomínal, trestal, domlouval, žehral, až sem i za netrefného, hněvivého, prchlivého od mnohých i mezi vámi souzen a hlásán. Však všeho toho sem se odvažoval a na to život svůj vydal a vydával, abych Bohu víru zachoval a dušem vašim i všem věrným, a abych neobcoval cizím hříchem a nebyl vinen cizí krví. Protož sem, znaje to dobře, že se mnohým nezachováám, na to se neohlédal, př[e]ce sem vedl zřízenou kázeň Kristovu v církvi v slovu i v skutku, chtěje rád ve všem vůli Boží libou vyplniti a Pánu mému Ježíši Kristu, jehož nestatečný služebník jsem, věren býti a vám i všem věrným dobře posloužiti. A z tohot' opět hojnou jistotu mám o svém, ano i o vašem spasenie, a též o službách svých vám k témuž spasenie, i mnohé doufanie [a] naději k životu slávy. A tyto věci pro vás píši, abyšte se i vy posilili i potěšili v spasení vašem i v naději k životu věčnému.

[107b] Desáté pojištění důvěrnosti o spasenie i o naději pravé.

Naposledy i toto za jistotu pevnou a za mocné svědectví spasení našeho i naděje pravé mám: snášení pokušení a protiventství, kterěz ustavičně Jednota¹ bratrská od počátku svého v krajinách těchto snáší na mnohých místech a ve mnohých oudech svých, zvláště služebníci, jakož pak nyní to se skutkem koná na vás i na nás vždy tíže. Vám zborové a služby Kristovy, abychom vám jich činiti nemohli, zastaveny, nám pak hned i býti s vámi a mezi vámi se zapovídá; a kdyby koho z nás dosahli, naložie s námi jako s jinými mnohými i z našich nakládali a nakládají, zmučí, ztrápie, zvězí a znuzí, neb z krajin a zemí svých vypovědie, beze všeho vyslyšenie. Naše žalobníky, kněžstvo zlé a vražedlné, vždycky slyšie se všemi jinými našimi nepřátely, a nás ani jedné hodiny volně vyslyšeti a zase svobodných pustiti nechtie leč dosáhnouce a podle nepravých žalob odsoudíce, aby na žebříku² jako zločince nás vyslejšali a toho, načez sme my nikdy [108a] nemyslili, vyhledávali. A to proč jiného děje se vám i nám, než pro samu Boží pravdu³ a následování našeho Spasitele Krista Pána i spasení jeho nám oznámeného z milosti Božie? Víme to dobře, i vy všickni, že jim nic vinni nejsme a jim sme nic zlého neučinili, a nesmíme pro Boha a svědomí naše jim nic zlého učiniti ani se ze zlosti křivd svých mstíti. Bohu vše poroučíme a jim ještě dobrého žádáme, i posloužili bychom rádi, v čemž bychom mohli, k libosti a vhod se učinili⁴ ve všem, což by jedné proti Bohu nebylo. Ale nemohou na tom dosti míti a nechtí, než abychom se nad Bohem a dušemi našimi zapomněli, více jich než Boha poslouchali a činili to, což Buoh všem lidem zapověděl pod věčným zatracením. A když toho nesmíme a nemůžeme učiniti, ale chceme rádi se Bohu zachovati, jemu nejvýše sloužiti, jeho se nade všecko nejvíce báti a vůli

¹ rkp: jest na to

² tj. na mučení, jak se dalo s B. Janem Augustou.

³ rkp: pravduo

⁴ rkp: učiniti

jeho činiti, abychom spaseni byli,¹ i tožť sme za zlé, svévolné, neustupné, neposlušné odsouzení a potupeni, zlořečí nám, hanějie, všecko zlé sčítají a pravie. A kteříž těch ve všem zlém, v vožralství, v opilství, v [108b] hanebném lání, smilstvu a v všelikých nešlechtnostech sobě povoluje a je pášie, nic nevidie, jsouce sami v tom; než nás, jenž toho všeho utíkáme, nenávidíme i skutečně se varujeme, vždy vidie, a na cestě sme jim etc.

Což tehdy to jiného jest, když bez provinnění a pro spravedlnost takové věci trpíme, než že Kristovi účastníci a následovníci i jeho svatých apoštoluov jsme. A nejsme z těch, jenž jiné tupí a tyransky zlostně neprávě hanějí i hubí etc., ale jsme jistě z těch, kteříž pro pravdu trpie a protivenství snášejí, i smrti podstupují pro jistotu spasenie, a plní se na nás právě to: *Blahoslavení trpěliví a kteříž trpí protivenství pro spravedlnost, neb jejich jest království nebeské, a Blahoslavení budete, když vám protiviti se budou a zlořečiti všickni lidé a praviti na vás všecko zlé, lhouce. Radujte se a veselte se, nebo odplata vaše hojná jest v nebesích.* [Mt 5,10-12] A o tom i jiných zjevných Písem svatých hojně jest, jichž se pro ukřácení nepřivodí etc.

Toť máš opět zjevnou jistotu spasení i utvrzení naděje k odplatě věčné radosti, kteráž se zjevuje, i dojištění nás v nie skrze naše [109a] zámutki a pokušení a snášení jich pro Boha a jeho službu, kterážto pokušení a snašení jich nemají nám býti k pohoršení a k zámutku škodnému a těžkému, ale mají nám přinesti tyto užitky:

1. Jedno, oslavení Boha a pravdy jeho i [k] dokázání díla spasitedlného Božího v Jednotě i v nás a na svědectví spasení jeho s námi etc.

2. Druhé, chce nás Buoh míti svědky své proti světu i zlému Antikristu, že jest nepravý i skutkové jeho nešlechtní a nejhorší, věčného zatracení a pomsty hněvu Božího na věky hodní, a že jest lépe od nich všecko trpěti, i smrt, nežli se přiučastniti skutkom jejich. Tohoť my máme býti Bohu svědkové tímto pokušením a snášením jeho.

3. Třetí užitek má nám přinesti toto pokušení, abychom byli přečištěni, a necelí, neupřími, pokrytí a falešní Bratří a Sestry, kteříž byli a kryli se mezi námi, aby vypadli. A v tom aby svět v marnostech, rozpustilostech a hříšných svých žádostech z nás byl vyhnán a místa míti nemohl, a my abychom se od jeho ostatku očišťovali, ospravedlňovali, skrze pravé a skutečné pokání.

[109b] 4. Čtvrté, abychom byli probuzeni, napraveni a povstali k skutečnému a pilnému se napravení ve všech věcech k líbezné vůli Boží podle našeho přirčení, v smlouvě Božie učiněného a obnoveného při obecném vydání psané Nápravy, v níž sou světlá a pobožná naučení, jak by co kde každý napravovati měl; kterouž sobě máte nyní pilně, Bratří milí, po domích a čeládkách svých

čítati k doplnění napravení našemu² skutečnému etc.

5. Páté, i ten užitek Buoh přivesti³ nám chce z pokušení, abychom v jistotě spasení našeho, a že lid jeho jsme, potvrzeni byli a hojnější bezpečnost duší našich zachování v milosti Božské měli.

6. Šesté, aby hojnější odplata slávy nám přibyla, abychom čím více snášíme pro Krista a pravdu jeho pohanění a utrpenie, tím větší a jistější naději měli k budoucímu s Kristem a s svatými jeho oslavení.

A potomť někdy nenadále Pán Buoh sám pomoc učiní a moc svou ukáže i vysvobodie z pokušení těchto: nebudeť to tak věčně a nebudeť to tak dlouho státi, změnit' to [110a] Pán Buoh a vyvedeť svou chválu i nám po zámutcích potěšením mnohým ještě i zde na světě v milosti a

¹ rkp: bylie

² rkp: našeho

³ rkp: přivysti

pomoci své. A by pak někdo z nás i hrdlem svým to platil, tehdy ještě větší slávy a utěšení u věčném neskonalém životě hojněji důjde.

Protož ze všech těchto věcí máme se v důvěrnosti o díle spasení Božího s námi, že je Pán Buoh spůsobil a působie v Jednotě lidu svého, utvrzovati, zmocňovati i posilovati k stálosti v té pravdě Boží nám dané etc. A v naději těšiti, zámutky a trpkosti sobě osladčovati, abychom je mile, pro odplatu věčné radosti, snášeli a v pokušení až do konce stálí nalezení býti mohli. K tomu jsou tyto věci a podle nich jistota spasení našeho předkládány, což nejkratčeji býti mohlo.

Závěrka psání tohoto a příčiny.

Tyto pak věci všechny pieši ne proto, abych se chlubil neb koho z vás neb jiných nejmenšího potupoval, ani abych se tím nad jiené (sic) služebniaky a Bratřie i tovaryše neb pomocníky mé v díle Páně vyvejšiti neb někoho zlehčiti chtěl: [|110b|](#) Odstup to ode mne a nedopouštějž toho Pán Buoh na mne, kterýž zpytuje a zná srdce mé, a on ví, že toho nenie při mně. Ale z potřeb těchto činím to:

1. Jedno, abych vám ještě služby mé, kteréž sem vám slovem Páně i svátostmi činil k jistotě spasenie vašeho a zřízené vědomosti jeho, ano i k naději pravé, obnovil a připomenul; poněvadž nemohu oustním mluvením, abych to vyplnil ale tímto psáním nynie a vždy povinnost svou vykonal etc.

2. Druhé, abych vám toto vypsání o jistotě mého i vašeho spasenie položil jako kšaft své smrti, dopustil-li by Buoh nepřátelem mým i vašim dosáhnouti mne a usmrtiti, jakož toho tak blízko jako daleko jest, a k tomu i na cestách dalekých mezi rozličnými lidmi jsem¹ a býti musím na ten čas ve mnohém nebezpečství. I když pak koli a jakáž koli přišla by smrt a vy mne více třebaš nikdy neviděli, abyšte věděli, na čem umřieti a život svůj dokonati s pomocí Božie míním,² že na též pravdě a ne jiné, kteréž sem s vámi v Jednotě došel, požíval jie, řiedil se a zpravoval etc. a vám k témuž sloužil a s vámi pracoval, a té pravdě vás vyučoval i [|111a|](#) v nie a v požívanie jie [v d]jobrém³ svědomí a v potěšené naději ustavoval slovem Čtení svatého, i svátostmi Kristovými na to přísluhoval etc. Na též a ne jiné pravdě v důvěrnosti jistého spasení i v potěšené a v pravé naději hotov jsem vám sloužiti, ještě s vámi býti i vydati všem život svůj k službě vaše a za vás, i také vše trpěti pro touž pravdu s pomocí jeho svatou, až i smrt jakoužkoli, věda, že nebudu opuštěn od Boha a že nic neztratím v té při, čehož bych více a hojnějie stokrát nenalezl [srov. Mt 19,29]. To jest kšaft můj etc.

3. Třetí, abych vás posílil v důvěrnosti pravé o zřízené jistotě a vědomosti spasení vašeho a přísluhování vám k němu činěných ode mne i spolubratří mých, kteřížkoli vám podle stupňuov⁴ svých v Jednotě přede mnou, při mně i po mně přísluhovali neb ještě přísluhovati budou, abyšte všeho takového přísluhování užili a užívali k pojištění spasenie a požívaní dobrého svědomí i ku potěšení naděje života blahoslaveného. Ten užitek všeho přísluhování aby v vás vždycky zůstal nynie i na věky.

[|111b|](#) 4. Čtvrté i proto vám tyto věci píši, abych vás napomenul, potěšil i ponukl k přidržení se a následování toho dobrého, což vám Buoh dal poznati a k čemuž vás ráčil v Jednotě služebníkům svým a svého lidu přivésti. Ó nezapomínejte se nad tím a nezpouštějte se té svaté a drahé pravdy! Buďte při ní stálí a Pánu Bohu věrní! Shledáte, že tomu věčně rádi budete. Napomínám vás, bud'

¹ V Polsku, resp. v Prusích.

² B. Jan Černý zemřel 5. února 1565 (F. Hrejsa, Dějiny křesťanství v Československu, VI, 35).

³ Okraj rkp. opálen.

⁴ rkp: stupnirov

te pilní Božích služeb, poct, poklon, chvál i modliteb všedních i svátečních po domích vašich s čeládkami vašimi, a uhlédáte divnou Boží ochranu a pomoc i vysvobození. Napomínám vás, mějte péči o dítky své a o všecku mládež, ved'te a služte k dobrému a modlte se za ně často Pánu Bohu, jakž ste učeni bývali. Prosím vás, buďte s sebou v lásce¹ a v svornosti, vystříhejte se od různic, hněvů,² pomněte, že vás po tom znáti mají jiní, že jste ucedlníci a následovníci Kristovi, když budete míti svaté jeho milování a lásku mezi sebou etc. [srov. J 13,35] Pakli se budete vaditi a hrýzti vespolek, jedni od druhých zkaženi budete [srov. Gal. 5,15] a zahynete.³ Mějte pokoj, což na vás jest, se všemi, i s nepřáteli [srov. Ř 12,18] etc. Ještě vás více prosím pro milost Boží a váš spásenie, vystříhejte se zlého, utíkejte hříchů smrtedlných i příčin k ním sloužících jako kvasu, pití, krčem a chození po domích šenkovních, po opilství a marnostech. Též varujte se lakomství a přílišných rozšíření v obchodích a živnostech. Vystříhejte se zlých tvárností, oplzlosti, smilnosti v rouše, v postavě i v obcování, a ovšem smilstva a cizoložstva i všech jiných zlých věcí. A to vám spolu s svatým Petrem pravím a svědčím v Pánu, budete-li dobrého milovníci a následovníci, i kdo jest, aby vám mohl co uškoditi [srov. 1 Petr 3,13]? A zase toto vězte a znejte, jestliže kteří z vás budete od svých vlastních žádostí přemaháni a přeluzováni [srov. Jak 1,14] k činění zlého smrtedlného, a budete-li ve všem vůli dávatí vlastnímu tělu svému a žádostem jeho nezřízeným, zatímť vás ďábel, svět i Antikrist ke všie své [vů]li zloví a zlapá než zvíte, a vymizíť vám všecko dobré, než tomu srozumíte, jakož se za mnohé z vás bojím a bál sem se dávno i horlíval na kázáních i obvláštne a nechtěli ste napravovati, majíce pomoci. Nyní [112b] pak jsouce jich zbaveni a nemajíce, kdo by k vám zjevně přihlídal, Buoh vie, co učiníte. Strach jest, byšte nezahynuli, a zvláštne kteří jste se nedali a nedáte ani trestati ze zlého. Uchovejž vás Buoh od převrácenosti a zatracení věčného. A jestiť vám toho potřebie rychle hledati a káti se, dokudž čas milosti.

Naposledy vám oznamuji, poněvadž já ani spolubratří moji a zprávcové vaši nemůžem k vám docházeti a vás radami a službami potřebnými retovati a zpravovati, že jsem skrze psání poručil Bratřím soudcím zboru vašeho mezi vámi a s vámi bydlícím, aby proto oni, pokudž jim náležie, bratrsky i otcovsky vám pomocni i radni byli ve všelikých potřebách a nastalých někdy nesnázech podle možnosti a náležitosti jich. Protož k nim se na radu, jakž vám kde kterým přístupno jest, utíkejte a rad jich i napomenutie ve všem dobrém užívati hled'te. Mám za to, že se vám také dadie užiti v čas potřebnosti vaší etc.⁴

Ját' také nepřestanu péče míti o vás i spolu s Bra[113a]třimi, a nebudu-liť moci sám neb ti, kdož vám známi jsou, tehdy skrze jiné věrné Páně služebníky to s pomocí Boží obmyslím, abyšte vždy nebyli všelijak opuštěni. A zatímť Pán Buoh dá pomoc svou a vysvobodí z pokušení, toho v jisté naději očekávejte etc. Takéť i o to péče bude, abyšte jedni od druhých retováni bývali tím, což byšte sobě měli kdy užitečně čisti i zpívati etc.

Již vás nyní s tím se vším Pánu Bohu poručím a mocné ochraně pravice jeho i milostivé zpárvě svatého Ducha jeho, a prosím i věřím, že ode mne přijmete toto psání a obrátíte k dobrému a snesete laskavě, ač by se kde komu čeho nedostalo v něm neb odporné bylo. Nadto i za modlidby svaté vás žádám, aby mi dal Pán Buoh, jestli jeho vůle svatá, ještě vám i jiným kázati a sloužiti k spasení. Pán Buoh způsobíž to všecko, což jemu libé jest a nám všechem spasitedlné. Amen.

¹ rkp: v lásce

² či: různic hněvu (?)

³ Nesvornost a nelásku vytýká B. Černý Bratřím při posledním shromáždění 29. března 1555 (A. Molnár, Boleslavští Bratři, 190).

⁴ Viz úvod str. 58 (? – dohledat)

Dán pohostinu a na cestě v XX. den měsíce dubna. Anno Domini 1555.

|113b| Oučastník pokušení i zámutků vašich a zprávce váš.

2 Petr 1 [13-15]

Mám to za spravedlivé, dokavadž sem v tomto stánku, abych vás vzbuzoval napomínáním, jist jsa, že brzké jest složení stánku mého, jakož i Pán náš Ježíš Kristus oznámil mi. I budouť toho pilen, abyšte i vy po mé smrti na tyto věci zpomínali.

1 Petri 5 [12]:

*Breviter scripsi, obsecrans et contestans hanc esse ueram gratiam Dei, in qua statis.*¹

---

¹ Jinou rukou (Blahoslavovou?). Další dva listy zůstaly nepopsány.